WILEŃSKI SŁOWNIK BIOGRAFICZNY

Suplement

Opracował:

Mieczysław Jackiewicz

Biblioteka Wileńskich Rozmaitości.
Seria B nr 77
Redaktor: Henryk Dubowik.

Na okładce: Jerzy Surwiło (na okładce jego książki)
Leszek Jan Malinowski – redaktor „Wileńskich Rozmaitości"
i „Biblioteki Wileńskich Rozmaitości"

ISBN 978-83-87865-73-3
ISSN 1230-9915

Skład: Bogdan Strzeboński

Druk:
Drukarnia GS sp. z o. o.
30 701 Kraków.
ul. Zabłocie 43

Od Wydawcy

Pierwsze wydanie *Wileńskiego słownika biograficznego* pod redakcją Henryka Dubowika i Leszka Jana Malinowskiego ukazało się w 2002 r. jako tom 37 serii B „Biblioteki Wileńskich Rozmaitości", drugie – poszerzone o 1400 haseł – w r. 2008 (tom 64 serii B „BWR"). Oba wydania zostały oznaczone jako pierwszy tom *Encyklopedii Ziemi Wileńskiej*. W wydaniu drugim słownika uwzględniono także biogramy z następnych tomów *Encyklopedii*: *2. Literatura*, *3. Sztuka*, *4. Architektura*, *5. Teatr i muzyka*, opracowanych przez Mieczysława Jackiewicza.

Po opublikowaniu tego wydania *Wileńskiego słownika* ukazały się następne tomy *Encyklopedii Ziemi Wileńskiej*: *6. Książka i prasa*, *7. Duchowieństwo i świątynie*, *8. Wojsko i żołnierze*, *9. Nauka i uczeni* – także w opracowaniu Mieczysława Jackiewicza.

W przedstawianym obecnie *Suplemencie* do *Wileńskiego słownika biograficznego* znajdują się w związku z tym biografie z wymienionych wyżej czterech tomów (6-9), jeżeli nie były uwzględnione w drugim wydaniu słownika. W niektórych jednak wypadkach, gdy biogramy w słowniku były zbyt krótkie, podajemy tutaj ich poszerzoną wersję.

W *Suplemencie* znalazły się ponadto nieuwzględnione dotąd w *Encyklopedii* życiorysy znakomitych wilnian: duchownych, lekarzy, prawników, polityków itp. W wielokulturowym Wilnie mieszkali przedstawiciele różnych narodów: oprócz Polaków, którym oczywiście poświęciliśmy najwięcej miejsca, znaleźli się tutaj także Białorusini, Litwini, Rosjanie i Żydzi, zwłaszcza gdy ich twórczość literacka i działalność naukowa lub polityczna były związane z Wilnem lub badaniem dziejów Wielkiego Księstwa Litewskiego. Dlatego m.in. zostały uwzględnione także nazwiska wybitnych profesorów litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego.

Suplement do *Wileńskiego słownika biograficznego* zamyka *Encyklopedię Ziemi Wileńskiej* jako jej dziesiąty, ostatni tom.

Redakcja Biblioteki Wileńskich Rozmaitości

A

Abelewicz Jan (w niektórych źródłach Józef), syn Wincentego i Anny z Bukszów, ur. 17.03. 1821 r. w parafii oniksztyńskiej (Anykščiai), zm. 3.07.1882 r. w Wilnie; ksiądz, kaznodzieja. Urodził się w rodzinie chłopskiej, chociaż podawał, że jest szlacheckiego pochodzenia. W l. 1833-1838 uczył się w szkole powiatowej w Traszkunach (Troškūnai), następnie w l. 1838-1840 był alumnem seminarium duchownego w Wilnie, w 1840 wstąpił do Akademii Duchownej w Wilnie, w 1842 z akademią przeniósł się do Petersburga. Akademię Duchowną w Petersburgu ze stopniem magistra św. teologii ukończył w 1846. W tymże roku otrzymał święcenia kapłańskie i został skierowany na stanowisko kapelana gimnazjum w Świsłoczy. W 1847 wysłano go do Seminarium Duchownego w Wilnie na stanowisko profesora, gdzie do 1853 wykładał teologię dogmatyczną, równocześnie pełnił funkcję prokuratora seminarium. W 1853 wyjechał do Wołkowyska na stanowisko proboszcza tamtejszej parafii. W 1870 powrócił do Seminarium Duchownego w Wilnie, gdzie został inspektorem oraz profesorem homiletyki. Od 1872 do 1878 wykładał *Pismo Święte*. Od 1878 pełnił obowiązki rektora seminarium. Zmarł nagle na apopleksję. Jako literat pisał kazania oraz redagował pisma biskupa Macieja Wołonczewskiego (Motiejus Valančius).

Abkowicz Rafał, syn Abrahama Szemoeła i Estery z domu Aranowicz, ur. 16.03.1896 w Trokach, zm. 12.09.1992 we Wrocławiu; ostatni hazzan karaimski w Polsce, założyciel wrocławskiej kienesy. Był wnukiem Ananiasza Abrahama Abkowicza, starszego hazzana trockiego; miał brata Józefa oraz dwie siostry: Ninę i Zofię. W 1911ukończył 4 klasową szkołę w Trokach i rozpoczął pracę w powiatowej kasie skarbowej. Jednocześnie przygotowywał się do egzaminu z zakresu 6 klasy gimnazjalnej oraz studiował teologię karaimską przy Duchownym Zarządzie Karaimskim. Jego nauczycielami byli starszy hazzan Bogusłąw Firkowicz oraz hazzan Zachariasz Mickiewicz. W lipcu 1915 zaciągnął się do armii rosyjskiej w charakterze ochotnika i po ukończeniu szkoły oficerskiej w Moskwie w marcu 1916 został przydzielony do 177 Izborskiego Pułku Piechoty. W jego szeregach, w charakterze dowódcy kompanii brał udział w I wojnie światowej. W 1918 po demobilizacji znalazł w Charkowie swoją rodzinę, a następnie jako obywatel litewski wrócił do Trok, gdzie zastał zrujnowane i zaniedbane zabudowania gminy karaimskiej. Sam zdecydował się na uporządkowanie midraszu, czyli religijnej szkoły karaimskiej. W 1919 po wkroczeniu wojsk polskich do Trok i utworzeniu starostwa oraz inspektoratu szkolnego, na wniosek Abkowicza utworzono powszechną szkołę dla dzieci karaimskich z polskim językiem wykładowym. Został tam nauczycielem religii i języka karaimskiego. Szkoła istniała do sierpnia 1920. W lutym 1919 został wyświęcony przez Zachariasza Mickiewicza na ribbi, a w czerwcu tego samego roku został wybrany na stanowisko młodszego hazzana. W 1920 zrezygnował z tego stanowiska i podjął pracę jako pracownik biurowy, na którym to stanowisku pozostawał do 1925. W tym samym roku został wybrany na radnego miasta Troki, a następnie w latach 1925-1927 pełnił funkcję sekretarza Magistratu. W latach 1927-1929 pracował jako nauczyciel języka karaimskiego i religii w Wilnie. W latach 1929-1938

pełnił funkcję hazzana i nauczyciela religii w Łucku, a w latach 1938-1946 równorzędne stanowisko w Wilnie. Od 1938 był członkiem Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej w Wilnie. W marcu 1946 jako repatriant wraz z żoną i młodszymi synami znalazł się we Wrocławiu. Tam zorganizował Karaimską Gminę Wyznaniową oraz w swoim mieszkaniu prowadził jedyną w powojennej historii Polski kienesę, która czynna była do 1989. Był jedynym hazzanem w powojennej Polsce. Oprócz tego pracował także jako księgowy do emerytury w 1958.

Abłamowicz Ignacy, s. Dominika, ur. w 1787 na Litwie, zm. w 1848; profesor Uniwersytetu Wileńskiego, fizyk. W l. 1804-1806 uczył się w wileńskim seminarium nauczycielskim, ukończył Uniwersytet Wileński ze stopniem magistra, w l. 1808-1810 był nauczycielem gimnazjum w Mińsku; w l. 1810-1813 był adiunktem-profesorem w Zakładzie Fizyki Uniwersytetu Wileńskiego; w l.1813-1817 pracował jako nauczyciel przyrody w Gimnazjum Wileńskim. W 1817 został ponownie adiunktem-profesorem fizyki na Uniwersytecie Wileńskim, a w l. 1818-1824 przebywał za granicą, gdzie zgłębiał wiedzę z fizyki i chemii. Po powrocie do kraju w l. 1827-1834 wykładał fizykę w Liceum Krzemienieckim, następnie w l. 1834-1837 został zatrudniony na Uniwersytecie Kijowskim jako profesor fizyki. Był właścicielem majątku Justynianów w pobliżu Kopciowa na Litwie.

Abraham Abele ben Abraham Salomon, ur. w 1764, zm. w 1836 w Wilnie; rabin, talmudysta litewski. Pełnił funkcję rabina w wielu gminach żydowskich na Litwie; od 1802 był przewodniczącym rabinatu w Wilnie. Uważano go za mistrza kazuistyki talmudycznej. Wystosowany przezeń w 1822 apel o wspieranie ubogich Żydów w Palestynie spotkał się z żywiołowym odzewem. Jego responsy i nowele talmudyczne zachowały się rozproszone w dziełach innych autorów.

Abraham ben Hagra, ur. w 1750 w Wilnie, zm. w 1808 tamże; uczony talmudysta, pisarz; syn Elijahu ben Szlomo Zalmana; otrzymał wszechstronne wykształcenie talmudyczne, kabalistyczne i świeckie. Był badaczem literatury midraszowej; napisał m.in. historyczno-krytyczne studium *Rav Pealim* (1894), poświęcone ok. 130 midraszom lub ich fragmentom, komentarz do *Psalmów*; podręcznik geografii – *Granice ziemi* oraz liczne nowele i komentarze talmudyczne.

Abrahamowicz Mikołaj, syn Jana, ur.? – zm. 02.1651 w Wilnie; wojewoda smoleński. W l. 1605-1606 studiował na uniwersytecie w Lipsku. W 1639 był kasztelanem mścisławskim; w 1640 generał artylerii litewskiej, w 1643 wojewoda mścisławski, w 1647 – wojewoda trocki.

Abramowicz Ludwik, ur. 8.05.1888 r. w Radziwiliszkach na Litwie, zm. w 1966 w Warszawie; pedagog, działacz polonijny na Litwie. Ukończył gimnazjum w Szawlach i w 1914 Wydział Przyrodniczy na Uniwersytecie Kijowskim. Za działalność polityczną w Kijowie 6 miesięcy był więziony, potem pod nadzorem policji. W 1914 powrócił na Litwę. W okresie pierwszej wojny światowej założył polską szkołę początkową w Ubiszkach na Żmudzi, od 1918 był nauczycielem gimnazjum litewskiego w Telszach, w 1919 współzałożyciel progimnazjum polskiego w Telszach. Jako ochotnik walczył w wojsku litewskim przeciwko armii gen. Pawła Bermondta. Organizował szkoły polskie ludowe na Litwie. Od marca 1925 roku był dyrektorem Gimnazjum Polskiego im. Adama Mickiewicza w Kownie, działacz Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego „Pochodnia" na Litwie; w latach 1940-1941 był burmistrzem miasta Telsze, w czasie okupacji niemieckiej był aresztowany, po zwolnieniu z aresztu ukrywał się. W latach 1945-1947 pracował w Urzędzie Repatriacyjnym w Wilnie. W 1947 ostatnim transportem wyjechał do Polski, zamieszkał w Kętrzynie, gdzie pracował jako nauczyciel.

Następnie wyjechał do Warszawy, tam zmarł i został tamże pochowany.

Abramowiczówna Zofia, ur. 14.06.1906 w Wilnie, zm. 29.05.1988 w Warszawie; profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, filolog klasyczny. Była córką Ludwika (1879-1939), działacza niepodległościowego, historyka książki, publicysty, redaktora i wydawcy „Przeglądu Wileńskiego", oraz Julii z Salmonowiczów (1882-1971). Absolwentka Gimnazjum im. Elizy Orzeszkowej w Wilnie, maturę zdała w 1924. W 1931po ukończeniu Uniwersytetu Stefana Batorego rozpoczęła pracę na tej uczelni i tam uzyskała stopień doktora na podstawie rozprawy *Études sur les hymnes homériques* (1937), przygotowanej pod kierunkiem prof. Stefana Srebrnego (wcześniej opiekuna jej magisterium). Pracę na uniwersytecie (kolejno asystentka i starsza asystentka) łączyła z nauczaniem łaciny w wileńskich szkołach średnich – Gimnazjum Nazaretanek (1928-1929) i Gimnazjum im. Tadeusza Czackiego (1930-1932); w 1932 zdała egzamin państwowy na nauczyciela szkół średnich w zakresie filologii klasycznej i historii antycznej. Otrzymawszy stypendium Funduszu Kultury Narodowej spędziła osiem miesięcy 1938 w Berlinie jako słuchaczka Institut für Altertumwissenschaft. Po wybuchu wojny włączyła się w działalność tajnego nauczania, a oficjalnie pracowała jako korektorka w redakcji „Prawdy Wileńskiej" (1940-1941), a następnie tłumaczka niemiecko-litewska (potem rosyjsko-litewska) w Wileńskim Inspektoracie Leśnym. W 1943 na dwa miesiące trafiła jako zakładniczka do obozu koncentracyjnego w Prawieniszkach. Później była tłumaczką w Urzędzie Opałowym, a od 1944 kopistką w Archiwum Państwowym w Wilnie. Po II wojnie światowej, wraz z grupą naukowców z USB, znalazła zatrudnienie na toruńskim Uniwersytecie Mikołaja Kopernika, gdzie została starszą asystentką w Katedrze Filologii Klasycznej. W 1949 zwolniona z przyczyn politycznych, zatrudniła się jako etatowy pracownik Towarzystwa Naukowego. Przeprowadziła w tym czasie habilitację (1951), rozprawą *Komentarz krytyczny i egzegetyczny do I i II księgi „Quaestiones convivales" Plutarcha*, zatwierdzoną przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną w 1957. Rozprawa ukazała się drukiem w 1960. W 1956 Abramowiczówna wróciła na uczelnię, początkowo jako adiunkt, by w 1957 przejść na stanowisko docenta w Katedrze Filologii Klasycznej. W 1965 Senat UMK wystąpił o mianowanie jej profesorem nadzwyczajnym, co zostało zrealizowane dopiero w 1973. Obok wykładów prowadziła lektorat z greki. W 1976 przeszła na emeryturę, ale pozostała związana z uczelnią na pół etatu (do końca życia), prowadząc zlecone zajęcia. Zmarła w wieku 82 lat i została pochowana na toruńskim cmentarzu św. Jerzego (ul. Gałczyńskiego). Zainteresowania naukowe Zofii Abramowiczówny obejmowały literaturę grecką, leksykografię grecką, historię kultury i sztuki greckiej. Była autorką przekładów z łaciny (m.in. *Bukoliki* i *Georgiki* Wergiliusza) i greki (m.in. Plutarcha). W 1955 objęła redakcję *Słownika grecko-polskiego*, kierując wydaniem czterech tomów w latach 1958-1965. Była też współautorką słownika polsko-starogreckiego. W 2002 roku ukazały się notatki z wykładów profesor Abramowiczówny, zatytułowane *O sztuce starożytnej*. Brała udział w pracach wielu towarzystw naukowych. Jeszcze w okresie wileńskim wstąpiła do Polskiego Towarzystwa Filologicznego (1931) i zasiadała w zarządzie Koła Wileńskiego, a od 1946 była wiceprezesem koła w Toruniu. Należała też od 1937 do Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie i od 1953 do Towarzystwa Naukowego w Toruniu. W tej ostatniej instytucji wchodziła w skład Wydziału II (Filologiczno-Filozoficznego) i od 1972 przewodniczyła Komitetowi Redakcyjnemu Wydawnictw Wydziału. W latach 1947-1951 była współpracowniczką Komitetu Filologicznego Polskiej Akademii Umiejętności, od 1958 członkiem Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej Polskiej Akademii Nauk. Należała ponadto do Towarzystwa Naukowego Kato-

lickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W 1967 została laureatką nagrody zespołowej I stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Szczególnym polem aktywności prof. Abramowiczówny była działalność charytatywna. Przez przeszło pięćdziesiąt lat przygotowywała ręcznie książki w alfabecie Braille'a. Spod jej ręki wyszło kilkadziesiąt tomów, w tym podręczniki do nauki języków obcych.

Achmatowicz Konstanty (Kerym), ur. w 1897 w Temkowszczyźnie w powiecie oszmiańskim, zm. po 1941 w ZSRR; prawnik. Był synem Aleksandra Achmatowicza. Tatar polski. Ukończył korpus paziów w Petersburgu. W l. 1919-1920 ochotnik w Wojsku Polskim. W 1920 był adiutantem dowódcy Pułku Tatarskiego. W l. 1919-1923 studiował prawo na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, po studiach był sędzią Sądu Okręgowego w Wilnie. Był właścicielem majątku Temkowszczyzna w powiecie oszmiańskim. W lipcu 1940 został aresztowany przez NKWD i w czerwcu 1941 wywieziony w głąb ZSRR. Tam zmarł.

Achmatowicz Leon, ur.?, zm. w 1974 w Kanadzie; lekarz. Ukończył Akademię Fizyko-Chirurgiczną w Petersburgu i był znanym później chirurgiem. W latach międzywojennych był ordynatorem kliniki uniwersyteckiej w Wilnie; dwa ostatnie z tych lat przepracował w szpitalu w Baranowiczach. Stamtąd cudem uciekł do Generalnej Guberni, spodziewając się aresztowania przez bolszewików, do których niechęci nigdy nie ukrywał. Groziło mu to i później, kiedy pod koniec wojny był dyrektorem szpitala w Częstochowie. 17 stycznia 1945 roku do drzwi zadzwonił dawny znajomy, uważany dotąd za białogwardzistę Rosjanin Demianow i na progu powiedział: Dziś w nocy pana aresztuję. Trzeba było uciekać zmieniając nazwisko na Majewski i przez jakiś czas ukrywać zawód. Kiedy Leon Achmatowicz vel Majewski odbudowywał zniszczony szpital gdzieś w gdańskiem, znalazła go informacja wojskowa i aresztowała. Spotkał wtedy za prokuratorskim biurkiem innego bolszewika, który miał wobec znakomitego chirurga dług wdzięczności za uratowanie życia po ciężkich postrzałach podczas procesu politycznego przed wojną. Ten wypuścił go z więzienia, dał trochę pieniędzy i polecił jechać „w Trizoniu", tj. do okupowanych przez trzy zwycięskie mocarstwa Niemiec. Leon rozstał się z Polską na zawsze, zamieszkawszy potem w Kanadzie, gdzie zmarł. Opublikował wiele prac naukowych w czasopismach krajowych i zagranicznych.

Achmatowicz Osman, syn Aleksandra i Emilii Najnam-Bek Oleszkiewicz-Kryczyńskiej, ur. 16.03.1899 w Bargaliszkach w powiecie oszmiańskim, zm. 4.12.1988 w Warszawie. Do 1916 uczył się w Korpusie Paziów w Petersburgu, w l. 1916-1917 studiował w Instytucie Górniczym w Petersburgu, następnie do 1925 na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, studia uzupełniał w Oxfordzie. W 1928 uzyskał stopień naukowy doktora chemii na USB, w 1930 stopień doktora filozofii w Oxfordzie; w l. 1923-1925 był asystentem na USB, w l. 1925-1928 – st. asystent, w l. 1928-1934 adiunkt i docent w Katedrze Chemii Farmaceutycznej USB; w 1934 – profesor nadzwyczajny; w l. 1934-1939 kierownik Katedry Chemii Farmaceutycznej. Na USB wykładał chemię organiczną oraz chemię farmaceutyczną. W l. 1940-1941 był kierownikiem laboratorium farmaceutycznego przy Ludowym Komisariacie Zdrowia w Wilnie i chemicznego laboratorium badawczego uniwersytetu w Kownie; w l. 1942-1943 kierownik gospodarstwa rolnego w Niemieckim Zarządzie Dóbr Ziemskich na Wileńszczyźnie. W 1945 wyjechał do Łodzi, gdzie na politechnice Łódzkiej był kierownikiem Katedry Chemii Organicznej (1945-1953), prorektorem (1945-1948), rektorem (1948-1952). W 1953 został profesorem zwyczajnym. Później pracował w warszawskich zakładach naukowych. Był współorganizatorem Politechniki Łódzkiej (1945), sekretarzem Centralnej Komisji Kwa-

lifikacyjnej dla Pracowników Nauki (1953-1955); był wiceministrem szkolnictwa wyższego w l. 1953-1959. Wydał ponad 80 prac naukowych w języku polskim i angielskim. Jego prace dotyczyły chemii organicznej (alkaloidy, steroidy, sulfony), oraz syntezy chemicznej i fitochemii. Jego żoną była Helena ze Stankiewiczów. Z tego małżeństwa pochodzili Emilia (ur. 1927), Osman (ur. 1931) i Selim.

Adamkavičius Edvardas (Adomkevičius, Adamkevičius, Adamkiewicz), ur. 30.03.1888 w m. Pakeliai (Pokiele) na Żmudzi, zm. 10.05. 1957 w Worchester w USA; generał dywizji armii litewskiej. Był stryjem prezydenta Litwy Valdasa Adamkusa. W 1914 ukończył Władimirską Szkołę Wojskową w Petersburgu; do 1918 służył w armii rosyjskiej w randze kapitana sztabowego; w maju 1918 został dowódcą batalionu litewskiego w Równem. Działał na Ukrainie, następnie z częścią żołnierzy przedarł się 31.08.1918 do Wilna. W listopadzie 1918 wstąpił do 1 pułku piechoty litewskiej w Wilnie, zorganizowanego przez Vincasa Glovackisa, został zastępcą dowódcy pułku, w 1919 działał na froncie przeciwko oddziałom Awałowa Bermondta na Żmudzi, następnie był oficerem Sztabie Generalnym armii litewskiej; od grudnia 1919 został dowódcą 7 pułku piechoty. Walczył z Armią Czerwoną i Wojskiem Polskim. W lipcu 1920 zajął Wilno, natomiast 9 października 1920 pod naporem wojsk gen. L. Żeligowskiego opuścił Wilno udając się z oddziałem w kierunku Poniewieża. W l. 1921-1922 był oficerem do specjalnych zadań przy wodzu naczelnym, w l. 1922-1928 pełnił obowiązki komendanta wojennego w Birżach. W l.1928-1930 był dowódcą 9 Pułku Piechoty; w 1930 ukończył Wyższe Kursy Wojskowe i w l. 1930-1935 był dowódcą 3 Dywizji, a od 1935 – 2 Dywizji. Od 1937 mianowany generałem. W 1940 odszedł do rezerwy, a w 1944 wyjechał do Niemiec. W 1949 emigrował do USA.

Adamkiewicz-Gowor Lidia Maria, ur. 10.10. 1918 w Podłozianach k. Nowogródka, zm.?; lekarka, profesor medycyny. W l.1933-1939 uczyła się w Gimnazjum i Liceum im. T. Kościuszki w Słonimiu. W 1939 wstąpiła na Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, studia przerwała wojna. W Wilnie mieszkała do jesieni 1941. W październiku 1941 uciekła z Wilna do Szwajcarii. Internowana, studiowała medycynę na uniwersytecie w Fribourgu i w Lozannie, doktorat medycyny obroniła w 1947. Od 1950 mieszkała w Kanadzie. Aktywna wśród Polonii.

Adamonis Aleksander, ur. W 1908, zm. 24.08. 1977 w Warszawie; student filologii klasycznej USB, prezes od grudnia 1935, absolwent USB, ppor. rez., uczestnik wojny obronnej 1939, żołnierz AK ps. „Kieł", w latach 70-tych pracownik Zjednoczenia Przemysłu Piwowarskiego w Warszawie, pochowany na cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu.

Adamowicz Bolesław, ur. 1898, zm. 1943?, **Adamowicz** Józef, ur. w 1893, zm. 1943?; bracia lotnicy. Urodzili się na Wileńszczyźnie, w ówczesnym zaborze rosyjskim. Za wzorem najstarszego brata Bronisława, przed I wojną światową wyemigrowali do Stanów Zjednoczonych. Pracowali początkowo w cukrowni, potem założyli własną wytwórnię napojów chłodzących. Od 1928 byli zafascynowani lotnictwem, ukończyli kurs pilotażu i kupowali samoloty. W celu przelotu nad Atlantykiem na samolocie J300 firmy Bellenca, napędzanym silnikiem Wrighta o mocy 200 KM i prędkości maksymalnej 209 km/h, zamontowali dodatkowe zbiorniki benzyny, namalowali na kadłubie Orła Białego i napisy: City of Warsaw i New York – Warszawa. 28.06.1934 wystartowali z lotniska k. Nowego Yorku, przelecieli na lotnisko Harbour Grace na Nowej Fundlandii i następnego dnia wylecieli w kierunku Europy. Po 20 godzinach lotu w trudnych warunkach atmosferycznych 30.06 wylądowali na łące koło Fleury-sur-Orne we Francji, skąd 31.06 przelecieli do Paryża, potem wylądowali w Niemczech nieda-

leko granicy z Polską. Po naprawie podwozia 1.07. wylecieli do Warszawy, ale pomyliwszy kurs, wylądowali na razie w Toruniu. Na lotnisku mokotowskim w Warszawie, samolot Adamowiczów wylądował około godz. 17, w honorowej eskorcie polskich myśliwców. Łącznie przelot z Nowego Jorku do Warszawy trwał cztery doby i jedenaście godzin. W Warszawie bracia zostali powitani jako bohaterowie i podejmowani przez władze państwowe, w tym premiera Kozłowskiego oraz uhonorowani odznaczeniami. Byli drugimi Polakami, którzy przelecieli nad Atlantykiem, po Stanisławie Skarżyńskim (maj 1933), lecz pierwszymi, którzy przelecieli nad północnym Atlantykiem. Po zakończeniu uroczystości na ich cześć, bracia sprzedali samolot Lidze Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej i powrócili statkiem do USA. Istnieją informacje, że Bracia Adamowicz działali później w Polskich Siłach Powietrznych dywizjonu 300 i zginęli w misji.

Adamowicz Edward, ur. 7.07.1911 w Wilnie; farmaceuta; student farmacji USB, prezes sem. let. 1938/39, mgr farmacji UW 1946.

Adamska-Aniszczenko Łucja Gertruda, ur. 13.12.1912 w Chicago, zm.?; farmaceutka. Ukończyła gimnazjum nazaretanek w Wilnie oraz Oddział Farmaceutyczny Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Stefana Batorego. Dyplom magistra farmacji otrzymała w 1936. Pracowała w aptekach wileńskich do repatriacji, następnie, do emerytury, w aptekach poznańskich.

Adolph Witold Albert, ur. 15.10.1903 w Kotielniczu, zm. 12.04.1941 w Datnowie; biolog, zoolog. Szkołę średnią ukończył w 1921 w Wilnie. Następnie studiował na kilku wydziałach: na Uniwersytecie w Wilnie (1921-1922) matematykę, na wydziale budowy maszyn Politechniki Gdańskiej (1922-1923), i ponownie na uniwersytecie w Wilnie (1923-1924) biologię. Dyplom mgr filozofii z zakresu zoologii otrzymał w Wilnie w roku 1930, natomiast doktora nauk biologicznych na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1934 roku. Od roku 1927 pracował m.in. u boku Jerzego Stanisława Aleksandrowicza, Jana Prüffera, Jana Zygmunta Wilczyńskiego i Jana Bogdana Dembowskiego. W 1931 pracował w Muzeum Przyrodniczym im. Dzieduszyckich we Lwowie, w roku 1932 w Instytucie im. Nenckiego w Warszawie, w roku 1933 w Zakładzie Biologii Ogólnej i Embriologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. W Monachium i Berlinie pracował w 1938 roku. Przed II wojną światową zamieszkał na wsi Igalin koło Rykont powiecie wileńsko-trockim, gdzie założył doświadczalną stację do badań pszczół i ich roli w gospodarstwie. Zajmował się popularyzacją wiedzy biologicznej. Od 1940 do śmierci w 1941 pracował w Litewskiej Akademii Rolniczej w Datnowie (Dotnuva) koło Kiejdan.

Adomavičius Pijus (Adamowicz Pius), ur. 23.11.1888 w Suwałkach, zm. 10.07.1978 w Kownie; kompozytor litewski. Muzyki uczył się u Naujalisa (Nowialisa); w 1908 prowadził chór litewski w Mereczu, w l. 1911-1914 uczył się w Szkole Muzycznej w Wilnie pod kierunkiem Konstantego Gałkowskiego. Od 1912 roku kierował chórem Towarzystwa „Ruta" w Wilnie; w latach 1914-1920 studiował w konserwatorium w Piotrogradzie; od 1921 roku działał jako kompozytor w Kownie

Adważny Wincuk, wł. Hermanowicz Józef, ur. w 1890 w Holszanach w powiecie oszmiańskim, zm. 26.12.1978 w głębi Rosji na zesłaniu; poeta białoruski, ksiądz katolicki. W 1913 r. ukończył seminarium duchowne w Wilnie, był księdzem w powiecie dziśnieńskim i w okolicach Słonimia. Publikował w wileńskiej prasie białoruskiej drobne utwory literackie; kilka utworów wydał w chrześcijańskim wydawnictwie białoruskim w Wilnie. Kontynuował tradycje literackie Franciszka Bahuszewicza. Najbardziej znane jego utwory: *Panskaje ihryszczaa na nowy ład* oraz *Adkaz Jurcy*. Pisał wiersze humorystyczne dla dzieci.

Afanasij z Brześcia (Afanasij Filipowicz), ur. ok. 1595 w okolicy Brześcia, zm. 5.09.1648; duchowny prawosławny, święty cerkwi prawosławnej, publicysta, działacz państwowy i cerkiewny. Pochodził z rodziny szlacheckiej, otrzymał dobre wykształcenie; w 1627 wstąpił do zakonu prawosławnego św. Ducha w Wilnie; przebywał w kilku prawosławnych monasterach; w l. 1640-1641 był ihumenem monasteru w Brześciu. Występował przeciwko unii brzeskiej 1596; w 1637-1638 jeździł do cara Rosji ze skargą na ciężkie położenie prawosławia w WKL; w 1644 został aresztowany i osadzony w więzieniu w Warszawie, po zwolnieniu z więzienia opublikował szereg listów przeciwko królowi, nawoływał do zjednoczenia z Moskwą, w 1648 ponownie był aresztowany i oskarżony o udzielanie pomocy Kozakom B. Chmielnickiego, na sądzie otrzymał karę śmierci i był rozstrzelany. Między 1658 i 1666 został kanonizowany przez cerkiew prawosławną jako męczennik za wiarę.

Agafangieł Preobrażenskij, ur. ok. 1860, zm. w 1936?; duchowny prawosławny, arcybiskup litewski i wileński. W 1881 ukończył Akademię Duchowną w Moskwie, po ukończeniu Akademii pracował jako wykładowca w seminariach duchownych; w 1885, po śmierci żony i syna, wstąpił do zakonu i przyjął imię Agafangieł. Wkrótce został wikariuszem diecezji irkuckiej, następnie – arcybiskupem ryskim i mitawskim na Łotwie; diecezję wileńską objął w czerwcu 1910, a w styczniu 1914 został przeniesiony do diecezji jarosławsko-rostowskiej.

Alantas Vytautas, wł. Jakševičius, ur. 18.06. 1902 w Sidabravas koło Poniewieża, zm. 24.06.1990 w Detroit (USA), pisarz litewski, dziennikarz, dyrektor teatru. W 1929 r. ukończył uniwersytet w Montpelier we Francji, w l. 1930-1939 pracował jako dziennikarz i naczelny redaktor gazety „Lietuvos aidas" w Kownie; w l. 1941-1944 był dyrektorem Teatru Litewskiego w Wilnie; w 1944 roku zbiegł przed Armią Czerwoną do Niemiec, w 1949 emigrował do USA.

Albertrandi Jan Chrzciciel, ur. 7.12.1731 w Warszawie, zm. 10.07.1808 w Warszawie; ksiądz katolicki, jezuita, bibliotekarz, poeta, tłumacz, publicysta, historyk, redaktor. Był synem pułkownika artylerii króla sardyńskiego, osiadłego za Augusta II w Polsce. Uczył się w kolegium jezuickim w Warszawie, w 1748 wstąpił do zakonu jezuitów, w l. 1748-1750 odbył nowicjat w Wilnie, po czym w l. 1750-1753 studiował filozofię w Nieświeżu. W r. szk. 1753/1754 uczył języka francuskiego w kolegium zakonnym w Połocku, w 1755 był prefektem studentów i nauczycielem języka francuskiego w Collegium Nobilium i Seminarium Szyszkowskiego w Wilnie. W 1755/1756 uczył w kolegium jezuitów w Pińsku, tamże odbył trzyletnie studia teologiczne, zakończone w 1761 w Warszawie. W l. 1761-1763 wykładał w warszawskim kolegium jezuickim język hebrajski; równocześnie pracował jako bibliotekarz w Bibliotece Załuskich. W 1764 odwołany do Połocka, gdzie 15.08.1765 złożył poczwórne śluby zakonne. W 1770 redagował i wydawał „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne", „Wybór Ekonomicznych Wiadomości" i „Zbiór Wiadomości Gospodarskich". Pod koniec 1770 wyjechał przez Wiedeń do Włoch (Sieny i Rzymu). Tam w połowie 1771 wystąpił z zakonu, pozostając księdzem. Po powrocie do Polski w 1773 zbliżył się do króla, który powierzył mu funkcję konserwatora medali starożytnych. Od 1774 pełnił funkcję lektora królewskiego, wkrótce został też kustoszem gabinetu rycin. Od 1775 do 1787 uczestniczył w pracach Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, z przerwą na okres: październik 1777 – listopad 1784, który spędził za granicą. W l. 1782-1784 przebywał w Rzymie i Neapolu, skąd wywiózł 110 tomów materiałów historycznych. Na sejmie 1776 nobilitowany, przez co uzyskał dostęp do godności kościelnych. W sierpniu 1789

wyjechał w charakterze sekretarza i kapelana poselstwa Jerzego Potockiego do Szwecji; zatrzymał się w Berlinie, gdzie został powołany na członka Akademii Berlińskiej. Do Warszawy wrócił w lipcu 1790, czekała tu na niego posada bibliotekarza królewskiego. Wrogi wobec insurekcji kościuszkowskiej, po jej upadku „wsławił się" ekshumacją powieszonych targowiczan i wygłoszonymi na egzekwiach kazaniami. W 1795 mianowany oficjałem archidiakonatu warszawskiego, pod koniec tegoż roku otrzymał godność biskupa zenopolitańskiego (konsekracja odbyła się 26.01.1796 w Warszawie).

Albiedyński Piotr Pawłowicz, ur. 4.09.1826 w Moskwie, zm. 19.05.1883 w Warszawie; rosyjski generał i wysoki urzędnik państwowy, wileński generał gubernator. Kurs wojskowy ukończył w 1843 roku i został przydzielony do pułku kawalerii lejbgwardii, gdzie rok później został porucznikiem, w 1848 sztabs-rotmistrzem i rotmistrzem. Brał udział w tłumieniu powstania węgierskiego z lat 1848-1849. Wraz z nadejściem wojny krymskiej został awansowany do stopnia pułkownika i wysłany do dyspozycji szefa wojsk lądowych i marynarki wojennej na Krymie, Aleksandra Mienszykowa. Aktywnie brał udział w działaniach wojennych, pozostał w Sewastopolu podczas bombardowania, a podczas bitwy pod Inkermanem został ciężko ranny w głowę. Następnie był attaché przy poselstwie w Paryżu, skąd musiał wyjechać w atmosferze skandalu związanego z jego zbyt bliskimi relacjami z cesarzową Eugenią. Po powrocie do Rosji w 1858 roku otrzymał awans na generała majora i dowództwo pułku kawalerii lejbgwardii, a następnie pułku huzarów lejbgwardii. Ożenił się z byłą kochanką cesarza Aleksandra II, co znacząco wpłynęło na jego karierę. W 1865 roku został szefem sztabu gwardii w okręgu petersburskim, w 1866 roku generał-lejtnantem i gubernatorem Inflant, Estonii i Kurlandii oraz dowódcą wojsk Ryskiego Okręgu Wojskowego. Naraził się wówczas rosyjskiej opinii publicznej, głosząc ideę porozumienia z niemieckojęzyczną szlachtą i zaprzestania rusyfikacji. W latach 1870-1880 był generał-gubernatorem wileńskim i dowódcą wojsk Wileńskiego Okręgu Wojskowego, podlegały mu gubernie wileńska, kowieńska i grodzieńska. Od 1880 do 1883 roku sprawował urząd generał-gubernatora warszawskiego i dowódcy wojsk Warszawskiego Okręgu Wojskowego. W 1881 roku został członkiem Rady Państwa. Podczas wizyty Franciszka Józefa w Galicji został wysłany do niej jako oficjalny przedstawiciel Rosji. W czasie tej podróży, pod wpływem wyraźnie innego nastawienia Polaków do władz austro-węgierskich niż rosyjskich, doszedł do wniosku o konieczności zaprzestania represji w Królestwie Polskim i przywrócenia stanu sprzed powstania listopadowego. Napisał też w tej sprawie list do cesarza Aleksandra II, co spowodowało odsunięcie go od stanowisk. Zmarł kilka miesięcy później, 19 maja 1883 roku w Warszawie.

Alchimowicz Wacław, pseud. „Kazik", „Romek", „Lewar", syn Józefa i Anny z Pruszyńskich, ur. 6.05.1914 w Kramniku pow. Suwałki, zm. 11.02.1948 w Warszawie (w więzieniu); podporucznik WP i partyzantki komunistycznej na Wileńszczyźnie. Uczęszczał do szkoły powszechnej i gimnazjum w Suwałkach. W latach 1936-1937 służył w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim, którą ukończył w stopniu podchorążego rezerwy z przydziałem do 3. Pułku Artylerii Lekkiej w Wilnie. Od 1937 do wybuchu wojny studiował na Wydziale Rolnym Uniwersytetu Wileńskiego. Uczestniczył w wojnie obronnej 1939 w szeregach 10. Pułku Artylerii Lekkiej w stopniu podporucznika rezerwy. 6 października 1939 dostał się do niewoli niemieckiej, ale szybko zbiegł i na początku listopada przybył do Wilna. Wznowił studia rolnicze na tamtejszym uniwersytecie. W kwietniu 1942 podczas pobytu w Wasiliszkach wstąpił do Armii Krajowej;

został zastępcą, a na przełomie lipca i sierpnia 1942 dowódcą kompanii partyzanckiej AK. W styczniu 1943 pozbawiono go dowództwa z powodu oskarżeń o kontakty z partyzantką sowiecką. Z tego powodu odszedł z AK; od czerwca 1943 stał na czele własnego oddziału partyzanckiego działającego na terenie województwa nowogródzkiego. W styczniu 1944 sformował oddział złożony z Polaków, który był podporządkowany sowieckiej Brygadzie im. Komsomołu Leninowskiego. Pod koniec sierpnia 1944 oddział został rozwiązany. Jesienią 1944 powrócił do Wilna. Do kwietnia 1945 pracował w Związku Patriotów Polskich. W lipcu tego roku przeszedł do pracy w Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego. W maju 1946 awansował do stanowiska naczelnika III Wydziału IV Departamentu MBP w Warszawie. W marcu 1946 nawiązał samorzutnie kontakt z kierownikiem komórki wywiadowczej Obszaru Centralnego Zrzeszenia Wolność i Niepodległość Leszkiem Kuchcińskim ps. „Leszek" i kurierem 2. Korpusu Polskiego na kraj Tadeuszem Płużańskim ps. „Tadeusz". Przekazywał im, m.in. poprzez rtm. Witolda Pileckiego, liczne dokumenty pochodzące z centrali MBP, tj. plany budynku, materiały na temat metod pracy operacyjnej i śledczej oraz dane dotyczące sowieckich jednostek wojskowych okupujących Polskę. 5 maja 1947 został aresztowany oraz oskarżony o zdradę tajemnic państwowych i planowanie zamachów na szefów MBP. 19 stycznia 1948 Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie skazał go na karę śmierci. Został zastrzelony 11 lutego w więzieniu mokotowskim. Był odznaczony Krzyżem Partyzanckim, Medalem za Zwycięstwo i Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Alechno Mieczysław Adolf, ur. w 1910 w Łabuciszkach na Wileńszczyźnie, zm.?; prawnik. W 1933 ukończył prawo na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W 1935 był referendarzem w Urzędzie Wojewódzkim w Wilnie. W l. 1946-1952 studiował w Szkole Głównej Służby Zagranicznej w Warszawie, a w 1952-1957 w SGGW w Warszawie; od 1946 aktywista Polskiego Stronnictwa Ludowego i członek redakcji „Zielonego Sztandaru".

Alekna Jurgis, ur. 16.02.1873 w Sidabrine, powiatu święciańskiego, zm. 17.10.1952 w Kownie, lekarz. W 1893 ukończył II Gimnazjum Wileńskie, w l. 1893-1898 studiował medycynę na Uniwersytecie Moskiewskim, po ukończeniu studiów od 1898 pracował jako lekarz w szpitalu gubernialnym w Smoleńsku, następnie przeniósł się do Wilna, gdzie pracował w szpitalu św. Jakuba. W 1900 roku podróżował po Europie, przemycał na Litwę zakazaną literaturę, za co w 1901 roku został aresztowany i zesłany na dwa lata do guberni archangielskiej, gdzie pracował w szpitalu w Onedze. Po powrocie z zesłania mieszkał i pracował w Wiłkomierzu, w 1918 r. przeniósł się do Wilna, gdzie działał w litewskiej Tarybie, zajmując się problemami zdrowia. Po zajęciu Wilna przez wojska gen. Lucjana Żeligowskiego wyjechał do Kowna, gdzie pracował do śmierci jako lekarz.

Aleksandr (Dobrynin), ur.?, zm. 28.04.1885 w Wilnie; duchowny prawosławny, arcybiskup wileński. W l. 1851-1860 był rektorem prawosławnego Seminarium Duchownego w Wilnie, w l. 1860-1867 – biskupem kowieńskim i pomocnikiem Józefa Siemaszki, później pełnił obowiązki biskupa dońskiego; w kwietniu 1879 został arcybiskupem wileńskim; pochowany w krypcie cerkwi św. Ducha w Wilnie.

Aleksandrowicz Adrian, żył w I poł. XVIII w., pisarz religijny. W 1732 r. w Wilnie wydał książkę pt. *Traktat mądrości duchowney*, w której w formie dialogu zawarł medytacje o pustce duchowej na tym świecie i potrzebie połączenia się z Chrystusem; o śmierci i sądzie ostatecznym. Książka zawiera też tłumaczone z języka łacińskiego hymny, psalmy, lamentacje, litanie. Jedna z nich poświęcona św. Kazimierzowi. Są w książce panegiryki, które autor dedykuje Denhofom i Słuszkom.

Aleksandrowicz Fabian, h. Kosy, żył w XVIII/XIX w.; generał brygady kawalerii narodowej litewskiej. Pochodził z Witebszczyzny. Od 1792 major i następnie generał adiutant buławy wielkiej litewskiej; uczestniczył w walkach przeciwko rosyjskiej interwencji. Po zwycięstwie targowiczan pozostał w służbie i w 1794 został – wicebrygadierem w 2 Brygadzie Kawalerii Narodowej.

Aleksij (Ławrow-Płatonow), ur.?, zm. 10.11. 1890 w Wilnie; duchowny prawosławny, arcybiskup wileński. Ukończył prawosławną Akademię Duchowną w Moskwie, później wykładał w niej prawo kanoniczne; po śmierci córki i żony wstąpił do zakonu; w 1878 został biskupem możajskim, w 1884 – biskupem dmitrowskim, następnie wikariuszem moskiewskiej eparchii, w 1885 – biskupem Taurydy, skąd po śmierci arcybiskupa Aleksandra przybył do Wilna; arcybiskupem wileńskim został 11.05.1885; będąc władyką prawosławnym często odwiedzał kościoły katolickie i utrzymywał przyjazne stosunki z klerem katolickim; odnowił cerkiew św. Ducha w Wilnie, zakładał szkoły cerkiewne w swojej diecezji. Pochowany w krypcie cerkwi św. Ducha, obok grobu J. Siemaszki.

Alenkiewicz Pacyfik, ur. ok. 1773, zm.?; ksiądz katolicki, pisarz religijny. Uczył się w Wiłkomierzu i w Collegium Nobilium w Wilnie, w 1796 był studentem Szkoły Głównej Litewskiej; w 1791 wydał kazania w języku litewskim: *Kozonius ant dienos Szwęta Jona Nepomucena*...

Alexandrowicz Jerzy Stanisław, 2.08.1886 w Stoczkach, zm. 28.10.1970 w Plymouth; profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, biolog, histolog, jeden z czołowych neurofizjologów porównawczych na świecie. Gimnazjum ukończył w Warszawie. W 1904 rozpoczął studia przyrodnicze na Uniwersytecie Warszawskim, jednak w 1905 za udział w strajku studenckim został relegowany z uczelni i zmuszony do opuszczenia Królestwa Polskiego. Naukę kontynuował w Zurychu, a studia uzupełniające odbył w Monachium, Heidelbergu, Paryżu i Jenie. Stopień doktora filozofii uzyskał w Zurychu w roku 1909 na podstawie pracy *Zur Kenntnis des sympathischen Nervensystems der Crustaceen*, z medycyny otrzymał doktorat w roku 1913 w Jenie na podstawie pracy *Zur Kenntnis der Cellulose und des Cellulose-lösenden Fermenten in Hepatopancreas saft der Schnecke (Helix pomatia)*. W tym też roku został zatrudniony jako chirurg wojskowy w szpitalu w Belgradzie, po czym został asystentem Kazimierza Kostaneckiego w l. 1913-1918 na Uniwersytecie Jagiellońskim i równocześnie jako docent anatomii artystycznej w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Lata 1914-1915 i 1918-1919 przepracował w szpitalach polowych. W 1919 przeniósł się do Wilna gdzie objął jako profesor kierownictwo Zakładu Anatomii Opisowej na organizującym się Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Podczas wojny polsko-radzieckiej był lekarzem naczelnym 211 pułku ułanów. W 1921 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego i objął funkcję kierownika Zakładu Histologii i Embriologii Uniwersytetu w Wilnie. Od 1930 profesor zwyczajny. W roku 1931 objął kierownictwo Zakładu Histologii i Embriologii Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. W roku 1933 został prorektorem, od 1 września 1936 piastował urząd rektora tej uczelni. Od listopada 1937 do grudnia 1938 pracował jako podsekretarz stanu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Z pracy tej zrezygnował na znak protestu przeciw atakom władzy na postępowych profesorów i młodzież akademicką. W 1939 zgłosił się do wojska i trafił do ZSRR. W latach 1941-1942 został żołnierzem Armii Polskiej pod dowództwem gen. Władysława Andersa i wraz z nią przebywał w Persji, na Środkowym Wschodzie i we Włoszech. Awansował do stopnia pułkownika oraz szefa wydziału oświaty korpusu. Następnie z jej częścią trafił do Anglii. Tam przez dwa lata (1943-1945) przebywał w obozie karnym na fermie w Hartfordshire za odmowę

oddania się do dyspozycji władz brytyjskich (odmówił wcielenia do armii angielskiej). Zwolniony został dzięki licznym protestom polskich i angielskich uczonych. Od 1947 do 1957 pracował jako kustosz Laboratorium Biologii Morskiej Marine Biological Association w Plymouth, pod kierownictwem Sir Fredericka Russela. Był wybitnym znawcą układu nerwowego. Zajmował się także neurofizjologią porównawczą. Zainicjował w Polsce badania anatomoporównawcze nad unerwieniem serca u bezkręgowców, prowadził także pionierskie badania nad akomodacją oka u głowonogów. Od 1934 członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności. 12 grudnia 1970 roku jego prochy złożono w rodzinnym grobowcu na Powązkach.

Alinowska Alina, ur. w 1912 w Święcianach, zm.? prawniczka. W 1934 studiowała filologię romańską, a od 1936 prawo na USB w Wilnie. W 1946 wyjechała do Olsztyna, na UMK tytuł magistra prawa otrzymała w 1949. Od 1964 mieszkała w Warszawie, gdzie pracowała jako radca prawny.

Alminas, Alminauskis, Kazys, ur. 15.04.1904 we wsi Paulaučiai koło Šilutė (Szyłokarczmy), zm.? w USA; językoznawca litewski, doktor nauk humanistycznych. Studiował na Uniwersytecie Kowieńskim, następnie na uniwersytecie w Monachium. W 1935 na uniwersytecie w Lipsku obronił doktorat: *Germanizmy w języku litewskim*; w l. 1934-1939 pracował na Uniwersytecie Kowieńskim, w l. 1940-1944 – na litewskim Uniwersytecie Wileńskim był kierownikiem Katedry Języka i Literatury Niemieckiej. W 1944 zbiegł do Niemiec, w 1948 wyjechał do USA, w Los Angeles na Uniwersytecie I. Loyoli wykładał germanistykę i język rosyjski.

Ambrosius Jakub, ur. ok. 1590 w Pasymiu k. Szczytna, zm. 27.04.1630 w Toruniu; nauczyciel, kantor luterański. W 1611 rozpoczął studia na królewieckiej Albertynie. W 1614 przybył do Torunia jako dworzanin (famulus) Jana von Beera, podejmującego naukę w miejscowym gimnazjum. Od 1621 Ambrosius kierował luterańską szkołą w Wilnie. W 1628 ponownie znalazł się w Toruniu, był kantorem polskim przy kościele św. Jerzego oraz nauczycielem polskiej szkoły działającej przy tym kościele. Zmarł 27 kwietnia 1630 w Toruniu.

Ambroszkiewicz Henryk, ur. 16 lutego 1909 zm. 21 listopada 1970 w Warszawie – działacz korporacyjny, urzędnik. Studiował na Uniwersytecie Stefana Batorego, gdzie wstąpił do korporacji akademickiej Polonia. Po ukończeniu nauki podjął pracę w wileńskiej Izbie Kontroli Państwowej. Po wybuchu II wojny światowej wszedł w szeregi Armii Krajowej w stopniu podporucznika. Przyjął pseudonim „Hemek", walczył w wileńskim okręgu AK, za co został odznaczony Krzyżem Walecznych. Po wojnie pozostał w Wilnie, gdzie 11 czerwca 1946 został aresztowany i przedstawiono mu zarzuty działalności kontrrewolucyjnej i skazano na piętnaście lat łagru. Przebywał w obozach w okolicy Obska, zwolniony 27 września 1955 i deportowany do Polski. Zmarł w wieku 61 lat i spoczywa na Cmentarzu Bródnowskim.

Anders Henryk, ur. W 1899, zm. w 1941 lub 1942; filolog-germanista, docent doktor; od 1936 był zastępcą profesora w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W 1939 powołany do czynnej służby w wojsku przekroczył granicę Litwy i został tam internowany. W 1940 zgłosił się jako Niemiec i wyjechał do Niemiec, tam został powołany do wojska niemieckiego, zginął pod Leningradem.

Andrejew Igor, ur. 23.07.1915 w Wilnie, zm. 5.02.1995 w Warszawie; profesor prawa. Pochodził ze spolszczonej rodziny rosyjskiej w Wilnie. Wnuk adwokata – Bazylego Andrejewa i syn znanego w latach międzywojennych adwokata wileńskiego Pawła Andrejewa. Ukończył gimnazjum im. Joachima Lelewela w Wilnie. Absolwent Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Uczeń profesora Bronisława Wró-

blewskiego. Przed wojną asystent na Wydziale Prawa USB w Wilnie i aplikant sądowy. W czasie wojny stracił ojca skazanego na śmierć w ZSRR (zm. 1942) i przybranego brata Aleksandra, który zginął z rąk bandytów w 1943 roku. Po wojnie wyjechał do Warszawy, gdzie obronił doktorat na UW. W latach 1948-1953 był dyrektorem Centralnej Szkoły Prawniczej im. T. Duracza w Warszawie. Był jednym ze sędziów, którzy w 1952 roku zatwierdzili wyrok śmierci na gen. Augusta Fieldorfa „Nila". Rozprawa Sądu Najwyższego odbywała się w trybie tajnym, bez udziału oskarżonego, na postawie dokumentów rozprawy niższej instancji. Przez lata jego rola w tej zbrodni nie była szerzej znana i wyszła na jaw dopiero w kwietniu 1989 roku. Był też wykładowcą i pracownikiem naukowym Uniwersytetu Warszawskiego oraz Instytutu Nauk Prawnych PAN. Dyrektor tego instytutu. Autor kilkudziesięciu prac naukowych dotyczących pojęcia przestępstwa, jego ustawowych znamion oraz prac z dziedziny prawa porównawczego. Napisał książkę o ocenach prawnych karcenia dzieci i trudności w ich ocenach prawnych. Autor Kodeksu karnego z 1969. Organizator studiów zaocznych prawa na Uniwersytecie Warszawskim, wieloletni prodziekan Wydziału Prawa. Członek Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawa Karnego AIDP, Przewodniczący sekcji polskiej Stowarzyszenia, do którego publikacji m.in. pisywał artykuły o etyce w wymiarze sprawiedliwości. Honorowy wiceprezydent tego Stowarzyszenia, pozbawiony tego tytułu w 1989, na wniosek delegacji polskiej na Walnym zgromadzeniu AIDP, po ujawnieniu jego udziału w sprawie gen. Fieldorfa. Został też wykluczony z Rady Naukowej Instytutu Prawa Karnego. W 1988 roku Uniwersytet Warszawski opublikował XVI tom „Studia Iuridica", dla „uczczenia pracy naukowej Igora Andrejewa". Przez ostatnie lata życia sparaliżowany. Zmarł w Warszawie.

Andrejew Leon, syn Sergiusza i Kazimiery z Makarewiczów, ur. 12.06.1911 w Tomaszowie Mazowieckim, zm. 6.11.1980 w Warszawie, lekarz i działacz społeczny, organizator polskiej służby zdrowia po II wojnie światowej w Gorzowie Wielkopolskim W latach 1929-1935 studiował medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie i tam uzyskał dyplom lekarza. W 1934 roku poślubił Natalię Prokofiew i rozpoczął praktykę lekarską w Brześciu nad Bugiem. We wrześniu 1939 r., po wybuchu II wojny światowej, został zmobilizowany jako lekarz wojskowy, wziął udział w kampanii wrześniowej, a następnie dostał się do niewoli niemieckiej. W obozie jenieckim przebywał do 1942 r. Po zwolnieniu z obozu powrócił do Brześcia i pracował w szpitalu kolejowym. W 1943 r., przed zbliżającym się frontem, szpital został ewakuowany i przeniesiony do miejscowości Fakersee, pod Berlinem. Koniec wojny zastał go wraz z rodziną w Niemczech. Natychmiast po zakończeniu wojny, w maju 1945 roku, Leon Andrejew wyruszył pieszo wraz z rodziną w kierunku Polski. Po drodze do Polski centralnej, gdzie miał rodzinę, został namówiony do pozostania w Gorzowie Wielkopolskim, gdzie nie istniała wtedy służba zdrowia. Od połowy maja 1945 roku, Leon Andrejew zorganizował w Gorzowie Wielkopolskim przychodnię lekarską pod egidą Polskiego Czerwonego Krzyża, punkt sanitarny na dworcu kolejowym, dom noclegowy. Współorganizował polską obsługę Szpitala Miejskiego Nr 1, gdzie pacjentami byli wtedy niemal wyłącznie Niemcy. Od czerwca 1945 prowadził ten szpital i leczył pacjentów wraz z jedynym pozostałym lekarzem Niemcem. W grudniu 1945 roku, po przybyciu innych lekarzy Polaków, został ordynatorem tego szpitala. W następnych, pionierskich latach dla polskiej administracji w Gorzowie, Leon Andrejew był działaczem Polskiego Czerwonego Krzyża i lokalnych Związków Zawodowych. Założył w Gorzowie Wielkopolskim Klub Filatelistyczny. W okresie tym ufundował również prywatne stypendium dla jednej z pracownic szpitala, by mogła studiować medycynę w Poznaniu. Jego działalność

zawodowa i społeczna w Gorzowie Wielkopolskim została nagle przerwana 9 listopada 1949 roku, kiedy to do jego mieszkania wkroczyła grupa polskich pracowników miejscowego Urzędu Bezpieczeństwa i zabrała Leona Andrejewa ze sobą. Żona pozostała z dwójką dzieci, uzyskała informację z UB, że Leon Andrejew nie istnieje w ewidencji aresztowanych. Przez szereg lat, mimo wielu starań, rodzinie nie udało się wyjaśnić losu aresztowanego męża i ojca. Dopiero po pięciu latach, w 1954 roku, rodzina otrzymała pierwszą wiadomość o losie aresztowanego: kartkę pocztową wysłaną z ZSRR, w której informował, że pracuje na Syberii w przemyśle drzewnym. Przyczyną porwania i następującego po nim zesłania do łagru był jego udział w czasach studenckich w Wilnie w antykomunistycznej organizacji studenckiej. Leon Andrejew powrócił do Gorzowa we wrześniu 1956 r. Podjął pracę jako lekarz w Szpitalu Miejskim, a w Przychodni Obwodowej prowadził Pracownię Rentgenologiczną. Jednak w o wiele mniejszym stopniu udzielał się społecznie. W 1971 roku opuścił wraz z rodziną Gorzów i przeniósł się do Radomia, a następnie do Warszawy, gdzie pracował jako kierownik Przychodni Radiologicznej przy jednej z przychodni obwodowych.

Andrejew Matwiej, syn Osipa, ur.?, zm. w 1901 w Wilnie; duchowny starowierców, nastawnik. Był proboszczem parafii (obszciny) starowierców na Na Nowym Świecie w Wilnie od 1891. w l. 1870-1890 członek Rady Gminy Wileńskiej. Jego ojciec, Osip, był pierwszym nastawnikiem wileńskich starowierców

Andrejew Osip, syn Andreja, żył w pierwszej połowie XIX w.; duchowny starowierców. Był pierwszym nastawnikiem (duchownym) świątyni w Wilnie, którą otwarto na Nowym Świecie w 1835 r. Wówczas do parafii (obszcziny) należało ponad 250 osób, około 45 rodzin.

Andrejew Paweł, syn Bazylego, ur. 14.09. 1887, zm. 16.03.1942, adwokat w Wilnie, z pochodzenia Rosjanin. Ukończył gimnazjum w Wilnie. Brał udział w strajkach szkolnych 1905 roku. Wychowywany przez ciotkę Piotrowską, był miłośnikiem kultury polskiej. Ukończył prawo na Uniwersytecie w St. Petersburgu. Od 1912 roku wpisany na listę adwokatów w Wilnie. W 1914 roku ożenił się z Eugenią Pochitonow, jedną z jedenastu córek dentysty w Wilnie, Mikołaja Pochitonowa. Po ustanowieniu polskiej administracji w Wilnie, uzyskał renomę jednego z najlepszych adwokatów w mieście. Rozgłos uzyskał między innymi broniąc Borysa Kowerdy, zabójcy posła sowieckiego Piotra Wojkowa, w głośnym procesie w Warszawie w 1927 roku. Andrejew podkreślał w swojej mowie pobudki patriotyczne czynu Kowerdy, dziewiętnastoletniego ucznia gimnazjum rosyjskiego w Wilnie, syna działacza białogwardyjskiego. Paweł Andrejew został aresztowany przez NKWD w Wilnie w październiku 1940 roku, podczas tzw. drugiej okupacji sowieckiej Wilna. Po ataku Niemiec hitlerowskich na Polskę, Andrejew został 23 czerwca 1941 przewieziony w transporcie więźniów z więzienia na Łukiszkach w Wilnie w głąb Rosji i od 3 lipca 1941 roku więziony w mieście Gorkij (nazwa od 1932 r.; przedtem i obecnie Niżny Nowgorod), w Więzieniu Numer 1, gdzie więziono wielu Polaków. W sierpniu 1941 roku większości uwięzionych udaje się wydostać do formowanej wtedy Armii Andersa, Andrejew pozostaje jednak w więzieniu. W lutym 1942 roku wytoczono Andrejewowi proces zarzucając mu *wrogie nastawienie do ZSRR*. Po krótkim procesie, 9 lutego 1942 roku Andrejew został skazany na karę śmierci, a jego odwołanie (proces sowiecki odbywał się bez adwokata) uwzględniono o tyle, że zmieniono paragraf podstawy skazania, ale nie sam wyrok. Paweł Andrejew został rozstrzelany w więzieniu w Gorkij 16 marca 1942 roku. Nieznane jest miejsce jego pochowania. Po wojnie władze radzieckie przez szereg lat utrzymywały, że Paweł Andrejew został zwolniony z więzienia w czasie formowania Armii Andersa i wraz

z Wojskiem Polskim ewakuował się do Pahlevi w Iranie. Grób symboliczny Pawła Andrejewa znajduje się na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie. Akta NKWD dotyczące aresztowania, procesu oraz wykonania wyroku na Andrejewie są obecnie dostępne w Litewskim Archiwum Specjalnym (Lietuvos Ypatingasis Archivas) w Wilnie.

Andruszewicz Jan, zwany Pudełko, pseud. Anchuscius, Anchusius, ur. w końcu XV lub na początku XVI w., zm. ok. 1567; ksiądz katolicki, poeta. Był kanonikiem katedry wileńskiej, od 1544 r. biskup kijowski, od 1555 – biskup łucki. Napisał poemat o męczeństwie franciszkanów wileńskich w czasach księcia Olgierda (Algirdasa).

Andruszkiewicz Eliasz, ur. w 1799, zm. w 1884 w Zasławiu; duchowny unicki, bazylianin. Studiował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wileńskiego w l. 1822-1825. Pod koniec życia przebywał w klasztorze bernardyńskim w Zasławiu.

Andruszkiewicz Jan, żył w XVI w.; ksiądz katolicki, biskup kijowski. Był kanonikiem wileńskim, po 1555 został biskupem kijowskim.

Andrzejkiewicz Andrzej, ur. w 1599 lub 1609 w powiecie wołkowyskim, zm. 1674; pisarz, pedagog, jezuita. Pochodził z rodziny szlacheckiej herbu „Pobóg", był rektorem kolegium jezuickiego w Połocku. Wydał kilka prac, m.in. *Memoriał nieśmiertelnej pamięci...* (Wilno 1667), *Ziarno gorczycy gorzkiej pokuty... Chrystusa* (Wilno 1673), wydawane w Zamościu, Kaliszu, Krakowie.

Anichini, Anighini, Wawrzyniec Cezary, ur. 1787 we Florencji, zm. 31.01.1861 w Czerwonym Dworze pod Kownem; architekt. Wzięty do niewoli z korpusu Mac Donalda na Litwie w 1812. Mieszkał w Wilnie, współpracował z rzeźbiarzem Franciszkiem Andriollim. W 1847 został zaproszony przez Benedykta Tyszkiewicza do Czerwonego Dworu; w l. 1848-1861 budował w Czerwonym Dworze kościół Wniebowstąpienia NMP oraz plebanię, ukończoną w 1855; przebudował tamże dwór w stylu neogotyckim; w l. 1853-1858 nadzorował rekonstrukcję pałacu Benedykta Tyszkiewicza w Żeżmarach; budował kościół św. Jana Chrzciciela w Birżach, wzorowany na kościele św. Karola Boromeusza w Warszawie; wybudował kaplicę Szwoynickich w Rodach koło Poniewieża (1861). Utrzymywał ścisły kontakt z budowniczymi Warszawy.

Aniszczenko Eugeniusz, ur. 13.07.1913 w Łunińcu na Polesiu, zm.?; reżyser teatralny. Studiował filologię klasyczną i filozofię na USB w Wilnie, dyplom magistra uzyskał w 1939. Po wojnie pracował w teatrach polskich jako kierownik literacki, reżyser, dyrektor.

Ankudowicz Antoni, ur. w 1854 na Wileńszczyźnie, zm. po 1912; generał major armii rosyjskiej. Od 1881 służył zawodowo w armii rosyjskiej jako lekarz weterynarii. Był uczestnikiem wojny 1904/1905 z Japonią na stanowisku szefa weterynarii 3 armii mandżurskiej. Pracował potem w zarządzie weterynarii we Władykaukazie, od 1910 generał i szef urzędu weterynaryjnego; w 1912 przeszedł na emeryturę.

Antokolski Lew, ur. w 1872 w Wilnie, zm. w 1942 w Sterlitamaku w Baszkirii, ZSRR; malarz, krytyk artystyczny; bratanek Marka Antokolskiego. Studiował w Petersburgu w 1891, 1893-1900, po czym powrócił do rodzinnego Wilna i mieszkał tam do 1912. Założył Szkołę Artystyczno-Przemysłową im. Marka Antokolskiego. W 1908 był współzałożycielem, a potem członkiem zarządu Wileńskiego Koła Artystycznego. Pisywał do żydowskiego dziennika wileńskiego „Siewiero-Zapadnyj Goiłos". Później przeniósł się do Moskwy i został członkiem Żydowskiego Towarzystwa dla Rozwoju Sztuki. Związany był też ze Związkiem Literatów i Artystów Żydowskich w Piotrogrodzie, gdzie około

1916 prowadził wykłady na temat sztuki żydowskiej. Uprawiał malarstwo o żydowskiej tematyce sakralnej (*Salome na uczcie u Heroda*), historycznej (*Przesłuchanie przez inkwizytora*), pejzażowe (*Synagoga w Wilnie*), widoki z okolic Wilna, malował portrety wileńskich malarzy i krytyków, rysował. Jego uczniem był Lazar Segall (1891-1957).

Antoniewicz Konstanty, ur. w 1828, zm. ok. 1888; lekarz. Studiował w Dorpacie w latach 1850-1855, związany ze Związkiem Bratnim w Wilnie. Jako lekarz pracował w Drui i Jeziorosach (wówczas Nowoaleksandrowsk). Podczas powstania 1863 r. pomagał rannym powstańcom pod Kiewszami. Złapany, sądzony w Dyneburgu skazany 21.10.1863 r. na zesłanie do Tobolska. W 1882 otrzymał zgodę na opuszczenie Syberii i osiedlenie się w głębi Rosji, ale zmarł w guberni jenisejskiej.

Arciechowski Piotr, żył w XVI w.; ksiądz katolicki, biskup kamieniecki Był dziekanem wileńskim, prekonizowany w 1562 r. biskupem kamienieckim. Zmarł przed objęciem rządów w diecezji.

Arcimonowicz Aleksy, ur. w 1913, zm. w 2001; lekarz. Ukończył Wydział Lekarski USB w 1939. Po II wojnie światowej mieszkał m.in. w Olsztynku.

Arciszewski Jan, ur. w 1809, zm. w 1899 w Wilnie; generał major armii rosyjskiej. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Arkadij, ur.?, zm. w 1876 w Wilnie; duchowny prawosławny, zakonnik. Był ihumenem (przeorem) klasztoru św. Ducha w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Arkadij, ur.?, zm. w 1896 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był mnichem, ijeromonachem w klasztorze Świętego Ducha w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Aroł M., wł. Petelski Stefan, ur. ok. 1890 w Gródku Białostockim, zm. w końcu 1917 lub na pocz. 1918; białoruski poeta, publicysta, tłumacz. W 1909 ukończył szkołę cerkiewną, był nauczycielem na Białostocczyźnie i Grodzieńszczyźnie, od 1914 – w armii carskiej. Utwory literackie drukował w l. 1909-1914 w gazecie „Nasza Niwa" w Wilnie, czasopiśmie „Łuczynka". Wiersze zamieszczono w zbiorku *Apawiadanni i lehiendy wierszami roznych autarau* (Wilno 1914). Przygotował do druku zbiorek poezji *Lirnik*, jednakże książka z powodu wybuchu pierwszej wojny światowej nie ukazała się, rękopis znajduje się w Centralnej Bibliotece A.N. RL (d. Biblioteka im. E. i E. Wróblewskich) w Wilnie. Na język białoruski przełożył utwory Wissariona Bielińskiego (1912).

Aronson Nachum, ur. w 1872 r. w Krasławce koło Dyneburga, zm. w 1943 w Nowym Jorku; rzeźbiarz. Studiował w wileńskiej Szkole Rysunkowej w latach 1889-1891. Od 1892 – w École des Arts Décoratifs w Paryżu. Od 1897 uczestniczył w wystawach. Do Polski wrócił na krótko w latach 20-tych XX w. Jego twórczość ukształtowała się pod silnym wpływem dzieł Rodina. Tworzył kompozycje symboliczne, popiersia portretowe sławnych ludzi, uczonych oraz studia portretowe.

Arsieniew Aleksandr, pseud. Rus, Nielubow; ur. 4.06.1854, zm. w 1896 w Petersburgu; rosyjski poeta, prozaik, dramaturg, bibliograf. Z powodu choroby uszu szkoły średniej nie ukończył, pracował w Petersburgu w księgarni, gdzie uzupełniał wykształcenie czytając książki. Publikował artykuły w czasopismach „Dieło"(1875), „Russkij Mir" (1876). Do Wilna przybył w 1877, gdzie współpracował z gazetą „Wilenskij Wiestnik" oraz z czasopismem „Sielskoje Cztienije". Do Petersburga powrócił ok. 1880. Publikował opowiadania w petersburskim czasopiśmie „Niwa", wiersze w czasopiśmie „Pczeła".

W 1884 r. razem z malarzem Szpakiem wydawał czasopismo dla dzieci „Wiesna".

Ass Abraham, ur.? – zm. po 1863 w Wilnie; księgarz, wydawca. Od 1830 prowadził księgarnię i antykwariat w Wilnie, w 1854 roku podjął także działalność wydawniczą, korzystając z usług drukarń, należących zarówno do Polaków, jak i Żydów. Opublikował 11 dzieł Władysława Syrokomli i *Pisma* Gabrieli Puzyniny. W 1862 roku, wraz z księgarzami wileńskimi, został aresztowany, wkrótce jednak – na skutek licznych zabiegów, m.in. Syrokomli i dr. Titiusa – uwolniony. Firmę jego przejął syn Leon Ass.

Astrouski Radasłau, Ostrowski Radosław, ur. 25.10.1887 w Zapolu w powiecie słuckim zm. 17.10.1976 w Benton Harbor w USA; białoruski publicysta i działacz narodowo-społeczny. Uczył się w gimnazjum w Słucku, ale w 1907 został z niego wydalony za udział w działalności rewolucyjnej. W 1908 wstąpił na uniwersytet w Petersburgu na studia matematyczno-fizyczne. Przed ich ukończeniem został jednak w lutym 1911 aresztowany ponownie za działalność rewolucyjną. Przebywał w więzieniu w Petersburgu i Pskowie, po czym władze carskie nakazały mu osiedlenie się w Prużanach na Białorusi pod nadzorem policji. W 1913 uzyskał zgodę na dokończenie studiów na uniwersytecie w estońskim Tartu (Dorpat). Następnie pracował jako nauczyciel w szkołach w Częstochowie i Mińsku. Okres I wojny światowej spędził w Rosji. Po rewolucji lutowej 1917 r. powrócił na Białoruś, zostając w Słucku komisarzem powiatowym Rządu Tymczasowego. W marcu tego roku wziął udział w Konferencji Organizacji i Partii Białorusi. We wrześniu był organizatorem gimnazjum białoruskiego w Słucku, gdzie nauczał i został pierwszym jego dyrektorem. Należał do Białoruskiej Socjalistycznej Hramady. Wydawał też pismo „Rodny kraj". W grudniu 1917 r. uczestniczył w Kongresie Wszechbiałoruskim w Mińsku, opowiadając się za niezależnym państwem białoruskim. W obliczu zbliżającej się armii bolszewickiej wyjechał na Ukrainę, gdzie wstąpił do wojsk białych gen. Antona Dienikina. Po zakończeniu wojny polsko-bolszewickiej jesienią 1920 powrócił na ziemie białoruskie. W listopadzie-grudniu tego roku brał udział w antybolszewickim powstaniu słuckim. Po niepowodzeniu walk przeszedł wraz z resztkami wojsk białoruskich na terytorium Polski. Wznowił swoją aktywność polityczną wśród Białorusinów mieszkających na zachodniej części Białorusi. Został administratorem pomocy amerykańskiej. W latach 1924-1936 był dyrektorem gimnazjum białoruskiego w Wilnie. W lutym 1924 r. zainicjował powstanie pro-polskiego Polsko-Białoruskiego Towarzystwa, ale po jego rozpadzie jeszcze w tym samym roku nawiązał współpracę z Komunistyczną Partią Zachodniej Białorusi, wstępując w 1926 w jej szeregi. Założył i stanął na czele nielegalnego komsomołu w swoim gimnazjum. W 1925 został zastępcą przewodniczącego Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady. Należał też do kierownictwa Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, Białoruskiego Towarzystwa Naukowego i był dyrektorem banku spółdzielczego w Wilnie, przez który przechodziły pieniądze na finansowanie Hromady. Po rozpoczęciu działań przeciw Hromadzie na pocz. 1927 Ostrowskiego aresztowano, a następnie wydalono do centralnej Polski. W 1928 powrócił do działalności politycznej, reprezentując postawę lojalną wobec władz państwowych. W 1936 r. został zmuszony do opuszczenia Wilna i zamieszkał w Łodzi. Po ataku wojsk niemieckich na ZSRR 22 czerwca 1941 podjął współpracę z okupantami. Na pocz. września roku przyjechał do okupowanego Mińska, rozpoczynając organizowanie administracji białoruskiej. Stanął na czele tzw. Nebenbureau, które było lokalnym odpowiednikiem generalnego komisariatu. Już w październiku został jednak zdymisjonowany przez gauleitera Wilhelma Kube z powodu współpracy w okresie międzywojennym z komunistami,

a następnie władzami polskimi. Później pełnił funkcje burmistrza w Briańsku, Smoleńsku i Mohylewie. Pod koniec grudnia 1943 został przewodniczącym Białoruskiej Centralnej Rady (BCR), która miała się stać zalążkiem zależnego od Niemiec rządu Białorusi. Po zakończeniu II wojny światowej zamieszkał w zachodnich Niemczech. W 1956 wyjechał do USA, gdzie kontynuował emigracyjną działalność polityczno-społeczną.

Aszkenazy Hillel ben Naftali Hirc, ur. 1615 lub 1630 w Brześciu Litewskim, zm. 1690 lub 1691 w Żółkwi; rabin. Piastował urząd rabina kolejno w kilku gminach litewskich, w tym przez wiele lat w Wilnie, wchodząc też do władz tamtejszego kahału. W tym czasie przyjaźnił się i prowadził dysputy z A.S. Kojdanowerem. W 1671 został rabinem gmin w Altonie i Hamburgu. Po pewnym czasie powrócił do Polski i przyjął stanowisko rabina w Żółkwi, gdzie pozostał do śmierci.

Ašmantas Andrius, ur. 24.02.1906 w m. Tickinai koło Kretyngi na Żmudzi, zm. 21.05.1941 w Wilnie; doktor filologii, językoznawca litewski. Uczył się w gimnazjum w Telszach, następnie studiował filologię litewską na Uniwersytecie Kowieńskim, który ukończył w 1933 r. W l. 1935-1938 wykładał językoznawstwo w Instytucie Pedagogicznym w Kłajpedzie; w 1937 pogłębiał studia językoznawcze we Francji. Od 1938 był nauczycielem w Kownie, a w 1939 został wykładowcą języka litewskiego na Uniwersytecie Kowieńskim. W 1940 wraz w Wydziałem Lituanistyki przeniósł się do Wilna i został tam na litewskim Uniwersytecie Wileńskim wykładowcą języka litewskiego. Ogłosił kilkanaście prac językoznawczych. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Auer Maksymilian von, ur. ok. 1833, zm.?; szlachcic wyznania luterańskiego. W 1854 r. skończył Uniwersytet Petersburski, od 1856 służył w Wileńskim Gubernialnym Biurze Pocztowym, od 1863 był w Wilnie cenzorem.

Augustaitis Franciszek (Pranas), ur. 25.04. 1883 we wsi Mažučiai k. Wyłkowyszek, zm. 11.08.1941 w Wilnie; ksiądz katolicki, historyk literatury, dramaturg litewski. Uczył się w gimnazjum w Mariampolu, następnie ukończył seminarium duchowne w Sejnach; studiował w Akademii Duchownej w Petersburgu, a później na uniwersytecie we Fryburgu. W l. 1913-1920 mieszkał w USA, tam współpracował z prasą litewską, w l. 1920-1921 był nauczycielem w Wilnie; w tym czasie wystąpił ze stanu duchownego. W 1922 został wydalony z Wilna na Litwę Kowieńską, w Kownie pracował na Uniwersytecie im. Witolda Wielkiego. W l. 1940-1941 na Uniwersytecie Wileńskim był dziekanem Wydziału Humanistycznego. Napisał w języku polskim pracę naukową pt. *Pierwiastki litewskie we wczesnym romantyzmie polskim* (1911), po litewsku napisał dramat *Karės metu* (Podczas wojny, 1915).

Augustowski Kazimierz, pseud. „Kostek", „Prus", syn Witolda, ur. 4.03.1916 w Wilnie, zm. 17.09.2007; członek ZWZ, podpułkownik WP. Absolwent Gimnazjum OO. Jezuitów w Wilnie, a następnie Wydziału Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego. W czasie okupacji niemieckiej jako podkomendny Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka" był Komendantem Bazy Okręgu Wileńskiego i Nowogrodzkiego przy Komendzie Głównej AK, uczestnik powstania warszawskiego w szeregach Batalionu Czata 49, więziony przez Niemców w stalagu Zeithain. Po zakończeniu działań wojennych uczestnik podziemia niepodległościowego, więziony przez UB w Areszcie Śledczym Warszawa-Mokotów i Zakładzie Karnym we Wronkach. Po zwolnieniu z więzienia prowadził starania mające na celu ustalenie miejsca pochówku swojego komendanta Aleksandra Krzyżanowskiego zmarłego w szpitalu więzienia Mokotowskiego. Był obecny przy ekshumacji Krzyżanowskiego, w czasie której dokonał jego identyfikacji wraz z żoną zmarłego, Janiną Krzyżanowską.

Po przemianach ustrojowych w Polsce był zaangażowany w działalność na rzecz odrodzenia ruchu korporacyjnego w Polsce, został prezesem Stowarzyszenia Filistrów Welecji. Pochowany 21.09.2007 na cmentarzu Wilanowskim w Warszawie.

Augustowski Witold, ur. 16.081907 w Głębokiem na Wileńszczyźnie (obecnie Białoruś), zm. w 1989 w Gdańsku; farmaceuta. W 1931 ukończył Oddział Farmaceutyczny Wydziału Lekarskiego USB w Wilnie; współwłaściciel apteki w Wilnie – róg Stefańskiej i Kijowskiej. Po wojnie prowadził aptekę w Gdańsku-Oliwie.

Augustowski Zygmunt, syn Witolda i Aliny z d. Kulesza, ur. 1.01.1913 w Wilnie, zm. 20.03.1998 w Warszawie; prawnik, żołnierz A.K. W l. 1924-1933 uczył się w Gimnazjum OO. Jezuitów w Wilnie. W l. 1932-1933 odbył szkolenie wojskowe w Szkole Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu. W 1933 podjął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Studia ukończył w 1939. W 1935 rozpoczął pracę w II Oddziale Sztabu Głównego WP (kontrwywiad) i w l. 1935-1939 pracował w Lublinie. W sierpniu 1939 został zmobilizowany do 4 Pułku Ułanów Zaniemeńskich w Wilnie. 13.09.1939 został ranny pod Siedlcami i dostał się do niewoli niemieckiej, jako rannego umieszczono go w szpitalu w Siedlcach. Wkrótce Siedlce wraz ze szpitalem Niemcy przekazali władzom sowieckim. Wówczas Augustowski uciekł ze szpitala przebrany za szeregowego żołnierza i udał się do Wilna. W Lidzie został aresztowany przez patrol sowiecki i przewieziony do Mołodeczna. Z Mołodeczna udało mu się zbiec do Wilna. W listopadzie 1939 wyjechał do Kowna, skąd na fałszywych dokumentach udał się do Tallina, by stamtąd przedostać się statkiem „Tallin" do Sztokholmu. Po aresztowaniu statku przez Niemców, został osadzony w stalagu w Stargardzie. W czerwcu 1940 wywieziono go do Warszawy i zwolniono. We wrześniu 1940 wstąpił do ZWZ. W 1942 przydzielono go do „Wachlarza" na odcinku Wilno- Dyneburg. Zamieszkał wówczas w majątku Pelikany w powiecie brasławskim, gdzie pełnił funkcję kwatermistrza, równocześnie prowadził działalność dywersyjną. Po likwidacji „Wachlarza" – od 1943 działał w wileńskiej AK. W 1943 został mianowany na stopień rotmistrza; od stycznia 1944 działał w Wilnie w tzw. małym Kedywie. Po walkach o Wilno został przeniesiony do konspiracyjnej organizacji „NIE". W marcu 1946 na polecenie mjr. Antoniego Olechnowicza wyjechał do Białegostoku, stamtąd udał się do Gdańska; w kwietniu 1946 został aresztowany przez UB. Po trzech miesiącach odbił go z więzienia jego brat Kazimierz Augustowski. Po ucieczce z więzienia działał w WiN i współpracował z wywiadem brytyjskim. W sierpniu 1948 wraz z żoną Ireną został ponownie aresztowany przez UB. W 1951 skazany na karę śmierci, wyrok ten zamieniono na 10 lat więzienia. W 1956 został zwolniony. Następnie pracował jako radca prawny w diecezji poznańskiej. W 1975 przeszedł na emeryturę.

Awejde Oskar, ur. 1837, zm. 1890; prawnik, absolwent Uniwersytetu Petersburskiego, studiował w Berlinie, od 1861 r. asesor przy policji poprawczej w Warszawie. Należał do Komitetu Centralnego Narodowego (1863). Przybył do Wilna pod nazwiskiem Ludwika Szmidta, aresztowany 3.09.1863, ujawnił tajemnice organizacji, na polecenie władz napisał obszerne dzieło o ruchu niepodległościowym. Zesłany do Wiatki pod nadzór policji, był zatrudniony w sądzie okręgowym. Nie skorzystał z zezwolenia na powrót do kraju.

B

Bagieński Paweł, ur. w 1880, zm. w 1962; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, był proboszczem w Sobotnikach d. powiatu oszmiańskiego.

Bahdanowicz Hleb (Bohdanowicz Gleb), ur. w 1913 w Wilnie, zm. w 1957 w Radoszkowiczach?; lekarz, białoruski działacz polityczny. Był synem senatora Wiaczesława Bohdanowicza, rozstrzelanego w 1941 roku przez bolszewików. Ukończył gimnazjum w Wilnie oraz medycynę na USB. Podczas okupacji niemieckiej z początku pracował jako lekarz w Iwieńcu; od maja 1944 oficer Armii Białoruskiej. Od lipca 1944 r. był w niemieckim batalionie desantowym „Delwitz". 17.11.1944 w składzie 28-osobowej grupy zrzucony na teren Wileńszczyzny. Trafił do oddziału Armii Krajowej „Komara". W czerwcu 1945 roku z oddziałem AK „Lalusia" przebił się do PRL. Pracował jako lekarz na Białostocczyźnie, następnie zmobilizowany do LWP, w randze porucznika był pułkowym lekarzem. 14.04.1949 r. został aresztowany przez UB i deportowany do ZSRR. Tam skazany i zesłany do łagru w Workucie. W 1956 roku zwolniono go z łagru, mieszkał w Radoszkowiczach, gdzie zmarł.

Bahrynowski Władysław, ur. w 1800 w powiecie żytomierskim, zm.? lekarz, botanik, hodowca roślin. Po ukończeniu Liceum Krzemienieckiego, w 1833 wstąpił do Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie. W 1839 został aresztowany w związku ze sprawą Szymona Konarskiego i zesłany na Kaukaz. W Suchumi zorganizował Ogród Botaniczny, w którym wprowadził do uprawy ponad 30 gatunków roślin. Ogród ten rozwinął się z czasem w dużą placówkę naukowo-badawczą i dziś jest Ogrodem Botanicznym Akademii Nauk. Książę Woroncow, namiestnik cara na Kaukazie, doceniając wysiłki młodego zesłańca, uzyskał dla niego ułaskawienie i pomógł mu powrócić do Wilna. Po powrocie Bahrynowski miał praktykę lekarską oraz poświęcał się anatomii.

Bajewski Jan Eugeniusz, ur. w 1915 w Wilnie, zm. 8.05.1941 w Oświęcimiu; ksiądz katolicki, franciszkanin. Szkołę powszechną ukończył w Wilnie, uczył się w Gimnazjum im. J. Lelewela w Wilnie oraz w Gimnazjum im. A. Mickiewicza tamże; w 1933 uzyskał świadectwo dojrzałości, w tymże roku rozpoczął naukę w Wileńskim Wyższym Seminarium Duchownym, rok później opuścił seminarium i 17.08.1934 wstąpił do zakonu franciszkanów w Niepokalanowie; 1.05.1939 otrzymał święcenia kapłańskie; pracował w Niepokalanowie, był pomocnikiem o. Maksymiliana Kolbego; w 02.1941 został aresztowany i osadzony w warszawskim więzieniu na Pawiaku; 5.04.1941 – przewieziony do obozu w Oświęcimiu, gdzie wkrótce zmarł.

Bajkin Wsiewołod, ur. w 1898 w Wilnie, zm. w 193?.; doktor nauk humanistycznych, rosyjski poeta, krytyk, historyk literaturay. W okresie 20-lecia międzywojennego mieszkał w Wilnie. Od roku akad.1930/31 prowadził lektorat języka rosyjskiego na USB, a w końcu lat trzydziestych wykładał także literaturę staroruską i wstęp do filologii rosyjskiej. Posiadał stopień doktora uzyskany w latach trzydziestych. Uczestniczył w pracach sekcji literacko-artystycznej (Litieraturno-artisticzeskaja siekcyja), m.in. wygłaszając odczyty

o rosyjskiej literaturze emigracyjnej. Należał do warszawskiego towarzystwa literackiego (Tawierna Poetow) i do Sodrużestwa Wilenskich Poetow. W 1937 Wilno obchodziło 100-lecie śmierci Aleksandra Puszkina. W czasie uroczystej akademii zorganizowanej przez Komitet Puszkinowski, w której uczestniczyli przedstawiciele społeczności polskiej, białoruskiej, rosyjskiej i żydowskiej, referat wygłosił W. Bajkin. W tymże roku opublikował na łamach miesięcznika „Środy Literackie" artykuł pt. *Poeta-twórca*. Współpracował z Towarzystwem Literackim im. Adama Mickiewicza. Na zebraniu Towarzystwa w 1938 wystąpił z referatem *O „Sonetach krymskich" A. Mickiewicza i ich przekładzie na j. rosyjski*. Zamieszczał recenzje utworów pisarzy rosyjskich w biuletynie Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej w Wilnie „Balticoslavica". Utwory poetyckie drukował na łamach rosyjskich pism warszawskich „Za Swabodu", „Miecz", „Mołwa". Charakterystyczne dla niego (i dla większości poetów-emigrantów rosyjskich w Polsce) były wiersze *Czużyje słowa* i *Czużak*, zamieszczone w miesięczniku „Miecz" z 1939. Kilka wierszy, m.in. *Jesieninu* opublikował w tomiku *Sbornik Wilenskogo Sodrużestwa Poetow*, Wilno 1937. Był autorem podręczników języka rosyjskiego dla Polaków (dla wojska). W *Wypisach rosyjskich akcentowanych* (Wilno1934, wyd. „Pogoń") umieścił przekład *Trzech Budrysów* i sonetu *Stepy Akaremańskie* A. Mickiewicza. Wypisy te zawierały też zasady gramatyki rosyjskiej. Opublikowal też podręcznik języka rosyjskiego (Warszawa 1938). Los jego po r. 1939 nie jest znany.

Bakinowski Stefan, ur. w 1916, zm. 29.04. 1983 w Warszawie; dziennikarz, z wykształcenia prawnik. Ukończył Wydział Prawa na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, brał czynny udział w kampanii wrześniowej. Razem z Armią Andersa dotarł na Bliski Wschód, a następnie walczył pod Monte Cassino. Po 1947 związał się ze Stowarzyszeniem PAX, z którego 13 sierpnia 1955 został usunięty w związku z podejrzeniami o próbę rozłamu. W 1958 był jednym ze współzałożycieli miesięcznika „Więź".

Balcerowicz Piotr, ur. ok. 1670, zm. w 1742; pastor kalwiński. W 1691 został przyjęty do pierwszej (najwyższej) klasy gimnazjum w Słucku, a dwa lata później z polecenia Synodu Jednoty Litewskiej objął stanowisko „nadwornego docenta" u Pakoszów w województwie połockim. W 1696 został nauczycielem gimnazjum w Kiejdanach, a w 1697 – ministrem tamże; w 1731 wybrano go seniorem zboru zawilejskiego (święciańskiego). Od 1732 rezydował w Birżach.

Balčikonis Juozas, ur. 24.03.1885 w Eryszkach (Eriškiai), rejon Poniewież, zm. 5.02.1960 w Wilnie; profesor litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego, litewski językoznawca. W 1911 ukończył slawistykę na Uniwersytecie Petersburskim; w 1913 był nauczycielem w progimnazjum w Wilnie, w l. 1914-1916 – nauczyciel litewskiego gimnazjum Towarzystwa „Saulė" w Wilnie i w Woronezu; w l. 1915-1918 – nauczyciel litewskiego gimnazjum w Woronezu. W 1918 powrócił na Litwę i został nauczycielem w gimnazjum w Poniewieżu, w 1920-1924 – nauczyciel w seminarium nauczycielskim w Poniewieżu. W l. 1924-1931 – docent na Uniwersytecie Kowieńskim. W 1944 został profesorem litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego, wykładał do 1960. W 1946 został członkiem Akademii LSRR. Naukowo zajmował się litewską leksykografią, był jednym z redaktorów *Słownika języka litewskiego*.

Bałzukiewicz Łucja, ur. 13.12.1887 w Wilnie, zm. 11.05.1976 w Lublinie; malarka. Siostra malarza Józefa i rzeźbiarza Bolesława Bałzukiewiczów. Uczyła się początkowo w wileńskiej Szkole Rysunkowej Iwana Trutniewa. W latach 1907-1909 przebywała w Paryżu, ucząc się malarstwa u Olgi Boznańskiej i Henri Martina (1860-1943). W latach 1909-1946 mieszkała w Wilnie, ucząc rysunku w Gim-

nazjum im. Joachima Lelewela. W roku 1946 zamieszkała w Lublinie. W okresie powojennym malowała głównie obrazy o tematyce religijnej dla wielu kościołów ziemi lubelskiej. Malowała też krajobrazy, martwe natury i portrety. Od roku 1967 była członkiem grupy konserwatywnych artystów plastyków „Zachęta". Jej twórczości poświęcone były dwie wystawy indywidualne w Lublinie w latach 1962 i 1970.

Banaitis Juozas, ur. 14.03.1908 w miasteczku Eržvilkas koło Jurborka, zm. 27.03.1967 w Wilnie; litewski prozaik. Pochodził z rodziny rzemieślniczej, po ukończeniu gimnazjum w Jurborku, w l. 1928-1932 studiował na wydziale humanistycznym Uniwersytetu Kowieńskiego. W 1936 ukończył konserwatorium w Kownie, w 1932 wydawał z Stasysem Anglickisem czasopismo „Linija". Pracował jako nauczyciel, a także w redakcji „Muzikos Barai". W 1940 zamieszkał w Wilnie, w l. 1940-1941 był przewodniczącym Radiokomitetu w Wilnie. W czerwcu 1941 ewakuował się w głąb Związku Sowieckiego, w l. 1941-1944 był kierownikiem audycji litewskiej Radia Moskiewskiego. W 1944 wrócił do Wilna, w l. 1944-1953 był naczelnikiem ds. kultury w rządzie LSRR; od 1958 – minister kultury LSRR. Utwory drukował w czasopismach „Lietuvos Studentas", „Naujoji Romuva", „Aurora". Wydał tendencyjne powieści *Jokūbas Guoba* (Moskwa 1943), *Kelias į kalna* (Vilnius 1946).

Banasikowski Edmund Jerzy, pseud. „Jeż", syn Władysława i Leokadii z Zarbackich, ur. 3.04.1914 w Siedlcach, zm. 3.04.2010 w De-Witt (USA); podpułkownik WP. Kształcił się w Siedlcach, maturę uzyskał w 1932, po czym wstąpil do Szkoły Podchorążych Piechoty w Różanie nad Narwią koło Ostrowi Mazowieckiej, którą ukończył w 1935 i został przydzielony do 23. pułku piechoty we Włodzimierzu Wołyńskim. Po awansie na porucznika w sierpniu 1939 przeniesiono go do Samodzielnego Baonu Fortecznego w Mikołowie, gdzie zastał go wybuch II wojny światowej. Podczas kampanii wrześniowej jako dowódca pododcinka (Mokre) wziął udział w obronie granicy, a następnie w walkach odwrotowych w grupie operacyjnej gen. Jana Jagmina-Sadowskiego na szlaku Katowice, Kraków, Tarnobrzeg, Biłgoraj, Tomaszów Lubelski. Po kapitulacji 20 września dowódcy Armii Kraków, Banasikowski uniknął niewoli, unikając oddziałów niemieckich i sowieckich podszedł z oddziałem pod Lublin, gdzie rozwiązał swój oddział. Na przełomie 1939/1940 działał już w konspiracji na terenie Siedlec. Wiosną 1940 został skierowany do WO (wywiadu ofensywnego) na stanowisko zastępcy dowódcy samodzielnej placówki „Zygmunt", której terenem zainteresowania był Berlin oraz Sztokholm. W styczniu 1942 otrzymał nominację na dowódcę grupy „Wachlarz" w trójkącie „B", obejmującym Połock-Witebsk-Newel, którego zadaniem była dywersja na ważnych liniach zaopatrzenia frontu niemieckiego na wschodzie. Po likwidacji „Wachlarza" przejął go w marcu 1943 Okręg AK Wilno, gdzie 3 maja został odznaczony orderem Virtuti Militari V klasy i gdzie powierzono mu funkcję zastępcy Czesława Dębickiego – „Jaremy", dowódcy Inspektoratu „F" (późniejsze zgrupowanie nr 3) oraz obowiązki oficera operacyjnego. Tu został awansowany do stopnia kapitana. Jako jeden z najbardziej zaufanych współpracowników majora Czesława Dębickiego uczestniczył w działaniach bojowych Inspektoratu „F" na terenie Oszmiańszczyzny oraz w natarciu na Wilno 7 lipca 1944. Uniknąwszy 17 lipca zdradzieckiego rozbrojenia oficerów AK przez NKWD wycofał się wraz z Dębickim najpierw do Puszczy Rudnickiej, a następnie do Puszczy Ruskiej. Tu w wyniku reorganizacji ocalałych żołnierzy „Jeż" został dowódcą oddziału oszmiańskiego „Wisińcza", walczącego do 20 sierpnia, tj. do momentu jego rozwiązania. Następnie wrócił do Wilna, gdzie kontynuował działalność kon-

spiracyjną, m.in. w ramach BiP-u. 25 marca 1945 został aresztowany przez NKWD. Po dramatycznych przesłuchaniach, mimo odrzucenia propozycji współpracy z tworzącym się warszawskim reżymem, został zwolniony z aresztu. 7 czerwca 1945 wyjechał „repatriacyjnym" pociągiem do Warszawy. Podczas spotkania z kolegami z wileńskiej konspiracji 13 lipca 1945 w Zambrowie został aresztowany przez UB. Ponieważ nie udowodniono mu służby w AK, po dwumiesięcznym więzieniu został zwolniony. W kwietniu 1946 udał się do Szwecji. Po nawiązaniu kontaktów z Londynem został tam w 1947 wezwany przez gen. T. Bora-Komorowskiego, któremu zdał raport z ostatniego aktu tragedii wileńskiej. W 1950 wyjechał do Kanady, a w 1951 osiedlił się na stałe w USA w Milwaukee. Wydał książkę *Na zew Ziemi Wileńskiej* (Londyn 1988, Bydgoszcz 1997).

Baniewicz Napoleon, ur. 4.01.1904 w Kownie, zm. 15.05.1979 w Bydgoszczy; lekarz, neurolog, psychiatra. Studiował medycynę na USB, dyplom uzyskał w 1930 w Wiedniu, uczeń prof. Stanisława Władyczki, był ordynatorem oddziału neurologicznego w Bydgoszczy.

Baranowska Jadwiga, z Chmielowskich, żona Wojciecha, ur.?, zm. 1926; tłumaczka i recenzentka. Była członkiem redakcji „Kuriera Litewskiego", recenzowała sztuki teatralne, zamieszczała je w „Kurierze Litewskim".

Baranowski Henryk, ur. 7.10.1920 w Wilnie, zm 3.03.2011 w Toruniu; doktor nauk humanistycznych, bibliograf. W 1938 ukończył Gimnazjum OO. Jezuitów w Wilnie, w l. 1938-1939 studiował prawo na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W 1948 ukończył Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, od 1951 pracował w bibliotece UMK, w 1974 uzyskał doktorat pod kierunkiem prof. M. Biskupa na podst. pracy *Bibliografia miasta Torunia na tle bibliografii historycznych Pomorza Wschodniego, bibliografii miast Pomorza oraz pozostałych regionów Polski*; pracował jako docent kontraktowy. Autor m.in. *Bibliografii Wilna*, t. 1. Toruń 1996, t. 2. Toruń 2000, t. 3. Toruń 2007.

Bardach Juliusz, ur. 3.11.1914 w Odessie, zm. 26.01.2010 w Warszawie; profesor Uniwersytetu Warszawskiego, historyk ustroju i prawa. Absolwent Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, nauczycielami jego byli: prof. Stefan Ehrenkreutz i prof. Henryk Łowmiański. W l. 1938-1939 redaktor wileńskiej mutacji „Robotnika" i działacz PPS, od 1943 w Ludowym Wojsku Polskim w ZSRR jako oficer pionu polityczno-wychowawczego w randze pułkownika, w l. 1945-1947 attaché wojskowy Ambasady RP w Moskwie, w 1948 obronił doktorat na UJ (1998 odnowiony). Autor prac z zakresu ustroju i prawa dawnej Litwy, parlamentaryzmu polskiego, historii porównawczej prawa. Profesor Uniwersytetu Warszawskiego, członek PAN (1983 członek korespondent, 1989 członek rzeczywisty). Pracownik naukowy Zakładu Historii Państwa i Prawa Polskiego, członek: Rady Instytutu Historii Prawa oraz Rady Wydziału Prawa i Administracji UW, Komitetu Nauk Historycznych PAN, Komitetu Nauk Prawnych PAN, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Rady Wydawnictwa „Przegląd Wschodni". 1995 Uniwersytet Łódzki, 19 listopada 1996 Uniwersytet Warszawski, a w 1997 Uniwersytet Wileński przyznały mu tytuły doktora *honoris causa*. Odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski. Wydał m.in. następujące prace: *Historia państwa i prawa Polski do połowy XV wieku* (1957), *Historia państwa i prawa polskiego* (1976, wspólnie z Bogusławem Leśnodorskim i Michałem Pietrzakiem, *Themis a Clio czyli Prawo a historia* (2001), *Dzieje Sejmu Polskiego* (1993), *O dawnej i niedawnej Litwie* (1988),*Historia ustroju i prawa polskiego* (1993), *O Rzeczpospolitą Obojga Narodów* (1998), *Statuty litewskie a prawo rzymskie* (1999),*W obiektywie nauki i w lustrze pamięci*

(o uczonych, pisarzach i politykach XIX i XX wieku) (2004).

Bardowska Janina, ur. 10.12.1912 w Rzeczycy (Rezekne) na Łotwie, zm.?; lekarz pediatra. W1938- 1939 studiowała na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Po wojnie w Gdańsku w 1952 uzyskała dyplom lekarza, doktorat – w Instytucie Matki i Dziecka w Warszawie.

Bardowski Mikołaj, żył w XVII w.; pochodził ze Żmudzi; poeta, autor panegiryków. Studiował w Akademii Wileńskiej. Pisał panegiryki po łacinie: *Novae Hierusalem fax nova* (*W nowym Jeruzalem nowe światło*, Wilno 1643), opisuje w panegiryku Kalwarię Żmudzką; drugi panegiryk poświęcony jest Jerzemu Tyszkiewiczowi: *Panegyricus illustrissimo ac reverendissimo domino d. Georgio Tyszkiewicz magno Samogitiae praesuli*... (*Panegiryk najjaśniejszemu i szlachetnemu panu Jerzemu Tyszkiewiczowi, wielkiemu biskupowi żmudzkiemu*..., Wilno 1643).

Bartoszewicz Jan, pseud. Walenty Bartoszewski, ur. ok. 1573 na Litwie, zm. 27.03 1645; jezuita, kaznodzieja i misjonarz w Wilnie i Krożach. W 1602 wstąpił do zakonu jezuitów; w l. 1615-1616 był regensem w papieskim seminarium duchownym w Wilnie, w l. 1634-1635 – superiorem w Worniach na Żmudzi Autor wierszy, pieśni i opisów uroczystości religijnych, m in. wydał *Pienia wesołych dziatek* (Wilno 1611), wiersze: *Monodia* (Wilno 1612), *Threno diae* (Wilno 1615), *Pobudka* (Wilno 1614) i inne.

Bartsch (Barscius, Bartz, Barszcz) Fryderyk, ur. w 1552 w Braniewie, zm. 21.11.1609 pod Smoleńskiem; doktor teologii, rektor Akademii Wileńskiej w l. 1592-1595, ksiądz katolicki, jezuita, pisarz, pedagog, kapelan wojskowy. Pochodził z rodziny mieszczańskiej, kształcił się w Braniewie, Wiedniu i Rzymie. Do zakonu jezuitów wstąpił w 1572 r. Początkowo był profesorem teologii i greki w Poznaniu i Braniewie, potem rektorem kolegium w Braniewie (1582-1592) i rektorem Akademii Wileńskiej (1592-1595). Doktorat otrzymał w Wilnie. W 1600 r. został prowincjałem litewskiej części prowincji polskiej oraz superiorem rezydencji gdańskiej. Przez 9 lat był spowiednikiem króla Zygmunta III. Brał udział w wyprawie moskiewskiej, gorliwie opiekując się chorymi na tyfus. Zaraziwszy się tą chorobą od żołnierzy, zmarł 26.11.1609 w obozie pod Smoleńskiem. Na polecenie króla zwłoki przewieziono do Wilna, gdzie odbył się uroczysty pogrzeb. Ogłosił dwa tomy kazań polemicznych, modlitewnik, zbiór dokumentów zakonnych oraz m.in. następujące prace: *Andreae Volani Lvoviensis*... (Kraków 1589), *Jesuiten Spiegel*... (Braniewo 1603), *Controversiarum*... (Kraków 1607), *Thesaurus precum*... (Kraków 1607). Dwa tomy kazań pt. *Concionum controversarum* (1607) dedykował biskupowi warmińskiemu Tylickiemu.

Basys Edmundas, ur. w 1907 w parafii Paringys w d. powiecie święciańskim, obecnie rejon ignaliński, zm. 11.01.1974 w Szyłokarczmie (Šilutė); ksiądz katolicki, z pochodzenia Litwin. Uczył się w Gimnazjum im. Witolda Wielkiego w Wilnie, które ukończył w 1928 i od razu wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie. Następnie studia pogłębiał na Wydziale Teologiczno-Filozoficznym Uniwersytetu Stefana Batorego, studia ukończył z tytułem magistra. Znał języki: polski, litewski, łaciński, rosyjski, niemiecki, francuski, angielski, grecki i hiszpański. W l. 1935-1936 był wikarym w Ejszyszkach, w l. 1936-1940 kapelanem w litewskim Gimnazjum Witolda Wielkiego w Wilnie. W 1942 został powołany na stanowisko kanclerza kurii arcybiskupiej w Wilnie. Na tym stanowisku z przerwami pozostawał do 1947 r. Otrzymał także godność kanonika wileńskiego. W sierpniu 1948 r. ks. Basys został aresztowany i zesłany do miasta Šilutė w okręgu kłajpedzkim, tam przebywał do śmierci. Jego ciało przewieziono do Du-

kszt i 14.01.1974 pochowano na tamtejszym cmentarzu.

Becker Jan Samuel, ur. ok. 1730 w Saksonii, zm. 1810 prawdopodobnie w Mińsku, gdzie został pochowany; architekt. Pochodził z Saksonii, gdzie studiował architekturę, na Litwę przybył jako osoba dorosła, w wieku ok. 25-30 lat, ok. 1750-1760; był nadwornym architektem Sapiehów z Różany i Dereczyna; mieszkał w Różanie, miał tu parterowy domek. Najważniejsze prace: projektował kościół bazylianów w Różanie; mały teatr w Dereczynie lub Zelwie (1765); korpus główny pałacu w Różanie (1772-1775); brama wjazdowa i pawilony boczne pałacu w Różanie (1772-1777); klasztor bonifratrów w Wysokiem Litewskim (1773); prace w parku różańskim (1773-1775); galeria (arkady), oficyna pałacowa w Różanie (1776-1777); karczma w Różanie (1778); wzniesienie kaplicy św. Barbary w różańskim kościele (1787); kaplica św. Kazimierza na cmentarzu w Różanie (1790); przebudowa pałacu dereczyńskiego dla Franciszka Sapiehy (1793).

Becker Józef, ur. w 1871 w Czechach, zm. w 1925 w Krakowie; generał brygady WP. Od 1892 był oficerem austriackiej piechoty; podczas I wojny światowej był dowódcą baonu, od 1917 – dowódcą pułku w stopniu pułkownika na froncie rumuńskim. W listopadzie 1918 wraz z pułkiem stanął do dyspozycji Wojska Polskiego. Zweryfikowany jako pułkownik od 06.1919, dowodził 18. pułkiem piechoty; w walkach z Ukraińcami był kolejno: oficerem sztabu gen. T. Rozwadowskiego, dowódcą grupy operacyjnej, oficerem do zleceń w dowództwie Etapów oraz czasowo w polskiej ekspozyturze przy rządzie Ukrainy. Na froncie bolszewickim w 1920 dowodził brygadą piechoty, po wojnie dowodził Obszarem Warownym Wilno, czasowo p.o. dowódcy 18. dywizji piechoty. Od 1923 otrzymał nominację na generała brygady, w l. 1923-1924 dowódca Obszaru Warownego Kraków, ostatnio dowodził 20 dywizją piechoty – na tym stanowisku zmarł w Krakowie. Pochowany na cmentarzu Rakowickim.

Behak Juda (Jehuda) ben Jechiel; Isz Wilna be-Cherosan (Wilnianin w Chersonie), ur. w 1820 w Wilnie, zm. w 1900 w Chersonie; rabin, pisarz, językoznawca, uczony. Otrzymał tradycyjne wykształcenie religijne, a potem uczył się w wileńskiej szkole rabinów, już we wczesnej młodości związał się z kręgami wileńskiej haskali (żydowskie oświecenie). Poświęcił się głównie egzegezie biblijnej oraz gramatyce języka hebrajskiego. W 1856 zamieszkał w Chersonie. Opublikował m.in. *Ec Jehuda* (Drzewo Judy, t. 1-5, Berdyczów, 1884-1901)- studia nad językiem *Biblii i Talmudu*; *Jod ha-rabim* – studia nad gramatyką aramejską, wydanie pośmiertne (1901); oraz *Mikraej Kodesz* (Wilno 1848-1853)- komentarze do wydanej przez I. Benjakoba i A.B. Lebensohna edycji *Biblii Hebrajskiej*.

Bejerus Udalrichus (Udalryk), żył w XVII w.; profesor Akademii Wileńskiej, doktor obojga praw. Około 1696 wykładał prawo na Akademii Wileńskiej.

Bejnar Bolesław, ur. w 1860 w Witebskiem, zm. w 1928 w Tarnawie Niżnej na Podolu; lekarz, generał brygady WP. Ukończył Wojskową Akademię Medyczną w Petersburgu, studiował prawo w Kijowie. Od 1886 był oficerem rosyjskiej służby zdrowia w Turkiestanie, w l. 1900-1911 lekarz cywilny w Bucharze w Uzbekistanie; podczas I wojny światowej był naczelnym lekarzem szpitali polowych w stopniu radcy stanu. W maju 1919 przyjęty do Wojska Polskiego w stopniu pułkownika: był szefem sanitarnym dowództwa Etapów w Wilnie, potem twierdzy i garnizonu Grodno. W 1920 członek komisji superrewizyjnej w Łodzi. W 1921 przeniesiony w stan spoczynku jako generał od czerwca 1919. Zamieszkał w Tarnawie Niżnej na Podolu i tam zmarł.

Bejnar Władysław, ur. w 1868 w Smołwach w powiecie brasławskim (obecnie rejon ignaliński, Litwa), zm. w 1934 w Wilnie; generał dywizji WP. Od 1889 był oficerem rosyjskiej piechoty. Walczył w l. 1904-1905 przeciwko Japonii jako dowódca baonu, podczas I wojny światowej był dowódcą pułku i brygady piechoty na froncie niemieckim. Od stycznia 1919 w Wojsku Polskim; dowodził 24 Pułkiem Piechoty i brygadą piechoty w Dywizji Piechoty Litewsko-Białoruskiej; czasowo też dowodził dywizją. Od 1920 generał ze starszeństwem. Po wojnie był dowódcą Okręgu Korpusu w Lublinie, w l. 1923-1926 dowódcą 26 Dywizji Piechoty, w 1927 przeniesiony w stan spoczynku z prawem do tytułu generała dywizji. Mieszkał i zmarł w Wilnie.

Bekisz Paweł, ur. W 1892, zm. 13.07.1984 w Wilnie; ksiądz katolicki. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1921; budował kościół Niepokalanego Poczęcia w Wilnie na Zwierzyńcu, założył cmentarz na Sołtaniszkach. Był długoletnim proboszczem parafii kościoła św. Rafała, następnie – proboszczem parafii kościoła św. Ducha w Wilnie. Pochowany na Cmentarzu Kalwaryjskim.

Bekisz Wacław, ur. w 1906, zm. w 1964; ksiądz katolicki. W l. 1945-1949 był proboszczem w Sołach w d. powiecie oszmiańskim, w l. 1956-1964 proboszcz w Żyrmunach, więziony w łagrach.

Belis-Legis Salomon, ur. w 1907 w Wilnie, zm. w 1995 w Warszawie; poeta, eseista, krytyk literacki, redaktor, jeden z założycieli grupy literackiej „Jung Wilne" (Młode Wilno); ostatni przedstawiciel literatury jidysz w Polsce. Debiutował w 1924 w redagowanym przez siebie piśmie „Klangen" (Dźwięki). W 1927 opublikował cykl wierszy w nowojorskim piśmie „Frajhajt" (Wolność). Poczynając od 1931współpracował z wieloma gazetami wileńskimi. W 1941 uciekł do ZSRR, w 1942 wstąpił do Armii Czerwonej. Na froncie dwukrotnie ranny. Po wojnie zamieszkał w Wilnie, gdzie opublikował trzy zbiory reportaży. W 1959 roku przeniósł się do Polski i zamieszkał w Warszawie. Przez 11 lat kierował działem literatury i sztuki tygodnika „Fołks Sztyme". W 1964 r. wydał tom szkiców *Portrety i problemy.*

Bendorius Jonas, ur. 15.08.1889 w Skaiščiai koło Kalwarii na Litwie, zm. 27.06.1954 w Połądze (Palanga); litewski kompozytor, dyrygent i pedagog. Po ukończeniu szkoły podstawowej w 1899 uczył się muzyki w szkole prywatnej w Wisztyńcu. Naukę kontynuował w warszawskim Instytucie Muzycznym pod kierunkiem M. Surzyńskiego. W 1910 wraz z Albinasem Ješmantasem wystawiał w Mariampolu operę Mikasa Petrauskasa *Birutė.* W 1912 roku na stałe związał się z Mariampolem, uczył w lokalnym gimnazjum „Žiburys", założył tam wraz z Albinasem Ješmantasem towarzystwo śpiewacze *Gabija*, którego szefem był w latach 1913-1920. Po 1918 uczył w kowieńskiej szkole muzycznej, działającej od 1933 roku jako Konserwatorium Kowieńskie. Po zajęciu Wilna przez Litwę w 1940 wraz z Konradasem Kaveckasem zakładał wileńską szkołę muzyczną, którą prowadził do 1945. W latach 1945-1949 stał na czele Konserwatorium Wileńskiego.

Benet Jakub, ur. w poł. XVII w., zm. w końcu XVII lub na pocz. XVIII w.; poeta. Studiował w Akademii Wileńskiej. Napisał po łacinie poemat epicki o zwycięstwie wojsk polskich i litewskich w 1673 r. pod Chocimiem *Virtus dexterae domini*, 1674.

Beniamin z Brodów, właśc. Beniamin ben Aron Broda, ur.? w Kalwarii, zm. w 1818 w Wilnie; rabin. Był w Wilnie rabinem od 1792 i przewodniczącym sądu rabinackiego w Grodnie. Jego nominacja spowodowała rozłam w gminie żydowskiej, w której część społeczności opowiedziała się za kandydaturą na to stanowisko syna poprzedniego rabina. Na skutek tego konfliktu, po śmierci Benia-

mina, zniesiono w Grodnie urząd przewodniczącego sądu.

Benick Jerzy, ur.?, zm. w 1647 w Warszawie; ksiądz katolicki, jezuita. Kształcił się w Braniewie i Wilnie. Do zakonu jezuitów wstąpił w 1615. Był przez 12 lat nadwornym kaznodzieją króla polskiego.

Benjakob Izaak Ajzyk, ur. w 1801 r. w Ramigole na Litwie, zm. w 1863 w Wilnie; bibliograf i pisarz. Debiutował jako pisarz w 1840, jako naukowiec żydowski – w 1844. Dziełem jego życia i owocem przeszło 20 lat pracy była bibliografia *Ocar ha-sfarim* (wyd.1880).

Berends Jerzy (po zmianie nazwiska Konigsberger), ur. ok. 1805, zm. po 1845; lekarz. Studiował na Uniwersytecie Wileńskim, następnie – na uniwersytecie w Dorpacie, gdzie otrzymał dyplom lekarza.

Berendt Andrzej (błędnie: Jerzy), ur. 21.10.1730 na Warmii, zm. 10.01.1805 w Liwenmujzie (Inflanty), doktor teologii, biskup nominat mohylewski. Kształcił się w szkołach jezuickich w Braniewie i w Wilnie, gdzie w 1746 wstąpił do zakonu jezuitów. Studia filozoficzne odbywał w Wilnie w l. 1750-1753, teologiczne w Połocku – 1755-1759. Odtąd był nauczycielem w kolegiach jezuickich w Mińsku, Słucku, Pińsku, Wilnie, Warszawie i Połocku. Jednocześnie prowadził działalność charytatywną i szerzył oświatę sanitarną wśród chłopów. W 1771 został rektorem kolegium w Mścisławiu, a po kasacie jezuitów tamże proboszczem. Gdy w 1783 ustanowiono arcybiskupstwo mohylewskie, został członkiem kapituły, a następnie oficjałem arcybpa S. Siestrzeńcewicza. Sprawując rządy w jego imieniu w l. 1788-1795 ożywił działalność duszpasterską, dbał o należyte obsadzanie stanowisk kościelnych, usunął od wpływów bratową arcybpa Siestrzeńcewicza. Mianowany biskupem sufraganem mohylewskim w 1800, sakry nie otrzymał. Wkrótce przeniósł się do Inflant i tam zmarł.

Berezowski Maksymilian, ur. w 1923 w Wilnie, zm. w 2001 w Sopocie; publicysta, felietonista i dziennikarz. Major Ludowego Wojska Polskiego, absolwent moskiewskiej Akademii Wojskowej im. Michaiła Frunzego. Autor kilkunastu znanych i poczytnych książek. Pracował jako dziennikarz specjalizujący się w stosunkach międzynarodowych i polityce zagranicznej. Pracował jako korespondent dla „Trybuny Ludu", m.in. na Bliskim Wschodzie, w Indonezji, Anglii i Stanach Zjednoczonych. Był stałym korespondentem akredytowanym przy Białym Domu w Waszyngtonie.

Berlin Naftali Cwi Jehuda, ur. w 1817 w Mirze k. Nowogródka, zm. w 1893 w Warszawie; rabin, założył jesziwę w Wołożynie i w 1854 został jej kierownikiem; stała się ona centrum duchownym judaizmu na Litwie i Białorusi. Napisał wiele prac naukowych, oraz komentarze do Tory. W 1892 roku jesziwa w Wołożynie została zamknięta przez władze carskie, a Berlina usunięto z miasta. Wyjechał wówczas do Warszawy, gdzie wkrótce zmarł. Był jednym z pierwszych głośnych talmudystów, którzy poparli ruch Chowewej Syjon.

Berlinerblau Leopold, syn Szai Izaaka i Malki z domu Kirszencwejg, ur. 27.12.1901 w Warszawie, zm. 1940 w Katyniu; lekarz laryngolog żydowskiego pochodzenia, porucznik Wojska Polskiego, zamordowany w Katyniu. Ukończył Szkołę Handlową Zgromadzenia Kupców w Warszawie, świadectwo dojrzałości uzyskał w 1921. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej. Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Wileńskiego, po uzyskaniu tytułu doktora wszechnauk lekarskich był hospitantem w klinice otorynolaryngologii USB (do sierpnia 1929), a od czerwca 1930 socjalizował się w niej pod kierunkiem Jana Szmurły. Badania Berlinerblaua dotyczyły głównie twardzieli nosa. Zmobilizowany w sierpniu 1939, dostał się do niewoli sowieckiej w nieznanych okolicznościach; wiadomo, że przebywał w obozie w Kozielsku. Zamordowany w Katyniu.

Berling Zygmunt, ur. 27.04.1896 w Limanowej, zm. 11.07.1980 w Warszawie; generał, prawnik. Od 1912 członek Towarzystwa „Strzelec", w l. 1914-1918 w Legionach Polskich i w Polskim Korpusie Posiłkowym, początkowo w II, następnie w III Brygadzie Legionów Polskich; do listopada 1918 w Wojsku Polskim, uczestnik wojny polsko-ukraińskiej 1918-1919, w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 był dowódcą batalionu, odznaczony Orderem Wojennym Virtuti Militari; w 1925 ukończył Wyższą Szkołę Wojenną w Warszawie, w l. 1925-1927 był szefem sztabu 15. Dywizji Piechoty, 1928-1929 szef oddziału wyszkolenia, w l. 1930-1932 szef sztabu Dowództwa Okręgu Korpusu V w Krakowie, w latach 1935-1937 był dowódcą 6 Pułku Piechoty 1. Dywizji Piechoty Legionów w Wilnie, po konflikcie z gen. S. Dąb-Biernackim, w l. 1938-do 04.1939 przeniesiony na stanowisko dcy 4. Pułku Piechoty 2. Dywizji Piechoty Legionów; w lipcu 1939 zwolniony ze służby. Podczas kampanii wrześniowej 1939 przebywał w Wilnie. W wojnie obronnej nie miał przydziału. Po zajęciu Wilna 18.09.1939 przez Sowietów nadal przebywał w Wilnie. Po zarejestrowaniu się został aresztowany przez NKWD i wywieziony do obozu dla internowanych polskich oficerów w Starobielsku. Należał do 63-sobowej grupy oficerów, którą 25. 04.1940 przeniesiono ze Starobielska do Pawliszczewa-Boru, a stamtąd po paru tygodniach do Griazowca koło Wołogdy. Znalazło się tu ok. 400 osób z Kozielska, Ostaszkowa i Starobielska. Te 400 osób uniknęło masakry zgotowanej przez NKWD 15 tys. polskich jeńców. We wrześniu 1940 Berling w grupie oficerów chętnych do współpracy z Armią Czerwoną wyjechał do Małachowki pod Moskwą (tzw. willa szczęścia), gdzie wraz z grupą polskich oficerów przygotowywał projekt organizacji polskiej dywizji; od sierpnia 1941 (po zawarciu układu polsko-sowieckiego) został szefem sztabu 5. Dywizji Piechoty Armii Polskiej gen. W. Andersa, następnie mianowany komendantem bazy ewakuacyjnej w Krasnowodsku (obecnie Turkmenbaszy); we wrześniu 1942 po ewakuacji armii samowolnie pozostał w ZSRR i do maja 1943 był w dyspozycji władz sowieckich; współzałożyciel i działacz Związku Patriotów Polskich, od maja 1943 organizator i dowódca (do listopada 1943) I Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki, którą dowodził w bitwie pod Lenino od sierpnia 1943 generał i dowódca I Korpusu, Polskich Zapasowych Sił w ZSRR; od marca do lipca 1944 dowódca Armii Polskiej w ZSRR. Od lipca 1944 mężczyźni w wieku poborowym Wilna i Wileńszczyzny dobrowolnie lub przymusowo wcielani byli do tzw. Armii Berlinga. Od lipca do października 1944 był zastępcą Naczelnego Dowódcy Wojska Polskiego i jednocześnie dowódcą 1. Armii Wojska Polskiego, którą dowodził w bitwie pod Dęblinem i Puławami, na przyczółku magnuszewskim i w walkach o przyczółki warszawskie, podczas prób przyjścia z pomocą powstańcom. W 1944 członek PKWN i w l. 1944-1947 poseł do Krajowej Rady Narodowej; po konflikcie z przywódcami Polskiej Partii Robotniczej i PKWN odsunięty od dowodzenia wojskiem. Od stycznia 1945 do lutego 1947 studiował w Akademii Wojskowej Sztabu Generalnego im. K. Woroszyłowa w Moskwie; w l. 1947-1948 współorganizator i w l. 1948-1953 komendant Akademii Sztabu Generalnego w Warszawie (Rembertowie). Od 1953 w stanie spoczynku. Później na niższych stanowiskach cywilnych.

Bernardoni Giovanni Maria, Jan Maria, ur. 1541? we Włoszech, zm. 1605; architekt włoski. Przedstawiciel baroku, pracował w Polsce i d. Wielkim Księstwie Litewskim. W l. 1583-1599 zaproszony przez ks. Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła „Sierotkę", budował pałac w Nieświeżu a także kościół św. Mikołaja (Jezuitów) oraz kolegium jezuickie (1582-1598).

Bernstejn Abraham Mosze, ur. w 1866 w Szacku, zm. w 1932 w Wilnie; nadkantor Wielkiej Synagogiki Wileńskiej, kompozytor,

kolekcjoner i badacz muzycznych synagogaliów i folkloru żydowskiego. Był autorem trzech zbiorów modlitw i utworów religijnych (Wilno 1914, 1931) oraz pracy *Muzikaliszer pinkas* (Diariusz muzyczny, Wilno 1937). Był też popularyzatorem muzyki żydowskiej, autorem licznych esejów, publikowanych na łamach prasy w języku hebrajskim i jidysz.

Bernsztejn Mira, żyła w XX w.; żydowska nauczycielka, która przybyła do Wilna w czasie okupacji niemieckiej, by zająć się dziećmi żydowskimi. Z poświęceniem niosła im pomoc i opiekę w najtrudniejszych dniach Holocaustu. Zestawiana w książce *Wilno Jerozolimą było rzecz o Abrahamie Suckewerze* Daniela Kaca razem z postacią Janusza Korczaka. Jest bohaterką wiersza Abrahama Suckewera *Dilererum Mire* (z jid. Nauczycielka Mira).

Biadula Zmitrok, wł. Płaunik Samuił (Pławnik Samuel), pseud. Samuił, Szlomka Płaunik, Sasza Płaunik, Jasakar, Szymon Pustelnik, Iskra, Jaryła Czerwonka, Czerwonka., Czerwonka. P., ur. 23.04.1886 w osadzie Posadziec (ówczesny powiat wileński), zm. 3.11.1941 w pobliżu Uralska w Rosji; białoruski poeta, pisarz, satyryk. Pochodził z ubogiej rodziny żydowskiej; ojciec jego był drobnym handlarzem; Z. Biadula uczył się w jeszywie – żydowskiej ortodoksyjnej szkole wyższego stopnia, kształcącej rabinów. Nauki nie ukończył. Później zarabiał na życie jako korepetytor i subiekt. Tworzyć zaczął w 1907. Z początku pisał w języku rosyjskim, zamieszczając utwory w prasie w Petersburgu i piśmie wileńskim „Mołodyje Porywy". W 1910 nawiązał współpracę z „Naszą Niwą", drukując pierwsze korespondencje i podpisując je pseudonimami Sasza Płaunik i Zmitrok Biadula. W tym czasie zbierał białoruski baśnie, z folkloru zapożyczył też pseudonim, którym będzie się odtąd posługiwał. Jako pisarz białoruski debiutował w „Naszej Niwie" w 1910 r. prozą poetycką *Piajuć naczleżniki* (Śpiewają nocni pastusi). Pod koniec 1912 przeniósł się do Wilna. Znalazł pracę w kantorze handlowym, następnie zatrudnił się w wydawnictwie białoruskim i w redakcji „Naszej Niwy". W roku 1914 Janka Kupała powierzył Z. Biaduli funkcję sekretarza redakcji. Wilno jako ośrodek życia kulturalnego wywarło b. duży wpływ na poetę. Bywał często w teatrach i odtąd życie teatralne będzie interesowało go szczególnie, zwiedzał muzea, uczestniczył w pracach klubów litewskich i polskich, w spotkaniach inteligencji białoruskiej, pogłębiał wiedzę o literaturze z przełomu wieków. Ważna dla jego rozwoju była współpraca z J. Kupałą. Wilno nazwał w krótkiej poetyckiej impresji ofiarowanej w pierwszą rocznicę śmierci Iwana Łuckiewicza (*Zbornik u pamiać Iw. Łuckiewicza*, Wilnia 1920 g.), „świętym miejscem" Białorusinów, wyrażając wiarę, że „Kraj Zabrany" z całym jego tragizmem i wspaniałą przeszłością, odrodzi się. „Boże! To tu nastąpi początek odrodzenia całego narodu!" Pierwszy tomik utworów Z. Biaduli wydany w Petersburgu, nosił tytuł *Abrazki. Wierszy u prozie* (tytuł podpowiedziany przez J. Kupałę). W latach 1912-1914 napisał kilka opowiadań, m.in. *Piać łyżak zacirki* (1912), *Na kalady k synu* (1913), *Wialikodnyja jajki* (1913), *Letapiscy* (1914), *Małyje drywiasieki* (1914). W „Naszej Niwie" zamieszczał szereg utworów poetyckich charakteryzujących się głębokim liryzmem. Pisał też wierszowane utwory historyczne m.in. *Żalezny wouk* – legenda o założeniu Wilna i wiersz *Kascioł sw. Hanny* (Anny). Biadula w swojej twórczości białoruskiej sięgał do motywów folklorystycznych. Jego poezję charakteryzuje wielostronność uczuć, ich odcieni, nastrojów, myśli, skali tonów i motywów. Nieobce są mu motywy społeczne. Obrazy i impresje prozą, pisane są żywo i malowniczo. W sierpniu1915 r. „Nasza Niwa" przestała się ukazywać. Z. Biadula powrócił do Posadźca, następnie udał się do Mińska. W Mińsku ukazały się jego następne tomiki wierszy, poematy, opowiadania, opowieści i dramaty. W 1917, w kilku zeszytach literackich wydanych przez pismo „Wolnaja

Biełaruś", opublikował utwory z cyklu *Wilenskije uspaminy*. Zmarł w czasie ewakuacji w 1941 i pochowany został w m. Uralsku.

Białkowski Wacław, syn Jana i Małgorzaty z Ellertów, ur. 30.01.1905 w Białymstoku, zm. 25.12.1978 tamże; polski urzędnik państwowy, wicewojewoda białostocki (1944-1949) i p.o. wojewody białostockiego (1945; 1947; 1948-1949), wicewojewoda warszawski (1949-1950). Po ukończeniu Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w rodzinnym mieście studiował prawo na Uniwersytecie Stefana Batorego, uzyskując w 1932 stopień magistra. Podczas studiów związany z lewicą akademicką, przyjaźnił się m.in. z Henrykiem Dembińskim i Stefanem Jędrychowskim. Należał do Polskiej Akademickiej Korporacji Chrześcijańskiej „Conradia". W latach 1933-1939 zatrudniony w administracji państwowej w Postawach i Głębokiem (m.in. jako wicestarosta tych powiatów). Podczas II wojny światowej pracował fizycznie w Białymstoku. Po zakończeniu działań wojennych na Podlasiu w 1944 związał się ze Stronnictwem Demokratycznym. Stał na czele Wydziału Administracyjno-Samorządowego Wojewódzkiego Komitetu SD, był również wiceprzewodniczącym tegoż Komitetu. W 1944 objął obowiązki zastępcy pełnomocnika PKWN na województwo białostockie Jerzego Sztachelskiego (de facto: wicewojewody). Formalnie został mianowany wicewojewodą w kwietniu 1945, urząd sprawując do stycznia 1949. Był pełnomocnikiem rządu ds. nacjonalizacji przemysłu w województwie białostockim. W wyborach w 1947 wpisany na niemandatowe miejsce na liście tzw. Bloku Demokratycznego w okręgu Białystok. Z rekomendacji SD sprawował mandat radnego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku (1946-1949). W styczniu 1949 objął funkcję wicewojewody warszawskiego, którą sprawował do okresu reformy administracji publicznej znoszącej urząd wojewody. Po odejściu z funkcji był m.in. zastępcą rektora Uniwersytetu i Politechniki Warszawskiej ds. administracyjnych. Kontynuował pracę w aparacie partyjnym SD.

Białokur Franciszek, ur. 29.01.1869 w Fedorówce, pow. Zasław, zm. 5.051942 w Warszawie; generał brygady WP, lekarz. W 1893 ukończył studia w Warszawie; w 1914 został powołany do wojska rosyjskiego, pełnił służbę w Jałcie, od 1915 – radca stanu; w 1918 wszedł do Wojska Polskiego w stopniu kapitana i objął funkcję ordynatora w Szpitalu Ujazdowskim; w 1920 awansował na stopień majora w Ekspozyturze Kowel; w 1921 zweryfikowany w stopniu pułkownika i został komendantem szpitala okręgowego w Toruniu; od 1924 naczelny lekarz Szkoły Podchorążych Wojsk Inżynieryjnych; od 1926 w stanie spoczynku z prawem do tytułu generała. Praktykował w Wilnie i w Warszawie. Podczas okupacji niemieckiej był aktywnym działaczem armii podziemnej, pracował w komórce „Iko" I oddziału KG AK. W kwietniu 1942 wraz żoną został aresztowany, oboje osadzeni w więzieniu na ulicy Pawiej; żona popełniła samobójstwo, a Franciszek Bernatowicz 7.05.1942 został zamordowany po torturach.

Białowicz Walenty, ur. w 1637, zm. 13.06.1678 w Myszy k. Nowogródka; profesor retoryki, ksiądz katolicki, poeta, dramaturg. Uczył się w kolegiach jezuickich w Wilnie i Krożach na Żmudzi; w l. 1665-1669 studiował teologię w kolegium jezuickim w Braniewie; w l. 1672-1673 był profesorem retoryki w Warszawie, następnie w l. 1674-1677 – w Akademii Wileńskiej. Od 1677 – misjonarz w Myszy. Tworzył utwory religijne w języku łacińskim, m.in. wydał *Parodia genialis de immaculata conceptione B. Virginis Mariae* (1666), *Ode longiuscula de B. Stanislao Kostka* (1667), *Epinicion dum sacrum corpus B. Josaphat archiep. et martyris Vilnam ab exilio inveheretur* (1667).

Biarozka Anatol, wł. Smarszczok Maćwiej, ur. 19.02.1915 r. we wsi Podlesie w powiecie baranowickim, zm.? prawdopodobnie w USA;

białoruski poeta, lekarz. Ukończył gimnazjum i liceum w Baranowiczach. W 1939 r. był studentem wydziału medycznego Uniwersytetu Stefana Batorego, równocześnie pracował na wydziale jako asystent. W 1944 r. zbiegł przed Armią Czerwoną do Niemiec; stamtąd emigrował do USA, gdzie dał się poznać jako wybitny lekarz specjalista. Mieszkając w Wilnie w latach trzydziestych XX w. opublikował w prasie białoruskiej kilkadziesiąt wierszy i innych utworów, głównie w czasopismach „Kałossie"i „Szlach Moładzi", pisał też w języku polskim, artykuły zamieszczał w „Środach Literackich" i „Słowie".

Bibikow Ilja Gawriłowicz, ur. 20.08.1794, zm. 6.04.1867; generał – adiutant armii rosyjskiej, generał artylerii rosyjskiej. Służbę w wojsku rosyjskim zaczynał jako junkier Od 27.04.1850 do 10.12.1855 był wileńskim wojennym generał-gubernatorem i kuratorem Wileńskiego Okręgu Naukowego, wyznaczył na Muzeum Starożytności aulę b. Uniwersytetu Wileńskiego, organizował Centralne Archiwum Wileńskie, utworzone ukazem cara Mikołaja I z dn. 2.04.1852.

Bieliukas Kazimieras, ur. 26.08.1901 we wsi Dugnai koło Wyłkowyszek na Litwie, zm. 4.05.1991 w Wilnie; profesor Uniwersytetu Wileńskiego, geograf, limnolog, rektor Uniwersytetu Wileńskiego. Ukończył gimnazjum w Mariampolu w 1924, następnie studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Kowieńskiego; w 1929 ukończył uniwersytet i do 1932 pracował jako nauczyciel gimnazjum w Kownie; od 1932 pracował na Uniwersytecie Witolda Wielkiego w Kownie, gdzie w 1939 uzyskał habilitację z zakresu limnologii i otrzymał tytuł profesora. W 1940 przybył do Wilna, gdzie na litewskim Uniwersytecie Wileńskim objął stanowisko kierownika Katedry Geografii, od jesieni 1940 roku pełnił funkcję prorektora uniwersytetu. Od 16 lipca 1944 do wiosny 1945 pełnił obowiązki rektora Uniwersytetu Wileńskiego. W 1964 został wybrany na członka Akademii Nauk LSRR. Opublikował kilkanaście prac naukowych z zakresu geografii i geologii.

Bielecki Iwan Iwanowicz, ur.?, zm. w 1871 w Wilnie; inspektor medyczny Wileńskiego Okręgu Wojskowego w Wilnie. Pochowany na cmentarzu Prawosławnym na Lipówce w Wilnie.

Biełarus Piotra, wł. Jeleński Piotr, żył na przełomie XIX-XX w.; białoruski poeta. W l. 1913-1915 drukował wiersze w białoruskiej gazecie „Nasza Niwa", wydał w Wilnie w 1914 poemat pt. *Jakim Biazdolny*. Pisał także opowiadania. Fakty z życia tego poety i prozaika nie są znane.

Biełuński Henryk, ur.?, zm. ok. 1985 w Szczecinie; prawnik. W 1937 ukończył prawo na USB. Podczas II wojny światowej i okupacji pracował w Wilnie jako robotnik. Po wojnie zamieszkał w Szczecinie, gdzie zajmował kierownicze stanowisko w Dyrekcji PKP.

Bieniecki Tadeusz, syn Walerego i Idy z domu Bach, ur. 10.11.1916 w Grodnie, zm. 10.04.1990 w Gdańsku; lekarz. Ukończył Gimnazjum im. A. Mickiewicza w Grodnie, od 1935 studiował na Wydziale Lekarskim USB w Wilnie, a od 1939 – na UJK we Lwowie, dyplom lekarza uzyskał w 1941. Podczas okupacji był ordynatorem Szpitala Miejskiego w Grodnie. W 1945 przybył do Gdańska, pracował w Urzędzie Wojewódzkim i Akademii Medycznej; w 1949 powołany do służby wojskowej, pełnił ją do 1987 jako ordynator Szpitala MSW w Gdańsku.

Biergel Julian, ur. w 1819 w Izabelinie, zm. 27.03.1885 w Warszawie; bibliofil, pastor ewangelicki. Był proboszczem w Słucku. Gromadził druki i rękopisy odnoszące się do dziejów reformacji w w Polsce. Z cennego zbioru, liczącego ponad 1500 dzieł (m.in. druki wileńskie L. Mamonicza i J. Karcana), korzystał często m.in. Karol Estreicher w pracy

nad *Bibliografią polską*. Po śmierci Biergela część jego biblioteki przeszła na własność synodu ewangelickiego w Wilnie (obecnie w zbiorach Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk), zaś główny zrąb zbioru nabył w 1886 za pośrednictwem antykwariatu Igla we Lwowie Z. Czarnecki.

Biesiadowska Ludwika, ur.?, zm. 5.02.1976 w Chicago; poetka. Ukończyła Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Jako poetka debiutowała w Wilnie. W 1941 r. wywieziona w głąb ZSRR. Ewakuowała się z armią Andersa do Iranu. Drukowała m.in. w czasopiśmie „Ochotniczka", „ W Drodze", „Kurierze Polskim w Bagdadzie", „Dzienniku Polskim". Twórczość: *Po drodze. Zbiór poezji po drodze z Wilna czy Nowogródka na Syberię, a przez Persję, Irak, Palestynę i Egipt do Turcji*. Glasgow 1945. *W marszu. Zbiór pieśni żołnierskich*, Palestyna, 1944.

Biessonow Piotr, syn Aleksego, ur. 4(16).06. 1828 w Moskwie, zm. 22.02(6.03)1898 w Charkowie; uczony slawista, folklorysta, wydawca. W 1846 ukończył Seminarium Duchowne w Moskwie i w 1851 – Wydział Historyczno-Filologiczny Uniwersytetu Moskiewskiego; w l. 1855-1857 pracował w Moskiewskim Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych, a od 1858 w Moskiewskiej Synodalnej Drukarni. W 1865 sprowadzono go do Wilna, gdzie został przewodniczącym Wileńskiej Komisji Archeologicznej oraz dyrektorem gimnazjum. Jednakże w Wilnie pracował tylko rok i w 1866 I.P. Korniłow, kurator Wileńskiego Okręgu Szkolnego, uzyskał zgodę władz na przeniesienie Biessonowa do Moskwy, gdzie on w l. 1867-1878 pracował w Bibliotece Uniwersytetu Moskiewskiego; od 1878 został profesorem Uniwersytetu Charkowskiego. Wydał m.in. *Biełorusskije piesni* (1871).

Billewicz Konrad Franciszek, ur. w 1862 w Kownie, zm. w 1932; inżynier. Uczył się w Wilnie, gdzie ukończył szkołę realną w 1881. W latach 1881-82 studiował na Politechnice Ryskiej inżynierię, by następnie przenieść się na wydział chemiczny, który ukończył w 1888 roku z dyplomem inżyniera. W latach 1881-1883 był członkiem Korporacji Arkonia, z której wystąpił wraz z gronem założycieli Welecji, której został pierwszym wiceprezesem. W pracy zawodowej specjalizował się w gazownictwie i był prekursorem rozwoju tej gałęzi przemysłu na terenie b. Królestwa Kongresowego i kierował kolejno gazowniami w Kaliszu i Tomaszowie Mazowieckim. Był czynnym działaczem w Polskim Towarzystwie Gazowniczym S.A., które wykupiło z rąk niemieckich gazownie w Tomaszowie, Szczakowej i Oświęcimiu. Na niwie społecznej działał jako ławnik i opiekun szpitali.

Biržiška Viktoras, ur. 23.02.1886 w Wiekszni, zm. 27.01.1964 w Chicago (USA); profesor matematyki. Uczył się w gimnazjum w Szawlach, które ukończył ze złotym medalem w 1904, następnie studiował matematykę na Uniwersytecie Petersburskim, równocześnie studiował w Instytucie Technologicznym w Petersburgu, który ukończył w 1914. Podczas I wojny światowej pracował jako dyrektor elektrowni w Piotrogrodzie. W 1920 mieszkał w Wilnie, został członkiem Tymczasowego Komitetu Litewskiego, pracował jako nauczyciel matematyki w Gimnazjum Litewskim; 2.02.1922 został wydalony z Wilna do Kowna i od 1922 pracował na Uniwersytecie Kowieńskim jako docent, a od 1928 – profesor matematyki; w l. 1940-1944 był profesorem litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego; w lipcu 1944 wyjechał do Niemiec, w l. 1946-1949 był profesorem na uniwersytecie w Hamburgu, a w 1950 emigrował do USA, mieszkał i pracował w Chicago.

Bitel-Dobrzyńska Nadzieja, ur. 6.11.1919 w miejscowości Rajok, zm. 3.02.1999; lekarz, doktor medycyny. W 1936 rozpoczęła studia na Wydziale Lekarskim USB w Wilnie, kontynuowała studia lekarskie w Kownie, ukończy-

ła je w 1942. Od 1943 pracowała w szpitalu w Oszmianie. W Armii Krajowej prowadziła tajne szkolenie pielęgniarek. Od jesieni 1945 do 1981 zatrudniona w Akademii Medycznej w Gdańsku. W 1949 uzyskała doktorat.

Blaser Icchak ben Mosze Szlomo, ur. w 1837 w Wilnie, zm. w 1907 w Jerozolimie; rabin. Jeden z czołowych twórców i przywódców ruchu musar (ruch o charakterze pietystycznym). Na początku lat 50. XIX w. przeniósł się do Kowna, gdzie zetknął się z I. Lipkinem, twórcą ruchu musar. W l. 1864-1876 był rabinem w Petersburgu, tam wydał responsy (jeden z gatunków literatury rabinistycznej). W 1876 porzucił stanowisko rabina i powrócił do Kowna, gdzie objął kierownictwo jesziwy. Tam dążył do rozwoju musar. W l. 1896-1898 doszło konfliktu z społecznością żydowską w Kownie, wówczas wyjechał z Kowna do Kielm i tam założył jesziwę. W 1904 wyemigrował do Palestyny.

Blaton Jan, ur. 16.05.1907 w Sporyszu k. Żywca, zm. 17.06. w 1948, fizyk, docent doktor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Autor prac głównie z dziedziny optyki. Współodkrywca (z H. Niewodniczańskim) magnetycznego promieniowania dipolowego, (1933). Od 1938 był docentem na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, kierownikiem Zakładu Mechaniki Teoretycznej. W 1944 wyjechał do Lublina, gdzie był współorganizatorem Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, do 1946 był tam profesorem, od 1946 profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1948 poniósł śmierć w Tatrach.

Blumenfeld Dina (Diana), ur. w 1903 w Warszawie, zm. w 1961 w Nowym Jorku; aktorka. Przygotowanie sceniczne zdobyła w Konserwatorium Warszawskim oraz na Kursach Dramatyczno-Wokalnych Heleny J. Hryniewieckiej (do 1924). Zaczynała karierę aktorską w Trupie Wileńskiej i w Warszawskim Żydowskim Teatrze Artystycznym. Później dzieliła losy artystyczne swego męża J. Turkowa. Podczas II wojny światowej przebywała w getcie warszawskim. Podczas likwidacji getta dostała się do obozu w Majdanku. Po wyzwoleniu Majdanka i Lublina, w październiku 1944 roku wystąpiła w Lublinie w pierwszym po wojnie żydowskim przedstawieniu w języku jidysz, a następnie grała z mężem w przedstawieniach objazdowych. W 1946 roku wyjechała z Polski.

Blumski Zygmunt Izydor, syn Tadeusza, ur. w 1895, zm.? w Rosji; ppułkownik WP i AK; W 1939 służył w Oddziale Zapasowym 19 Dywizji Piechoty; 20 września 1939 w Oranach (Varena) wraz z swoim pułkiem przekroczył granicę litewską; internowany w obozie na Litwie; zbiegł z obozu 29.04.1940; w Wilnie działał w konspiracji, następnie w Armii Krajowej, był szefem III Oddziału (operacyjnego) w garnizonie wileńskim AK. Po 17 lipca 1944 uniknął aresztowania, część oddziałów wyprowadził do Puszczy Rudnickiej. Tam dowódcom dał wolną rękę, a sam powrócił do Wilna, gdzie nadal pełnił obowiązki szefa III Oddziału Operacyjnego AK w podziemiu; 20 września został aresztowany przez NKWD, przetrzymywany w celi pojedynczej, następnie wywieziony do obozu w głębi Rosji. Tam zmarł po wojnie.

Błaszczak Marcin, ur. 11.10.1914 w Wiśniowej, zm.?; lekarz. W 1939 ukończył Wydział Lekarski USB w Wilnie. Po stażach w szpitalach wileńskich pracował w Szpitalu św. Jakuba w Wilnie. Za działalność w ruchu oporu aresztowany przez gestapo i po kilkumiesięcznym śledztwie wywieziony w lutym 1943 do obozu koncentracyjnego. W czasie ewakuacji uciekł, wrócił do Wilna, gdzie pracował w Inspekcji Sanitarnej. W początkach 1945 aresztowany przez NKWD i po krótkim śledztwie wywieziony do Łagru nr 20 w Donbasie. W marcu 1946 jako inwalida II stopnia zwolniony z łagru, wyjechał do Polski i osiedlił się w Węgorzewie, gdzie organizował placówki służby zdrowia.

Błeszyński-Ferek Jerzy Seweryn Witold, ur. 14.04.1888 w Bielanach, zm. w 1946 w Poznaniu; tytularny generał brygady WP. Ukończył Gimnazjum św. Jacka w Krakowie w 1907 następnie studiował filologię romańską na Uniwersytecie Jagiellońskim, a także w Collège de France. Od 1911 do 1914 działał w Związku Strzeleckim. 16 sierpnia 1914 wstąpił do Legionów Polskich. Był m.in. adiutantem 5 Pułku Piechoty Legionów. Po kryzysie przysięgowym został internowany w Beniaminowie. Od 1 listopada 1918 służył w Wojsku Polskim. Był dowódcą batalionu w 5 Pułku Piechoty., następnie szefem sztabu dowództwa Okręgu Wojskowego Przemyśl oraz szefem sztabu Grupy Odsieczy Lwowa. Podczas wojny polsko-bolszewickiej dowodził m.in. Grupą Operacyjną „Ostrołęka" i I Brygadą w Dywizji Ochotniczej. W l. 1920-1921 był szefem Oddziału III Sztabu 1 Armii, a potem szefem sztabu Wojska Litwy Środkowej w Wilnie. W październiku 1921 rozpoczął studia w Wyższej Szkole Wojennej (École Supérieure de Guerre) w Paryżu. Do kraju wrócił w styczniu 1924. W marcu 1924 przeniesiony z Generalnego Inspektoratu Piechoty do Inspektoratu Szkół Wojskowych na stanowisko I oficera sztabu. Po przewrocie majowym był przez kilka miesięcy szefem Oddziału II Sztabu Generalnego. 30 czerwca 1927 mianowany został szefem Departamentu I Piechoty M.S. Wojsk. 18.02.1928 został zwolniony ze stanowiska szefa departamentu. W okresie od 14 lutego 1928 do 5 stycznia 1936 był attaché wojskowym w Paryżu. Później piastował stanowisko wiceministra wyznań i oświecenia publicznego. Po kampanii wrześniowej udało mu się przedostać do Francji, gdzie do listopada 1939 był p.o. komendanta Camp de Coëtquidan. Po ewakuacji do Anglii, do stycznia 1942 bez przydziału, następnie w obozie Rothsay, wyspa Bute, Szkocja. Od stycznia 1942 w stanie nieczynnym. Powrócił do Polski w kwietniu 1946 i wkrótce zmarł.

Bociański Ludwik, ur. 24.08.1892 w Pleszewie, zm. 7 lutego 1970 w Londynie; polski dowódca wojskowy i działacz polityczny. Kawaler Orderu Virtuti Militari. Uczył się w Królewskim Gimnazjum w Ostrowie oraz w gimnazjum w Kępnie. Brał udział w walkach o ustalenie granic państwa 1918-1921. W dniu 11 listopada 1918 został szefem Rady Żołnierskiej Garnizonu Pleszewskiego. Później był członkiem POW zaboru pruskiego, organizatorem batalionu pleszewskiego będącego zalążkiem 62 Pułku Piechoty Wielkopolskiej. Wziął udział w powstaniu wielkopolskim. W 1919 zorganizował 2 Pułk Strzelców Poznańskich (późniejszy 64 Pułk Piechoty Wielkopolskiej). Wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej. W 1922 roku ukończył wojskową Szkołę Sztabu Generalnego. Obejmował stanowiska m.in. w Biurze Ścisłej Rady Wojskowej oraz w Sztabie Generalnym (szef wywiadu). W latach 1930-1934 był komendantem szkoły podchorążych w Komorowie. Od końca 1935 roku był wojewodą wileńskim. Dał się wówczas poznać jako szczególnie gorliwie wykonujący odgórną politykę polonizacji; krytykowany za to przez mniejszości narodowe i opozycję. Z tego też powodu uwieczniony (w negatywnym świetle) przez Czesława Miłosza w utworze „Toast". Od maja 1939 był wojewodą poznańskim. Podczas kampanii wrześniowej opuścił Poznań, powołany na stanowisko naczelnego kwatermistrza rządu. 17 września 1939 na moście granicznym na Czeremoszu w Kutach zastąpił drogę Naczelnemu Wodzowi Edwardowi Śmigłemu-Rydzowi, zamierzającemu opuścić kraj. Wobec fiaska wyperswadowania mu tego pomysłu, w proteście targnął się na swoje życie. Próba okazała się nieudana, ciężko ranny Bociański został przewieziony do Rumunii, gdzie został internowany. Po okresie internowania, przedostał się do zachodniej Europy. W 1947 osiadł w Anglii.

Boczkowski Tadeusz, syn Feliksa i Marianny z Chojnackich, brat Zygmunta, ur. w 1900?, zm. 27.04.1965 w Głownie; kapitan WP. Do wojska wstąpił w 1918; od 1929 do 1939

służył w 19 Pułku Artylerii Lekkiej w Nowej Wilejce; uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939, dostał się do niewoli niemieckiej. Po zakończeniu wojny powrócił do Polski, zamieszkał w Głownie k. Łodzi.

Bodalski Tadeusz, ur. w 1905, zm. w 1972; profesor farmakologii. Studia farmaceutyczne ukończył na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, tamże uzyskał doktorat. Po II wojnie światowej zamieszkał w Łodzi, na Uniwersytecie Łódzkim w 1947 uzyskał habilitację, w 1950 uzyskał nominację na profesora Akademii Medycznej we Wrocławiu.

Bogdaszewski Ignacy, ur. 1809, zm. ok. 1870; poeta. Ukończył gimnazjum w Mińsku, studiował w Uniwersytecie Wileńskim; później mieszkał w folwarku Antosin koło Kojdanowa na Białorusi; w 1841 był marszałkiem szlachty. Autor zbiorku wierszy *Kilka ballad i opowieści* (Wilno 1826); na język polski przełożył Kondratija Rylejewa *Dumy* (Wilno 1829), pisał też piosenki białoruskie. W Antosinie prowadził dom otwarty, organizował „czwartki literackie".

Boguszewicz Izydor, ur.?, zm. 1809 w Wilnie; architekt, pijar. Pochodził z powiatu oszmiańskiego. Zachował się rejestr budynków projektowanych przez niego.

Bohomolec Jan Chryzostom, ur. 28.01.1724 w województwie witebskim, zm. 17.02.1795; ksiądz katolicki, jezuita, filozof. Był bratem Franciszka, w 1739 wstąpił do zakonu jezuitów, w l. 1742-1745 studiował w Akademii Wileńskiej, następnie – w Warszawie i Pradze; w 1751 otrzymał święcenia kapłańskie; w l. 1753-1754 był zastępcą prefekta Collegium Nobilium w Wilnie; w l. 1757-1765 i 1767-1773 wykładał w Collegium Nobilium w Warszawie. Po kasacie jezuitów był prywatnym nauczycielem, w 1775 na Pradze pod Warszawą założył szkołę parafialną. Wydał kilka prac, m.in. *Odpowiedź na zarzuty względem przeznaczenia Boskiego* (Warszawa, 1766), *Prognostyk zły czy dobry komety roku 1769 i 1770* (Warszawa 1770), *Diabeł w swojej postaci albo o upiorach, gusłach, wróżkach, lasach, czarach* (Warszawa 1772).

Bohusz-Siestrzeńcewicz Bolesław, ur. 29.09. 1869 we Wrześni, zm. 22.01.1940 w Wilnie; generał brygady WP; był właścicielem majątku Niemenczynek na Wileńszczyźnie. Korpus Kadetów ukończył w Połocku. We wrześniu 1887 wstąpił do Konstantynowskiej Szkoły Artylerii w Petersburgu. W sierpniu 1889 zdał egzamin oficerski. W 1908 ukończył Wyższą Szkołę Oficerów Artylerii w Carskim Siole. Do wybuchu I wojny światowej pełnił służbę zawodową na różnych stanowiskach w artylerii armii rosyjskiej. 31 lipca 1914 w stopniu podpułkownika został oddelegowany do Odessy w celu formowania nowych oddziałów artylerii polowej, po skompletowaniu których wyruszył na front. W czasie działań wojennych przez trzy lata dowodził jednostkami artylerii, począwszy od baterii, a skończywszy na dywizjonie w 125 Brygadzie Artylerii na Froncie Południowo-Zachodnim. 22 września 1917 przeszedł do I Korpusu Polskiego. 27 grudnia został mianowany dowódcą Pułku Artylerii Moździerzowej, który miał być sformowany w Witebsku. Z powodu braku sprzętu sformowano jedynie 1 Dywizjon Artylerii Moździerzowej, którym objął dowodzenie. W marcu 1918 został naczelnikiem Szkoły Oficerów Artylerii w Bobrujsku. Po rozformowaniu szkoły i demobilizacji 1 Korpusu Polskiego przybył do Polski. 13 listopada 1918 wstąpił do Wojska Polskiego, otrzymując przydział do Departamentu Artyleryjskiego Ministerstwa Spraw Wojskowych. W styczniu 1919 przybył do Poznania i rozkazem gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego został wyznaczony na stanowisko szefa Departamentu Techniczno-Artyleryjskiego. Następnie był szefem Ekspozytury Departamentu V Uzbrojenia Ministerstwa Spraw Wojskowych w Poznaniu. W czerwcu 1919 został mianowany generałem brygady przez Naczelną Radę Ludową w Po-

znaniu, po czym zweryfikowany jako tytularny generał brygady. W listopadzie 1923 został mianowany rzeczywistym generałem brygady WP. W marcu 1921 objął funkcję kierownika Zarządu Centralnych Zakładów Uzbrojenia w Poznaniu. W latach 1923-1924 kierował Zbrojownią nr 2. Z dniem 30.04.1927 przeniesiono go w stan spoczynku. Mieszkał w Warszawie. Zmarł w Wilnie, gdzie został pochowany na cmentarzu Ewangelicko-Reformowanym (grób zniszczony).

Bohusz-Szyszko Marian, ur. 2.02.1901 w Trokiennikach w powiecie wileńskim, zm. 28.01. 1995 w Londynie; malarz ekspresjonista, krytyk sztuki i publicysta. Jako młody chłopak został zwerbowany do wojska i brał udział w I wojnie światowej, a następnie w wojnie polsko-sowieckiej. Po zakończeniu działań wojennych Marian Bohusz-Szyszko rozpoczął studia na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego (1921-1923) u Ferdynanda Ruszczyca, naukę kontynuował na Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (1923-1927). W późniejszym czasie studiował nauki matematyczne. Od 1929 zamieszkał w Wolnym Mieście Gdańsku, gdzie poza malarstwem był publicystą i recenzentem. Brał aktywny udział w życiu kulturalnym tamtejszej Polonii. Debiutancka wystawa twórczości miała miejsce w polskiej galerii sztuki w Wolnym Mieście Gdańsku w 1934. Po wybuchu II wojny światowej Marian Bohusz-Szyszko wstąpił do Wojska Polskiego, ale już pod koniec września 1939 dostał się do niewoli. Internowany w Oflagu II B Arnswalde prowadził kursy rysunku i matematyki, w wolnym czasie portretował współwięźniów. Po zakończeniu działań wojennych wyjechał do Włoch, gdzie mieszkał dwa lata. Od 1947 zamieszkał w Wielkiej Brytanii i tam spędził resztę życia. Założył w Londynie Polską Szkołę Malarstwa, która kontynuowała tradycje Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Wileńskiego. Dożywotnio pełnił funkcję prezesa Zrzeszenia Plastyków Polskich w Wielkiej Brytanii. Poza pracą pedagogiczną publikował artykuły na tematy związane z malarstwem. W 1963 podczas wystawy w Galerii Drain w Londynie poznał lekarkę Cicely Saunders, która kupiła jeden z jego obrazów. Tak rozpoczęta znajomość przerodziła się w związek, ale Marian Bohusz-Szyszko miał w Polsce żonę z którą był w separacji. Jako gorliwy katolik nie myślał o rozwodzie. Dopiero pięć lat po śmierci żony poślubił Cicely Saunders, para przeżyła razem piętnaście lat. Marian Bohusz-Szyszko zmarł w założonym przez żonę hospicjum św. Krzysztofa w Londynie. Był malarzem ekspresjonistą przywiązującym ogromną wagę do doboru barw, tematyka jego obrazów była bardzo zróżnicowana, ale w drugiej połowie życia znaczna część obrazów przedstawiała tematy sakralne. Marian Bohusz-Szyszko był wielokrotnie nagradzany m.in. nagrodą malarską Fundacji Alfreda Jurzykowskiego i Garb Prize. Wiele prac jego pędzla znajduje się w kościołach i kaplicach w Londynie oraz w muzeach w Warszawie, Gdańsku, Krakowie. Niemały zbiór obrazów znajduje się w londyńskim hospicjum św. Krzysztofa gdzie spędził schyłek życia. Minister Obrony Narodowej decyzją Nr 439/MON z dnia 5 października 2007 mianował go pośmiertnie na stopień podpułkownika. Awans został ogłoszony w dniu 9 listopada 2007, w Warszawie, w trakcie uroczystości Katyń Pamiętamy – Uczcijmy Pamięć Bohaterów.

Bohusz-Szyszko Zygmunt Piotr, herbu Odyniec, ur. 19.01.1893 w Chełmie, zm. 20.06. 1982 w Londynie; generał dywizji WP, dowódca Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich podczas kampanii norweskiej 1940, 5 Kresowej Dywizji Piechoty w latach 1942-1943 i 2 Korpusu Polskiego w latach 1945-1947. Jego ojciec Jakub był oficerem w miejscowym garnizonie rosyjskim, a matka Helena z domu Witowska zajmowała się wychowaniem syna. Zygmunt Bohusz-Szyszko dzieciństwo i lata młodzieńcze spędził w rodzinnym Chełmie. W 1907 przerwał naukę

w chełmskim państwowym gimnazjum, gdyż ojciec otrzymał służbowe przeniesienie do Irkucka. W 1911 po ukończeniu korpusu kadetów w Pskowie, wstąpił do Wyższej Szkoły Oficerskiej w Moskwie. W 1913 jako dowódca plutonu służył w rosyjskim 12 Pułku Grenadierów. Z pułkiem tym wyruszył w 1914 na front, gdzie był czterokrotnie ranny. Jesienią 1915 dostał się do niewoli austriackiej, z której zbiegł. Od listopada 1916 służył w II Brygadzie Legionów Polskich. Po wyłamaniu się Brygady spod władzy austriackiej, w lutym 1918 został internowany w obozie na Węgrzech. Po 4 miesiącach został zwolniony i trafił do 1 Pułku Piechoty Polskiej Siły Zbrojnej (Polnische Wehrmacht). W listopadzie 1918 uczestniczył w rozbrajaniu żołnierzy niemieckich w Warszawie, a następnie wstąpił do odrodzonego Wojska Polskiego. W wojnie polsko-bolszewickiej służył w 2 Dywizji Piechoty Legionów najpierw jako dowódca kompanii, potem batalionu, a od lutego 1919 dowodził 2 Kowieńskim Pułkiem Strzelców, wchodzącym w skład 2 Dywizji Litewsko-Białoruskiej WP. Walczył z bolszewikami na Wileńszczyźnie, Podlasiu i Mazowszu. W czasie obrony Płocka odniósł poważną ranę. Jednak nie zrezygnował z dalszej walki i brał udział w kontrofensywie sierpniowej 1920. W okresie od lutego do września 1921 był oficerem sztabu w 19 Dywizji Piechoty. W październiku 1921 został skierowany na studia do Szkoły Sztabu Generalnego w Warszawie, przemianowanej w 1922 na Wyższą Szkołę Wojenną. Po jej ukończeniu we wrześniu 1923, otrzymał przydział do Oddziału V Sztabu Generalnego WP jako kierownik referatu generalskiego. Od maja 1925 do lipca 1926 zajmował stanowisko szefa Oddziału V w Biurze Ścisłej Rady Wojennej, a następnie (do maja 1929) – I oficera sztabu w Generalnym Inspektoracie Sił Zbrojnych. Następnie został I oficerem w Inspektoracie Armii. W marcu 1931 przeszedł do służby liniowej, obejmując funkcję zastępcy dowódcy 58 Pułku Piechoty w Poznaniu. We wrześniu 1931 został przeniesiony do Korpusu Ochrony Pogranicza, w którym najpierw dowodził pułkiem „Głębokie" na Wileńszczyźnie, po czym w lutym 1934 został zastępcą dowódcy KOP. W sierpniu 1938 objął dowodzenie piechoty dywizyjnej w 1 Dywizji Piechoty Legionów w Wilnie, a w sierpniu 1939 – to samo stanowisko w 16 Dywizji Piechoty. W drugim dniu wojny obronnej 1939 został mianowany dowódcą 16 DP wchodzącej w skład Grupy Operacyjnej „Wschód"w Armii „Pomorze" gen. Władysława Bortnowskiego. Dowodzona przez płk. Z. Bohusza-Szyszko Dywizja, prowadząc ciężkie walki z nieprzyjacielem, wycofywała się z Grudziądza na Włocławek, a następnie w rejon Łowicza opanowanego już przez Niemców. Tam podporządkowana została dowództwu Armii „Poznań" gen. Tadeusza Kutrzeby i w dniach 9-18 września wzięła udział w bitwie nad Bzurą, ponosząc ciężkie straty w walkach o Łowicz. Jej szczątki, po przeprawieniu się 18 września przez dolną Bzurę, walczyły jeszcze z niemiecką 4 Dywizją Pancerną aż do zupełnego wyniszczenia. Z niedobitkami, w sile zaledwie dwóch kompanii, przedarł się do oblężonej Warszawy i walczył w jej obronie do kapitulacji 28 września; do niewoli nie poszedł. W styczniu 1940, po dotarciu przez Węgry do Francji, został mianowany dowódcą Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich. Wobec napaści 30 listopada 1939 Związku Sowieckiego na Finlandię, rządy Francji i Wielkiej Brytanii postanowiły wysłać tam korpus ekspedycyjny, w którym uczestniczyłaby obok jednostek tych państw także polska Brygada Podhalańska. Zamierzenie nie doszło jednak do skutku, gdyż Finowie 12 marca 1940 podpisali traktat pokojowy. Tymczasem 9 kwietnia nastąpił niemiecki atak powietrzny i morski na Norwegię. Na pomoc Norwegom wysłany został z Francji korpus ekspedycyjny, który wylądował na dalekim północnym wybrzeżu norweskim. W jego skład weszła Brygada Strzelców Podhalańskich. Walczyła ona pod Narvikiem. Po wycofaniu, Brygada drogą

morską w dniach 3-8 czerwca 1940 została przerzucona do Francji, gdzie w ciężkich walkach z wojskami niemieckimi na tzw. reducie bretońskiej w dniach 15-18 czerwca została rozbita. Jej resztki razem z dowódcą zostały przetransportowane do Wielkiej Brytanii. Od września 1940 do sierpnia 1941 gen. Z. Bohusz-Szyszko był komendantem Centralnego Obozu Wyszkolenia 1 Korpusu Polskich Sił Zbrojnych w Crawford. Po podpisaniu układu Sikorski-Majski, stanął w sierpniu 1941 na czele Polskiej Misji Wojskowej w ZSRR, którą Naczelny Wódz gen. Władysław Sikorski wysłał do Moskwy dla przeprowadzenia wstępnych uzgodnień. Z powierzonego zadania gen. Z. Bohusz-Szyszko wywiązał się znakomicie i już 8 sierpnia podpisane zostały niezbędne protokoły. W grudniu 1941, stosownie do otrzymanego od gen. Władysława Andersa polecenia, przystąpił do formowania 7 Dywizji Piechoty. Od marca do października 1942 był szefem sztabu Armii Polskiej w ZSRR. Po ewakuacji wojsk polskich z ZSRR na Bliski Wschód, został dowódcą 5 Kresowej Dywizji Piechoty, następnie od 16 czerwca 1943 został mianowany zastępcą dowódcy 2 Korpusu Polskiego gen. W. Andersa. Z 2 Korpusem przebył cały szlak bojowy w kampanii włoskiej 1944-1945. W marcu 1945, pełniąc obowiązki dowódcy 2 Korpusu, stoczył zwycięską, ostatnią bitwę pod Ankoną. Funkcję tę sprawował do kwietnia 1947. Początkowo gen. Z. Bohusz-Szyszko krótko służył w Polskim Korpusie Przysposobienia i Rozmieszczenia. Po demobilizacji w 1947 osiedlił się w Londynie, gdzie brał czynny udział w polskim życiu emigracyjnym. Poświęcił się pracy publicystycznej i pisarstwu historycznemu, publikując wiele artykułów prasowych i prac, a zarazem brał czynny udział w działalności kombatanckiej, starając się służyć pomocą weteranom wojny. Zmarł 20 czerwca 1982 w Londynie. Zgodnie ze swoją ostatnią wolą został pochowany na Wojskowym Cmentarzu na Powązkach w Warszawie. W 1942 r. wydał wspomnienia z kampanii wrześniowej 1939 pt. *Wrześniowym szlakiem*.

Bohuszewicz Seweryn, ur. 17.07.1881 w Kuszlanach powiatu oszmiańskiego, zm.?; sędzia, notariusz. Był synem Franciszka Bohuszewicza, prawnika i poety białoruskiego. Gimnazjum w Wilnie ukończył w 1901 i wstąpił na Uniwersytet Petersburski, wydział prawa ukończył w 1907, również w 1905 ukończył Instytut Archeologiczny w Petersburgu. W zaborze rosyjkim pracował jako sędzia pokoju, od 1919 roku podprokurator Sądu Okręgowego w Wilnie; w 1920 wstąpił jako ochotnik do Wojska Polskiego, następnie w latach 1920-1922 sędzia Sądu Okręgowego w Wilnie. Od 1922 do 30 czerwca 1939 notariusz w Wilnie.

Bojarczyk-Czyżewska Zofia, córka Bolesława i Marii z Szahunów, ur. 20.02.1902 w Mitawie (obecnie Jelgava, Łotwa), zm. 4.11.1974 w Toruniu; doktor nauk lekarskich. W 1921 ukończyła liceum rosyjskie w Irkucku, następnie zdała egzamin o Szkoły Baletowej w Petersburgu, lecz z powodu wady serca nie została przyjęta. Po 1921 rodzina wróciła do Polski i zamieszkała w Lidzie. Tutaj otrzymała w 1924 polską maturę, następnie studiowała medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, w 1933 uzyskała dyplom doktora wszechnauk lekarskich. Po uzyskaniu dyplomu została zatrudniona jako młodsza asystentka, a w l. 1933-1939 pracowała na stanowisku st. asystenta Kliniki Chorób Nerwowych i Umysłowych USB. Razem z zespołem prof. Maksymilina Rosego brała udział w stworzeniu atlasu anatomicznego i opisu mózgu Józefa Piłsudskiego. W tym okresie napisała pracę pt. *Obraz komórkowy kory mózgowej u zwierząt domowych i dziko żyjących*, wydaną drukiem przez PAU w Krakowie. W 1939 wyszła za mąż za Bolesława Czyżewskiego, prawnika i sędziego. Małżeństwo do 1948 zostało rozdzielone losami wojennymi. Czyżewski dostał się do obozu

sowieckiego i następnie z gen. W. Andersem przeszedł szlak do Londynu. Zofia pozostała w Wilnie i od 09.1939 do 08.1940 nie pracowała – zwolniona przez władze litewskie z powodu nieznajomości języka litewskiego; następnie w l. 1940-1945 pracowała jako lekarz-neurolog w II Poliklinice w Wilnie, ponadto w 1941-1945 jako ordynator w Miejskim Szpitalu Neurologicznym w Wilnie, pod kierunkiem prof. Janiny Hurynowicz. 21.10.1945 została aresztowana przez władze sowieckie i zesłana do obozu w Kutaisi na Kaukazie. Aresztowanie to związane było z jej działalnością w AK. 21.05.1946 została zwolniona z obozu i w czerwcu t.r. wyjechała wraz z matką i 2 siostrzeńcami do Słupska, gdzie pracowała jako neurolog w tamtejszej Ubezpieczalni Społecznej. We wrześniu 1946 prof. Janina Hurynowicz ściągnęła ją do Torunia, gdzie została zatrudniona na UMK jako st. asystent w Zakładzie Neurofizjologii i Fizjologii Porównawczej Zwierząt Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. Poza tym była konsultantem neurologiem w Szpitalu Miejskim w Toruniu. Pochowana na cmentarzu św. Jerzego w Toruniu.

Bołtuć Mikołaj, syn Ignacego i Anny z Łabuńskich, ur. 21.12.1893 w Petersburgu, zm. 22.09.1939 pod Łomiankami; generał brygady WP. Był synem Ignacego Bołtucia, generała armii carskiej. W Petersburgu uczęszczał do gimnazjum. W 1911 ukończył rosyjski korpus kadetów w Omsku, a w 1913 Pawłowską Szkołę Piechoty w Petersburgu. Uczestniczył w Wojnie Fińskiej, w której został kontuzjowany w wyniku działania gazów bojowych. Podczas I wojny światowej, do 1917 służył w armii rosyjskiej na różnych stanowiskach podoficerskich i oficerskich. Dowodził m.in. batalionem piechoty na froncie niemieckim. W grudniu 1917 przeszedł do III Korpusu Polskiego, a po jego rozwiązaniu w sierpniu 1918., do 4 Dywizji Strzelców Polskich gen. Lucjana Żeligowskiego, operującej na południu Rosji. W jej szeregach walczył do czerwca 1919. Po powrocie do Polski, wstąpił do odrodzonego Wojska Polskiego. Objął dowództwo kompanii, a następnie batalionu w 31 Pułku Strzelców Kaniowskich, z którym uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej 1919/1920. W lipcu 1920 objął dowództwo tego pułku. Wraz z nim m.in. bronił jako komendant obrony Zamościa przed sowiecką 1 Armią Konną Siemiona Budionnego. Dowodził też zdobyciem Wyszkowa przez wojska polskie. W okresie od 1 listopada 1921 do października 1922 uczestniczył w pierwszym kursie doszkalania oficerów Sztabu Generalnego w Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie. Następnie piastował różne stanowiska sztabowe; był szefem wydziału w Biurze Ścisłej Rady Wojennej, szefem Oddziału IIIa Operacyjnego i szefem wydziału dowództwa „Wschód". W 1923 awansował na podpułkownika. Od 1926 pełnił funkcję oficera do specjalnych poruczeń w sztabie Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych. W 1928 awansował na pułkownika i został przeniesiony do Korpusu Ochrony Pogranicza, gdzie przez dwa lata dowodził brygadą. W lipcu 1930. został mianowany dowódcą piechoty dywizyjnej 19 Dywizji Piechoty w Wilnie, a od października tego roku pełnił obowiązki dowódcy tej dywizji. Od 1936 dowodził 4 Dywizją Piechoty w Toruniu. 19 marca 1938 został awansowany do stopnia generała brygady. Zgodnie z planem mobilizacyjnym wyznaczony został na dowódcę Grupy Operacyjnej „Wschód" (4. Dywizja Piechoty, 16. Dywizja Piechoty, Chełmińska Brygada Obrony Narodowej i 208 Rezerwowy Pułk Piechoty) w składzie Armii „Pomorze" gen. Władysława Bortnowskiego. Początkowo jej zadaniem miała być osłona ewentualnej polskiej demonstracji siły w przypadku niemieckich prób opanowania Gdańska. W wyniku zaostrzenia się sytuacji, zadaniem GO stała się obrona południowego odcinka polskiego Pomorza, na linii Osa-jezioro-Mieliwo-jezioro-Sośno-jezioro-Zbiczno-jezioro-Bachotek-Drwęca do granicy państwa. Po wybuchu wojny, na czele GO

uczestniczył w bitwie w Borach Tucholskich. Następnie wraz z pozostałymi siłami Armii „Pomorze" wycofywał się w kierunku południowo-wschodnim. 11 września dotarł wraz z powierzonymi mu siłami w rejon bitwy nad Bzurą. Uczestniczył w natarciu na lewym skrzydle wojsk polskich. Siłami 16 Dywizji Piechoty zajął Łowicz. 14 września, na skutek meldunków o nadciągających spod Warszawy niemieckich jednostkach pancernych, wydał rozkaz o wycofaniu na północny brzeg Bzury. Następnie na czele improwizowanej grupy wojska, liczącej ok. 5 tys. żołnierzy, uczestniczył w walkach obronnych, a od 17 września – odwrotowych w kierunku na Warszawę. 22 września podczas próby przebicia się do Warszawy z rejonu Palmir wywiązała się krwawa, wielogodzinna bitwa pod Łomiankami Górnymi. Natarcie polskie załamało się, a gen. M. Bołtuć zginął w walce, osobiście prowadząc żołnierzy do ataku „na bagnety". Pochowano go na Wojskowym Cmentarzu na Powązkach w Warszawie.

Borkowski Tadeusz Jan, syn Bronisława i Weroniki z Kluków, ur. 27.01.1922 w Oszmianie, zm. 10.07.2001 w Olsztynie; polski duchowny rzymskokatolicki, proboszcz parafii katedralnej w Olsztynie, wikariusz generalny diecezji warmińskiej. Nauki początkowe pobierał w domu, w latach 1931-1937 uczęszczał do Gimnazjum Państwowego w Oszmianie, przez kolejne dwa lata do tamtejszego Liceum Humanistycznego, gdzie złożył egzamin dojrzałości. We wrześniu 1939 rozpoczął studia na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Razem z bratem walczył przez pewien czas w szeregach partyzantki AK-owskiej (brat zginął), pracował również w folwarku ojca. 1 października 1944 podjął studia we wznawiającym działalność Wileńskim Rzymskokatolickim Seminarium Duchownym; zostało ono zamknięte po kilku miesiącach i w maju 1945 Borkowski przeniósł się do Krakowa, gdzie odbył roczny nowicjat w zakonie dominikanów. We wrześniu 1946 powrócił na studia w seminarium archidiecezji wileńskiej, przeniesionym w międzyczasie do Białegostoku. W 1948 wystąpił do administratora diecezji warmińskiej ks. Teodora Benscha o przeniesienie na Warmię, w związku z osiedleniem się rodziców w Ełku (Bronisław Borkowski został tam organistą). Zgodę uzyskał, ale nauki nie kontynuował w olsztyńskim seminarium „Hosianum", gdyż z kolei został skierowany do Lubelskiego Seminarium Duchownego (blisko współpracującego z Wydziałem Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego). Święcenia kapłańskie przyjął 25 czerwca 1950 w katedrze w Lublinie z rąk biskupa Piotra Kałwy. Po święceniach kapłańskich przystąpił do pracy duszpasterskiej w diecezji warmińskiej. W sierpniu 1950 pracował jako wikariusz w Olsztynku, a następnie został prefektem Państwowego Gimnazjum i Liceum Komunikacyjnego w Olsztynie. 1 stycznia 1951 objął jednocześnie obowiązki wikariusza parafii katedralnej św. Jakuba w Olsztynie. Później przez wiele lat był proboszczem parafii katedralnej św. Jakuba.

Borodzicz Józef, syn Wawrzyńca, ur. 3.06. 1867, zm.?; ksiądz katolicki. W 1906 był proboszczem w Dziśnie, później w Subotnikach powiatu oszmiańskiego. W 1908 założył w Kerkeniatach koło Juraciszek szkołę polską, za co został ukarany przez władze grzywną.

Borowski Edward, syn Michała Aleksandra i Marii Adeli Raue, herbu Jastrzębiec, ur. 13. 10.1909, zm. 30.05.1987 w Paryżu; polski dyplomata, genealog i kawaler maltański. Pochodził ze szlachty wylegitymowanej guberni wileńskiej. Dzieciństwo spędził wraz z rodzicami w Libawie, ówczesnym Rewlu (obecnie Tallin) i w Helsinkach oraz w rodzinnym majątku Juncewicze koło Starej Wilejki. Uczęszczał do Gimnazjum Polskiego w Gdańsku w latach 1922-1927, a następnie do Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w Wilnie, gdzie

zdał egzamin maturalny w 1929. Następnie studiował na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie i Uniwersytetu Poznańskiego. Magisterium prawa (1934), jak i doktorat z prawa międzynarodowego na USB w Wilnie (1937). Odbył praktykę w poselstwie polskim w Bernie w okresie od 16 lutego 1937 do 31 grudnia 1938. W roku 1939 nadal pracował na statusie praktykanta w centrali MSZ w Warszawie z oddelegowaniem na kurs prawniczy do Hagi. Zmobilizowany po wybuchu wojny we wrześniu 1939, powrócił do Polski przez kraje skandynawskie. Ewakuowany do Rumunii pracował w charakterze referenta MSZ w Biurze Prasy i Propagandy Ambasady RP w Bukareszcie od 15 października 1939 do 15 stycznia 1940. W miesiąc później przybył do Francji i do 15 VI 1940 był urzędnikiem Biura Radcy Prawnego MSZ z siedzibą w Angers. Po zajęciu Francji przez wojska niemieckie pozostał w strefie nieokupowanej w Vichy i pracował w Polskim Czerwonym Krzyżu od 1 września 1940 do 1 lutego 1941. W okresie od 1 lutego 1941 do 20 maja 1943 był zastępcą Delegata PCK i Delegata Generalnej Dyrekcji „Biur Polskich" na francuską Afrykę Północną. Zajmował się sprawami ewakuacji Polaków i werbunkiem do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Następnie do 15 września 1944 urzędował w sekretariacie Ministra Spraw Zagranicznych RP w Londynie. 19 IX 1944 mianowany II Sekretarzem Ambasady RP przy Watykanie, a następnie 1 III 1948 radcą tej ambasady, pełnił obowiązki dyplomatyczne w tej ostatniej placówce suwerennej Polski. Po rezygnacji ze służby dyplomatycznej wyjechał do Paryża, gdzie w 1953 rozpoczął pracę w Radiodiffusion – Télévision Française; od 1961 jako I sekretarz redakcji programów sekcji polskiej, a od 1970 na stanowisku zastępcy redaktora naczelnego. W 1974 przeszedł na emeryturę.

Borowski Seweryn, ur. w 1864 na Wileńszczyźnie, zm. w 1935 w Wilnie; inżynier, generał-major armii rosyjskiej. Ukończył Morską Szkołę Inżynieryjną w Petersburgu, od 1886 zawodowy oficer rosyjskiej marynarki wojennej. Służył w korpusie technicznym; odbył podróż dookoła świata; w l. 1904-1905 walczył pod Cuszimą przeciwko Japonii, zatopił tam pancernik „Sizoj Wielikij", by nie dopuścić do przejęcia go przez nieprzyjaciela. W latach I wojny światowej nadzorował budowę okrętów w stoczni w Nikołajewie. W 1918 przybył do Wilna i zamieszkał tu na stałe.

Borowski Władysław, ur. w 1841 w Wilnie, zm. 25.07.1866 w Paryżu; kapitan w powstaniu styczniowym. Do Francji przybył w 1864. Na emigracji uczeń szkół dróg i mostów. Pochowany na cmentarzu Montmartre.

Borsuk Irena z domu Bagińska, ur. 29.11.1914 w Kijowie, zm.?; doktor medycyny, adiunkt Uniwersytetu Łódzkiego. Dyplom lekarza medycyny uzyskała na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie 11.09.1939; stopień naukowy doktora medycyny uzyskała w Akademii Medycznej w Łodzi w 1951; była asystentem, a następnie adiunktem w Katedrze Histologii i Embriologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Łódzkiego, potem, w l. 1945-1965 pracowała w Akademii Medycznej w Łodzi; była adiunktem w Katedrze Histologii i Embriologii Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi w l. 1965-1970. Opublikowała ponad 10 prac naukowych.

Borucka-Arctowa Maria, ur. 12.01.1921 w Inowrocławiu, zm.?; profesor prawa. Wychowała się w Wilnie, gdzie ukończyła Gimnazjum A. Czartoryskiego; od 1938 studiowała na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Po I roku została asystentką-wolontariuszem w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa kierowanej przez prof. W. Sukiennickiego, pracowała do likwidacji USB. W czasie wojny w ramach tajnego nauczania kończyła II rok prawa w Wilnie. Po wojnie związana z Uniwersytetem Jagiellońskim, ukończyła prawo

w l. 1945-1946 i została asystentką w Katedrze Teorii i Historii Filozofii Prawa kierowanej przez prof. J. Landego. W 1960 uzyskała stopień naukowy doktora, w 1958 – docenta, a w 1968 – profesora nadzwyczajnego; od 1978 – profesor zwyczajny.

Boruta Kazys, ur. 6.01.1905 we wsi Kułokai (Kułoki) w powiecie mariampolskim, zm. 9.03.1965 w Wilnie; litewski poeta, prozaik, publicysta. Pochodził z rodziny chłopskiej; szkołę powszechną ukończył w Ludwinowie (Liudvinava), podczas pierwszej wojny światowej uczył się w gimnazjum litewskim w Moskwie. W 1918 powrócił do Mariampola. Od 1920 uczył się w seminarium nauczycielskim w Mariampolu. Za udział w demonstracji pierwszomajowej został usunięty z seminarium. Szkołę jednak ukończył jako eksternista. W 1924 wstąpił na Uniwersytet Kowieński, studiował lituanistykę i historię. W 1925 za działalność socjalistyczną został z uczelni relegowany. W 1926 wyjechał do Wiednia, gdzie studiował na tamtejszym uniwersytecie. W 1927 wrócił na Litwę i rozpoczął pracę nauczycielską w gimnazjum żeńskim w Telszach (Telšiai). W tymże roku za działalność w partii socjalistów rewolucjonistów (eserów) został aresztowany i zmuszony do emigracji. Zamieszkał w Rydze; wkrótce zorganizował tam wydawnictwo „Audra" („Burza"). W 1928 wydał almanach „Audra". W 1928 kontynuował studia w Wiedniu. W 1930 zamieszkał w Berlinie, był jednym z współredaktorów lewicowego pisma „Trečias Frontas" („Trzeci Front"). W 1931 wrócił na Litwę i zamieszkał w Kownie, gdzie w 1932 redagował almanach „Darbas" („Praca"). Za działalność antyrządową został aresztowany i osadzony w obozie koncentracyjnym. W 1935 zwolniono go na mocy amnestii. W l. 1935-1940 utrzymywał się z pracy literackiej, współpracował z redakcją czasopisma „Kultūra", redagował almanach „Dienovidis" („W południe"). W 1940 zamieszkał w Wilnie. Pracował tu w sekretariacie Litewskiej Akademii Nauk, od 1941 był kierownikiem literackim Muzeum Literatury. W okresie wojny niemiecko-sowieckiej (1941-1945) pracował w Centralnej Bibliotece Akademii Nauk Litwy (d. Biblioteka E. i E. Wróblewskich). Po 1945 aresztowany przez NKWD i represjonowany, zesłany na Sybir. W 1956 powrócił do Wilna. W ostatnich latach życia całkowicie poświęcił się literaturze. Wydał kilka zbiorów wierszy. Utwór *Kryžių Lietuva* (*Litwa krzyży* 1927) przyniósł mu duży rozgłos na Litwie; pisał opowiadania, jest autorem kilku powieści, m.in. *Baltaragio malūnas (Młyn Baltaragisa*, polski przekład 1988). Ponadto tłumaczył na język litewski powieści Aleksego Tołstoja, oraz utwory Wiliama Szekspira, Fryderyka Schillera, Henryka Ibsena i innych. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Boryczewski Piotr, ur. w 1830, zm. w 1892; duchowny prawosławny. Był nauczycielem religii w gimnazjum wileńskim; protoijerej, autor pracy pt. *Prawosławje i russkaja narodnost' w Litwie* (Petersburg 1851).

Borzakowski Ioann, ur.?, zm. w 1884 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Bossowski Franciszek, ur. 12.04.1879 w Stryszewie, zm. wiosną 1940 w Krakowie; profesor prawa rzymskiego, prawnik cywilista, adwokat, historyk prawa, specjalista w dziedzinie prawa rzymskiego, cywilnego i historii prawa polskiego. Od 1920 profesor prawa rzymskiego na Uniwersytecie Wileńskim, specjalista z zakresu prawa rzymskiego, prawa cywilnego i historii prawa polskiego. W 1939 przebywał w Krakowie i w roku 1940 został zamordowany w ulicznej łapance niedaleko ul. Kanonicznej. Był także członkiem wileńskiej korporacji Cresovia. Główna praca: *Actio ad exhibendum w prawie klasycznym i justyniańskim* (1927).

Boyer Wawrzyniec, ur. w 1561 w Sztokholmie, zm. 3.02.1619 w Braniewie; ksiądz kato-

licki, jezuita, teolog, poeta. W Wilnie studiował teologię, tutaj w 1594 otrzymał święcenia kapłańskie; założył seminarium duchowne w Dorpacie i w l. 1598-1602 był jego prefektem; od 1604 w Akademii Wileńskiej wykładał poetykę, retorykę, teologię, matematykę, był kierownikiem seminarium papieskiego w Wilnie. Około 1610 wyjechał do Braniewa i tam pozostał do śmierci. Napisał m.in. poemat *Carolomachia*, wydany w Wilnie w 1606.

Brandt Olgierd, syn Bronisława i Jadwigi z Bantlów, ur. 30.08.1879 w Pekalinie, zm.?; prawnik, sędzia Sądu Okręgowego w Wilnie, ukończył wydział prawa uniwersytetu w Charkowie. Od 28.11.1909 do 14.03.1912 aplikant przy Sądzie Okręgowym w Petersburgu. Od 1912.08.04. do dnia 1913.03.06. urzędnik celny Chabarowskiego Okręgu Celnego. Od roku 1913.01.25 do 1914.10.13 aplikant przy Sądzie Okręgowym we Władywostoku zaś od 1914.10.13. do 1915.02.01. sędzia pokoju w Sądzie Okręgowym we Władywostoku. Od 1 lutego 1915 r. do 1 kwietnia 1920 radca prawny Zarządu Budowy Wschodniej Amurskiej Kolei Żelaznej. Od 1920.08.07. do 1920.12.31. kierownik wydziału paszportowego w konsulacie Rzeczypospolitej Polskiej we Władywostoku. Od 16 stycznia 1922 r. do 15 grudnia 1922 r. referent Wydziału Prawnego Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Chicago. W 1923.11.22. został mianowany Sędzią Pokoju w Baranowiczach zaś w 1924.06.13. został przeniesiony na to samo stanowisko do Wilna. W roku 1927.08.17. został mianowany Sędzią Sądu Okręgowego w Wilnie. W 1937 został przeniesiony w stan spoczynku.

Brauel August – doktor filozofii, lekarz weterynarii,w latach 1835-1840 był adiunktem na wydziale weterynarii. Uczestniczył w konkursie na objęcie stanowiska kierownika katedry weterynarii, ale bezskutecznie.

Bretfus Jakub, Prayetfuess Hiob, ur.?, zm. 1571; inżynier wojskowy, architekt. Z pochodzenia Niemiec, od 1540 był na służbie Zygmunta I, kierował budową twierdzy w Kamieńcu Podol., w 1551 objął urząd kierownika wileńskich budowli królewskich; W l. 1557-1568 był horodniczym Wilna; nadzorował budowle Zamku Dolnego w Wilnie; w 1564 budował dwór króla w Knyszynie, przebudowywał zamek w Tykocinie, budował zamek w Białymstoku, brał udział w zakładaniu Augustowa.

Brodowski Bonifacy, ur. 1790, wzmiankowany do 1840; architekt. Ukończył kurs architektury na Wydziale Fizyko-Matematycznym Uniwersytetu Wileńskiego pod kierunkiem Karola Podczaszyńskiego; po studiach wykładał na Uniwersytecie Wileńskim teorię architektury.

Brodzki Zbigniew, ur. 1877 w Warszawie, zm. 10.06.1911 tamże; krytyk literacki, powieściopisarz. Studiując prawo na Uniwersytecie Warszawskim brał udział w manifestacjach patriotycznych, za co został wysiedlony do Wilna, gdzie nawiązał kontakty z polską prasą. Próbował kontynuować studia w Dorpacie (dziś Tartu, Estonia), lecz pozbawiono go prawa kształcenia się na uniwersytetach rosyjskich; wyjechał do Niemiec. W Lipsku podjął studia filozoficzne, w Monachium zajął się historią sztuki, poznał tu Stanisława Przybyszewskiego, który wywarł na nim głębokie wrażenie. Po powrocie do Warszawy wykładał na tajnym „uniwersytecie latającym", pod koniec życia uczył w zakładach prywatnych; opublikował powieść z życia polskiej cyganerii w Paryżu *Chwile* (1910), po jego śmierci ukazały się *Szkice społeczne i literackie* (1913). Wileński epizod był krótki, nie pozostawił tu wiele śladów.

Bromirski Andrzej, ur. 5.12.1724, zm. w 1776 lub 1783; poeta. W 1741 wstąpił do zakonu jezuitów. Studiował w Akademii Wileńskiej. W 1759 wydał w Wilnie zbiór poezji pt. *Spór rzeczy przeciwnych już to w istocie samej, już też w zdaniu swojem od siebie wzajemnie różnych, ojczystym rymem wyrażony*, w którym

wyraził pogląd średniowiecznej scholastycznej filozofii.

Brühl Włodzimierz, ur. 24.12.1913 w Petersburgu, zm. 22.12.2004 w Warszawie; prof. dr hab. medycyny, współtwórca polskiej reumatologii. Absolwent białostockiego gimnazjum imienia Króla Zygmunta Augusta (matura 1931) oraz Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie z 1938. Uczestnik wojny obronnej 1939. Ciężko ranny podczas nalotu na pociąg sanitarny. Od 1961 do 1973 dyrektor Instytutu Reumatologii a następnie wieloletni kierownik Kliniki Chorób Narządu Ruchu. W 1973 uzyskał tytuł profesora nauk medycznych. Opublikował przeszło 85 prac naukowych i podręczników. Należał do Polskiej Korporacji Akademickiej Śniadecja w Wilnie, której w 1936 r. był Marszałkiem (Prezesem).

Brynk Ludwik Bartłomiej, ur. 5.09.1805, zm. 19.09.1874; ksiądz katolicki, biskup sufragan łucki i żytomierski. Studiował w Połocku i następnie na Uniwersytecie Wileńskim, gdzie w 1829 przyjął święcenia kapłańskie; był wikariuszem w Mohylewie i proboszczem w Humaniu. W 1836 został kanonikiem mohylewskim, w 1843 – proboszczem i archidiakonem kijowskim; następnie mianowany wikariuszem generalnym łuckim. Po deportowaniu bpa K. Borowskiego zarządzał diecezją łucką, żytomierską i kamieniecką. 23.02.1872 prekonizowany biskupem tytularnym Amathus i sufraganem łuckim i żytomierskim.

Brzostowski Antoni, ur. 30.04.1666, zm. 25.09.1718; ksiądz katolicki, jezuita. Był synem Cypriana Pawła, stolnika wileńskiego; w 1684 wstąpił do zakonu jezuitów w Wilnie; był prefektem jezuickiej rezydencji w Mińsku w l. 1703-1704, następnie tam superior w l. 1704-1714; w l. 1714-1717 był rektorem kolegium jezuickiego w Mińsku.

Brzostowski Konstanty Kazimierz, ur. w 1644 w Dąbrowie na Białorusi, zm. 24.10.1722; doktor teologii, ksiądz katolicki, biskup smoleński, biskup wileński. Był synem Cypriana Pawła, wojewody trockiego, pułkownika wojsk WKL i dyplomaty. W wieku 13 lat, w r. 1657, wstąpił do seminarium duchownego w Wilnie; w 1661 został kanonikiem kapituły wileńskiej; w 1665 wyjechał do Rzymu, gdzie studiował w Kolegium Clementinum, w Rzymie otrzymał święcenia kapłańskie, w 1668 uzyskał stopień doktora teologii. Król Jan Sobieski nadał mu trzy parafie: trocką, bukońską i parafianowską; od 1671 sekretarz Wielkiego Księstwa Litewskiego. 30.04.1685 prekonizowany biskupem smoleńskim; po zajęciu Smoleńska przez wojska moskiewskie (1654) nie mógł objąć urzędu. 24.11.1687 przeniesiony na biskupstwo wileńskie. W 1717 przeprowadził synod diecezjalny, koronował obraz Matki Boskiej w Trokach, sprowadził do Wilna pijarów, założył zgromadzenie rochitów. Był przeciwnikiem Sapiehów. Był też opatem komendatoryjnym w Mogile (1710), hrabia państwa kościelnego i asystent tronu papieskiego. Był właścicielem pokaźnego księgozbioru, głównie teologicznego, który gromadził od wczesnej młodości, zapewne w Wilnie. Wiele książek, zwłaszcza współczesnych francuskich nabył w czasie podróży do Rzymu (1665-1669) i do Paryża. Posiadał ekslibris miedziorytowy, na którym kładł odręczny podpis: Ex Biblioth. K. Brzostowski. Bibliotekę jeszcze za swego życia podzielił między Bibliotekę Kapituły i Bibliotekę Akademii Jezuitów w Wilnie. Zbiory Brzostowskiego kapituła przekazała w końcu XVIII w. Bibliotece Seminarium Duchownego; książki znajdujące się w Bibliotece Akademii stanowiły m.in. część późniejszej Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego.

Brzostowski Stanisław, herbu Strzemię, ur. 2.03.1733 w Wołkołacie, zm. 8.04.1769 w Rubieżewiczach; pułkownik wojsk litewskich, wojewoda inflancki, starosta bystrzycki, radoszkowicki i propolski. Wielokrotnie posłował na sejm: w latach 1754 i 1760 z powiatu oszmiańskiego, w 1761 z pińskiego i w 1762 z brasławskiego. Był pułkownikiem

petyhorskim i szefem Pułku Buławy Wielkiej Litewskiej. Jako stronnik Karola Stanisława Radziwiłła Panie Kochanku zbrojnie osłaniał sesję Trybunału Litewskiego w 1763, zagrożonego interwencją wojsk rosyjskich wezwanych przez Familię Czartoryskich. Był marszałkiem litewskim konfederacji generalnej radomskiej w 1767. W czasie konfederacji barskiej przeszedł na stronę Rosjan. Za wierną służbę odznaczony Orderem Orła Białego i Orderem Św. Stanisława oraz dwoma wysokimi orderami rosyjskimi.

Brzozowski Adam, syn Stanisława, ur. w 1916 w Wilnie, zm.?; profesor doktor habilitowany. Ukończył Wydział Rolny Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie w 1939. Był żołnierzem Wileńskiej Armii Krajowej, wiezień KGB. Po wojnie profesor Akademii Rolniczej w Szczecinie, tam pełnił funkcje prodziekana i wicedyrektora Instytutu. Autor 200 publikacji.

Bucharski A. I., rosyjski poeta i dramaturg, autor ód i komedii. Pisał i drukował w końcu XVIII w. W l. 1811-1832 pracował w Wilnie jako dyrektor poczty. Był członkiem Komitetu Biblijnego, wydziału wileńskiego.

Buchner Władysław, ur. 1860, zm. 12.10.1939 w Wilnie; poeta, znany humorysta, wydawca pisma „Mucha" w Warszawie. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Buczyński Władysław Nemezjusz, syn Piotra i Ludwiki z Pieczkowskich ur. 19.12.1860 w Petersburgu, zm.?; prawnik. Ukończył Szkołę Prawoznawstwa w Petersburgu. 24.11. 1887 mianowany sędzią śledczym powiatu ołonieckiego w Rosji, w 1890 był sędzią śledczym I rewizji powiatu tychwińskiego powiatu, w 1894 został sędzią powiatu Szczygrów. W 1919 został sędzią pokoju I okręgu powiatu oszmiańskiego. W 1921 został sędzią w Wilnie, 31.03.1925 odszedł na emeryturę.

Budgin Saturnin, ur. w 1801, zm. w 1887; ksiądz katolicki, karmelita. Był ostatnim przeorem klasztoru karmelitów trzewiczkowych w Wilnie. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Budryk Dominik, ur. w 1798 na Żmudzi, zm. w 1873 w Zabłociu; ksiądz katolicki, autor utworów religijnych. Ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie; święcenia kapłańskie przyjął w 1829 i został wysłany do Żośli, gdzie był wikariuszem.; w l. 1842-1844 był wikariuszem w Kiejdanach, w 1845-1846 – w Wędziagole w powiecie kowieńskim, w 1848-1849 – w Szeszolach i Żyrmunach; w l. 1850-1854 przebywał w klasztorze dominikanów w Wilnie, prawdopodobnie osadzony tam za karę; w l. 1855-1856 był wikarym w Łabonorach k. Ignaliny, w 1857-1860 był mansjonarzem w Wilnie, w 1860 – wikarym w Podbrzeziu, w 1863 – na emeryturze bez miejsca pobytu, od 1864 znowu został mansjonarzem w Świrze, w 1869 mianowano go tam wikarym, a od 1871 – wikarym w Zabłociu. Nie zrobił kariery w stanie duchownym z powodu alkoholizmu, jednakże znany jest jako wydawca trzech książeczek religijnych w języku litewskim (1856), które wydał u Zawadzkiego w Wilnie.

Budzinowski Teofil, ur. w 1817, zm. w 1866 w Wilnie; ksiądz katolicki, bernardyn. Był wikarym w kościele Bernardynów i solistą w katedrze wileńskiej. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Budźka Czesław, syn Edwarda, ur. 29.06.1913 w Wilnie, zm. 15.08.1985 w Chicago; działacz białoruski, nauczyciel. Ukończył Wileńskie Gimnazjum Białoruskie, następnie Wydział Historyczny Uniwersytetu Stefana Batorego. Działał w Białoruskim Związku Akademickim. Nie mając możliwości otrzymania pracy w rodzinnych stronach z powodu swojej przynależności narodowej i działalności wyjechał do Warszawy, potem do Kielc. Pracował w spółdzielni „Społem". W l. 1939-1941 mieszkał w Wilnie, pracował w wydawnictwie. W pierwszych latach powojennych był nauczycielem historii i języka białoruskiego

w Białoruskim Gimnazjum im. M. Bohdanowicza w Watensztacie (Niemcy). Zajmował się także działalnością wydawniczą. Od 1951 r. mieszkał w USA, w Chicago.

Bujło Kanstancyja, wł. Kaleczyc Konstancja, ur. 11.01.1899 we wsi Borsukowina powiatu oszmiańskiego, zm.?; białoruska poetka. Ukończyła kursy nauczycielskie w Wilnie; pracowała jako nauczycielka. W l. 1915-1916 była kierowniczką księgarni białoruskiej w Połocku. Jako poetka debiutowała w 1909 w gazecie „Nasza Niwa" w Wilnie. W 1914 w Wilnie wydała zbiorek poezji *Kurhannaja kwietka*. W tymże 1914 napisała dramat wierszowany pt. *Kwietka paparaci*. Po pierwszej wojnie światowej zamieszkała w Mińsku.

Bukaty (Bukota) Tadeusz Józef, ur. ok. 1740 w okolicy Szydłowa (Šiluva), zm. 16.12.1795 w Siemkowie na Białorusi; ksiądz katolicki. Studiował w Akademii Wileńskiej, gdzie uzyskał doktorat obojga praw, w 1767 został proboszczem w Szydłowie na Żmudzi, w 1768 – kanonikiem smoleńskim, w 1773 – kanonikiem żmudzkim, później był generalnym oficjałem diecezji żmudzkiej; w 1778 wybrano go na administratora diecezji żmudzkiej i został biskupem sufraganem tejże diecezji. Na język litewski przełożył pracę *Nauki dogmatyczne i moralne*, a także napisał kilka innych prac religijnych, m.in. *Objaśnienie o Bractwie albo Kongregacyi Doctrinae Christianae* (Wilno 1772), *Kazania, exorty i mowy w czasie pogrzebu...* (Wilno 1778).

Bukowiecki Józefat, ur. w 1790 na Wileńszczyźnie, zm. w 1831 w Sylistrii w Bułgarii; lekarz, generał-major armii rosyjskiej. W 1815 ukończył medycynę na Uniwersytecie Wileńskim, uzyskał doktorat medycyny i od 1816 służył zawodowo jako lekarz wojskowy na Wołyniu. Od 1828 był komendantem wojskowym w Sylistrii w Bułgarii.

Bulba Alhierd, pseud. Jan Jeleński, Hidalgo, wł. Czyż Witold, ur. w 1884, zm. w 1952 we Wrocławiu; białoruski krytyk i publicysta. Studia ukończył na Wydziale Inżynierii Lądowej Politechniki Lwowskiej. Od 1911 mieszkał w Wilnie. W l. 1911-1912 publikował artykuły z dziedziny krytyki literackiej po białorusku w „Naszej Niwie". Pisał opowiadania białoruskie, wydał broszurę pt. *Kolki słou ab dziawoczaj apratcy na Biełarusi* (Wilno 1911). Należał do PPS-Frakcji Rewolucyjnej; w 1916 aresztowany przez władze niemieckie, przebywał w więzieniu do 1918. Po 1918 odszedł od działalności białoruskiej. Od 1924 był dyrektorem Miejskiego Biura Statystycznego w Wilnie, a od 1925 przewodniczący zarządu oddziału TUR; w l. 1927-1934 wiceprezydent m. Wilna z ramienia PPS; po rozwiązaniu Zarządu Miejskiego pracował w PZU w Oszmianie; w 1940 wywieziony przez władze sowieckie na Syberię; opuścił ZSRR z armią gen. Władysława Andersa i dostał się do Londynu; w 1947 przyjechał do Polski i osiedlił się we Wrocławiu.

Bulota Andrius, ur. 16.11.1876 w Putriškiai na Litwie, zm. 16.08.1941 w Ponarach pod Wilnem; prawnik, publicysta, polityk i działacz społeczny. W 1892 ukończył gimnazjum w Mariampolu. Później przez pięć lat studiował prawo na Uniwersytecie w Petersburgu. W 1898 podjął pracę w sądzie miejskim w Tallinie. Sześć lat później rozpoczął działalność adwokacką na terenie Wilna. Działał w radykalnym skrzydle Litewskiej Partii Demokratycznej (1902-15), wziął czynny udział w obradach Wielkiego Sejmu Wileńskiego w 1905 roku. Za organizowanie strajku pocztowców w 1905 roku aresztowany i więziony przez władze rosyjskie. W 1907 roku uzyskał mandat do II Dumy z guberni suwalskiej, przyłączył się do frakcji trudowików, był jej sekretarzem. Zasiadał w ławach III Dumy, obejmując przewodnictwo nad frakcją. W parlamencie walczył o prawa litewskich rolników, samorząd lokalny oraz pozycję języka litewskiego w guberniach Kraju Północno-Zachodniego. Po zakończeniu kadencji III Dumy w 1912

roku wrócił do pracy adwokackiej w Wilnie. W 1913 roku inicjowany do loży masońskiej „Litwa", a w 1914 roku „Białoruś". W czasie I wojny światowej przebywał wraz z żoną w Rosji, USA i Kanadzie. W 1917 roku wszedł w skład KC Rady Delegatów Robotniczych w Piotrogrodzie z ramienia Rosyjskiej Partii Socjalistów-Rewolucjonistów, był szefem jej komisji prawnej. Został wybrany do rosyjskiej konstytuanty jako przedstawiciel Litewskiego Związku Ludowców-Socjalistów. Po powrocie na Litwę pracował jako adwokat w Mariampolu, uczył w lokalnym gimnazjum. Znalazł się w Sejmie Ustawodawczym, wziął udział w delegacji litewskiej do Paryża w 1921 roku. W 1929 roku uwięziony w Varniai z powodów politycznych, po zwolnieniu wyjechał do Czechosłowacji. W 1930 roku ponownie znalazł się w Mariampolu, kontynuował karierę adwokata. Był członkiem Litewskiej Rady Adwokackiej. W 1940 roku wszedł w skład Komisji Wyborczej do Sejmu Ludowego. Stanął na czele Departamentu Prawnego Prezydium Rady Najwyższej Litewskiej SRR.

Bułgakow Antonij, ur.?, zm. w 1862 w Wilnie; duchowny prawosławny, archimandryta. Sprawował nadzór nad klasztorami prawosławnymi w prawosławnej diecezji wileńskiej. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Burbis Alaksandar, ps. Stary Pilip, ur. 20.10. 1885 w Wilnie, zm. 20.03.1923 w Mińsku; historyk, etnograf, teatrolog i działacz polityczny białoruski. W1903 w Wilnie zakładał Białoruską Rewolucyjną „Hramadę". Podczas rewolucji 1905 roku jeden z przywódców ruchu socjalistycznego na Kowieńszczyźnie, za działalność lewicową aresztowany i represjonowany przez władze carskie. Aktywny w białoruskim ruchu narodowym, drukował swoje teksty w „Naszej Niwie". Podczas I wojny światowej przebywał w Moskwie, gdzie stworzył i stał na czele lokalnej komórki Białoruskiej Socjalistycznej Hramady. Był politycznym przeciwnikiem Białoruskiej Republiki Ludowej powstałej w 1918 roku. W 1920 roku wziął udział w rokowaniach ryskich jako członek tzw. komisji Marchlewskiego. Był wicekomisarzem ludowym spraw zagranicznych Białoruskiej SRR, współredagował gazetę „Sawieckaja Biełaruś". W grudniu 1922 złożył swój podpis pod aktem powołującym ZSRR.

Burchert Dyzma, ur. 1.01.1716 w Reszlu, zm. 27.04.1767 w Nowogródku; ksiądz katolicki, jezuita. Był profesorem szkół jezuickich w Grodnie, w Braniewie, w Wilnie i Nowogródku.

Burczak Kazimierz Franciszek, syn Antoniego, ur. 13.03.18.95 w okolicach Mielca, zm. w kwietniu 1940 w Charkowie; pułkownik dyplomowany. Walczył w wojnie polsko-bolszewickiej jako porucznik, odznaczył się i w 1920 otrzymał Krzyż Virtuti Militari IV klasy. W 2007 mianowany pośmiertnie na stopień generała brygady. W l. 30.11.1935 do 14.09.1939 był dowódcą 1 Pułku Piechoty Legionów Józefa Piłsudskiego, pułk stacjonował w Wilnie; 14.09. 1939 został ranny, po 17. 09. dostał się do niewoli sowieckiej.

Butkiewicz Aleksander, ur. ok. 1780, zm. w 1827; mnich zakonu bazylianów, językoznawca. Przebywał w klasztorze na Białorusi, prawdopodobnie także w Wilnie. Napisał gramatykę języka litewskiego pt. *Gramatyka języka litewskiego w języku polskim* ok. 1824; rękopis niewydany z powodu zakazu cenzury wileńskiej, zaginął.

Butler Bartłomiej, żył w XVII w.; ksiądz katolicki, sufragan inflancki. Pochodził z Inflant i kształcił się w seminarium wileńskim, prowadzonym przez jezuitów, tam otrzymał święcenia i został dziekanem wendeńskim. 11.01.1621 mianowany biskupem tytularnym Samaria i sufraganem inflanckim. Ze względu na zajęcie diecezji przez Szwedów, nie mógł spełniać w niej funkcji biskupich.

Butwid Wincenty, ur. w 1842 na Żmudzi, zm. w 1912 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był kilkakrotnie aresztowany i osadzony w twierdzy wileńskiej za to, że będąc wikarym w Pogromońcu (Pagramantis) na Żmudzi w 1870 r. rozdawał wiernym broszury i ulotki o treści patriotycznej. W 1902 r. popierając okólnik biskupa wileńskiego Zwierowicza, sprzeciwił się akcji rusyfikacyjnej gubernatora Pohlena. Zmarł w Wilnie, pochowany na cmentarzu Bernardyńskim tamże.

Buyko Jan, ur. 25.05.1872 w Wilnie, zm. po 1939; adwokat, notariusz. Ukończył Wydział Prawa Uniwersytetu Moskiewskiego w 1895. Pracował jako adwokat przy Sądzie Apelacyjnym w Wilnie do 1919. Od 1919 do 1922 był wiceprezesem Okręgowego Sądu w Wilnie, od 1922 – notariuszem przy Wydziale Hipotecznym Sądu Okręgowego w Wilnie. Zajmował ponadto stanowisko radnego miasta Wilna przez 8 lat do wybuchu I wojny światowej.

Bużeński Jan, ur.?, zm. 1674; ksiądz katolicki, sufragan gnieźnieński. Był dziekanem łęczyckim i wileńskim, od 1646 kanonik od 1661 – archidiakon gnieźnieński. 7.03.1667 prekonizowany biskupem tytularnym Almira i sufraganem gnieźnieńskim.

Bykowski Mikołaj, ur. 14.10.1748, zm. ok. 1795; ksiądz katolicki, dominikanin, biskup sufragan wileński. Był zakonnikiem w zgromadzeniu dominikanów, święcenia kapłańskie otrzymał w 1772, po święceniach był profesorem w studium zakonnym, a po sekularyzacji w 1785 został proboszczem w Słucku. 24.07.1786 prekonizowany biskupem tytularnym Troas i sufraganem wileńskim.

Bylina Janka, wł. Siemaszkiewicz Jan, ur. 1883 w Łokcianach koło Ostrowca w powiecie oszmiańskim; zm. w 1955; poeta białoruski, ksiądz. W 1907 ukończył seminarium duchowne w Wilnie; pracował w parafiach katolickich w powiecie oszmiańskim, wileńskim i w województwie białostockim. Publikował wiersze w czasopismach białoruskich, wydawanych w Wilnie, m.in. w „Małance". Wydał w Wilnie zbiorki poezji *Na pryzbie* (1918, 1924) i *Na pokuci* (1934), komedię *Wybar starszyni* (1926); pisał też wierszowane opowiadania: *Zdarennie*, *Pachawannie starszyni* i inne.

Bywalkiewicz Grigorij, ur.?, zm. w 1898 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

C

Čaplikas Julius, ur. 20.06.1888 we wsi Ryliszki powiatu olickiego na Litwie, zm. 30.07. 1941 w Moskwie; generał-lejtnant armii litewskiej. W 1909 ukończył Seminarium Duchowne w Petersburgu, ale święceń nie przyjął; w 1913 w uniwersytecie charkowskim złożył egzamin na prowizora. W 1915 ukończył Oficerską Szkołę Wojskową w Wilnie, uczestniczył w I wojnie światowej. W 1918 wstąpił do wojska litewskiego i został dowódcą pułku, w bitwie z oddziałem Wojska Polskiego dostał się do niewoli. Po zwolnieniu powrócił na Litwę i w 1923 wystąpił z wojska, pracował jako nauczyciel i dyrektor szkoły w Żeżmorach, Kiejdanach. Powrócił do armii i był komendantem wojennym powiatu trockiego i kowieńskiego. W l. 1927-1928 został przewodniczącym Związku Ochotników Litewskich. Od 1928 do 1934 był naczelnikiem garnizonu kowieńskiego, w 1936 mianowany na stopień generała-lejtnanta; w l. 1935-1938 – minister spraw wewnętrznych, członek partii tautininków (narodowców). W grudniu 1940 został aresztowany przez NKWD, wywieziony do Moskwy i tam 30.07.1941 w więzieniu Butyrskim stracony.

Cedrowski Jan, ur. 13.03.1613 w Pohoście koło Słucka, zm. 29.01.1688; pamiętnikarz. Związany z kalwinizmem, w l. 1637-1669 w służbie u Bogusława Radziwiłła, przebywał też w Wilnie; towarzysz jego podróży po Europie, a od 1642 administrator jego posiadłości na Podlasiu; od 1650 podczaszy nowogródzki; podczas najazdu moskiewskiego w 1655 jako kalwin i „sługa" radziwiłłowski schronił się na Żmudzi pod protekcję Szwedów; 1656 poseł szlachty województwa mińskiego do cara z prośbą o wzięcie w opiekę szlachty litewskiej; w 1658 uczestnik walk przeciw Moskwie; wielokrotny poseł na sejmy i deputat do Trybunału Litewskiego; w 1669 uczestnik elekcji Jana Kazimierza, w 1669 Michała Korybuta Wiśniowieckiego i w 1674 Jana III Sobieskiego; autor *Pamiętnika* (wspomnienia obejmujące lata 1617-1682, wyd. 1954 pt. *Dwa pamiętniki z XVII w.*).

Cetys Teodor, pseud. „Sław, „Sławek", „Wiking", syn Stanisława i Amelii z Ruszczyńskich, ur. 27.07. 1908 w Warszawie, zm. 27.03. 1993 w Otwocku; major dypl. saperów, cichociemny, major Armii Krajowej na Wileńszczyźnie. W l. 1923-1927 uczęszczał do Państwowej Średniej Szkoły Technicznej Kolejowej. 15.11.1928 wstąpił do Szkoły Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej, którą ukończył w stopniu kaprala w 1929. Od 15.10.1929 był w Szkole Podchorążych Inżynierii, którą ukończył w 1932 r. w stopniu podporucznika saperów. Służbę zawodową rozpoczął w 3. Batalionie Saperów w Wilnie. Później pełnił funkcję dowódcy plutonu w 3 Baonie Saperów Wileńskich w Wilnie, a od 21.10.1934 był dowódcą kompanii tamże. Awans na porucznika otrzymał w 1934 i podjął służbę w Ośrodku Sapersko-Pionierskim przy 29 Dywizji Piechoty Grodzieńskiej jako dowódca samodzielnego plutonu. 5.02.1937 jako ekstern złożył egzamin dojrzałości w Wilnie i odbył staż przed Wyższą Szkołą Wojenną. W 1938 zdał egzamin do Wyższej Szkoły Wojennej. W wojnie 1939 brał udział jako dowódca kompanii saperów w 29 Dywizji Piechoty. Dostał się do niewoli niemieckiej, z której uciekł i przedostał się do Warszawy. W listopadzie 1939 przez Węgry, Jugosławię i Włochy dostał się do Francji.

Wstąpił do Wojska Polskiego i brał udział w walkach z Niemcami. Następnie ewakuował się do Anglii. Wstąpił do Wyższej Szkoły Wojennej w Londynie którą ukończył w roku 1941 i rozpoczął służbę w Sztabie Naczelnego Wodza. Po ukończeniu szkolenia spadochronowego został 8/9.04.1942 przerzucony do Kraju (operacja lotnicza „Cravat") i odtąd przysługiwał mu stopień kapitana. Komenda AK w Warszawie skierowała go do Wilna, gdzie otrzymał stanowisko szefa Oddziału III, a następnie szefa sztabu Okręgu. Został awansowany na majora prawdopodobnie 14/15 lipca 1944. 17.07.1944 wraz z Komendantem Okręgu, Aleksandrem Krzyżanowskim „Wilkiem", został aresztowany przez NKWD i osadzony w więzieniu w Wilnie. W 1946 wywieziony do obozu w Ostaszkowie (ZSRR). Po nieudanej ucieczce przeniesiony do obozu w Marszańsku. W lipcu 1948 został zwolniony i powrócił do Kraju. Zamieszkał w Warszawie, pracował w Warszawskim Przedsiębiorstwie Budownictwa Przemysłowego „Beton-Stal", był kierownikiem budowy, następnie pracował w innych przedsiębiorstwach budowlanych. Od 1.01.1974 przeszedł na emeryturę.

Chackiewicz (Chaćkiewicz, Chadźkiewicz) Ignacy h. Kościesza, ur. ok. 1760 w województwie mścisławskim, zm. ok. 1825 prawdopodobnie w Wiatce w Rosji; pułkownik wojska litewskiego, generał policji republiki Neapolu. Jedna z najbardziej barwnych postaci przełomu XVIII-XIX wieku, znana nie tylko w Polsce. W ciągu swojego życia współpracował ze służbami specjalnymi Rosji, Francji, oraz tajną policją neapolitańską. Jeden z najbardziej znanych polskich karciarzy XVIII w., który dzięki tym niezwykłym umiejętnościom zasłynął w całej Europie. Jego rodzice zmarli we wczesnym dzieciństwie; kształcił się w szkole prowadzonej przez jezuitów w Nowogródku, następnie w podobnej placówce w Wilnie. Swoją dorosłość rozpoczął od sfałszowania metryki urodzenia, niezbędne mu to było do procesu sądowego o majątek odziedziczony po ojcu. Proces ten udało mu się wygrać, jednakże uzyskany majątek roztrwonił na grze w karty. Służył w wojsku polskim, potem – w rosyjskim (odznaczył się podczas oblężenia Oczakowa w 1788). Zwerbowany przez carskie służby specjalne wszedł w 1793 do bliskiego otoczenia Jakuba Jasińskiego i został przez niego po wybuchu powstania wysłany do Warszawy, gdzie prowokował samosądy na targowiczanach, a w 1794 został mianowany pułkownikiem wojska litewskiego. Cały czas przekazywał Rosjanom informacje o przebiegu insurekcji. Potem inwigilował ośrodki emigracji polskiej na Wołoszczyźnie i w Stambule. W 1798 uniknął powieszenia przez partyzantów włoskich i został reprezentantem Polaków przy gen. Championnet, naczelnym wodzu wojsk francuskich we Włoszech, potem – szefem tajnej policji Republiki Neapolitańskiej. Organizował ekskluzywne domy gry w karty i puszczał w obieg fałszywe banknoty austriackie, podrabiane z polecenia rządu francuskiego. Jego intrygi w środowisku legionowym doprowadziły m.in. do poróżnienia Dąbrowskiego z Kościuszką. Przyjmował zlecenia księcia Adama Czartoryskiego i wywiadu francuskiego. Po powrocie do Rosji otrzymał pensję za dawne zasługi, ale także zakaz gry w karty. Za uchylanie się od tego zakazu został zesłany do Wiatki.

Chaim ben Icchak z Wołożyna, Wołożyner (Wołożyński), ur. w 1749 w Wołożynie, zm. w 1821 tamże; rabin. Był sławnym talmudystą i założycielem jesziwy w Wołożynie; ojciec Icchaka ben Chaima z Wołożyna; uczeń Arie Lejba ben Aszera. W wieku 25 lat, będąc już znanym talmudystą, został uczniem i bliskim współpracownikiem Elijahu ben Szlomo Zalmana (Gaona Wileńskiego). W 1802 (1803?) założył jesziwę (uczelnię rabinacką) w Wołożynie. Wprowadził w niej system zbiorowego studiowania (chawruta), przedkładając go nad badania indywidualne. Przeciwstawiał się *pilpulowi* (ostrej dyskusji) i sofistyce w naukach

talmudycznych, kładąc nacisk na „proste myślenie", co prowadziło go do podważania niektórych decyzji, zawartych w kodeksie *Szulchan Aruch* (uproszczona kodyfikacja prawa religijnego), dotychczas aprobowanych jedynie przez szacunek dla tradycji. Występował także przeciwko chasydyzmowi. Polemice z nim poświęcił swe główne dzieło *Nefesz ha-Chajim* (1824), w którym nie stosował – jak jego współcześni – obelg i pomówień, lecz przeniósł kontrowersję na płaszczyznę rozważań etyczno-kabalistycznych.

Chalecki Jan, „Amintowski", ur. w 1807 w Amintach w d. powiecie trockim, zm. w 1879 w Paryżu; generał major armii rosyjskiej, generał powstania styczniowego. Z pochodzenia Tatar polski, służył zawodowo w lejbgwardii rosyjskiej, był dowódcą pułku huzarów w stopniu generała-majora. Po wybuchu powstania 1863 w Polsce porzucił służbę i wszedł do wojska powstańczego na Wołyniu. Wspólnie z gen. E. Różyckim formował pułk jazdy wołyńskiej i czasowo dowodził nim. Najstarszy rangą i doświadczeniem oficera armii regularnej żadnej roli nie odegrał. W 1864, po rozpuszczeniu pułku i upadku powstania, emigrował do Francji. Mieszkał w Paryżu i jakoby działał w polskich organizacjach niepodległościowych kręgu Hotelu Lambert. Uczestniczył w walkach Komuny Paryskiej 1871, pochowany prawdopodobnie na cmentarzu Montmorency w Paryżu.

Chalecki Josuf, ur.?, zm. w 1922 w Wilnie; duchowny muzułmański, imam. Był Tatarem, imamem wileńskim. Pochowany na cmentarzu muzułmańskim w Wilnie.

Chalecki S., ur. w 1896, zm. w 1969; prawnik. W l. 1919-1920 studiował na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie przyrodę, następnie w l. 1920-1923 prawo. Po czym pracował jako prawnik. W okresie II wojny światowej działał w Armii Krajowej, w 1944 był aresztowany przez NKWD i zesłany do ZSRR. Wrócił do Polski w 1947.

Chlebowski Jakub, ur. 3.05.1905 w Livenhof na Łotwie, zm. 25.01.1969 w Izraelu; lekarz, pedagog, publicysta. Pochodził z rodziny żydowskiej, w 1929 ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie; w latach 30-tych XX w. był pracownikiem Kliniki Chorób Wewnętrznych w Wilnie; w czasie II wojny światowej aresztowany przez NKWD i zesłany w głąb ZSRR, przebywał w republice Komi i Krasnodarze. Do kraju wrócił w 1945 z I Armią LWP. Po wojnie był pracownikiem Klinik Chorób Wewnętrznych w Krakowie i Łodzi. Habilitował się w 1948 na Akademii Medycznej w Łodzi. W 1954 uzyskał tytuł profesorski. Od 1951 był współorganizatorem i uczestnikiem odbudowy Akademii Medycznej w Białymstoku, a także kierownikiem II Kliniki Chorób Wewnętrznych AM w Białymstoku. Wstawił się za jedną ze swoich studentek, usuniętą z uczelni w 1953 na wniosek komisji dyscyplinarnej za zatajenie przynależności do podziemia antyhitlerowskiego. Podczas obrad komisji odwoławczej jako jedyny stanął w obronie studentki, dzięki czemu zachowała ona prawa studenckie. W latach 1957-1959 piastował funkcję prorektora uczelni, a w latach 1959-1962 jej rektora. *Doctor honoris causa* Uniwersytetu w Montpelier we Francji. Autor kilkudziesięciu prac naukowych i trzech podręczników medycznych. Usunięty z uczelni na fali tzw. wydarzeń marcowych. 16 października 1968 Chlebowski wyemigrował wraz z rodziną do Izraela. 25.01.1969 zginął tam w wypadku samochodowym.

Chlewiński Antoni, herbu Radwan, żył w drugiej połowie XVIII; generał-lejtnant wojsk Wielkiego Księstwa Litewskiego. W czasie wojny polsko-rosyjskiej w 1792 dowodził 3. Pułkiem Straży Przedniej szefostwa Michała Zabiełły. Odznaczony Orderem Virtuti Militari. W 1793 mianowany generałem-majorem i dowódcą 3. Brygady Kawalerii Narodowej. Odznaczony Orderem św. Stanisława. 16 kwietnia 1794 w Szawlach został obwołany naczelnikiem siły zbrojnej prowincji

Wielkiego Księstwa Litewskiego insurekcji kościuszkowskiej. Zbliżył sie ze swoimi oddziałami do Wilna, czym przyspieszył wybuch insurekcji wileńskiej. Ogłosił się naczelnikiem sił zbrojnych Litwy; nie zaakceptowany przez Radę Najwyższa Narodową, ale mianowany przez Kościuszkę komendantem Wilna i awansowany na generała – lejtnanta. Antagonista gen. Jakuba Jasińskiego. Złożył potem swoje naczelnictwo na ręce powstałej 24 kwietnia Najwyższej Rady Tymczasowej W. Ks. Litewskiego. W dniach 11-12 sierpnia 1794 dowodził nieudaną obroną Wilna przed nacierającymi wojskami rosyjskimi; nie zdołał lub nie chciał obronić Wilna przed Rosjanami, po upadku miasta oskarżony o zdradę i aresztowany. Wobec rychłego upadku powstania śledztwo niczego nie wyjaśniło. Jego losy popowstaniowe nie są znane.

Chlewiński Józef, ur. w 1882, zm. w 1951; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, był proboszczem w Świrankach rejonu ostrowieckiego.

Chodasiewicz Robert Adolf, ur. 29.02.1832 w Wilnie, zm. 17.08.1896 w Buenos Aires; inżynier wojskowy i topograf; podpułkownik. Po ukończeniu w 1852 szkoły wojskowej w Petersburgu brał udział w wojnie krymskiej, w czasie której przeszedł na stronę turecką i wstąpił do służby topograficznej i inżynieryjnej w wojsku tureckim. Prowadził wówczas liczne prace topograficzne, m.in. wytyczał granicę turecko-grecką w Tesalii i Epirze, budował mosty i tamy. Odrzucił też wtedy propozycję Anglików wstąpienia do podobnej służby w Indiach. W 1862, pragnąc walczyć o zniesienie niewolnictwa, wyjechał do Ameryki, by wziąć udział w wojnie secesyjnej po stronie Północy. Po zakończeniu kampanii pracował jako inżynier w kopalniach węgla w Pensylwanii, a następnie w departamencie inżynierii w Nowym Jorku. W październiku 1865 wyjechał do Argentyny, gdzie wstąpił do korpusu topografów, biorąc zarazem czynny udział w wojnie z Paragwajem. Służbę wojskową zakończył w 1876 w stopniu podpułkownika. W 1887 osiadł na stałe w Buenos Aires, gdzie był jednym z organizatorów życia społecznego tamtejszej Polonii i założycielem pierwszego w Argentynie Towarzystwa Demokratycznego Polskiego. Chodasiewicz miał poważny, nie znany w Polsce, dorobek naukowy i literacki. Już w 1855 ogłosił tłumaczoną na angielski książkę *Głos murów Sewastopola*. W Argentynie, oprócz budowy wielu fortyfikacji, wzniesionych w czasie wojny, dokonał wielu zdjęć topograficznych różnych okolic tego kraju, najwięcej w prowincji Corrientes. Zostawił opisy hydrologiczne rzek Parany i Paragwaju wraz z pomiarami ich głębokości, a także mapę sieci rzecznej terytorium Chaco. Wydał mapę republiki Paragwaju.

Chodkiewicz Aleksander Franciszek, hrabia, ur. w 1776 na Litwie, zm. w 1838; generał, dramatopisarz, chemik i technolog, mecenas nauki, kultury i sztuki. Od 1804 członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie, od 1807 Petersburskiej Akademii Nauk. Uczestnik powstania kościuszkowskiego (1794) i kampanii napoleońskiej 1812-1813, podczas której dowodził, wystawionym własnym sumptem, pułkiem piechoty. Następnie do 1818 w wojsku Królestwa Polskiego, gdzie dosłużył się stopnia generała. Obrońca konstytucji nadanej Królestwu przez cara Aleksandra I (1815). Za kontakty z Towarzystwem Patriotycznym W. Łukasińskiego wywieziony 1826 do Petersburga. W swych dobrach w Młynowie posiadał dużą bibliotekę, bogate zbiory sztuki i teatr prywatny. 1818 założył w Warszawie pierwszy w Polsce zakład litograficzny. Autor licznych utworów literackich, m.in. tragedii *Katon w Utyce* (1809), *Teona* (1816), *Wirginia* (1817), *Jadwiga Królowa Polska* (1878), poematu *Kartago* (1803). Opracował także podręcznik *Chemia* (t. 1-7, 1816-1818).

Chodkiewicz Jan Mikołaj, herbu Gryf z Mieczami, ur. 14.12.1738 w Gdańsku, zm.

2.02.1781 w Czarnobylu; generał-adiutant wojsk litewskich, generał-lejtnant wojsk rosyjskich, starosta generalny żmudzki od 1764, hrabia na Szułowie i Nowej Myszy, starosta wieloński. Był synem wojewody brzesko-litewskiego Adama Tadeusza i wojewodzianki pomorskiej Rozalii z Czapskich. Po ukończeniu w 1757 studiów na Akademii Wileńskiej został mianowany pułkownikiem Jego Królewskiej Mości. W latach 1758-1759 wziął udział w wojnie siedmioletniej po stronie Francji. W 1764 wybrany posłem na sejm konwokacyjny. Podpisał elekcję Stanisława Augusta Poniatowskiego. Nagrodzony przez króla w 1764 stanowiskiem generała-adiutanta, Orderem Świętego Stanisława i godnością starosty generalnego Żmudzi. W czasie konfederacji barskiej przyjął postawę niejednoznaczną. Oficjalnie ubolewał nad stanem zniewolonego kraju, co nie przeszkodziło mu popierać dowódców wojsk pruskich i rosyjskich, które chroniły jego dobra prywatne. 9 maja 1774 odznaczony Orderem Orła Białego. W 1778 przyjął szarżę generał-lejtnanta w wojsku rosyjskim. Pochowany w monasterze bazylianów w Supraślu.

Chodyko Stanisław, ur. w 1893, zm. w 1978; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; więziony w łagrach; był proboszczem w Gierwiatach rejonu ostrowieckiego.

Chomczyński Henryk, ur.?, zm. w grudniu 1939 w Wilnie; porucznik WP. Był agentem NKWD w Wilnie, udawał oficera II Oddziału Sztabu Generalnego, ukrywał się w szpitalu zakaźnym na Zwierzyńcu, penetrował członków Komisariatu Rządu; wyrokiem Sądu Specjalnego przy Komendzie Okręgu ZWZ skazany na śmierć. Wyrok wykonano na Karolinkach pod Wilnem (obecnie dzielnica Wilna – Karoliniszki).

Chomiński Franciszek Ksawery, h. Lis, syn Hilarego i Anny z Kopciów, ur. w 1740 w Olszewie w powiecie święciańskim, zm. 9.06.1809 w Wilnie; generał-major wojsk koronnych. Był oficerem kawalerii narodowej litewskiej, początkowo klient Radziwiłłów, potem Czartoryskich. Brał udział w Konfederacji Barskiej, w jej sprawach jeździł za granicę, pod M. Ogińskim walczył z Rosjanami pod Bezdzieżem i Stołowiczami, po klęsce towarzyszył swojemu patronowi na emigracji. Po wygaśnięciu walk przeszedł do obozu królewskiego i w 1782 otrzymał dowództwo brygady petyhorskiej w Pińsku. Patent generalski z 1788, był dowódcą 1. Dywizji Litewskiej, ostatni wojewoda mścisławski, w l. 1793-1807 był marszałkiem szlachty mińskiej. Jako polityk był zwolennikiem wzmocnienia władzy monarszej i poparł Konstytucję 3 Maja. W 1797 uwięziony za udział w sprzysiężeniu insurekcyjnym. Był też poetą i tłumaczem, autorem drobnych utworów literackich.

Chrabąszcz Jan, syn Ignacego i Karoliny z Farynów; ur. 20.10.1906 w Jakubowie, w powiecie jędrzejowskim, zm. 26.03.1942 w Szachrizabs w Uzbekistanie; ksiądz katolicki, kapelan wojskowy. Ukończył szkołę podstawową i w 1927 – gimnazjum w Jędrzejowie. Po maturze wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie. Studiował jednocześnie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batorego. Dnia 4.06.1933 przyjął święcenia kapłańskie z rąk abpa Romualda Jałbrzykowskiego. Był wikariuszem w Morozowie k. Wołkowyska, następnie został przeniesiony do Grodna. 4.07.1936 został proboszczem w Kopciówce w dekanacie grodzieńskim. 28.04.1939 – mianowany kapelanem wojskowym w stopniu kapitana rezerwy z przydziałem do Suwalskiej Brygady Kawalerii. Po wybuchu wojny brał udział w działaniach wojennych jako kapelan 2 Pułku Ułanów Grochowskich, potem w Brygadzie Kawalerii „Plis". Został odznaczony Krzyżem Walecznych. Kampanię zakończył w bitwie pod Kockiem, skąd udało mu się uniknąć wzięcia do niewoli. Wrócił do swojej parafii, która znajdowała się już pod władzą sowiecką. Mu-

siał stąd uciekać, gdyż oskarżono go, że był kapelanem wojskowym. Schronił się w Łapach. Tu w kwietniu 1940 został aresztowany i umieszczony w więzieniu w Białymstoku. W grudniu 1940 wywieziono go do łagrów w okolice Archangielska. Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej i po porozumieniu gen. Władysława Sikorskiego ze Stalinem o tworzeniu polskiej armii w ZSRR, ks. Chrabąszcz został zwolniony i przybył do Buzułuku. Został przydzielony do Lwowskiej Dywizji Piechoty i mianowany kapelanem 17 pułku piechoty. Na początku 1942 17 pułk piechoty został przeniesiony do Uzbekistanu, gdzie panowały trudne warunki klimatyczne. Żołnierze chorowali na tyfus, żółtaczkę, dyzenterię, malarię. Ks. Chrabąszcz zachorował na tyfus i tam zmarł. Został pochowany na cmentarzu wojskowym.

Chrapowickij Matwiej Jewgrafowicz, ur. w 1783, zm. w 1847; generał-adiutant armii carskiej. Służbę wojskową rozpoczął w armii A. Suworowa; uczestniczył we wszystkich wojnach prowadzonych przez cara Aleksandra I, m.in. z Napoleonem, walczył pod Borodino, był ranny pod Kulmem. Od 30.08.1816 do 1.12.1825 był adiutantem cara Aleksandra I. Od 24.12.1830 do 25.08.1831 był wojennym generał-gubernatorem wileńskim i grodzieńskim z siedzibą w Wilnie. Przyczynił się do upadku powstania listopadowego na Litwie. Następnie został członkiem Rady Wojennej, członkiem Rady Państwa, a od 1846 – był wojennym gubernatorem Sankt-Petersburga.

Chrapowickij Mikołaj, ur.?, zm. 1871 w Wilnie; architekt rosyjski. W drugiej połowie XIX w. działał w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym.

Christa Janusz, ur. 19.07.1934 w Wilnie, zm. 15.11.2008 w Sopocie; autor komiksów, rysownik i scenarzysta, z wykształcenia ekonomista. Autor jednej z najpopularniejszych polskich serii komiksów – Kajko i Kokosz.

Christa Olgierd, pseud. „Noc", „Leszek" (1923 Wilno – 2004) syn Kazimierza i Apolonii z d. Jackiewicz. Posiadał wykształcenie średnie. Podczas wojny pracował fizycznie w piekarni, na roli, w lesie, jako dozorca. Zaprzysiężony w lipcu 1941 angażował się w działalność konspiracyjną. Od grudnia 1943 do 17 lipca 1944 był żołnierzem 3. Brygady AK „Szczerbca" i brał udział w wielu akcjach zbrojnych. Po zdradzie sowieckiej od lipca do 20 grudnia 1944 pełnił obowiązki dowódcy placówki samoobrony w Mancewiczach, pow. Lida. Od kwietnia 1945 do 20.11.1946 był zastępcą dowódcy, potem dowódcą samodzielnego szwadronu w zgrupowaniu mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki" na Wybrzeżu Gdańskim, w Borach Tucholskich i na Warmii. 21.11.1946 jego oddział został rozwiązany. W 1947 ujawnił się w oparciu o amnestię, mimo to został aresztowany i skazany na pozbawienie wolności przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku. Do czerwca 1952 był więziony w Gdańsku i Wronkach. Po zwolnieniu pracował w Centr. Biurze Konstrukcji Okrętowych Stoczni w Gdyni. Zorganizował Okręg Gdański Światowego Związku Żołnierzy AK, przez wiele lat przewodniczył Komisji Historycznej Okręgu Wileńskiego AK i w 1. 1990-1996 redagował „Wileński Przekaz".

Chrzczonowicz Kazimierz, ur. 1794, zm. 8. 05.1871 w Mińsku; architekt. Ukończył architekturę na Uniwersytecie Wileńskim. Po ukończeniu studiów był architektem gubernialnym w Mińsku. W 1844 zbudował gmach gimnazjum przy ulicy Franciszkańskiej w Mińsku; 1844 – szpital wojenny tamże; 1847 – dom A. Linkowej w Pińsku; 1852 – gmach sądu okręgowego w Mińsku; domy: Anselrodego (w którym mieściła się gubernialna deputacja szlachecka oraz mieszkanie marszałka generalnego szlachty), Kostera, Delpacego, Hajdukiewicza.

Chudowski Leon, ur.?, zm. 13.03.1906 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był proboszczem

kościoła Wszystkich Świętych w Wilnie, prześladowany przez władze rosyjskie.

Chyliński Eugeniusz, vel Eugeniusz Wojtczak, vel Eugeniusz Oraczewski, vel Antoni Taraszkiewicz, pseud. „Frez", „Gryz", „Szkolnik", „Witold", syn Wawrzyńca i Stanisławy z Wojtczaków, ur. 19.03.1915 w Kozicach pow. gostyniński, zm.19.02.1990 w Raciborzu; podporucznik WP i AK, cichociemny. W 1931 wstąpił do Korpusu Kadetów nr 1 im. J. Piłsudskiego i tam w 1935 uzyskał maturę. Od 1.06.1935 do 22.09.1936 uczył się w Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty w Różanie nad Narwią. W l. 1937-1938 studiował matematykę na Uniwersytecie Warszawskim, a następnie w Państwowej Wyższej Szkole Budowy Maszyn w Warszawie.7 sierpnia 1938 awansowany do stopnia kpr. podchor. Do służby czynnej zmobilizowany 25 sierpnia 1939 – do 32. Pułku Piechoty. Brał udział w kampanii wrześniowej od 5 września w składzie V batalionu 32. Pułku Piechoty 8. Dywizji Piechoty, a następnie po wcieleniu tegoż baonu do 36. Pułku Piechoty Legii Akademickiej w III baonie 36. Pułku Piechoty, gdzie był dowódcą plutonu w 7. kompanii. Uczestniczył w obronie Modlina do 28 września. Po zawarciu honorowej kapitulacji początkowo więziony (do 7 października) w obozie jenieckim w Działdowie, następnie został zwolniony. Przebywał w Warszawie. 8 grudnia nielegalnie przekroczył granicę z Węgrami w okolicach Cisny. Przez Jugosławię dotarł greckim statkiem do Francji. Został skierowany do Camp de Carpiagne i Coëtquidan (Ośrodek Wyszkolenia Piechoty), gdzie zastała go kapitulacja Francji. Stąd przedostał się do Francji nieokupowanej. Tam przebywał w obozie pracy nr 803 i pracował w kopalni w Abs. 8 czerwca 1941 przekroczył nielegalnie granicę z Hiszpanią, a następnie z Portugalią i przedostał się do Gibraltaru, skąd 15 października do Wielkiej Brytanii (Liverpool). W Anglii służył w 1. Pułku Pancernym 1. Dywizji Pancernej gen. Maczka, a 4 lipca 1942 przeszedł do dyspozycji Oddziału I Sztabu Naczelnego Wodza. Zgłosiwszy się do służby w kraju przeszedł szkolenie konspiracyjne ze specjalnością dywersji i zaprzysiężony 31 stycznia 1943 w Audley End został mianowany podporucznikiem ze starszeństwem od 1 grudnia 1942. W nocy z 24 na 25 marca 1943 (operacja lotnicza „Cellar", ekipa 28) wykonał skok na placówkę odbiorczą „Smok", położoną 23 km na północny zachód od stacji kolejowej Siedlce w okolicy wsi Helenów. Po aklimatyzacji został przydzielony we wrześniu do Okręgu Wilno jako instruktor dywersji w Kedywie. W Wilnie pierwszej pomocy udzieliła mu „ciotka" Anna Jabłońska („Anna"). W Wilnie szkolił patrole dywersyjne i poszczególne grupy m.in. z oddziałów „Bazy-Miód", Egzekutywa i „Frycza" (A. Święcicki). W nocy z 4 na 5 grudnia 1943 brał udział w wysadzeniu transportu kolejowego koło Wielkich Solecznik na trasie Wilno-Lida; 2 lutego 1944 w wysadzeniu transportu koło Koraciszek na trasie kolejowej Wilno-Kowno; 18 marca koło Kolonii Kolejowej na trasie Wilno-Mińsk oraz w kilku nieudanych „cięciach".19 kwietnia 1944 został aresztowany w Wilnie przez policję litewską i przekazany Gestapo. Wobec symulowania choroby w więzieniu na Łukiszkach został wysłany do szpitala św. Jakuba, a w trakcie eskortowania odbity i oddelegowany do Oddziału Dyspozycyjnego Kedywu KO por. Floriana Perepeczki „Promienia" do tzw. Plutonu S. Tam prowadził szkolenie dywersyjno-saperskie. Przed operacją „Ostra Brama" przydzielono go do 3. Zgrupowania mjr. Jaremy. 6 lipca 1944 przebywał w rejonie Szwajcar, a 17 lipca wraz z Oddziałem na koncentracji brygad w Doubianach. Po napaści Sowietów i odwrocie udał się w głąb Puszczy Rudnickiej, a 19 lipca wyruszył z powrotem do Wilna. Tu schronił się w mieszkaniu Anny Jabłońskiej (ul. Sosnowa 16-3), dalej pozostawał w Kedywie i dowodził jedną z grup dywersyjnych, która wykonywała wyroki na kolaborantach reżimu komunistycz-

nego. W grudniu 1944 został przypadkowo aresztowany przez NKWD przy ul. Teatralnej 2a-l. W czasie śledztwa przyznał się do przynależności do AK. Wywieziony do specobozu w Saratowie, a następnie do obozu w Kutaisi, gdzie ciężko zachorował na dystrofię. Z tego powodu zwolniony 1 kwietnia przybył do Wilna około 15 kwietnia. Mieszkał u dr Zofii Świda-Wasilewskiej, która go leczyła. 24 czerwca 1946 powtórnie aresztowany przez Sowietów wraz z Anną Orszewską, 10-11 grudnia 1946 w Wilnie został skazany na 5 lat łagrów. Był więziony m.in. na Uralu, gdzie niewolniczo pracował w kopalni węgla kamiennego (1946-1948), następnie w posiołku Workut-Wom, a na przełomie czerwca i lipca 1948 wywieziony do Inty (łagier nr 3 – Minłaga MWD). W połowie 1949 wywieziony do Karagandy, a stamtąd do Krasnojarskiego Kraju, gdzie pracował w kołchozie jako traktorzysta. Zwolniony powrócił do kraju 27 czerwca 1957. Jako chory na gruźlicę leczył się w sanatorium w Otwocku do 30 czerwca 1958. Od 2 listopada 1958 do 1 kwietnia 1980 pracował w Nadleśnictwie Pelplin i Kadyny, a po ukończeniu 2-letniego kursu dla pracowników finansowo-księgowych leśnictwa jako gł. księgowy w przedsiębiorstwach hodowli roślin w Krakowie i Modzurowie. Zmarł 19 lutego 1990 w Raciborzu. Odznaczony m.in. Virtuti Militari V kl.

Čibiras Kristupas, ur. 14.12.1888 w Radejkiszkach w powiecie święciańskim, zm. 24.03.1942 w Wilnie; ksiądz katolicki, Litwin. W 1911 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie i w 1915 Akademię Duchowną w Petersburgu. Po otrzymaniu święceń kapłańskich został wikarym w kościele św. Piotra i Pawła w Wilnie. Od 1917 prefekt w gimnazjum litewskim oraz nauczyciel tego gimnazjum. W 1919 redagował w Wilnie litewski tygodnik w języku polskim w duchu pojednawczym. W 1924 biskup wileński Jerzy Matulewicz (Jurgis Matulaitis) powołał go na proboszcza litewskiego kościoła św. Mikołaja w Wilnie. Ufundował pomnik ks. Witolda (dłuta Rafała Jachimowicza). Był aktywnym działaczem i prezesem różnych litewskich związków i stowarzyszeń, m.in. był kierownikiem Gimnazjum Towarzystwa „Rytas" w Wilnie, a także dyrektorem seminarium nauczycielskiego, w 1927 zamkniętego przez władze polskie. Wtedy został aresztowany i więziony na Łukiszkach. W l. 1928-1930 był nauczycielem gimnazjum Towarzystwa „Rytas" w Święcianach. W l. 1930-1934 nauczyciel w gimnazjum litewskim w Wilnie. Wydał m.in. po litewsku: *Doros objektyvumas* (1919), *Dogmatika* (1920), *Liturgika* (1922). Zginął w czasie jednego z nielicznych nalotów sowieckich w 1942 w budynku plebanii św. Mikołaja. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Cichowski Kazimierz, syn Henryka i Teresy z Łubieńskich, pseud. Hrabia, Anatol, Wysocki, Jasiński, ur. 7.12.1887 w Ostrowcu Świętokrzyskim, zm. 26.10.1937 w Moskwie; działacz polskiego i międzynarodowego ruchu komunistycznego i robotniczego. Od 1898 uczeń gimnazjum w Sosnowcu, gdzie od 1904 czynny w rewolucyjnym ruchu młodzieżowym. Przeniesiony do gimnazjum w Warszawie, skąd usunięty za udział w strajkach szkolnych 1905-06. W 1907 zdaje maturę w Petersburgu, w tym czasie wstępuje tam do SDKPiL. W latach 1907-1909 w Liège jako student Politechniki, skąd usunięty za działalność polityczną. W 1909-1910 w Warszawie jako pracownik bankowy, żeni się z Janiną z Podgórskich. W 1910-1913 na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Paryżu, ponownie usunięty z powodów politycznych. Następnie w Warszawie jako pracownik Centralnego Towarzystwa Rolniczego, a następnie Międzynarodowego Banku Handlowego. Od 1915 (wraz z żoną i dziećmi) w ramach ewakuacji banku wskutek działań wojennych w Piotrogrodzie. Bierze udział w rewolucji bolszewickiej. Od grudnia 1917 zastępca komisarza ds. polskich w Ludowym Komisariacie

Narodowości. W latach 1918-20) na terenie Litwy i Białorusi m.in. jako członek KC Komunistycznej Partii Litwy oraz w działającym 1919 w Wilnie w Tymczasowym Rządzie Robotniczo-Chłopskim Litwy jako komisarz ludowy finansów i jako przewodniczący Centralnego Komitetu Wykonawczego Rad Delegatów Robotniczych Litewsko-Białoruskiej Republiki Radzieckiej. W 1921 w Berlinie jako Przedstawiciel KPRP (od 1925 przyjęła nazwę KPP), a następnie w Polsce. Aresztowany 30 października 1921 we Lwowie i jako jeden z głównych oskarżonych podczas procesu działaczy Komunist. Partii Galicji Wsch. w tzw. procesie świętojurskim w 1923 skazany na 3 lata więzienia. Karę odbywa w więzieniach we Lwowie i w Chęcinach, gdzie pisze dla „Trybuny Robotniczej" pod pseud. K. Jurowicz. W 1925-29 członek KC KPP, a 1925-27 Biura Politycznego tej partii. W latach 1928-29 sekretarz Komunistycznej Frakcji Poselskiej w Sejmie RP. W 1930 skazany na 8 lat ciężkiego więzienia (które w murach opactwa na Św. Krzyżu utworzyła administracja carska od 1864 tłumiąc Powstanie Styczniowe). W 1932 w ramach granicznej wymiany więźniów politycznych przekazany do ZSRR, gdzie (już jako rozwiedziony i związany z Wiktorią Lisowską-Cichowską) pracuje w organizacjach międzynarodowego ruchu robotniczego jako przedstawiciel Komitetu Wykonawczego Kominternu. Od grudnia 1936 podczas wojny domowej w Hiszpanii jako jeden ze współorganizatorów Brygad Międzynarodowych (m.in. w Albacete, jako naczelnik wydziału kadr). W sierpniu 1937 w Paryżu, skąd pomimo ostrzeżeń wyjeżdża do ZSRR dla podjęcia starań uwolnienia aresztowanych. We wrześniu aresztowany w Moskwie i tam 26 października 1937 roku skazany na karę śmierci. Tego samego dnia rozstrzelany i po kremacji pochowany w zbiorowej mogile na Cm. Dońskim w Moskwie. Zrehabilitowany całkowicie wyrokiem z dnia 28 października 1955 Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSRR.

Ciechanowski Fortunat, ur. w 1824 w Horłowie na Wileńszczyźnie, zm. 30.09.1882 w Krakowie; ksiądz katolicki, profesor Seminarium Duchownego w Wilnie. W 1844 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, które ukończył w 1848, następnie jako stypendysta kurii wileńskiej został wysłany do Akademii Duchownej w Petersburgu; Akademię ukończył w 1852 ze stopniem magistra teologii. Od 1853 profesor *Pisma św.* i języków w Seminarium Duchownym w Wilnie; w l. 1859-1861 był także kapelanem w Instytucie Szlacheckim w Wilnie; od 18.12.1860 – pod nadzorem policji; po powstaniu 1863 publicznie sprzeciwił się zarządzeniu prałata Żylińskiego, z tego powodu zmuszono go do opuszczenia państwa rosyjskiego. Wyjechał do Belgii, później mieszkał w Chile; ok. 1881 powrócił do Europy i zamieszkał w Krakowie.

Cimaszkiewicz Julian, syn Aleksandra i Agaty z Bartulów; ur. 7.01.1890 we wsi Bierniszki, gminy przydrujskiej, w powiecie Dryssa, zm. 06.1941 w Wilejce; ksiądz katolicki. W 1911 ukończył Gimnazjum Klasyczne M. Pawłowskiego w Wilnie i wstąpił na Wydział Prawa Uniwersytetu Petersburskiego. Egzamin państwowy złożył w 1915 przy Uniwersytecie Moskiewskim i uzyskał stopień kandydata prawa. Po uzyskaniu dyplomu pracował w Zarządzie Poleskich Kolei Żelaznych jako kancelista, rachmistrz, a potem referent handlowy. Po zlikwidowaniu przez władze bolszewickie tego wydziału pracował od 1.01.1919 w Komisariacie Centralnym Kolei Rosyjskich jako główny referent, następnie jako pomocnik naczelnika, a potem jako naczelnik taryfowo-przewozowego wydziału rygo-orłowskiej kolei. Urząd ten mieścił się w Orle. Na tych stanowiskach pracował do końca 1921, kiedy to został aresztowany i umieszczony w więzieniu Butyrskim w Moskwie. Oskarżono go „o agitację przeciwko władzy sowieckiej i partii komunistycznej". W więzieniu przesiedział 6 tygodni, a zwol-

nienie uzyskał dzięki wstawiennictwu konsulatu polskiego i łotewskiego. W czasie pobytu w więzieniu zdecydował się zostać księdzem. Pojechał do Petersburga, aby wstąpić do seminarium duchownego. Tu okazało się, że Seminarium zostało zamknięte. Abp Jan Cieplak w trudnych warunkach postanowił otworzyć seminarium nowe, właściwie konspiracyjne. Właśnie wtedy do tego seminarium zgłosił się Cimaszkiewicz. W dniu 5.01.1922 nastąpiło uroczyste otwarcie tegoż seminarium przez abp Cieplaka. Rektorem został ks. prałat Antoni Malecki. Pięciu alumnów było z Petersburga i pracowali w mieście; pracował na kolei i Cimaszkiewicz przez cały czas swej nauki w Seminarium. W międzyczasie prawie wszyscy profesorowie – księża z Petersburga – zostali aresztowani i osądzeni. Także i abp J. Cieplak. Pozostał jedynie ks. Michał Rutkowski, który był ojcem duchownym i profesorem wszystkich nauk seminaryjnych. On to przedstawił Cimaszkiewicza władzy kościelnej jako kandydata do święceń. Decyzją administratora archidiecezji mohylewskiej ks. prałata Maleckiego został skierowany do bpa Antoniego Jana Cerra, byłego ordynariusza diecezji tyraspolskiej. Ten dnia 25.10.1925 w niemieckiej kolonii Kandel w okręgu odesskim udzielił mu święceń kapłańskich. Natomiast administrator archidiecezji w dniu 24.12.1925 mianował ks. Cimaszkiewicza wikariuszem parafii św. Apostołów Piotra i Pawła w Moskwie. Pracował tu do 23.06.1927, kiedy został aresztowany przez OGPU, poprzednika NKWD. Znowu został osadzony w więzieniu Butyrskim. Przez pięć miesięcy był poddawany badaniom. Oskarżony o przygotowywanie dzieci do pierwszej spowiedzi i Komunii św. oraz o szpiegostwo na rzecz rządu polskiego. Dnia 1.12.1927 wywieziono go do obozu w Kiesiu nad brzegiem Morza Białego. Stąd 11.01.1928 został wymieniony na komunistów z Polski, wysłanych do ZSRR. Po przyjeździe do kraju, abp Romuald Jałbrzykowski, umieścił go najpierw w wikariacie przy kościele św. Jana w Wilnie, a następnie mianował wikariuszem w parafii Kuźnica w dekanacie Sokółka. W l. 1930-1934 był profesorem historii Kościoła w Instytucie Misyjnym w Lublinie. W 1934 wrócił do archidiecezji wileńskiej i został proboszczem przygranicznej parafii Batury. W 1938 abp R. Jałbrzykowski mianował go proboszczem parafii Wiszniewo w dekanacie świrskim, w powiecie święciańskim. W październiku 1940 ks. prałat Karol Lubraniec jako wikariusz generalny arcybiskupa Jałbrzykowskiego na teren BSRR, mianował ks. Cimaszkiewicza dziekanem dekanatu świrskiego i proboszczem w Świrze. Nominację przyjął, lecz nie zgodził się na przejście do parafii świrskiej. Pozostał w Wiszniewie. 9.03.1941 został aresztowany i umieszczony w więzieniu w Wilejce, tam skazano go na śmierć i w czerwcu 1941, przed wybuchem wojny, został stracony.

Ciołek Erazm, ur. w 1474, zm. 9.09.1522; ksiądz katolicki, biskup płocki. Studiował w Krakowie oraz we Włoszech. Pracował w kancelarii wielkiego księcia litewskiego Aleksandra w Wilnie. W 1499 został kanonikiem wileńskim, w 1502 – krakowskim oraz poznańskim, włocławskim i sandomierskim. 29.11.1503 prekonizowany biskupem płockim.

Ciszewski Tadeusz, ur. 22.06.1886 w Uładówce na Podolu, zm. 31.10.1976 w Warszawie; inżynier. Szkołę realną ukończył w Rydze w 1903. Następnie wstąpił na Politechnikę w Rydze i ukończył ją 1910 r. jako inżynier budowniczy. W okresie studiów był członkiem i kilkukrotnym prezesem Korporacji „Welecja". Podczas strajków roku 1906 studiował przez jeden semestr we Lwowie. We wrześniu 1910 roku podjął pracę przy budowie mostu na Wołdze, w okolicach Kazania. Pracował także przy budowach mostów na Syberii. W okresie wojny był naczelnikiem budowy mostu w pobliżu Nowogrodu Siewierskiego. W 1919 r. powrócił do Polski. W tym samym roku został Naczelnikiem Wydziału Mostów w Wileńskiej

Dyrekcji Kolejowej. W roku 1920 zrezygnował z posady państwowej i rozpoczął działalność prywatną. W tym samym roku ożenił się z Haliną Płońską. W roku 1921 przeniósł się do Grodna jako kierownik oddziału Towarzystwa Handlowo-Przemysłowego, którego był udziałowcem. Zajmował się eksploatacją drzew w Puszczy Augustowskiej i robotami budowlanymi do roku 1924. Następnie podjął się dzierżawy tartaku. Po bankructwie założył w roku 1926 nową spółkę, tym razem budowlaną. Pracował m.in. przy budowie portu w Tczewie, w Gdyni. Podjął się prac dla wojska na Helu. Przenosi się w tym czasie do Gdyni. Buduje także rzeźnię miejską, kościół garnizonowy, część zabudowań stoczni wojennej. Dopiero po wybudowaniu w 1938 domu w Gdyni sprowadza swoją rodzinę z Grodna. W czasie wojny przenosi się do Warszawy, dzierżawi cegielnię w Pruszkowie i prowadzi własną firmę budowlaną. Po wojnie pracuje w Zarządzie Miejskim w Warszawie, następnie w Ministerstwie Komunikacji zajmując się odbudową warszawskich mostów. Pracuje później w Ministerstwie Kolei. Na emeryturę przechodzi w 1959 r. Zmarł w Warszawie 31.10.1976.

Cvirka Petras, ur. 12.03.1909 w Klangiai k. Kowna – zm. 2.05.1947 w Wilnie; pisarz litewski, działacz radykalnej grupy literackiej skupionej wokół czasopisma „Trečias frontas". Poezje zaczął publikować w roku 1924. Następnie w latach 1931-1932 studiował literaturę w Paryżu. W tym czasie przetłumaczył 9 książek i 34 mniejszych prac z języka francuskiego na litewski. W latach 30. podróżuje do Moskwy, Leningradu i zachodniej Europy. W roku 1940 zamieszkał w Wilnie, w tymże roku przystąpił do Komunistycznej Partii Litwy i poparł aneksję Litwy do ZSRR i uczynienie z niej Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. W roku 1941 wraz z atakiem Niemiec na ZSRR Cvirka przenosi się, najpierw do Ałma Aty, a następnie do Moskwy. Po powrocie na Litwę w roku 1944 zostaje redaktorem naczelnym czasopisma Pergalė („Zwycięstwo"). W latach 1945-1947 prezesuje Związkowi Pisarzy Litewskich. Po śmierci Cvirki w roku 1947, władze sowieckie wzniosły w Wilnie pomnik ku jego czci. Po odzyskaniu przez Litwę niepodległości w roku 1990 pomnik stał się przedmiotem wielu kontrowersji.

Cyłow Nikołaj, ur. w 1801, zm. 1879; oficer rosyjski, przewodniczący Wileńskiej Komisji Śledczej w 1863. Służył na Kaukazie i uczestniczył w wojnie krymskiej. Od 28.05.1863 członek Wileńskiej Komisji Śledczej, jej przewodniczący od 10.06.1864 do 1867. Jednocześnie był członkiem komisji do spraw skonfiskowanych i sekwestrowanych majątków i przewodniczył Komisji do spraw polskich i żmudzkich ksiąg sprzedawanych w Wilnie. Utworzył w Wilnie Biuro Adresów dla ułatwienia policji kontroli mieszkańców. Służył przy generał-gubernatorze wileńskim A.L. Potapowie (1868-1871). Na zlecenie przełożonych napisał książkę *Oczerk polskogo wosstanija w 1863 i 1864* (Wilno 1866), a także *Sigizmunt Sierakowskij i jego kazń* (Wilno 1867).

Cyprian ze Środy, ur.?, zm. 18.03.1594; ksiądz katolicki, sufragan wileński. Dominikanin, był przeorem w Wilnie i w 1581 kanonikiem wileńskim; znany w Wilnie kaznodzieja. 3.03.1572 prekonizowany biskupem tytularnym Methone i sufraganem wileńskim. Prowadził aktywną działalność kontrreformacyjną. Administrator diecezji wileńskiej w l. 1592-1594.

Cyrankiewicz Józef, ur. 22.08 (06?). 1861 w Kownie, zm. 2.03.1952 w Drogoszach w woj. Olsztyńskim; ksiądz katolicki. Po pierwszej wojnie światowej był kapelanem w jednym z pułków WP na Wileńszczyźnie; podczas drugiej wojny światowej więziony przez bolszewików. W 1946 wyjechał do Polski i otrzymał parafię w Drogoszach k. Kętrzyna, gdzie pracował do śmierci. Podobno

był kuzynem (bratem stryjecznym) Józefa Cyrankiewicza (1911-1989), w l. 1947-1952 i 1954-1970 premiera PRL.

Cywiński Czesław Justyn, ur. 10.03.1926 w Wilnie, zm. 10.04.2010 w Smoleńsku; kombatant, żołnierz AK, podpułkownik WP (pośmiertnie awansowany do stopnia pułkownika), inżynier, prezes Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy AK, współinicjator wielu akcji upamiętniających działalność AK w całym kraju. Działalność niepodległościową podczas II wojny światowej rozpoczął jako gimnazjalista w organizacji wileńskiej Związku Wolnych Polaków. Pełnił tam role wywiadowcze. Następnie w 1 Wileńskiej Brygadzie AK „Juranda". Uczestnik operacji Ostra Brama. Aresztowany w 1944 r. przez wkraczających na ziemie polskie Sowietów. Zakończył wojnę w stopniu kaprala podchorążego. Wywieziony do łagru, gdzie spędził 2 lata. Po powrocie do kraju ukończył politechnikę i został inżynierem budownictwa. Był honorowym obywatelem miasta Warszawy oraz członkiem Rady Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Zginął 10 kwietnia 2010 w katastrofie lotniczej w Smoleńsku.

Cywiński Henryk, ur. w 1857 w Wilnie, zm. w 1938 w Wilnie; generał-lejtnant armii rosyjskiej. Ukończył szkołę morską w Petersburgu i służył zawodowo w rosyjskiej marynarce wojennej. Odbył kilka rejsów po Pacyfiku, później był dowódcą eskadry na Morzu Czarnym; został generałem w 1906; następnie dowodził grupą okrętów na Morzu Bałtyckim; od 1912 przeszedł na emeryturę. Podczas I wojny światowej pracował w przemyśle stoczniowym i zbrojeniowym. W 1922 przybył do Polski i zamieszkał w Wilnie, pracował tu społecznie, wydał swoje wspomnienia z czasów służby.

Cywiński Ignacy, h. Puchała, ur. w 1776 w majątku Brody na Wileńszczyźnie, zm. w 1855 w Warszawie; generał-major armii rosyjskiej. Kształcił się w Korpusie Kadetów w Warszawie, ale nie ukończył go i w 1792 wszedł do służby w wojsku litewskim. Chlubnie walczył przeciwko rosyjskim interwentom, ranny podczas walk odwrotowych pod Kobyłką dostał się do niewoli. W l. 1796-1801 służył w wojsku pruskim, potem przeszedł do służby rosyjskiej, a w 1807 do armii Księstwa Warszawskiego. Uczestniczył w interwencji francuskiej w Hiszpanii, następnie brał udział w kampanii moskiewskiej 1812, saskiej 1813 i francuskiej 1814. Od 1815 służył w armii Królestwa Polskiego, w 1817 przeszedł do korpusu żandarmów i stał się jednym z najgorliwszych policjantów – tropicieli ruchów wolnościowych w Warszawie. Swoją działalnością zasłużył na powszechną nienawiść i pogardę całej postępowej ludności, a zwłaszcza młodzieży. Po wybuchu powstania 1830 uciekł do Rosji, w 1833 powrócił do Warszawy jako komisarz policji rosyjskiej, od 1844 generał na stanowisku warszawskiego policmajstra.

Cywiński Wacław, syn Hieronima Hipolita i Karoliny z Okuliczów, ur. 12.07.1897 w Łotwianach w powiecie Wiłkomierskim, zm?; prawnik. Służył w armii rosyjskiej oraz w formacjach polskich w Rosji w stopniu kapitana. W 1926 ukończył prawo na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W latach 1922-1929 pracował w Wydziale Prawnym Dyrekcji Kolei Państwowych w Wilnie; w 1929 mianowany sędzią Sądu Grodzkiego w Wilnie, następnie został powołany na stanowisko zastępcy przewodniczącego Sądu Pracy w Wilnie, zwolniony z tego stanowiska w 1932. W 1933 mianowany został sędzią Sądu Okręgowego w Wilnie, zaś w 1935 wyznaczony na kierownika Sądu Grodzkiego. Od roku 1936 pełnił urząd wiceprezesa Sądu Apelacyjnego w Wilnie, od roku 1938 wiceprezes Sądu Okręgowego w Wilnie.

Czaadaj, Czaday, Dionizy, przydomek Sogwin; wzmiankowany w l. 1777-1790; budowniczy. Bazylianin, opat w Trokach. We-

dług jego abrysu została odbudowana wieża i przyległe mury ratusza w Wilnie w 1782.

Czacki Tadeusz, syn Szczęsnego i Katarzyny z Małachowskich, ur. 28.08.1765 w Porycku, zm. 8.02.1813 w Dubnie; historyk-samouk, wizytator Okręgu Naukowego Wileńskiego. Kształcił się w zakresie nauk humanistycznych pod kierunkiem prywatnego nauczyciela ks. Faustyna Grodzkiego. Nigdy nie uczęszczał do szkół publicznych. Opuścił dom rodzinny w 16 roku życia i udał się do Warszawy, aby zostać urzędnikiem. Otrzymał posadę w Sądach Zadwornych. Świadom braków w wykształceniu studiował w Bibliotece Załuskich dzieła z zakresu historii i ustawodawstwa krajowego. Brał czynny udział w życiu publicznym czasów Stanisława Augusta. Opracował projekt regulacji głównych rzek polskich i litewskich. W 1786 w wieku 21 lat otrzymał od króla zaszczytny Order św. Stanisława, a po nim w 1791 – Order Orła Białego. Był jednym z założycieli w 1800 Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1803 otrzymał nominację na stanowisko wizytatora szkół trzech południowo-wschodnich guberni: wołyńskiej, podolskiej i kijowskiej, które należały do Okręgu Naukowego Wileńskiego. Z jego inicjatywy powstało Liceum Krzemienieckie (13.10.1805). Był autorem licznych badań i prac z zakresu historii, historii prawa i statystyki, zapoczątkował opracowywanie dokładnej hydrograficznej mapy Polski i Litwy, która miała być podstawą regulacji rzek. Był autorem m.in. *O litewskich i polskich prawach... i o statucie dla Litwy* (1800-1801), *Rozprawa o Żydach i Karaitach* (1807), *Czyż prawo rzymskie było zasadą praw litewskich i polskich?* (1809).

Czapiewski Stanisław, syn Pawła i Weroniki z Wojaków, ur. 14.05.1911 w Lichniewie k. Kościerzyny, zm.?; ksiądz katolicki, jezuita. W 1927 wstąpił do zakonu jezuitów w Kaliszu. Studia filozoficzne odbył w Krakowie, natomiast teologiczne – najpierw w Lublinie, a potem w Wilnie. Święcenia kapłańskie przyjął w Wilnie 21.12.1940. W dniu 14.06. 1941 został aresztowany przez NKWD i wywieziony w rejon Soświy w obwodzie swierdłowskim (obecnie jekatierinburski) na Uralu, stąd umieszczono go w obozie w Gari. W wyniku tzw. amnestii zwolniony został z łagru (12.01.1942) i udał się do Armii Polskiej gen. W. Andersa. Z nią wydostał się do Iranu, a stamtąd do Libanu, gdzie w Bejrucie kontynuował studia teologiczne. Potem był kapelanem szkół junackich i młodych ochotniczek w Tel-El-Kebir w Egipcie. W 1947 wyjechał do Anglii, a w kwietniu 1948 do Stanów Zjednoczonych. Tam w Weston koło Bostonu ukończył formację zakonną i od 1950 pracował w Chicago. W 1973 założył w Chicago ośrodek o. Jana Beyzyma. Opublikowal wspomnienia *Przez zakratowane okienka* (1989), *Dzienniczek kapelana Armii Polskiej na Środkowym Wschodzie* (1994) oraz szereg artykułów na tematy misyjne w różnych czasopismach polonijnych.

Czarliński Bonawentura, ur. ok. 1580/90, zm. po 1647; ksiądz katolicki, bernardyn. Był kaznodzieją w Wilnie.

Czechowicz Zygmunt, ur. w 1831, zm. w 1907; szlachcic z powiatu święciańskiego, członek Komitetu Ruchu, ekspedytor w Organizacji Narodowej. Skazany na śmierć, wyrok zamieniony na 12 lat ciężkich robót w kopalni. Karę odbywał na katordze nerczyńskiej, potem przebywał w Permie. W 1872 pozwolono mu na przeniesienie się do Warszawy, a w 1874 na powrót na Wileńszczyznę.

Czerewin Piotr, ur. w 1837, zm. w 1896; urzędnik do specjalnych zadań i bliski współpracownik generał-gubernatora Michaiła Murawjowa w Wilnie. W 1866 członek komisji śledczej do sprawy Dmitrija Karakozowa (1840-1866); od 1878 faktyczny szef II Oddziału; od 25.12.1881 dowódca osobistej ochrony cara Aleksandra III.

Czerniachowski Iwan, ur. 26.06.1906 w Humaniu na Ukrainie, zm. 18.02.1945 w miejscowości Melsack (obecnie Pieniężno, Polska); generał armii sowieckiej, dowódca III Frontu Białoruskiego. Do Armii Czerwonej wstąpił w 1924, w 1928 ukończył wojskową szkołę artylerii w Kijowie, w 1936 – Akademię Wojskową. Od marca 1941 dowodził dywizją czołgów w Nadbałtyce; w l. 1942-1944 dowodził korpusem pancernym, później armią. Od kwietnia 1944 był dowódcą III Frontu Białoruskiego. Dowodził operacją wileńską i kowieńską, w wyniku których Niemcy zostali wyparci z Litwy i północno-zachodniej Białorusi oraz uzyskano przyczółki na lewym brzegu Niemna. Za udział w tych operacjach ponownie odznaczony tytułem Bohatera Związku Radzieckiego (lipiec 1944). W styczniu 1945 III Front Białoruski brał udział w operacji wschodniopruskiej przełamując niemiecką obronę w północnej części Prus i wraz z 2. Frontem Białoruskim odciął od sił głównych 9. zgrupowanie niemieckie w Sambii, Królewcu i na wybrzeżu Zalewu Wiślanego. Zmarł ranny odłamkiem artyleryjskim podczas wizyty na linii frontu w okolicach Pieniężna, gdzie do dziś stoi jego pomnik. W lipcu 1944 jednostki Armii Czerwonej pod jego dowództwem zajęły Wilno. Na jego rozkaz po 15 lipca 1944 zostały zlikwidowane oddziały AK na Wileńszczyźnie, żołnierzy internowano w Miednikach, a dowódcę Okręgu AK płk. Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka" i jego szefa sztabu mjr Teodora Cetysa aresztowano i wywieziono do Moskwy. Pochowano go w Wilnie na b. Placu E. Orzeszkowej (obecnie plac V. Kudirkos), a na grobie postawiono pomnik dłuta rosyjskiego rzeźbiarza Nikołaja Tomskiego. W 1991 szczątki Czemiachowskiego przewieziono do Moskwy i tam pochowano, natomiast pomnik zdemontowano i postawiono w Woroneżu. Według informacji T. Venclovy, jego nazwiskiem po II wojnie światowej miało być nazwane Wilno, lecz do zmiany nazwy miasta nie doszło.

Czerniawski Gieorgij, ur.?, zm. w 1898 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był ihumenem w klasztorze prawosławnym Świętego Ducha w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Czerniawski Marian, ur. 10.05.1921 w Giełwanach na Litwie, zm.?; chemik, profesor. Uczył się w Gimnazjum im. A. Mickiewicza i w Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta w Wilnie, maturę uzyskał na tajnych kompletach w Wilnie. W l. 1940-1945 pracował w Urzędzie Leśnym w Ostrowcu (obecnie Białoruś). W 1945 wyjechał do Polski i w l. 1945-1946 pracował jako nauczyciel w Sławęcinie, w l. 1947-1950 – w Liceum Przemysłu Cukrowniczego w Toruniu; w 1951 ukończył chemię na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, w l. 1953-1957 wykładał w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Bydgoszczy i następnie w UMK. W 1959 uzyskał doktorat pod kierunkiem prof. A. Basińskiego na temat *Badania nad stopniem dyspersji garbników roślinnych*. Od 1969 docent, od 1991 – profesor.

Czernicki Ksawery Stanisław, ur. 16.10. 1882 w majątku Gidejki na Wileńszczyźnie, zm. IV/V. 1940 w Katyniu; kontradmirał WP, inżynier,. Kształcił się w Wilnie, ukończył Akademię Morską w Kronsztadzie, był specjalistą budowy okrętów. Służył w rosyjskiej marynarce wojennej, głównie w stoczniach i zakładach zbrojeniowych. Od 1915 był dyrektorem stoczni i fabryki amunicji w Tallinie. W sierpniu 1920 w stopniu pułkownika wszedł do Wojska Polskiego; był komendantem portu wojennego w Modlinie, w l. 1925-1926 szef administracji Kierownictwa Marynarki Wojennej, potem członek komisji nadzorującej budowę okrętów wojennych dla Polski we Francji; od 1929 komandor; od 1932 szef służb w Kierownictwie Marynarki Wojennej w Warszawie; od 1938 kontradmirał; we wrześniu 1939 ewakuował się docelowo do Pińska, tam 22.09.1939 zatrzymany przez żoł-

nierzy sowieckich, internowany w Kozielsku i zamordowany w Katyniu.

Czerwińska Irena Marta, z domu Butkiewicz, ur. 7.07.1914 w Wilnie, zm. 2002; doktor nauk chemicznych, chemik. W 1934 ukończyła Gimnazjum im. Ks. A. Czartoryskiego w Wilnie, a w 1940 chemię na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W l. 1941-1944 uczyła na tajnych kompletach w Wilnie. W 1945 wyjechała do Brześcia Kujawskiego, gdzie pracowała jako chemik, następnie od 1946 pracowała na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1960 uzyskała doktorat pod kier. prof. E. Pischingera na podst. pracy *Wpływ chlorku wapnia na temperaturę spieku cementu portlandzkiego*. Na UMK wykładała chemię w latach 1946-1972.

Czeszejko Amand Wiktoryn, ur. ok. 1660, zm. przed 24.11.1698; ksiądz katolicki, dominikanin, biskup bakowski. Po złożeniu ślubów zakonnych w 1680 był wychowawcą młodzieży zakonnej oraz wykładowcą filozofii i teologii w Wilnie, i przełożonym klasztoru w Grodnie. 15.03.1694 mianowany przez papieża biskupem bakowskim. Rezydował w Brodach, nie mogąc objąć rządów w diecezji z powodu wojny z Turcją.

Czuldo Józef, ur. 22.09.1796 w Jowajszyszkielach k/ Płungian na Żmudzi, zm. 11.06. 1861 w Sarii k. Połocka; ksiądz katolicki, poeta, językoznawca. Uczył się w Kalwarii Żmudzkiej, następnie w seminariach duchownych w Worniach i w Wilnie; w l. 1823-1835 był kapelanem w szkole powiatowej w Kownie, w l. 1835-1847 – proboszczem w Darsuniszkach nad Niemnem, później był kapelanem Łopacińskich w Kojranach k. Wilna i w Sarii. W l. 1854-1855 napisał w języku polskim gramatykę *Krótkie pomysły o prawidłach gramatycznych języka żmudzkiego*, ponadto *Naukę obyczajów chrześcijańskich*. Pisał także poezje.

Czuma Walerian, ur. w 1890 Niepołomicach, zm. w 1962 w Penley w Walii; generał brygady WP. Studiował rolnictwo w Wiedniu, czynny w Drużynach Strzeleckich; od 1914 w 3 pułku piechoty, od 1916 kapitan; w szarży pod Rarańczą dowodził batalionem. Walczył pod Kaniowem, potem był komendantem placu w Moskwie – organizował ewakuację Polaków z Rosji i rekrutacje do polskich formacji wojskowych. Do stycznia 1920 był dowódcą oddziału Wojska Polskiego na Syberii (tzw. 5 Dywizja Strzelców) – działał tu w trakcie walk i legendarnego przemarszu przez tajgę na wschód, dostał się do niewoli bolszewickiej. Do Polski wrócił w styczniu 1922, zweryfikowany jako pułkownik od czerwca 1919, długo się leczył. W grudniu 1923 rozpoczął służbę w Wojsku Polskim; był p.o. dowódcy 19 Dywizji Piechoty, w l. 1927-1928 był komendantem Obozu Warownego Wilno, do 1938 dowódca 5 Dywizji Piechoty, od 1929 generał. Od 1938 był komendantem głównym Straży Granicznej (działała na zachodnich granicach Polski). Po wybuchu wojny 1939 organizator i pierwszy dowódca obrony Warszawy. W l. 1939-1945 w niewoli niemieckiej, po uwolnieniu osiedlił się w Walii. Nie uczestniczył w życiu publicznym. Pochowany na cmentarzu w Wrexham.

Czupurna Stanisław, ur.? zm. w 1411; marszałek wielki litewski, bliski współpracownik wielkiego księcia Witolda.12.10.1398 podpisał pokój saliński z Krzyżakami. W 1401 był jednym z autorów unii wileńskiej. W 1411 brał udział w zawarciu pokoju toruńskiego.

Czyż Henryk, ur. w 1885 w Wilnie, zm.?. pułkownik, inżynier. Uczestnik I wojny światowej w armii carskiej i walk z bolszewikami w składzie Wileńskiego Pułku Strzelców. W Wilnie ukończył szkołę realną i zdał maturę. Następnie studiował w Instytucie Budownictwa w Petersburgu, po ukończeniu którego otrzymał tytuł inżyniera architekta. Po wybuchu I wojny światowej powołano go do wojska i po przeszkoleniu w batalionie saperów w Riazaniu, jesienią 1914, jako szeregowego

skierowano na front. W składzie 10 Korpusu brał udział w walkach pod Lwowem. W 1915 został awansowany na podchorążego, a w następnym roku na chorążego i podporucznika. We wrześniu 1917 przeszedł do 1 Korpusu Polskiego i otrzymał przydział na oficera kompanii dróg i komunikacji. Dzięki jego pracy oświatowej, kompania nie uległa propagandzie bolszewickiej. Na początku lipca 1918 roku, z powodu demobilizacji korpusu, został zwolniony z wojska i wrócił w rodzinne strony. Pod koniec października 1918 zaciągnął się do oddziału Samoobrony Litwy i Białorusi, w którym był podinspektorem sztabu na Litwę. Na początku stycznia 1919 wstąpił do Wileńskiego Pułku Strzelców i został dowódcą kompanii technicznej. Podczas walk wyróżnił się sprawną odbudową mostu na Berezynie pod ogniem nieprzyjaciela, co umożliwiło przeprawę oddziału grodzieńskiego na przeciwległy brzeg. W listopadzie 1919 został ściągnięty z frontu do pracy w Sekcji Inżynierii i Saperów Departamentu Techniczno-Komunikacyjnego Ministerstwa Spraw Wojskowych, gdzie pracował do zakończenia wojny. Po wojnie przez wiele lat był dowódcą 6 Pułku Saperów, następnie dowódcą 10 Pułku Saperów, a pod koniec swej służby pracował w Dowództwie Saperów MSWojskowych. W 1935 został przeniesiony w stan spoczynku.

D

Dabulevičius Karolis, ur. 6.10.1898 we wsi Gudiškiai w powiecie mariampolskim, zm. 20.02.1988 w Chicago (USA); pułkownik. W latach 1919-1920 walczył o niezależność Litwy, w 1920 ukończył szkołę wojskową, w 1922 był dowódcą pułku, w 1924 ukończył Wyższe Kursy Wojskowe; do 1940 zajmował wysokie stanowiska wojskowe. 27.06.1940 został dowódcą 9 Pułku Piechoty w Wilnie, lecz 29.07.1940 został zdymisjonowany i przekazany do sztabu Ludowego Wojska Litewskiego, w sierpniu tego roku przeniesiono go do Szkoły Wojskowej Armii Czerwonej w Wilnie. Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej zbiegł z Szkoły Wojskowej. Od 24 czerwca 1941 działał w Zarządzie m. Wilna. W latach 1941-1944 był burmistrzem miasta Wilna. W lipcu 1944 zbiegł do Niemiec, a po zakończeniu II wojny światowej wyjechał do USA.

Damrosz Wacław, ur. w 1894 w Trześniewicach w woj. warszawskim, zm.? pułkownik. W 1914 ukończył gimnazjum filologiczne w Siedlcach i zdał maturę, następnie ukończył jeden semestr w szkole technicznej Wawelberga. W styczniu 1915 powołany do służby wojskowej w armii rosyjskiej. Po ukończeniu kursu w Szkole Inżynierii w Petersburgu i mianowaniu chorążym, służył jako młodszy oficer w oddziale inżynieryjnym na froncie I wojny światowej w armii rosyjskiej. Pod koniec lata 1917 przeszedł do I Korpusu Polskiego, gdzie był dowódcą plutonu, a następnie dowódcą kompanii saperów. W 1918 wrócił do Warszawy i jako nauczyciel wychowania fizycznego brał udział w rozbrajaniu Niemców. W listopadzie 1918 wstąpił do Wojska Polskiego i otrzymał przydział do I pułku inżynieryjnego na dowódcę kompanii saperów. Po jego zorganizowaniu wyruszył na front i walczył w Małopolsce Wschodniej – w grupie operacyjnej płk. Berbeckiego. W lutym 1919 roku eskortował dwa pociągi z amunicją i żywnością. Po wojnie w 1921 roku ukończył kurs oficerów saperów sztabu, po którym zajmował stanowiska dowódcze. Był m.in.: dowódcą I batalionu saperów, dowódcą 29 batalionu saperów. W 1928 przeniesiono go na dowódcę batalionu w 7 pułku saperów, a rok później na szefa saperów 14 dywizji Piechoty. W 1932 został szefem inżynierii w DOK I, a po dwóch latach – zarządcą Składu Saperskiego w Warszawie. W 1935 roku przeniesiono go na kwatermistrza Centrali Wyszkolenia Saperów, a w 1937 został dowódcą 3 batalionu saperów w Wilnie. Brał udział w kampanii wrześniowej, a po klęsce przedostał się na Zachód, gdzie w l. 1942-1946 był dowódcą 11 batalionu saperów w II Korpusie. Po wojnie osiedlił się w Wielkiej Brytanii. Odznaczony Orderem Virtuti Militari V kl., trzykrotnie Krzyżem Walecznych.

Dancig (Danziger) Abraham ben Jechiel michael, ur. w 1748 w Gdańsku, zm. w 1820 w Wilnie; kodyfikator żydowski. W latach 1762-1766 studiował w jesziwie w Pradze pod kierunkiem E. Landaua. Następnie osiadł w Wilnie, gdzie odrzucił propozycje zajęcia stanowiska rabina. Zajmował się handlem; w l. 1794-1812 pełnił honorową funkcję dajana (sędziego) w Wilnie; był autorem wielu dzieł, z których tylko część ukazała się drukiem.

Daniił Juzwiuk, ur. ok. 1885, zm. w 1966 w Polsce; duchowny prawosławny, arcybiskup wileński. W 1905 ukończył prawosławne Seminarium Duchowne w Wilnie, następnie w l. 1905-1913 był wykładowcą w prawosławnej Szkole Duchownej; w l. 1924-1940 był profesorem w Seminarium Duchownym w Kownie; biskupem wileńskim został w 1942; w Rydze otrzymał z rąk metropolity Siergija święcenia biskupie; 26.05.1944 został arcybiskupem wileńskim i egzarchą Nadbałtyki; w końcu czerwca wyjechał z Wilna do Polski; w l. 1946-1950 był biskupem poleskim z siedzibą w Chełmie. Następnie w ciągu 15 lat przebywał na emeryturze w Polsce.

Danowski Florian, ur. 1822 w Poniewieżu, zm. 1903; członek i działacz Związku Bratniego w Wilnie. Był synem felczera z Poniewieża, po ukończeniu 6 klas gimnazjum w Wilnie pracował jako korepetytor w tymże mieście; członek kierownictwa i jeden z najczynniejszych działaczy Związku Bratniego wśród uczniów. W kwietniu 1849 aresztowany i w 1850 skazany za udział w przygotowaniach powstańczych na chłostę: trzykrotne przepędzenie przez szpaler 500 żołnierzy, i 10 lat katorgi w kopalniach. Karę odbywał w okręgu nerczyńskim. W 1858 powrócił do kraju. W 1862 został pisarzem gminnym w mieście Szaty na Litwie. W kwietniu 1863 roku aresztowany i oskarżony o wspomaganie oddziałów powstańczych, ale zwolniony z braku dowodów. Od maja 1863 przebywał w Wilnie, ponownie aresztowany w maju 1864, w 1866 skazany na osiedlenie na Syberii. Przebywał w Tobolsku, Irkucku, gdzie m.in. udzielał lekcji, trudnił się handlem i polowaniem. W 1878 wrócił do kraju i do końca życia przebywał w majątku Alfreda Romera Karolinowie w powiecie święciańskim, zajmując się jego interesami. Niewielki kapitał zapisał na fundusz dla niezamożnych uczniów w Wilnie.

Darewski (vel Darowski) Jerzy, h. Szreniawa, syn Franciszka, ur. w 1734 na Wileńszczyźnie, zm. w 1805 we Francji; generał-adiutant buławy litewskiej. W służbie od ok. 1758. W 1765 był kapitanem w szkole artylerii w Warszawie. Uczestnik Konfederacji Barskiej, funkcję generała sprawował od 1772, ale w kampanii 1792 i w powstaniu 1794 walczył jako pułkownik. Wyjechał potem do Włoch; był szefem brygady w Legionach Polskich gen. J.H. Dąbrowskiego. Ciężko ranny pod Weroną dostał się do niewoli austriackiej, nie leczony, na zawsze został inwalidą. W 1801 przewodniczył sądowi Legii, w 1803 zgłosił się na wyjazd na San Domingo, ale nie został zakwalifikowany z uwagi na kalectwo i żył w nędzy we Włoszech. Dzięki staraniom przyjaciół uzyskał połowę żołdu oficera francuskiego i przeniósł się do Francji. Tam zmarł.

Darowski-Weryha Franciszek, h. Szreniawa, ur.? na Wileńszczyźnie, zm. ok. 1780; generał wojsk litewskich. Służył w wojsku rosyjskim w stopniu pułkownika; w 1737 attaché rosyjski w Serbii rzekomo jako generał-major. Potem znikł z widowni; pojawił się w 1745 w Wilnie jako generał wojska litewskiego. Zawsze działał na rzecz Rosji – dwulicowiec i krętacz, mimo tego Stanisław August nadał mu starostwo i patent generała-lejtnanta. Był posłem oszmiańskim i podskarbim Trybunału Litewskiego. Wszystkie dotyczące go przekazy nie są pewne i w poszczególnych źródłach różnią się od siebie.

Dasiukiewicz Adam, ur. 5.06.1911 r. we wsi Kopcewicze koło Smorgoń, zm. w 1943 w Postawach; białoruski działacz społeczny i polityczny. Ukończył Gimnazjum Białoruskie w Wilnie, następnie studiował rolnictwo na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, był członkiem i działaczem Białoruskiego Związku Akademickiego (w 1936 r. został wiceprzewodniczącym, a w 1937 r. przewodniczącym). Wchodził w skład kolegium redakcyjnego pisma „Studenckaja Dumka".

Ideowo związany był z ruchem chadeckim (jego wujem był ks. Adam Stankiewicz). Za działalność narodową kilkakrotnie był sądzony przez polskie sądy. W czasie okupacji niemieckiej był nauczycielem w Woropajewie, a następnie urzędnikiem powiatu postawskiego. Zabity przez Niemców w październiku 1943 r. w Postawach.

Daszkiewicz Wacław, ur. w 1893 w Datnowie w powiecie kiejdańskim na Litwie, zm. w 1958 w ZSRR; generał brygady WP. Ukończył gimnazjum w Wilnie. W 1914 powołany do armii rosyjskiej, ukończył wojenny kurs oficerski i jako oficer piechoty walczył na froncie niemieckim. W 1917 włączył się aktywnie do wydarzeń rewolucyjnych na terenie Mińska; był komisarzem politycznym Białogorodzkiego Pułku Piechoty w 1 Korpusie Polskim w Rosji, przyczynił się do buntu żołnierzy i przejścia tego pułku na stronę bolszewicką. Został zawodowym oficerem Armii Czerwonej, walczył na frontach wojny domowej w Rosji. Po wojnie ukończył wyższe studia wojskowe w Akademii im. Frunzego w 1923; następnie był oficerem liniowym a także w szkole wojskowej. W 1944 w stopniu pułkownika przeniesiony został do Ludowego Wojska Polskiego; był zastępcą komendanta ds. taktyki Oficerskiej Szkoły Piechoty w Riazaniu i na terenach wyzwalanej Polski; w 1945 komendant kolejnej mutacji tejże szkoły, w 1945 mianowany generałem. Po 1945 był szefem sztabu Okręgu Wojskowego Kraków, następnie szef Oddziału Wyszkolenia Bojowego w Sztabie Generalnym. W 1947 powrócił do ZSRR.

Daukantas Teodoras, ur. 20.09. 1884 w Petersburgu, zm. 10.04.1960 w Buenos Aires, w Argentynie; generał-lejtnant armii litewskiej, działacz polityczny i wojskowy. W l. 1903-1918 służył w rosyjskiej marynarce wojennej, w 1914 ukończył Wojskową Akademię Morską w Petersburgu; w 1922 powrócił na Litwę; w l. 1922-1924 był kierownikiem Wyższych Kursów Oficerskich w Kownie; w l. 1924-1928 pełnił obowiązki ministra ochropny kraju. Z generałem V. Nagysem organizował szkołę morską; w l. 1927-1928 był szefem sztabu armii litewskiej; w 1928 mianowany generałem brygady, w 1936 – został generałem-lejtnantem. W l. 1935-1936 wykładał geografię na Uniwersytecie Witolda Wielkiego w Kownie. W l. 1941-1943 mieszkał w Wilnie, wykładał na Uniwersytecie Wileńskim jako docent. W 1944 uciekł do Niemiec, a w 1949 wyjechał do Argentyny. W 1997 jego szczątki przywieziono na Litwę i pochowano w Karmiełowie pod Kownem.

Dauksza Józef, ur.?, zm. w 1894; ksiądz katolicki, magister św. teologii. Był kanonikiem honorowym kapituły wileńskiej, proboszczem parafii św. Rafała, profesorem i inspektorem Diecezjalnego Seminarium Duchownego w Wilnie; prześladowany przez władze rosyjskie, był karnie umieszczony w izolowanych miejscach i klasztorach.

Dauksza Władysław, ur. 24.07.1677 w Wołkowysku (dziś Białoruś), zm. 18.04.1747 w Wilnie; ksiądz katolicki, jezuita, autor dramatów szkolnych, poeta. Studiował w Akademii Wileńskiej, następnie wykładał w kolegiach jezuickich w Nieświeżu, Drohiczynie, Mińsku, Krożach i w Wilnie. Był profesorem w Akademii Wileńskiej, pełnił obowiązki rektora. W latach 1723-1727 i 1735-1738 – prowincjał zakonu jezuitów na Litwie. Napisał i wydał dramat: *Conviva dolus*, w 1709 r. wystawiony w Wilnie, oraz panegiryki *Honor Palatinus*, 1706 i *Cirrus flaminius*, 1711.

Dawidowicz Aleksander, syn Aleksandra i Stefanii z Stankiewiczów, ur. 27.02.1919 w Wilnie, zm. w 2007? w Warszawie; docent, doktor medycyny. W 1937 ukończył Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta w Wilnie, w tymże roku wstąpił na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, w 1938 przeniósł się na Wydział Lekarski USB, studiował tam do grud-

nia 1939, następnie – na tajnych kompletach USB, w l. 1940/1941 studiował medycynę na Uniwersytecie Witolda Wielkiego w Kownie; w l. 1941-1944 należał do AK; w 1945 był więźniem NKWD i UB w Białymstoku; w l. 1944-1947 – studiował medycynę na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, dyplom doktora medycyny uzyskał w 1948, tytuł docenta – w 1961. W l. 1946-1948 był asystentem w Klinice Chorób Wewnętrznych w UMCS w Lublinie, w l. 1948-1951 – asystent w Klinice Chorób wewnętrznych w Akademii Medycznej w Szczecinie; w l. 1951-1953 – adiunkt II Kliniki Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej w Warszawie; w l. 1953-1958 – adiunkt w Klinice Chorób Wewnętrznych Wojskowej Akademii Medycznej w Warszawie; w l. 1963-1964 – kierownik WIML w Warszawie; w l. 1966-1977 – docent Katedry Antropologii Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie; w l. 1973-1976 – pracował w Instytucie Medycyny Sportu i w l. 1976-1994 – w Zakładzie Medycyny Sportowej Instytutu Biologii. Opublikował m.in. *Tajne nauczanie medycyny i farmacji w latach 1939-1945* (Warszawa 1977). Był działaczem Towarzystwa Przyjaciół Grodna i Wilna, Klubu Kresowego w Warszawie, Społecznego Ośrodka Dokumentacji i Studiów Wileńszczyzny, Federacji Organizacji Kresowych, Towarzystwa Przyjaciół Uniwersytetu Polskiego w Wilnie; odznaczony Krzyżem AK, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim OOP.

Dawidowicz Zinowij, ur.?, zm. w 1916 w Wilnie; duchowny prawosławny, kapelan wojskowy. Zmarł w Wilnie podczas okupacji niemieckiej. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Dąb-Biernacki Stefan, syn Stanisława i Cecylii ze Świderskich, ur. 7.01.1890 we wsi Gnojna koło Błonia, zm. 9.02.1959 w Londynie; generał dywizji WP. W 1907 ukończył szkołę handlową w Warszawie i rozpoczął studia na Wydziale Rolniczym Towarzystwa Kursów Naukowych w Warszawie. Po studiach został asystentem w Akademii Rolniczej w Dublanach. Od 1907 brał udział w ruchu niepodległościowym. Podczas I wojny światowej walczył od sierpnia 1914 do lipca 1917 w I Brygadzie Legionów Polskich. Dowodził kompanią, następnie batalionem w 1 Pułku Piechoty, po czym batalionem w 3 Pułku Piechoty. Po kryzysie przysięgowym został internowany w Beniaminowie. Po zwolnieniu był dowódcą POW w Ciechanowie. Od listopada 1918 służył w Wojsku Polskim. W latach 1919-1920 walczył w wojnie polsko-bolszewickiej wykazując się dużą odwagą. Dowodził na krótko batalionem 32 Pułku Piechoty, po czym od grudnia 1918 do lutego 1919 tym pułkiem, następnie do grudnia 1919 5 Pułkiem Piechoty Legionów. Od grudnia 1919 do lipca 1920 dowodził I Brygadą Legionów, a następnie 1 Dywizją Piechoty Legionów. Za udział w tych walkach otrzymał order Virtuti Militari klasy III, IV i V (tylko 3 oficerów zostało w ten sposób uhonorowanych). Od lipca 1920 do listopada 1926 był dowódcą 1 Dywizji Piechoty stacjonującej w Wilnie. Od listopada 1926 do grudnia 1930 był generałem do prac w Generalnym Inspektoracie Sił Zbrojnych w Warszawie. W 1931 mianowany generałem dywizji i inspektorem armii z siedzibą w Wilnie, którą funkcję pełnił do września 1939. Z okresu jego dowodzenia w Wilnie znany jest fakt wydania podległym oficerom polecenia tzw. honorowego załatwienia sprawy z miejscowymi dziennikarzami, m.in. z docentem Stanisławem Cywińskim w związku z jego recenzją w „Dzienniku Wileńskim" zawierającą passus „Polska nie jest obwarzankiem, jak powiedział pewien kabotyn", co było aluzją do Józefa Piłsudskiego. Oficerowie rozkaz wykonali przez ciężkie pobicie docenta w jego mieszkaniu, na oczach domowników, w tym dzieci, zdemolowanie redakcji i pobicie obecnych tam pracowników. W wojnie obronnej Polski w 1939 był dowódcą odwodowej Armii „Prusy". Dowodził krótko największą polską

armią, robiąc to przy tym bardzo nieudolnie; porzuciwszy ją uciekł z pola walki. Naczelny Wódz zamiast oddać go pod sąd za tchórzostwo i dezercję, powierzył mu dowództwo sformowanego 10 września Frontu Północnego, którym dowodził równie nieudolnie. Po przegranej bitwie pod Tomaszowem Lubelskim ponownie zbiegł z pola walki porzucając, jak poprzednio, walczące oddziały. Wykazał całkowitą nieudolność i ignorancję w dziedzinie operacyjnej, zaprzepaścił najsilniejszy polski związek operacyjny w kampanii wrześniowej. Uciekając z pola walki uniknął jednak niewoli i przedostał się do Francji, jednak gen. Władysław Sikorski odsunął go – tak jak większość piłsudczyków – od wszelkich funkcji w Armii Polskiej na Zachodzie. Został osadzony w obozie dla „nieprawomyślnych" i „sprawców klęski wrześniowej" w m. Cerizay k/Angers. Po upadku Francji w czerwcu 1940 oficerowie z Cerizay ewakuowali się do Anglii na własną rękę. Tu umieszczono ich na wysepce Bute u zachodnich wybrzeży Szkocji w dwóch obozach (Rothesay i Tignabruich) pod jedną nazwą Samodzielny Obóz Rathesay. W środowisku wojskowym wyspa Bute uważana była za obóz karny. W obozie prowadzono agitację przeciwko gen. Sikorskiemu. Przewodził temu gen. Dąb-Biernacki, w lipcu 1940 napisał on list do gen. Sikorskiego, w którym zarzucił mu odsunięcie doświadczonych dowódców, fałszywe informowanie Francuzów o przebiegu klęski wrześniowej, dzielenie oficerów na lepszych i gorszych a także zaprzepaszczenie wojska we Francji. List ten był przyczyną postawienia autora przed sąd polowy w październiku 1940 i skazania na dwa i pół roku więzienia oraz degradację do stopnia szeregowca za „złamanie dyscypliny wojskowej i usiłowanie wywołania fermentu w szeregach żołnierskich". W listopadzie 1940 zwolniony z wojska. Na życzenie władz polskich Dąb-Biernacki został osadzony w więzieniu brytyjskim. Gdy w 1943 godność Naczelnego Wodza objął gen. Kazimierz Sosnkowski Dąb-Biernacki został zwolniony z więzienia i wyjechał do Irlandii, gdzie zajmował się pszczelarstwem. Po wojnie gospodarował na farmie w Walii. Pochowany na cmentarzu w Bromton w Londynie.

Dąbrowski Jan Konstanty, syn Konstantego i Emilii z Krupińskich, ur. 21.12.1890 w Krośnie, zm. 17.07.1965 w Krakowie, historyk polski, profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie i Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek PAN. Jego ojciec był właścicielem niedużej posiadłości rolnej, tartaku i garbarni. Uczęszczał do szkoły powszechnej w Krośnie, następnie gimnazjum im. J. Sobieskiego w Krakowie; w latach 1908-1912 studiował historię i historię prawa na UJ (m.in. pod kierunkiem Franciszka Bujaka i Stanisława Krzyżanowskiego), uzupełniał wykształcenie w późniejszych latach na uniwersytetach w Budapeszcie, Wiedniu i Paryżu (1917-1918). W czasie nauki działał w organizacji niepodległościowej „Zarzewie" (1908-1910) oraz w organizacji „Armia Polska" i Drużynach Strzeleckich (1910-1914). Był więziony w Piotrkowie Trybunalskim i w Moskwie w więzieniu Butyrki. W 1912 obronił na UJ pracę doktorską *Elżbieta Łokietkówna*, pracował jako nauczyciel historii w gimnazjach im. Sobieskiego i św. Jacka w Krakowie. Prowadził badania naukowe na Węgrzech, reprezentując tam jednocześnie Naczelny Komitet Narodowy; działał na rzecz niepodległości Polski oraz zwolnienia internowanych na Węgrzech żołnierzy Legionów Polskich. Lata 1917-1918 spędził na pracy naukowej w Wiedniu i Paryżu. W 1919 habilitował się na podstawie pracy *Ostatnie lata Ludwika Wielkiego*. Został profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie i kierownikiem Katedry Historii Polski i Litwy. Rok później przeniósł się na UJ, gdzie został profesorem w Katedrze Historii Średniowiecznej, w 1924 kierownikiem tej katedry i profesorem zwyczajnym. Podczas okupacji niemieckiej został aresztowany przez Niemców w trakcie Son-

deraktion Krakau, był więziony w Krakowie i Wrocławiu, ale uzyskał zwolnienie po interwencji władz węgierskich; brał udział w tajnym nauczaniu. Po wojnie był dziekanem Wydziału Humanistycznego (1945-1947) i prorektorem UJ (1948-1952). W 1952 został kierownikiem Katedry Historii Powszechnej Średniowiecznej, był również od 1954 dyrektorem Biblioteki PAN w Krakowie. W 1961 przeszedł na emeryturę. Był członkiem-korespondentem (1925), następnie członkiem czynnym PAU (1936), a także członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1932). W 1952 powołano go na członka rzeczywistego PAN. Zainicjował serie wydawnicze PAU: *Z życia literatury*, *Prace Onomastyczne*, *Historia nauki polskiej w monografiach*, był organizatorem jubileuszu 75-lecia PAU (1948). Brał również udział w pracach innych akademii i towarzystw naukowych (polskich i węgierskich). Znany był na UJ z wspierania studentów pochodzenia chłopskiego. UJ oraz uniwersytet w Budapeszcie uhonorowały go doktoratami *honoris causa*. Zainicjował prace nad wydaniem krytycznym *Historia Polonica* Jana Długosza, badał m.in. opis bitwy pod Grunwaldem Długosza. Współpracował z „Czasem", był członkiem Komitetu Redakcyjnego *Polskiego Słownika Biograficznego* oraz redaktorem „Rocznika Biblioteki PAN w Krakowie". Ogłosił ponad 600 prac naukowych, m.in.: *Kraków a Węgry w wiekach średnich* (1911), *Pochodzenie rodu Amadejów* (1912), *Średniowieczne kroniki węgierskie w świetle ostatnich badań* (1914), *Nowa historiografia węgierska* (1915), *Znaczenie literatury historycznej węgierskiej dla historji polskiej* (1920), *Bitwa Grunwaldzka: z historii Polski* (1920), *Władysław Łokietek* (1921), *Polityka andegaweńska Kazimierza Wielkiego* (1922), *Władysław I Jagiellończyk na Węgrzech, 1440-1444* (1922), *Organizacja naczelnych władz wojskowych a ustrój Rzeczypospolitej* (1924), *Węgry* (1924), *Dzieje Polski średniowiecznej* (1926, z Romanem Grodeckim i Stanisławem Zachorowskim), *Dzieje polityczne Śląska w latach 1290-1402* (1932, (w:) *Historia Śląska*), *Portret Kazimierza Wielkiego* (1933), *Dzieje Europy od X do schyłku XIV wieku* (1937), *Wielka Wojna 1914-1918* (1937, (w:) *Wielka historia powszechna*), *Kraków pod rządami wroga* (1946, redaktor), *Korona Królestwa Polskiego w XIV wieku* (1956), *Kraków. Studia nad rozwojem miasta* (1957, redaktor), *Studia nad początkami państwa polskiego* (1958).

Dąmbrowski Adolf, herbu Junosza, ur.? w Starej Myszy guberni mińskiej?, zm. przed 1939 w Wilnie; generał-major armii rosyjskiej. Był ojcem Adolfa, Bohdana, Jerzego i Władysława. Służył w armii rosyjskiej, był generałem kawalerii. Przed wybuchem I wojny światowej odszedł w stan spoczynku. Mieszkał z żoną w Wilnie, posiadali pałacyk przy ul. Mostowej; pochowany prawdopodobnie na cmentarzu św. Piotra i Pawła (obecnie Saulės) w Wilnie.

Dąmbrowski Adolf, herbu Junosza, syn Adolfa i Leontyny z Kozłowskich, ur.?, zm. w 1922 lub 1923; podchorąży kawalerii Wojska Polskiego. Zmarł na zakażenie.

Dąmbrowski Bohdan, herbu Junosza, syn Adolfa i Leontyny z Kozłowskich, ur. 4.05. 1898, zm. w 1939; pułkownik WP. Służył w 2. Pułku Lejb-Ułanów Kurlandzkich; przez całą I wojnę światową przebywał w 1 Zapasowym Pułku Kawalerii w Syzraniu nad Wołgą; w 1917 sformował szwadron polskich ułanów i dotarł z nimi do 1 Korpusu Polskiego w Bobrujsku. Szwadron ten wcielony został do 3 Pułku Ułanów. W Wojsku Polskim dosłużył się stopnia pułkownika. Zginął na początku kampanii wrześniowej 1939 w nieznanych okolicznościach. Jego żoną była Stefania z domu Zyndram-Kościałkowska, siostra Mariana, premiera.

Dederko Jakub Ignacy, ur. 1751 w powiecie wiłkomierskim, zm. 24.12.1829 w Ołyce; biskup miński w latach 1798-1816. Nauki

teologiczne pobierał w Akademii Wileńskiej, po czym wstąpił do jezuitów. Po ogłoszeniu w 1773 roku kasaty zakonu został wyświęcony w 1776 roku przez sufragana białoruskiego na kapłana diecezjalnego i rozpoczął pracę duszpasterską przy katedrze wileńskiej. Swoją gorliwością w spełnianiu obowiązków i przykładnym życiem pozyskał poparcie generalnego oficjała wileńskiego ks. Nikodema Puzyny. W 1777 roku spełniał posługę kapłańską w kaplicy Bożego Ciała przy kościele św. Jana w Wilnie. W 1781 roku wszedł do kapituły wileńskiej. W 1794 roku, dzięki protekcji księcia Karola Radziwiłła, otrzymał godność infułata kolegiaty wileńskiej. W 1790 roku zdał egzamin na stopień doktora prawa świeckiego i kanonicznego w Akademii Wileńskiej. Po studiach został surogatem konsystorza generalnego wileńskiego. W 1792 roku król Stanisław August wyniósł Dederkę na sufraganię łucką, ale z powodu sytuacji politycznej nie doczekał się bulli nominacyjnej. W okresie rozbiorów Rzeczypospolitej, Dederko parokrotnie jeździł do generał-gubernatora Michaiła Kreczetnikowa w sprawie obrony praw duchowieństwa i funduszów oraz dóbr kościelnych zajętych przez państwo. 19 listopada 1794 został kawalerem Orderem Orła Białego, w 1789 odznaczony Orderem Świętego Stanisława. Ukazem Pawła I z 28 kwietnia (11 maja) 1798 roku Dederko został mianowany biskupem mińskim. 15 (28) listopada 1798 roku otrzymał sakrę biskupią z rąk sufragana mohylewskiego Jana Benisławskiego. Po uroczystym wjeździe do Mińska, zajął się organizacją nowej diecezji. Zabiegał o fundusze na sufraganię, uposażył kapitułę, wyznaczając dla prałatów i kanoników, jako uposażenie, dochody z bogatszych parafii, ozdobił katedrę, wybudował zakrystię katedralną, urządził konsystorz, założył w stolicy swojej diecezji Towarzystwo Dobroczynności, klasztor dominikanów w Mińsku przerobił na rezydencję dla biskupa mińskiego. W 1810 roku, z woli rządu, uroczyście inaugurował akademię jezuicką w Połocku. W 1812 roku biskup rozwinął aktywną działalność patriotyczną. Ogłoszenie przez biskupa Dederkę Konfederacji Obywateli Mińskich w dniu 19 lipca 1812 roku, jego wyjazd do Głębokiego celem złożenia hołdu cesarzowi Napoleonowi i jednocześnie zaangażowanie się jego w sprawy Kościoła unickiego ściągnęły na biskupa gniew Aleksandra I. Nie biorąc pod uwagę tego, że Dederko został nagrodzony przez rząd rosyjski orderami św. Anny I stopnia i św. Włodzimierza II stopnia, biskup został pozbawiony władzy nad diecezją ukazem carskim z 16 maja 1816 roku oraz zesłany do Ołyki, gdzie miał zamieszkać przy kolegiacie. Pozostawał tam pod nadzorem biskupa łuckiego. Był to pierwszy biskup katolicki w Rosji, pozbawiony na początku XIX wieku zarządu diecezją i skazany na zesłanie. Przez blisko 13 lat odsunięty był od zarządu diecezją. Zmarł w Ołyce 24 grudnia 1829 roku, pochowany w grobie, który sobie za życia wystawił.

Derszkoff Felicjan, ur. w 1791 zm. 14.02.1828 w Wilnie; lekarz. Studiował na Uniwersytecie Wileńskim. Był doktorem medycyny, członkiem Towarzystwa Lekarskiego Wileńskiego. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Deskur Jan, syn Piotra, ur.? w Wilnie?, zm. w 1816 w Warszawie; generał-major wojsk litewskich. Był synem spolszczonego Francuza, pułkownika wojsk koronnych. Od wczesnej młodości Jan Deskur służył w wojsku litewskim. Od 1764 razem z ojcem uzyskał indygent h. Góra Złotolistna; w 1775 został kapitanem, od 1777 – pułkownik, od 1778 – pułkownik gwardii pieszej litewskiej. Kościuszko nadał mu stopień generała, choć w późniejszych działaniach insurekcji udziału nie brał.

Deszkiewicz-Kundzicz Jan Nepomucen, ur. 4.07.1796, zm. 7.05.1869 w Łańcucie k. Przeworska; ksiądz, bibliotekarz. Znany z dyletanckich rozpraw z zakresu gramatyki polskiej, zmierzających do reformy języka polskiego; działał w Oszmianie. Po upadku powstania listopadowego opuścił Oszmianę,

w której pełnił obowiązki proboszcza i w charakterze osoby świeckiej przeniósł się do Galicji. W 1832 został stypendystą Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, od listopada 1833 do śmierci był bibliotekarzem Alfreda Potockiego w Łańcucie.

Dietrich Jerzy, ur. 1901? – zm. ok. 1985; prawnik. prezes sem. zim. 1930/31, członek Zarządu Bratniej Pomocy USB 1928/29 i sekretarz Bratniej Pomocy USB 1929/30, przewodniczący Komisji Rewizyjnej Koła Lublinian 1929/30, wiceprezes i p.o. prezesa Bratniej Pomocy USB 1930/31, prawnik, zmarł na emigracji w Wielkiej Brytanii

Dilis Paweł, syn Józefa i Eugenii z Pfefferów. ur. 2.07.1905 w Wilnie, zm. 1995 w Chicago; polsko-litewski duchowny ewangelicko-reformowany związany z Wilnem i polsko-litewską emigracją w USA. Ukończył gimnazjum humanistyczne, a później Wydział Teologii Ewangelickiej Uniwersytetu Warszawskiego. Od końca lat 20. praktykował jako pastor w wileńskim kościele reformowanym (później: I kaznodzieja). Od 1934 był kapelanem wojskowym. Działał również społecznie (m.in. w organizacjach charytatywnych). Przyczynił się do wznowienia wydawanego w Wilnie czasopisma „Szlakiem reformacji", został jego redaktorem odpowiedzialnym. W czerwcu 1939 wszedł w skład delegacji Jednoty Wileńskiej na synod birżański Jednoty Kowieńskiej. Oprócz posługi w Wilnie sprawował opiekę nad filią Jednoty w Warszawie. Po II wojnie światowej znalazł się z rodziną na emigracji w USA. Był superintendentem Litewskiego Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w USA do 1994. Okazjonalnie odprawiał także nabożeństwa po polsku dla zamieszkałych w Chicago Polaków-ewangelików.

Dinezon Jakub, syn Beniamina ur. 1856 w Nowych Zagarach na Litwie, zm. 29.08.1919 w Warszawie; polski pisarz żydowskiego pochodzenia, tworzący w języku jidysz. Po ukończeniu szkół był nauczycielem w Mohylewie. Później przeniósł się do Wilna, gdzie związał się z tamtejszym środowiskiem literackim i stawiał pierwsze kroki jako pisarz. Pierwsze swoje teksty publikował na łamach prasy hebrajskojęzycznej. Pierwszą swoją powieść *Ba-awon awot* (z hebr. Z grzechu ojców) wydał po hebrajsku, jednak została ona skonfiskowana przez cenzurę. Od tego czasu zdecydował się pisać w języku jidysz, aby zdobyć szerszy krąg odbiorców. Pod koniec XIX wieku przeprowadził się do Warszawy. Oprócz twórczości pisarskiej zajmował się także działalnością społeczną i oświatową. Zmarł w Warszawie. Jest pochowany w Mauzoleum Trzech Pisarzy w alei głównej cmentarza żydowskiego przy ulicy Okopowej w Warszawie (kwatera 44). Część jego utworów została wydana pośmiertnie.

Dirmantas Stasys, ur. 14.11.1887 w Rosieniach na Żmudzi, zm. 26.01.1975 w Chicago; generał brygady armii litewskiej. Uczył się w Szynelach i w Warszawie; w 1908 ukończył gimnazjum rosyjskie w Wilnie, w 1914 – Instytut Geodezji w Moskwie; podczas I wojny światowej zmobilizowany do wojska rosyjskiego, służył w artylerii w stopniu porucznika; w 1918 przybył na Litwę, w 1919 zgłosił się do wojska i został inspektorem w szkole oficerskiej; w l. 1926-1929 był członkiem Zarządu Szkolnego w Ministerstwie Obrony Kraju; w l. 1929-1933 – komendant Wyższych Kursów Wojskowych w Kownie; od 31.10.1935 do 24.03.1938 był ministrem Obrony Kraju; w 1937 mianowany generałem brygady. W 1938 odszedł w stan spoczynku. Później pracował na Uniwersytecie Kowieńskim; w 1944 wyjechał do Niemiec, w 1950 emigrował do USA, zamieszkał w Chicago.

Discordia Wawrzyniec (Laurentius de Prasnich), ur.?, w Przasnyszu, zm. ok. 1566; duchowny ewangelicki, kaznodzieja. Był kaznodzieją nadwornym Zygmunta Augusta, potem wybitny działacz reformacyjny. Kształcił się

w Krakowie wspólnie z M. Gloszą. Po ukończeniu studiów przebywał na dworze Mikołaja Radziwiłła Czarnego i dzięki jego protekcji został kaznodzieją królewskim. W 1546 przebywał w Królewcu. Z powodu szykan i intryg duchowieństwa katolickiego zrezygnował ze stanowiska kaznodziei i z listem A. Górki udał się ponownie do Prus Królewskich, wreszcie do Wilna i znów do Królewca. Dzięki protekcji możnowładców litewskich otrzymał probostwo ewangelickie w Białej na Mazurach. Potem przebywał w Brodnicy i na Podlasiu, gdzie był duchownym protestanckim. Jako kaznodzieja na Litwie popadł w nowy konflikt z władzami Kościoła ewangelickiego. Nie przyjął ani stanowiska superintendenta zborów małopolskich, ani funkcji kaznodziei w Krakowie.

Dmochowski Kazimierz, ur. 24.06.1780, zm. 11.01.1851; ksiądz katolicki, biskup sufragan wileński, arcybiskup metropolita mohylewski. Studiował w Krasławiu i Wilnie, gdzie w 1803 przyjął święcenia kapłańskie. Był kapelanem bpa J. Kossakowskiego i bpa H. Strojnowskiego, sekretarz kancelarii biskupiej, kanonik kurlandzki i wileński, proboszcz w Mścibowie i Giedrojciach. 17.12.1840 prekonizowany biskupem tytularnym Meloe i sufraganem kurlandzkim w diecezji wileńskiej, sakrę biskupią przyjął 29.06.1841 w Petersburgu. W 1842 był asesorem i prezesem Kolegium Rzymskokatolickiego w Petersburgu. 3.07.1848 mianowany arcybiskupem mohylewskim, ingres do katedry odbył 17.07.1849. Uległy wobec władz rosyjskich, starał się jednak bronić Kościoła, zwłaszcza byłych unitów i istniejących klasztorów.

Dmochowski Władysław, syn Michała, ur. 14.06.1879 w majątku Zabołocie, powiat dziśnieński, zm.? prawnik. W 1900 ukończył gimnazjum w Wilnie, w 1904 wydział prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Od 1907 pracował jako kandydat w Sądzie Okręgowym w Wilnie i jako pomocnik sędziego śledczego tamże, następnie do 1909 był podsekretarzem Sądu Okręgowego w Wilnie. W 1910 został sędzią śledczym powiatu oszmiańskiego i następnie funkcje te pełnił w Wilnie. W połowie czerwca 1910 podał się do dymisji i zajmował się praktyką adwokacką. W 1912 mianowano go na stanowisko sędziego śledczego przy Sądzie Okręgowym w Radomiu, w 1918 przeniesiony na stanowisko prokuratora w Płocku. W 1920 został sędzią Sądu Apelacyjnego w Wilnie, na tym stanowisku pracował do 1936.

Dobaczewski Eugeniusz, syn Tomasza i Marii z Golasińskich, ur. 7.02.1886 w Wierzbicy, pow. Płońsk, zm. 1.09 lub 11.11.1940 w Działdowie, w obozie koncentracyjnym; lekarz, działacz niepodległościowy, żołnierz I WP, senator RP. Uczył się w gimnazjum prywatnym w Płocku i Piotrkowie, maturę eksternistycznie uzyskał w Płocku, krótko studiował na Politechnice i na Wydziale Matematycznym we Lwowie, następnie do 1913 na Wydz. Lekarskim Uniwersytetu we Lwowie i na UJ w Krakowie (1914), w 1922 uzyskał dyplom lekarza okulisty, doktora wszechnauk lekarskich. Od 1908 czł. Związku Walki Czynnej, następnie Zw. Strzeleckiego i PPS-Frakcji Rew. 1914-15 w I Brygadzie Legionów Polskich, następnie do 1918 organizator i komendant Okręgu POW Litwa i Białoruś, później komendant POW w Płocku. Od 1918 w WP: oficer w 5. pułku piechoty Legionów, następnie lekarz w szpitalu Obszaru Warownego Wilno (awansowany do stopnia pułkownika). Czł. zarządu Izby Lekarskiej w Wilnie, wiceprezes Klubu Lekarzy Polskich, czł. Międzynarodowego Zw. Okulistów i uczestnik zjazdów lekarskich w Belgradzie (1930), Madrycie (1933), Brukseli (1935). Czł. Tow. Przyjaciół Nauk, prezes podokręgu wileńskiego Zw. Strzeleckiego. Podczas II wojny światowej wstąpił do ZWZ, red. konspiracyjnej „Polski w Walce"; aresztowany na Wileńszczyźnie podczas próby przekroczenia granicy, przekazany Niemcom przez władze sowieckie lub litewskie, więziony m.in. w Tylży (czer-

wiec 1940) i obozie karnym Soldau w Działdowie (tu przez jakiś czas była również więziona jego żona). Rozstrzelany na placu apelowym 1.09.1940 (według danych Tow. Opieki nad b. Obozem Karnym w Działdowie) lub 11.11.1940 (jak podaje współwięzień Zbigniew Jaworski). Publikacje własne: artykuły w „Lekarzu Wojskowym" oraz w prasie codziennej. Jego relację z walk o Wilno zamieszczono w jednodniówce „Wilno wyzwolone" (Wilno 1930).

Dobkiewicz Konstanty, ur. ok. 1819, zm. po 1859; działacz Związku Bratniego. Był synem wolnego rolnika z powiatu nowogrodzkiego. Uczeń gimnazjum wileńskiego, jeden z czynniejszych działaczy Związku Bratniego, za co został aresztowany w 1849. Karę odbywał w Orsku na linii orenburskiej, skazany na karę chłosty: przepędzenie kijami przez szpaler 500 żołnierzy i 10 lat ciężkich robót w twierdzy. Po egzekucji na linii orenburskiej odesłany przez orenburskiego generał- gubernatora Wasilija Pierowskiego pod Irkuck, za Bajkałem widziano go w 1859.

Dobosz Stanisław Józef, ur. 18.01.1902 w Szebniach, zm. 26.04.1969 w Warszawie; nauczyciel i rzemieślnik, poseł na Sejm II RP III kadencji (1930-1935) oraz na Sejm Ustawodawczy (1947-1952), dyrektor Izby Rzemieślniczej w Łodzi. Po ukończeniu szkoły średniej w Nowym Sączu studiował prawo i ekonomię na Uniwersytecie Stefana Batorego. Od 1920 do 1935 pracował jako nauczyciel w Oszmianie, a później w Wilnie. Pełnił obowiązki prezesa Związku Nauczycielstwa Polskiego w województwie wileńskim oraz członka Zarządu Głównego w Warszawie. W 1930 został wybrany na posła na Sejm III kadencji z listy BBWR w okręgu Lida. W 1935 objął funkcję dyrektora Izby Rzemieślniczej w Łodzi. Stał na czele Instytutu Doskonalenia Zawodowego Rzemiosła. W 1936 organizował Wystawę – Targi Rzemiosła w Parku Staszica. Po wybuchu II wojny światowej więziony przy ul. Szterlinga. Od 1940 do 1942 ukrywał się na wsi. W 1942 przyjechał do Warszawy, gdzie pracował w Związku Cechów. Po klęsce Powstania Warszawskiego przebywał w Pruszkowie i Grodzisku. Po 1945 otrzymał stanowisko dyrektora Izby Rzemieślniczej. W wyborach z 19 stycznia 1947 ubiegał się o mandat posła na Sejm z listy Stronnictwa Pracy. Po uzyskaniu miejsca w parlamencie nie przyłączył się do Klubu Poselskiego SP, pozostając niezrzeszony. Po 1957 stał na czele Centralnego Związku Rzemieślniczych Spółdzielni Zaopatrzenia i Zbytu w Warszawie.

Dobrowolski Władysław, ur. 3.01.1896 w Małobądzu k. Będzina, zm. 25.02.1969 w Warszawie; major piechoty Wojska Polskiego, instruktor i wykładowca Centralnej Wyższej Szkoły Gimnastyki i Sportu oraz Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego w Warszawie, lekkoatleta i szermierz, trener, działacz sportowy. Ojciec znanego aktora i reżysera Jerzego Dobrowolskiego. W młodości wstąpił do Koła Młodzieży Niepodległościowej, Związku Strzeleckiego i PPS. Żołnierz I Brygady Legionów. Po rozbrojeniu pracował w POW, potem w Milicji Ludowej, następnie przydzielony został do Baonu Zapasowego 6 Pułku Piechoty Legionów. Od 1919 w Wojsku Polskim, był uczestnikiem wojny z bolszewikami 1920. W 1924 zdał w Wilnie maturę. Ukończył następnie w CWSGiS oficerski kurs wychowania fizycznego (1925) i szermierki (1926), był dowódcą kompanii oficerskiej CWSGiS, wykładowcą w CWSGiS i CIWF. W Polskim Radiu prowadził gimnastykę poranną (1932-39) i jako prezes kierował pracami warszawskiego AZS (1929-1930). Był też członkiem zarządu PZLA. Jako lekkoatleta – sprinter i wieloboista reprezentował barwy: Strzelca Wilno, 6 pp. Legionów Wilno, Wilii Wilno i AZS Warszawa. Olmpijczyk z Paryża (1924). 15-krotny rekordzista Polski i 11-krotny mistrz Polski w konkurencjach lekkoatletycznych (100 m, 200 m, 110 m pł, rzut oszczepem, skok w dal, sztafeta 4 x 100 m). W wieku 35 lat

zaczął uprawiać szermierkę, reprezentując barwy AZS i Legii Warszawa (startował do 54 roku życia). 2-krotnie wystąpił jako szermierz w Igrzyskach Olimpijskich (1932, 1936), zdobywając brązowy medal w szabli drużynowo (1932). Był też brązowym medalistą mistrzostw Europy (1934 – szabla drużynowo). W kampanii wrześniowej 1939 dowodził I batalionem 21 Pułku Piechoty „Dzieci Warszawy". Walczył w obronie Warszawy. Po kapitulacji stolicy w niemieckiej niewoli. W oflagach organizował wf i sport dla jeńców. Po wojnie m.in. dyrektor Państwowych Uzdrowisk w Szklarskiej Porębie i Karpaczu, kierownik ośrodka szermierczego CRZZ, od 1957 trener w klubach RKS Marymont (wychowawca m.in. Ryszarda Parulskiego i Witolda Woydy) i Skra Warszawa. Pierwszy prezes Polskiego Związku Sportów Saneczkowych (1957). Autor wielu podręczników sportowych.

Dobrzański Tomasz, ur. w 1757, zm. 18.03. 1814; generał-major armii rosyjskiej. Był komendantem wojennym Władykaukazu. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Dobszewicz Tomasz, ur. 1.01.1808 w Juodeikiai koło Telsz, zm. 16.06.1881 w Żytomierzu; ksiądz katolicki, pamiętnikarz, historyk. Ukończył seminarium duchowne w Wilnie, wykładał w Seminarium Duchownym w Worniach, w l. 1842-1864 wykładał teologię na Uniwersytecie Kijowskim. Później został kanonikiem w Żytomierzu. W rękopisie pozostawił pamiętnik pt. *Wspomnienia z czasów, które przeżyłem*, wydany w 1883, także *Historia diecezji kijowskiej*.

Dojniak Wincenty, ur. w 1836, zm. w 1902 w Wilnie; ksiądz katolicki, wikary kościoła św. Rafała w Wilnie. Był więziony za odmowę przyjęcia ksiąg liturgicznych w języku rosyjskim; pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Dołmat-Isajkowski Franciszek, ur. w 1599, zm. 05.1654; ksiądz katolicki, biskup smoleński. Był kanonikiem i kustoszem wileńskim, infułatem trockim, proboszczem w Grodnie; sekretarzem króla Władysława IV i regentem kancelarii królewskiej; pisarzem wielkim litewskim i referendarzem w 1530. Proboszcz gieranoński i wileński. 14.02.1650 prekonizowany biskupem smoleńskim. Ostatni biskup rezydujący w stolicy diecezji, w Smoleńsku.

Domachowski Kazimierz, ur. 24.06.1772, zm. 23.01.1851; ksiądz katolicki, arcybiskup mohylewski Ukończył Seminarium Duchowne w Krasławiu na Inflantach; w 1803 otrzymał święcenia kapłańskie; w l. 1821-1823 był członkiem Kolegium Duchownego w Petersburgu, w 1823 został dziekanem wileńskim, następnie prałatem katedry wileńskiej; w 1843 przewodniczący Kolegium Duchownego w Petersburgu; w 1848 – metropolita arcybiskup mohylewski.

Domanowski Jan, ur. ok. 1496 w Domanowie na Podlasiu, zm. 3.11.1563 w Wilnie; ksiądz katolicki, biskup żmudzki. Studiował w Krakowie i we Włoszech. W 1521 został kanclerzem biskupa wileńskiego Jana; oficjał i wikariusz generalny kapituły wileńskiej w 1531; sekretarz wielkoksiążęcy w l. 1539-1546, pleban w Sokołowie Podlaskim 1527, w Iwiu 1524, w Rudominie 1515, w Lidzie 1554; proboszczem katedralnym w Wilnie został już w 1529; mimo defektu kanonicznego w postaci braku dwu palców u prawej ręki (uciętych) został biskupem żmudzkim 25.11. 1555 (obrany kapitulnie 5.10.1555); ingres do katedry miednickiej odbył 29.10.1556, lecz przemieszkiwał nadal w Wilnie, gdzie zmarł. Znany jest jako współtwórca II Statutu Litewskiego z 1566.

Domański Antoni, ur. w 1827, zm. 23.03.1911 w Wilnie; ksiądz katolicki. Były prałat kapituły mińskiej i ostatni rektor tamtejszego Seminarium Duchownego. Pod koniec życia mieszkał w Wilnie. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Donat (Babinskij-Sokołow), żył w XIX/XX w.; duchowny prawosławny, arcybiskup wileński. W 1881 był biskupem kowieńskim, później wikariuszem diecezji wileńskiej; w 1890 został arcybiskupem wileńskim i litewskim; organizował misję pośród Żydów wileńszczyzny; w 1893 założył w Antoleptach na Litwie monastyr prawosławny Narodzenia NMP; rozpoczął budowę cerkwi św. Michała przy ul. Kalwaryjskiej w Wilnie (na Śnipiszkach); nie cieszył się zaufaniem ówczesnego generał-gubernatora Orżewskiego, który spowodował usunięcie władyki z Wilna w maju 1894.

Dorantowicz Aleksander, syn Pawła i Tekli z Joachimowiczów, ur. w 1813, zm. w 1890; lekarz. Ukończył Akademię Medyko-Chirurgiczną; znany był jako polski infekcjonista. Pisał poważne rozprawy o szkarlatynie, ospie, odrze, wściekliźnie oraz o szczepieniu od tych chorób.

Dowbor Michał, ur. w 1852 na Wileńszczyźnie, zm. w 1939 w Warszawie; lekarz weterynarii, generał-major armii rosyjskiej. Studiował weterynarię w Charkowie i Warszawie, od 1876 był oficerem zawodowym w armii rosyjskiej, lekarzem weterynarii w wojsku. W 1878 uczestniczył w wojnie z Turcją. Przez wiele lat służył w Warszawie: od 1907 pułkownik; poza służbą wojskową był prezesem Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami. Od 1910 był lekarzem w korpusie jazdy gwardii i radcą stanu w Petersburgu. Podczas I wojny światowej był szefem służby weterynaryjnej frontu zachodniego w stopniu generała. Po 1917 osiadł w Warszawie; w 1918 został szefem służby weterynaryjnej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, potem dyrektor naczelny Państwowego Urzędu Weterynaryjnego. Od 1920 na emeryturze. Pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Dowgiałło Franciszek Kazimierz, ur. 9.01. 1702, zm. przed 21.01.1766; ksiądz katolicki, biskup sufragan inflancki. Studiował w Wilnie, gdzie w 1725 przyjął święcenia kapłańskie. Mianowany na urząd 13.04.1744 jako biskup tytularny Europa.

Dowgiałło Zawisza Jan Karol, ur. 08.1597, zm. 9.03.1661 w Różanie; ksiądz katolicki, biskup ordynariusz wileński. Studiował w Akademii Wileńskiej, następnie w Ingolstadt i Bolonii; uzyskał stopień magistra filozofii i doktora prawa; od 1635 był skarbnikiem Katedry wileńskiej i proboszczem w Świrze; od 1639 – kanonikiem kapituły wileńskiej, w 1645 został prałatem archidiakonem; uporządkował archiwa kapitulne; w 1641 był regentem kancelarii WKL, w 1646 został członkiem Trybunału, a w 1647 – posłem na sejm; po śmierci biskupa Abrahama Wojny był przez pewien czas administratorem diecezji. Podczas najazdu na Wilno wojsk moskiewskich przebywał na dworze króla Jana Kazimierza; w 1656 został biskupem ordynariuszem wileńskim, a w 1657 w Częstochowie był konsekrowany; do Wilna mógł powrócić dopiero w 1660, po wypędzeniu wojska moskiewskiego.

Dowgird Adam Jan, syn Adama i Melanii z Dowgirdów, ur. 13.11.1913 w Ejragole-Dowgirdowie na Żmudzi, zm. 27.05.1994 w Białymstoku; polski lekarz, działacz mniejszości polskiej w Litwie kowieńskiej. Wczesne dzieciństwo spędził w Charkowie, do którego wysłany został przez rząd rosyjski jego ojciec, inżynier pracujący na kolei. W 1919 roku wraz z matką i rodzeństwem powrócił na Litwę do zniszczonego majątku w Dowgirdowie. W latach 1926-1931 uczęszczał do polskiego gimnazjum w Poniewieżu, po ukończeniu którego zapisał się na Wydział Przyrodniczy Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie, a w 1931 roku został studentem medycyny. Podczas studiów stanął na czele Zjednoczenia Polaków Studentów Uniwersytetu Witolda Wielkiego, udzielał się też w Polskim Klubie Sportowym „Sparta". Od wczesnych lat trzydziestych zaangażowany w życie polskiej mniejszości na Litwie, stanął w opozycji młodych wobec

władz ZPL „Pochodnia". Po uzyskaniu dyplomu doktora medycyny w 1938 praktykował w Kownie, a po 1940 został chirurgiem w Wilnie. W czasie II wojny światowej członek AK i komendant jej kowieńskiego podokręgu. Od wiosny 1944 pracował jako lekarz w łukiskim więzieniu, gdzie wystawiał fałszywe świadectwa medyczne przetrzymywanym tam Polakom. W1944 uczestniczył w operacji Ostra Brama, po której udało mu się zbiec na Podlasie. W latach 1944-1946 pracował jako lekarz w białostockim oddziale LWP, po czym skierowano go do Hajnówki w celu organizacji tamtejszego szpitala powiatowego, którego został dyrektorem. W 1953 powrócił do Białegostoku, gdzie objął stanowisko dyrektora Wojewódzkiego Szpitala im. J. Śniadeckiego. W 1958 doktoryzował się, a po pięciu latach uzyskał habilitację.

Dowiatt Leonard, ur. w 1810, zm. 12.07.1875 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był jednym z ostatnich wileńskich bernardynów. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Drake Ludwik, syn Ludwika, ur. w 1842, zm. po 1912; generał broni armii rosyjskiej. Z pochodzenia był Polakiem. Ukończył korpus kadetów i Konstantynowską Szkołę Wojskową w Petersburgu; od 1863 był zawodowym oficerem piechoty rosyjskiej. W 1871 ukończył Akademię Sztabu Generalnego w Petersburgu i pełnił służbę w Sztabie Generalnym; w l. 1869-1892 był dowódcą pułku piechoty w Jarosławlu, następnie pomocnik szefa sztabu Wileńskiego Okręgu Wojskowego w Wilnie; od 1892 generał na stanowisku szefa sztabu 15 Korpusu Armii, potem generał do zleceń szefa Sztabu Generalnego. W l. 1897-1899 był komendantem Pawłowskiej Szkoły Wojskowej w Petersburgu w stopniu generała-lejtnanta; do 1904 dowódca dywizji piechoty i korpusu armii. W 1906 otrzymał dymisję i awans na generała broni. Później pełnił różne funkcje społeczne; w 1912 był prezesem komisji ds. prasy. Był też publicystą, autorem licznych arykułów i opracowań historyczno-wojskowych oraz wspomnień.

Dreszer Rudolf Eugeniusz, syn Jana Augusta i Emilii z Ruschów, ur. 27.02.1891 w Grodzisku Mazowieckim, zm. 22.10.1958 w Kanadzie; generał brygady. W 1900 wraz z rodziną przeniósł się do Częstochowy, gdzie jego ojciec założył prywatną kancelarię adwokacką. Rozpoczął naukę w gimnazjum rządowym (aktualnie IV Liceum Ogólnokształcące imienia Henryka Sienkiewicza). W 1905, w czasie rewolucji uczestniczył w strajku szkolnym. Wydalony ze szkoły. W następnym roku kontynuował naukę w Gimnazjum Polskim w Częstochowie. W gimnazjum został członkiem Związku Młodzieży Polskiej „Przyszłość". W latach 1909-1914 studiował w Belgii. W czasie I wojny światowej służył w armii rosyjskiej, od 1914 podporucznik. W Wojsku Polskim od 1918 w stopniu rotmistrza, był zastępcą dowódcy 7 Pułku Ułanów Lubelskich, w l. 1920-1921 – słuchacz II kursu Wojennej Szkoły Sztabu Generalnego, następnie został oficerem Inspektoratu Jazdy przy Dowództwie 2 Armii, od 1924 podpułkownik. W l. 1927-1931 – dowódca 15 Pułku Ułanów Poznańskich, w 1928 mianowany pułkownikiem; w l. 1931-1937 dowodził Brygadą Kawalerii „Suwałki", a od kwietnia 1937 do sierpnia 1939 był w stopniu generała brygady dowódcą Wileńskiej Brygady Kawalerii. W kampanii wrześniowej 1939 był dowódcą Grupy Operacyjnej w Armii Odwodowej „Prusy", następnie w Armii „Małopolska". Przedostał się przez Rumunię do Francji, gdzie służył w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie, pełniąc funkcję dowódcy 4 Dywizji Piechoty (styczeń-kwiecień 1940), potem dowódcy 5 Brygady Strzelców (Kadrowej) od października 1940 do stycznia 1941, następnie bez przydziału. Zdemobilizowany w 1946 roku. Po wojnie wyjechał do Kanady, gdzie zmarł w 1958 roku.

Drews Jan, ur. 14.12.1740 na Warmii, zm. po 1780; ksiądz katolicki, jezuita. Do zakonu

wstąpił w 1757. Kształcił się w Wilnie. Był profesorem filozofii w niższych szkołach jezuickich i nauczycielem języka niemieckiego. Od 1773 był misjonarzem w Mitawie (ob. Jełgawa, Łotwa) i w Kurlandii. Ogłosił w Wilnie dzieło *Misja domowa...*

Drozdowski Władysław, ur. 18.05.1905 w Jekaterynburgu – zm. 9.12.1977 w Brukseli; prawnik. Student prawa USB, członek Koła Grodnian, sekretarz Bratniej Pomocy USB 1930/31, członek Sądu Koleżeńskiego Koła Wilnian 1932, prezes Koła Wilnian 1935, kierownik Grupy Akademickiej OWP. Podczas okupacji działał w Warszawskim Okręgu Armii Krajowej pseud. „Piotrowicz", walczył w Śródmieściu podczas powstania. Był w niewoli niemieckiej. Po wojnie na emigracji w Belgii.

Drucki-Lubecki Konstanty Maria Józef, herbu Druck, książę, ur. 13.03.1893 w majątku Porochońsk, w powiecie pińskim, zm. w 1939? w ZSRR; generał brygady WP. Podczas I wojny światowej służył w armii rosyjskiej (pod koniec służby podporucznik w 12. Pułku Huzarów), był ranny. Od grudnia 1917 żołnierz szwadronu polskiego pod dowództwem rotmistrza Konstantego Plisowskiego, odbył słynny rajd z Odessy do I Korpusu Polskiego w Bobrujsku i służył tam w 3 pułku. Od stycznia 1919 w oddziale konnym Samoobrony Wileńskiej i w Pułku Ułanów Wileńskich (dochodząc do stanowiska dowódcy pułku), jako rotmistrz w październiku 1920 dowodził szwadronem i po walkach umożliwił piechocie zajęcie linii demarkacyjnej w okolicy Mińska. Za czyn ten został odznaczony Orderem Virtuti Militari V klasy. W l. 1921-1925 był dowódcą dywizjonu w 23 Pułku Ułanów Grodzieńskich; w 1925 ukończył Wyższą Szkołę Wojskową; do 1928 był dyrektorem naukowym i wykładowcą w Centrum Wyszkolenia Kawalerii w Grudziądzu, od 1927 ppułkownik. Po krótkim stażu na stanowisku zastępcy dowódcy 13 Pułku Ułanów Wileńskich dowodził 2 Pułkiem Szwoleżerów; od 1932 – pułkownik; w l. 1932-1938 był kierownikiem katedry taktyki kawalerii w Wyższej Szkole Wojskowej, potem był zastępcą dowódcy Wileńskiej Brygady Kawalerii (sierpień 1938) i wreszcie dowódcą tej Brygady (1939). Dowodził nią w wojnie 1939, 26 września 1939 stoczył potyczkę z najeźdźcą radzieckim pod Leszczercem i ciężko ranny (przebity przełyk i tchawica) trafił do niewoli. Więziony w Samborze i Kijowie bez pomocy lekarskiej jakoby zmarł (wg innej wersji dopiero w obozie starobielskim, wg jeszcze innej – rozstrzelany). Pośmiertnie awansowany przez generała Władysława Andersa do stopnia generała brygady (1964). Był autorem podręczników i artykułów w prasie wojskowej.

Druto Jan Kiejstut (lit. Jonas Kęstutis Drūtas), ur. 28.04.1909 w Ucz Dere obecnie Soczi) w Kraju Krasnodarskim, zm. 7.03. 1985 w Warszawie; działacz polityczny litewskiego pochodzenia, dyplomata, burmistrz Wilna (1940-1941), ambasador w Turcji, we Włoszech i we Francji. W dwudziestoleciu międzywojennym uczęszczał do litewskojęzycznego Gimnazjum im. Witolda Wielkiego w Wilnie, gdzie działał w kółku młodzieżowym „Laisvieji vergai" (Wolni niewolnicy; 1926-1927). Ukończył studia agronomiczne na Uniwersytecie Stefana Batorego. W latach 1934-1936 pracował jako asystent w Studium Agronomicznym wileńskiej uczelni. Podczas studiów był zastępcą skarbnika „Bratniej Pomocy", a także członkiem Związku Lewicy Akademickiej „Front". Od 1928 działał w Związku Młodzieży Komunistycznej, zaś od 1931 w Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, gdzie zajmował się m.in. sprawami Litwy. Zasiadał w Biurze Litewskim KC KPZB. Współzakładał Litewskie Towarzystwo Literatury i Sztuki (lit. Lietuvių meno ir literatūros draugija) o profilu centrowym infiltrowane przez komunistów. Był redaktorem nielegalnej gazety komunistycznej w języku litewskim „Valstiečių balsas". Za działalność

antypaństwową był skazany na 5 lat pozbawienia wolności w procesie w styczniu 1936. Karę odbywał w Grodnie. Więzienie opuścił w 1938. W latach 1939-1940 pracował jako nauczyciel w Wilnie. Po sowieckim najeździe na Litwę w 1940 objął funkcję burmistrza Wilna, następnie zaś przewodniczącego Tymczasowego Komitetu Wykonawczego w Wilnie. Pracował również w Gospłanie. W czasie II wojny światowej ukrywał się w Wilnie, m.in. dzięki pomocy Marii Fedeckiej. Po zakończeniu wojny znalazł się na terenie Polski, został mianowany wiceprezesem CUP z ramienia PPR (1946-1947), następnie zaś dyrektorem Departamentu Ekonomicznego w Ministerstwie Rolnictwa (1947-1948). Po tzw. zjednoczeniu ruchu robotniczego w Polsce został członkiem PZPR. W latach 1948-1951 sprawował funkcję ambasadora w RP w Ankarze, następnie zaś PRL w Rzymie (1952-1959) i w Paryżu (1961-1969). Po powrocie do Polski był dwukrotnie dyrektorem departamentu w MSZ (1959-1961; 1969-1972). Od 1972 pracował jako doradca ministra spraw zagranicznych PRL. Był członkiem zarządu Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Francuskiej.

Dubicki Józef Kalikst, h. Zagłoba, ur. w 1825 na Wileńszczyźnie, zm. w 1891 w Rydze; generał-major armii rosyjskiej, lekarz, doktor medycyny. Był ojcem Kazimierza. Kształcił się w Wilnie, potem w Akad. Medyko-Chirurgicznej w Petersburgu. W l. 1847-1850 ordynator szpitali wojskowych w Kerczu, potem w Finlandii, Charkowie, Mohylewie, Smoleńsku i Witebsku. 1864 w stopniu kapitana był lekarzem pułkowym i ordynatorem szpitala w Wyborgu. W l. 1870-75 pracował naukowo w dziedzinie higieny i wenerologii, odbył liczne podróże zagraniczne; potem był ordynatorem szpitala w Rydze. W l. 1877-78 – naczelny lekarz szpitali wojskowych na froncie tureckim w stopniu pułkownika. Powrócił następnie do Rygi, dosłużył się godności radcy stanu i tam zmarł. Autor opracowań specjalistycznych i publicystyki.

Dubicki Kazimierz Pius, h. Zagłoba, syn Józefa Kaliksta, ur. w 1858 na Wileńszczyźnie, zm. w 1906 w Rydze; generał.-major armii rosyjskiej, inżynier. Ukończył w Moskwie gimnazjum i inżynierską szkołę junkrów, a w 1878 Nikołajewską Akademię Wojskową. Jako oficer saperów wziął udział w wojnie przeciwko Turcji budując przeprawy na Bukowinie. Służył głównie w Azji i na Dalekim Wschodzie. Kapitan od 1887, pułkownik od 1896 w sztabie Nadamurskiego Okręgu Wojskowego. W l. 1898-1901 był głównym budowniczym instalacji obronnych tamże, potem inspektor fortyfikacji w twierdzy Port Artur, od 1904 w Sztabie Głównym – Inspektor Umocnień Morskich; mianowany generałem w 1905. Pochowany w Rydze na rzymsko-katolickim cmentarzu św. Michała.

Dubieniecki Władimir, Dubeneckis Vladimiras, ur. 6.09.1888 w Barnaule w Kraju Ałtajskim, zm. 10.08.1932 w Królewcu; litewski architekt, scenograf. W l. 1906-1914 studiował w Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu pod kierunkiem L. Benua; w 1917 został profesorem tej uczelni; w 1913 przebywał w Wilnie, gdzie zaprojektował i zbudował dom lekarza Niedźwieckiego; od 1919 z przerwami mieszkał w Kownie. Od 1927 wykładał w kowieńskiej Szkole Sztuk Pięknych; w 1928 mieszkał w Berlinie, gdzie projektował różne budowle; w Kownie w 1925 zaprojektował budynek tymczasowej galerii im. M.K. Čiurlionisa; w l. 1923-1925 wspólnie z Mykolasem Songailą rekonstruował budynek Państwowego Teatru w Kownie, w 1930 zaprojektował kościół w Betygole (Betygala); potem budynek Muzeum Witolda Wielkiego (obecnie Muzeum Historii i Sztuki im. M.K. Čiurlionisa) w Kownie (1931-1936), ponadto kilka domów mieszkalnych. Tworzył też dekoracje teatralne.

Dubiński Samuel, ur.? w Trokach, zm. 13.09. 1912; kapitan sztabowy armii rosyjskiej. Karaim. W 1901 ukończył Szkołę Oficerską Piechoty w Wilnie i został skierowany do 170 Pułku

Piechoty w Mołodecznie. W 1904 w stopniu podporucznika jako ochotnik uczestniczył w wojnie rosyjsko-japońskiej. Po wojnie wrócił do macierzystego pułku, później w stopniu kapitana sztabowego dowodził służbą łączności 43 Dywizji Piechoty. Podczas wyjazdu służbowego spadł z konia. Od tego wypadku miał zaburzenia psychiczne, zaniki pamięci. 13.09. 1912 popełnił samobójstwo.

Dubowicz Aleksy, ur.?, zm. 20.09.1652; ksiądz unicki, bazylianin, pisarz. Był synem burmistrza wileńskiego, brat Jana Dubowicza. W 1628 został starszym klasztoru św. Trójcy w Wilnie, w 1637 – archimandrytą wileńskim, a od 1645 – także supraskim; zasłużony dla rozbudowy klasztoru. Autor kazań, panegiryków na cześć Władysława IV, J. Tyszkiewicza, A. Kuncewicza, T. Tryzny.

Dubowicz Jan, ur.?, zm. w 1646; ksiądz unicki, archimandryta, pisarz. Był synem wileńskiego burmistrza, brat Aleksego Dubowicza. Był zwolennikiem unii brzeskiej 1596. W 1619 został zastępcą połockiego arcybiskupa Jozafata Kuncewicza w Mohylewie; od 1634 był archimandrytą pińskiego, leszczańskiego, później dziermańskiego monasteru na Ukrainie. Opublikował panegiryk: *Hierarchia, abo o Zwierchności w Cerkwi Bożey* (Lwów 1644); wydał też: *Kalendarz prawdziwy cerkwi Chrystusowej* (Wilno 1644).

Dubrowka Nikodem, syn Jana i Heleny z domu Jakubiec, ur. 15.03.1904 we wsi Potapowicze w parafii Lachowicze na Białorusi, zm. 6.07.1979 w Londynie; ksiądz katolicki, kapelan wojskowy. Ochrzczony w cerkwi prawosławnej, a w 1905 przyjęty do Kościoła katolickiego, gdy cała rodzina powróciła do wyznania katolickiego. Po śmierci ojca w 1907 rodzina znalazła się w trudnej sytuacji materialnej. W 1916 proboszcz Leonard Kawecki umieścił 12 letniego Nikodema w ochronce w Mińsku. Stąd Polskie Towarzystwo Pomocy Ofiarom Wojny wysłało go do majątku Ratyńskich w Sińczy w powiecie ihumeńskim, a następnie do majątku Świackich w guberni mohylewskiej, do szkoły rolniczo-ogrodniczej. Po likwidacji tej szkoły przez bolszewików w grudniu 1917 wrócił do ochronki w Mińsku, gdzie ukończył szkołę powszechną. W czasie inwazji bolszewickiej w 1920 wyjechał z całą ochronką na Pomorze. Tu przez rok uczył się w progimnazjum w Nowym Mieście. Następnie przyjechał do Nieświeża, gdzie uczył się w gimnazjum utrzymując się z korepetycji. Ostatni rok gimnazjum ukończył w Łunińcu na Polesiu w 1925 i tegoż roku wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Wilnie. Studiował jednocześnie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batorego. Święcenia kapłańskie przyjął 4.04.1931 z rąk arcybiskupa wileńskiego Romualda Jałbrzykowskiego w bazylice katedralnej. Na pierwszą placówkę został skierowany do Świra w charakterze prefekta szkół powszechnych. Pracował tu do 1938 r., kiedy to otrzymał nominację na prefekta szkół i administratora powstającej parafii w Baksztach w dekanacie wiszniewskim. 11.08.1939 otrzymał nominację na prefekta szkół w Oszmianie. Tu go zastał go wybuch II wojny światowej. Dnia 1.09.1939 został kapelanem garnizonu w Nowej Wilejce, a 19 września tego roku przekroczył granicę litewską w okolicach Mejszagoły. Władze litewskie skierowały go do obozu w Połądze. Pod koniec grudnia 1939 został przeniesiony do obozu w Wiłkomierzu, gdzie znajdowało się ponad 2 tysiące polskich żołnierzy i policjantów. Tu przebywał do lipca 1940 r., kiedy to Sowieci wywieźli żołnierzy do obozu w Kozielsku. W tym obozie przebywał do wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej. Dnia 29.06.1941 wywieziono więźniów z Kozielska do Griazowca koło Wołogdy, a po nawiązaniu stosunków polsko-sowieckich zwolniono i 19.08.1941 przyjęto do Armii Polskiej. We wrześniu t.r. przybył do Tockoje i został kapelanem 16 pułku piechoty. Później był jeszcze w 13 pułku piechoty, zastępcą proboszcza 5 dywizji piechoty oraz proboszczem Bazy II Korpusu. Brał udział w kampanii wło-

skiej i został odznaczony Krzyżem Zasługi. Po demobilizacji wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie pracował najpierw w parafii św. Józefa w Manteno, a od 1952 był proboszczem parafii św. Tadeusza w Jolliet w stanie Illinois. Pod koniec życia wyjechał do Anglii i zmarł w Londynie.

Dundulienė Pranė, ur. 12.02.1910 w Filipach w pow. święciańskim, zm. 27.02.1991 w Wilnie; profesor litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego, etnolog, pedagog. W 1938 ukończyła etnologię na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie; w l. 1938-1940 pracowała w Litewskim Towarzystwie Naukowym w Wilnie, w l. 1940-1950 – w Instytucie Historii Litwy, od 1944 – na Uniwersytecie Wileńskim, od 1971 profesor. Wydała ok. 20 prac naukowych z etnologii.

Dundulis Bronius, ur. 26.11.1909 we wsi Gyvakarai koło Kupiszek (Kupiškis), zm. 1.09.2000 w Wilnie; profesor Uniwersytetu Wileńskiego, historyk. W 1933 ukończył Uniwersytet Witolda Wielkiego w Kownie, w l. 1933-1940 studiował na Sorbonie w Paryżu, w 1940 wydał książkę *Napoléon et la Lituanie en 1812*. (Paris 1940), na podstawie tej pracy uzyskał stopień naukowy doktora nauk historycznych Od 1941 pracował na Uniwersytecie Wileńskim, od 1969 profesor.

Dunikowski Jan, ur. 15.05.1802, zm. 3.03.1857 w Wilnie; generał-major armii rosyjskiej. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Dunin-Horkawicz Janusz, ur. 26.03.1931 w Wilnie, zm. 27.07.2007 w Łodzi; literaturoznawca, bibliolog, bibliofil, bibliotekarz, nauczyciel akademicki. Członek Wydziału I Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, działacz Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego, członek założyciel i członek honorowy Łódzkiego Towarzystwa Przyjaciół Książki, aktywny działacz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (do 1981 r.), członek Komisji Literatury Popularnej Komitetu ds. Literatury PAN, współpracownik Komisji Historycznej Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek, Należał również do Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej i do Klubu Miłośników Litwy. Od 1945 mieszkał w Łodzi, gdzie w 1950 r. ukończył I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika. W latach 1950-1955 studiował polonistykę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W 1957 został zatrudniony w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Łódzkiego, gdzie przeszedł wszystkie stopnie zawodowe i naukowe, a w latach 1984-1987 pełnił funkcję dyrektora. W 1968 r. obronił na Uniwersytecie Łódzkim pracę doktorską na temat *Wstęp do literatury świeckiej drugiego rynku wydawniczego w Polsce*, a w 1993 r. zakończył przewód habilitacyjny na podstawie rozprawy *Rozwój cech wydawniczych polskiej książki literackiej XIX i XX w*. W czasie pracy w BUŁ podejmował prace dydaktyczne szkoląc bibliotekoznawców na Uniwersytecie Łódzkim i Jagiellońskim. Po zakończeniu kadencji dyrektora BUŁ, po czterdziestu latach służby bibliotecznej w 1997 r. objął etat w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej poświęcając się pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej. W 1990 r. awansował na stanowisko profesora nadzwyczajnego, a następnie w 1998 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Po przejściu na emeryturę, od 2002 r. aż do śmierci pracował w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, w Zakładzie Dziennikarstwa oraz Zakładzie Komunikacji Społecznej i Socjologii Mediów, gdzie wykładał edytorstwo. Mąż Cecylii Dunin, ojciec Kingi Dunin.

Dyderstein, Dietrichstein, Jan Tobiasz, ur.?, zm. 1769; sztukator, architekt. W l. 1749-1752 mieszkał z żoną w Wilnie, gdzie podejmował prace architektoniczno-dekoracyjne i opłacał składkę w zborze protestanckim. Od 1749 brał udział w odbudowie zniszczonego przez pożar kościoła św. Ducha. Za sumę 130 czerwonych złotych rocznej pensji i ordynarię

wybudował kopułę na tymże kościele, a ponadto był jednym z wykonawców dekoracji jego wnętrza. Dziełem jego są zapewne ozdoby ze stiuku, ponieważ w protokole konwentu dominikanów wileńskich z 24.11.1749 występuje on jako „in arte gipsatura peritissimus".

Dymitrowicz Paweł, ur.?, zm. w 1641; pastor ewangelicki, pisarz, pedagog. Pochodził z drobnej Szlachty WKL. Uczył się w wileńskim gimnazjum kalwińskim; z swoim wychowankiem Sz. Przyłubskim studiował na uniwersytetach we Frankfurcie n. Odrą (1611), Lipsku, Heidelbergu (1612); studiował filozofię na uniwersytecie w Altdorf (1613). Po powrocie do kraju został pomocnikiem nauczyciela (1615), kierownikiem wyższych klas (1616) i rektorem gimnazjum kalwińskiego w Wilnie. W 1627 osiedlił się w Słucku, gdzie był wychowawcą J. Radziwiłła, później był pastorem w Dubinkach; w 1641 został kuratorem gimnazjum kalwińskiego w Słucku. Był autorem artykułów teologicznych.

Dziamidau Mikoła, ur. 10.12.1888 w Grodnie lub Łomży, zm. 23 maja 1967 w Chicago; generał-major wojska białoruskiego,działacz narodowy, oświatowy i społeczno-kulturalny. Uczył się w męskim gimnazjum filologicznym w Łomży. W 1905 ukończył seminarium pedagogiczne w Świsłoczy. Od 1907 pracował w urzędzie służby ruchu na kolei, a następnie jako nauczyciel w szkole powszechnej. Jednocześnie został wolnym słuchaczem kursów wieczorowych na wydziale historyczno-filologicznym Uniwersytetu Warszawskiego. W 1910 w średniej szkole realnej w Białymstoku zdał egzamin na nauczyciela szkół powiatowych. Od 1 października 1911 był dyrektorem szkoły kolejowej w Białymstoku. W 1912 uczęszczał na letni kurs pedagogiki i metodyki oraz kurs historii w instytucie pedagogicznym w Wilnie, zdając egzamin na nauczyciela historii i języka rosyjskiego. Brał udział w I wojnie światowej. Służył w pododdziałach gospodarczych w różnych oddziałach wojskowych na Kowieńszczyźnie, zaś od stycznia 1915 zajmował funkcję pisarza wojskowego oddziału mobilizacyjnego oficerów w Piotrogrodzie. Od końca 1915 do października 1916 przeszedł kurs w Mikołajewskiej Akademii Wojskowej, po czym skierowano go do 1 Pawłowskiej Szkoły Wojskowej. Po jej ukończeniu 1 lutego 1917, został oficerem szkoleniowym 7 kompanii szkolnej. Po rewolucji październikowej 1917 przystąpił do bolszewików. Objął funkcję komisarza okręgowego w Nowogródku. Podczas pobytu w Dźwińsku na pocz. marca 1918 dostał się do niewoli niemieckiej i został osadzony w obozie jenieckim. Po zakończeniu wojny pod koniec listopada tego roku wyszedł na wolność i przyjechał do Wilna, gdzie nawiązał kontakty z białoruskimi działaczami narodowymi. Przystąpił do organizacji białoruskich oddziałów wojskowych w litewskiej armii. 1 grudnia 1918 został odkomenderowany do litewskiego ministerstwa obrony. Jednak już 20 grudnia w stopniu kapitana został komendantem miasta Grodno, pełniącego rolę stolicy Białoruskiej Republiki Ludowej. Podjął energiczną działalność w celu utworzenia białoruskich oddziałów wojskowych. Sformował 350-osobowy samodzielny batalion grodzieńskiej komendantury. Z jego inicjatywy doszło do utworzenia punktów werbunkowych w 10 miejscowościach Białorusi. 1 czerwca 1919, po zajęciu Grodna przez polskie wojska, został aresztowany przez Polaków i pod koniec lipca tego roku osadzony na krótko w obozie dla internowanych w Białymstoku. Po wypuszczeniu na wolność we wrześniu, przeszedł kurs nauczycielski. W tym samym czasie wszedł w skład Białoruskiej Komisji Wojskowej w Wilnie, której działalność została zalegalizowana 22 października dekretem Józefa Piłsudskiego. Na pocz. grudnia wraz z innymi członkami Komisji przybył do Mińska. Został skierowany do białoruskiej szkoły podchorążych w Warszawie. Rozczarowany działalnością Komisji latem 1920, podczas bolszewickiej ofensywy na Warszawę, wstą-

pił do sojuszniczych oddziałów gen. Stanisława Bułak-Bałachowicza, gdzie sformował 700-osobowy samodzielny batalion białoruski, stając na jego czele. W październiku tego roku gen. S. Bułak-Bałachowicz mianował go komendantem wszystkich białoruskich oddziałów wojskowych na Białorusi. Mikoła Dziamidau wziął udział w listopadowej kampanii bałachowców na zajętych przez bolszewików obszarach białoruskich w rejonie Mozyrza. Jego batalion w składzie Ostrowskiego Pułku Piechoty 2 Dywizji Piechoty prowadził w dniach 10-14 listopada 1920 zwycięskie walki o Kalinkowicze. 21 listopada doszedł wraz białoruskim batalionem Smoleńskiego Pułku Piechoty do linii rzeki Prypeć, po czym wspomógł główne siły gen. S. Bułak-Bałachowicza, wycofujące się spod Rzeczycy, gdzie zostały pobite przez wojska bolszewickie. Po internowaniu wojsk gen. S. Bułak-Bałachowicza 400-osobowy batalion M. Dziamidaua pozostawał w strefie neutralnej pomiędzy wojskami sowieckimi i polskimi, na lewym brzegu Prypeci. Po boju z sowieckim 40 Pułkiem Strzeleckim 29 listopada, a następnie kolejnymi oddziałami bolszewickimi 3 grudnia, został zmuszony do przejścia na polską stronę granicy. W styczniu 1921 został zdemobilizowany, zaś M. Dziamidaua internowano i osadzono w obozie w Radomiu. 1 czerwca tego roku został wypuszczony, po czym został kierownikiem szkoły powszechnej w Grodnie. Działał w białoruskim ruchu narodowym. W 1922 startował w wyborach do Sejmu jako kandydat Bloku Mniejszości Narodowych. W wyniku jego przemówień publicznych doszło do wystąpień ludności białoruskiej, co doprowadziło do jego krótkotrwałego aresztowania. Podczas trwania procesu zbiegł do Wilna, a stamtąd do Dźwińska na Łotwie. Tam został nauczycielem w białoruskiej szkole w rejonie Dźwińska. Od 1924 mieszkał w Rydze, gdzie współpracował z byłym generałem białoruskim Kostusiem Jezawitauem. Został członkiem białoruskich towarzystw kulturalno-społecznych „Biełaruskaja Chatka" i „Ruń". Współpracował z białoruską sekcją w łotewskim ministerstwie kultury. Po zajęciu Łotwy przez Armię Czerwoną w 1940, został aresztowany przez NKWD i osadzony w więzieniu na Łubiance w Moskwie. Wypuszczony wkrótce na wolność powrócił na Łotwę. Po jej zajęciu przez wojska niemieckie w 1941, podjął współpracę z okupantami. Objął funkcję inspektora białoruskich szkół powszechnych na Dźwińszczyźnie. W kilku szkołach wprowadził język białoruski jako główny. W 1943 został okręgowym inspektorem szkolnym w Lidzie. Zorganizował kursy nauczycielskie. W tym samym roku sformował tam batalion Białoruskiej Samopomocy Ludowej. W czerwcu 1944 ewakuował się do Niemiec. 12 października tego roku w Berlinie objął funkcję komendanta kursów podoficerskich przy 1 Kadrowym Batalionie Białoruskiej Obrony Krajowej. 27 października odkomenderowano go do pracy w oddziale mobilizacyjnym kierownictwa spraw wojskowych w Białoruskiej Centralnej Radzie. Po zakończeniu wojny przebywał we francuskiej strefie okupacyjnej. W 1948 był jednym z inicjatorów zwołania soboru białoruskiej autokefalicznej cerkwi prawosławnej. W 1950 zamieszkał w USA. Wszedł w skład kierownictwa Białorusko-Amerykańskiej Rady Narodowej. Działał w Stowarzyszeniu Białorusinów Stanu Illinois. Prowadził audycje radiowe po białorusku w radiu w Chicago. Był kierownikiem chóru kościelnego parafii prawosławnej Św. Jerzego w tym mieście.

Dziekan Antoni, ur. w 1914 w Konwaliszkach k. Bieniakoń, zm. 12.02.2004 w Sużanach w rejonie wileńskim; ksiądz katolicki. Pochodził z rodziny gajowego, ukończył szkołę początkową w Utkanach, później uczył się w szkole powszechnej w Dziewieniszkach d. powiatu oszmiańskiego; na początku lat 20-tych wstąpił do szkoły organistów im. J. Montwiłła w Wilnie; po ukończeniu szkoły był organistą w Hermaniszkach koło Werenowa, równocześnie zaocznie uczył się

na kursach gimnazjalnych w Lidzie; był też pocztowcem wr wsi Peliszcze na Polesiu, później pracował na poczcie w Bezdanach i w Połoczanach koło Mołodeczna, następnie pracował na poczcie w Krupowie k. Lidy, gdzie również był organistą; maturę złożył w Wilnie w 1938, w tymże roku wstąpił na Wydział Teologii Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, po zamknięciu USB w 1940 kontynuował naukę w tajnym seminarium duchownym, magisterium teologii uzyskał 2.02.1942; w 1943 został aresztowany przez gestapo, 3 miesiące przebywał w więzieniu na Łukiszkach w Wilnie; w 1945 otrzymał święcenia kapłańskie z rąk abpa Romualda Jałbrzykowskiego w katedrze wileńskiej; był wikarym w Nowych Święcianach, następnie biskup Mečislovas Reinys przeniósł go do parafii Gajdy w rejonie ignalińskim; później pracował w Jaszunach, Rudziszkach, Starych Trokach, Ławaryszkach, a w 1962 został proboszczem w Sużanach i tam zmarł.

Dziemian Józef, ur. 23.03.1900 we wsi Krasne Stare w powiecie białostockim, zm. 11.12.1966 w Białymstoku; ksiądz katolicki. Uczył się w rosyjskiej szkole początkowej w Krasnym Folwarcznym, następnie kontynuował naukę w tajnej szkole powszechnej polskiej Rafałowskiego w Białymstoku, potem uczył się w gimnazjum rosyjskim w Białymstoku, maturę zdał w polskim gimnazjum w Brześciu n. Bugiem. Po maturze wstąpił na Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie i rozpoczął studia na Wydziale Teologicznym, równocześnie pracował w Archiwum Państwowym pod kierunkiem prof. Henryka Łowmiańskiego. W 1925 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, 1929 uzyskał magisterium. W 1931 przyjął święcenia kapłańskie. Na pierwszą placówkę duszpasterską arcybiskup R. Jałbrzykowski wysłał go do Zabłocia k. Wasiliszek, następnie przeniesiony do Słobódki k. Brasławia, a w 1932 – do Borodzenicz, skąd na skutek zatargu z władzami szkolnymi przeniósł się do Parafianowa, a w 1934 przeszedł na probostwo w Bytyniu koło Słonimia. W Bytyniu pracował najdłużej. Tu dokończył budowę kościoła, zbudował nową plebanię, dom katolicki, budynki gospodarcze. Pobudował też kaplicę św. Jozafata dla unitów i przy niej została założona parafia wschodniego obrządku. Po 17.09.1939 musiał się ukrywać przed skomunizowaną miejscową ludnością, a potem siedział w więzieniu w Bytyniu, następnie przewieziono go do więzienia w Słonimiu, skąd został zwolniony do domu dzięki pułkownikowi sowieckiemu, który był Polakiem. Po zwolnieniu z więzienia udał się do Wilna, później w rodzinne strony białostockie. Całą okupację sowiecką przepracował w Dolistowie, gdzie pomagał w pracy starszemu wiekiem ks. Janowi Przybińskiemu. W czasie okupacji niemieckiej jesienią 1941 został proboszczem w Czarnej Wsi Kościelnej. Pracował tu do połowy 1944, potem wyjechał do Myszyńca. Pracował tu do lutego 1945. W lipcu 1945 wyjechał do Olsztyna i otrzymał nominację na proboszcza w Szczytnie. Potem pracował w Wielisławiu k. Polanicy, w parafii Wierzchowice, następnie – we Wrocławiu. W 1964 odszedł na emeryturę i zamieszkał w Białymstoku, gdzie zmarł.

Dzierżyński Adolf, syn Eustachego i Eugenii z d. Kwinto, ur. 1.06.1894 w m. Tusły w powiecie wileńskim, zm. 10.08.1964 w Gdańsku; major WP. W 1913 ukończył II Gimnazjum w Wilnie i wstąpił na Wydział Medyczny Uniwersytetu w Kijowie. W 1915 po ukończeniu 4 semestrów medycyny nie wrócił na Uniwersytet. Pozostał w okupowanym przez Niemców Wilnie, obejmując posadę medyka w magistracie wileńskim. W czerwcu tego roku wstąpił do POW stając się jednym z jej założycieli w Wilnie. Zorganizował i prowadził tajną drukarnię POW w Wilnie. Ukończył jednocześnie Szkołę Podchorążych POW. W latach 1917-1918 był komendantem I Obwodu X Okręgu POW w Wilnie. W listopadzie 1918 uczestniczył w rozbrajaniu Niemców w Wilnie. Za bohaterstwo wykazane w tych

akcjach został odznaczony Orderem Virtuti Militari 5 kl. (27.12.1921). 11.11.1918 wstąpił do Wojska Polskiego i walczył w Samoobronie Wileńskiej. 13.02.1919 został pporucznikiem w Mińskim Pułku Strzelców, w którego składzie wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Po wojnie służył w 6 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. 1.11.1920 awansowany na stopień porucznika pełnił kolejno funkcje dowódcy plutonu, kompanii i baonu oraz oficera personalnego. 1.01.1929 otrzymał awans na stopień kapitana. W 1931 przybył wraz z pułkiem do Sandomierza. W połowie lat trzydziestych został komendantem powiatowym Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego w Sandomierzu. 19.03.1937 awansowany na stopień majora. W sierpniu 1939 został II oficerem Sztabu w Lądowej Obronie Wybrzeża. Walczył aż do 19.09.1939, gdy w Babim Dole, na skraju lądu, poddał się z ostatnią garstką obrońców. W niewoli został osadzony w oflagu. Po wojnie służył w RKU w Sandomierzu. Jednak niedługo potem został usunięty z wojska i pracował w przedsiębiorstwie melioracyjnym. W 1952 przeniósł się do Gdańska. Pracował w różnych zakładach pracy, z których był zwalniany z powodu swej przeszłości. W 1957 przeszedł na emeryturę. W tym samym roku awansowany na ppłk. rezerwy. Zm. w Gdańsku.

Dziewałtowski-Gintowt Aleksander, ur. 26. 02.1821, zm. 14.08.1889; ksiądz katolicki, biskup sufragan płocki, koadiutor i arcybiskup metropolita mohylewski, administrator apostolski diecezji mińskiej. Po ukończeniu Seminarium Duchownego w Wilnie i święceniach kapłańskich w 1845 był wikariuszem w Wiłkomierzu, proboszczem w Janiszkach i Grodnie. Następnie został kanonikiem wileńskim i sejneńskim oraz archidiakonem białoruskim. 23.02.1872 prekonizowany biskupem tytularnym Helenopolis i biskupem sufraganem płockim, sakrę biskupią przyjął 18.08.1872. W l. 1876-1882 był wikariuszem generalnym i kapitulnym. Rozbudował płockie seminarium duchowne. 15.03.1882 przeniesiony na koadiutora abpa A. Fijałkowskiego w Mohylewie, rządy archidiecezji objął w 1883. Był również administratorem apostolskim diecezji mińskiej. Bronił praw Kościoła przed ingerencją władz carskich i wprowadzaniem języka rosyjskiego do liturgii, protestował przeciwko likwidacji parafii i klasztorów. Przyczynił się do rozwoju Akademii Duchownej w Petersburgu. Był prezesem tamtejszego Kolegium Rzymskokatolickiego.

Dziewicki Marian, syn Adama i Marii z Rzepeckich, ur. 4.12.1872 w Tulczynie na Podolu, zm. 3.07.1935 w Wilnie; prawnik, sekretarz Koła Kresowego w pierwszej Dumie, prezydent Wilna w okresie Litwy Środkowej, działacz samorządowy. Ukończył gimnazjum w Niemirowie. Po czteroletnich studiach w 1900 uzyskał dyplom Wydziału Prawnego Petersburskiego Uniwersytetu Państwowego. Aplikował w Moskwie u mecenasa Aleksandra Lednickiego. Był osobistym sekretarzem Lednickiego w okresie, gdy ten zasiadał jako poseł w pierwszej Dumie (w 1906), w tym samym okresie pełnił też funkcję sekretarza Koła Kresowego. Po rozwiązaniu pierwszej dumy osiadł w Wilnie, gdzie 19 maja 1908 obrany został sekretarzem Rady Miejskiej. Funkcję tę sprawował, wybrany ponownie w 1910, aż do rozwiązania Rady Miejskiej przez okupacyjne władze niemieckie w 1915. Ożeniony 28 listopada 1909 z Heleną z Jazdowskich, miał z nią troje dzieci – Irenę, Marię oraz Jerzego. W okresie pierwszej wojny światowej pracował jako nauczyciel łaciny w wileńskich gimnazjach Zygmunta Augusta, Joachima Lelewela i Elizy Orzeszkowej. Był następnie głównym referentem i naczelnikiem kancelarii Okręgu Wileńskiego w Zarządzie Cywilnym Ziem Wschodnich. Wybrany do Rady Miejskiej Wilna w 1919, pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Finansowej RM i wojewódzkiej Komisji Oszczędnościowej, był także członkiem Miejskiej Komisji Praw-

nej. Po zajęciu Wilna przez Litwinów Komitet Polski delegował go na stanowisko ławnika w magistracie wileńskim. W początkowym okresie istnienia Litwy Środkowej desygnowany przez generała Lucjana Żeligowskiego pełnił czasowo funkcję Prezydenta Miasta. W 1924 ponownie obrany sekretarzem Rady Miejskiej. 30 kwietnia 1935 na własną prośbę z powodu ciężkiego stanu zdrowia przeniesiony został decyzją Prezydenta Miasta w stan spoczynku. Zmarł 3 lipca 1935 i pochowany został na wileńskim Cmentarzu Bernardyńskim.

Dziewulski Eugeniusz, syn Mariana i Alojzy z Urbanowiczów, ur. 9.01.1888 w Humaniu na Ukrainie, zm. 4.02.1978 w Falenicy koło Warszawy; dyrygent, kierownik muzyczny i dyrektor teatru, reżyser, scenograf. Po ukończeniu szkoły realnej, od 1913 kształcił się w klasie kompozycji i dyrygentury Reinholda Gliera w konserwatorium kijowskim. W 1918 otrzymał dyplom „artysty wyzwolonego". W okresie studiów był kierownikiem muzycznym Towarzystwa Polskiego w Kijowie i dyrygentem orkiestry teatralnej (1914-1917). Napisał muzykę do granych tam sztuk: *Krzyżacy, Noc listopadowa, Nowy Don Kichot* i dyrygował orkiestrą podczas przedstawień. Współpracował też z T. Studia Stanisławy Wysockiej. Grał na skrzypcach w Kijowskiej Orkiestrze Symfonicznej i dyrygował koncertami. W 1917 był kierownikiem muzycznym Młodego Towarzystwa Polskiego w Kijowie. Od 1918 współpracował z ukraińskim teatrem Narodna Drama i Mołodoj Teatr. Dyrygował na tych scenach własnymi ilustracjami muzycznymi, m.in. do sztuk: *Diabeł i karczmarka, Sonce ruiny*. W teatrze Sołowcowa w Kijowie przygotował muzycznie i dyrygował baletem *Chrizis*. Kierował także kijowskim Konserwatorium Dramatycznym. Brał udział jako ochotnik w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920. Potem zamieszkał w Warszawie. W latach (1920-1921) wykładał w prywatnej szkole teatralno-filmowej S. Wysockiej. Brał udział w przygotowaniu premiery *Pragmatystów* w T. Elsynor (1921; opracował scenografię, „reżyserię gestu" oraz ilustrację muz.). Współpracował także jako muzyk i asystent z Wysocką przy wystawieniu w 1922 *Strasznych dzieci* w warszawskim Teatrze Rozmaitości. W sezonie 1924/1925 wykładał w Instytucie Reduty. W latach 1925/1926 przeniósł się, wraz z zespołem Reduty, do Wilna. Był kierownikiem muzycznym, reżyserem, a także kierownikiem gospodarczym Domu Reduty w Wilnie i Grodnie oraz dyrygentem przedstawień muzycznych. Komponował muzykę do większości przedstawień dram. i dyrygował jej wykonaniem (m.in. do *Wesela, Wyzwolenia, Nowego Don Kiszota, Ptaka, Snu, Betleem Ostrobramskiego, Erosa i Psyche, Księcia Niezłomnego*). Niekiedy także projektował dekoracje (*Judasz, Złota kaczka* H. Zakrzewskiej). Wykładał również (od 1925) teorię muzyki i kompozycję w wil. konserwatorium oraz prowadził klasę dyrygowania i klasę operową. W 1929-1931 był. kier. muz. w rozgłośni PR w Wilnie. Komponował ilustracje muz. do wielu słuchowisk (np. do *Konrada Wallenroda, Żmii, Słowika, Bazyliszka na Bakszcie*). W 1929-1931 był także kier. muz. Teatrów Miejskich w Wilnie. Skomponował m.in. muzykę do przedstawień: *Pana Jowialskiego, Snu nocy letniej, Nocy listopadowej, Betlejek* H. Romer-Ochenkowskiej, *Turandot* oraz do *Salome* (także jego inscenizacje, reżyseria, scenografia, 1929). Współpracował z Hebrajskim Studio Dramatycznym w Wilnie. Był kier. i dyrygentem Orkiestry Tow. Filharmonicznego. Utworzył w Wilnie oddział Pol. Tow. Muzyki Współczesnej. Urządzał audycje i koncerty kameralne, był jednym z najbardziej energicznych organizatorów życia muz. w Wilnie. W 1931 przeniósł się do Lublina. Objął tu dyrekcję Tow. Muz. oraz Instytutu Muz. im. Moniuszki, w których do wybuchu II wojny światowej, wykładał teorię muzyki, uczył kompozycji, dyrygowania, gry na organach i prowadził klasy operowe.

Od 1932 był dyrygentem i kier. artyst. Orkiestry Symfonicznej Tow. Muz. w Lublinie, w 1933 objął kierownictwo Tow. Śpiewaczego „Echo". Dążył do utworzenia stałej sceny muz. w Lublinie. W sezonie 1932/1933 był dyrektorem Teatru Wielkiego w tym mieście. Wystawił w nim m.in. *Damy i huzary*. W następnych sezonach organizował w T. Wielkim przedstawienia szkolne klasy operowej (pn. T. Młodych) Instytutu im. Moniuszki. Nadal dojeżdżał do Wilna, prowadził wykłady i koncerty. Dyrygował koncertami w Filharmonii Warszawskiej (1934), w Katowicach (1937). Opracował ilustrację muz. do *Sułkowskiego* (T. Polski, Warszawa, 1936). Pisał muzykę do słuchowisk radiowych (np. do *Piotra Płaksina*). Po II wojnie światowej współpracował z Teatrem Wybrzeże (sceny w Gdyni i w Sopocie). Opracował ilustrację muz. do szeregu przedstawień, m.in. do *Homera i Orchidei*, *Balladyny*, *Chorego z urojenia*, *Wesela*, *Wiśniowego sadu*. W sezonie 1947/1948 był również kier. muz. tego teatru. W lecie 1949 wystawił w Warszawie *Wesele na Kurpiach*. W sezonie 1949/1950 był kier. muz. T. im. Bogusławskiego w Kaliszu, opracował ilustrację muz. m.in. do przedstawień *Sułkowskiego*, *Płatona Kreczeta*, reżyserował też *Króla włóczęgów*. Do 1952 sporadycznie współpracował jako kompozytor z różnymi teatrami, m.in. z T. Ziemi Rzeszowskiej, T. Nowej Warszawy. W 1952 był naczelnikiem Wydz. Operowego w Min. Kultury i Sztuki. Od stycznia 1953 do marca 1954 był kier. i pierwszym dyrygentem Filharmonii w Lublinie. W 1954 został prezesem Warsz. Tow. Muz. i do 1958 dyrygował jego orkiestrą. Był idealnym, wszechstronnym kier. muzycznym teatrów. Potrafił grać, komponować muzykę, zinstrumentować ją, zaangażować wykonawców i dyrygować orkiestrą. Miał twórczy udział w spektaklach na równi z reżyserami i aktorami. Krytycy piszący o jego muzyce scen. podkreślali zawsze jej organiczny związek z przedstawieniem. Był dobrym chórmistrzem i cenionym w swoim czasie kompozytorem. Przyjaźnią i zaufaniem darzył go Juliusz Osterwa. W 1966 jego suita orkiestrowa *Kolorowe obrazki* (1962) została wyróżniona na Konkursie Kompozytorskim im. księcia Rainiera w Monako.

Dzmitrowicz (Zmitrowicz) Paweł ur.?, zm. 1641; duchowny ewangelicki, pisarz, pedagog. Pochodził z drobnej szlachty osiadłej na Wileńszczyźnie; uczył się w szkole kalwińskiej w Wilnie; podróżował po Europie, słuchał wykładów na uniwersytetach we Frankfurcie nad Odrą, w Lipsku i Heidelbergu. Po powrocie do Wilna w l. 1615-1616 był nauczycielem a później rektorem szkoły kalwińskiej. W 1627 był wychowawcą na dworze J. Radziwiłła w Słucku. Pod koniec życia został pastorem w Dubinkach i kuratorem szkoły kalwińskiej w Słucku. Pisał utwory przeważnie w języku łacińskim, w Wilnie nakładem szkoły kalwińskiej wydał panegiryki poświęcone przedstawicielom znanych rodów litewskich; wydał *Oratio de theologiae ab Omnibus tractanda* (Altdorf 1613).

E

Eisenbach Artur (Aron), ur. 1906 w Nowym Sączu, zm. w 1992 w Tel Awiwie, Izrael; historyk. Mając 14 lat wstąpił do Partii Socjalistycznej. W 1923 zapisał się na kurs nauczycielski w Wilnie. Nawiązał tam liczne kontakty z środowiskiem naukowym. Podjął współpracę z JIWO w Wilnie, później stworzył jego oddział w Nowym Sączu. W 1927 zamieszkał w Krakowie. Następnie studiował historię na Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Warszawskim. Wojnę spędził w ZSRR. W 1946 r. powrócił do kraju, do 1968 pracował w Centralnej Żydowskiej Komisji Historycznej przy CKZP, a także w Instytucie Historii PAN. W 1987 przeniósł się do Izraela, tam zmarł śmiercią samobójczą.

Eisenberg Abraham, ur. w 1879 w Wilnie, zm. w 1956 w Nowym Jorku; rzeźbiarz, dramaturg, teatrolog. Studiował w Warszawie i Paryżu. Po powrocie z Francji ok. 1898 osiadł w Warszawie. Brał udział w wystawach. Po I wojnie światowej związał się z Trupą Wileńską, z którą w 1924 roku przeniósł się do Nowego Jorku. W jego twórczości przeważały dzieła o tematyce żydowskiej, wykonywał też liczne studia portretowe.

Eliasz Stanisław, syn Franciszka i Anny Marii Borzdyńskiej, ur. 14.07.1904 w Komarnie na Węgrzech, zm. prawdopodobnie 27.06.1941 w miejscowości Taklinowo (obecnie Nikołajewo) koło Ułły nad Dźwiną; ksiądz katolicki. Dziecinne lata spędził w Jarosławiu, potem we Lwowie, a następnie w rodzinnym majątku matki koło Mińska. W pierwszych latach I wojny światowej przebywał w Mińsku i w Moskwie. W 1916 przybył do Lwowa i złożył egzamin do II klasy Państwowego Gimnazjum Realnego; w 1917 zmarła matka, przeniósł się wówczas do Mielca, gdzie uczęszczał do Gimnazjum Klasycznego. Klasę 5-tą ukończył w Łańcucie a 6 – we Lwowie. W 1920 zmarł mu ojciec. Udał się wówczas w rodzinne strony matki, gdzie pod Mińskiem zaskoczyła go ofensywa sowiecka. Przebywał tam ponad rok i w 1921 przedostał się do Polski. Przybył do Lwowa i tu w 1922 zdał maturę w VIII Gimnazjum Państwowym. W tym samym roku rozpoczął studia na Politechnice Lwowskiej na Wydziale Rolniczo-Leśnym. W 1927 otrzymał dyplom inżyniera rolnego. W l. 1926-1928 był asystentem w Instytucie Doświadczalnym w Dublanach. Odbył służbę wojskową i ukończył Szkołę Podchorążych we Włodzimierzu Wołyńskim. W 1928 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie; w 1934 otrzymał święcenia kapłańskie i został skierowany na prefekta do Drui; pracował tu dwa lata i w 1936 otrzymał nominację na proboszcza w parafii Idołta, pracował tu do 22.06.1941, bowiem w nocy z 22 na 23.06.1941 został uwięziony przez bolszewików i wywieziony do Berezwecza. Stąd 24.06. tego roku w grupie ok. 1000 osób pędzono go w kierunku Witebska i 27.06.1941 w miejscowości Taklinowo (Nikołajewo) koło Ułły nad Dźwiną konwojenci wymordowali więźniów z karabinów maszynowych. Zamordowanych pochowano w dołach po ziemniakach w kołchozie Nikołajewo. Po wkroczeniu tam Niemców ciała ekshumowano i przeniesiono do olbrzymiego grobu na skraju lasu taklinowskiego. Tam spoczęło i ciało ks. Eliasza.

Elijasberg Mordechaj, ur. w 1817 w Ejszyszkach, d. powiat lidzki, obecnie rejon solecznicki, Litwa, zm. w 1889 w mieście Bausk na Łotwie; rabin, pisarz, działacz społeczny.

Początkowo uczył się u ojca, nauczyciela jesziwy; w wieku 9 lat został narzeczonym córki znanego bogacza M. Kadisona z Słobódki pod Kownem; przeniósł się do domu przyszłego teścia i przebywał tam do ślubu, który się odbył, gdy on ukończył 13 lat; tam kontynuował naukę; następnie przeprowadził się do Wołożyna w powiecie oszmiańskim, gdzie uczył się w tamtejszej jesziwie. Potem zajął się handlem, zamieszkał w Rydze, po pewnym czasie przeniósł się do Kowna. Po czterech latach działalności handlowej rozpoczął studia nad *Torą*. W l. 1852-1858 był rabinem w Żyżmorach, w d. powiecie trockim. W 1862 został zaproszony na stanowisko rabina do miasta Bausk na Łotwie. Na tym stanowisku przebywał do śmierci. Napisał też 24 książki z zakresu filozofii żydowskiej.

Erdmanowa Alina, z domu Konoplańska, ur. 25.09.1894 w Komarowie na Wileńszczyźnie, zm. 16.03.1959 w Olsztynie, lekarka. Pochodziła z rodziny ziemiańskiej. Ukończyła gimnazjum w Wilnie, w 1917 uzyskała dyplom lekarza na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Moskiewskiego. W czasie studiów wyszła za mąż za Antoniego Erdmana (ur. 1885), który studiował na Akademii Rolniczej w Moskwie. Po uzyskaniu dyplomu pracowała w szpitalu polowym w Bobrujsku nad Berezyną, następnie kierowała szpitalem gminnym w Bacewiczach. W 1920 rodzina Erdmanów osiedliła się w Wilnie. Erdmanowa pracowała w Wilnie w Szpitalu Wojskowym na Antokolu, następnie w Klinice Ginekologiczno-Położniczej Uniwersytetu Stefana Batorego jako starszy asystent prof. Władysława Jakowickiego. Współpracowała również z wileńskim Szpitalem Kolejowym, Przychodnią Lekarzy Specjalistów, Szpitalem Miejskim Św. Jakuba, a z dr. Janem Janowiczem prowadziła prywatną klinikę przy Alei Róż. Była uznaną specjalistką w dziedzinie ginekologii i położnictwa. Okres okupacji przeżyła w Wilnie. W 1945 osiedliła się z rodziną w Olsztynie. W maju 1946 wspólnie ze Stanisławem Flisem zorganizowała oddział ginekologiczno-położniczy Szpitala Kolejowego w Olsztynie, kilka miesięcy później poradnię dla kobiet w Poliklinice Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (w maju 1947 przekształconą w oddział ginekologiczno-położniczy). Przez kilka lat była w tej placówce jedynym lekarzem, pełniąc, podobnie jak w szpitalu kolejowym, funkcję ordynatora. Trudna sytuacja materialna okresu pionierskiego, kiedy brakowało miejsc, pościeli, a nawet wyżywienia (bardziej skomplikowane operacje przeprowadzano w szpitalu wojewódzkim, późniejszym miejskim), uległa poprawie po 1950, kiedy poliklinika olsztyńska zyskała nową siedzibę przy Alei Wojska Polskiego (na tę samą ulicę przeniósł się także Szpital Kolejowy). Poza szpitalami Erdmanowa przyjmowała pacjentów w Przychodni PKP, a także prowadziła prywatną praktykę. Cieszyła się dużym autorytetem współpracowników oraz szacunkiem i zaufaniem pacjentów. Jako znana postać w Olsztynie była bohaterką anegdot – podobno na jej widok motorniczy zatrzymywał tramwaj i bezpłatnie podwoził na żądany przystanek, mogła też liczyć na darmowe kursy dorożką. Pod jej kierunkiem wykształciło się wielu olsztyńskich lekarzy. Wykonywała często trudne i skomplikowane operacje, takie jak wycięcia guzów jajnika, usunięcia ciąż pozamacicznych czy cesarskie cięcia. W 1957 odeszła z pracy w poliklinice, pozostając do końca życia związana ze Szpitalem Kolejowym. Zmarła w marcu 1959 po wylewie, została pochowana na cmentarzu św. Józefa w Olsztynie.

Erkiel, żył w XVIII w.; budowniczy. Murarz wileński; w 1721 posiadał kamieniczkę przy ul. Rynkowej w Wilnie oraz większą przy ul. Sawicz. Prawdopodobnie jeden z budowniczych kościoła św. św Piotra i Pawła na Antokolu. W 1687 czynny w Świętej Lipce na Warmii jako Treli.

Evert Włodzimierz, Woldemar, ur. w 1812, zm. w 1896 w Wilnie; duchowny ewangelicki. Był pastorem wileńskim w l. 1843-1875; później był superintendentem generalnym kościoła ewangelicko-augsburskiego w Polsce.

F

Falewicz Wojciech, ur. w 1863 w okolicy Wilna, zm. w 1935 w Warszawie; generał dywizji WP, inżynier. Po ukończeniu szkoły średniej, w 1881 wstąpił do Mikołajewskiej Szkoły Inżynierii w Petersburgu, którą ukończył w 1884 a w 1889 -Akademię Wojskową w Petersburgu. Po jej ukończeniu otrzymał przydział do pracy w Głównym Zarządzie Inżynierii w Moskwie. następnie w stopniu kapitana od 1890 pracował przy budowie umocnień twierdzy Modlin oraz Dęblin; w l. 1891-1892 kierował badaniami geograficznymi rzek na terenie Białorusi i Polski: Niemna, Narwi, Warty i Wisły, pod kątem wykorzystania ich w obronie, od 1897 ppułkownik. Później służył w Głównym Komitecie Inżynieryjnych Wojsk w Petersburgu, nominację na pułkownika otrzymał w 1899. W l. 1904-1905 był inspektorem w Głównym Zarządzie Szkół Wojskowych, a w 1906-1917 – inspektorem inżynieryjnym Petersburskiego i Turkiestańskiego Okręgu Wojskowego; nominację generalską otrzymał w 1906; przed 1918 był krótko w Kwaterze Głównej Naczelnego Dowództwa. W 1918 złożył dymisję, po czym z dużymi trudnościami wrócił do kraju, w czerwcu 1919 mianowano go generałem brygady. Od grudnia 1918 w Wojsku Polskim; był komendantem twierdzy Grodno, potem Grudziądz, w l. 1920-1921 szef Wojskowego Instytutu Geograficznego, potem w stanie spoczynku. Mieszkał w Warszawie. Pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Falkowski Jan, ur. 26.06.1912 w Pohulance na Wileńszczyźnie, zm. 27.07.2001 w Peterborough w Kanadzie; dowódca wojskowy, major Wojska Polskiego, as myśliwski w II wojnie światowej. W 1914 wraz z rodzicami wyjechał na Syberię, gdzie w czasie rewolucji zginęli oboje jego rodzice. Przy pomocy repatriantów po ponad rocznej podróży dotarł we wrześniu 1922 do Warszawy. W Polsce zaopiekowała się nim rodzina. Ukończył prywatne gimnazjum, a później Wydział Rolniczy na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Po ukończeniu studiów w 1934 dostał się do Szkoły Podchorążych Lotnictwa w Dęblinie, którą w stopniu podporucznika ukończył w październiku 1936. Został przydzielony do III/4 Dyonu Myśliwskiego w Toruniu. W 1938 został skierowany Szkoły w Dęblinie jako instruktor. W kampanii wrześniowej nie brał udziału. Razem z grupą pilotów z Dęblina ewakuował się przez Rumunię do Francji. We Francji został instruktorem w polskiej szkole w Lyon-Bron. Od 31 maja 1940 był dowódcą X Klucza Kominowego (Fa). Po ataku Niemców na Francję na pokładzie Batorego 27 czerwca 1940 przybył do Anglii. Po krótkim kursie został przydzielony do jednostki pomocniczej Royal Air Force jako pilot rozprowadzający nowe lub wyremontowane samoloty na lotniska w całej Wielkiej Brytanii. W Anglii został przydzielony do 32 Dywizjonu, w którym na samolocie Hawker Hurricane odniósł swoje pierwsze zwycięstwo nad He 111 – 16 stycznia 1941. W czasie walki jego samolot został ciężko uszkodzony, Jan Falkowski musiał z niego wyskoczyć i przy lądowaniu złamał nogę. Po leczeniu z końcem lipca 1941 został skierowany do polskiego 315 Dywizjonu Myśliwskiego w Northolt. Już w sierpniu w walkach nad terytorium Francji zestrzelił trzy Messerschmitty Bf 109. We wrześniu odniósł kolejne dwa zwycięstwa. Od 22 września został dowódcą eskadry A. Przez krótki czas był skierowany do 316 Dywizjonu

Myśliwskiego, z którym brał udział w kilku operacjach nad Francją. Z końcem czerwca 1943 został przeniesiony do 303 Dywizjonu, gdzie odniósł dwa pewne zwycięstwa i jedno prawdopodobne nad Fw 190. 30 stycznia 1945 został mianowany dowódcą 3 Skrzydła Myśliwskiego i powrócił do lotów bojowych. W czasie jednego z nich 9 marca 1945 nad Holandią, został trafiony przez obronę przeciwlotniczą. Z powodu awarii samolotu musiał wyskoczyć na spadochronie, w czasie lotu był ostrzeliwany przez Niemców i jedna z kul zraniła go w nogę. Po wylądowaniu dostał się do niewoli. 9 maja 1945 powrócił do Anglii. Po demobilizacji w 1947 wyjechał do Kanady, gdzie miał farmę oddaloną 20 mil od Toronto. W latach sześćdziesiątych wydał książkę autobiograficzną, która w 1990 została wydana w Polsce *Z wiatrem w twarz.*

Farafontjew, żył w XIX w.; architekt rosyjski. W l. 1844-1848 pracował przy przebudowie pałacu Sapiehów na Antokolu w Wilnie na szpital wojskowy.

Faustyna święta, właśc. Helena Kowalska, córka Stanisława i Marianny z domu Babel, ur. 25.08.1905 w Głogowie powiatu łęczyckiego, zm. 5.10.1938 w Łagiewnikach pod Krakowem. W 1917 rozpoczęła naukę w szkole powszechnej, lecz uczyła się tylko dwa i pół roku. Następnie dwa lata pracowała przy gospodarce w domu. Po ukończeniu 16 lat, wiosną 1921 opuściła dom rodzinny i podjęła pracę służącej w Aleksandrowie Łódzkim. W 1924 przez rok pracowała w Łodzi. 1.08.1925 została przyjęta do Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia w Warszawie. 21.02.1929 po raz pierwszy z polecenia przełożonych przyjechała do domu Zgromadzenia w Wilnie, skąd po dwu miesiącach powróciła do Warszawy, a w następnym roku przeniesiono ją do Płocka, tam 22.02.1931 po raz pierwszy miała wizję: ujrzała Pana Jezusa Miłosiernego. 1.05.1933 złożyła śluby wieczyste, a 25.05.1933 przybyła do Wilna po raz drugi. Pełniła tu obowiązki ogrodniczki, sióstr było wtedy 18. Tu nastąpiło drugie objawienie i nakaz Pana Jezusa namalowania Jego wizerunku. Obraz „Jezu, ufam Tobie" namalował malarz Eugeniusz Marcin Kazimirowski w 1934 r., a wystawiony został po raz pierwszy 26-28.04.1935 w Ostrej Bramie. W Wilnie zachorowała na płuca i w 1936 odwołano ją do Warszawy, a z Warszawy wyjechała do Krakowa, potem przebywała w sanatorium w Prądniku, a stamtąd wyjechała do Łagiewnik pod Krakowem. Większość czasu w ostatnim roku życia nieuleczalnie chora siostra Faustyna spędziła w sanatorium. Pochowano ją na cmentarzu przyklasztornym w Łagiewnikach, gdzie szczątki spoczywały do 1966. Obecnie znajdują się w Sanktuarium Miłosierdzia Bożego przy klasztorze Zgromadzenia, obok którego powstała świątynia Miłosierdzia Bożego. 30.04.2000 r. siostra Faustyna została przez Ojca świętego Jana Pawła II kanonizowana.

Fedecka Maria z Domu Krzywiec, matka Ziemowita Fedeckiego, literata, ur. 1904 w Moskwie, zm. 21.12.1977 w Warszawie; działaczka społeczna, członek KOR, bojowniczka o prawa człowieka. Wychowała się w środowisku inteligenckim Grodna. W czasie II wojny światowej w Wilnie ratowała Żydów, a w 1945 roku starała się ratować młodzież zagrożoną więzieniem i wywózką do ZSRR. Równolegle stała na czele grupki kobiet ratujących dzieci żydowskie. Uratowała życie wielu dzieciom i rodzinom żydowskim za co została uczczona w 1987 r. przez Yad Vashem zasadzeniem w Jerozolimie drzewka jej pamięci oraz dyplomem honorowym i medalem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata". W obronie praw człowieka wykazywała niesamowitą odwagę. Pani Fedecka przekonała także żołnierza armii niemieckiej p. Hempla aby zaniechał udziału w zbrodniach hitlerowskich. Hempel zdezerterował z Wehrmachtu i przyszedłszy do domu pp. Fedeckich w Lebiodzie zdał relację o egzekucjach jakie miały miejsce w Wasiliszkach. Otrzymał od p. Marii dokumenty na nazwisko

Burchardt i dzięki nim uciekł do Szwajcarii. Po zakończeniu wojny Maria Fedecka wyjechała z Wilna. Zamieszkała na Wybrzeżu i tu w 1947 roku zainicjowała wraz ze Zdzisławem Grabskim i Michałem Pankiewiczem Ligę do Walki z Rasizmem skupiającą niewielki krąg polskiej inteligencji, która w prowokacjach antysemickich takich jak „wypadki kieleckie" oraz w postawach nacjonalistycznych widziała zagrożenie demokracji. Liga została bardzo szybko zlikwidowana z racji politycznych. W latach 70. zaangażowana w działalność opozycji demokratycznej w PRL.

Fedecki Ziemowit, ur. 24.09.1923 w Lebiodzie w województwie nowogródzkim, zm. 8.01.2009 w Warszawie; slawista i tłumacz literatury rosyjskiej, białoruskiej i francuskiej. Podczas okupacji niemieckiej mieszkał w Wilnie, pomagał w ratowaniu ludności żydowskiej. W latach 1948-1950 kierownik redakcji literatury rosyjskiej w wydawnictwie Czytelnik. W 1954 był współzałożycielem STS, dla którego pisywał teksty kabaretowe i rewiowe. Od 1950 stały współpracownik miesięcznika „Twórczość". Fedecki był tłumaczem rosyjskiej prozy i poezji, m.in. utworów: Aleksandra Kuprina, Jurija Tynianowa, Michaiła Bułhakowa, Jurija Trifonowa, Nikołaja Zabołockiego, Sergiusza Jesienina, Włodzimierza Wysockiego, Mariny Cwietajewej, Izaaka Babla, Borysa Pasternaka.

Fedorowicz Józef, ur. 13.02.1777 w parafii Szakina na Żmudzi, zm. 4.04.1860 w Iłukszcie; ksiądz katolicki, misjonarz, przyrodnik. W 1807 ukończył gimnazjum w Krożach, w 1808 wstąpił do zakonu misjonarzy i ukończył seminarium duchowne misjonarzy w Wilnie. Po ukończeniu studiów w 1810 został wysłany do Iłukszty na Łotwę (wówczas Inflanty), gdzie w 1811 otrzymał święcenia kapłańskie; w Iłukszcie do 1832 był nauczycielem przyrody w gimnazjum misjonarzy, w l. 1829-1849 – wikariuszem w tamtejszej parafii, od 1850 – rezydentem. W Iłukszcie zajmował się badaniami tamtejszej flory oraz roślinności w północnej Litwie; przy szkole założył ogród botaniczny oraz stację meteorologiczną; wydał w języku polskim *Katalog roślin dziko rosnących i niektórych przyswojonych około Iłłukszty przez X. Józefa Fedorowicza od roku 1818 aż dotąd postrzeżonych i zaterminowanych według układu Linneusza,* 1851, s. 88. Rękopis zachował się w bibliotece diecezjalnej w Kownie.

Fedorowicz Sebastian, ur.? w Prusach Książęcych, zm. 18.05.1778 w Rębielczu; duchowny ewangelicki, kaznodzieja. Początkowo był rektorem szkoły w Ełku (1730-1734), następnie kaznodzieją w Wilnie, proboszczem w Redłowie, a w l. 1740-1766 nauczycielem języka polskiego w Gimnazjum Akademickim w Gdańsku. Potem był kaznodzieją w Rębielczu, gdzie zmarł.

Feliks z Kazimierza, ur.?, zm. 22.04.1554; ksiądz katolicki, biskup sufragan wileński. Dominikanin, rektor studiów zakonnych i inkwizytor w Krakowie oraz przeor konwentu w Wilnie. 17.04.1532 prekonizowany biskupem tytularnym Jaffa i sufraganem wileńskim. Uczestniczył w staraniach o kanonizację bł. Jacka Odrowąża.

Fiedodow Ioakim Warfołomiejewicz, ur. w 1912, zm. w 2001 Gaju koło Jaszun; duchowny staroobrzędowców (nastawnik) w molennej w Gaju koło Jaszun. Ukończył szkołę powszechną w Jaszunach; zawodu nastawnika uczył się w domu u ojca; w 1939 uczestniczył w wojnie obronnej jako ułan Wojska Polskiego, 5 lat przebywał w niewoli niemieckiej; po powrocie do Gaju pełnił obowiązki nastawnika.

Fieodosij Fieodosjew, imię chrzestne Nikołaj, ur. w 1864, zm. 1942 w Wilnie.; duchowny prawosławny, arcybiskup wileński. Był biskupem odesskim, w 1919 zbiegł do Polski; w maju 1923 został arcybiskupem wileńskim podporządkowanym autokefalicznej cerkwi prawo-

sławnej w Polsce. W październiku 1939 przekazał urząd arcybiskupa władyce Jelewfierijowi (Eleuteriuszowi), który połączył dwie diecezje, wileńską i kowieńską, i przekazał je zwierzchnictwu moskiewskiemu. Fieodosij został pochowany w soborze św. Ducha w Wilnie.

Fik Marcin, żył w XVII w.; budowniczy. Królewski majster ciesielski i budowniczy. W l. 1664-1665 budował razem z Fredianim most na Wilii w Wilnie. Przy tymże moście pracował mistrz murarski Gotfryd.

Fiorentini Jan, ur. w 1800 w Wilnie, zm. w 1866 tamże; lekarz. Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Wileńskiego w 1829 i prowadził praktykę lekarską. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Fiorentini Leopold, żył w XIX w.; lekarz. Po zamknięciu Uniwersytetu Wileńskiego dokończył studia medyczne na Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie, gdzie w 1832 uzyskał dyplom lekarza i prowadził praktykę lekarską w Wilnie, był równocześnie ordynatorem szpitala Sawicz.

Fiorentini Piotr, ur. w 1791 w Wilnie, zm. w 1856; oficer wojsk polskich i francuskich; kawaler Legii Honorowej. Ukończył Uniwersytet Wileński, w l. 1812-1816 był oficerem wojska polskiego i francuskiego. Po wojnie sprowadzał sól z Wieliczki do Królestwa, był urzędnikiem celnym. Dorobiwszy się majątku zamieszkał w Warszawie. Pochowany na Cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Finkiel Hirsz Szlomo, ur.?, zm. w 1942; rabin. Działał w Rakowie na Wileńszczyźnie, był też pisarzem. Zginął zamordowany przez hitlerowców.

Firkowicz Aleksander, ur. w 1785 lub w 1786, zm. w 1874; duchowny karaimski, hachan. Był też zbieraczem starożytności karaimskich, kolekcjonował rzadkie druki, dotyczące Karaimów.

Firkowicz Bogusław, syn Nisana Firkowicza, ur. 17.06.1865 w Trokach, zm. we wrześniu 1915 w Ostrowie pod Pskowem; hazzan karaimski. W 1880 ukończył trocką szkołę powiatową i w tym samym roku udał się do Ormiańska na Krymie, gdzie podjął naukę pod kierownictwem Z. Charczenki, wybitnego znawcy teologii i literatury karaimskiej. 1 kwietnia 1885 zdał egzaminy, które upoważniły go do sprawowania godności duchownych. Po powrocie do Trok podjął pracę jako nauczyciel religii i języka w państwowej szkole karaimskiej. W1901 objął stanowisko młodszego, w 1905 starszego hazzana trockiej kienesy. W latach 1910-1915 pełnił obowiązki hachana Karaimów polskich. Uczestniczył w karaimskim zjeździe narodowym w 1910 w Eupatorii, a w 1913 wszedł w skład delegacji uczestniczącej w Petersburgu w uroczystościach 300-lecia panowania dynastii Romanowów. Obdarzony godnością honorowego obywatela. Zmarł w pierwszej połowie września 1915 r. w Ostrowie pod Pskowem, dokąd go ewakuowano podczas I wojny światowej wraz z archiwum Karaimskiego Zarządu Duchownego i mieniem trockiej kienesy. Pochowany na karaimskim cmentarzu w Pskowie.

Firkowicz Szymon (karaim. Szemaja), ur. 1897 w Trokach, zm. 1982 w Wilnie; karaimski duchowny, pisarz i poeta (pseud. literacki Szafir) zamieszkały na Wileńszczyźnie. Pracował jako kierownik karaimskiej szkoły państwowej w Trokach, radny miasta Troki, prezes Rady Nadzorczej Spółdzielni Spożywców, prezes kółka rolniczego, wiceprezes rady nadzorczej banku. Członek Zarządu Historycznego Towarzystwa Zabytków Miasta Trok, członek komitetu redakcyjnego „Myśli Karaimskiej" oraz Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego. W latach 1920-1982 sprawował funkcję duchownego w trockiej kienesie (wybrany hazzanem 20 września 1920 r., w latach 1922-1928 był p.o. hachana, a od 1929 r. ułhu hazzanem). Za działalność na rzecz Karaimskiego Związku Religijnego

odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Parał się poezją i prozą, tworząc w języku karaimskim. Autor ponad 200 utworów literackich. Pisał m.in. wiersze liryczne i nastrojowe, sporo uwagi poświęcając w swoich utworach motywom religijnym. Był też autorem sztuk scenicznych. Kolekcjonował podania i legendy ludowe swego narodu. Przełożył na język karaimski znaczną część dorobku poetyckiego Adama Mickiewicza.

Firkowicz Szymon, ur. w 1920 w Trokach, zm. w 1976 w Warszawie; oficer Wojska Polskiego, profesor doktor habilitowany. We wrześniu 1939 walczył jako ochotnik w szeregach trockiej kompanii ochotniczej. W 1944 wstąpił do Wojska Polskiego, brał udział w walkach o twierdzę Kołobrzeg, tam został ciężko ranny. W 1945 zdemobilizowany. W 1950 ukończył Wrocławską Politechnikę, potem ponownie został powołany do wojska i wyznaczony na kierownika Laboratorium Radiotechniki w Zegrzu k. Warszawy. W 1952 odszedł z wojska. Pracował na kierowniczych stanowiskach w Warszawskim Instytucie Elektrotechniki, Instytucie Automatyki Polskiej Akademii Nauk. Posiadał stopień naukowy doktora habilitowanego i tytuł profesora; był wybitnym specjalistą w dziedzinie stosowania statystycznych metod kontoli jakości produkcji.

Fleming Jan Jerzy, ur. w 1699, zm. w 1771 w Warszawie; generał –lejtnant wojsk litewskich. Ze znanej rodziny wielmożów pochodzenia szkockiego, w młodości służył w wojsku francuskim, od 1724 był szefem regimentu pieszego wojsk koronnych; w 1737 został generałem w wojsku litewskim, równocześnie dowodził chorągwią pancerną. Wkrótce mianowany generałem-lejtnantem został szefem gwardii pieszej. W l. 1738-1746 był generałem artylerii litewskiej, po czym opuścił służbę i poświęcił się polityce. W 1764 uczestniczył w utworzeniu w Wilnie konfederacji przeciwko Radziwiłłowi „Panie Kochanku", wrogo też odnosił się do konfederacji radomskiej i barskiej. W l. 1746-1764 był podskarbim litewskim; od 1766 został wojewodą pomorskim.

Folejewski Józef, ur. w 1882, zm. w lipcu 1941 w Wilnie; działacz społeczny, prawnik, prezydent Wilna. Zginął w 1941 w Wilnie podczas nalotu Luftwaffe. Gdy był studentem Uniwersytetu Warszawskiego, brał czynny udział w walce o niepodległość Polski i był zaangażowany w działalność polityczną wśród polskich pracowników. W 1905 roku został wydalony z uczelni. Przeniósł się do Suwałk, gdzie znalazł pracę jako nauczyciel i gdzie organizował pierwsze biblioteki i czytelnie. W tym samym czasie studiował na Uniwersytecie w Petersburgu, studia ukończył w 1907. Potem zamieszkał w Warszawie, tam działał w lewym skrzydle Polskiej Partii Socjalistycznej. W maju 1908 został aresztowany i przebywał w więzieniu na Pawiaku w Warszawie oraz w więzieniu na Łukiszkach w Wilnie. Po procesie został skazany na zesłanie do Rosji. W 1909 r. pozwolono mu wrócić do Polski, zamieszkał w Wilnie, gdzie pracował w kancelarii adwokackiej, później w banku. Rok później wyjechał do Lwowa, Pragi i Wiednia na studia ekonomiczne. Po wybuchu I wojny światowej został zmobilizowany do armii rosyjskiej, ale ze względu na słaby wzrok został wysłany do oddziału Czerwonego Krzyża w Mińsku, gdzie pozostawał do 1919 roku. W tymże roku powrócił do Wilna, gdzie wznowił praktykę adwokacką. W lipcu 1927 został wybrany prezydentem miasta Wilna. Z powodów politycznych musiał zrzec się stanowiska w 1933 i został sędzią Sądu Apelacyjnego w Wilnie. Po zajęciu Wilna przez wojska sowieckie w 1939 roku pracował jako skromny księgowy, a później jako robotnik. Zginął w dniu 22 czerwca 1941 podczas bombardowania miasta przez Niemców.

Folejewski Zbigniew, syn Józefa i Bronisławy z domu Benedykt Hajkowska, ur. 18.10.1910

w Wilnie, zm. 28.07.1999 w Victorii (USA); profesor, historyk literatury, slawista. W l. 1929-1934 studiował polonistykę i historię na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W 1933 ogłosił zbiór poezji *Dom w Gorcach* oraz w 1934 poemat *Głos w czeluści*. W 1935 wyjechał do Charbina jako nauczyciel języka polskiego; w 1937 przyjechał do Sztokholmu i objął lektorat języka polskiego na tamtejszym uniwersytecie, w l. 1939-1947 redaktor roczników „Svio-Polonica". Po uzyskaniu w Szwecji doktoratu i habilitacji, w 1951 wyjechał do USA; w l. 1951-1965 był profesorem slawistyki porównawczej, polonistyki i rusycystyki na Uniwersytecie Wisconsin, w l. 1965-1967 na University of Illinois w Urbanie, następnie przeniósł się do Kanady, od 1976 był profesorem uniwersytetu w Ottawie; w 1973 otrzymał doktorat honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego; współpracował z pismami emigracyjnymi, m.in. w l. 1957-1958 z „The Polish Review"; publikował prace w języku polskim, szwedzkim, angielskim, rosyjskim i francuskim z zakresu języka artystycznego i związków europejskich literatury polskiej, m.in. *La fonction des éléments dialectaux dans les oeuvres littéraires* (Uppsala 1949), *Studies in Modern Slavic Poetry* (Uppsala 1955), *Maria Dąbrowska* (New York 1967).

Fontana Józef IV, ur. 1716?, zm.?; architekt. Żonaty z Anną Kossobudzką z Połocka. Dzierżawił majątek Wizunka w powiecie wiłkomierskim; posiadał dworek „Łukiszki" na Łukiszkach nad Wilią w Wilnie, zabrany mu w 1781 za długi, prawdopodobnie projektował kościół katolicki w Budsławiu koło Krzywicz.

Fontana Paweł Antoni, ur.?, ochrzczony 28.10.1696 w Castello Valsolda w prowincji Como, Włochy, zm. 17.03.1765 w Zasłaniu; architekt. Żonaty był po raz pierwszy z Marianną Suffczyńską, po raz drugi w 1740 z Teresą Romanowiczówną. Porucznik artylerii litewskiej, architekt nadworny Pawła Sanguszki, marszałka wojsk litewskich w l. 1741, 1745-1746. Zbudował m.in. w 1749 kościół i klasztor misjonarzy w Zasłaniu; 1751-1759 – kościół i klasztor kapucynów w Uściługu; w 1756 przebudował kościół farny w Zasłaniu, prawdopodobnie projektował kościół w Budsławiu, zbudowany w l. 1767-1783.

Franck Mendel, żył w XV/XVI w.; rabin w Poznaniu (1513-1524) i w Wilnie (1524-1535). Na początku 1513 poznańska gmina żydowska rozpoczęła starania o sprowadzenie Francka z Litwy. Król zatwierdził go na tym stanowisku, a od członków gminy zażądał, by byli mu posłuszni. Rabinem w Poznaniu był do 1524 r., następnie powrócił do Wilna, gdzie był rabinem co najmniej do 1535 roku.

Francuzowicz Józef, syn Konstantego i Józefy z Sękowskich, ur.? w majątku Szyły na Litwie, zm. 11.03.1940 w Wilnie; poeta polski, oryginał wileński. Uzyskał wszechstronne wykształcenie, m.in. znał języki klasyczne; w czasie studiów na uniwersytecie w Petersburgu popadł jednak w alkoholizm, który doprowadził go wkrótce do upadku życiowego. Francuzowicz znany był w Wilnie jako obdarty poeta, deklamujący na ulicy *Iliadę* lub utwory Wergiliusza. Własne wiersze zanosił do redakcji wileńskich, uzyskując w ten sposób drobne zasiłki. W 1920 wydał dwa tomiki wierszy. Był stałym bywalcem noclegowni na ulicy Połockiej (tzw. „Cyrku"). Zmarł w marcu 1940 na poddaszu cegielni przy ulicy Zwierzynieckiej; przy zmarłym znaleziono, poza butelką eteru, zeszyt z wierszami.

Frankowski Maciej, żył w XVIII/XIX w; generał-major ziemiański w powstaniu kościuszkowskim. W latach 1766-1772 kształcił się w Korpusie Kadetów, następnie był tam podbrygadierem; w 1779 został podpułkownikiem, a w 1783 pułkownikiem Korpusu Kadetów. W czasie wojny polsko-rosyjskiej 1792 pułkownik 5. Regimentu Buławy Wielkiego Księstwa Litewskiego, odznaczył się w bitwie pod Brześciem, za co został odznaczony

Krzyżem Orderu Virtuti Militari. W powstaniu kościuszkowskim został generałem - majorem milicji ziemiańskiej województwa brzesko-litewskiego. Czynny w sprzysiężeniu insurekcyjnym w Wilnie, walczył w jego obronie po wybuchu insurekcji 1794, potem na Żmudzi i podczas walk odwrotowych kolumny gen. S. Mokronowskiego.

Frączkowicz, Frankiewicz, Prochowicz, Jan, ur. 1559 w Mińsku, zm. 1627 w Warszawie; architekt, jezuita. Od 1594 mieszkał w Nieświeżu; uczestniczył tam w budowie kościoła św. Mikołaja oraz klasztoru jezuitów; uczeń G.M. Bernardoniego; w 1604 przybył do Wilna i tu zaprojektował kościół św. Kazimierza. Budowlą kierował profesor Akademii Wileńskiej Paweł Boksza.

Frediani, Fredy, Ferdiani de Luka, Frigidianus, Giambatista, żył w XVII w., pochodził z Lukki; włoski architekt. W l. 1671-1673 zbudował w Wilnie drewniany z arkadami most na Wilii (1673 runął). W 1673 otrzymał indygenat.

Fredo Ludwik, żył w XVII w.; budowniczy. Zaprojektował w Mohylewie cerkiew św. Trójcy (1679) oraz kościół Kamedułów w Pożajściu pod Kownem (1667-1674).

Frenkel D., żył w XIX/XX w.; architekt. Działał w Wilnie. W 1909-1910 według jego projektu rekonstruowano budynek przytułku żydowskiego przy ul. Portowej (Pamėnkalnio) 15.

Frey-Bielecki Jan Ludwik, właśc. Jan Frey, pseud. „Biały", „Bielecki", „Michał", ur. 10. 08.1916 w Łodzi, zm. 28.06.1994 w Warszawie; generał dywizji LWP, funkcjonariusz Urzędu Bezpieczeństwa, pilot LWP. Polski wojskowy i polityk pochodzący z rodziny polsko-niemieckiej. W 1934 ukończył Gimnazjum Zgromadzenia Kupców w Łodzi; w czasie studiów na Politechnice Warszawskiej nawiązał kontakty z ruchem komunistycznym; był członkiem Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej od 1935 do jego rozwiązania. W czasie kampanii wrześniowej przeszedł na tereny zajęte przez Armię Czerwoną; po 17.09 w okolicach Włodzimierza Wołyńskiego wraz z Jerzym Albrechtem tworzył „Czerwoną Milicję", następnie udał się do Lwowa. Wiosną 1940 wyjechał dobrowolnie do Niżnego Tagiłu na Uralu, gdzie do lipca 1941 pracował w zakładach metalurgicznych im. Kujbyszewa. 10.08.1941 rozpoczął szkolenie w szkole partyjnej pod Moskwą; był przewidywany jako członek Grupy Inicjatywnej, mającej powołać na nowo partię komunistyczną w Polsce. 30.12.1941 został przekazany do Wojskowego Ośrodka Partyzanckiego; 7.02.1944 znalazł się, wraz z innym polskim komunistą Stefanem Antosiewiczem, w składzie oddziału specjalnego przeznaczenia NKWD, przerzuconego na tereny Wileńszczyzny w rejon jeziora Narocz, do bazy sowieckiej partyzantki; o działalności Freya w partyzantce sowieckiej niewiele wiadomo. Prawdopodobnie jego zadaniem była infiltracja polskiego podziemia, świadczy o tym m.in. bliskie współdziałanie oddziału, w którym służył Frey, z Brygadą Partyzancką im. K. Woroszyłowa, dowodzoną przez ppłk Fiodora Markowa, która dokonała w sierpniu 1943 mordu na żołnierzach oddziału Armii Krajowej Antoniego Burzyńskiego „Kmicica" i była mocno zaangażowana w infiltrację AK. W maju 1944 Frey utworzył, złożony w znacznej mierze z Polaków, własny oddział partyzancki, który działał w rejonie: jezioro Narocz-Oszmiana-Puszcza Nalibocka-Lida-Grodno-Puszcza Augustowska; po przejściu frontu pod koniec sierpnia 1944 oddział został rozwiązany i Freya skierowano do Moskwy, gdzie działał w Związku Patriotów Polskich. W 1945 został szefem Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa w Warszawie, w latach 1945--1946 był szefem WUBP w Krakowie, tu kierował walką z podziemiem niepodległościowym, przede wszystkim z oddziałem Józefa

Kurasia „Ognia". 3.05.1946 kierował tłumieniem patriotycznych wystąpień młodzieży w Krakowie; osobiście wyjechał samochodem pancernym naprzeciw manifestujących studentów i dał rozkaz strzelania na postrach do demonstrantów z karabinu maszynowego; po rozproszeniu manifestacji na jego rozkaz aresztowano ponad 1000 osób, w tym ok. 800 studentów; wkrótce po tym Frey otrzymał awans na podpułkownika UB. W październiku został na własną prośbę przeniesiony do służby w lotnictwie wojskowym, odbył kurs lotniczy i od tego czasu służył w lotnictwie. Od 1954 generał brygady i zastępca dowódcy Wojsk Lotniczych. Przejściowo odsunięty od stanowiska, powrócił do władzy wraz z Władysławem Gomułką. Od października 1956 do 1962 był dowódcą Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju, pierwszy po wojnie Polak na tym stanowisku. Na jego wniosek do polskiego lotnictwa przywrócono niektórych pilotów Polskich Sił Powietrznych na Zachodzie. Organizator nowoczesnych sił lotniczych i lotniczej służby medycznej, inspirator polskich konstrukcji samolotowych; reaktywował lotnictwo sportowe. Związany z rewizjonistycznym Klubem Członków Środowiska „Życie". Został usunięty z wojska w 1963 w wyniku reform, jakie przeprowadzał w polskim lotnictwie, którym przeciwne były władze wojskowe ZSRR. Na emeryturze Frey podjął studia na Wydziale Lotnictwa Politechniki Warszawskiej, które ukończył w 1968; do lat 80-tych spotykał się z szykanami ze strony władz.

Freze Aleksander Aleksandrowicz, ur. w 1840, zm. po 1906; generał armii rosyjskiej. Ukończył Instytut Górnictwa i następnie Akademię Sztabu Generalnego. Uczestniczył w wojnie rosyjsko-tureckiej w l. 1877-1878, wyróżnił się w bitwie pod Plewną 28.11.1877. Był dowódcą Lejbgwardii Pułku Strzeleckiego, następnie został gubernatorem erewańskim. W l. 1896-1904 był zastępcą dowódcy Kaukaskiego Okręgu Wojennego. Od 15.10.1904 do 19.12. 1906 był wileńskim, kowieńskim i grodzieńskim generał-gubernatorem i dowódcą wojsk Wileńskiego Okręgu Wojennego. Okazał się on godnym następcą ks. Mirskiego – pisał Meysztowicz – i pozostawił po sobie w Wilnie dobre wspomnienia.

Frezer, żył w XVIII w.; architekt. Dokończył rekonstrukcji pałacu Mikołaja Łopacińskiego przy zaułku Bernardyńskim w Wilnie.

Frezer Jan Mikołaj, żył w XIX/XX w.; generał-major armii rosyjskiej. Był oficerem piechoty. W l. 1901-1902 dowodził Brygadą Piechoty w 28 Dywizji Piechoty w Wileńskim Okręgu Wojskowym.

Fronckiewicz Józef, ur. w 1912, zm. w 1985; ksiądz katolicki, marianin. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; był proboszczem w Głębokiem.

G

Gadomski Tadeusz, syn Walerego, ur. 1867 w Krakowie, zm. 1952 w Świdnicy; polski malarz. Studia rozpoczął w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie w pracowni Jana Matejki. Naukę kontynuował w Monachium. Przebywał też w Paryżu i we Włoszech. Po I wojnie światowej osiadł w Wilnie. Był członkiem Wileńskiego Towarzystwa Niezależnych Artystów Sztuk Plastycznych.

Galicz-Suliński Jan, ur. 1855, zm. w 1900 w Wilnie; ksiądz katolicki, kompozytor. Niewiele zachowało się informacji o tym kapłanie, nie wiadomo gdzie i kiedy się urodził. Z pracy J. Kurczewskiego *Biskupstwo Wileńskie*, Wilno 1912, wiemy, że był proboszczem w Kluszczanach, w powiecie święciańskim i w 1877 odnowił tam kościół św. Joachima. Jest autorem m.in. *Missa solemis*, preludium *Libera me* na chór i organy, opublikował *Szkołę na organy z dodaniem nut na powszechniejsze śpiewy kościelne.* Wilno 1861; wydał też pracę *Muzyka organowa. Zbiór preludyj* (Wilno 1879), *Missa cum cantu una voce op. 1, Vilna, Lit. Malinowski. 1859;* pisał artykuły o organach dla „Ruchu Muzycznego". Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Galler Jerzy, żył w XVIII w.; generał-adiutant w wojsku litewskim. Był wnukiem austriackiego generała, synem nobilitowanego przez sejm RP oficera gwardii litewskiej. Od wczesnej młodości służył w wojsku litewskim. W 1768 był majorem z funkcją generała-adiutanta.

Galvydis-Bykauskas Jonas, ur. 15.12.1864 we wsi Degesiai na Litwie, zm. 16.07. 1943 w Kownie; generał-lejtnant armii litewskiej. Od 1886 służył w armii rosyjskiej, w 87 Pułku Piechoty i w 18 Syberyjskim Pułku Strzelców. Uczestniczył w wojnie rosyjsko-japońskiej i w I wojnie światowej, od 1915 był pułkownikiem, dowódcą pułku, ranny w bitwie pod Łodzią. Od listopada 1918 w armii litewskiej, został dowódcą obrony Wilna z ramienia Taryby litewskiej. W 1920 mianowany generałem-lejtnantem, był jednym z pierwszych litewskich generałów. W 1920 walczył z wojskiem gen. L. Żeligowskiego, w l. 1921-1926 był komendantem Wyższej Szkoły Oficerskiej w Kownie. 21.09.1940 aresztowany przez NKWD, więziony w Kownie, w czerwcu 1941 został wyzwolony z więzienia. Zmarł w 1943, pochowany w Czerwonym Dworze (Raudondvaris) pod Kownem.

Gaładyk Janusz Franciszek, syn Jana Franciszka, ur. 3.10.1898 w Warszawie, zm. 18.07. 1947 w Rogowie; pułkownik. Gimnazjum ukończył w Warszawie, następnie studiował na Politechnice Warszawskiej. W 1913 wstąpił do Związku Strzeleckiego. Od sierpnia 1914 służył w 5. pułku Piechoty Legionów Polskich. W lipcu 1917 internowany w Beniaminowie. Od sierpnia 1918 działał w POW, był adiutantem Komendanta POW A. Koca. Od listopada 1918 do lutego 1919 – oficer do zleceń Oddziału I Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, następnie służył w Biurze Wywiadowczym Oddziału II Sztabu Generalnego. Od lipca 1920 był szefem Oddziału II 3. Armii oraz szefem Oddziału II Dowództwa Frontu Południowo-Wschodniego. Potem był dowódcą batalionu ochotniczego w grupie majora M. Zyndram-Kościałkowskiego. Od czerwca 1921 służył w 5. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. W l. 1923-1925 studiował w Wyższej Szkole Woj-

skowej. Od października 1926 – referent operacyjny w Inspektoracie Armii nr 1, później w GISZ (Główny Inspektorat Sił Zbrojnych). W l. 1929-1931 – szef sztabu 29. Dywizji Piechoty. W l. 1931-1935 był kolejno dowódcą batalionu 6. psp, zastępcą dowódcy 18. pułku piechoty i zastępcą dowódcy 76. pułku piechoty. Od listopada 1935 do 1939 – dowódca pułku Korpusu Ochrony Pogranicza „Wilejka" na Wileńszczyźnie. Uczestniczył w kampanii wrześniowej, następnie w konspiracji pod pseudonimem „Strzała". Wyznaczony na dowódcę SZP (Służba Zwycięstwu Polski) w Wilnie. Zatrzymany przez litewską straż graniczną pod Marcinkańcami 22.11.1939, był więziony w Forcie VI w Kownie. Po przejęciu przez NKWD internowanych w lipcu 1940, wywieziony do Moskwy. Tam Trybunał Wojskowy skazał go na 10 lat łagrów. 19 sierpnia 1941 zwolniony, wstąpił do II Korpusu WP, był dowódcą 8. Dywizji Piechoty, następnie przesunięty do 2. grupy oficerskiej, pozostawał bez przydziału. Do kraju powrócił 17.06.1946, od razu został aresztowany przez UB, zmarł 18.07.1947 w szpitalu wojskowym w Rogowie. Pochowany na Cmentarzu Komunalnym (d. Wojskowy) na Powązkach w Warszawie.

Garlej Tadeusz Stanisław, ur. 12.03.1914 w Bodzanowie k. Płocka, zm.?; doktor habilitowany Akademii Medycznej w Gdańsku. Studiował medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie; na III roku studiów został zastępcą asystenta w Instytucie Histologii i Embriologii USB. Ranny we wrześniu 1939. W czasie okupacji pracował w Klinice Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, tam w 1945 uzyskał dyplom lekarza, w 1946 – stopień doktora nauk medycznych. Był dyrektorem szpitala powiatowego w Płońsku. W 1951 wydał podręcznik analityki. W 1977 habilitowany w Akademii Medycznej w Gdańsku na podstawie badań nad wpływem wanadu na organizm pracowników płockiej Petrochemii. Reaktywował Płockie Towarzystwo Lekarskie i przewodził mu przez 20 lat. Autor około 200 publikacji.

Gary Romain, właśc. Roman Kacew, znany również pod pseudonimem Émile Ajar, ur. 8.05.1914 w Moskwie lub Wilnie, zm. 2.12. 1980 w Paryżu; francuski pisarz pochodzenia żydowskiego, scenarzysta i reżyser filmowy, dyplomata. Jego matka, Nina Kacew, uciekła wraz z jedynym synem z bolszewickiej Rosji i w 1923 roku znalazła się w Wilnie. Prowadziła tam pracownię krawiecką przy Wielkiej Pohulance 16. W roku 1926 Kacew z matką przenieśli się do Warszawy, a stamtąd w 1927 do Nicei. Studiował prawo w Aix-en-Provence i w Paryżu. Gdy wybuchła II wojna światowa, wstąpił do francuskich sił zbrojnych, gdzie po ukończeniu oficerskiej szkoły lotniczej służył jako pilot. Po zajęciu Francji przez Niemców uciekł do Anglii, gdzie pod dowództwem de Gaulle'a służył w siłach „Wolnej Francji" (latał na bombowcach). Po wojnie rozpoczął karierę dyplomatyczną. W 1952 został mianowany francuskim delegatem przy Narodach Zjednoczonych, a w 1956 konsulem generalnym Francji w Los Angeles. Pełnił również misje na francuskich placówkach dyplomatycznych w Szwajcarii, Boliwii i Bułgarii. Dużo podróżując, kilkakrotnie odwiedzał Polskę, którą darzył szczególnym sentymentem i doskonale mówił po polsku. Był gorącym zwolennikiem gaullizmu, co później miało wpływ na negatywną postawę wielu krytyków literackich wobec jego twórczości. Zmarł śmiercią samobójczą.

Gattolini Giacomo (Jakub), żył w XIX w.; budowniczy. Stawał w 1824 do licytacji o naprawę sklepienia kościoła św. Jana w Wilnie, lecz oferta jego nie została przyjęta.

Gąsiorowski Wiktor, ur. 8.12.1913 w Petersburgu, zm. 1.08.2004?; profesor medycyny, lekarz. W 1922 w raz z rodzicami przyjechał do Polski. Po ukończeniu Gimnazjum Ziemi Kujawskiej we Włocławku w 1931 wstąpił na Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana

Batorego, dyplom lekarza uzyskał w 1937. Po odbyciu służby wojskowej wrócił do Wilna i pracował w Klinice Chorób Nerwowych i Umysłowych USB. W sierpniu 1939 został zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej, m.in. w obronie Warszawy. Od 14.09.1939 w służbie sanitarnej. W czasie okupacji był lekarzem w Warszawie. W Powstaniu Warszawskim jako lekarz prowadził punkt sanitarny zgrupowania „Żywiciel" na Żoliborzu. Od 1945 mieszkał w Warszawie, był lekarzem Ubezpieczalni, asystentem w szpitalu Żoliborskim, Wolskim, Bielańskim i Centralnym Klinicznym przy ul. Wołoskiej. Stopień doktora medycyny uzyskał w 1959, habilitację w 1970, od 1976 był profesorem.

Gąsowski Bogusław, żył w XVIII w.; ksiądz katolicki; biskup sufragan wileński. Był wikariuszem kapituły wileńskiej, administrował diecezją wileńską w l. 1722, 1724, 1729-1730. Od 1722 był wileńskim biskupem sufraganem, a od 1725 został biskupem smoleńskim.

Gąsowski Jakub, ur.?, zm. 14.10.1844 w Wilnie; ksiądz katolicki, misjonarz. Ukończył Uniwersytet Wileński, wstąpił do zakonu misjonarzy; był kaznodzieją, wizytatorem prowincji litewskiej misjonarzy.

Gens Jakub, ur. w 1905 w Ilgviečiai k. Szawli (Šiauliai), zm. 14.09.1943 w Wilnie. W 1919 zgłosił się jako ochotnik do powstającej armii litewskiej. Ukończył kurs oficerski i bral udział w wojnie z Polską. Po zakończeniu służby w 1924 rozpoczął studia na uniwersytecie w Kownie. Początkowo pracował jako nauczyciel języka litewskiego i wychowania fizycznego w szkołach żydowskich, a od 1927 – jako księgowy w Ministerstwie Sprawiedliwości. W 1935 ukończył prawo i ekonomię, po czym przeszedł kurs oficerów sztabowych, zdobywając stopień kapitana. Od 1940 w Wilnie, był związany z ruchem syjonistycznym, a ściślej z rewizjonistami. Po aneksji Litwy przez Związek Sowiecki, zagrożony aresztowaniem, przeniósł się z Wilna na prowincję, gdzie pracował jako księgowy, następnie wrócił do Wilna. Po zajęciu Wilna przez Niemców został dyrektorem szpitala żydowskiego w getcie. Tam poznał przewodniczącego Judenratu, Anatola Frieda, który rekomendował go na szefa Żydowskiej Służby Porządkowej (policji). Wkrótce, dzięki sprawnemu kierowaniu policją żydowską i dobrym kontaktom z Niemcami, stał się najbardziej wpływową osobistością w getcie wileńskim. Od lipca 1942 był przewodniczącym Judenratu. Reprezentował pogląd, że ocalenia należy szukać w efektywnej pracy wytwórczej na niemieckie potrzeby. Prowadził niejasną grę, współpracując z Niemcami, a równocześnie utrzymując kontakty z żydowskim podziemiem i zapewniając, że przyłączy się doń, gdy nadejdzie czas likwidacji getta; jednak miał udział w ujęciu komendanta organizacji bojowej w Wilnie Icchaka Wittenberga. Choć żona jego, Litwinka, i córka mieszkały w Wilnie poza gettem, on sam nie przyjął propozycji ukrycia się po tzw. aryjskiej stronie. Na dziewięć dni przed ostateczną likwidacją getta (14.09.1943) zgłosił się na wezwanie gestapo i został zastrzelony na dziedzińcu jego siedziby.

Gesti W., żył w XVIII/XIX w.; architekt. W 1816 wspólnie z arch. J. Poussier'em wykonał plan rozbudowy Wilna, zatwierdzony w 1817.

Giec Szymon, ur.?, zm. w 1818; prawnik. Był prezydentem Sądów Wójtowych Magistratu m. Wilna.

Gieczys Kazimierz (Kazys Gečys), ur. 22.02. 1900 we wsi Miszkinie k. Malat, zm. 15.07. 1986 w Białymstoku; ksiądz katolicki. Z pochodzenia Litwin; w 1913 ukończył dwuklasową szkołę w Wilnie; w 1925 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie, w 1927 otrzymał święcenia kapłańskie; w l. 1924-1927 – nauczyciel w gimnazjum litewskim w Wilnie, następnie był wikarym w Lidzie, od 1927 uczył religii w szkole w Landwarowie, równocześnie był kapelanem w gimnazjum w Wilnie; od 1932 – proboszcz w Zaniewiczach k. Grodna, póź-

niej często był przenoszony z parafii do parafii; w 1935 uzyskał w Wilnie na Uniwersytecie Stefana Batorego stopień doktora nauk teologicznych na podstawie pracy *Bractwa trzeźwości w diecezji żmudzkiej w latach 1858-1864* (Wilno 1935); W związku z częstymi przenosinami wyjechał do Wielkiej Brytanii i w l. 1938-39 był księdzem w kolonii litewskiej w Manchester. Od 1949 mieszkał w USA. 1951 ukończył nauki polityczne na uniwersytecie w Fordhamo (Nowy Jork), od 1970 w Białymstoku – tu mianowany prałatem. Wydał w Wilnie broszurę pt. *Żmudź* (1933).

Giedrojć Antoni, ur. 21.02.1848 w Antoninowie k. Korwi w powiecie wileńskim, zm. w 1907 tamże; geograf i geolog. Studiował w Akademii Górniczej we Fryburgu, gdzie uzyskał dyplom geologa. Mieszkał w Antoninowie koło Korwi, badał koryta rzek i delt rzecznych Niemna, Wilii, Prypeci. Jako jeden z pierwszych opisał klimat, świat zwierzęcy i roślinny okolic Grodna i rzekę Niemen. Od 1883 był członkiem Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego; w 1895 wydał pracę w języku rosyjskim *Gieołogiczeskije issledowanija w gubiernijach wilenskoj, grodnienskoj, minskoj, wołynskoj i w siewiernoj czasti Carstwa Polskogo.*

Giedroyć Aleksander, książę, żył w XVIII w.; generał-lejtnant wojsk litewskich., generał – adiutant króla. W 1777 był oboźnym polnym litewskim z tytułem generała.

Giedroyć Antoni, książę, żył w XVIII w.; generał-major wojsk litewskich. Był stolnikiem wileńskim, w l. 1765-1782 generał.

Giedroyć Józef Stefan Franciszek Ksawery, herbu Hippocentaurus, książę, syn Romualda, ur. w 1787 w Niecierzu na Litwie, zm. w 1855; generał brygady armii francuskiej. Służył w gwardii Napoleona, uczestnik interwencji francuskiej w Hiszpanii, uczestnik bitwy pod Wagram i w innych bitwach armii Napoleona. W 1812 jako oficer francuskiego wywiadu czynny na terenach działań bojowych w Rosji, potem ciężko ranny pod Sierakowem dostał się wraz z ojcem do rosyjskiej niewoli. Za „zdradę stanu" zesłany nad Morze Białe, odzyskał wolność po upadku Napoleona. Przedostał się do Francji i walczył podczas „Stu Dni" – pod Waterloo ponownie ciężko ranny. Powrócił do kraju, ale odmówił złożenia przysięgi wierności carowi i był więziony. Po raz 3 znalazł się więzieniu w 1830; zesłany za Ural. W 1834 uciekł do Francji i działał w Wielkiej Emigracji. Wskutek carskich konfiskat utracił wszystkie dobra. Zm. w Ternes, pochowany w Paryżu, na cmentarzu Mont-Morency.

Giedroyć Szymon, ur. 30.10.1764 w Wilkach (Vilkija) koło Kowna, zm. 7/19.09.1844 w Olsiadach (Alsėdžiai) na Żmudzi; ksiądz katolicki, biskup sufragan żmudzki. Uczył się w szkole powiatowej w Kownie, w 1783 wstąpił do Seminarium Duchownego w Worniach, następnie mieszkał w Warszawie, w 1787 otrzymał święcenia kapłańskie, studiował w Akademii Wileńskiej, gdzie otrzymał stopień doktora teologii, był proboszczem wileńskim, po czym został infułatem szydłowskim i kanonikiem żmudzkim. 20.08.1804 prekonizowany biskupem tytularnym Adramyttium i sufraganem żmudzkim. W 1829 był członkiem i prezesem Kolegium Duchownego w Petersburgu. Ulegał wpływom władz rosyjskich w sprawach politycznych. W 1838 r. został administratorem diecezji żmudzkiej. Pochowany w Worniach.

Giedrys Viktoras, ur. 24.03.1894 w Kibartach, zm. 14.03.1955 w Wilnie; generał brygady armii litewskiej. W 1913 ukończył Seminarium Nauczycielskie w Wejwerach; w l. 1913-1916 pracował jako nauczyciel. W 1916 został zmobilizowany do armii rosyjskiej i w tymże roku ukończył Wileńską Szkołę Wojskową ewakuowaną do Połtawy. Uczestniczył w I wojnie światowej, był ranny i kontuzjowany. W 1919 wstąpił do wojska litewskiego. Od 1.02.1920

był dowódcą batalionu rezerwowego; od października do grudnia 1920 walczył z jednostkami Wojska Polskiego. W l. 1920-1924 był dowódcą batalionu, w 1922 ukończył Wyższe Kursy Wojskowe, następnie w l. 1924-1926 służył w sztabie 3 Okręgu Wojskowego; w l. 1927-1932 był dowódcą 4 Pułku Piechoty. W 1930 ukończył Wyższe Kursy Wojskowe, a w 1934 ukończył Kurs Sztabu Generalnego armii litewskiej i od 1934 był szefem sztabu 1 Dywizji Piechoty; w l. 1935-1939 był dowódcą 3 Pułku Piechoty, w 1939 został generałem brygady i inspektorem piechoty litewskiej. W okresie Litwy Sowieckiej, od 1940 nadal był inspektorem armii litewskiej, w sierpniu 1940 został zdymisjonowany z wojska. Po wojnie mieszkał w Wilnie.

Giełgud Antoni, herbu Giełgud, ur. w 1792 na Litwie, zm. 13.07.1831 koło wsi Kisiny na Litwie; generał WP. Brał udział w kampanii 1812 oraz w powstaniu listopadowym. Odznaczył się w w bitwach pod Wawrem i Białołęką. Po bitwie pod Ostrołęką skierowany na Litwę w celu podtrzymania powstania w tym regionie. 29 maja stoczył zwycięską bitwę pod Rajgrodem, otwierając sobie tym samym drogę na Wilno. Na Litwie połączył swoją 2 Dywizję Piechoty z wysłanym wcześniej, małym korpusem gen. Dezyderego Chłapowskiego. Działania korpusu polskiego na Litwie były nieudolne i zakończyły się przekroczeniem granicy Prus i rozbrojeniem powstańców. Przy przekraczaniu granicy 13 lipca 1831 gen. Giełgud został zastrzelony przez podwładnego oficera (Kazimierz Skulski z 7 pułku piechoty). Pochowany we wsi Kisiny obecnie w rejonie kłajpedzkim w Litwie.

Gierdziejewski Wawrzyniec, żył w XVII w.; budowniczy. Był cechmistrzem cechu murarskiego w Wilnie w 1696.

Gieysz Melchior, ur. w 1631 w majątku Gejsze koło Rosień na Żmudzi, zm. 28.01.1663; ksiądz katolicki, biskup żmudzki. Uczył się w szkole przykatedralnej w Worniach, następnie w Seminarium Duchownym w Wilnie. Studiował w Akademii Wileńskiej, po otrzymaniu święceń kapłańskich w 1597 został sekretarzem bpa Melchiora Giedroycia, był referendarzem litewskim, kanonikiem żmudzkim i w 1614 wikariuszem generalnym. 11.06.1631 prekonizowany biskupem żmudzkim.

Gimžauskas Kazimieras, ur. 9.01.1908 we wsi Kupry w powiecie święciańskim, zm. w 2001 w Wilnie; lejtnant armii litewskiej, wysoki urzędnik Saugumy litewskiej. Uczył się w szkole powszechnej w Linkmianach, następnie w Gimnazjum Litewskim w Święcianach i w Gimnazjum im. Witolda Wielkiego w Wilnie. W końcu lat 20-tych służył w Wojsku Polskim, gdzie zbierał informacje o wojsku dla służb specjalnych litewskich. Kiedy kontrwywiad polski zainteresował się działalnością żołnierza Gimżowskiego, ten uciekł na Litwę i w Kownie wstąpił do szkoły wojskowej. W 1931 uzyskał stopień wojskowy lejtnanta i od razu rozpoczął pracę w Departamencie Bezpieczeństwa (Saugumie). W 1932 mianowano go na stanowisko naczelnika Saugumy w Olicie (Alytus), gdzie zajmował się szczególnie śledzeniem działalności Polaków zamieszkałych w tym powiecie. W 1940 został aresztowany przez NKWD, więziony w IX Forcie w Kownie. W czerwcu 1941, po wybuchu wojny niemiecko-rosyjskiej, odzyskał wolność i w lipcu 1941 powrócił do Saugumy. Od 1 grudnia 1941 do lipca 1944 pracował w Wilnie jako zastępca naczelnika Saugumy Okręgu Wileńskiego. W lipcu 1944 uciekł do Niemiec, a po wojnie wyjechał do USA, gdzie mieszkał do połowy lat 90-tych XX w. Po czym powrócił do Wilna, gdzie zmarł.

Gimžauskas (Gimżowski) Silvestras, ur. 13.10.1845 w Kirdejkach koło Uciany, zm. 27.09.1897 w Warszawie; ksiądz katolicki, poeta litewski. Uczył się w gimnazjach w Dyneburgu i w Święcianach; w 1863 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, lecz na

drugim roku nauki odszedł z seminarium i do 1874 pracował w aptece; w 1875 powrócił do seminarium i w 1876 ukończył. W l. 1877-1878 studiował w Akademii Duchownej w Petersburgu; po otrzymaniu święceń kapłańskich w l. 1878-1892 pracował w Żołudku, Żeżmorach, Widziszkach, Kietowiszkach, Olkienikach i w Mereczu; od 1892 – w Giedrojciach i Bogusławiszkach; w 1897 zachorował i wyjechał do Warszawy na leczenie, tam zmarł i został pochowany. Wydał kilka zbiorów poezji, m.in. *Linksmenės* (1870), *Ant Naujų metų Lietuvai dovanėlė* (1879), *Lietuvos Bičiuolis* (1881).

Girin I., działał w l. 1922-1939; architekt. W Wilnie w okresie międzywojennym posiadał biuro architektoniczne przy ul Raduńskiej 18. Budował gmach starostwa w l. 30-tych XX w. w Brasławiu.

Glakowski Stanisław (Stanislau Hliakouski), ur. w 1896 w Porozowie w powiecie wołkowyskim, zm. w 1941 lub 1942; ksiądz katolicki, działacz białoruski. W 1921 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie i w tymże roku otrzymał święcenia kapłańskie; dzięki pomocy bpa Jerzego Matulewicza w 1923 wyjechał na studia teologiczne do Rzymu, gdzie w 1927 uzyskał stopień naukowy doktora św. teologii; po powrocie do Wilna został skierowany do pracy w kilku parafiach Wileńszczyzny; od 1929 mieszkał w Wilnie, był nauczycielem religii w gimnazjach, m.in. w Gimnazjum Białoruskim, działał w Komisji Pomocy Studentom Białoruskim; od 1933 działał w wydawnictwach białoruskich w Wilnie, wydawał książki białoruskich poetów, m.in. poezje Michasia Maszary; w 1938 został wikariuszem kościoła św. Jana w Wilnie; po wybuchu II wojny światowej w 1939 wyjechał do Kowna, w 1940 powrócił do Wilna i przebywał tu do 1941; wiadomo, że w grudniu 1941 uczestniczył w konferencji inspektorów szkolnych w Mińsku. Dalsze jego losy nie są znane; być może został rozstrzelany przez hitlerowców lub wywieziony do Oświęcimia czy Buchenwaldu i tam zginął. Są to jednak tylko przypuszczenia.

Glatman Juliusz, żył w XX w. inżynier, Filister ZAG „Wisła", od 1924 do 1940 był dyrektorem elektrowni w Wilnie, po wkroczeniu wojsk sowieckich wyjechał do Berlina. Powrócił do Wilna jako oficer niemiecki. Dotychczas nikt nie wiedział, że był Niemcem, raczej traktowano go jako poważanego Polaka, bardzo aktywnie uczestniczącego towarzysko w kręgach elity wileńskiej, a także biorącego udział w pracach licznych organizacji społeczno-charytatywnych. Po kilku tygodniach spędzonych w Wilnie wyjechał do Mińska i tam, jak doszły słuchy, został szefem elektryfikacji frontu północno-wschodniego.

Głowacki Hipolit, ur. w 1827, zm. 3.01.1895 w Wilnie; ksiądz katolicki. Znany był z tego, że popierał na Białorusi unitów, a później ich prześladował. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Głowacki Józef, ur. w 1830, zm. w 1893 w Wilnie; duchowny ewangelicki. Był generalnym superintendentem kościoła ewangelickiego. Pochowany na cmentarzu ewangelickim w Wilnie. Cmentarz nie istnieje.

Głowicki Ludwik, ur. 1768, zm.?; architekt, dominikanin. Doktor teologii, autor traktatu z zakresu architektury i budownictwa; w l. 1820-1827 (1817-1818?) przeor dominikanów trockich; restaurował kościół zamkowy w Trokach.

Gnatek-Zygowiec Józef Konstanty, pseud. „Góral", ur. 11.03.1914 w Tarnobrzegu, zm.?; porucznik WP i AK. Naukę rozpoczął w Tymbarku koło Limanowej. Gimnazjum ukończył i zdał egzamin dojrzałości w Tarnobrzegu. Powołany do wojska ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy 5. Pułku Strzelców Podhalańskich z pierwszą lokatą. Następnie skierowany bez egzaminu do Szkoły Pod-

chorążych w Komorowie, w 1938 uzyskał promocję podoficerską i objął funkcję dowódcy plutonu w 1. Pułku Strzelców Podhalańskich w Nowym Sączu. W październiku 1938 odkomenderowany do grupy operacyjnej Śląsk, uczestniczył w obsadzaniu Zaolzia przez gen. Bortnowskiego. W sierpniu 1939 został mianowany dowódcą kompanii działek ppancernych w 156. Pułku Piechoty w Armii Kraków. Od pierwszych dni września 1939 uczestniczył w walkach obronnych na odcinku Kraków-Bochnia, otrzymał wówczas awans na porucznika. Pod koniec września między Zamościem i Janowem Lubelskim dostał się w kleszcze wojsk niemieckich i sowieckich. Zwolnił żołnierzy i sam przedarł się ku granicy litewskiej. Do Wilna przybył pod koniec października; posługiwał się wówczas nazwiskiem Jan Zygowiec. Bezzwłocznie nawiązał kontakty konspiracyjne za pośrednictwem kpt. Aleksandra Melecha w Afindziewiczach k. Landwarowa, a następnie z grupą oficerów, m.in. z Witoldem Turonkiem, Adamem Walczakiem i Stanisławem Sieniuciem w wileńskim ZWZ. Jako por. „Gnat" działał w strukturze Czesława Dębickiego „Jaremy", szefa AK Oszmiana. Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej w 1941 wraz z Tadeuszem Borowińskim „Świt", Władysławem Burakiem „Gajewski" i Andrzejem Sochańskim „Pampuch" został skierowany na teren pow. Mołodeczno. Od lata 1943 działał w „Grupie Dąb", która weszła w skład 13. Brygady AK „Nietoperza". W marcu 1944 został zastępcą komendanta 8. Brygady „Tura" i przyjął pseudonim „Góral". Wziął udział w akcjach bojowych, m.in. pod Krewem, Ostrowcem, Graużyszkami, Murowaną Oszmianką oraz w operacji „Ostra Brama". Został odznaczony Krzyżem Walecznych. W lipcu 1944 uniknął aresztowania przez wojska NKWD. W kwietniu 1945 opuścił Wileńszczyznę i wyjechał do centralnej Polski. W 1966 został aresztowany i dwa lata pozostawał w śledztwie. Po 1989 działał aktywnie w Stowarzyszeniu Okręgu Wileńskiego AK „Wiano".

Gnatowski Antoni, syn Dominikai, ur. w 1863, zm. po 1905; – rosyjski rewolucjonista. Pochodził z wileńskiej szlachty. Uczył się w Szkole Technicznej w Wilnie. Za działalność rewolucyjną został aresztowany w 1882. Po wypuszczeniu żył pod nadzorem carskiej policji. Jeden z organizatorów zamachu na cara Aleksandra III, w obawie przed kolejnym uwięzieniem uciekł z Rosji. W l. 1888-90 przebywał w Szwajcarii pod nazwiskiem Polikier, gdzie razem z Izaakiem Dembo i Aleksandrem Dębskim przygotowywał w Zurychu zamach na cesarza niemieckiego – Wilhelma II. Intryga zakończyła się niepowodzeniem, gdy wybuch źle podłożonej bomby z panklastytem na górze Peterstobel spowodował śmierć Demby i ciężkie okaleczenie Dębskiego. Następnie mieszkał w Paryżu, gdzie prawdopodobnie zmarł.

Godlewski Emil, syn Emila, ur. w 1875, zm. w 1944; profesor embriologii i biologii. Pracował na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1919 mianowany został dziekanem Wydziału Lekarskiego USB w Wilnie, lecz nominacja nie doszła do skutku. Pierwszy projekt dekretu powołania USB nie został zaakceptowany przez J. Piłsudskiego. Prof. E. Godlewski do Wilna nie przyjechał.

Godlewski Wincenty (Vincent Hadleuski), ur. 16.11.1888 w Porozowie, w powiecie wołkowyskim, zm. 24.12.1942 pod Mińskiem; ksiądz katolicki, działacz białoruski. W 1908 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, w 1912 po ukończeniu seminarium został skierowany do Akademii Duchownej w Petersburgu; będąc słuchaczem akademii włączył się do działalności białoruskiej; w 1917 w Mińsku był jednym z organizatorów zjazdu księży Białorusinów; w 1922 przyjechał do Wilna, gdzie kontynuował działalność białoruską, był jednym z założycieli Białoruskiej Partii Chrześcijańskich Demokratów; w 1925 został aresztowany i osadzony w więzieniu na Łukiszkach, po raz drugi aresztowany w 1927, tym razem osadzono go w Warszawie

w więzieniu na Mokotowie; w 1929 powrócił do Wilna i został kapelanem bernardynek-klarysek, był też spowiednikiem sióstr benedyktynek. W 1936 założył białoruską partię „Front Ludowy", wydawał czasopismo pt. „Narodny Front" (Front Ludowy); podczas II wojny światowej był jednym z założycieli Białoruskiej Partii Niepodległościowej, w 1941-1942 proboszcz parafii katolickiej w Mińsku, równocześnie pełnił obowiązki naczelnego inspektora szkół białoruskich. 24 grudnia 1942 r. został aresztowany przez Gestapo i rozstrzelany.

Godziejewski Eugeniusz, ur. 1885 w majątku Barańsk k. Mohylewa, zm. w 1938 w Wilnie; generał brygady WP. Inżynier. Ukończył Politechnikę Lwowską, był działaczem Związku Walki Czynnej, Związku Strzeleckiego i Organizacji Bojowej PPS. W 1914-1917 służył w 3 Pułku Piechoty Legionów Polskich, potem był komendantem kursu wyszkolenia piechoty i dowódcą baonu w 1 Pułku Piechoty Polskich Sił Zbrojnych („Polnische Wehrmacht"). W stopniu majora w listopadzie 1918 wszedł do Wojska Polskiego na dowódcę baonu w 7 Pułku Piechoty, jako p.o. dowódcy 9 Pułku Piechoty walczył w obronie Śląska Cieszyńskiego przed agresją czeską w składzie Grupy Operacyjnej płk. Fr. Latinika. Pułkownik od lipca 1919, do 1921 inspektor piechoty Dowództwa Okręgu Generalnego Lublin. Potem był dowódcą 85 Pułku Piechoty w Nowej Wilejce, od 1924 pułkownik; w l. 1927-1931 dowódca brygady KOP, następnie dowódca 19 Dywizji Piechoty w Wilnie, generał od 1934. Zmarł w Wilnie podczas pełnienia obowiązków służbowych.

Gojlewicz Bonawentura, ur. w 1752 w powiecie rosieńskim na Żmudzi, zm. 23.08.1834 w Worniach na Żmudzi; ksiądz katolicki, pisarz religijny. Uczył się w Rosieniach i w Wilnie, gdzie w 1776 ukończył Szkołę Główną Wileńską z stopniem doktora filozofii; w 1783 ukończył seminarium duchowne w Worniach i w tymże roku otrzymał święcenia kapłańskie. Od 1784 był proboszczem w Worniach i członkiem kapituły żmudzkiej, później został kanonikiem i prałatem, oficjałem kurii biskupiej, od 1813 był wikariuszem generalnym. Wydał kilka zbiorków religijnych w języku litewskim, m.in. *Mokslas krikščioniško įstatymo* (1821), *Metai šventi, arba Jubileušas dalis* (1826).

Goldberg Edward, ur. 1842, zm. 1928; architekt. Pochodził z Warszawy, ukończył Szkołę Sztuk Pięknych w Warszawie oraz Instytut Budownictwa w Berlinie i Akademię Sztuk Pięknych w Petersburgu. Działał w Wilnie; w l. 1899-1900 zbudował kilka domów mieszkalnych, m.in. w 1899 zaprojektował dwie duże kamienice przy ulicy Subocz 47 i 49 dla biedoty żydowskiej. W budynkach tych na początku 1941 roku Niemcy umieścili kobiety rosyjskie z dziećmi, które nie zdążyły uciec do Rosji po rozpoczęciu wojny z Niemcami, w 1942 w tych budynkach Niemcy założyli warsztaty HKP – Heeres Kraftfahrzeug Park.

Goleniszczew-Kutuzow Michaił Iłarionowicz, ur. 16.09.1745 w Petersburgu, zm. 28. 04.1813 w Bolesławcu na Śląsku; generał armii rosyjskiej, od 1812 książę smoleński i feldmarszałek. Ukończył artyleryjski i inżynieryjny korpus. Uważany powszechnie za architekta klęski kampanii rosyjskiej Napoleona. Niesłusznie, gdyż twórcą sukcesu był poprzednik Kutuzowa – Barclay de Tolly. Uczestnik wojen z Turcją. W czasie wojny 1768-1774, w lipcu 1774, dowodząc batalionem w bitwie pod wsią Szumy (obecnie Kutuzowka) na południe od Ałuszty został ranny i stracił prawe oko. W trakcie wojny rosyjsko-tureckiej 1787-1792, walcząc u boku Aleksandra Suworowa odznaczył się m.in. pod Oczakowem w roku 1788, gdzie był powtórnie ranny oraz podczas zdobycia twierdzy Izmaił w 1790. Od 19.12. 1799 do 11.06.1801 i od 3.06.1809 do 17.04.1812 był generałem gubernatorem guberni wileńskiej, rezydował w Wilnie. Oponent błędnego pla-

nu bitewnego wojsk rosyjskich pod Austerlitz (1805). Bohater i głównodowodzący wojsk rosyjskich podczas wojny rosyjsko-tureckiej lat 1806-1812. W czasie wyprawy Napoleona I na Moskwę w 1812 przejął dowództwo armii rosyjskiej przed bitwą pod Borodino z rąk ówczesnego ministra wojny Barclaya de Tolly. Za kampanię 1812 otrzymał tytuł księcia smoleńskiego.

Goliniewicz Justyn, ur. 1829 na Białorusi, zm. 1894; architekt. W l. 1868-1877 był inżynierem gubernialnym w Kownie, następnie w l. 1878-1894 – pełnił obowiązki architekta guberni kowieńskiej, utrzymywał kontakty z Wilnem. W 1892 zaprojektował murowany kościół w Gruździach (Gruzdžiai) na Żmudzi.

Gołkowski Piotr, (XVIII-XIX w.), brygadier kawalerii nar. lit. i gen.-adiutant króla. Zaufany dworzanin Stanisława Augusta, doszedł do godności szambelana – często używany do poufnych misji w wojsku i w dyplomacji. Postać dość tajemnicza – o jego służbie wojsk. brak podstawowych wiadomości, jednak 1794 występuje jako v-brygadier i wkrótce potem bryg. towarzyskiego korpusu kawalerii narod. lit. – korpus ten nie zaistniał na polu walki. Odegrał znaczną rolę podczas Sejmu Wielkiego, ale także raczej poza jego kulisami.

Gołkowski Stanisław, żył w XVI w.; budowniczy. Wysłany z polecenia królewskiego 10.03.1552 z Krakowa do robót w Wilnie.

Gołyński Bolesław, ur. 14.12.1892 w Kamieńcu Podolskim, zm. w maju 1940 r. w Katyniu w Rosji; lekarz, major WP. Studia lekarskie ukończył w Kijowie. Od czerwca 1920 w Wojsku Polskim. W latach 20-30-tych XX w. pracował w Wilnie jako lekarz pułkowy w 1 i 5 p.p. legionów oraz w 4 Pułku Ułanów Zaniemeńskich. Okresowo zatrudniony w Klinice Otolaryngologicznej USB – od 15.10.1930. Od 1934 ordynator Oddziału Otolaryngologicznego Szpitala Wojskowego w Wilnie. W końcu sierpnia 1939 wyznaczony na stanowisko komendanta szpitala polowego w Sokółce, wyjechał z Wilna 2.09.1939. Od października 1939 więzień Kozielska, zamordowany w Katyniu w maju 1940 (na liście NKWD – 059) 1 maja 1940 – dzień nie wymieniony, pod nr 113, nr teczki 132, podobno był to ostatni transport z Kozielska do Katynia.

Gombiner Abraham Abel, Awraham Abele Halewi z Gąbina, Magen Awraham, Abraham Kalisch, ur. 1634 w Gąbinie, zm. 1682 w Kaliszu; żydowski filozof, cadyk, asystent rabina kaliskiego, dajan, autor komentarzy do *Szulchan Aruch*. Był synem rebe Chaima Gombinera z rodu Lewitów. Po śmierci rodziców opuścił Gąbin i udał się do Wilna, gdzie pobierał nauki u Jakuba Izaaka Gombinera. Po rzezi Wilna dokonanej w 1655 przez kozaków Iwana Zołotareńki przybył do Kalisza i tam zamieszkał na stałe. Gombiner był jednym z najwybitniejszych talmudystów swoich czasów, co jasno widać w jego komentarzu do *Szulchan Aruch Orach Chajim*, zatytułowanym *Magen Awraham*, który napisał, mając lat trzydzieści. Tekst został wydany drukiem w 1692. Praca ta miała ogromny wpływ na praktyki religijne wyznawców judaizmu.

Gomolicki Wiktor, ur.?, zm. w 1889 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem katedralnym w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Goniecki N.S., ur.?, zm. 1904; generał piechoty armii rosyjskiej. W końcu XIX w. był dowódcą wojsk rosyjskich, stacjonujących w Wilnie, następnie został członkiem Rady Państwa.

Gordon Miron, ur. 1947 w Wilnie, zm. 10.04.1996 w Jerozolimie;izraelski dyplomata, w latach 1990-1993 ambasador Izraela w Polsce. Urodził się w Wilnie w rodzinie polskich Żydów. W 1957 wraz z rodziną w wyniku ostatniej masowej fali repatriantów zamieszkał w Łodzi. W 1959 wyemigrował do Izraela.

Zmarł w Jerozolimie na atak serca. Odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej (1994).

Goricz Iwan Pietrowicz, żył w XVIII/XIX w; generał kawalerii armii rosyjskiej. Od 13.11. do 19.12.1799 był generał-gubernatorem wileńskim.

Gorodzicz Piotr, ur. w 1886, zm. w 1841 w Wilnie; duchowny ewangelicki. Był superintendentem kościoła ewangelicko-reformowanego. Pochowany na cmentarzu ewangelickim w Wilnie. Cmentarz nie istnieje.

Gorski (Górski) Wincenty, ur. 1848, zm. po 1901; architekt. W 1873 ukończył Instytut Inżynierów Cywilnych w Petersburgu i przyjechał do Wilna. Nie otrzymawszy posady według specjalności, w l. 1885-1901 pracował w Banku Ziemskim jako urzędnik, równocześnie prywatnie projektował budynki wileńskie, m.in. zaprojektował kamienicę czynszową Konstantego Balińskiego przy ul. Wileńskiej 27 (1879-1880), dom Michała Burchardta przy ul. Mickiewicza 1/2 (1880-1881), kamienicę Heleny Wańkowiczowej przy ul. Mickiewicza 15 (1880), Piotra Kalinowskiego przy Wielkiej Pohulance 23 (1881-1882), budynek klasztoru św. Ducha przy Ostrobramskiej 8, domy hr. Dymitra Maurosa przy ul. Mickiewicza 9 (1881) i Mickiewicza 26-28 (1887-1890), Elżbiety Romerowej przy ul. Końskiej 20 (1880-1883), Witolda Chądzyńskiego, przy ul. A. Mickiewicza 2-4 (1884-1889); Lewina Czachasa przy ul. Ludwisarskiej 5 (1887). W l. 1879-1880 i w l. 1884-1885 zbudował domy mieszkalne przy ulicy Dobroczynnej w Wilnie; w l. 1889-1891 wspólnie z inżynierem Wiaczesławem Szteinerem zbudował gmach Banku Rolnego przy obecnej alei Giedymina 6; w 1884 dom Feliksa Zawadzkiego przy ul. Aleksandrowskiej, (J. Piłsudskiego, Algirdo); w 1886 dom żony Heleny Gorskiej z oranżerią (nie zachował się) oraz w na tejże działce w 1896 własną willę przy ul. Mała Pohulanka (K. Kalinausko) 19, w domu tym mieszkał do 1901; w 1890 przebudował dom konsula A. von Geimana na rogu ulic Wielkiej i Subocz; w 1901 zaprojektował dwupiętrową kamienicę W. Łukaszewicza przy Świętojerskim pr. (Gedimino) 41. Była to prawdopodobnie ostatnia jego praca w Wilnie.

Gosiewski Maciej Korwin, herbu Ślepowron, ur.?, zm. ok. 1683; generał artylerii litewskiej od 1673, stolnik nowogródzki, starosta łożdziejski. Jako rotmistrz królewski wziął udział w tłumieniu powstania Chmielnickiego. W 1654 w stopniu pułkownika bronił Smoleńska przed wojskami rosyjskimi w czasie wojny polsko-rosyjskiej 1654-1667. W 1663 związkowe wojsko litewskie na zjeździe w Szadowie powierzyło mu komendę oddziałów cudzoziemskiego autoramentu i wypełniając rozkaz królewski uznało go generałem-majorem. W 1664 posłował od wojska na sejm. W 1674 wraz z województwem wileńskim podpisał elekcję Jana III Sobieskiego. Wziął udział w operacjach wojny polsko-tureckiej 1672-1676. Na potrzeby artylerii wydał z własnej kiesy 57 308 złp, które sejm w 1690 nakazał zwrócić jego sukcesorom.

Gotfryd, żył w XVII w.; budowniczy. Mistrz murarski; w l. 1664-1665 pracował w Wilnie przy moście na Wilii, budowanym przez Fredianiego oraz przez majstra ciesielskiego królewskiego i budowniczego Fika.

Gozdawa-Giżycki (Iżycki) Aleksander, syn Włodzimierza, ur. 25.12.1900 w Odessie, zm. 1940 w Katyniu; urzędnik bankowy, oficer WP. Walczył w 1919-20, wyróżnił się w bitwie pod Chołojowem, odznaczony Krzyżem Walecznych. Na USB był początkowo w Korporacji Batoria, później w Konwencie Polonia. Pracował w Banku Handlowym w Wilnie, ppor. rez., przydzielony do 85 Pułku Piechoty, w niewoli sowieckiej w Kozielsku, zamordowany przez NKWD.

Górecki Jakub, ur.?, zm. przed 23.12.1679; ksiądz katolicki, biskup bakowski. Był do-

minikaninem, przeorem klasztoru w Wilnie. Mianowany biskupem w Bakowie 31.01.1678, sakrę biskupią przyjął 6.02.1678 w Rzymie.

Górski Stanisław, ur. w 1909, zm. w 1986; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; w l. 1945-1951 pracował w Wołkołacie k. Postaw, w okresie 1956-1986 był proboszczem w Słobódce; więziony w łagrach.

Graben (Grabenius) Wojciech, ur. 1623 w Warszawie, zm. 18.07.1693 wracając z Wilna; ksiądz katolicki, jezuita, kapelan królewski, profesor greki i hebrajskiego. Był synem Szweda, Piotra Grabena, doktora praw i sekretarza Zygmunta III. Kształcił się w Pułtusku, Rzymie, Wilnie, Krożach i Braniewie. Do zakonu jezuitów wstąpił w 1639. Podczas najazdu szwedzkiego przebywał we Włoszech. Potem był kapelanem wojskowym na Litwie oraz kaznodzieją i profesorem greki i hebrajskiego w Wilnie (1664) i Braniewie (1666 i po 1679). Jako kapelan nadworny króla Jana Kazimierza dzielił z nim tułaczkę po abdykacji. Po śmierci króla wrócił do kraju i został rektorem kolegium w Reszlu na Warmii (1676). Pochowany w Świętej Lipce.

Grabowski Jan, ur. w 1912, zm. w 1985; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; w l. 1945 pracował w parafii Udział, w l. 1956-1985 był proboszczem w Miorach, więziony w łagrach.

Grabowski Jan Jerzy, ur.? zm. w 1789; generał lejtnant wojsk koronnych, generał inspektor jazdy litewskiej. Urodzony na Litwie, ojciec Jerzego, Franciszka i Pawła Jerzego (z Konopnicy). Od wczesnej młodości w wojsku litewskim, doszedł do stanowiska pułkownika regimentu konnego i komendanta. gwardii przybocznej. W 1782 uzyskał patent generała-lejtnanta jako dowódca 1 Dywizji Litewskiej, jednocześnie był szefem swojego regimentu. O predyspozycjach do kariery wojskowej wiadomo niewiele – zawdzięczał ją żonie, Elżbiecie z Szydłowskich, metresie (później prawdopodobnie morganatycznej żonie) Stanisława Augusta. Luteranin. W 1767 stanął na czele konfederacji dysydenckiej w Słucku, w 1784 był jedynym posłem dysydenckim w Polsce (popieranym przez prawosławną Rosję), ale żadnej roli nie odgrywał.

Grabowski Joachim Józef, ur. 29.09.1756, zm. 28.01.1829; ksiądz katolicki, biskup sufragan mohylewski. Studiował w Akademii Wileńskiej, po studiach w 1780 otrzymał święcenia kapłańskie w Żytomierzu, następnie był wikariuszem w Żytomierzu, Korostyszewie i Wielednikach; kanonik kijowski, kamieniecki i żytomierski. 23.06.1828 prekonizowany biskupem tytularnym Amorium i sufraganem mohylewskim. Zmarł przed otrzymaniem sakry biskupiej.

Grabowski Michał, ur. w 1773, zm. w 1812; generał brygady armii Księstwa Warszawskiego. Był naturalnym synem Stanisława Augusta i Elżbiety z Szydłowskich Grabowskiej, otrzymał staranne wychowanie, ukończył studia w Akademii Wileńskiej i w Strassburgu, w 1792 walczył przeciwko Rosji. Potem był adiutantem króla. W 1794 był postrzelony podczas walk ulicznych w Warszawie, ale wziął czynny udział w powstaniu. Od 1806 służył w armii Księstwa Warszawskiego jako organizator i dowódca 1 Pułku Piechoty, uczestnik kampanii mazurskiej w 1807; generałem został w 1808, był komendantem Gdańska, potem komendantem twierdzy Modlin. Uczestniczył w kampanii Napoleona 1812. Poległ podczas oblegania Smoleńska.

Grabowski Michał, syn Tomasza, brat Jana, ur.? na Litwie, zm. w 1821; generał-major wojsk litewskich, koniuszy litewski, komandor maltański. Związany z Jakubem Jasińskim, aktywny uczestnik sprzysiężenia insurekcyjnego w Wilnie i walk o nie w 1794 – po oswobodzeniu Wilna członek Rady Najwyższej Narodowej Litwy. W 1812 na rozkaz Napoleona organizował siły zbrojne departamentu białostockiego, po upadku Napoleona wyemigrował.

Grabowski Michał Grzegorz, h. Topór, syn Stefana i Teodory ze Stryjeńskich, ur. w 1719 na Litwie, zm. w1799 w Krakowie; generałlejtnant wojska litewskiego. Był ojcem Pawła Ignacego. Od młodzieńczych lat służył zawodowo w wojsku litewskim na kolejnych stanowiskach dowódczych. W 1757 pułkownik gwardii litewskiej i szambelan Augusta III (do 1764). Generał od 1767 jako szef Regimentu Gwardii Konnej – poplecznik K. Branickiego i towarzysz jego walk przeciwko Konfederacji Barskiej. W 1770 wraz z bratem Janem dostał się koło Siedlec do niewoli barszczan; został deportowany do Bardijewa. W l. 1771-1772 ponownie w polu – razem z A. Suworowem szturmował Wawel i walczył pod Wieliczką. Sowicie wynagrodzony przez Stanisława Augusta za wierność, także w 1783 patentem generała-lejtnanta. Zmarł w Krakowie.

Grabowski Paweł, ur.?, zm. w 1791; generał-major wojsk litewskich. Brat Tomasza, dzięki protekcji A. Brühla otrzymał w 1768 starostwo czchowskie i patent generała., choć o jego służbie wojskowej nic nie wiadomo. Do historii wszedł jako inicjator kampanii na rzecz równouprawnienia dysunitów i innych dysydentów – współdziałał z Goltzami, ambasadorami Prus i Rosji i był sprawcą ustaw z 1768. Z tego powodu mścili się na nim konfederaci barscy, doprowadzając go do całkowitej ruiny materialnej.

Grabowski Paweł Ignacy, syn Michała Grzegorza, ur. w 1759 Nowogródzkiem, zm. w 1794; generał-lejtnant wojsk litewskich wychowanek Korpusu Kadetów w Warszawie w latach 1771-1775. Służył potem w 5 Regimencie Litewskim, kapitan od 1781, szef regimentu od 1783. Walczył w kampanii 1792, odznaczył się, otrzymał Order Virtuti Militari. Po zwycięstwie targowiczan wziął urlop i wyjechał na kurację do Wiednia. W 1793 otrzymał zaocznie patent generalski. Po powrocie do kraju włączył się do sprzysiężenia insurekcyjnego w Wilnie. Po wybuchu powstania 1794 był dowódcą Dywizji Piechoty i w zastępstwie gen. M. Wielhorskiego dowodził czasowo całością wojska litewskiego. Generał-lejtnant z awansu T. Kościuszki. Poległ w obronie Pragi przed A. Suworowem. Mistrz obrzędów loży masońskiej „Dobry Pasterz".

Grabowski Paweł Jerzy z Konopnicy, Syn Jana Jerzego, ur. ok. 1738, zm. w 1831?; generał-lejtnant i generał- inspektor wojska litewskiego. W młodości oficer armii francuskiej, w stopniu ppłk. wszedł do 5 Regimentu Litewskiego, w 1789, po śmierci ojca, przejął funkcję generała-inspektora. Był starostą czchowskim, od 1784 wołkowyskim i posłem na sejm w 1784 i na Sejm Wielki 1788. W 1789 członek deputacji indagacyjnej w sprawie buntów chłopskich i uczestnik kongregacji pińskiej. Jako szef 3 Regimentu Litewskiego walczył w 1792 przeciwko interwencji rosyjskiej, lecz wykazał pełną nieudolność. Pozostał potem w służbie targowickiej i 1793 uzyskał awans na generała-lejtnanta i dowodził 3 Dywizją Litewską. Jednocześnie działał w sprzysiężeniu insurekcyjnym w Wilnie, ale w powstaniu 1794 niczym się nie wykazał.

Grabowski Stefan, syn Michała Grzegorza, ur. ok. 24.06.1767 w Ostaszynie w woj. nowogródzkim, zm. 1847 w Warszawie; generał dywizji; brat Pawła Ignacego. W l. 1771-1774 kształcił się w Korpusie Kadetów w Warszawie, potem służył w 7 Regimencie Litewskim. W 1792 już jako pułkownik walczył przeciwko Rosji, po zwycięstwie targowiczan pozostał w służbie. W 1793 przystąpił do sprzysiężenia insurekcyjnego na Litwie, w powstaniu 1794 bronił Wilna, walczył pod Niemenczynem i Sołami. Dowodził wyprawą dywersyjną na tyłach nieprzyjaciela w województwie mińskim. Stoczył przegraną potyczkę pod Niemenczynem i kapitulował honorowo koło Słucka (Rosjanie nie dotrzymali warunków umowy i zesłali go w głąb Rosji). W 1796 uwolniony przez cara Pawła powrócił do Wilna. W 1812 był przewodniczącym Komitetu

Wojskowego Litwy i dowódcą 12 Pułku Piechoty; uczestnik wyprawy Napoleona na Moskwę; awansował na generała. W kampanii saskiej 1813 w bitwie pod Lipskiem dostał się do niewoli rosyjskiej. Od 1815 był dowódcą Brygady Piechoty w armii Królestwa Polskiego, od 1816 dyrektor generalny Komisji Wojny, dzięki poparciu w. ks. Konstantego od 1825 minister-sekretarz stanu; generał dywizji od 1826. Uczestniczył w wojnie rosyjsko-tureckiej. Z godnością pełnił obowiązki na niewdzięcznym stanowisku carskiego ministra. Po wybuchu powstania 1830 wyjechał do Petersburga – po jego upadku powrócił na poprzednie stanowisko, dodatkowo był członkiem Rady Państwa. Zmarł w Warszawie, pochowany na cmentarzu Powązkowskim.

Grabowski Tomasz, ur.?, zm. ok. 1770; generał-lejtnant wojsk litewskich. Ziemianin z Litwy, syn starosty wisztynieckiego, ojciec Michała i Jana, brat Pawła. Oficer wojsk litewskich, w l. 1765 i 1767 uzyskał awanse generalskie; szczegółowy przebieg służby nie jest znany.

Grabowski Witold, syn Włodzimierza Romana ur. 13.03.1898 w Batumi, zm. 25.10.1966 w Londynie; prawnik, minister sprawiedliwości i naczelny prokurator od 16 maja 1936 do 30 września 1939. Oskarżyciel w procesie brzeskim. Szkołę średnią ukończył w Rostowie nad Donem. W czasie I wojny światowej walczył w 4 Dywizji Strzelców Polskich pod komendą gen. Lucjana Żeligowskiego na Kubaniu i w 14 Pułku Ułanów Jazłowieckich. W 1919 podjął pracę w Zarządzie Cywilnym Ziem Wschodnich okręgu mińskiego. W roku następnym wstąpił ochotniczo do wojska i brał udział w walkach o Wilno. W 1922 ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, po czym podjął pracę w Delegaturze Rządu Polskiego przy rządzie Litwy Środkowej, następnie w okręgowej Izbie Kontroli Państwa w Wilnie. Po odbyciu aplikacji sądowej został w 1926 podprokuratorem w Wilnie, a rok później w Piotrkowie Trybunalskim. W 1928 został wiceprezesem Sądu Okręgowego w Warszawie, a od 1930 pełnił funkcję prokuratora Sądu Apelacyjnego w Warszawie. W 1931 oskarżał w procesie brzeskim. Od 15 maja 1936 do wybuchu wojny był ministrem sprawiedliwości w rządzie Felicjana Sławoj-Składkowskiego. W 1938 został wybrany do senatu. We wrześniu 1939 przedostał się do Rumunii, skąd przez Turcję dotarł do Palestyny. Jako porucznik Brygady Karpackiej odbył kampanię libijską. Po wojnie osiedlił się w Etiopii, gdzie wykonywał zawód sędziego. Zmarł w Londynie. W czasach studenckich uczestniczył w turniejowym życiu szachowym Wilna. W latach 30. wchodził w skład Rady Naczelnej Polskiego Związku Szachowego, a od 1938 był ostatnim prezesem związku przed wybuchem II wojny światowej.

Grądzki Józef, ur.?, zm. 8.06.1925 w Wilnie; ksiądz katolicki. Znany jako działacz społeczny w okresie Litwy Środkowej; później był redaktorem litewskiego dziennika „Mūsų Balsas" w Wilnie. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Gresset Aleksander, ur. w 1765, zm. w 1882; generał, był naczelnikiem Sztabu Korpusu Litewskiego. Pochowany na cmentarzu ewangelickim w Wilnie. Cmentarz nie istnieje.

Grigaitis Juozas, ur. 28.02.1881 we wsi Paraišupys na litewskiej Suwalszczyźnie, zm. 19.01.1947 w Dorothy, USA; generał-lejtnant armii litewskiej, prawnik. W 1904 po ukończeniu Uniwersytetu Moskiewskiego wstąpił do wojska rosyjskiego, służył w Lejbgwardii Finlandzkiego Pułku, a od 1906 – w intendenturze wojskowej w Wilnie i następnie w Witebsku. Od 1917 uczestniczył w sejmie litewskim w Petersburgu. W 1919 przybył na Litwę i wstąpił do wojska litewskiego. Służył w administracji wojskowej. Od 1923 do 1933 był członkiem Sądu Wojskowego armii litewskiej. W l. 1933-1940 – sędzia Trybunału

Wojskowego armii litewskiej. W l. 1941-1944 był sędzią wojskowego Sądu Apelacyjnego. W lipcu 1944 zbiegł do Niemiec, a stamtąd w 1946 wyjechał do USA.

Grigaliūnas-Glovackis Vincas (do 1920 Głowacki), ur. 9.08.1885 w Jeznie na Litwie, zm. 16.05.1964 w m. Tuncha w Kolumbii; generał-lejtnant armii litewskiej. W 1904 złożył egzamin w 4-klasowej szkole miejskiej w Białymstoku i wstąpił do Szkoły Wojskowej w Wilnie, którą ukończył w 1907. Od 1907 służył w wojsku rosyjskim w Turkiestanie, w Azji Środkowej; uczestniczył w I wojnie światowej; w 1918 przybył do Wilna, organizował tu jednostki wojska litewskiego; 2.12.1919 został dowódcą 2 Pułku Piechoty. Z powodu konfliktu z ministrem obrony kraju Mykolasem Velykisem w marcu 1919 został odsunięty ze stanowiska dowódcy pułku. Po demonstracjach pułku w Kownie z żądaniem przywrócenia dowództwa Glovackisowi, od 4.05.1919 powrócił na stanowisko dowódcy 2 Pułku Piechoty. Od maja 1919 walczył przeciwko jednostkom sowieckim na Litwie, m.in. pod Poniewieżem i Rakiszkami. W sierpniu-wrześniu dowodził 2 Dywizją Piechoty. W 1920 walczył z jednostkami armii gen. L. Żeligowskiego. Następnie był oficerem do specjalnych poruczeń przy Sztabie Generalnym armii litewskiej. Był organizatorem Związku Ochotników Litewskich, w 1926 odszedł do rezerwy. W grudniu 1926 wziął udział w przewrocie państwowym Antanasa Smetony i powrócił do wojska. Od 1927 został pomocnikiem ministra obrony, 10.02.1930 mianowany generałem-lejtnantem. W 1934 odszedł na emeryturę i ukończył Wydział Prawa Uniwersytetu Witolda Wielkiego, następnie był w Kownie adwokatem. W l. 1940-1941, podczas władzy sowieckiej, ukrywał się na Białorusi, po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej powrócił do Kowna, a w lipcu 1944 zbiegł do Niemiec, skąd emigrował do Ameryki Południowej.

Grippenberg Oskar Ferdynand, syn Kazimierza, ur. w 1838, zm. po 1909; generał-adiutant armii rosyjskiej. Uczestniczył w kampanii tureckiej 1855, przyczynił się do zdławienia powstania polskiego w l. 1963-1964; w l. 1866-1868 brał udział w zdobyciu Buchary i przyłączeniu jej do Rosji; podczas wojny rosyjsko-tureckiej w l. 1877-1878 był dowódcą Lejbgwardii Pułku Moskiewskiego. W 1902 został dowódcą wojsk Wileńskiego Okręgu Wojskowego z siedzibą w Wilnie. W 1904 walczył w Mandżurii przeciwko armii japońskiej, a w 1905 mianowano go generał-inspektorem piechoty armii rosyjskiej, w 1906 ze względu na stan zdrowia podał się do dymisji. Zamieszkał w Petersburgu.

Grobnicki Florian, ur w 1684? w województwie połockim, zm. w 1762; arcybiskup unicki, metropolita. Pochodził z rodziny szlacheckiej, wstąpił do zakonu bazylianów, ukończył kolegium papieskie we Lwowie i prawdopodobnie Akademię Wileńską, posiadał stopień doktora teologii; wykładał filozofię w szkole bazyliańskiej w Żyrowicach, był ihumenem klasztoru św. Trójcy w Wilnie, od 1713 oficjał metropolity, następnie koadiutor (zastępca) arcybiskupa połockiego, w l. 1716-1719 był biskupem unickim witebskim, w l. 1719-1762 – arcybiskupem połockim oraz w l. 1748-1762 – metropolitą kijowskim; działał jako misjonarz na rzecz poszerzenia religii unickiej na Białorusi; sprzeciwiał się przechodzeniu duchownych unickich na obrządek łaciński. Pochowany w soborze św. Sofii w Połocku.

Grodzieński Chaim Ojzer, ur. w 1863 w miasteczku Iwje k. Wołożyna, zm. w 1940 w Wilnie; rabin. Studiował w jesziwie w Ejszyszkach i w Wołożynie, gdzie zyskał miano *illuja*. Był uczniem rabina Ch. Sołowiejczyka. Mając 20 lat poślubił wnuczkę rabiego I. Salantera, twórcy ruchu *musar* (żydowski ruch pietystyczny). Po śmierci teścia w 1887 został jednym z *dajanów* (sędzia sądu rabinackiego) wileńskich. Wkrótce wysunął się na czoło ich

grona. Stworzył elitarną grupę zaawansowanych naukowo studentów, tzw. Kibuc Rabiego Chaima Ojzera. Był jednym z inicjatorów zwołania konferencji ortodoksów w Wilnie w 1909, podczas której doszło do powstania ortodoksyjnej organizacji Kneset Izrael. Brał udział w konferencji katowickiej w 1912, która doprowadziła do powstania *Agudy* (Związek Izraela, Związek Prawdziwie Wiernych). W tym ugrupowaniu odgrywał czołową rolę, podobnie jak w litewskich kręgach ortodoksyjnych. Był jednym z głównych oponentów trendów modernizacyjnych w życiu żydowskim i dezintegracji gmin żydowskich w Polsce i na Litwie a zwłaszcza syjonizmu i nauczania przedmiotów świeckich. Jego głównym dziełem były *responsy* (gatunek literatury rabinackiej), wydane pt. *Achi'ezer* (t.1-3, 1922, 1925, 1939), które przyczyniły się do ugruntowania jego renomy, jako ważniejszych autorytetów talmudycznych w Polsce. Jego obecność w Wilnie sprawiła, że właśnie tam kierowali się wykładowcy i studenci jesziw z terenów zajętych przez Związek Radziecki. Jego rękopisy zginęły podczas II wojny światowej.

Gromadska Melityna, ur. 18.02.1917 w Rzeczycy, zm. 18.01.2002; profesor biologii. Gimnazjum ukończyła w 1934 w Krzemieńcu; w l. 1934-1939 studiowała na Wydziale Rolnym Uniwersytetu Stefana Batorego. W okresie okupacji pracowała w biurach. W 1945 zatrudniła się w Pracowni Zoologicznej na Wydziale Rolnym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Od 1947 pracowała na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu; była pracownikiem naukowym Katedry Ochrony Przyrody i Ekologii UMK; w l. 1958-1969 dziekan Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UMK; od 1969 kierownik Zakładu Ekologii Zwierząt. W 1967 odeszła na emeryturę. Pochowana na cmentarzu św. Jerzego w Toruniu.

Gross Juliusz, syn Fryderyka, ur. 1799, zm.?; architekt. Pochodził z Kamienia Koszyrskiego; ukończył szkołę powiatową w Lubieszewie, następnie w 1828 Uniwersytet Wileński ze stopniem kandydata filozofii; był uczniem Józefa Karola Podczaszyńskiego; 6.07.1830 mianowany pomocnikiem architekta Uniwersytetu Wileńskiego wykonującego prace remontowe uniwersytetu. W dziale rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie były zrobione przez niego projekty pałacu oraz domu mieszkalnego, w 1828 wykonał projekt kaplicy w Nurkoniach koło Poswola na Litwie. Następnie wyjechał do Brukseli.

Grunt-Mejer Zygmunt, pseud. „Zyga", syn Jana i Zofii z domu Jachimowicz, ur. 1.01. 1916 w Wilnie, zm. 16.04.2009; podporucznik AK. Początkowo uczęszczał do Szkoły Powszechnej nr 1 w Wilnie, a następnie kształcił się w Trokach, gdzie w 1930 otrzymał świadectwo ukończenia szkoły powszechnej, w tymże roku wstąpił do Korpusu Kadetów Nr 1 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego we Lwowie. Opuścił go w 1935. Czynną służbę wojskową odbył w 3. Batalionie Saperów Wileńskich. Uczestniczył w kampanii wrześniowej w 19. Batalionie Saperów. Po klęsce wrócił do Wilna, pracował na drogach (Troki – Jewie), w lesie. W 1940 pracował w Wilnie w firmie budowlanej, w 1942 złożył egzamin maturalny w tajnym szkolnictwie, w 1943 ożenił się z Janiną Kłosińską i w tymże roku wstąpił do partyzantki. Służył w 5. Brygadzie Armii Krajowej, został dowódcą plutonu w kompanii szturmowej, brał udział w wielu bitwach 5. Brygady Zygmunta Szyndzielarza „Łupaszki". Po rozwiązaniu brygady w końcu lipca 1944, początkowo maszerował z grupą „Łupaszki", a następnie z innymi żołnierzami AK Okręgu Wilno, kierując się na Warszawę, przedostał się do Lublina, gdzie włączył się w szeregi pracowników PCK, z którymi został skierowany na Pragę, gdzie od połowy września 1944 działał w Przyfrontowej Czołówce PCK. Latem 1945 zorganizował punkt PCK w Ustce, utrzymywał kontakt z „Łupaszką" do czasu jego aresztowania w czerwcu 1948, po

czym sam został aresztowany 18 sierpnia 1948. Po 5-ciu latach więzienia wrócił do domu, po październiku 1956 ukończył Wyższą Szkołę Ekonomiczną w Sopocie. Odznaczony Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Armii Krajowej, Medalem Wojska, – wszystkie nadane przez Rząd Emigracyjny w Londynie.

Grzegorczyk Kazimierz, ur. w 1914, zm. w 1959; ksiądz katolicki, salezjanin. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; w l. 1945-1946 pracował w Dokszycach na d. Wileńszczyźnie, w l. 1946-1959 był proboszczem w Łyntupach.

Grzegorz, żył w XVI w.; dominikanin, malarz, przebywał w klasztorze w Wilnie, w styczniu 1596 – we Lwowie. 28.03.1599 notowany w klasztorze św. Jakuba w Sandomierzu.

Grzymała, żył w XVII w.; architekt. Kapitan artylerii WKL; w l. 1775-1785 przez 6 miesięcy w roku uczył oficerów i podoficerów architektury, geometrii, fortyfikacji polowej i urządzania obozów.

Gudowski Longin, ur. w 1816, zm. 5.03.1892 w Warszawie; urzędnik państwowy, senator i przewodniczący departamentu Senatu Rządzącego, prezes Warszawskich Teatrów Rządowych. Studiował prawo na Uniwersytecie Wileńskim. Pracował w Warszawie w polskiej administracji Królestwa Polskiego, m.in. był aplikantem w Komisji Skarbu. Po zniesieniu polskich władz pełnił funkcje senatora i przewodniczącego departamentu Senatu Rządzącego, był tajnym radcą, prezesem Towarzystwa Kredytowego Warszawy. W swojej pracy administracyjnej stykał się z problematyką teatralną. W 1879 kierował specjalną komisją ds. reorganizacji teatrów warszawskich, a jesienią 1882 został powołany na stanowisko prezesa Warszawskich Teatrów Rządowych. W ciągu siedmiu lat prezesury udało mu się wyciągnąć instytucję z poważnego zadłużenia, głównie dzięki znacznym oszczędnościom, które przyniosły mu opinię człowieka skąpego. Sam zrzekł się pensji, a po pożarze Teatru Rozmaitości w 1883 łożył na odbudowę gmachu z własnych środków (m.in. obciążając hipotekę domu). Dbał o poziom artystyczny sceny warszawskiej, ale przede wszystkim zasłużył się jako administrator. Nie powiodła się jego inicjatywa powołania stałej komisji repertuarowej, złożonej z literatów (niechętnie odniosło się do pomysłu środowisko aktorskie). Organizował występy w Warszawie znanych artystów europejskich, m.in. Józefiny Reszke i Adeliny Patti. Współpraca Gudowskiego z aktorami nie zawsze układała się najlepiej, głównie ze względu na jego bezwzględny charakter; widział w aktorach przede wszystkim pracowników, podlegających jego poleceniom. W 1889 złożył rezygnację z pełnionej funkcji. Był ostatnim Polakiem na czele Warszawskich Teatrów Rządowych, kolejni prezesi byli pochodzenia rosyjskiego.

Guerquin Pierre Adolphe Hector, ur. 10.05. 1824, zm. 7.10.1881 w Wilnie; inżynier-mechanik kolejowy. Francuz, przybył do Rosji w 1859, stał się założycielem polskiej gałęzi tej rodziny. Uczestniczył w budowie linii Moskwa-Petersburg oraz dokonał zakupów sprzętu zagranicznego, m.in. lokomotyw w Liverpoolu. Mieszkał w Kijowie, skąd przybył do Wilna. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Günther von Heidelsheim Adam Abraham Ignacy, ur. 1785, zm.?; architekt. Studiował architekturę na Uniwersytecie Wileńskim, był uczniem Karola Podczaszyńskiego; projektował swoją rezydencję oraz budynki gospodarcze w Dobrowlanach w d. powiecie święciańskim (dziś rejon smorgoński, Białoruś).

Gurland Chaim Jonasz, ur. w 1843 w Klecku, Białoruś, zm. w 1890 w Odessie; rabin, uczony żydowski. W 1860 ukończył szkołę rabinów w Wilnie; na uniwersytecie w Petersburgu studiował języki semickie; w 1863 otrzymał tytuł magistra. W 1873 został in-

spektorem Instytutu Nauczycielskiego w Żytomierzu. Od 1888 – rabin Odessy.

Gurski Józef, żył w XVIII w.; budowniczy. Był murarzem i starszym cechu murarskiego w Wilnie w l. 1714-1729. Pozwany przez Pawła Ciechanowicza pisarza kapituły wileńskiej i montwidowskiej z powodu niewykonania robót w 1729.

Gurynowicz Julian, ur. 1825, zm. 17.09.1885 w Wilnie; ksiądz katolicki. Ostatni kustosz klasztoru bernardynów w Wilnie. Pochowany na Cmentarzu Bernardyńskim.

Guzkowski (Guźkowski, Gużkowski) Adam, herbu Lubicz, żył w XVIII-XIX w.; generał-adiutant buławy litewskiej. Od 1788 major z funkcją generalską. Jako ppułkownik walczył w 1792 przeciwko interwentom rosyjskim, działał potem w sprzysiężeniu insurekcyjnym na Litwie. W powstaniu 1794 – pułkownik i członek Komisariatu Generalnego Wojskowego w Wilnie. Dalsze jego losy nie są znane.

Gzowski Franciszek Alojzy, ur. 14.10.1732, zm. 21.12.1785; ksiądz katolicki, biskup sufragan wileński. Był proboszczem borysowskim, kanonikiem smoleńskim i wileńskim. 23.09.1782 prekonizowany biskupem tytularnym Thespiae i sufraganem trockim w diecezji wileńskiej. Sakrę biskupią przyjął 29.12.1782 w Wilnie.

H

Hadleŭski Wincent, Godlewski Wincenty, ur. 16.11.1888 w Szuryczach koło Wołkowyska, zm. 24.12.1942 w Małym Trościańcu pod Mińskiem; białoruski polityk o orientacji narodowej i ksiądz rzymskokatolicki. Ukończył wileńskie seminarium katolickie oraz Akademię Duchowną w Petersburgu. Jako jeden z pierwszych księży prowadził liturgię po białorusku. Wszedł w skład Rady Białoruskiej Republiki Ludowej. W dwudziestoleciu międzywojennym współzałożyciel Białoruskiej Partii Chrześcijańsko-Demokratycznej, redaktor pisma „Krynica", stał w opozycji wobec większości narodowego ruchu białoruskiego, orientującego się na idee socjalistyczne. Pracował jako wykładowca w seminarium katolickim w Nieświeżu, pełnił posługę w okolicach Święcian. Za działalność narodową aresztowany przez władze RP i więziony przez dwa lata. Po wyjściu na wolność osiadł w Wilnie, gdzie przetłumaczył *Nowy Testament* na język białoruski. Po klęsce wrześniowej Polski w 1939 pozostał po niemieckiej stronie kordonu. W 1941 roku organizował w Berlinie Białoruskie Centrum Narodowe, które miało się stać zalążkiem władz niepodległego państwa. Po wejściu wojsk niemieckich do Mińska w 1942 pracował tam nad rozwojem narodowego szkolnictwa białoruskiego. Współpracował z niepodległościowymi działaczami Witautem Tumaszem i Franciszkiem Alachnowiczem. Aresztowany przez władze niemieckie został rozstrzelany w obozie w Trościańcu pod Mińskiem.

Hajkowicz Maksymilian, ur. w 1889 w Święcianach na Wileńszczyźnie, zm.?; pułkownik WP, oficer saperów. W 1910 ukończył gimnazjum handlowe w Wilnie, po czym został powołany do odbycia obowiązkowej służby wojskowej w armii rosyjskiej. W latach 1910-1912 był słuchaczem Aleksandrowskiej Szkoły Wojskowej w Moskwie, po jej ukończeniu otrzymał stopień podporucznika saperów. Następnie służył w 17. Pułku Inżynieryjnym w Zarajsku, w składzie którego wyruszył na front. Latem 1917 zdezerterował z jednostki, aby dostać się do Legionów Polskich, ale został ujęty i osadzony w więzieniu. Zdołał z niego uciec przy pomocy zaprzyjaźnionego strażnika. Po wybuchu rewolucji lutowej w Rosji powrócił do macierzystego pułku, w którym zwerbował ok. 150 żołnierzy-Polaków i dotarł z nimi do 1 Korpusu Polskiego gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego. Z braku wolnych etatów oficerskich został przeniesiony do formującego się 3 Korpusu Polskiego na Ukrainie. W Kijowie wstąpił do Związku Wojskowego Polaków i został łącznikiem ZWP z Korpusem. W styczniu 1918, po odwrocie Korpusu i zajęciu miasta przez wojska bolszewickie, pozostał w Kijowie, zabezpieczając przed komunistami dokumenty, broń i mienie ZWP i Korpusu – uratował dzięki temu życie wielu Polakom, którzy zostali w mieście. Sam ukrywał się. Po opuszczeniu Kijowa przez bolszewików pracował jako urzędnik. Na początku grudnia 1918 udało mu się przedostać do Polski i niezwłocznie wstąpił do odrodzonego Wojska Polskiego. Objął funkcję zastępcy szefa Zarządu Fortecznego w Dowództwie Okręgu Korpusu nr 1 w Warszawie. Podczas wojny polsko-bolszewickiej uczestniczył pod koniec grudnia 1919 w zdobywaniu Wilna, a następnie w walkach nad Dźwiną. W trakcie ofensywy bolszewickiej na Warszawę kierował pracami fortecznymi na przedmościu warszawskim. Jesienią 1920 został szefem

Inżynierii Wojsk Litwy Środkowej, biorąc udział w kampanii gen. Lucjana Żeligowskiego przeciwko Litwinom. Po zakończeniu działań wojennych powrócił do Wojska Polskiego, w którym sprawował funkcje szefa Wydziału Organizacyjnego Szefostwa Inżynierii DOK nr 1 w Warszawie (1921-1923) i zastępcy dowódcy 3 Pułku Saperów w Wilnie (1923-1925). W latach 1925-1926 był słuchaczem Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie. Po jej ukończeniu został szefem Oddziału Organizacyjnego Departamentu V Inżynierii i Saperów w Ministerstwie Spraw Wojskowych, a w 1929 komendantem Centrum Wyszkolenia Saperów w Modlinie. W latach 1934-1936 był szefem saperów przy II wiceministrze spraw wojskowych. Następnie objął dowództwo 2. Grupy Saperów, które sprawował do wybuchu wojny obronnej 1939. Uczestniczył w walkach z Niemcami, ale o jego dalszych losach brak jest informacji.

Halewi (Rabinowicz) Izaak, ur. w 1847 w Iwieńcu na Białorusi, zm. w 1914; rabin, talmudysta, historyk. Kształcił się w jesziwie w Wołożynie. Potem zamieszkał w Wilnie, gdzie początkowo zajmował się handlem, a następnie poświęcił się nauce, szczególnie badaniem Talmudu. Potem kilkakrotnie zmieniał miejsce zamieszkania, m.in. mieszkał w Bratysławie i Hamburgu.

Hanecki (Ganieckij) Jan, ur. w 1810 na Białorusi, zm. w 1887 w Petersburgu; generał broni armii rosyjskiej. Był bratem Mikołaja. Od 1828 w służbie na froncie tureckim, potem w ekspedycjach pacyfikujących powstania i bunty ludów Kaukazu. W 1849 już jako dowódca pułku gwardii dławił rewolucję na Węgrzech. Generał od 1855 na stanowisku dowódcy Brygady Piechoty. Gorliwie zwalczał powstanie 1863 na Litwie – na czele Brygady Piechoty Gwardii Fińskiej rozbił partię Z. Sierakowskiego i B. Kołyszki, zasłynął z okrucieństwa i bezwzględności, stał się postrachem mniejszych oddziałów partyzanckich i całej ludności polskiej na Litwie i Białorusi. W l. 1877-1879 jako dowódca Korpusu Armii walczył w Bułgarii przeciwko Turcji – odznaczył się pod Plewną, uzyskał wysokie nagrody i awans na generała broni. Od 1881 był komendantem twierdzy Pietropawłowskiej w Petersburgu – tam zmarł.

Hanecki (Ganieckij) Mikołaj, ur. w 1815 na Białorusi, zm. w 1904; generał armii rosyjskiej. Brat Jana, tak jak on od 1835 pełnił rolę janczara i żandarma rosyjskiego wobec ujarzmianych przez imperializm carski narodów: w 1849 tłumił rewolucję węgierską, w 1853 – powstanie na Kaukazie, w 1863-na Litwie. Generał od 1860 – od 1864 komendant wojenny województwa augustowskiego, w l. 1877-1886 dowodził Korpusem Armii i Armią, potem był dowódcą Wileńskiego Okręgu Wojskowego z siedzibą w Wilnie, w 1895 przeszedł w stan spoczynku.

Hanusowicz Jan, ur. w 1863, zm. w 1940 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był prałatem domowym Ojca Świętego i prałatem prepozytem kapituły wileńskiej; zasłużony pedagog wileński i patriota.

Hańko Michał (Michaś) – działacz społeczny. Ur. w 1918 r. we wsi Kaledzina w pow. mołodeczańskim. Absolwent gimnazjum w Mołodecznie. Był studentem Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Stefana Batorego. Do czerwca 1941 r. pracował jako dyrektor Łużowskiej Szkoły Powszechnej (pod Mołodecznem). W czerwcu 1941 r. powołany do Armii Czerwonej. Brał udział w walkach na froncie radziecko-niemieckim. W końcu 1941 r. pod Pskowem trafił do niewoli niemieckiej. Zwolniony z obozu dla sowieckich jeńców wojennych, skierowany został do szkoły propagandy pod Berlinem. Po jej ukończeniu rozpoczął pracę w Wydziale Propagandy Generalnego Komisariatu Białorusi w Mińsku. W czerwcu 1943 r. stanął na czele Związku Młodzieży Białoruskiej (ZBM)), został redaktorem organu prasowego ZMB

„Żyvie Biełaruś". W czerwcu 1944 r. uczestniczył w II Kongresie Ogólnobiałoruskim. Od 3 lipca 1944 r. działał w Niemczech, jesienią 1944 r. został członkiem Białoruskiej Centralnej Rady, kierownikiem Wydziału Młodzieżowego. Dalsze jego losy są nieznane.

Harasimowicz Henryk, ur. w 1884, zm. w 1960; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; pracował w parafii Gradowszczyzna (Dubniczki) i w Wornianach w d. powiecie wileńsko-trockim, po II wojnie – rejon ostrowiecki.

Harasimowicz Maciej, ur. w 1842 Wilnie, zm. 25.04.1904 tamże; ksiądz katolicki, prałat Ojca Świętego i prałat kapituły wileńskiej. W 1859 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, następnie 4 lata studiował w Akademii Duchownej w Petersburgu. Po ukończeniu studiów został wikarym przy kościele św. Teresy w Wilnie za czasów proboszcza Piotra Żylińskiego, który w tym okresie rządził też diecezją z ramienia rządu rosyjskiego. W 1872 ks. Harasimowicz został rektorem Seminarium Duchownego w Wilnie. W 1878 sprzeciwił się dopuścić kleryka Ilińskiego, protegowanego przez rząd, do święceń kapłańskich, ponadto podczas modłów opuścił modlitwę za cara, za ten fakt został zdegradowany i wysłany na stanowisko wikariusza do Lidy, potem mianowano go proboszczem parafii Nowy Dwór koło Lidy. W 1883 biskup Hryniewiecki sprowadził Harasimowicza z powrotem do Wilna i mianował go oficjałem. Po zesłaniu biskupa Hryniewieckiego w 1885 w głąb Rosji, Harasimowicza również wysłano do Wielska a potem do Wołogdy, gdzie przebywał do 1892, po powrocie do Wilna otrzymał przydział do konsystorza, opiekował się katedrą, w 1904 jeździł do Saratowa przywitać nowomianowanego biskupa wileńskiego Edwarda Roppa. Zmarł na zapalenie płuc, pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Hartknoch Krzysztof Jan, ur. 1644 w Jabłonce pod Pasymiem na Mazurach, zm. 3.01.1687 w Toruniu; duchowny ewangelicki, kaznodzieja, historyk. Z powodu trudnych warunków materialnych nie mógł ukończyć teologii ewangelickiej w Królewcu. Był nauczycielem domowym w Kownie, a w 1665 został pastorem i rektorem szkoły ewangelickiej w Wilnie oraz kaznodzieją polskim i niemieckim. Od 1667 zajmował się prywatnym nauczaniem w Gdańsku u jednego z magnatów polskich, a jednocześnie kształcił się w tamtejszym gimnazjum. Przez jakiś czas był kaznodzieją w Słupsku. W 1670 wykładał na uniwersytecie w Królewcu i jednocześnie kończył rozpoczęte niegdyś studia. W 1677 osiadł na stałe w Toruniu jako nauczyciel tutejszego gimnazjum; tu rozwinął aktywną działalność pedagogiczną. Specjalizował się w dziejach Prus, Pomorza i Żmudzi oraz w zagadnieniach ustrojowych Polski. W 1678 ogłosił w Jenie swą pierwszą pracę pt. *Respublica Polonica duobus libris illustrata*. Później wydał kilka innych prac historycznych.

Hatowski A., żył w XVIII w.; wykładowca architektury. Jeden z pierwszych teoretyków architektury na Uniwersytecie Wileńskim; z 1732 zachował się rękopis jego pracy pt. *Scientia Naturalia seu Physica in Akademia et Universitate Vilnensi explicata*.

Hawryło Joannowicz, działał w Jewju w 1644; drukarz. Był ihumenem (przeorem) klasztoru w Jewju. Podpisał się jako „tipograf obszczaho žitija" na druku z 1644 patriarchy Perfeniego: *Ewangelie sirecz Błahowiestije bohodochnowiennych Ewangelist*, wytłoczonym w oficynie Bractwa Św. Ducha w Jewju.

Hejdukiewicz Edward Gabriel, ur. 31.03.1868 w Mińsku, zm. 1.01.1932 w osadzie Krzywucha pow. Dubno; generał dywizji WP. Ukończył Korpus Kadetów w Jarosławiu, następnie Szkołę Junkrów w Wilnie – od 1887 był oficerem rosyjskiej piechoty. Jako dowódca kompanii walczył w l. 1904-1905 przeciwko Japonii. W 1910 ukończył szkołę strzelań

w Oranienbaumie i objął funkcję dowódcy baonu – pułkownik od 1914. Dowodził baonem, następnie pułkiem piechoty. Podczas I wojny światowej odznaczył się, był kilkakrotnie ranny i kontuzjowany. W 1917 dowodził 3 Pułkiem Piechoty w I Korpusie Polskim w Rosji, w 1918 dowódca polskiej samoobrony i komendant placu w Odessie, następnie przewodniczący sądu w 4 Dywizji Strzeleckiej, z którą przybył do Polski. W 1919 był dowódcą 54 Pułku Piechoty w armii gen. J. Hallera. Zweryfikowany jako generał od czerwca 1919; został dowódcą Ekspozytury Okręgu Generalnego II w Kowlu, a w 1920 został okręgowym inspektorem Armii Ochotniczej w Lublinie. Na froncie bolszewickim dowodził 28 Brygadą Piechoty i 2 Dywizją Litewsko-Białoruską, czasowo służył w wojsku Litwy Środkowej w Wilnie. W 1921 został zastępcą dowódcy OK w Brześciu nad Bugiem, ostatnio członek Oficerskiego Trybunału Orzekającego. Od 1927 w stanie spoczynku. Mieszkał i zmarł w okolicy Dubna.

Heling (Göhling) Karol, ur. w 1804, zm. w 1886; doktor nauk medycznych, pracownik Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie. Pochodził ze Śląska, z rodziny luterańskiej. Ojciec jego był nauczycielem muzyki, który poszukając pracy przyjechał do Moskwy, ale w 1812 stracił całe mienie w spalonej podczas wycofywania się przed Napoleonem Moskwie. Karol Heling, w 1819 rozpoczął studia w Akademii Medyko-Chirurgicznej w Moskwie na koszt rządu. Będąc jeszcze studentem, był ordynatorem kliniki akademickiej. W 1823 skończył studia ze srebrnym medalem i został skierowany do Kozłowskiego Pułku Piechoty, gdzie pełnił funkcje lekarza batalionowego. Od 1825 pracował w Tulczynie jako ordynator, a później awansował na szefa kancelarii polowej w sztabie generalnym Drugiej Armii Rosyjskiej oraz został inspektorem aptek wojskowych. W 1826 napisał rozprawę *De scorbuto* i otrzymał promocję na doktora medycyny. Podczas wojny z Turcją w l. 1828-1829 brał udział w licznych kampaniach wojennych. Walczył z dżumą, szybko rozpowszechniającą się na terenach objętych wojną. W l. 1830-1831, w czasie powstania listopadowego, był lekarzem naczelnym szpitali ruchomych carskich armii w Polsce. Uczestniczył w reorganizacji służby zdrowia w Polsce na wzór rosyjski, szczególnie w systemie opieki medycznej wojska. Od 1834 został inspektorem Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie; był rzetelnym wykonawcą carskich poleceń, bardzo nielubiany przez studentów. Po zamknięciu akademii w 1842 Heling podał się do dymisji, ale zdążył wydać pracę *Doświadczenie policji cywilnej*. Minister Oświaty Rosji, Uwarow, zaproponował mu Katedrę Medycyny Publicznej w Dorpacie, ale Heling propozycji nie przyjął. Po nabyciu majątku Świrany w powiecie święciańskim, poświęcił się gospodarowaniu na wsi. W 1854 został członkiem Komitetu Statystycznego, a od 1857 pracował jako dyrektor więzienia w Święcianach. W 1861-1862 był przedstawicielem rządu rosyjskiego ds. zwolnienia chłopów z pańszczyzny, a nawet opowiadał się, by chłopom zostawiać nie tylko ich domy, ale także przydział ziemi koło domu. Ostatnie miesiące życia spędził w swoim domu na Zarzeczu w Wilnie. Pochowany na cmentarzu Ewangelickim w Wilnie.

Helmer Bolesław, ur. w 1897, zm. w 1969; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, pracował w Mosarzu i w Żupranach.

Hendel Zygmunt, żył w XIX/XX w.; architekt. W l. 1906-1912 działał w Wilnie.

Hendrych, żył w XVII w.; budowniczy. Mistrz ciesielski; pracował przy przebudowie oraz przy reperacjach wieży ratuszowej w Wilnie od 18.03. do 24.11.1680, za co otrzymał 3411 zł.

Herzschold, żył w XIX w.; architekt niemiecki. W l. 1876-1880 zaprojektował neoklasy-

cystyczny pałac Wagnerów w Solecznikach Wielkich (ob. Šalčininkai) w d. powiecie lidzkim (ob. Litwa).

Heydatel de Rothnill Jan, ur. W 1801 w Siemiatyczach, zm. w 1871 w Warszawie; generał-major armii rosyjskiej, inżynier. Był synem francuskiego emigranta i Polki, kształcił się w Białymstoku, studiował w Wilnie i działał w Towarzystwie Filaretów (przyjaźnił się z A. Mickiewiczem, T. Zanem i in.). W 1823 zesłany do Rosji, celująco zdał w Petersburgu egzaminy na inżyniera komunikacji i od 1825 służył w korpusie inżynieryjnym w Astrachaniu, Parnawie, Rydze, samodzielnie zaprojektował i zrealizował port w Libawie. Generał od 1857 jako naczelnik okręgu komunikacyjnego w Kownie. Po wybuchu powstania 1863 w Polsce pozbawiony stopnia i stanowiska, ale wkrótce potem powołany do opracowania projektu zabezpieczenia doliny rzeki Terek na Kaukazie przed powodziami, odzyskał rangę i poprzednie stanowisko – ukończył budowę portu w Libawie. Zmarł w Warszawie, pochowany na cmentarzu Powązkowskim.

Hinter Baltazar, żył w XVII w.; budowniczy. W 1640 wybudował w Wilnie przy ul. Wileńskiej nr 5 dom dla Bractwa Niemieckiego.

Hlebowiczówna Janina, (ur.?, zm.?; pedagog, działaczka harcerstwa przed 1939. Była drużynową wileńskiej V Drużyny im. Józefa Sułkowskiego. Pracowała w IX szkole średniej z polskim językiem wykładowym w Wilnie, w której uczyła chemii. Wspomniana szkoła powstała z połączenia dwóch szkół przedwojennych, tj. Gimnazjum i Liceum OO. Jezuitów oraz Gimnazjum i Liceum SS. Najświętszej Rodziny z Nazaretu. W czasie okupacji uczyła na tajnych kompletach szkolnych w Wilnie. Po aresztowaniu przez Gestapo Heleny Straszyńskiej przejęła na parę miesięcy jej obowiązki jako kierownika Uniwersyteckiego Ośrodka Polskiego Szkolnictwa Tajnego w Wilnie.

Hoffer Ignacy, żył w XVIII w.; architekt. W l. 1750-1755 przebudował kościół św. Jerzego w Wilnie.

Hogendorp van Dirk, ur. 3.10.1761 w Heenvliet, zm. 29.10.1822 w Rio de Janeiro; generał holenderski, dyplomata, hrabia. Był prezesem Komisji Rządu Tymczasowego Wielkiego Księstwa Litewskiego, od 24 sierpnia do września 1812 generalny gubernator Litwy z siedzibą w Wilnie. Do 1783 służył w wojsku pruskim. Był holenderskim rezydentem w Bengalu i na Jawie. W 1799 powrócił do kraju. W 1807 został sekretarzem wojny króla Niderlandów Ludwika Bonapartego. Mianowany posłem holenderskim w Wiedniu w 1807, Berlinie w 1809, Madrycie w 1810. W 1812 został gubernatorem Wilna, a w 1813 Hamburga. Jako zagorzały stronnik Napoleona I Bonapartego, zmuszony został w 1816 do emigracji do Brazylii.

Holak Walerian, ur. w 1881, zm. w 1948 w Mołodecznie; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; był proboszczem i dziekanem w Oszmianie, aresztowany w 1948, zmarł w więzieniu w Mołodecznie.

Holszański Semen Jurjewicz, herbu Hippocentaurus, ur.? w Holszanach?, zm. w 1505, książę litewski, syn Jurija Holszańskiego, hetman wielki litewski w l. 1500-1501, starosta słucki od 1490, od 1494 marszałek ziemi wołyńskiej, namiestnik nowogródzki. Po bitwie nad Wiedroszą, gdy do niewoli rosyjskiej dostał się hetman wielki litewski Konstanty Ostrogski i wojewoda nowogródzki Iwan Litawor Chreptowicz, otrzymał przejściowo urzędy ich obydwu, zdał je jednak już w 1501.

Hołownia Adrian, imię chrzestne Jan, ur. 9.04. 1750 w majątku Pyszniki na Witebszczyźnie, zm. 1.02.1831 w Wilnie; doktor filozofii i filologii, ksiądz unicki, greckokatolicki biskup orszański i sufragan wileński – ostatni biskup unicki w Wilnie. Pochodził z katolickiej bojar-

skiej rodziny herbu własnego, tj. Hołownia (2. odmiana). Wychowany w szkole jezuickiej, w 1766 przeszedł na obrządek unicki i wstąpił do zakonu bazylianów, po odbyciu nowicjatu w Berezweczu, przybierając imię Adriana, na miejsce chrzestnego imienia Jan. Po okresie studiów na Uniwersytecie Wileńskim oraz Alumnacie Papieskim w Wilnie i po uzyskaniu doktoratu filozofii i filologii, rozpoczął karierę w unickiej hierarchii kościelnej, od sekretarza diecezjalnego metropolity w 1778 do biskupa sufragana wznowionej metropolii litewsko-wileńskiej w 1809. Na tym stanowisku był on faktycznym rządcą diecezji z siedzibą w klasztorze bazylianów, gdzie ulokował też konsystorz, a cerkiew św. Trójcy przekształcił w katedrę unicką. Dawny pałac metropolitów i cerkiew Przeczystej Bogurodzicy były bowiem w ruinie od 1794, a metropolita Jozafat Bułhak przebywał głównie w Petersburgu. W 1812 biskup Hołownia złożył podpis na akcie przyłączenia się obywateli Wielkiego Księstwa Litewskiego do Konfederacji Generalnej Królestwa Polskiego, popierając Napoleona, za co poniósł konsekwencje w postaci oskarżeń i nękania represjami przez władze rosyjskie. Jako biskup i człowiek już stary, działał w okresie osaczania i planowanego zniszczenia unii przez jawnych i ukrytych wrogów pod przewodem apostaty Józefa Siemaszki. Ograniczenie i niszczenie kościoła unickiego rozpoczęto w 1828 ukazem Mikołaja I, likwidującym diecezję wileńską i przeniesieniem biskupa Hołowni w stan spoczynku. Opór stawiał jeszcze wikariusz brzeski Leon Jaworowski, lecz w 1839 na soborze w Połocku dokonano likwidacji unii. Szykanowany przez ludzi Siemaszki i władze rosyjskie sędziwy biskup zmarł w Wilnie, pochowany w kaplicy na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Horain Aleksander Kazimierz, ur. 30.03.1651, zm. 7.12.1735 w Tylży, w Prusach Wschodnich; ksiądz katolicki, biskup sufragan wileński, biskup smoleński, biskup żmudzki. Był kustoszem i oficjałem wileńskim, proboszczem infułatem gieranońskim. 15.09.1704 prekonizowany biskupem tytularnym Tiberias i sufraganem białoruskim w diecezji wileńskiej. 23.12.1711 przeniesiony na biskupstwo smoleńskie; nie objął go, ponieważ terytorium to nie należało już wówczas do Polski. 7.12.1716 przeniesiony na biskupstwo żmudzkie, ingres odbył 13.03.1717. W okresie walk między stronnikami Sasów i Stanisława Leszczyńskiego, zagrożony przez wojska rosyjskie musiał opuścić diecezję, osiedlając się w Szyłgalach (Šilgalė) w Prusach, obecnie w granicach Litwy w pobliżu miasta Šilutė (Szyłokarczma, Heidekrug).

Horodniczówna, (Horodničiūtė) Otrębska Helena, ur. 29.03.1910 w Petersburgu, zm. 29.06.1982 w Poznaniu; językoznawczyni, pedagog. Była siostrą Henrikasa Horodničiusa, żoną prof. Jana Otrębskiego. Uczyła się w Gimnazjum Witolda Wielkiego w Wilnie, następnie studiowała językoznawstwo na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, pracę magisterską na temat języka Konstantyna Szyrwida obroniła w 1934. W l. 1932-1939 była nauczycielką języka litewskiego w gimnazjach litewskich w Święcianach i w Wilnie. W l. 1940-1945 pracowała w redakcji *Słownika języka litewskiego*, w 1940-1945 wykładała na Uniwersytecie Wileńskim; w 1945 z mężem prof. Janem Otrębskim wyjechała do Poznania, gdzie pomagała mu w pracy nad *Gramatyką języka litewskiego.*

Horodniczy Henryk (Horodničius Henrikas), ur. 3.09.1906 w Petersburgu, zm. 19.07.1989 w Malatach (Molėtai); litewski fizyk, profesor fizyki. Naukę rozpoczął w Petersburgu, w 1918 roku z rodzicami przeniósł się do Wilna i uczył się w litewskim Gimnazjum Witolda Wielkiego, które ukończył w 1924, w tymże roku wstąpił na Wydział Przyrodniczy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie jako wolny słuchacz; w 1925 roku złożył państwowy egzamin dojrzałości i został normal-

nym studentem USB, w 1933 uzyskał tytuł magistra filozofii. W l. 1926-1928 uczył matematyki w litewskim seminarium nauczycielskim Towarzystwa „Rytas", a w l. 1928-1931 i 1934-1940 pracował jako nauczyciel matematyki i fizyki w Gimnazjum Witolda Wielkiego w Wilnie, równocześnie w l. 1929-1940 był asystentem i starszym asystentem w Katedrze Fizyki Eksperymentarniej USB. W 1943 uzyskał stopień doktora fizyki, od 1944 do 1945 pracował na litewskim Uniwersytecie Wileńskim na stanowisku prorektora, następnie do emerytury pracował jako docent i profesor fizyki na Uniwersytecie Wileńskim.

Hosiasson-Lindenbaum Janina, ur. 6.12.1899 w Warszawie, zm. w kwietniu 1942 w Wilnie; polska filozofka i logik. Studiowała filozofię na Uniwersytecie Warszawskim, jej wykładowcami byli m.in. Kazimierz Ajdukiewicz, Tadeusz Kotarbiński i Jan Łukasiewicz. Zdobyła stopień doktora dzięki dysertacji *Justification of Inductive Reasoning*. Ukończyła studia na University of Cambridge w semestrze 1929/1930. Równolegle z prowadzeniem pracy naukowej nauczała filozofii w liceum. Po wybuchu II wojny światowej zamieszkała w Wilnie, gdzie zaangażowała się w działalność Wileńskiego Towarzystwa Filozoficznego. Jej mężem był Adolf Lindenbaum. W kwietniu 1942 roku została rozstrzelana przez nazistów.

Houwalt Ignacy, ur. 29.07.1744, zm.?; ksiądz katolicki, biskup sufragan wileński. Po studiach w Wilnie i święceniach w 1769 został proboszczem w Daugieliszkach i Wiżunach, następnie był kanonikiem wileńskim i żmudzkim, asesorem konsystorza wileńskiego i Kolegium Duchownego w Petersburgu. 20.08.1804 prekonizowany biskupem tytularnym Aradus i sufraganem trockim w diecezji wileńskiej, prawdopodobnie nie objął urzędu.

Hrebnicki-Doktorowicz Adam, syn Stanisława i Konstancji z domu Saniszcza, ur. 6.01.1858 w folwarku Ciotcze w powiecie lepelskim, guberni witebskiej, zm. 13.10.1941 w Dukształach w d. powiecie brasławskim (obecnie Litwa); profesor pomolog, sadownik. W l. 1870-1878 uczył się w gimnazjum w Dźwińsku (obecnie Daugavpils). Po ukończeniu gimnazjum ze złotym medalem wstąpił na Wydział Sadownictwa Instytutu Leśnego w Petersburgu. Podczas studiów w 1883 napisał pracę dyplomową na temat znaczenia krochmalu dla drzew (*Krochmal kak zapasnoj materiał naszich dieriewjew*). Za pracę tę otrzymał złoty medal. W 1884 został asystentem przy Instytucie Leśnym. Wówczas rozpoczął badania nad sadownictwem. W okresie wakacji letnich często bywał u przyjaciela Władysława Stankiewicza w Berżnikach koło Dukszt. Tu poznał siostrę Stankiewicza, Stanisławę i pojął ją za żonę. W posagu teść dał 24 ha ziemi. A. Hrebnicki w l. 1890-1904 założył w miejscowości Staniszki duży sad owocowy, miejscowość tę nazwał Raj (od 1923 oficjalna nazwa, obecnie Rojus). Od 1902 był profesorem sadownictwa i ogrodnictwa Instytutu Leśnego w Petersburgu. Zimą wykładał na uczelni, wakacje letnie spędzał w sadzie pomologicznym w Raju. W czasie wojny światowej i po rewolucji bolszewickiej przebywał w Piotrogrodzie; dopiero w 1922 opuścił Piotrogród i z rodziną zamieszkał na stałe w folwarku Raj. Polskie Stowarzyszenie Sadowników wybrało go na członka rzeczywistego. W 1934 ze swoimi jabłkami uczestniczył w wystawie w Warszawie. W jesieni 1939, gdy Raj włączono do Litwy, rząd litewski powołał go na doradcę w sprawach sadownictwa Ministerstwa Rolnictwa LR. Zmarł w Dukształach i na tamtejszym cmentarzu został pochowany.

Hryncewicz H., wzmiankowany w l. 1922-1939; architekt. W Wilnie posiadał pracownię architektoniczną przy ul. Słowackiego.

Hryncewicz Ludwik, ur. 1717, zm. 10.10.1783; architekt, dominikanin. W l. 1780-1782 przeor zakonu dominikanów w Rosieniach; „sławny przez swój kunszt znakomity". Wybudował

klasztory zakonu w Rosieniach (1776-1783), w Nieświeżu, Wierzbołowie; projektował i zbudował kościół Augustianów z Zabiałach-Wołyńcach koło Dzisny za Dźwiną (1750-1756) oraz fasadę kościoła Misjonarzy w Wilnie (1750-1753). Wyróżniał się w dziedzinie projektowania ołtarzy; współpracował ok. 1763 z architektem Paracca przy budowie kościoła w Drui.

Hryniewicki Wacław. ur. 23.05.1880 w Hryniewiczach Małych powiat Bielsk Podlaski, zm.?; prawnik, notariusz w Święcianach. Ukończył Szkołę Powiatową w Bielsku Podlaskim 7 czerwca 1897 r. W wojsku nie służył. Po ukończeniu szkoły wstąpił do notariatu i pracował tam bez przerwy, początkowo w Bielsku, w Białymstoku, w miasteczku Pietrykowie, Mozyrzu ziemi Mińskiej oraz w Bobrujsku, gdzie za czasów Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich mianowany został Notariuszem. W 1920 z odwrotem wojsk polskim ewakuował się w głąb kraju. Od stycznia 1921 r. do 31 grudnia 1933 r. pozostawał notariuszem w Święcianach.

Hryniewski Teodor Franciszek, syn Aleksandra i Nadziei z Szylderów, ur. 29.01.1860 w Siebieżu, zm. 29.11.1932 w Wilnie; lekarz, działacz społeczny. W 1881 rozpoczął studia na Wydziale Przyrodniczym Uniwersytetu Moskiewskiego, następnie pracował jako asystent katedry botaniki. W 1886 podjął studia na Wydziale Lekarskim. Po ukończeniu studiów lekarskich szybko zdobył świetną klientelę w Moskwie. Jego pacjenci należeli do arystokracji, inteligencji i plutokracji moskiewskiej. Kilkakrotnie wyjeżdżał na zwalczanie epidemii cholery i duru brzusznego delegowany tam przez Uniwersytet Moskiewski. Znany był w Moskwie nie tylko jako znakomity praktyk, doskonały zwłaszcza jako diagnostyk, ale także ze swoich prac naukowych. W swych artykułach dużo miejsca poświęcił m.in. epidemiom, głównie cholerze. Wychodząc z założenia, że drobnoustroje zajmują najniższy szczebel na ewolucyjnej skali Darwina, był zdania, że tylko biologiczne zbadanie cech drobnoustroju w stanie ich bezpośredniego życia w naturze, może dopomóc medycynie do znalezienia najlepszych sposobów zapobiegania i leczenia. Zorganizował w Moskwie własne sanatorium w jednym z pałaców hr. Szuwałowów i w roku 1914 inne sanatorium we wspaniałym majątku pod Moskwą, Grebniowo. Przez cały czas pobytu w Moskwie był on zawsze czynnym członkiem stowarzyszeń, pielęgnujących polskość na dalekiej rosyjskiej obczyźnie i utrzymywał stale łączność z krajem. W czasie I wojny światowej położył duże zasługi przez swoją pracę w polskich stowarzyszeniach niosących pomoc ofiarom wojny. W sanatoriach dr. Hryniewskiego w Moskwie szereg wygnanych z kraju i zrujnowanych przez wojnę rodaków korzystało z bezpłatnej opieki. W 1920 przeniósł się do Warszawy, pracował w Kasie Chorych. W 1929 zamieszkał w rodzinnym majątku Jakubionki w powiecie dziśnieńskim, pracował jako lekarz rejonowy. W tym okresie opublikował kilka artykułów w prasie lekarskiej, występował z odczytami na zebraniach i zjazdach lekarskich w kraju i zagranicą.

Hryszkiewicz-Żuk Wincent, ur. 10.02.1903 w Budsławiu zm. 14.02.1989 w Kanadzie;-działacz białoruskiego odrodzenia narodowego, nauczyciel i polityk, prezydent emigracyjnej Białoruskiej Republiki Ludowej (1970-1982). Uczył się w białoruskim gimnazjum w Budsławiu, naukę kontynuował w Wilnie. W latach 1922-1926 studiował na Uniwersytecie Karola w Pradze, po studiach wrócił do Polski, gdzie aż do wybuchu wojny nauczał w wileńskim Gimnazjum Białoruskim. Po agresji radzieckiej na Polskę we wrześniu 1939 aresztowany i zesłany do łagru. W 1942 zaciągnął się do armii gen. W. Andersa, nie wrócił na Białoruś, osiedlając się w 1950 roku w Kanadzie. Po śmierci Mikoły Abramczyka wybrany *starszym* Rady Białoruskiej Republiki Ludowej na emigracji – głową państwa białoruskiego.

Hulanicki Aleksandr, ur.?, zm. w 1911 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem w cerkwi prawosławnej w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Hurczyn Aleksander, ur. w 1833 na Białorusi, zm. w 1902; generał broni armii rosyjskiej. Ukończył Korpus Kadetów i Akademię Wojskową w Petersburgu; od 1854 był zawodowym oficerem rosyjskiej piechoty. Jako oficer liniowy walczył przeciwko Turcji w wojnie krymskiej i przeciwko niewolonym ludom carskiego imperium – odznaczył się w pacyfikacjach Kaukazu w l. 1866-1876 i w wojnie z Turcją 1877-1878. Generał od 1880 na stanowisku inspektora pułków strzeleckich, w l. 1886-1894 dowodził Dywizją Piechoty, potem Korpusem Armii; od 1900 generał broni i członek rady wojennej, od 1902 był dowódcą Wileńskiego Okręgu Wileńskiego w Wilnie – na tym stanowisku zmarł (wg. gen Wejtki: „Polak i katolik", spokrewniony z biskupem wileńskim).

Huss Józef, ur. 1846, zm. 1904; architekt. Zaprojektował rezydencję Tyszkiewiczów w Zatroczu koło Trok.

I

Ignatjew Piotr, wzmiankowany w l. 1850-1858; architekt rosyjski. Był pomocnikiem architekta gubernialnego; działał w Wilnie i na Litwie, projektował głównie domy mieszkalne w Kownie.

Ijeronim (Ekzempliarskij), Hieronim, żył w XIX/XX w.; duchowny prawosławny, arcybiskup wileński. Był magistrem teologii, pracował w Akademii Duchownej; do zakonu wstąpił po śmierci żony; 5.09.1895 dokonał poświęcenia cerkwi św. Michała na Śnipiszkach w Wilnie; odnowił w 1895 Bracką drukarnię i w 1896 założył Komisję Wydawniczą, rozpoczął budowę cerkwi na Nowym Świecie w Wilnie; w 1898 został przeniesiony na stanowisko arcybiskupa chełmskiego i warszawskiego i wyjechał z Wilna.

Ijeronim, Hieronim Wołczański, ur.?, zm. 14.10.1754 w Mohylewie. Był bratem Iosifa, Józefa, Wołczańskiego; ihumen monasteru św. Ducha w Wilnie; w l. 1742-1754 był biskupem mohylewskim

Iljaszewicz Mikołaj, ur. w 1903 w Prużanie, zm. 2.09.1934 w Wilnie; publicysta, wydawca białoruski. Ukończył w 1923 wileńskie Gimnazjum Białoruskie, a w 1928 Uniwersytet Karola w Pradze. Publikował prace na temat historii Białorusi, psychologii. Między innymi jego publikacja *Białoruś i Białorusini* wydana w Pradze w 1930 r. była jedną z pierwszych książek w języku czeskim dotyczących problematyki białoruskiej. Redagował czasopismo „Sacha". Był wykładowcą wileńskiego Gimnazjum Białoruskiego i Prawosławnego Seminarium Duchownego.

Ingielewicz Józef, ur. w 1897, zm. w 1973; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; w l. 1945-1948 był proboszczem parafii Nowy Pohost, potem więziony w łagrach; po zwolnieniu był w l. 1960-1973 proboszczem w Ostrowcu.

Iosif (Bobrykowicz-Kapet-Oniechożski), ur? w Wilnie, zm. w 1634 lub 1635; duchowny prawosławny, zakonnik, rektor brackiej szkoły, biskup prawosławny wileński. Był uczniem Leontija Karpowicza, ihumena klasztoru św. Ducha w Wilnie; później w pustelni w Galicji studiował statut zakonny reguły św. Bazylego Wielkiego; w 1624 został rektorem szkoły wileńskiego bractwa i był kaznodzieją. Od 1625 był zastępcą ihumena monasteru św. Ducha w Wilnie; brał udział w sejmach Rzeczypospolitej; uczestniczył w kijowskim soborze prawosławnych hierarchów w 1628, na którym rzucono klątwę na *Apologię* M. Smotryckiego; w l. 1632-1634 był archijerejem mohylewskiej prawosławnej diecezji z tytułem „biskup orszański, mścisławski i mohylewski". W 1633 został biskupem prawosławnym diecezji wileńskiej. Pochowany w monasterze św. Ducha w Wilnie.

Iosif II Sołtan, ur.?, zm. w 1521 lub 1522; duchowny prawosławny, biskup smoleński.

Iosif IV Nielubowicz-Tukalski, imię świeckie Atanazy, ur.?, zm. 26.07.1676; duchowny prawosławny.

Isajew Iwan Gieorgijewicz, żył w XIX/XX w.; generał-major armii rosyjskiej. W 1915 był szefem kwatermistrzostwa Wileńskiego Okręgu Wojskowego w Wilnie.

Isenburg-Bierstein Frantz, ur?., zm.?, książę, niemiecki zarządca wojskowy Litwy podczas I wojny światowej, stał wówczas na czele Militärverwaltung Litauen (Zarządu Wojskowego Litwy) – jednostki administracyjnej utworzonej przez Niemców 15 marca 1917 z rezydencją w Wilnie. Otrzymał dymisję 12. 01.1918.

Issachar Ber ben-Tanchum, ur. w 1779 w Grodnie?, zm. w 1855 w Wilnie; rabin. Był uczniem Eliasza ben Salomona Zalmana. Od 1919 zajmował stanowisko *dajana* (sędziego rabinatu) w Wilnie. Przede wszystkim poświęcił się badaniu pism i życia swego mistrza, czego efektem było opracowanie dzieła *Maase Raw* (hebr. Dzieje Rabiego, Żółkiew 1808), w którym zawarł obraz religijnego życia Gaona z Wilna.

Iwanow Nazarij Andriejewicz, ur. 20.10.1816, zm. 13.03.1883 w Wilnie; generał-major armii rosyjskiej. Pochowany na cmentarzu Antokolskim w Wilnie.

Iwanowicz Prokop, żył w XVII w.; budowniczy. W 1663 był cechmistrzem cechu murarskiego w Wilnie. W 1666 ręczył za Antonim Łubianką rodem z Krosna, który przyjął prawo miasta Wilna.

Iwanowski Dominik, żył w XVII w., zakonnik, misjonarz, malarz. W 1725 wstąpił do zgromadzenia misjonarzy jako brat zakonny. W wybudowanym w l. 1695-1698 kościele Misjonarzy w Wilnie „piękne sklepienie i mury ozdobił".

Iwanowski Kazimierz, żył w XIX w.; budowniczy. Działał w Wilnie; razem z budowniczym Janem Borettim dobudował w l. 1826-1828, według projektu arch. Karola Podczaszyńskiego, do kościoła św. Jana w Wilnie przybudówkę i portal od ulicy Świętojańskiej.

Iwańciów Helena z domu Straszyńska, córka Jana i Melanii z domu Jackiewicz, ur. 4.03. 1905 w Wilnie, zm. 9.01.2003 w Zamościu; pedagog, działaczka harcerstwa przed 1939. Absolwentka Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. W l. 1940-41 pracowała jako nauczycielka j. polskiego w IX szkole średniej w Wilnie. Szkoła ta powstała z połączenia Gimnazjum i Liceum OO. Jezuitów oraz Gimnazjum i Liceum SS. Najświętszej Rodziny z Nazaretu. W czasie okupacji niemieckiej uczyła w tajnych zorganizowanych kompletach szkolnych w Wilnie (udzielała lekcji j. polskiego i historii Polski) oraz kierowała wraz z Władysławem Dziewulskim wileńskim „Uniwersyteckim Ośrodkiem Zorganizowanego Polskiego Szkolnictwa Tajnego". Po jej aresztowaniu w marcu 1942 i więzieniu przez parę miesięcy przez Gestapo, zastępowała ją mgr Janina Hlebowiczówna. Była żołnierzem i łącznikiem AK na Wileńszczyźnie (brała czynny udział w Akcji „Burza"). Po zajęciu Wilna przez wojska sowieckie poszukiwana przez NKWD, który wydał na nią wyrok śmierci. Po wojnie przyjechała do Zamościa. Była długoletnią nauczycielką szkół średnich w Zamościu i dyrektorką tamtejszego liceum dla pracujących. W 1965 została przewodniczącą Powiatowego Komitetu Ligi Kobiet Polskich w Zamościu.

Iwańciów Marian, syn Filipa i Stanisławy Marii z domu Sierpawska, ur. 4.02.1906 w Złoczowie, zm. 14.03.1971 w Zamościu; malarz, grafik, pedagog. Studia artystyczne odbywał na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (1929-1934) oraz na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu (1949-1950). Malarstwo studiował u Ferdynanda Ruszczyca, Tymona Niesiołowskiego i Ludomira Sleńdzińskiego, a grafikę u Jerzego Hoppena. Obok twórczości plastycznej zajmował się też pracą pedagogiczną. Uczył w Wilnie i w Trokach. We wrześniu 1939 dostał się do niewoli sowieckiej i przez dwa miesiące był więźniem Gułagu na Sołowkach. Gdy więzienie zostało zlikwidowane (a pozostałe po nim budynki adaptowane na potrzeby floty radziec-

kiej) wrócił do Wilna gdzie ponownie podjął pracę nauczyciela. W roku 1944 zamieszkał w Trokach. W latach 1933, 1934/1935 jego prace prezentowano na wystawach sprawozdawczych organizowanych w Wilnie przez Uniwersytet Stefana Batorego. W roku 1939 brał udział w ogólnopolskiej wystawie grafiki o tematyce wojskowej w Poznaniu, a rok później w wystawie malarstwa grupy „Niezależnych" w Wilnie. W 1945 roku został przymusowo wysiedlony z ojczystych stron i znalazł się na Ziemiach Odzyskanych. Zamieszkał w Górze Śląskiej, gdzie podjął pracę jako nauczyciel w gimnazjum i w liceum ogólnokształcącym. W 1953 zamieszkał w Zamościu, zostając nauczycielem, a następnie, dyrektorem Liceum Sztuk Plastycznych (1965-1969). Zorganizował Dziecięcą Olimpiadę Rysunkową (1958) i wystawy indywidualne m.in. we Wrocławiu (1953), Lublinie (1960, 1963, 1964) i w Zamościu (1963, 1964, 1966). Uczestniczył w Ogólnopolskiej Wystawie Marynistycznej w 1964. Podróżował m.in. do Bułgarii, Francji, Jugosławii i Rumunii gdzie namalował serię obrazów oraz liczne studia pastelowe i akwarelowe. Prace te prezentowane były w ramach indywidualnej wystawy pt. *Notatki z podróży* w Lublinie (1964) i w Zamościu (1966).

Iwaszkiewicz Wacław, syn Jana i Marii z Kleszczewskich, ur. 3.12.1894 w Wilnie, zm. w kwietniu 1940; podpułkownik. Ukończył gimnazjum w Wilnie. W 1915 powołany do armii rosyjskiej. Ukończył szkołę oficerską. Służył w 319, a nast. w 66 Pułku Piechoty. W 1917 wstąpił do Związku Wojskowych Polskich w Rosji przy 16 Dywizji. W grudniu 1917 wstąpił do Pułku Strzelców im. Bartosza Głowackiego. Jako dowódca kompanii uczestniczył w zabezpieczaniu i obronie skarbów narodowych, które znalazły się w Rosji, m.in. „Bitwy pod Grunwaldem" Jana Matejki. W kwietniu 1918 aresztowany przez Czeka i osadzony w więzieniu na Łubiance w Moskwie. W kwietniu 1919 przybył do Wilna. Uczestniczył w walkach o wyzwolenie tego miasta. W czerwcu 1919 wstąpił do Wojska Polskiego do 41 Pułku Piechoty. Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej. Za czyn bojowy pod Skorodnoje odznaczony Krzyżem Virtuti Militari 5 kl. Po wojnie zweryfikowany w stopniu kapitana. (ze starszeństwem od 1.06.1919), służył dalej w 41 Pułku Piechoty w Suwałkach. W latach 1925-1927 był oficerem sztabu w Obozie Warownym Wilno, 1 .01.1928 awansowany na majora. W 1928 został dowódcą baonu w 17 Pułku Piechoty w Rzeszowie. W 1932 objął stanowisko kwatermistrza w 13 Pułku Piechoty w Pułtusku. W 1939 awansowany na podpułkownika, został dowódcą 3 baonu w 3 Pułku Strzelców w Bielsku Białej. W kampanii wrześniowej dowodził baonem 3 Pułku Strzelców należącego do 21 Dywizji Piechoty Górskiej, walczącej w składzie Armii „Kraków". Przeszedł cały szlak bojowy pułku, od obrony Śląska po walki na Lubelszczyźnie. Po rozbiciu pułku w nieustalonych okolicznościach dostał się do niewoli sowieckiej. Osadzono go w obozie w Kozielsku. Wiosną 1940 zamordowany w Katyniu. (Jego nazwisko znajduje się na Liście Wywozowej nr 015/2 z 5.04.1940, poz. 35).

Iwicki Ignacy syn Antoniego herbu Paprzyca i Ewy z Krajewskich herbu Leliwa, ur. w 1825 w Wilnie, zm. 14.08.1881 tamże; polski pedagog i tłumacz. Kształcił się w Słucku, Nowogródku i w Wilnie, gdzie w 1844 ukończył I Gimnazjum Wileńskie. Absolwent Wydziału Matematycznego Uniwersytetu Moskiewskiego. Podróżował po Europie, odbywając studia uzupełniające na uniwersytecie w Edynburgu. Nauczyciel gimnazjum w Święcianach, po 1863 na zesłaniu w guberni penzeńskiej razem z Ignacym Chodorowiczem. Po zsyłce otrzymał zakaz mieszkania w Wilnie i przeprowadził się do Warszawy, gdzie zaczął pracować jako nauczyciel w szkole podominikańskiej. Publicysta, ekonomista i przyrodnik. Przetłumaczył książkę Alfreda Sudre'a *Historia komunizmu albo obalenie utopii socjalistów*

za pomocą historii oraz wraz z Wacławem Przybylskim powieść Harriet Beecher Stowe *Chata wuja Toma.*

Izmailski Andriej Iwanowicz, ur.?, zm. 1879 w Wilnie; generał-major armii rosyjskiej. Pochowany na cmentarzu Prawosławnym na Lipówce w Wilnie.

Izrael ben Samuel (Szmuel) Askenazi ze Szkłowa, ur. ok. 1770 w Szkłowie na Białorusi, zm. w 1839 w Tyberiadzie, obecnie Izrael; rabin, talmudysta. Przez około 25 lat mieszkał w Wilnie, gdzie był uczniem Elijahu ben Szlomo Zalmana (Gaona Wileńskiego). Potem był kaznodzieją w Szkłowie. W 1809 przeniósł się do Palestyny; stał się tam jednym z najważniejszych autorytetów społeczności aszkenazyjskiej oraz przywódcą gminy *peruszim* (separatystów) i odnowicielem jesziwy w Safed.

Iżycki-Herman Bronisław Antoni herbu Gozdawa, ur. 18.08.1865 w Słobodzie koło Bobrujska, zm. 11.04.1947 w Giżycku; polski działacz społeczny, wileński radny, członek i prezes Konsystorza Ewangelicko-Reformowanego w Wilnie. Pochodził z kalwińskiej rodziny od kilku pokoleń osiadłej na Litwie – jego ojciec był represjonowany za udział w powstaniu styczniowym. Ukończył kalwińskie gimnazjum w Słucku. W 1885 udało mu się przywrócić rodzinny majątek (3000 ha) w Słobodzie, którym zarządzał do 1920 roku. W 1918 został aresztowany w Mińsku przez wojska bolszewickie, po zwolnieniu z więzienia zaciągnął się do 5 Pułku Ułanów I Korpusu Polskiego. W 1920 roku zamieszkał w Wilnie, którego radnym był z przerwami od 1920 do 1939. W okresie II RP udzielał się społecznie: w 1921 stworzył Wileńskie Towarzystwo Rolnicze oraz reaktywował Towarzystwo Kredytowe Miasta Wilna. Należał do Związku Polaków z Kresów Białoruskich. Od 1920 zasiadał w wileńskim konsystorzu ewangelicko-reformowanym, z urzędu został zdjęty na żądanie władz litewskich w listopadzie 1939. W 1945 zamieszkał w Białymstoku. Pod koniec 1945 przeprowadził się do syna do Giżycka (dawne Łuczany) gdzie zmarł 11 kwietnia 1947 roku.

J

Jabłoński Jan, żył w XVIII w.; generał -major wojsk litewskich i generał-adiutant buławy polnej litewskiej. Był cześnikiem nowogródzkim i generałem-adiutantem, w l. 1754-1759 pułkownik regim. konnego, generał od 1756, członek Komisji Wojskowej Litewskiej. W służbie Radziwiłłów doszedł do godności gubernatora. Czynny w życiu publicznym.

Jabłoński Jan, h. Jasieńczyk (Samson), żył w XVIII w., pochodził z Podlasia; generał-major wojsk litewskich. Służył w wojsku litewskim, generał od 1762. W 1768 był komisarzem wojsk litewskich.

Jachimowicz Bazyli, żył w XVIII w.; budowniczy. Działał w Wilnie; obrany na sesji magistratu wileńskiego 27.03.1747 kierownikiem odbudowy ratusza wileńskiego, według projektu Jana Krzysztofa Glaubitza; był pomocnikiem rajcy Hołuzy z płacą 200 tynfów rocznie.

Jachnowicz Jan, ur. 1584 na Litwie, zm. 1668 w Wilnie; ksiądz katolicki, jezuita. Studia filozoficzne odbył w Braniewie w 1616-1618, teologiczne – w Wilnie 1618-1622, był współpracownikiem Konstantego Szyrwida i został po nim kaznodzieją litewskim, był regensem alumnatu papieskiego w l. 1631-1634. Piastował stanowisko *domus professae de Vilna praepositus*. Był także rektorem kolegiów jezuickich w Smoleńsku i Krożach. Wydał *Pieśni duchowne* w języku polskim i litewskim (1660), *Naukę katechizmu* (Wilno 1628), *Mowy katechizmowe* (Wilno 1638) Zwalczał reformację pisząc po polsku i po litewsku, jego *Ewangelie polskie i litewskie...* miały 40 wydań w l. 1647-1900.

Jackiewicz Bolesław, syn Józefa i Anny z Ptaszkiewiczów, pseud. „Łabędź", „Wilia", „Ryś", „Wszemir", używał nazwiska Bolesław Jankowski, ur. 15.07.1914 w majątku Zahorze, pow. mołodeczański na Wileńszczyźnie, zm. 17.07.1982 w Kielcach; major dyplomowany piechoty, cichociemny. Był synem gajowego, po ukończeniu szkoły powszechnej w Lebiedziewie uczęszczał do gimnazjum w Mołodecznie, gdzie w 1934 uzyskał maturę. Następnie wstąpił do Szkoły Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej i po jej ukończeniu mianowany został podporucznikiem od 1937. Przydzielony do 1 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie, gdzie był dowódcą plutonu. Ukończył kurs szybowcowy w Ustianowej (1937) oraz kurs narciarski w Bukowinie (1938). W kampanii wrześniowej 1939 wraz z 1 Pułkiem Piechoty Legionów uczestniczył w walkach do 11 września, kiedy to został ranny pod Kałuszynem. W dniach 11-19.09.1939 przebywał w szpitalu w Brześciu i w Wilnie. Po przekroczeniu granicy na Litwę przyjęty został do szpitala w Kownie oraz internowany. Uciekł z internowania i przedostał się na Łotwę, a stamtąd przez Szwecję i Anglię do Francji, gdzie przybył 31.12.1939. Wstąpił do Polskich Sił Zbrojnych pod dowództwem francuskim, 14.01.1940 przydzielony do 1 Pułku Grenadierów, a od 15 lutego służył w 1 Samodzielnej Brygadzie Podhalańskiej, stacjonującej wówczas w Bretanii, gdzie był dowódcą plutonu. 23.04.1940 wraz z Brygadą został wysłany do Norwegii. Brał udział w walkach na odcinku frontu w kierunku Bedfordu i w zdobyciu wzgórza 773 oraz pod Narvikiem. W czerwcu 1940 wrócił do Francji, a po poddaniu się jego oddziału Niemcom pod Combourg 18.06.1940 uciekł i wyruszył do Tuluzy. W czerwcu 1941

przekroczył granicę Hiszpanii, przez Barcelonę i Lizbonę dotarł do Gibraltaru i stamtąd przedostał się 11.10.1941 do Liverpoolu. 4.11.1941 przeniesiony do 7 Brygady Strzelców, a 18.03.1942 skierowany do 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Awansowany na porucznika od 1.01.1943. Ukończył Kurs Wyższej Szkoły Wojennej w l. 1942-1943 i otrzymał tytuł oficera dyplomowanego. Zgłosił się do pracy konspiracyjnej w kraju, odbył szkolenie dywersyjne i 8.03.1943 został zaprzysiężony w Oddziale VI Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie, awansowany do stopnia kapitana. W nocy z 8/9.04.1944 odbył skok w rejon Cisowa koło Kielc. Od maja 1944 pełnił funkcję szefa sztabu Oddziału III Sztabu Okręgu Radom-Kielce AK. W październiku 1944 awansowany na majora. Po rozwiązaniu Kieleckiego Korpusu AK przeszedł na stanowisko oficera operacyjnego w Sztabie Okręgu. 1.01.1945 Dowódca Sił Zbrojnych w Kraju odznaczył go Orderem Virtuti Militari 5 kl. Za odwagę w kierowaniu Sztabem Korpusu. Po rozwiązaniu AK nadal pozostawał w konspiracji, działał w organizacji Wolność i Niepodległość (WiN). 23.11.1945 jako Jankowski został aresztowany przez UB w Poznaniu i przewieziony na Mokotów. W wyniku amnestii zwolniony w lutym 1947, przyjechał do Kielc. Po wielu perturbacjach zamieszkał w Kielcach, pracował w księgowości w kilku instytucjach. Jest autorem wspomnień pt. *Bitwa o Narwik* (maszynopis).

Jakimiuk Wsiewołod Jan, ur. 5.01.1902 w Kożynie, zm. we wrześniu 1991 w Paryżu; polski inżynier lotnictwa, konstruktor samolotów w PZL, De Havilland i Sud Aviation. Urodził się jako dziecko prawosławnego duchownego. W Wilnie ukończył szkołę średnią w roku 1920, tu też wstąpił na studia i w roku 1925 uzyskał magisterium z matematyki na Uniwersytecie Stefana Batorego, a po studiach pracował jako nauczyciel matematyki w wileńskich gimnazjach. W latach 1927-1929 podjął studia w École Nationale Supérieure d'Aéronautique w Paryżu, zakończone uzyskaniem dyplomu inżyniera lotnictwa, a na Sorbonie uzyskał licencję de l'Aéronautique Général (licencjat). Po studiach wrócił do Polski i w 1930 podjął pracę w Państwowych Zakładach Lotniczych w Warszawie w zespole inż. Zygmunta Puławskiego jako konstruktor i obliczeniowiec. Początkowo pracował przy projektowaniu samolotu myśliwskiego PZL P.11, a po śmierci Puławskiego przejął kierownictwo nad projektami seryjnych myśliwców PZL P.7 i PZL P.11, produkowanych także na eksport do Rumunii. W roku 1933 na bazie wcześniejszych konstrukcji zaprojektował myśliwiec PZL P.24 w wersjach P.24A, P.24B, P.24C (1936), P.24E (1937), P.24F, P.24G, P.24H (1937) i P.24J (1939), produkowane na eksport do Bułgarii, Turcji, Rumunii i Grecji. W latach 1931-1932 kierował rozwojem samolotów myśliwskich PZL P.8/I i P.8/II, na bazie których opracował PZL P.28. W 1935 opatentował wraz z inż. Tadeuszem Baudouin de Courtenay mechanizm sterowania karabinem maszynowym pilota. W roku 1936 otrzymał zadanie zaprojektowania polskiego samolotu pasażerskiego dla PLL LOT, który byłby odpowiednikiem amerykańskich samolotów Douglas DC-2 i Lockheed L-10 Electra. Skonstruowany przez niego PZL44 Wicher został oblatany już 13 listopada 1938 i pomimo pozytywnych testów eksploatacyjnych w PLL LOT nie wszedł do masowej produkcji. W roku 1937 nowy projekt Jakimiuka PZL P.50 Jastrząb wygrał w wewnątrzzakładowym konkursie na samolot myśliwski. Prototyp oblatano w lutym 1939 i został skierowany do produkcji seryjnej, jednak żaden egzemplarz seryjny nie został ukończony przed wybuchem II wojny światowej. W latach 1936-1938 prowadził wykłady z wytrzymałości materiałów na Politechnice Warszawskiej w katedrze prof. Maksymiliana Hubera. 1 września 1939 roku został lekko ranny odłamkiem w czasie niemieckiego bombardowania Wytwórni Płatowców Nr 1 na Paluchu. Ewakuowany wraz kadrą techniczną zakładów PZL do Rumunii, później do Francji, gdzie był jednym z pierwszych ewakuowanych

Polaków. Już w listopadzie 1939 został kierownikiem zespołu polskich inżynierów w wytwórni SNCA-SE (Société Nationale des Constructions Aéronautiques – Sud Est) w Argenteuil koło Paryża. W maju 1940 roku nawiązał kontakt z brytyjską wytwórnią De Havilland, gdzie otrzymał propozycję objęcia stanowiska w kanadyjskiej filii fabryki w Toronto. Latem tego roku wyjeżdża do Kanady, gdzie uzyskuje wizy i pożyczkę na koszty sprowadzenia 200 polskich specjalistów. W marcu 1941 gromadzi wokół siebie grono wybitnych inżynierów, którzy podjęli pracę w wytwórniach lotniczych w Kanadzie. W 1948 Jakimiuk przeniósł się Anglii do wytwórni de Havillanda w Hatfield, gdzie opracował pokładowy odrzutowy samolot myśliwski DH-112 Sea Venom, oblatany 27 marca 1953 roku, produkowany w Anglii i Francji (381 szt.). W roku 1951 ponownie podjął pracę we Francji w wytwórni SNCA-SE (Sud Est). Został konsultantem przy projekcie odrzutowego samolotu pasażerskiego SE-210 Caravelle (oblatanego 27 maja 1955 roku, zbudowano 282 szt.). Po połączeniu się francuskich wytwórni w koncern Aérospatiale w latach 1962-1966, został jednym z pięciu dyrektorów ds. handlowych przy budowie naddźwiękowego francusko-brytyjskiego samolotu Concorde (oblatany 2 listopada 1969, zbudowano 16 szt.). W latach 1966-1972 Jakimiuk został prezesem French Aérospace Corporation, czyli przedstawicielstwa Aérospatiale na Amerykę Północną i Środkową. W 1972 przeszedł na emeryturę, pozostając jednak konsultantem techniczno-ekonomicznym w Aérospatiale. W 1976 przyjechał do Polski i wygłosił w Warszawie odczyty m.in. na temat samolotu Concorde i roli komunikacji lotniczej. Zmarł we wrześniu 1991 roku w Paryżu, gdzie został pochowany.

Jakowlew Timofiej, syn Kuźmy, ur.?, zm. 27.01.1926 w Wilnie; duchowny staroobrzędowców. Był proboszczem (nastawnikiem) parafii staroobrzędowców na Nowym Świecie w Wilnie.

Jaksztowicz Szymon, ur. ok. 1720 prawdopodobnie w Birsztanach, zm. po 1779; ksiądz katolicki, członek zakonu kanoników regularnych, prawdopodobnie nowicjat odbywał w Wilnie. W l. 1764-1777 był proboszczem w Popielu na Litwie, wydał kilka utworów religijnych w języku litewskim, m.in. *Spasabas nabażenstvu...* (1771) i *Zivatas... Jezuso Christuso ir švenčiausios Marijos Panos* (1779).

Jakub, imię chrzestne Jan, nazwisko Plichta, ur.?, zm. 9.02.1407; ksiądz katolicki, wikariusz zakonu braci mniejszych, biskup wileński. Ukończył Akademię Krakowską, tam wykładał; przed 1398 pełnił funkcję lektora franciszkanów w Krakowie. Najprawdopodobniej był kandydatem Witolda na katedrę wileńską; biskupem wileńskim został 5.05.1399; pochodzenie społeczne biskupa Jakuba nie jest znane, ale rodzina Plichtów na Mazowszu, z której być może się wywodził, była szlachecka. Znał język litewski.

Jakubėnas Povilas, w polskich źródłach Paweł Jakubenas, ur. 11.04.1871w Wojtkunach k. Birż, zm. 30.05.1953 w Szwajcarii; litewski ksiądz ewangelicko-reformowany, superintendent generalny litewskiego odłamu Jednoty Wileńskiej w okresie międzywojennym (1920-1940). Po ukończeniu gimnazjum w 1893 podjął studia teologiczne na Uniwersytecie w Dorpacie, gdzie współorganizował litewską społeczność studencką. Tytuł doktora nauk teologicznych otrzymał w 1898 za pracę *Husytyzm w Polsce i Litwie*. Po powrocie na Litwę Synod Wileński skierował go do pracy w Birżach, gdzie objął zarząd nad lokalną parafią reformowaną. W 1908 był założycielem miejskiego progimnazjum. Pracował jako sekretarz Synodów Ewangelicko-Reformowanych (1901-1915). Po faktycznym podziale Jednoty Wileńskiej między Polskę a Litwę w 1922, stanął na czele Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Republice Litewskiej z siedzibą w Birżach. Od 1926 do 1940 pełnił obowiązki redaktora naczelnego kalwińskiego czasopi-

sma „Sėjėjas" (Siewca). W latach 1927-1937 wykładał teologię na Uniwersytecie Witolda Wielkiego w Kownie. Był dyrektorem Katedry Historii Kościoła Reformowanego oraz dziekanem Wydziału Teologii Ewangelickiej. W 1938 przebywał w Wilnie, gdzie wygłosił mowę towarzyszącą wprowadzeniu Konstantego Kurnatowskiego na urząd superintendenta generalnego Jednoty Wileńskiej w Polsce. Po aneksji Litwy przez Związek Sowiecki w 1940 przeniósł się przez Niemcy do Szwajcarii, gdzie zmarł. Jego żoną była Polka i ewangeliczka reformowana Helena z Lipińskich, która jednak szanowała przekonania narodowe męża i w domu mówiono po litewsku, choć ich dzieci znały też język polski. Ich córka była żoną pastora ewangelicko-reformowanego w Wilnie Pawła Dilisa, zaś synem był Vladas Jakubėnas wybitny litewski kompozytor.

Jakubowski Justyn, ur. 18.03.1812, zm. 30. 07.1852 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był proboszczem kościoła św. Ducha w Wilnie, koadiutorem (pomocnikiem biskupa) w Wilnie, kanonikiem katedry wileńskiej i profesorem Instytutu Szlacheckiego. Znany kapłan wileński w pierwszej połowie XIX w. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Jakubowski Stanisław, syn Stanisława, ur. 10.08.1901 w Ostrowcu Świętokrzyskim, zm.?; major Wojska Polskiego, uczestnik walk w II wojnie światowej. Absolwent Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. W latach 1932-1939 zatrudniony jako urzędnik administracji wojskowej w Powiatowej Komendzie Uzupełnień Postawy. 25 sierpnia 1939 został skierowany do 23. Pułku Ułanów na stanowisko dowódcy plutonu. 29 sierpnia 1939 wraz z pułkiem przemieścił się z Postaw transportem kolejowym przez Lidę i Wołkowysk do Koluszek. Brał udział w walkach w lasach pod Przysuchą, podczas których został ranny. Jako dowódca plutonu piechoty 12-13 października 1943 brał udział w bitwie pod Lenino, podczas walk został ranny i przebywał w szpitalu kilka tygodni. Od 13 października 1944 pełnił obowiązki kierownika kancelarii tajnej w Sztabie 1. Korpusu Polskich Sił Zbrojnych, a następnie od 5 stycznia do 1 czerwca 1944 był pomocnikiem szefa V Oddziału Sztabu 3. Dywizji Piechoty. 1 września 1944 został wyznaczony na stanowisko zastępcy dowódcy 7. Samodzielnego Batalionu Piechoty, który był przemianowany na 7 Pułk Piechoty. W latach 1945-1947 pełnił obowiązki Komendanta Gdyńskiej Rejonowej Komendy Uzupełnień, a następnie (1947-1950) Komendanta Rejonowej Komendy Uzupełnień w Kielcach. Na podstawie Rozkazu personalnego nr 1614 z 17 października 1950 został przeniesiony do rezerwy.

Jan, zwany ex Ducibus Lithuaniae, Jan z książąt Litewskich, Jan Zygmuntowicz, Jan II, ur. 18.01.1499, zm. 18.02.1538 w Poznaniu; ksiądz katolicki, biskup wileński. Był naturalnym synem króla Zygmunta I, zrodzonym z Katarzyny Telniczanki. Już w 1510 z woli ojca został kanonikiem krakowskim, w r. 1512 proboszczem płockim i poznańskim. Po studiach prawniczych w Bolonii w l. 1512-1516 objął biskupstwo wileńskie nie przyjmując nawet święceń kapłańskich. Początkowo zapowiadało się, że jego rządy będą smutnym przykładem dla duchowieństwa i wiernych, gdyż diecezją trzęsła jego matka, która bezceremonialnie wtrącała się w sprawy biskupstwa. Doszło do tego, iż legat papieski Ferrari 29.11.1520 zlecił opiekę nad diecezją biskupom poznańskiemu i krakowskiemu. Sakrę biskupią Jan przyjął dopiero w 1531 za zgodą papieża Klemensa VII. Okazał się dobrym organizatorem, mając u swego boku kanclerza kurii biskupiej, znakomitego doradcę w osobie Jana Domanowskiego. Zajął się biskup Jan odbudową spalonej w wielkim pożarze Wilna 1530 katedry, zwołał pierwsze synody (1520 i 1526) diecezji wileńskiej, ustanowił dwie nowe prelatury w kapitule – kantora i scholastyka w 1522. Niecierpiany przez wpływowych Radziwiłłów i wielu innych wielmożów usunięty został z Wilna

przez awans na biskupstwo poznańskie (po 19.05.1536), na którym rychło zmarł, ale pogrzebany został stosownie do swego życzenia w katedrze wileńskiej.

Jan Chrzciciel, żył w XVII/XVIII w.; budowniczy. Sprowadzony z Wilna w l. 1682-1701 do wzniesienia Maryjskiego monastyru w Łubnym na Ukrainie, o planie zbliżonym do planów kościołów wileńskich: Jezuitów i św.św. Piotra i Pawła na Antokolu.

Jan Lutek z Brzezia, ur. ok. 1405, zm. 24.05.1471; ksiądz katolicki, biskup kujawsko-pomorski, biskup krakowski. Po studiach w Krakowie był sekretarzem księcia Witolda w Wilnie, a następnie Władysława Jagiełły. Po wyjeździe z Wilna mieszkał głównie w Krakowie.

Jankowski Czesław, ur. 28.11.1906 we wsi Mokry Las, pow. Ostrów Mazowiecka, zm. 20.10.1982 w Minojtach k. Lidy; ksiądz katolicki. Gimnazjum ukończył w 1925 w Ostrołęce; do Seminarium Duchownego w Wilnie wstąpił w 1926, równocześnie studiował na Uniwersytecie Stefana Batorego, seminarium i studia ukończył w 1932 i w dniu 12.06.1932 otrzymał święcenia kapłańskie, następnie skierowano go do miasteczka Komaje, gdzie pełnił stanowisko wikarego; tam zachorował na gruźlicę i w l. 1934-1935 leczył się w Zakopanem. W 08.1935 objął parafię w Minojtach k. Lidy. W czerwcu 1941 został aresztowany przez NKWD, uwięziono go w Szejbakach, następnie przewieziono do miejscowości Budzino, stąd został wyzwolony po wkroczeniu Niemców; okupację niemiecką przetrwał w Minojtach, w 1945 nie wyjechał do Polski, pozostał w swojej parafii. 14.08.1949 został ponownie aresztowany i uwięziony w Grodnie, zarzucono mu kontakty z Armią Krajową. Wojenny Trybunał w Grodnie 8.10.1951 skazał go na 25 lat łagrów. Z więzienia grodzieńskiego wywieziono księdza do Orszy, stamtąd do łagru Jurcewo koło Workuty, a następnie do łagru w Ugliczu za Moskwą, stamtąd zwolniono go wiosną 1956; powrócił do parafii w Minojtach i tam pracował do śmierci.

Janosz-Biskupowa Irena, ur. 1.02.1925 w Wilnie, zm. 10.11.2011 w Toruniu; historyk, specjalizująca się w archiwistyce oraz historii Pomorza. W latach 1937-1939 uczęszczała do Państwowego Gimnazjum im. Czartoryskiego w Wilnie. W tym mieście przebywała w czasie II wojny światowej, pracując fizycznie. Maturę zdała na tajnych kompletach w 1944 roku. Po wojnie trafiła do Torunia, gdzie studiowała historię oraz podjęła pracę na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. Studia ukończyła w 1949 roku, w 1951 uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych. Tematem jej rozprawy był *Stosunek Kazimierza Jagiellończyka do Torunia w czasie wojny trzynastoletniej*, a promotorem Karol Górski. W latach 1949-1951 pracowała jako nauczyciel w II Liceum Ogólnokształcące w Toruniu. W 1951 roku zrezygnowała z pracy na UMK i objęła stanowisko kierownika Archiwum Państwowego w Toruniu. W 1965 roku ponownie podjęła pracę w Katedrze Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii UMK. Objęła też funkcję kierownika Archiwum UMK, którą pełniła do 1976 roku. W roku 1971 uzyskała habilitację na podstawie rozprawy *Archiwum Ziem Pruskich*. W 1980 roku przeszła na emeryturę. Była żoną Mariana Biskupa.

Janowicz Jan, syn Marcjana i Krystyny z Butkiewiczów, ur. 27.05.1893 w maj. Giełucie w powiecie szawelskim, na Żmudzi, zm. 16. 05.1964 w Warszawie; lekarz, chirurg, urolog. Nauki początkowe pobierał w domu, prywatnie kształcąc się także w grze na skrzypcach. Do szkół średnich uczęszczał w Smoleńsku i Szawlach, egzamin dojrzałości składając w Gimnazjum Klasycznym w Szawlach w 1913. W tymże roku rozpoczął studia na Wydziale Medycznym Uniwersytetu w Dorpacie. Jako student od 1916 pracował w Klinice Chirurgii przy tej uczelni pod kierunkiem profesora M. I. Rostowcewa. Studia przerwało

Janowiczowi wcielenie do wojska rosyjskiego wiosną 1917; skierowany na front rumuński, służył jako lekarz batalionowy 195 pułku piechoty. W listopadzie 1917 Janowicz wstąpił do I Korpusu Polskiego pod dowództwem generała Józefa Dowbora-Muśnickiego i do chwili rozbrojenia tego zgrupowania przez Niemców (w kwietniu 1918) pełnił obowiązki lekarza 7 pułku 2 dywizji, stacjonującego w Bobrujsku. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości został lekarzem w Wojsku Polskim. Służbę pełnił kolejno w Batalionie Kowieńskim, I Dywizji Litewsko-Białoruskiej, Batalionie Radiowo-Telegraficznym w Warszawie, 106 Pułku Piechoty, 211 Pułku Ułanów, wreszcie w wileńskim Szpitalu Garnizonowym, gdzie był młodszym ordynatorem oddziału chirurgicznego. W 1920 nostryfikował w Polsce dyplom lekarski. Był w tymże roku ranny w czasie działań wojennych, pod Lwowem otrzymał postrzał w lewe podudzie. Dwukrotnie został odznaczony Krzyżem Walecznych. 22 lutego 1922 na własną prośbę Janowicz przeszedł do rezerwy w stopniu kapitana-lekarza. Osiadł w Wilnie, gdzie podjął pracę w Szpitalu Kolejowym na Wilczej Łapie; do wybuchu II wojny światowej był tam kolejno młodszym ordynatorem i starszym ordynatorem oddziału chirurgicznego. 11 lipca 1925 na Uniwersytecie Warszawskim uzyskał dyplom doktora wszech nauk lekarskich. Doskonalił się w pracy zawodowej w kraju, pod kierunkiem profesora Zygmunta Radlińskiego, jak i poza granicami – w Paryżu, Berlinie, Londynie, Heidelbergu. Obok Kornela Michejdy, stał się jednym z prekursorów wileńskiej urologii; założył i w latach 1925-1941 kierował ambulatorium i oddziałem urologicznym Szpitala „Sawicz" w Wilnie. W 1928, wspólnie z m.in. internistą Karolem Kisielem, chirurgiem Władysławem Żemojtelem, ginekologami Jerzym Dobrzańskim, Karnickim i Aliną Erdmanową, pediatrą Eugeniuszem Iszorą, otolaryngologiem Czesławem Czarnowskim, bakteriologiem Heleną Kulikowską oraz okulistą Ignacym Abramowiczem, założył w Wilnie Poradnię Lekarzy Specjalistów (przy ulicy Garbarskiej). We wrześniu 1939 został zmobilizowany i ponownie objął funkcję ordynatora oddziału chirurgicznego Szpitala Garnizonowego w Wilnie; 18 września tegoż roku, po wkroczeniu do miasta Armii Radzieckiej, powrócił do pracy w Szpitalu Kolejowym. W 1940 był aresztowany przez NKWD i osadzony w więzieniu na Łukiszkach. Od 1941 pozostawał bez stałego zatrudnienia i praktykował prywatnie; udzielał m.in. pomocy medycznej żołnierzom polskiego podziemia, będąc razem z Jerzym Dobrzańskim lekarzem Armii Krajowej okręgu wileńskiego. Kilka lat później, w czasie Akcji „Burza", prowadził szpital polowy w Kolonii Wileńskiej, gdzie operował polskich rannych. W nocy z 16 na 17 września 1943 został aresztowany przez Niemców; był wśród 100 zakładników, przedstawicieli polskiej wileńskiej inteligencji, zatrzymanych po zabójstwie litewskiego kolaboranta, inspektora policji kryminalnej Marijonasa Padabę (Marian Podaba). Dziesięcioro wybranych losowo zakładników, m.in. profesora onkologii Kazimierza Pelczara, adwokata Mieczysława Engiela, profesora prawa skarbowego Mieczysława Gutkowskiego, rozstrzelano w Ponarach, a pozostałych, w tym doktora Janowicza, skierowano do obozu koncentracyjnego w Prawieniszkach koło Kowna. Stamtąd zwolniono go po staraniach rodziny i skierowano ponownie do pracy w Wilnie. Został ordynatorem w szpitalu litewskich linii kolejowych, pozostającym pod nadzorem Niemców. Przykłady niesienia pomocy Żydom w okresie okupacji przyczyniły się do pośmiertnego nadania Janowiczowi tytułu Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata. W czerwcu 1944, po ponownym wejściu Armii Czerwonej do Wilna, Janowicz powrócił do pracy na stanowisku ordynatora chirurgii w szpitalu kolejowym i pozostawał na nim do chwili repatriacji. Opuścił Wilno z rodziną w lutym 1945 w czwartym transporcie Polaków; po tygodniowej podróży znalazł się w Białymstoku,

gdzie 6 marca tegoż roku został ordynatorem oddziału chirurgicznego szpitala kolejowego. Dwa miesiące później przeniesiono Janowicza służbowo do Olsztyna i powierzono funkcję ordynatora chirurgii trzech szpitali – kolejowego, Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (polikliniki) i wojewódzkiego (Mariackiego, późniejszy Szpital Miejski). Z polikliniką Janowicz był związany do 1954, ze szpitalem kolejowym i Mariackim – do końca życia. Pod kierunkiem Jana Janowicza podnosiło swoje kwalifikacje w Olsztynie około 150 lekarzy. Sam Janowicz uważał siebie przede wszystkim za lekarza-praktyka; nie chcąc przerywać pracy chirurga w Olsztynie, odmówił przyjęcia propozycji objęcia stanowiska dydaktycznego na białostockiej Akademii Medycznej. Na podstawie zaobserwowanych przypadków ogłaszał prace naukowe. Janowicz aktywnie działał w organizacjach lekarskich. Przez wiele lat przewodniczył oddziałowi olsztyńskiemu Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, które 26 października 1956 nadało mu tytuł członka honorowego. Członkostwo honorowe otrzymał również od Towarzystwa Chirurgów Polskich (23 października 1960), będąc pierwszym wyróżnionym w ten sposób lekarzem praktykiem, bez tytułu naukowego. Należał ponadto do Międzynarodowego Towarzystwa Chirurgów oraz Polskiego Towarzystwa Urologicznego (od początku jego istnienia). Pozamedyczne zainteresowania Janowicza wiązały się przede wszystkim z żeglarstwem. W Wilnie należał do Ligi Kolonialnej i Morskiej, żeglarstwo śródlądowe uprawiał na Jeziorze Trockim, posiadał także dyplom kapitana żeglugi wielkiej. Uczestniczył w pierwszych wyprawach wilnian do portów nadbałtyckich, m.in. w lipcu 1927 na pokładzie jachtu „Carmen" z Gdyni do portów niemieckich, szwedzkich i duńskich (dowodził inny lekarz Czesław Czarnowski) czy latem 1932 na „Jurandzie" do fiordów Norwegii (ponownie dowodził Czarnowski, Janowicz pełnił obowiązki pierwszego oficera). Z czasów tych wypraw pochodził pseudonim lekarza – Żano, którym posługiwał się dla odróżnienia od innych uczestniczących w rejsach Janów. Po wojnie Janowicz należał do Polskiego Yacht-Clubu i był członkiem zarządu Ligi Morskiej. Działał również w olsztyńskim Automobilklubie, uczestniczył w wycieczkach pieszych, spływach kajakowych, biwakach. Uprawiał ślizgi na pierwszym w Olsztynie bojerze. Janowicz był również miłośnikiem kultury. Jego wileńska willa gościła w okresie międzywojennym i w czasie okupacji wielu artystów, koncertował tu pianista Szpinalski, występował aktor Ludwik Sempoliński. W ramach tajnego nauczania odbywały się w mieszkaniu Janowicza wykłady i egzaminy konspiracyjnej szkoły teatralnej Czesława Szpakowicza. Jan Janowicz zmarł po długiej i ciężkiej chorobie w styczniu 1964 w Warszawie. Pochowany został na cmentarzu komunalnym w Olsztynie, a w pogrzebie uczestniczyło kilka tysięcy mieszkańców miasta, z czego wielu było pacjentami zmarłego. 11 grudnia 1975 ku jego czci odsłonięto tablicę pamiątkową w Szpitalu Wojewódzkim w Olsztynie.

Janowski NN, żył w XIX-XX w.; generał armii rosyjskiej, profesor. Był oficerem intendentury: do 1891 intendent Kaukaskiego Okręgu Wojskowego, w l. 1891-1895 był dowódcą 7 Korpusu Armii, potem pomocnik dowódcy Wileńskiego Okręgu Wileńskiego, rezydował w Wilnie, od 1898 generał broni i członek Rady Wojennej. Mieszkał w Petersburgu.

Januszewicz Jerzy, ur. 1.01.1934 w Wilnie, zm. 20.08.1992 w Warszawie; aktor teatralny i filmowy. Absolwent łódzkiej PWSF. Występował na deskach teatrów: Siódma Piętnaście w Łodzi, Polskiego w Bydgoszczy i teatrów warszawskich: Ludowego, Klasycznego, Komedia i Rozmaitości. Pochowany na Cmentarzu Komunalnym Północnym na Wólce Węglowej w Warszawie.

Januszkiewicz Ignacy Józefat, ur. w 1820 na Wileńszczyźnie, zm. po 1886; generał armii rosyjskiej; kształcił się i studia weterynaryjne ukończył w Wilnie, od 1846 służył zawodo-

wo jako lekarz weterynarii w rosyjskich formacjach husarskich. Po przejściu kolejnych funkcji i stopni w 1886 przeszedł na emeryturę z awansem na generała.

Jaremicz Fabian, ur. 18.01.1891 w Ludowcach k. Wołkowyska, zm. 29.06.1958 w Wilnie; białoruski działacz polityczny, dziennikarz, poseł na sejm II RP. Pochodził z osiadłej w guberni grodzieńskiej rodziny rolniczej. W 1912 roku ukończył szkołę elektrotechniczną w Petersburgu. Związany z rosyjskim ruchem socjaldemokratycznym, w latach 1910-1912 aresztowany i więziony w stolicy Rosji. W okresie 1912-1917 pracował przy obsłudze stacji telefonicznych w Petersburgu, później na podobnym stanowisku w Wilnie. W czasie wojny polsko-bolszewickiej walczył po stronie RP w białoruskim pułku strzelców. W okresie 1918-1921 członek rady Białoruskiej Republiki Ludowej i Białoruskiego Narodowego Komitetu w Wilnie. W latach dwudziestych wiceprezes Białoruskiego Związku Włościańskiego. Poseł na sejm RP I, II i III kadencji (1922-1935), reprezentował okręgi Pińsk i Nowogródek. W latach 1922-1925 pełnił funkcję wiceszefa Klubu Białoruskiego w parlamencie. Pisywał do białoruskich czasopism, m.in. „Sialianskiej Niwy", której wydawcą pozostawał od 1925 do 1930. W 1928 roku na krótko aresztowany za działalność antypaństwową. W latach trzydziestych osadnik wojskowy na kresach północno-wschodnich, członek Związku Osadników. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się do Francji, gdzie przebywał do 1941. W czasie okupacji Białorusi pracował w niemieckiej administracji Mińska i Borysowa. Za kolaborację z III Rzeszą został w 1945 roku aresztowany przez NKWD i zesłany do łagru. Po zwolnieniu zamieszkał w Wilnie, gdzie zmarł dwa lata później.

Jarewicz Jakub, żył w XVII w.; budowniczy. Murarz ze Stołpców; w 1680 przyjął prawo miejskie wileńskie. Poręczycielem był Jan Gassner, murarz.

Jasikiewicz Rafał, ur. w 1801 na Żmudzi, zm. 28.08.1879 w Kalwarii Żmudzkiej; ksiądz katolicki, dominikanin, pisarz religijny. W 1821 wstąpił do zakonu dominikanów w Poparciach, w 1825 otrzymał święcenia kapłańskie. Studiował teologię w Poparciach, Rosieniach i Zabiałach; był nauczycielem w szkole dominikańskiej w Nowogródku; przebywał w klasztorach w Wilnie, Mereczu, Rosieniach, od 1870 był przeorem w klasztorze w Kalwarii Żmudzkiej. Wydał w języku litewskim kazania pt. *Pamokslai pagal Evangelijos šventos žodžių* (1855), *Pamokslai ant didžiujų švenčių per metus pagal žodžių Evangelijos šventos* (1857), *Pamokslai ant nekurių švenčių* (1859).

Jasiński T., żył w XIX w.; budowniczy. Budował rzeźnię w Wilnie.

Jaszczołd Franciszek, żył w XIX w.; architekt. Działał w Wilnie i na Litwie, a także na Białorusi, m.in. zaprojektował pałac Wandalina Pusłowskiego w Kosowie.

Jaźwiec Juwenalis, ur. w 1830, zm. w 1914; ksiądz katolicki, kapucyn. Był kapłanem tułaczem; zakonnikiem krzewicielem wiary i opiekunem duchowym Polaków w południowej Rosji i na Syberii. Kwestarz na budowę tamtejszych kościołów. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Jegupionok Simieon, syn Fiodora, ur. 17.04. 1850 w Widzach, zm. 15.03.1934 w Wilnie; duchowny starowierców, nastawnik, pisarz, działacz starowierski. Był proboszczem parafii (obszcziny) starowierców w Wilnie na Nowym Świecie. Uczył się w domu czytając psałterze, później uczył go ojciec; pracował jako śpiewak (piewczij) w molennie wileńskiej (1870-1878), później w l. 1878-1896 w Bobrujsku; w l. 1896-1906 był nastawnikiem w Pskowie, gdzie zaczął pisać wiersze

religijne; w l. 1906-1915 i w 1918-1934 był nastawnikiem (duchownym) w parafii wileńskiej starowierców na Nowym Świecie; był też starowierskim kaznodzieją, autorem artykułów religijnych: *O własti duchownoj*, *O duchownych nastawnikach*. Rękopisy jego wierszy i pism religijnych przechowuje Biblioteka Narodowa LR w Wilnie.

Jelski Konstanty, ur.?, zm. w 1799 w Siennej; ziemiański generał-major. Popularny działacz polityczny i społeczny na ziemi Grodzieńskiej, poseł na Sejm Wielki – należał do gorliwych zwolenników reform i radykalnych rozwiązań kwestii ustrojowych. Związany z I. Działyńskim, uczestnik sprzysiężenia insurekcyjnego, łącznik między ośrodkiem warszawskim i J. Jasińskim w Wilnie. Po wybuchu powstania 1794 stanął na jego czele jako ziemiański generał grodzieński. Zmobilizował i przyprowadził gen. A. Karwowskiemu ok. 1200 „szlachty ochoczej, ale w broń gołej". Po upadku powstania szczególnie pilnie poszukiwany przez Rosjan. Zmarł w Siennej.

Jelewfierij (Eleuteriusz) Bogojawlenskij, ur. w 1868, zm. 31.12.1940 w Wilnie; duchowny prawosławny, arcybiskup wileński. W 1917 był biskupem kowieńskim, arcybiskupem wileńskim został w czerwcu 1917, podporządkowany patriarchatowi moskiewskiemu w 1922 nie uznał zwierzchnictwa polskiej autokefalicznej cerkwi prawosławnej; 14.10.1922 został w Wilnie aresztowany przez władze polskie i wysłany do Krakowa, gdzie umieszczono go w jednym z klasztorów katolickich, po 4 miesiącach został wypuszczony na wolnośc i deportowany do Litwy; zamieszkał w Kownie. W październiku 1939 powrócił do Wilna, diecezję wileńską podporządkował patriarchatowi moskiewskiemu.

Jeljaszewicz Aleksander, ur. w 1902, zm. w 1978; rotmistrz szwadronu jazdy tatarskiej 13 Pułku Ułanów Wileńskich. Ukończył Szkołę Kawalerii w Grudziądzu Dowództwo szwadronu tatarskiego objął w październiku 1938. Uczestniczył w wojnie obronnej 1939, odznaczył się w szarży ułańskiej pod Maciejówkami Po 1945 mieszkał w Polsce. We wrześniu 1939 szwadron tatarski, dowodzony przez rotmistrza Aleksandra Jeljaszewicza, razem z 13 Pułkiem Ułanów wszedł w skład Wileńskiej Brygady Kawalerii. Walczył na terenie Polski centralnej. Szwadron tatarski wziął udział w bitwie na przeprawie pod Maciejówkami, gdzie 8-9 września doszło do rozbicia przez Niemców całego 13 Pułku Ułanów. Straty wśród Tatarów okazały się minimalne. Próba przejścia na Węgry okazała się nierealna. Dowódca pułku podjął 28 września w Medyce decyzję rozpuszczenia żołnierzy do domu. W taki oto sposób zakończyła żywot ostatnia formacja tatarska w Rzeczypospolitej.

Jensz Jerzy, ur. 28.10. 1914 w Petersburgu, zm. 18.01. 2004 w Krakowie; kapitan AK, inżynier. Młodość spędził w Wilnie. Ukończył 3 klasy Gimnazjum im. A. Mickiewicza (należał do Czarnej Trzynastki wileńskiej). W 1936 uzyskał dyplom Państwowej Szkoły Technicznej w Wilnie. Ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy we Włodzimierzu Wołyńskim i otrzymał przydział do 3. Pułku Artylerii Ciężkiej w Wilnie. W 1937 podjął studia na Politechnice Warszawskiej. W 1939 zmobilizowany do 3. PAC przeszedł szlak bojowy od Warszawy po Zamość. Po ciężkich walkach w okolicach Wożuczyna 18 września jego bateria została rozformowana, on sam dotarł do Brześcia n. Bugiem i dostał się do niewoli sowieckiej. Został wywieziony do Starobielska, ale podczas transportu do innego obozu uciekł i dotarł do Wilna. Ukrywał się na prowincji przed władzami litewsko-sowieckimi. W czerwcu 1941 został zaprzysiężony w ZWZ-AK i działał w konspiracji m.in. w Mołodecznie, zdobywając broń i dostarczając ją do oddziałów AK. 5 lipca 1944 został dowódcą plutonu osłony Komendy dzielnicy „D" w Wilnie. W czasie walk o wyzwolenie Wilna w ramach operacji „Ostra Brama" 13 lipca 1944 wraz z Arturem Rychterem ps.

„Zan", jako pierwszy zawiesił biało-czerwoną flagę na Górze Zamkowej. Następnie z oddziałami AK otoczony przez wojska sowieckie w okolicy Puszczy Rudnickiej, przez Miedniki został zesłany do sowieckich łagrów. W roku 1946 przyjechał do Gdańska, gdzie ukończył studia na Politechnice Gdańskiej. Następnie osiadł w Krakowie i pracował na wielu budowach. Po przejściu na emeryturę podjął się działalności wydawniczej, redagując „Okruchy wspomnień z lat walki i martyrologii AK", dokumentując historię i losy żołnierzy AK.

Jerzy z Wilna, ur.?, zm. 25.02.1464; ksiądz katolicki, biskup żmudzki. Był archidiakonem wileńskim. 19.02.1453 prekonizowany biskupem żmudzkim. Dbał o zlikwidowanie resztki pogaństwa w diecezji. W 1463 wystawił drewnianą katedrę w Worniach. Przewidziany na biskupstwo wileńskie, zmarł przed prekonizacją.

Jocher Adam, ur. w 1833 w Wilnie, zm. w 1900 w Petersburgu; generał-lejtnant armii rosyjskiej. Szkołę średnią ukończył w Wilnie, w 1856 ukończył Akademię Wojskowo-Inżynieryjną w Petersburgu i do końca swojej służby pozostawał w jej kadrze naukowo-dydaktycznej, dochodząc do stanowisk samodzielnego pracownika nauki, profesora i kierownika katedry oraz kolejnych stopni wojskowych. Jako wybitny specjalista był ceniony i nagradzany, mimo że nie zmienił wyznania i zawsze podkreślał swoją polskość. Znany w Petersburgu działacz polonijny i społeczny – udzielał się w Towarzystwie Dobroczynności, w organizacjach katolickich, kulturalnych itp. Zmarł w Petersburgu, pochowany w Wilnie, na cmentarzu na Rossie. Pozostawił wiele prac specjalistycznych.

Jodkowski Hipolit, ur. w 1884, zm. w 1967; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; był proboszczedm parafii Wołpa na d. Wileńszczyźnie.

Johanson G. żył w XIX w.; architekt. W 1868 wzniósł dworek inż. Aleksieja Mielnikowa w Markuciach (Markučiai), w Wilnie. W 1884 Mielnikow podarował dworek córce Barbarze, która wyszła za mąż za Grigorija Puszkina, syna poety. Obecnie w dworku tym mieści się muzeum Aleksandra Puszkina.

Joński Leon, ur. 11.11.1909 w Krakowskiem, zm. 13.05.1943 w Ponarach pod Wilnem; podporucznik saperów. Po 1940 był członkiem Armii Krajowej, działał w wywiadzie AK na terenach ZSRR. Aresztowany w Wilnie i rozstrzelany w Ponarach pod Wilnem.

Josef ben Izaak ha-Lewi, zw. Józefem z Litwy, ur. w 1580 lub 1590 na Litwie, zm.? w Grodnie; rabin, talmudysta, filozof religii. Młodość spędził w Pradze, gdzie zdobył wykształcenie religijne oraz zapoznał się z filozofią żydowską i chrześcijańską, następnie został wykładowcą religii i filozofii.

Joszua Heszel ben Josef, ur. w 1578 lub 1590 w Wilnie, zm. w 1648 w Krakowie; rabin, znany talmudysta. Kształcił się pod kierunkiem Samuela ben Fejbusza z Przemyśla. W l. 1634-1639 był rabinem kolejno w Przemyslu, Tykocinie, Grodnie i Lwowie. Jest autorem *Meginne Szlomo* (1715) – komentarzy do ośmiu traktatów talmudycznych. Pozostawił po sobie kilka dzieł w rękopisach.

Juchniewicz Kastuś, ur. 15.12.1896 w Puskarzyskach k. Brasławia, zm. 17.09.1941 w republice Komi, białoruski polityk okresu II RP, dziennikarz, poseł na sejm RP. W czasie I wojny światowej służył w armii rosyjskiej i I Korpusie Wojsk Polskich. W okresie II RP wiceprezes związanego z chadecją Białoruskiego Związku Włościańskiego (konkurenta „Hramady"), członek zarządu Kasy Stefczyka. Pisywał do pism „ Białoruskaja Krynica", „Głos Wileński", „Kurier Wileński", „Sielskaja Niwa". Aresztowany w 1928 za działalność antypaństwową, w tym samym roku wybrany na posła II kadencji Sejmu RP z okręgu Święciany.

Jego mandat unieważniono w kwietniu 1930 roku, by przywrócić mu ważność w lipcu tego samego roku. W latach trzydziestych związany z Białoruską Narodowo-Socjalistyczną Partią, współpracującą z NSDAP w nadziei na stworzenie niezależnego państwa białoruskiego, od 1937 sprawował funkcję jej sekretarza. W 1939 aresztowany przez NKWD i wywieziony do łagru w Republice Komi, gdzie zmarł.

Juchnowicz (Juchniewicz, Juhowicz) Jan, ur. 1617, zm. 1687; ksiądz katolicki, jezuita, jezuicki misjonarz, kaznodzieja, pedagog. Pochodził z Litwy, był rektorem w Krożach, Grodnie i Warszawie, superiorem w Kownie i Drohiczynie, w l. 1681-1682 prokuratorem prowincji w Rzymie, w l. 1652-1665 i 1670-1671 kierował misją katolicką w Królewcu. Działał głównie wśród biedoty polskiej. W 1653 wspólnie z jezuitą polskim J. Kuhnem otworzył w Królewcu polsko-katolicką szkółkę. W Wilnie założył bractwo religijne i wydał kilka pism religijnych.

Judycki Wiktor, ur. 25.02.1905 w Bobrujsku na Białorusi, zm. 4.02.1955 w Londynie; ksiądz katolicki, kapelan WP. W 1914 wstąpił do Państwowego Gimnazjum w Bobrujsku, gdzie uczył się trzy lata. W lipcu 1920 z rodziną wyjechał do Poznańskiego, potem rodzina przeniosła się do Grodna i tu w 1926 zdał egzamin dojrzałości i wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, jednocześnie studiował na Uniwersytecie Stefana Batorego; święcenia kapłańskie otrzymał w 1932 i został wysłany do Holszan w powiecie oszmiańskim, w tymże 1932 przeniesiono go do Słobódki w powiecie brasławskim, gdzie był wikarym i katechetą; w 1935 został przeniesiony do Oszmiany, a w 1936 – do Hermanowicz. W 1938 rozpoczął pracę w wojsku jako kapelan w Grodnie. Po wybuchu II wojny światowej był kapelanem Podlaskiej Brygady Kawalerii, z którą przeszedł szlak bojowy w składzie Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Narew". Po wkroczeniu wojsk sowieckich przekroczył z żołnierzami 24.09.1939 granicę litewską. Był tam internowany do 13.02.1940, kiedy to sowieci aresztowali internowanych żołnierzy. Wywieziono go do obozu w Kozielsku, a stąd 2.07.1941 przeniesiono do obozu w Griazowcu. W 08.1941 został zwolniony z obozu i 1.09.1941 otrzymał nominację na kapelana 5 pułku artylerii ciężkiej. W 08.1942 wyszedł ze Związku Radzieckiego do Iranu. Był potem zastępcą proboszcza 3 Dywizji Strzelców Karpackich; dnia 2.09.1943 otrzymał nominację na proboszcza 5 Kresowej Dywizji Piechoty; był w randze podpułkownika, brał udział w kampanii włoskiej, w tym w bitwie pod Monte Cassino, w walkach pod Bolonią i Ankoną. Po zakończeniu wojny wyjechał do Anglii; pełnił obowiązki polskiego duszpasterza w Brompton Oratory w Londynie; pełnił tam kilka stanowisk w różnych polskich organizacjach. Pochowany został na cmentarzu Old Brompton Oratory w Londynie.

Juknevičius Romualdas, Romuald Juchniewicz, ur. 18.03.1906 w Petersburgu, zm. 13.04.1963 w Wilnie; litewski aktor i reżyser, poseł na Sejm Ludowy w 1940. W młodości uczył się w kowieńskiej szkole handlowej, w 1926 rozpoczął studia na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Litewskiego, uczęszczał na seminaria teatralne Balysa Sruogi. Od 1934 do 1936 przebywał w Moskwie, gdzie obserwował rozwój radzieckiego teatru. Po 1940 przeprowadził się do Wilna, gdzie związał się w Teatrem Państwowym (do 1963). W latach 1946-1948 dyrektorował Żmudzkiemu Teatrowi Dramatycznemu. W lipcu 1940 roku wybrano go posłem do Sejmu Ludowego Litwy, mandat pełnił do czerwca 1941. Z jego wspomnień wynika, że nikt nie pytał go o zgodę na kandydowanie, a o umieszczeniu jego nazwiska na liście kandydatów dowiedział się z afisza.

Jundziłł Adam, syn Hipolita i Marii z Toplickich, ur. 14.01.1886 w Wilnie, zm. po 1940; prawnik, notariusz. Ukończył Wydział Prawa

Uniwersytetu Kijowskiego. Od roku 1912 pomocnik adwokata przysięgłego. Od 1916 był sekretarzem Sądu Opiekuńczego w Wilnie. W 1918 mianowany został podprokuratorem przy Sądzie Okręgowym w Radomiu, zwolniony na własną prośbę w 1919, ponieważ został podprokuratorem przy Sądzie Okręgowym w Wilnie. Delegowany do Białej w 1920 skąd na własną prośbę został zwolniony w 1921 ponieważ został mianowany podprokuratorem przy Sądzie Okręgowym w Wilnie. W roku 1922 został mianowany sędzią Sądu Okręgowego w Wilnie. W roku 1927 delegowany do uzupełnienia kompletu sędziów w Wydziale Karnym Sądu Apelacyjnego w Wilnie, odwołany z tego stanowiska i w roku 1928 mianowany sędzią Sądu Apelacyjnego w Wilnie. Przeniesiony w stan spoczynku 19.03.1936. W tymże 1936 został notariuszem przy wydziale Hipotecznym Sądu Okręgowego w Wilnie po śmierci notariusza Aleksandra Różnowskiego.

Jurewicz Jan, syn Antoniego, ur. 24.02.1864 w Święcianach, zm.?; prawnik, notariusz. Ukończył Szkołę Miejską w Święcianach w 1881. W 1920 Komisja Egzaminacyjna Sądu Okręgowego w Wilnie uznała go za przygotowanego do wykonywania czynności notarialnych. Notarialna praktyka 30-letnia w charakterze kierownika biura notariuszów w Wilnie: I. Bordonosa od 1886 do 1910, Sokołowa od 1911 do 1913, Konaszyńskiego od 1913 do 1915, w ogólnej liczbie około 10 lat spełniał obowiązki pomocnika notariusza. W roku 1920 zarządzeniem Komisariatu Generalnego Ziem Wschodnich został notariuszem w Oszmianie.

Jurewicz Tadeusz, ur. ok. 1740 w okolicy Dyneburga (Łotwa), zm. 8.12.1806 prawdopodobnie w Wilnie; ksiądz katolicki, jezuita, poeta, pisarz religijny, tłumacz. W l. 1763-1770 studiował w Akademii Wileńskiej, następnie w l. 1773-1781 w szkole dominikańskiej w Grodnie wykładał filozofię, w 1796 był rektorem szkoły w Grodnie. Był też spowiednikiem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego i w l. 1797-1798 mieszkał z królem w Petersburgu. Od 1800 był wizytatorem klasztoru augustianów w Wilnie i egzaminatorem diecezji wileńskiej. Wydał m.in. *Kazanie na uroczystym pogrzebie... Jana Wołowickiego...* (Grodno 1783), tłumaczył wyjątki z *Eneidy* Wergiliusza i z *Metamorfoz* Owidiusza.

Jurgielewicz Mieczysław, ur. 4.02.1900 w Warszawie, zm. 18.05.1983 tamże; malarz i grafik. Był mężem pisarki Ireny Jurgielewiczowej. Studiował malarstwo u Ferdynanda Ruszczyca na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie i u Mieczysława Kotarbińskiego w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, a także grafikę u Władysława Skoczylasa również w warszawskiej ASP. Uprawiał malarstwo witrażowe, grafikę, drzeworyt, rysunek i malarstwo sztalugowe. Był członkiem Stowarzyszenia Grafików Ryt, Związku Polskich Artystów Grafików, był też członkiem honorowym Akademii Sztuki we Florencji. Od 1936 roku był wykładowcą w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie.

Jurgutis Vladas, ur. 17.11.1885 koło Połągi, zm. 9.01.1966 w Wilnie; ksiądz rzymskokatolicki, ekonomista i działacz społeczny na Litwie, organizator i pierwszy prezes Banku Litwy, nieoficjalny ojciec litewskiej waluty narodowej lita. W 1902 roku ukończył progimnazjum w Połądze, naukę kontynuował w seminarium duchownym w Kownie i Akademii Duchownej w Petersburgu. Od 1910 do 1913 roku studiował ekonomię w Monachium. W czasie I wojny światowej przebywał w Saratowie i Astrachaniu, gdzie pełnił posługę proboszcza. Po powrocie na Litwę w 1918 roku pracował jako profesor w Żmudzkim Seminarium Duchownym. Zaangażował się w działalność polityczną przystępując do chrześcijańskiej demokracji, w latach 1919-21 był członkiem jej komitetu centralnego. Posłował na Sejm Ustawodawczy Litwy (1920-22), szefował komisjom finansów i budżetu. W 1920 roku prowadził pertraktacje pokojowe

z Polską. Od stycznia do września 1922 roku pełnił funkcję ministra spraw zagranicznych w gabinecie Ernestasa Galvanauskasa. W 1922 roku prezydent mianował go pierwszym w historii Litwy prezesem banku narodowego. Od 1925 roku prowadził zajęcia na Uniwersytecie Litewskim w Kownie, po włączeniu Wilna do Litwy w 1939 roku przeniósł się na Uniwersytet Wileński, gdzie pracował na Wydziale Ekonomicznym. Później (1941-43) szefował Litewskiej Akademii Sztuki. Za antyniemiecką działalność był zesłany do obozu koncentracyjnego w Sztutowie. Po powrocie na Litwę w 1945 roku kontynuował pracę jako profesor na Uniwersytecie Wileńskim.

Jursza Mikołaj, żył w XVII w.; budowniczy. Murarz w Wilnie; posiadał dom za Ostrą Bramą, notowany w 1679.

Juszkiewicz Mikołaj, ur. 27.11.1644 na Żmudzi, zm. 30.04.1709 w Poszawszu koło Kielm na Żmudzi; ksiądz katolicki, jezuita, autor dramatów szkolnych. Uczył się w szkołach w Nowogródku i Wilnie. Był nauczycielem szkół jezuickich w Krożach, Wilnie i Kownie. Napisał dramat *Cosmas Persarum rex*, wystawiony w 1676 w Krożach.

Juwenalij Połowcew, imię chrzestne Iwan, ur. w 1826, zm. 12.04.1904 w Wilnie; duchowny prawosławny, arcybiskup wileński. Pochodził z Petersburga; ukończył Michajłowską Artyleryjską Akademię w Petersburgu; w 1847 wstąpił do zakonu i przyjął imię Juwenalij (Juwenaliusz); odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej; w 1861 został ihumenem Glinskiej pustelni; w 1867 – namiestnikiem ihumena Święto-Troickiej Aleksandrowo-Newskiej Ławry w Petersburgu; w 1884 – namiestnikiem Kijowo-Pieczerskiej Ławry; 7.03.1898 mianowany arcybiskupem litewskim i wileńskim. Rozpoczął budowę cerkwi p.w. Zwiastowania NMP na Zwierzyńcu w Wilnie. Pochowany w podziemiach cerkwi św. Ducha w Wilnie.

K

Kachanowicz Michaś, ur. 27.09.1882 roku w Wielkich Łukach k. Baranowicz, zm. 17.05. 1934 roku w Mińsku; białoruski działacz narodowy, publicysta i pedagog, poseł na sejm II RP. W 1910 roku ukończył historię i filozofię na Uniwersytecie w Charkowie, po powrocie na Wileńszczyznę wykładał historię w wileńskich gimnazjach. W 1915 roku przeniósł się na wschodnią Białoruś, gdzie sprawował mandat radnego Mohylewa oraz pracował jako wykładowca w lokalnym gimnazjum. W 1917 roku został redaktorem naczelnym „Mogilewskich Izwiestii", po rewolucji lutowej był przewodniczącym Białoruskiego Komitetu Narodowego w Mohylewie. Od 1918 roku przebywał w Wilnie, gdzie związał się z białoruskimi organizacjami kulturalnymi i narodowymi. Pracował jako nauczyciel, został pierwszym dyrektorem gimnazjum białoruskiego w Wilnie (1919-22). Zajmował się publicystyką pisując m.in. do „Biełaruskiej krynicy" i „Biełaruskich wiedamości". Piastował mandat posła na sejm I kadencji, wybrany z okręgu Nowogródek, lista Bloku Mniejszości Narodowych. Związany był z frakcją radykalnie lewicową białoruskiego ruchu narodowego. W 1925 roku zrzekł się funkcji posła i wyjechał do ZSRR, gdzie pracował jako redaktor w gazetach „Sawieckaja Biełaruś" i „Sawieckaje budaunictwa". W sierpniu 1933 roku aresztowano go pod zarzutami szerzenia białoruskiego nacjonalizmu, a w styczniu 1934 roku skazano na karę śmierci przez rozstrzelanie. Wyrok wykonano w maju tego samego roku.

Kaczmarkiewicz Jan, ur. 1904, zm. 1989, malarz, historyk sztuki, pedagog. Studiował historię sztuki i architekturę klasyczną na Uniwersytecie Poznańskim. W 1929 wykonywał ilustracje do pism katolickich. Po uzyskaniu stypendium w 1932 wyjechał na studia malarskie do Wilna, gdzie kształcił się na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego pod kierunkiem Ludomira Sleńdzińskiego. Po wojnie podjął pracę dydaktyczną w Wilnie, a po repatriacji z Wilna – w Bytomiu i Katowicach. Od 1959 był członkiem ZPAP. Fascynowała go sztuka antyczna i śródziemnomorska. Częstym tematem jego obrazów były akty męskie i portrety młodzieńców, a ulubionymi motywami elementy architektury wileńskiej.

Kadenacy Bolesław, syn Aleksandra i Antoniny z Borettich, ur. w 1845 w Wilnie, zm. 22.01.1918 tamże; lekarz, doktor medycyny. Był mężem Zofii Piłsudskiej, szwagier marszałka Józefa Piłsudskiego; potomek rodziny lombardzkiej od dawna na Litwie osiadłej. Rodzina ta od niepamiętnych czasów posiadała za rogatkami miasta, przy trakcie Połockim, obszerny dom drewniany i inne zabudowania u podnóża dużej góry piaszczystej, za którą rozpościerał się las i pole uprawne. W tym domu Kadenacowie trzymali „traktiernię", czyli zamiejską restaurację, z mlekiem i przekąskami, pod głośnym mianem „Belmont". Tu urodził się Bolesław Kadenacy. Gimnazjum ukończył w Kiszyniowie, medycynę studiował w Moskwie i Petersburgu, gdzie w 1873 uzyskał dyplom doktora medycyny. Osiadł na stałe w Wilnie, gdzie jako lekarz wojskowy otrzymał posadę ordynatora szpitala wojskowego na Antokolu. W czasie wojny rosyjsko-tureckiej pełnił obowiązki chirurga polowego, następnie wrócił do Wilna i został chirurgiem konsultantem szpitala wojskowego na Antokolu.

Kader Andrzej, ur. w 1831, zm. w 1902 w Wilnie; duchowny ewangelicki. Był superintendentem kościoła ewangelicko-reformowanego.

Kaduszkiewicz Andrzej Władysław, syn Michała i Eleonory z Jundziłłów-Ryłłów, ur. 2.08.1910 w Petersburgu, zm.?; prawnik. Ukończył gimnazjum w Mińsku Mazowieckim, następnie uzyskał maturę w Gimnazjum im. A. Mickiewicza w Wilnie; w 1934 ukończył Wydział Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. W 1934 złożył egzamin sędziowski, pracował jako aplikant sądowy w Wilnie. Od 1937 pracował jako sędzia.

Kaduszkiewicz Michał, syn Juliana, ur. 29. 10.1883 w Petersburgu, zm.?; prawnik, sędzia. Ukończył Wydział Prawa uniwersytetu w Dorpacie. Pracował w sądownictwie rosyjskim, w 1915 został rejentem w Łudze w Rosji. Następnie od 1919 był podprokuratorem w Łowiczu, a od 22.02.1921 w Warszawie. W 1923 mianowany podprokuratorem przy Sądzie Apelacyjnym w Wilnie, przeniesiony na to samo stanowisko do Warszawy w 1927, w 1929 został wiceprezesem Sądu Okręgowego w Wilnie. W 1931 przeniesiony został do Lwowa na stanowisko prezesa Sądu Okręgowego i pełnił tę funkcję do 14.08.1931, kiedy został przeniesiony na stanowisko prezesa Sądu Okręgowego w Wilnie. W stan spoczynku został przeniesiony w 1936 w Wilnie.

Kaiński Marcin, ur. 13.10.1736 w Reszlu na Warmii, zm. w 1811; ksiądz katolicki, jezuita. Kształcił się w kolegiach jezuickich. Był profesorem retoryki, poetyki i filozofii w Braniewie i Reszlu, ponadto uczył gramatyki w Królewcu, Reszlu i w Wilnie. Od 1774 był kaznodzieją polskim w Świętej Lipce na Warmii.

Kairys Klemens, ur. 15.02.1836 w Ludziszkach koło Onikształtów na Litwie, zm. 28.05.1864 w Wierchoturje, jekaterinburskiej guberni, w Rosji; ksiądz katolicki, poeta. Ukończył Seminarium Duchowne w Worniach i w 1861 Akademię Duchowną w Petersburgu. Od 1862 był kapelanem w gimnazjum w Kownie, należał do tajnej uczniowskiej organizacji, w 1863 został aresztowany i zesłany na Ural. Pisał wiersze w języku polskim i litewskim, przyjaźnił się z Antonim Baranowskim, późniejszym biskupem sejneńskim; zachował się jego rękopiśmienny zbiorek wierszy w języku polskim pt. *Zbiorek rymów i poezyj* (1857-1858).

Kalembka Sławomir Robert, ur. 7.06.1936 w Wilnie, zm. 12.10.2009 w Toruniu;profesor nauk historycznych, specjalizujący się w historii Polski i historii powszechnej XIX i XX wieku. Studia ukończył na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w 1958. Stopień doktora uzyskał w 1964, a doktora habilitowanego 1976. W 1988 otrzymał tytuł profesora nauk historycznych. Związany przez dużą część pracy z Instytutem Historii i Archiwistyki UMK. Pełnił funkcję kierownika zakładu Bibliologii i Informacji Naukowej. Był także pierwszym kierownikiem Instytutu Stosunków Międzynarodowych UMK, członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego oraz członkiem Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych. W latach 1998-2001 prowadził prace naukowo–badawcze nad tematem *Historia Wielkiej Emigracji 1831-1863*, a w latach 1995-1997 *Polska myśl polityczna doby romantyzmu (1820-1870).* Pełnił też funkcję kierownika Katedry Historii Nauki na Wydziale Nauk Historycznych, jak również kierownika Katedry Historii Dyplomacji na Wydziale Politologii i Studiów Międzynarodowych. W 1981 został dyrektorem Instytutu Historii oraz prorektorem UMK, z którego to stanowiska usunięty został w 1982 przez władze. W latach 1990-1993 pełnił funkcję rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Był członkiem Polskiej Akademii Umiejętności, wiceprezesem Zarządu Głównego Tow. Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej. Ogłaszał wspomnienia wileńskie i prace z dziejów USB. Zmarł 12 października 2009,

pochowany został na cmentarzu św. Jerzego w Toruniu.

Kaliks Iwan Iwanowicz, żył w XIX/XX w.; generał major armii rosyjskiej. W 1915 był członkiem sztabu Wileńskiego Okręgu Wojskowego w Wilnie.

Kalmanowic Abraham, ur. w 1891 w Delatyczach, zm. w 1964; rabin. Był absolwentem m.in. jesziw w Słobodce pod Kownem i w Telcu. Od 1913 piastował urząd rabina w Rakowie na Wileńszczyźnie, gdzie w 1916 założył jesziwę. Więziony był przez władze sowieckie. Po I wojnie światowej osiadł w Wilnie. Współpracował z Ch.O. Grodzieńskim przy tworzeniu *Kolelu Ateret Cwi* (jesziwa dla młodych mężczyzn) w Wilnie. Od 1926 kierował jesziwą w Mirze k. Nowogródka, a w 1929 został rabinem w Tykocinie, gdzie także założył jesziwę. W 1939 wraz z grupą uchodźców z jesziwy w Mirze, znalazł się w Wilnie, skąd w 1940 udało mu się przedostać do Stanów Zjednoczonych. Tam organizował pomoc dla rabinów i środowisk związanych z jesziwami, m.in. dla grupy uchodźców ze wschodnich ziem Polski na Dalekim Wschodzie; dzięki niemu mirska jesziwa ponownie została otwarta w 1946 w Nowym Jorku.

Kałantarow Stiepan Gierasimowicz, żył w XIX/XX w.; generał major armii rosyjskiej. W 1915 był komendantem wojennym miasta Wilna.

Kałkowski Włodzimierz, ur. 1.01.1911w Głogowie małopolskim, zm. po 1985; biolog, jezuita. W l. 1936-1939 studiował biologię na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W 1942 aresztowany przez Niemców i wywieziony do obozu w Poniewieżyku na Litwie. Studia biologiczne ukończył w 1946 na Uniwersytecie Jagiellońskim. Habilitował się w 1952 i wykładał na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, od 1962 pracował w Zakładzie Ekologii PAN; od 1985 przeszedł na emeryturę.

Kamieński Cezary, ur. w 1765, zm. w 1827; adiunkt na Uniwersytecie Wileńskim, astronom, bazylianin. W 1781 wstąpił do klasztoru bazylianów w Berezweczu, święcenia otrzymał w 1790 i udał się na studia do Rzymu; w l. 1797 (1799?)-1814 był adiunktem astronomii na Uniwersytecie Wileńskim, pomocnikiem w Obserwatorium Astronomicznym.

Kamieńaki Leon, ur. w 1899, zm. po 1960; chemik, docent doktor na Uniwersytecie Stefana Batorego od 1936; po 1945 pracował na Politechnice Gdańskiej.

Kamiński Michał, żył w XVII w.; budowniczy. Był murarzem w Wilnie; świadczyli za nim w 1671 cechmistrze cechu murarskiego: Tomasz Szymborowicz oraz Stefan Augustynowicz.

Kantor Juda Lejb, ur. w 1849 w Wilnie, zm. w 1915 w Rydze; rabin, pisarz, działacz społeczny. Otrzymał tradycyjne wykształcenie religijne, uzupełnione nauką w szkołach rabinów w Wilnie i w Żytomierzu. Później studiował medycynę w Berlinie (od 1873; doktorat uzyskał w 1879). Debiutował ogłoszonymi w prasie wierszami w języku hebrajskim (1873). Był współredaktorem pism „Ha-Cefira" (od 1874) i „Russkij Jewrej" (od 1879); współpracował z „Jewrejskoj Bibliotiekoj" i z „Woschodom". W 1886 założył pierwszy hebrajski dziennik w Wilnie „Ha-Jom". Dzięki lekkości stylu, zdobył także uznanie jako publicysta, piszący początkowo głównie w języku hebrajskim, potem także w języku jidysz. W l. 80-tych XIX w. był bliskim współpracownikiem czasopism „Ha-Melic", „Dos Jidiszes Fołksbłat", a potem „Der Frajnd". Pełnił także funkcje rabina od 1890 w Libawie, od 1905 w Wilnie, w l. 1909-1915 w Rydze.

Kapitaniak Zygmunt, ps. Bronisław, ur. 28.03.1905 w Zawodziu, zm. 16.06.1971 w Warszawie; prawnik (adwokat i sędzia), działacz polityczny, przewodniczący Zjednoczenia Demokratycznego w czasie II wojny świa-

towej, po wojnie działacz SD. W roku 1916 rozpoczął naukę w Szkole Handlowej w Kaliszu i kontynuował ją (po upaństwowieniu placówki) w Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki, które ukończył w czerwcu 1923 r. i otrzymał świadectwo dojrzałości, po czym studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim (1923-1925) i Uniwersytecie Stefana Batorego (1927-1930). W latach 1931-1936 pracował jako aplikant i asesor Sądu Okręgowego, później był sędzią Sądu Grodzkiego i Okręgowego (1936-1942). Od 1942 do 1944 wykonywał zawód adwokata. W latach 30. działał w Naczelnym Związku Zrzeszeń Młodych Prawników oraz Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej „Życie". W 1941 zaangażował się w działalność w Stronnictwie Demokratycznym, w tym samym roku rozpoczynając pracę dla Wydziału Informacji Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej ZWZ-AK, gdzie kierował referatem C–2 (P–2) – miał za zadanie m.in. analizę ruchu komunistycznego (PPR) w okupowanej Polsce. W SD kierował Komisją Programową, był także członkiem redakcji „Nowych Dróg" (1942-1943). Od 1943 zasiadał w Zarządzie Głównym SD. W 1944 został wiceprzewodniczącym Zjednoczenia Demokratycznego, a po aresztowaniu Eugeniusza Czarnowskiego przez NKWD w 1945 jego przewodniczącym. Był członkiem redakcji pisma ZD „Głos Wolny Wolność Ubezpieczający". W lipcu 1945 wraz z Włodzimierzem Lechowiczem i Kazimierzem Moczarskim udał się do płk. Jana Rzepeckiego z memoriałem o ujawnienie żołnierzy podziemia i rozwiązanie oddziałów leśnych. Po II wojnie światowej kontynuował pracę w sądownictwie – jako sędzia Okręgowego Sądu Apelacyjnego (1945-1949) oraz dyrektor Departamentu Nadzoru Sądowego Ministerstwa Sprawiedliwości (1946-1949). W latach 1952-1954 i 1956-1971 zatrudniony w Sądzie Najwyższym. Od 1954 do 1956 ponownie pracował jako adwokat. Był redaktorem naczelnym pisma „Nowe Prawo". Kontynuował działalność partyjną w SD, m.in. jako członek CK (1946-1948) i Rady Naczelnej (1946-1948; 1949-1954). Kierował Biurem Rady Prawniczej CK SD, był także Głównym Rzecznikiem Interesu Partyjnego SD oraz przewodniczącym Centralnego Sądu Partyjnego (od 1949). W latach 1964-1971 pełnił obowiązki przewodniczącego Głównego Sądu Koleżeńskiego ZBoWiD. Od 1963 zasiadał w Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.

Kapusta Jan, ur. 13.07.1894 w Witowie w powiecie pińczowskim, zm. 5.02.1962 w Lądzie; ksiądz katolicki, salezjanin. Naukę w gimnazjum rozpoczął w Daszowie, a w l. 1916-1917 uczył się w Oświęcimiu; tam wstąpił do zakonu salezjanów, nowicjat odbył w Pleszewie k. Krakowa i w Oświęcimiu. Po ukończeniu szkoły średniej studia filozoficzne i teologiczne odbywał w kraju, a później w Turynie, tam 8.07.1928 otrzymał święcenia kapłańskie. Jako kapłan został skierowany do Wilna, do zakładu salezjańskiego przy ul. Dobrej Rady. Tu salezjanie prowadzili szkołę rzemiosł oraz obsługiwali kościół Opatrzności Bożej. Obiekty te założył ks. Karol Lubraniec i on przekazał je zgromadzeniu zakonnemu. Od 1929 pracował w zakładach opiekuńczych w Przemyslu i Warszawie; w 1937 przełożeni skierowali go do Dworca koło Dzięcioła w województwie nowogródzkim (archidiecezja wileńska). Tu został proboszczem parafii i dyrektorem domu zakonnego; po zajęciu przez Sowietów po 17.09.1939 tamtych terenów, zabrano salezjanom ich zakład i majątek rolny; salezjanie zostali rozproszeni, pozostał tylko ks. Kapusta jako proboszcz. W nocy 27.11.1939 został aresztowany przez NKWD i wywieziony do więzienia w Słonimie, potem osadzono go w Mińsku, stamtąd wywieźli księdza do obozu w republice Karelofińskiej, skąd został zwolniony po amnestii; udał się do obozu armii Andersa pod Buzułukiem, tam pracował z przesiedleńcami z Kazachstanu,

następnie przeniesiono go do Karszy w Uzbekistanie, gdzie pracował w sierocińcu, skąd z dziećmi jechał do Persji. Po drodze 15.08.1942 na granicy został aresztowany przez NKWD pod zarzutem szpiegostwa i zawieziony do Moskwy; w więzieniu na Łubiance przesiedział 15 miesięcy, na Butyrkach – 2, poczem zaocznie został skazany na 10 lat łagru w Workucie; w 1949 przesłano go do ciężkiego obozu dla politycznych; w 1952 po zakończeniu kary został wysłany na bezterminowe zesłanie do Kraju Krasnojarskiego, dopiero po wielu staraniach pozwolono mu 30.12.1955 wrócić do Polski. W kraju pełnił obowiązki dyrektora placówek salezjańskich w Płocku i Lądzie.

Karaczun Gieorgij Iwanowicz, żył w XIX/XX w.; generał-major armii rosyjskiej. W 1915 był członkiem sztabu Wileńskiego Okręgu Wojennego w Wilnie.

Karawajew Władimir Afanasjewicz, ur. w 1811, zm. w 1892 w Kijowie; doktor medycyny, chirurg, oftalmolog. W 1831 ukończył Uniwersytet Kazański, był uczniem słynnego rosyjskiego chirurga Pirogowa. W l. 1832-1833 był ordynatorem w Szpitalu Wojskowym w Petersburgu; w l. 1836-1838 studiował w Dorpacie, gdzie w 1838 na podstawie pracy *De phlebitide traumatica* uzyskał stopień doktora wszechnauk lekarskich, w l. 1839-1840 krótko pracował w Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie. W 1840 roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego chirurgii i opuścił Akademię. Wyjechał do Kijowa na Uniwersytet św. Włodzimierza, gdzie rozpoczął wykłady 7 grudnia 1840. Uważa się go za prekursora ukraińskiej oftalmologii. W 1843 założył katedrę oftalmologii w Kijowie. Opracował oryginalny sposób usuwania zaćmy, wynalazł oftalmologiczną fiksacyjną pincetę. Wykonał ponad 3881 operacji ogólnochirurgicznych i tysiące oftalmologicznych. Nauczał studentów operacji, korzystając z przygotowanych, uprzednio zamoczonych w spirytusie preparatów. Opublikowane w 1851 roku *Lekcje operacyjnej chirurgii profesora W. Karawajewa*, są jednym z pierwszych podręczników operacyjnej chirurgii na świecie. W 1885 roku została wydana uzupełniona *Operacyjna chirurgia*, a w 1886 wydał *Atlas operacyjnej chirurgii.*

Kardymowicz Irena, ur. 29.04.1899 w Rzeżycy (obecnie Rezekne, Łotwa), zm. 1980; chemik, mineralog, doktor nauk przyrodniczych, docent. W 1926 ukończyła gimnazjum w Wilnie; w 1936 – chemię i mineralogię na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie; w 1947 uzyskała doktorat pod kierunkiem E. Passendorfera na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu na podst. pracy: *Skały krystaliczne okolic Korca na Wołyniu.* W l. 1920-1922 była nauczycielką w szkole polskiej w Rzeżycy; w l. 1926-1939 pracowała w Zakładzie Mineralogii i Petrografii USB w Wilnie; w l. 1943-1944 na tajnych kursach uniwersyteckich w Wilnie wykładała mineralogię. W 1945 wyjechała do Torunia i w l. 1945-1949 pracowała w Katedrze Mineralogii i Petrografii UMK w Toruniu, w l.1949-1953 pracowała w Muzeum Ziemi w Warszawie, w l. 1953-1965 kierowała Pracownią Petrografii w Instytucie Geologicznym w Warszawie, w 1954 uzyskała tytuł docenta.

Karevičius Pranciškus (Franciszek Karewicz), ur. 30.09.1861 we wsi Giršinai w rejonie szkudowskim (Skuodas), zm. 30.05.1945 w Mariampolu; ksiądz katolicki, biskup żmudzki, marianin. Szkołę początkową ukończył w miasteczku Mosėdis, następnie szkołę średnią – w Parupė. Wstąpił do Seminarium Duchownego w Petersburgu, z seminarium został przeniesiony do Akademii Duchownej tamże, którą ukończył ze stopniem magistra teologii; 17.05.1886 otrzymał święcenia kapłańskie; został profesorem teologii moralnej i liturgii w Akademii Duchownej; w 1888 wyjechał

do Samary, gdzie jako kapłan obsługiwał 5 parafii katolickich, założył parafię niemiecką, 2 kaplice ze szkółkami i 1 kaplicę dla mieszkających tam Litwinów. W 1911 przyjechał do Wilna i tu został członkiem Litewskiego Towarzystwa Naukowego; 27.02.1914 prekonizowany na biskupa żmudzkiego; był biskupem w ciągu 12 lat, w tym czasie wyświęcił 39 nowych kościołów na Litwie. W 1926 zrezygnował z stanowiska biskupa, wstąpił do zakonu marianów i zamieszkał w klasztorze w Mariampolu; wiele publikował w różnych czasopismach litewskich. Pochowany w katedrze w Kownie.

Karlic (Karelitz) Abraham Jeszajahu, zwany Chazon Isz, ur. w 1878 w Kossowie na Grodzieńszczyźnie, zm. w 1953; rabin, autorytet rabiniczny, uczony talmudysta. Mieszkał m.in. w Kiejdanach, Mińsku, Stołpcach, gdzie spędził okres I wojny światowej, a od 1920 – w Wilnie. Był związany i przyjaźnił się z rabinem Ch. O. Grodzieńskim. Tytuł jego pierwszego większego dzieła – *Chazon isz* (hebr. Wizja człowieka), będącego zbiorem nowel do *Szulchan Aruch*, a głównie do *Orach Chajim* (1911) – sprawił, że zaczęto go tak nazywać. W 1933 wyemigrował do Palestyny i osiadł w Bnej Brak. Założona przez niego jesziwa cieszyła się dużym uznaniem, przyciągając wielu studentów i uczonych z całego świata.

Karłowicz Antoni, ur. w 1784, zm. w 1869; generał broni piechoty armii rosyjskiej. Był ziemianinem z okolic Wilna, w 1803 ukończył szkołę junkrów w Wilnie; w pułku jegrów (strzelców) walczył przeciwko Turcji, a w 1809-1815 w kolejnych kamp. przeciwko Francji, był 3-krotnie ranny i przebywał w niewoli – kapitan w 1815, pułkownik w 1827. W 1831 na czele pułku walczył przeciwko Polsce, m.in. pod Grochowem. Odznaczył się podczas szturmu Woli. Generał od 1835 jako dowódca Brygady Piechoty; generał-lejtnant od 1849 i dowódca dywizji. Uczestniczył w tłumieniu powstania na Węgrzech. Zdymisjonowany w 1861 z awansem na gen. broni. Zmarł w Warszawie, pochowany na cmentarzu Powązkowskim.

Karłowicz Władysław Tomasz, ur. w 1834, zm. w 1892 w Petersburgu; generał-major profesor-inżynier. Był ziemianinem z Wileńszczyzny; ukończył gimnazjum w Wilnie i Mikołajewską Szkołę Wojskową oraz Akademię Inżynieryjną w Petersburgu. Służył w kadrze tej uczelni – od wykładowcy, przez adiunkta, szefa katedry – do profesora – generała z 1876. Zmarł. w Petersburgu. Wysoko ceniony i uznany projektant, twórca wielu obiektów architektonicznych i budowli w Petersburgu; autor publikacji z tego zakresu.

Karmanow Aleksandr, ur.?, zm. w 1903 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był diakonem-regentem prawosławnym w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Karpinowicz Abraham, ur. 29.05.1913 w Wilnie, zm. 2004 w Tel Awiwie; prozaik pochodzenia żydowskiego tworzący w języku jidysz. Pierwsze utwory literackie tworzył już w okresie międzywojennym, jako uczeń wileńskiej szkoły średniej. Od 1949 mieszkał w Izraelu, gdzie skończył studia i rozwinął swój warsztat pisarski. Opublikował jedenaście książek, z których sześć poświęconych było życiu Żydów w przedwojennym Wilnie. Był przewodniczącym Związku Pisarzy Żydowskich, a także prezesem Światowej Rady Kultury Jidysz.

Karpiński Feliks, ur. w 1911, zm. w 1982; ksiądz katolicki. Po wojnie pozostał na Białorusi; więziony w łagrach, po zwolnieniu pracował w Borunach i Murowanej Oszmiance w d. powiecie oszmiańskim.

Karpowicz Leontij, ur. w 1580, zm. 11.1620; duchowny prawosławny, biskup. Był korektorem Drukarni Bractwa Św. Ducha w Wilnie w 1610. Pochodził z rodziny szlacheckiej,

ojciec jego był duchownym prawosławnym z powiatu pińskiego. Należał do Bractwa Św. Trójcy (później Św. Ducha), jako zasłużony dla monasteru i prawosławia doszedł do wysokich szczebli w hierarchii duchownej. Obok godności archimandryty wileńskiego sprawował funkcję rektora kolegium brackiego, później nominowany na biskupa włodzimierskiego i brzeskiego. Był też kandydatem na arcybiskupa kijowskiego. Choroba i śmierć nie pozwoliły mu objąć wysokich urzędów.

Karuzo Paweł, ur. 12.02.1900 w Wołkołacie k. Wilejki, zm. 25.01.1988 w Wilnie, białoruski polityk okresu II RP, zbieracz folkloru i nauczyciel, więzień polityczny okresu ZSRR. Absolwent szkoły ludowej w Brasławiu, w 1924 roku ukończył wydział teoretyczny wileńskiego konserwatorium muzycznego. W latach 1924-1926 był wolnym słuchaczem na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie (specjalność socjologia i ekonomia), później uczęszczał również do konserwatorium warszawskiego. W latach dwudziestych XX w. prezes CK Białoruskiej Chrześcijańskiej Demokracji. Był posłem II kadencji na sejm RP, należał do Klubu Ukraińsko-Białoruskiego. W 1934 porwany w Gdańsku przez sowieckie służby wywiadowcze, wywieziony potajemnie do ZSRR. Więziony na Butyrkach i skazany na 10 lat za szpiegostwo. W 1937 trafił na Sołowki, później do Norylska, gdzie dyrektorował tamtejszemu Teatrowi Miejskiemu (do 1947). Po powrocie na Białoruś stał na czele domu twórczości ludowej w Mołodecznie. W 1949 ponownie aresztowany przez NKWD, przesiedział w więzieniu pięć lat. Od 1957 roku zatrudniony w Wileńskim Instytucie Nauczycielskim, osiedlił się na stałe w stolicy Litwy. W 1970 roku Rada Państwa dokonała jego rehabilitacji.

Kasper Tomasz, żył w XVIII w.; budowniczy. Mistrz cechu w Wilnie; w l. 1759-1783 budował kościół p.w. NMP w Cytowianach na Żmudzi.

Kasperini Adam, żył w XVIII w.; budowniczy. W 1776 zbudował trybunę organową w kościele św. Ducha w Wilnie.

Kasperowicz Maciej (Matwiej), ur. w 1869 w Wołkowysku, zm.?; rosyjski inżynier, działacz mniejszości rosyjskiej w Polsce, senator II RP. Po ukończeniu gimnazjum filologicznego w Mińsku i szkoły realnej w Wilnie zapisał się do Instytutu Technicznego w Petersburgu, studiował w tamtejszym Instytucie Dróg i Komunikacji uzyskując w 1894 tytuł inżyniera. Po studiach pracował m.in. jako asystent ds. matematyki i geodezji w Instytucie, jednak karierę zawodową związał w szybko rozwijającym się w carskiej Rosji kolejnictwem. Początkowo był inspektorem w petersburskich zakładach kolejowych, później objął funkcję naczelnika kolei na odcinku Moskwa–Kijów–Woroneż, później analogiczną funkcję pełnił w Warszawie, Wilnie i Petersburgu, by w 1916 objąć zarząd nad koleją Sizrańsko-Wiaziemską. Podczas I wojny światowej zaangażował się w pomoc uchodźcom jako przewodniczący Związku Pomocy Uciekinierom w Kałudze. W 1919 został wybrany do dumy miejskiej Mińska, pełnił również urząd ławnika. Po wyjeździe do Polski stanął na czele dyrekcji kolei wąskotorowej PKP w Wilnie. W latach dwudziestych XX wieku związał się z działaczami rosyjskimi przebywającymi w Polsce. W kwietniu 1926 znalazł się wśród założycieli Rosyjskiego Zjednoczenia Narodowego w RP. Pełnił mandat senatora RP I kadencji, wybrano go w województwie poleskim z listy Bloku Mniejszości Narodowych. Był członkiem Klubu Białoruskiego w parlamencie, później pozostawał niezrzeszony. Dalsze losy i data śmierci nieznana. Możliwe, że został aresztowany w 1939 przez służby radzieckie.

Kaszyra Jerzy, ur. w 1904 r. we wsi Aleksandrowo na terenie parafii Leonpol, pow. brasławskiego, zm. 16.02.1943 w Rosicy na terenie BSRR; Pochodził z rodziny prawo-

sławnej, białoruskiej, na katolicyzm przeszedł w wieku lat 18; uczył się w białoruskim Gimnazjum OO. Marianów w Drui, po skończeniu gimnazjum wstąpił do zakonu marianów, następnie studiował w Rzymie na „Angelicum", gdzie skończył kurs filozofii; jesienią 1933 przybył do Wilna, gdzie rozpoczął studia teologiczne w Seminarium Duchownym; 20.06.1935 przyjął święcenia kapłańskie. W l. 1935-1937 pełnił obowiązki przełożonego w domu zakonnym marianów przy ul. Zygmuntowskiej w Wilnie; później pracował w Raśnie, a w czasie wojny w Drui i Rosicy, gdzie w 1942 zorganizował parafię katolicką; 18.02.1943 został spalony przez Niemców w oblanym benzyną domu razem z grupą około 30 osób.

Katchė Maksimas, ur. 17.11.1879 w Janiszkach (Joniškis), zm. 10.06.1933 w Birżach (Biržai); generał-lejtnant armii litewskiej. W 1899 ukończył Władimirską Szkołę Wojskową w Petersburgu, służył w armii rosyjskiej, w l. 1904-1905 uczestniczył w wojnie rosyjsko-japońskiej. W l. 1908-1911 pracował w Szkole Wojskowej w Wilnie, uczestniczył w I wojnie światowej, w 1916 mianowany pułkownikiem. Od 1916 był dowódcą pułku strzelców. W 1918 powrócił na Litwę i w 1919 wstąpił do wojska litewskiego; w l. 1919-1920 uczestniczył w walkach z Armią Czerwoną, z oddziałami Bermondta-Awałowa i Wojskiem Polskim. W 1919 był dowódcą brygady, następnie dowódcą Dywizji Piechoty; w 1920 mianowany na stopień generała-lejtnanta. Do 1922 służył w Sztabie Generalnym Armii Litewskiej. Potem odszedł do rezerwy.

Kattenbringk (Katenbring) Józef, ur. 18.07. 1730 w Dobrym Mieście na Warmii, zm. ok. 1805; ksiądz katolicki, jezuita. Do zakonu wstąpił w 1745. Był profesorem gramatyki i retoryki w Połocku, Nieświeżu i Mińsku. Po zniesieniu zakonu jezuitów był kanonikiem wileńskim, od 1777 – proboszczem w Nieświeżu, od 1780 – kustoszem kapituły smoleńskiej. Pisał głównie po łacinie dytyramby, elegie, epigramy i panegiryki. Ogłosił m.in. *Kazanie na pogrzebie W.P. Marianny...Sumorokowej...* (1772), *Petropolis urbium...*, *Mars Austriacus ad Serenissimos Poloniae principes Xaverium et Carolum...* i inne.

Kawalec Witold Gracjan, ur. 17.11.1922 w Wilnie, zm. 24.12.2003 w Crediton; polski rzeźbiarz tworzący w Wielkiej Brytanii. Wybuch II wojny światowej przerwał studia na Wydziale Sztuk Pięknych na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Działał konspiracyjnie w szeregach Armii Krajowej na Wileńszczyźnie, ale został schwytany przez Rosjan i internowany. Zwolniony przedostał się do Palestyny i tam dołączył do polskiej Armii gen. Wł. Andersa. Walczył pod Tobrukiem, a po rozformowaniu jego dywizji razem z żołnierzami ewakuował się do Wielkiej Brytanii i tam został przyjęty na wyszkolenie do Royal Air Force. Został przydzielony do bazy w okolicach Nottingham, gdzie poznał swoją przyszłą żonę Danutę Banszel. Po wyszkoleniu został przydzielony do Dywizjonu 307 stacjonującego w Exeter. Po zakończeniu wojny powrócił do Nottingham i wstąpił do Nottingham College of Art aby kontynuować przerwane w 1939 studia. W 1953 założył swoją pierwszą pracownię, jego ulubionym tworzywem okazał się alabaster. Tworzył abstrakcyjne formy inspirowane przeżyciami z czasów wojny. Pierwsza duża wystawa twórczości Witolda Kawalca miała miejsce w 1959 w ramach letniej wystawy w Royal Academy, a druga w 1963 w Drian Gallery. To właśnie ta druga wystawa sprawiła, że artysta poznał Cicely Saunders i zetknął się z powstającym wówczas ruchem hospicyjnym. Najbardziej znanym dziełem Witolda Kawalca jest umieszczona nad wejściem do Hospicjum św. Krzysztofa w Londynie metaforyczna rzeźba przedstawiająca św. Krzysztofa prowadzącego Jezusa przez wodę, odsłonięta przez księżnę Aleksandrę Ogilvy. Jego rzeźby od 1966

ozdabiają St. Aidan Church, Basford w Nottingham. W 1976 przeprowadził się do Crediton, gdzie założył plenerową wystawę swoich rzeźb. W tamtejszym kościele (Crediton Parish Church) znajduje się wykonana przez niego rzeźba św. Bonifacego.

Kętrzyński Stanisław, syn Wojciecha i Wincentyny de Rautenberg-Klińskiej, ur. 10.09.1876 we Lwowie, zm. 26.05.1950 w Warszawie; polski historyk, prezes Instytutu Naukowo-Badawczego w Wilnie, dyplomata, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, członek Polskiej Akademii Umiejętności. Uczęszczał do gimnazjum im. Franciszka Józefa we Lwowie (1886-1895), studiował historię na Uniwersytecie Lwowskim w l. 1895-1899, m.in. u Ludwika Finkla. Uzupełniał studia w Akademii Paleograficznej w Rzymie (1899-1901), na uniwersytecie w Monachium i w École des Chartes w Paryżu (1901-1902). W 1900 obronił doktorat na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie pracy *Kazimierz Odnowiciel, 1034-1058*, przygotowanej pod kierunkiem Stanisława Smolki. Pracował jako archiwariusz w Archiwum Akt Dawnych w Krakowie, od 1904 był dyrektorem Biblioteki Ordynacji Krasińskich w Warszawie. Lata 1910-1913 spędził na badaniach archiwalnych w Rzymie. W 1913 habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim po przedstawieniu pracy *O elementach chronologicznych dokumentów Kazimierza Wielkiego* (promotor Stanisław Krzyżanowski). W l. 1917-1918 wykładał historię dyplomatyki na Uniwersytecie Jagiellońskim, w l. 1918-1922 był związany z Uniwersytetem Warszawskim – jako docent i od 1920 profesor nadzwyczajny w Katedrze Historii Polski Wieków Średnich i Nauk Pomocniczych Historii. Kierował także Archiwum Akt Dawnych w Warszawie (1919-1920). W l. 1922-1923 pełnił funkcję dyrektora Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Zagranicznych; był zwolennikiem liberałów i rządów centrowych, zrezygnował z funkcji w resorcie po objęciu teki przez Romana Dmowskiego. Był następnie posłem RP w Moskwie (1925-1927) i Hadze (1927-1931). W 1932 powrócił do pracy w Katedrze Historii Polski Wieków Średnich i Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Warszawskiego, w 1934 objął jej kierownictwo oraz został profesorem zwyczajnym. W latach 1935-1939 był prezesem Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej z siedzibą w Wilnie. W czasie II wojny światowej uczestniczył w tajnym nauczaniu uniwersyteckim w Warszawie (pracował zarazem jako kustosz w Bibliotece Ordynacji Krasińskich); jego księgozbiór naukowy został skonfiskowany przez Niemców, a wiele materiałów spłonęło podczas powstania warszawskiego. Sam Kętrzyński został aresztowany przez gestapo w listopadzie 1943, był więziony na Pawiaku, potem w krakowskim klasztorze św. Michała i w obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau. Po wojnie pracował krótko na Uniwersytecie Jagiellońskim (1945-1946) i Uniwersytecie Warszawskim (ponownie kierownik Katedry Historii Polski Wieków Średnich i Nauk Pomocniczych Historii 1946-1947). W 1947 przeszedł na emeryturę, zmarł w 1950 po chorobie serca. Od 1908 był członkiem rzeczywistym, od 1930 członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego; w latach 1913-1924 i 1945-1950 przewodniczył Komisji Historycznej TNW. W 1929 został powołany na członka-korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności, w 1938 – na członka czynnego tej akademii. Należał również do Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Polskiego Towarzystwa Heraldycznego, Polskiego Towarzystwa Historycznego. W pracy naukowej Stanisław Kętrzyński zajmował się dyplomatyką, sfragistyką, historią średniowieczną Polski, bibliotekoznawstwem. Badał m.in. genealogię Piastów oraz genezę urzędu kanclerza w Polsce. Zajmował się życiem i działalnością Mieszka I. Na przykładzie analizy pieczęci Przemysława II, Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego podkreślał rolę sfragistyki w ba-

daniach historycznych. Analizował kronikę Wincentego Kadłubka. Wiele uwagi poświęcił problematyce rozbicia dzielnicowego oraz powstaniu stolicy Polski w Krakowie. Współpracował z pismami „Przegląd Historyczny", „Przegląd Demokratyczny" oraz wydawnictwem „The Cambridge History of Poland". Ogłosił wiele prac naukowych.

Kibort Augustyn, ur. w 1795 w parafii janiskiej w powiecie szawelskim na Żmudzi, zm. 25.01.1860 w Szawłanach (Siaulenai); ksiądz katolicki. Uczył się w szkole bazyliańskiej w Podubisiu, następnie w seminarium duchownym żmudzkim w Worniach i w seminarium głównym w Wilnie, które ukończył w 1823 ze stopniem magistra św. teologii. Po uzyskaniu święceń kapłańskich w Wilnie powrócił na Żmudź, gdzie był kapelanem przybocznym i sekretarzem sufragana żmudzkiego ks. Szymona Giedroycia, następnie w roku 1826 został profesorem seminarium żmudzkiego w Worniach i kaznodzieją polskim katedralnym. Z powodu złego stanu zdrowia wkrótce opuścił to stanowisko i został proboszczem w Szawlanach, gdzie zmarł.

Kierśnicki Atanazy Ludwik, ur. w 1678 w Holszanach w powiecie oszmiańskim, zm. w 1733; ksiądz katolicki, jezuita, pisarz, publicysta. Uczył się w Wilnie i Pińsku, następnie wykładał w kolegiach jezuickich w Grodnie, Warszawie, Drohiczynie i Słucku, później był profesorem Akademii Wileńskiej. Był znanym kaznodzieją; wydał *Klucz do skarbów serdecznych* (Słuck 1723, Wilno 1725) oraz *Wolny głos kazań niedzielnych* (Warszawa 1727).

Kieżgajło Stanisław Janowicz, herbu Zadora, ur.?, zm. w. 1527; hetman wielki litewski w latach 1501-1503, kasztelan wileński od 1522 i starosta generalny żmudzki od 1486. 5 lutego 1494 zawarł w imieniu Litwy pokój z Rosją w Moskwie, następnego dnia poślubił *per procura* córkę cara Iwana III Helenę dla wielkiego księcia litewskiego Aleksandra Jagiellończyka. Po dostaniu się do niewoli moskiewskiej hetmana wielkiego litewskiego Konstantego Ostrogskiego po klęsce w bitwie nad Wiedroszą, przejął w 1501 buławę od Semena Jurewicza Holszańskiego, by już w 1503 oddać ją Stanisławowi Kiszce. Będąc starostą Żmudzi, przejawiał dużą samodzielność polityczną wobec reszty Litwy, budując tam potężną domenę rodową.

Kimbar Józef, ur. ok. 1750 na Litwie, zm. po 1800; generał-adiutant (buławy?) wojska litewskiego. Stolnik upicki, postępowy działacz polityczny, propagator reform i Konstytucji 3 Maja. W 1793 poseł na sejm rozbiorowy w Grodnie – należał do najzagorzalszych opozycjonistów-obrońców niepodległości Polski. Doskonały mówca o niezwykłej sile przekonywania, protestował przeciwko rozbiorowi i gwałtom popełnianym wPolsce przez Rosjan. Zagrożony aresztowaniem ukrywał się i działał w spisku insurekcyjnym na Litwie. Podczas insurekcji 1794 m.in. był członkiem Sądu Kryminalnego w Wilnie – występował jako gen., choć o jego działalności wojskowej przekazów brak.

Kirkor Michał, ur. w 1748, zm. po 1800; generał-adiutant króla, generał armii rosyjskiej (?) Tatar polski z Litwy, od 1776 dworzanin Stanisława Augusta i oficer jazdy lekko-konnej (tatarskiej), od 1783 pułkownik i fligeladiutant króla, od 1790 generał-adiutant i szef pułku. W 1792 walczył z Rosjanami m.in. pod Mirem i Mścibowem, po zwycięstwie targowiczan pozostał w służbie. Po wybuchu insurekcji 1794 natychmiast przyłączył się do niej. Towarzyszył królowi w Grodnie i w „gościnie" w Rosji także przy koronacji Pawła w Moskwie. Po śmierci króla prawdopodobnie tam pozostał i służył w wojsku rosyjskim w stopniu gen. (?).

Kirstejn (Kirschtein, Kirstein) Michał 13.10. 1649 prawdopodobnie na Warmii, zm. 7.11. 1705 w Pińsku; profesor Akademii Wileńskiej, jezuita, autor traktatów teologicznych.

Do zakonu wstąpił w Wilnie i tam odbył nowicjat (1666-1668), retorykę studiował. w Połocku (1668-1670), filozofię i teologię w Braniewie (1672-1679). W l. 1670-1672, 1679-1680 i w 1682-1684 nauczał w Braniewie gramatyki, syntaksy, retoryki i filozofii. Potem wykładał filozofię w Akademii Wileńskiej (1684-1687), prawo kanoniczne w Warszawie (od 1687), teologię w Braniewie (1689) i w Warszawie (od 1692). Był również kaznodzieją niemieckim w Wilnie (od 1698) i superiorem misji jezuickiej w Królewcu (od 1699). Ostatnie lata życia spędził w Pułtusku (1703) oraz w Pińsku (od 1704), gdzie był profesorem teologii moralnej. Pozostawił w rękopisie kilka traktatów teologicznych, napisanych w języku łacińskim. Rękopis jego wykładów z fizyki i metafizyki (wygłoszonych w l.1683-1684 w Braniewie) znajduje się w Bibliotece Akad. Nauk w Wilnie.

Kirtiklis Stefan, pseud. Sewer, syn Andrzeja i Franciszki z Prusińskich, ur. 8.01.1890 w Kolnie, zm. 24.06.1951 w Magdalence pod Warszawą; major żandarmerii, wojewoda wileński. W l. 1904-1905 jako uczeń szkoły średniej w Łomży brał czynny udział w życiu polityczno-niepodległościowym; aresztowany przez władze rosyjskie za udział w strajku szkolnym, został osadzony w więzieniu śledczym, m.in. w X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej. Po kilkunastomiesięcznym pobycie w więzieniu stanął przed sądem polowym, który w czerwcu 1907 zwolnił go z powodu młodego wieku od kary. Po uwolnieniu przebywał do 1909 w Warszawie, skąd w obawie przed ponownym aresztowaniem wyjechał do Brukseli. Studiował na Wydziale Ekonomicznym tamtejszego uniwersytetu nauki społeczno-ekonomiczne, zakończone otrzymaniem w 1913 dyplomu ukończenia studiów z tytułem kandydata. Jako kilkunastoletni chłopiec wstąpił do PPS, będąc od 1905 członkiem jej Organizacji Bojowej, a podczas swoich studiów w Brukseli był czynnym działaczem tamtejszej sekcji tej Partii – Frakcji Rewolucyjnej i brał udział w Międzynarodowym Kongresie Socjalistycznym w Bazylei. Na początku 1914 wrócił do Królestwa i zamieszkał w Sosnowcu, prowadząc z ramienia PPS działalność w Zagłębiu Górniczym. Po wybuchu I wojny światowej przybył w końcu 1914 do Warszawy, wstąpił do POW i kierował jej pracami w Łomży, Piotrkowie i Kielcach, a od końca 1916 był komendantem tej organizacji w Radomiu. W 1917 wstąpił do naczelnego Dowództwa Wojsk Polskich i został komendantem kompanii szkolnej. Aresztowany wiosną 1918 przez Austriaków, po uwolnieniu zmuszony do opuszczenia Radomia udał się do Warszawy. W listopadzie 1918 brał udział w rozbrajaniu Niemców. Jeszcze w tym miesiącu Edward Rydz-Śmigły zabrał go do Lublina, gdzie po utworzeniu Rządu Tymczasowego został komendantem Milicji Ludowej na obszar b. okupacji austriackiej. W 1919, jako oficer, wraz z wojskami Rydza Śmigłego przybył do Wilna i był łącznikiem przy Zarządzie Cywilnym Ziem Wschodnich. W październiku 1920 brał udział w wyprawie wileńskiej gen. Lucjana Żeligowskiego, a po zajęciu Wilna i utworzeniu Litwy Środkowej otrzymał nominację na szefa służby bezpieczeństwa; zorganizował i dowodził batalionem milicji w Wilnie. Następnie zajmował szereg stanowisk kierowniczych w żandarmerii polowej w Wilnie, Mińsku oraz w innych miastach we wschodniej Polsce. W kwietniu 1921 został dowódcą 1. dywizjonu żandarmerii wojskowej. W l. 1922-1926 służył w stopniu kapitana w żandarmerii i w Korpusie Ochrony Pogranicza. W Grudziądzu ukończył Wyższy Kurs Oficerski. Wiosną 1926 powołany został na stanowisko komendanta kadry 3. dywizjonu żandarmerii wojskowej w Grodnie. W 1927 przeszedł do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, obejmując w stopniu majora stanowisko Naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa w Urzędzie Wojewódzkim w Wilnie. W 1928 mianowany został wicewojewodą wileńskim, a 5.12.1930 wojewodą wileńskim. Od 24.07. do 18.11.1931 był wicewojewodą

łódzkim, skąd przeszedł na stanowisko wojewody pomorskiego, urzędował w Toruniu do 14.07.1936. Od 22.06.1936 objął stanowisko wojewody białostockiego, na tym stanowisku pracował do połowy 1938, następnie przeszedł na emeryturę i zamieszkał w Wilnie. W październiku 1940 został aresztowany przez NKWD i wywieziony do obozu nad Pieczorą, gdzie przebywał do marca 1942. Po podpisaniu układu Sikorski-Majski, razem z II Korpusem W. Andersa przeszedł na Bliski Wschód i osiadł w Palestynie jako uchodźca cywilny. Od 1943 był członkiem Zjednoczenia Zawodowego Polskiego, powiązanego ze Związkiem Patriotów Polskich. W kwietniu 1945 został wezwany do Moskwy; 30.04.1945 przybył do Warszawy i objął stanowisko wicedyrektora departamentu w Ministerstwie Aprowizacji i Handlu, a potem pracował w Ministerstwie Ziem Odzyskanych. Po zwolnieniu z pracy zamieszkał w 1950 w Magdalence pod Warszawą.

Kisiel Witold, pseud. „Światołdycz", ur. 20.03.1909 w Ostrowlanach w woj. wileńskim, zm. 12.02.1973 w Gdańsku; porucznik AK. Egzamin dojrzałości zdał w Gimnazjum w Dziśnie. Szkołę Podchorążych Rezerwy ukończył w 1930 w Grodnie. Rozpoczął studia na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Studia przerwał wyjeżdżając do pracy w Gdyni. Zmobilizowany w 1939 walczył w obronie Warszawy, po kapitulacji stolicy przedarł się do Wilna. Podczas próby przedostania się poprzez Rumunię do Francji został na granicy sowiecko-rumuńskiej aresztowany i osadzony w więzieniu we Lwowie. W momencie wybuchu wojny sowiecko-niemieckiej i po ucieczce straży więziennej, zdołał uciec i wrócił do Wilna. W 1941 został zaprzysiężony w Związku Walki Zbrojnej i otrzymał przydział do Komendy Okręgu w wydziale organizacyjnym siatki konspiracyjnej powiatów oszmiańskiego, brasławskiego i wilejskiego. W lutym 1944 został zastępcą dowódcy Oddziału Partyzanckiego przemianowanego na 23. Brygadę dowodzoną przez por. Mariana Kisielewicza „Ostroga". Po śmierci por. „Ostrogi" został mianowany dowódcą 23. Brygady, którą dowodził w akcji „Ostra Brama" – w czasie walk o Wilno. Aresztowany przez NKWD na odprawie oficerów Armii Krajowej w Boguszach, przez więzienie w Wilnie na Łukiszkach wywieziony został do obozu w Riazaniu. Zwolniony w listopadzie 1947 powrócił do Kraju i zamieszkał w Gdańsku. Zmarł w Gdańsku 12.02.1973 i tam został pochowany.

Kisielewicz Marian, pseud. „Ostroga", ur. 26.09.1913 w Zduńskiej Woli, zm. 21.06.1944 we wsi Łokciany w d. powiecie święciańskim; porucznik WP, rotmistrz AK, dowódca 23. Brygady AK. Szkołę powszechną ukończył w 1925. Maturę uzyskał 10.06.1933. Wstąpił do Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu, kończąc ją w stopniu podporucznika w 1936. Do służby stałej skierowany został do 13. Pułku Ułanów Wileńskich w Nowej Wilejce koło Wilna. W wojnie 1939 brał udział jako dowódca szwadronu 13. Pułku Ułanów walcząc pod Gałkówką koło Łodzi, następnie na ziemi piotrkowskiej, radomskiej i lubelskiej, do ostatniej bitwy nad Bugiem. Nie poddał się do niewoli i przedostał się do Warszawy. Włączył się w organizowaną już kadrę Służby Zwycięstwu Polski, przemianowaną na Związek Walki Zbrojnej. W Warszawie został przeszkolony do działań dywersyjnych na Wileńszczyźnie w 5. Odcinku „Wachlarza". W lipcu 1942 został skierowany do powiatu Brasław, gdzie organizował patrole dywersyjne z mieszkańców tego powiatu. Prowadził działalność na szlaku Brasław Indra (Łotwa). Wiosną 1943 przeszedł do Inspektoratu „BC" z poleceniem organizowania grup które miały podjąć walkę czynną jako Oddział Partyzancki. W lutym 1944 wraz z kilkunastoma żołnierzami wyszedł w pole tworząc Oddział Partyzancki przemianowany następnie na 23. Brygadę, został jej dowódcą. Brygada działała w II Zgrupowaniu dowodzo-

nym przez mjra Mieczysława Potockiego ps. „Węgielny". W czasie walki Brygady z oddziałem wojsk niemieckich pod Łokcianami 21.06.1944 Kisielewicz poległ. Pochowany został w miejscowości Olszew w d. powiecie postawskim, obecnie rejon świrski, obwód miński.

Kitkiewicz Antoni, ur. w 1805 w Medziniszkach k. Szeszolów na Litwie, zm. 25.05.1857 w Niemenczynie; ksiądz katolicki, autor utworów religijnych, tłumacz. W l. 1817-1824 uczył się w szkole powiatowej w Traszkunach; po ukończeniu szkoły w 1825 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, gdzie uczył się do 1827, następnie wstąpił na Uniwersytet Wileński, w 1830 uzyskał stopień magistra teologii; w 1829 otrzymał święcenia kapłańskie; po ukończeniu uniwersytetu w czerwcu 1830 został wikarym w Bieniakoniach, od 1831 był wikarym w Mejszagole, a od października 1832 – w Szeszolach. W 1839 został profesorem w Akademii Duchownej w Wilnie, po przeniesieniu Akademii do Petersburga, Kitkiewicz pozostał w Wilnie i od 1843 był regensem w Seminarium Duchownym w Wilnie, następnie do 1851 pełnił obowiązki rektora tego seminarium, równocześnie od 1848 był proboszczem w Niemenczynie; po wielkim pożarze Niemenczyna w 1842, kiedy spłonął także kościół, ks. Kitkiewicz odbudował niemenczyńską świątynię w 1854. Wydał w języku polskim: *Hymny Ojców Świętych i wielkich w Kościele mężów, z Brewiarza i Mszału przełożył X. A. Kitkiewicz* (Wilno 1848), *Chrystus Syn Boży, Król świata...* (Wilno 1851), *Konferencje w czasie wielkanocnych rekolekcji* (1846).

Kiwiński Stefan, ur. 2.09.1902 we wsi Wołkowszczyzna (obecnie Žalktynė) koło Dubinek (Dubingiai) w d. powiecie wileńskim, zm. 23.02.1962 w Longborough w Anglii; ksiądz katolicki, kapelan WP. Naukę rozpoczął w szkole powszechnej w Dubinkach, ale wojna przerwała edukację. W 1918 wstąpił do szkoły miejskiej w Wilnie, następnie przeszedł do Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta w Wilnie i po 4-ej klasie w 1921 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, po złożeniu matury kontynuował studia filozoficzne na Uniwersytecie Stefana Batorego; święcenia kapłańskie przyjął 21.04.1929 z rąk arcybiskupa Romualda Jałbrzykowskiego. Po wyświęceniu pracował jako prefekt w Komajach, w 1930 wysłano go do Hożej, a następnie do parafii farnej w Grodnie; w kwietniu 1931 został przeniesiony do Ejszyszek, gdzie był wikariuszem dwa lata, w 1933 pracował w Kirjanowcu k. Lidy, a od 11.01.1934 został proboszczem w Narwiliszkach d. powiatu oszmiańskiego, tu pracował do 1939. Dnia 28.04.1939 został mianowany kapelanem rezerwy Wojska Polskiego w stopniu kapitana, a w sierpniu tego roku skierowano go do 13 pułku ułanów w Nowej Wilejce. We wrześniu 1939, po wkroczeniu wojsk sowieckich na Wileńszczyznę przeszedł z oddziałem wojska na Litwę. Internowany był w Połądze i Wyłkowyszkach (19.09.1939-12.07.1940). Po zajęciu Litwy przez wojska sowieckie ks. Kiwiński został wywieziony wraz z żołnierzami do Kozielska, a następnie do Griazowca. W wyniku amnestii został zwolniony z obozu 2.09.1941 i przedostał się do armii gen. W. Andersa. Od września do 1941 był kapelanem w Ośrodku Zapasowym 5 Dywizji Piechoty. Opuścił ZSRR z Armią Polską i wiosną 1942 został kapelanem 7 pułku artylerii lekkiej, a pod koniec tego roku – kapelanem 6 dywizji piechoty, później był kapelanem w 3 dywizji strzelców karpackich na Bliskim Wschodzie. Po zakończeniu wojny pracował w Wielkiej Brytanii.

Klewszczyński Antoni, żył w XIX/XX w.; architekt. Mieszkał w Petersburgu, w 1894 zaprojektował dom w stylu neogotyckim Melanii Szostakowskiej przy Małej Pohulance (Kalinausko) w Wilnie. Nie zachował się.

Klimowicz Kazimierz (Kazimieras Klimavičius), ur. ok. 1720, zm. po 1786; ksiądz katolicki, autor katechizmów katolickich, pisał po litewsku. Studiował w Akademii Wileńskiej, był księdzem na Żmudzi, w l. 1767-1781 proboszcz w Łaiżuwie i dziekan w Olsiadach (Alsėdžiai). Wydał w języku litewskim katechizm *Pavinastės krikščioniškos, arba Katekizmas* (Wilno 1767).

Klimowski Jan, ur. 18.05.1698 w powiecie połockim, zm. 17.02.1749 w Wilnie; brat jezuita, snycerz. Wychowany w kolegium jezuickim w Połocku, gdzie nauczył się stolarstwa, tokarstwa i snycerstwa. Wstąpił do zakonu 14.11.1723 i po odbyciu nowicjatu w 1723-1725 przy kościele św. Ignacego w Wilnie został kierownikiem pracowni stolarskiej przy kolegium akademickim św. Jana tamże. Pozostając na tym stanowisku od 1726 do 1731, wspólnie z najemnymi snycerzami Janem Kurtawskim i Chrystianem Radickiem zbudował chór ozdobiony rzeźbami (zniszczony podczas pożaru w 1737). W l. 1732-1749 pracował na równorzędnym stanowisku w kolegium przy kościele św. Rafała na Śnipiszkach w Wilnie, dlatego jemu przypisuje się wymienione w tym okresie w kronice kolegium prace, przede wszystkim urządzenie refektarza 1733, rzeźbioną oprawę lavabo 1735, szafy do zakrystii 1736, 2 rzeźbione ołtarze boczne 1737, szafy do archiwum 1743, ambonę 1745.

Klinger Piotr, ur. w 1581 na Warmii, zm. w lipcu 1619 w Braniewie; profesor Akademii Wileńskiej, autor komentarzy biblijnych. Do jezuitów wstąpił w 1598; nowicjat odbywał w Rydze (1598-1600), filozofię studiował w Braniewie (1601-1604), a teologię w Akademii Wileńskiej (1605-1609). Studiował także prawo zakonne; wkrótce rozpoczął działalność pedagogiczną jako wykładowca retoryki w Połocku (1610-1612), teologii polemicznej w Braniewie (1612-1614) i Pisma Św. w Akademii Wileńskiej. Podjąwszy ponownie wykłady z teologii w Braniewie (1617) był tamże prefektem studiów oraz Seminarium Papieskiego i bursy (1617-1619). W Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie znajduje się rękopis jego pracy, zawierający komentarze biblijne *(Commentaria in Cantica Canticorum, Apocalipsim et librum Jop... scripta Vilnae A.D. 1616).*

Klingerberg Mikołaj, ur.?, zm. w 1908; generał armii carskiej. Był w Wilnie pomocnikiem prokuratora, następnie wileńskim policmajstrem (naczelnikiem policji). Później został wicegubernatorem kowieńskim, w 1983 zorganizował rzeź w Krożach na Żmudzi.

Klott Leon Kazimierz, ur. 20.09. 1869 w Mikołajowie, pow. Dzisna na Wileńszczyźnie, zm. 3.05.1933 w Wilnie;. tytularny generał brygady WP, doktor medycyny. Gimnazjum i studia ukończył w 1894 w Warszawie, w l. 1896-1901 był lekarzem powiatowym w guberni smoleńskiej. Powołany do wojska rosyjskiego, służył w straży granicznej. W l. 1916-1918 był lekarzem naczelnym Dywizji Piechoty, potem – II Korpusu Piechoty na Ukrainie. W l.1919-1920 w WP jako lekarz wojskowy w Kamieńcu Podolskim, potem komendant szpitali w Mińsku Lit. i Baranowiczach, w 1921 w szpitalu chirurgicznym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie pułkownik od 1921. W l. 1921-1922 był szefem sanitarnym GO „Bieniakonie" (kryptonim wojsk gen. L. Żeligowskiego po proklamowaniu Litwy Środkowej), następnie kierownik sanitarny rejonu Lida. W 1925 przeszedł w stan spoczynku z tytułem generała – mieszkał i zmarł w Wilnie, pochowany na cmentarzu na Rossie.

Kłokocki Adam, ur. przed 2.02.1773, zm. 18.03.1808; ksiądz katolicki, jezuita, biskup sufragan łucki, biskup sufragan wileński. Po studiach w Wilnie i święceniach kapłańskich został superiorem w Wołkowysku. Po kasacie zakonu był proboszczem w Różance, Narwi i Wysokiem Litewskim, następnie został kanonikiem smoleńskim. 22.09.1795 prekonizowany biskupem tytularnym Sidima i sufraga-

nem brzeskim w diecezji łuckiej, a od 1798 w diecezji wileńskiej.

Knakfus Marcin, ur. ok. 1740 w Wólce w województwie warszawskim, zm. ok. 1821 na Litwie; profesor architektury, architekt. W 1768 przybył do Wilna, był kapitanem polnej buławy WKL, architektem biskupa Ignacego Jakuba Massalskiego w Werkach pod Wilnem; w l. 1768-1773 – wykładowca w szkole Litewskiego Korpusu Inżynierskiego; od 1773 architekt w wydziale szkolnym Prowincji Litewskiej Komisji Edukacji Narodowej; w l. 1773-1775 w Szkole Głównej Litewskiej w Wilnie wykładał architekturę; uczestniczył w powstaniu kościuszkowskim 1794 na Litwie; 26.08.1774 nabył dworek Serejkiszki nad Wilenką za 6000 zł. Był radnym miasta Wilna. Według jego projektów zbudowano w l. 1775-1776 zespół budynków w Werkach, m.in. oficyny i hotelik szlachecki; przybudówkę do obserwatorium astronomicznego Szkoły Głównej Litewskiej (1782-1788); budynek szkoły parafialnej w Traszkunach w d. powiecie wiłkomierskim; wykonał plan zabudowy ulicy Wielka Pohulanka w Wilnie; Ogrodu Botanicznego w Serejkiszkach (1784, wspólnie z Stanisławem Bonifacym Jundziłłem); rekonstruował pałace Łopacińskich przy ul. Skopówka 4 w Wilnie; de Reussów przy placu Biskupim w Wilnie; Abramowiczów przy ul. Wielkiej (obok kościoła św. Kazimierza); Tyzenhauzów przy ul. Niemieckiej (ok. 1790); rekonstruował Zielony Most (1791); nadzorował budowę kościoła Dominikanów w Trokach; wykonał rekonstrukcje budynków Uniwersytetu Wileńskiego. Ugodził się 31.05.1778 z ks. Antonim Skawińskim o sporządzenie „obrysu" (projektu) kościoła św. Bartłomieja kanoników regularnych na Zarzeczu w Wilnie. Sporządził w 1787 plany przedmieść wileńskich oraz „obrys" starego zamku wileńskiego i koszar tzw. „Ogińskiego".

Knothe Adolf Chrystian, ur. w 1797 w Winnicy na Podolu, zm. w 1881; lekarz. Po ukończeniu szkół winnickich studiował medycynę na Uniwersytecie Wileńskim, w 1823 bronił rozprawy naukowej o chirurgii plastycznej. Był lekarzem domowym i plenipotentem Hańskich w Wierzchowni, gdzie zetknął się z Balzakiem i wraz z synem Adolfem Ferdynandem leczył pisarza.

Knothe Jan Ernest, ur. w 1799 na Podolu w Winnicy?, zm. w 1871 w majątku Pustocha na Podolu; lekarz. Po ukończeniu szkół winnickich studiował medycynę na Uniwersytecie Wileńskim, w 1823 obronił rozprawę naukową z medycyny praktycznej. Praktykował na Podolu.

Knothe Ludwik Maurycy, ur. w 1807 w Winnicy? na Podolu, zm. 16.03.1843 w Winnicy; lekarz. Po ukończeniu szkół winnickich studiował medycynę na Uniwersytecie Wileńskim do 1830. Obronił pracę z chirurgii praktycznej. Po ukończeniu uniwersytetu praktykował w Winnicy.

Kobecki Michał, Karaim,ur. w 1903 w Trokach, zm. w 1939; oficer Wojska Polskiego, podporucznik 5 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. Brał udział w wojnie obronnej 1939; zginął we wrześniu 1939.

Kobecki Romuald, ur. w 1915 w Wilnie, zm. w 1978 w Warszawie; porucznik WP. Karaim. Uczestniczył w wojnie polsko-niemieckiej 1939, trafił do niewoli niemieckiej, uciekł z obozu i wrócił do Wilna. Z Wilna przedostał się do Francji i wstąpił tam do Wojska Polskiego. Ukończył szkołę oficerską i otrzymał przydział na stanowisko dowódcy plutonu 3 Dywizji pułku stacjonującego w miasteczku Pocaro. W czerwcu 1940 z wojskiem przedostał się do Anglii. Tu służył w ochronie brzegów Szkocji, następnie był w szkole spadochroniarzy. Po napaści Niemiec na Związek Radziecki zgłosił się na wyjazd do tworzonego w ZSRR II Korpusu WP. W kwietniu 1942 przez Murmańsk, Kujbyszew przybył do Uzbekistanu, gdzie stacjonował II Korpus.

Wstąpił do wojska i został dowódcą plutonu. Wziął udział w kampanii włoskiej, walczył pod Monte Cassino, był ciężko ranny w bitwie pod Montero. Po wyleczeniu wrócił do macierzystego pułku. Przez jakiś czas był komendantem szkoły podchorążych w Gallipolo, potem wyjechał do Anglii, skąd w 1947 wrócił do Polski. Po przyjeździe do Polski pracował w Łodzi, a później w Warszawie, gdzie pracował w resorcie rolnictwa.

Kobecki Siemion, ur. w 1865 w Trokach, zm. w 1933; pułkownik armii rosyjskiej, inżynier. Karaim. Uczestniczył w wojnie rosyjsko-japońskiej 1904-1905 i I wojnie światowej. Po wojnie mieszkał na Ukrainie, pisał wiersze w języku karaimskim (w dialekcie trockim); autor sztuk teatralnych, które były wystawiane na scenach amatorskich w Trokach i w Moskwie.

Kobordo Fabian, ur. w 1872, zm. w 1942; oficer armii rosyjskiej, pułkownik WP. W 1918 był szefem Samoobrony Mińskiej, 12.12.1918 przybył wraz z 64 oficerami i 922 szeregowymi do Wilna, włączył się do Samoobrony Litwy i Białorusi w Wilnie; 5.01.1919 opuścił Wilno i udał się z żołnierzami do Zambrowa, gdzie w 1 Dywizji Litewsko-Białoruskiej utworzono Miński Pułk Samoobrony Wileńskiej, w którym służył.

Kocieł Kazimierz Michał, syn Tadeusza, h. Pelikan, ur. w 1767, zm. w. 1813;, ziemiański generał-major. Ziemianin z okolic Oszmiany, oficer kawalerii narodowej litewskiej. Od 1786 był szambelanem króla. W stopniu rotmistrza walczył przeciwko ingerencji rosyjskiej w 1792, przewodniczył komisji cywilno-wojsk. powiatu oszmiańskiego; w 1794 powołany na generała-organizatora w powiecie oszmiańskim, zlekceważył obowiązki. Deputacja Tajna strofowała go za opieszałość i brak gorliwości, ale bezskutecznie wobec niepowodzeń insurekcji na Litwie.

Kocieł Tadeusz, h. Pelikan, ur. w 1736, zm. w 1799; generał-major wojska litewskiego. Ziemianin z okolic Oszmiany, starosta oszmiański. O jego działalności wojskowej brak przekazów; wiadomo tylko, że w 1770 jako generał otrzymał Order św. Stanisława.

Kodatis Bernardas Otonas Liudvikas, ur. 18. 06.1879 w Berlinie, zm. 5.07.1957 w Chicago; profesor litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego, astronom. Pochodził z rodziny emigrantów litewskich, po śmierci rodziców wychowywał go wuj w duchu litewskości. W 1899 ukończył gimnazjum w Poczdamie, w 1904 – seminarium nauczycielskie w Oranienburgu. W l. 1906-1910 studiował astronomię i matematykę na Uniwersytecie Berlińskim, gdzie też później uzyskał stopień doktora filozofii na podst. pracy *Die Bestimmung des Langenunterschiedes des Landeszentralen* (Kaunas-Potsdam 1936). W 1910 ożenił się z Litwinką Viktorią Gruzdytė (1882-1954). W okresie I wojny światowej służył w armii niemieckiej, w l. 1916-1918 pracował w gazecie niemieckiej wydawanej w Kownie, następnie został wysłany do Wilna, gdzie służył w Wojskowym Wydziale Politycznym, tutaj związał się z ruchem litewskim, za co został obwiniony o zdradę i więziony w Tylży. W 1919 został zwolniony z więzienia i wówczas przeniósł się do Kowna, przy tym zrzekł się obywatelstwa niemieckiego. W l. 1919-1922 pracował w Ministerstwie Oświaty jako inspektor generalny, od 1922 jako docent na Uniwersytecie Kowieńskim wykładał matematykę i astronomię. W październiku 1939 przybył do Wilna i od listopada przejmował Obserwatorium Astronomiczne, od grudnia 1939 został profesorem astronomii i matematyki w litewskim Uniwersytecie Wileńskim, będąc równocześnie dyrektorem Obserwatorium Astronomicznego, należał do Związku Szaulisów. Latem 1944 wyjechał z rodziną do Niemiec i do 1951 roku tam mieszkał, a w 1951 emigrował do USA.

Kodelski Aleksander, żył w XX w.; architekt. W l. 20-tych XX w. studiował architekturę na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie; po skasowaniu w 1926 działu architektury, kontynuował dalsze studia na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej.

Koiszewski Napoleon Leonid, ur.?, zm. w 1933; znany lekarz wileński. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Kojałowicz-Wijuk Piotr, ur. w 1622 w Kownie, zm. 12.06.1654 w Wilnie; profesor Akademii Wileńskiej, ksiądz katolicki, jezuita. Był inicjatorem *Elogiorum episcoporum vilnensium* (Nekrologów biskupów wileńskich). W l. 1647-1654 był profesorem Akademii Wileńskiej.

Kojdanower Aaron Samuel (Szmuel) ben Izrael; Aaron Samuel z Kojdanowa, zw. MAHARSZAK-iem, ur. w 1614 w Wilnie, zm. w 1676 w Krakowie; rabin, wybitny talmudysta; ojciec Cwi Hirsza Kojdanowera. Wykształcenie rabinackie zdobywał w Wilnie i w Brześciu Litewskim. Był rabinem w Białej koło Brześcia. Przed wojskami kozackimi uszedł do Wilna (1648). Następnie przebywał w Lublinie, gdzie zginęły dwie jego córki i utracił bibliotekę (1656). Przed prześladowaniami uciekł na Morawy. Pełnił funkcje rabina kolejno: w Nikolsburgu, Głogowie, Frankfurcie n. Menem. Na starość powrócił do Polski i osiadł w Krakowie.

Kojdanower Cwi Hirsz; Hirsz z Kojdanowa, ur.? w Wilnie, zm. w 1712 we Frankfurcie nad Menem; kabalista i moralista. Syn Aarona Samuela Kojdanowera. Studia kabalistyczne prowadził pod kierunkiem Jozefa Ben Judy z Mińska. Na podstawie fałszywego oskarżenia, wraz z rodziną został pojmany i spędził 4 lata w więzieniu. Po tym wydarzeniu wyjechał do Frankfurtu, gdzie zajął się pisaniem. Wydawał prace ojca. Jego najważniejszym dziełem było *Kaw ha-jaszar* (hebr. Właściwa miara).

Kokijewski-Koziełło B., żył w XIX/XX w.; inżynier architekt. W 1898 zaprojektował kościół w stylu neogotyckim w Twereczu na Wileńszczyźnie. Kościół wzniesiono w 1906 roku.

Kolankowski Tytus, ur.?, zm. w 1875 w Wilnie; generał-major armii rosyjskiej. Pochowany w Wilnie na cmentarzu prawosławnym na Lipówce.

Kolenda Adam, ur. w 1829 w guberni grodzieńskiej, zm.?; ksiądz katolicki. Był proboszczem w Michaliszkach w powiecie święciańskim. Aresztowany w lutym 1864, w 1865 zesłany do Szenkurska w guberni archangielskiej; zwolniony z dozoru policyjnego w 1871, wyjechał do Iłukszty na Inflantach (obecnie Łotwa).

Kolenda Adam, ur. w 1841, zm.?; ksiądz katolicki. Był wikarym w Holszanach w powiecie oszmiańskim; w 1866 został wysłany administracyjnie na stałe zamieszkanie do guberni tobolskiej na Syberii za to, że szerzył wśród katolików wiadomości, że przyłączający się do prawosławia parafianie katoliccy z Bystrzycy w powiecie wileńskim, nie chcą nazywać się prawosławnymi, i że za przymuszanie ich do prawosławia mieli wpaść do cerkwi i zniszczyć tam ołtarz.

Kolendo Jan, pseud. „Mały", ur. 8.02.1900 w Gausiach, w powiecie oszmiańskim, zm. 7.07.1944 w Burbiszkach pod Wilnem; chorąży WP, oficer AK. Po ukończeniu szkoły powszechnej, jako ochotnik wstąpił do Wojska Polskiego i służył w jednostce wojskowej jako podoficer służby stałej w Słonimie. Brał udział w walkach swojego pułku w wojnie 1939. Nie poddał się do niewoli i przedostał się w październiku 1939 na Wileńszczyznę. Zgłosił się do powstającej Komendy Okręgu Wileńskiego: Służby Zwycięstwu Polski, przemianowanej na Związek Walki Zbrojnej a następnie w Armię Krajową. Po zaprzysiężeniu został skierowany do pracy konspiracyjnej w powiecie Oszmia-

na. Był organizatorem placówek w Wasiukach, Łopociach i Kropiwnie w ramach oszmiańskiego Ośrodka Dywersyjno-Partyzanckiego. Na początku lutego 1944 został komendantem powstałego z żołnierzy tego Ośrodka Oddziału Partyzanckiego, który w późniejszym okresie otrzymał nazwę 9 Brygady AK. Brygada dowodzona przez chor. „Małego" w walkach z okupantami współdziałała z innymi brygadami Inspektoratu „C" przemianowanego na III Zgrupowanie dowodzone przez mjr.„Jaremę". Dowodząc Brygadą brał udział w ramach akcji „Ostra Brama" w walkach o Wilno. Atakując Wilno od strony południowej dnia 7.07.1944 zginął pod bunkrami niemieckimi na przedmieściu Burbiszki. Pochowany został na podwileńskim cmentarzu.

Kolendo Julian, ur.?, zm. 15.12.1873 w Wilnie; ksiądz katolicki. Pracował w Wilnie, był prałatem. Pochowany na Cmentarzu Bernardyńskim.

Kołudski L., żył w XIX/XX w.; inżynier architekt. Mieszkał w Wilnie, posiadał biuro projektowe w Wilnie, specjalizował się w budownictwie żelbetonowym; projektował budynki przemysłowe w Kownie.

Komar Aleksander, ur. w 1836, zm. 24.02. 1886; podpułkownik armii rosyjskiej. Służył w 4 Lejbgwardii Pułku Dragonów Pskowskich. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Komar Konstanty, ur.?, zm. w 07.1880 w Rogówku w powiecie wiłkomierskim; pułkownik gwardii rosyjskiej. Po powstaniu 1863 był marszałkiem wiłkomierskim z nominacji rządowej (1864-1878). Dziedzic dóbr Rogówek.

Komar Władysław, ps. Malutki, ur. w 1910 w majątku Rogówek (Raguvėlė) powiatu wiłkomierskiego na Litwie, zm. tragicznie 20. 06. 1944 w Podbrzeziu; żołnierz AK, ziemianin, inżynier rolnik, działacz polonijny, ojciec znanego polskiego sportowca Władysława Komara (zm. 1988). W 1928 ukończył gimnazjum w Poznaniu, następnie studiował agronomię w Akademii Rolniczej w Belgii i na uniwersytecie w Poznaniu. W 1934 wrócił na Litwę i do czerwca 1940 gospodarzył we własnym majątku. Po kampanii wrześniowej był jednym z głównych organizatorów pomocy polskim żołnierzom internowanym na Litwie, wydając na ten cel niemałe swoje osobiste fundusze. Nawiązał kontakty z organizacją Związek Walki Zbrojnej i emisariuszem polskiego rządu emigracyjnego w Kownie ppłk Tadeuszem Rudnickim-Wierzbą, który kierował komórką wywiadowczą Baza „Anna". Na początku okupacji niemieckiej Litwy za zgodą Komendanta Okręgu AK oraz Delegata Rządu pracował na stanowisku kierownika grupy majątków w zarządzie majątkami ziemskimi i zastępcy kierownika na okręg Wilna-Land. Organizował różne akcje na zlecenie dowództwa AK. W 1944 był administratorem annowilskiej grupy gospodarstw rolnych. 20 czerwca 1944 litewscy żołnierze 258 batalionu oddziałów posiłkowych, stacjonujący w Podbrzeziu, dokonali mordu na ludności cywilnej w Glinciszkach. Wieść o zbrodni dotarła telefonicznie do Komara, który natychmiast wyruszył do Glinciszek samochodem służbowym w towarzystwie dwóch Niemców. Po zorientowaniu się na miejscu o tragicznym wydarzeniu, Komar wyruszył w drogę powrotną do Wilna przez Podbrzezie. Tu Litwini zatrzymali samochód, wyciągnęli z niego Komara, a Niemcom kazali jechać dalej. Komar próbował uciekać, lecz przy próbie ucieczki został zastrzelony. 23 czerwca 1944 r. zwłoki zostały pochowane na Cmentarzu Rossa w Wilnie.

Komissarow S.J., ur.?, zm. 1879 w Wilnie; pułkownik armii rosyjskiej. Był dowódcą Ufimskiego Pułku Piechoty w Wilnie. Pochowany na cmentarzu Prawosławnym na Lipówce w Wilnie.

Komparski Jan, ur. 04.1573 na Litwie, zm. 11.11.1622 w Połocku (Białoruś); ksiądz ka-

tolicki, jezuita, poeta. Studiował w Akademii Wileńskiej, następnie kontynuował studia w Rzymie. Był nauczycielem w kolegiach jezuickich w Wilnie i Nieświeżu. W l. 1611-1613 – superiorem w Krożach, następnie był rezydentem jezuickim w Smoleńsku, założył tam kolegium. Wiersze pisał w języku łacińskim. W Wilnie w 1592 ogłosił *Threni in exequias... Catharinae Radivilae*. Wydał też zbiór trenów napisanych przez studentów Akademii Wileńskiej *Threnodia in obitum Alberti Radziwill* (1593), pisał też dedykacje.

Konarzewski Daniel, ur. w 1831 na Wileńszczyźnie, zm. w 1913 w Piotrkowie Trybunalskim; generał-lejtnant piechoty armii rosyjskiej. Ojciec Daniela, generała WP. Kształcił się w Wilnie, w 1852 po ukończeniu korpusu kadetów został oficerem rosyjskiej piechoty. Jako dowódca pułku walczył w l. 1877-1878 przeciwko Turcji, odznaczył się w bojach na terenach Bułgarii i awansował na generała-majora jako dowódca Brygady Piechoty; generał-lejtnant od 1891 na stanowisku dowódcy Dywizji Piechoty. W 1898 otrzymał dymisję wraz z kolejnym awansem, orderem OB i honorowym tytułem członka Komitetu Opieki nad Rannymi. Zmarł w Piotrkowie Trybunalskim, pochowany w Warszawie, na cmentarzu Powązkowskim.

Konarzewski Paweł, żył w XIX-XX w.; generał armii carskiej, inżynier. Pochodził z Wileńszczyzny, wieloletni szef inżynierii Petersburskiego Okręgu Wojskowego – w 1903 za wybitne (niestety nieznane) zasługi odznaczony brylantowym orderem Aleksandra Newskiego.

Kondrat Antoni, ur. w 1801, zm. 24.08.1895 w Wilnie; ksiądz katolicki, bernardyn. Imię świeckie Józef, był ostatnim zakonnikiem klasztoru bernardynów w Wilnie. W kapłaństwie 53 lata. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Kondratowicz Cyprian (Kiprijan), syn Antoniego, ur. 28.04.1859 we wsi Ziniewicze w powiecie lidzkim, zm. 31.10.1932 w Horodnie k. Lidy, wg innych informacji w Lidzie; generał-lejtnant armii rosyjskiej, generał piechoty wojska białoruskiego. Uczył się w szkole powiatowej w Lidzie. 7 maja 1875 w Wilnie wstąpił do armii rosyjskiej jako ochotnik. W kwietniu 1878 ukończył w stopniu podporucznika 2 Konstantynowską Szkołę Wojskową w Sankt Petersburgu. Dostał przydział do Lejbgwardyjskiego Pułku Jegrów, a następnie został przeniesiony do Lejbgwardyjskiego Pułku Izmaiłowskiego. W 1878 uczestniczył w wojnie rosyjsko-tureckiej. W latach 1879-1884 uczył się w Nikołajewskiej Akademii Sztabu Generalnego w Sankt Petersburgu. W tym czasie napisał książkę pt. *Pleuna i hrenadziory 28 listapada 1877* opisującą oblężenie Plewny podczas wojny z Turkami. W marcu 1884 awansował do stopnia sztabskapitana. Służył w sztabie Moskiewskiego Okręgu Wojskowego. Pisał artykuły z dziedziny wojskowości do gazety „Moskowskije Wiedomosti". 24 kwietnia 1888 został podpułkownikiem, zaś 28 marca 1893 – pułkownikiem. Od 15 listopada 1897 był szefem sztabu 2 Dywizji Grenadierskiej stacjonującej w Moskwie. W 1900 brał udział w międzynarodowej interwencji w Chinach podczas tzw. powstania bokserów, po czym awansował na generała majora. 7 lutego 1901 objął dowodzenie II Brygady 36 Dywizji Piechoty. Od 11 lipca 1902 pełnił obowiązki dowodzącego wojskami w okręgu kwantuńskim. Krótko przed wybuchem w 1904 wojny rosyjsko-japońskiej sformował w południowej Mandżurii IX Brygadę Wschodniosyberyjską, rozwiniętą latem 1904 w 9 Dywizję Wschodniosyberyjską. Dowodził nią podczas walk z Japończykami, awansując do stopnia generała-lejtnanta. 13 stycznia 1905 został ranny. 17 lipca 1906, po zakończeniu wojny, otrzymał Order Św. Jerzego 4 klasy. Od 2 do 25 stycznia 1907 dowodził czasowo II Korpusem Armijnym, po czym został zastępcą generał-gubernatora turkiestańskiego i dowodzącym woj-

skami w Turkiestańskim Okręgu Wojskowym. 1 stycznia 1910 objął dowodzenie I Kaukaskiego Korpusu Armijnego. 6 grudnia tego roku awansował na generała piechoty, będąc najmłodszym w tej randze. Jednocześnie był zastępcą generał-gubernatora kaukaskiego. Od 15 sierpnia 1913 dowodził XXIII Korpusem Armijnym i 2 Armią. Brał udział w początkowym okresie I wojny światowej. Uczestniczył w katastrofalnej kampanii wojennej w Prusach Wschodnich zakończonej klęską wojsk rosyjskich, ale uniknął niewoli niemieckiej. Wkrótce został usunięty ze swojego stanowiska i odesłany do rezerwy Mińskiego Okręgu Wojskowego. Do 1917 mieszkał w swoim majątku Horodnia w powiecie lidzkim nawiązując kontakty z działaczami białoruskiego odrodzenia narodowego. 8 maja 1917 otrzymał funkcję dowódcy 75 Dywizji Piechoty stacjonującej na ziemiach białoruskich. Latem tego roku na zjeździe w Mińsku żołnierzy Białorusinów Frontu Zachodniego został wybrany do Centralnej Białoruskiej Rady Wojskowej. Utworzył biuro zajmujące się organizacją białoruskiego wojska narodowego. Współpracował z gen. mjr. Pażarskim, płk. Karamouskim i por. Kostusiem Jezawitauem. Na pocz. kwietnia 1918 wszedł w skład Rady Białoruskiej Republiki Ludowej. Na początku maja tego roku został ministrem spraw wojskowych rządu pod przewodnictwem Ramana Skirmunta. Jednym z jego głównych zadań było formowanie w Mińsku 1 Pułku Białoruskiego. Planował stworzenie 200-tysięcznej białoruskiej armii, ale na drodze stanął mu brak zgody Niemców okupujących Białoruś. Mógł jedynie sformować oddziały milicji ludowej. Spotkało się to z kolei z przeszkodami ze strony polskiej Samoobrony Litwy i Białorusi gen. Władysława Wejtki. Na naradzie z Polakami zaproponował funkcję szefa sztabu tworzonej armii białoruskiej płk. Fabianowi Kabardzie, jednakże zajęcie Białorusi przez wojska bolszewickie w grudniu 1918 przerwało wzajemne kontakty. Generał C. Kondratowicz wraz z częścią rządu białoruskiego przybył do Wilna. Na pocz. 1919 wyjechał do Paryża na obrady konferencji pokojowej, zabierając ze sobą memorandum rządu białoruskiego na uchodźstwie. Otrzymał tam zapewnienie przedstawicieli państw Ententy o pomocy w zorganizowaniu białoruskiej armii do walki z bolszewikami. Po powrocie na Litwę na krótko objął funkcję wiceministra obrony narodowej w rządzie litewskim z powodu braku zawodowych oficerów w litewskiej armii. Zajmował się formowaniem oddziałów litewskich na Kowieńszczyźnie, zanim nie został zdymisjonowany. Powrócił na zachodnią Białoruś, znajdującą się w granicach Polski, gdzie w majątku Horodnia spędził ostatnie lata życia; w 1997 prochy jego przeniesiono do Terenowa.

Kononowicz Kazimierz, ur.?, zm. w 1890 w Petersburgu, generał-lejtnant. Pochodził ze znanej ziemiańskiej rodziny z Wileńszczyzny; o jego służbie wiadomo jedynie, że w stopniu generała majora był komendantem wojennym wyspy Sachalin, później otrzymał dymisję z kolejnym awansem generalskim.

Konopacki Hassan, ur. 25.02.1879 w Mińsku, zm. 11.05.1953 w Bydgoszczy; pułkownik armii carskiej, pułkownik Wojska Białoruskiego. Pochodził z rodziny tatarskiej, szlacheckiej. W 1897 ukończył Wojskową Szkołę Artyleryjską im. Ks. Konstantego w Petersburgu. W 1904 jako podporucznik został wysłany do Obwodu Zabajkalskiego; w l. 1904-1905 brał udział w wojnie rosyjsko-japońskiej, za udział w tej wojnie został odznaczony orderami św. Anny i św. Stanisława. W 1906 został przeniesiony do Nerczyńska; w 1909 awansowany do stopnia kapitana. Z Nerczyńska przeniesiono go do Błagowieszczeńska, gdzie sformował 2 baterię 10 Syberyjskiej Brygady Artylerii Polowej, którą później dowodził. W 1912 przeniesiono go do Chabarowska, a stamtąd na własną prosbę przeniósł się do Kaługi. W 1914 mianowano go dowódcą 5 baterii 57 Brygady Artylerii Polowej, a następnie 1 pułku tejże Brygady. Od 10.11.1916 był do-

wódcą 6 baterii 69 Brygady Artylerii Polowej Frontu Zachodniego. W tym czasie awansował do stopnia podpułkownika, a następnie pułkownika (1917). Z powodu porażenia gazami został wysłany do Mińska na punkt ewakuacyjny. Za udział w I wojnie światowej został odznaczony Orderem św. Stanisława II stopnia, św. Anny II stopnia i św. Włodzimierza IV stopnia. Po powrocie do Mińska rozpoczął działalność w białoruskim ruchu narodowym. Gdy w początku 1919 Mińsk zajęły wojska polskie, wyodrębnił się polonofilski odłam w białoruskim ruchu narodowym, Konopacki należał do tego odłamu. Działacze białoruscy, skłonni do współpracy z Polską podjęli starania o utworzenie białoruskiego wojska. 14.08.1919 Białoruska Centralna Rada Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny skierowała do Józefa Piłsudskiego prośbę o powołanie wojska. Przy tej Radzie działała Białoruska Komisja Wojskowa (BKW), w skład której wszedł H. Konopacki, początkowo jako kierownik wydziału wojskowego, a później – komisji organizacyjnej. 22.10. 1919 J. Piłsudski wyraził zgodę na utworzenie wojska białoruskiego pod dowództwem Hassana Konopackiego. Po wycofaniu się Polaków latem 1920 BKW przeniosła się do Łodzi, a w maju 1921 białoruskie oddziały zostały rozwiązane. Płk H. Konopacki w kwietniu 1920 zrezygnował ze stanowiska dowódcy wojsk białoruskich, a w 1921 przeniósł się do Wilna. Zajął się tu działalnością w Białoruskim Zgromadzeniu Obywatelskim i w Tymczasowej Białoruskiej Radzie, pisał artykuły do gazet białoruskich i polskich, był działaczem Klubu Inteligencji Białoruskiej. Podczas wojny i okupacji niemieckiej przebywał w Wilnie, a w 1946 wyjechał z rodziną do Bydgoszczy.

Kontowtt Kazimierz, syn Mateusza, ur. 22. 07.1865 w Mikołajewie, w powiecie poniewieskim na Litwie, zm.?; prawnik, sędzia. W 1866 ukończył gimnazjum klasyczne w Rydze, następnie w 1893 Liceum Prawne w Jarosławlu nad Wołgą. W zawodzie prawniczym pracował od 1899 do 1904 jako pomocnik adwokata w Moskwie, następnie do 1917 r. był adwokatem w Irkucku. Od 1917 do 1920 – adwokat w Władywostoku. W 1921 przyjechał do Polski i pracował jako sędzia Sądu Okręgowego w Pińsku. W 1925 r. został sędzią Sądu Okręgowego w Wilnie. W sądach wileńskich przepracował do 1932 roku i odszedł na emeryturę.

Kontrym Bolesław, ps. Żmudzin, Biały, Bielski, Cichocki, syn Władysława i Aldony Cichockiej; ur. 27.08.1898 w Zaturcach, powiat Łuck zm. 2.1.1953 w Warszawie; oficer Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej, major Wojska Polskiego, cichociemny, żołnierz Armii Krajowej. W domu rodzinnym był wychowywany w atmosferze patriotycznej i w kulcie walk niepodległościowych. Od 1909 uczył się w Korpusie Kadetów w Jarosławiu nad Wołgą w Rosji. Naukę przerwał w marcu 1915, wstępując na ochotnika do armii rosyjskiej. Początkowo służył w 106. p.p., a po ukończeniu przyspieszonego kursu szkoły chorążych w Saratowie (w okresie sierpień – grudzień 1915) objął dowództwo plutonu w składzie 250. p.p. Od czerwca 1916 służył jako adiutant III batalionu w 127. p.p., a od sierpnia 1917 był dowódcą oddziału konnych zwiadowców w 660. p.p. Otrzymał wówczas stopień porucznika. Następnie przeszedł do oddziałów polskich formujących się w Rosji. Od stycznia 1918 służył w 5. Pułku Ułanów II Korpusu Polskiego. Po rozbrojeniu Korpusu pod Kaniowem w maju 1918 dostał się do niewoli niemieckiej, z której zbiegł w czerwcu tego roku i przez Wiatkę, gdzie przebywała rodzina, usiłował przedostać się do polskich wojsk na Murmańsk. W październiku 1918 został jednak aresztowany przez bolszewików i wcielony do Armii Czerwonej. Dowodził 82. p.p. i 28. podbrygadą 10 DP. W lutym 1921 otrzymał przydział na studia do Akademii Sztabu Generalnego w Moskwie jako dowódca brygady (kombrig). Jednocześnie od lutego 1922 nawiązał kontakt z attaché wojskowym

przy Poselstwie RP, płk Romualdem Wolikowskim, dostarczając mu liczne informacje o charakterze wywiadowczym. Wobec zagrożenia ze strony radzieckiego kontrwywiadu, sfingował własną śmierć i nielegalnie przekroczył granicę z Polską. Po powrocie do Polski w grudniu 1922 został zweryfikowany w stopniu porucznika. Od czerwca 1923 był dowódcą plutonu w II batalionie Straży Granicznej. Gdy służył w miejscowości Rubieżowicze w powiecie stołpeckim jeden z jego podwładnych został uprowadzony za granicę ZSRR i uwięziony w Mińsku. W odwecie Kontrym porwał całą załogę sowieckiego posterunku granicznego i zadzwonił do sowieckiego dowództwa w Mińsku oferując wymianę, która wkrótce nastąpiła. W lipcu 1924, gdy ochronę granic przejął Korpus Ochrony Pogranicza, przeszedł do Policji Państwowej, gdzie otrzymał stopień aspiranta. Od 1925 sprawował stanowisko kierownika Ekspozytury Okręgowego Urzędu Śledczego Policji Politycznej w Stołpcach, a następnie w Baranowiczach. Po ukończeniu 6-miesięcznego kursu oficerów PP w Poznaniu (1926-1927) był kolejno zastępcą komendanta powiatowego PP w Słonimie, od 1929 komendantem posterunku, a następnie zastępcą komendanta powiatowego kolejno w Szczuczynie, Nowogródku i od 1932 w Brześciu nad Bugiem już w stopniu podkomisarza. Od 1934 był zastępcą naczelnika Urzędu Śledczego Komendy Wojewódzkiej PP w Lublinie. Od 1935 był naczelnikiem Urzędu Śledczego PP w Białymstoku (z przerwą od sierpnia do września 1937, kiedy ukończył kurs w Centrum Wyszkolenia Żandarmerii w Grudziądzu). Od początku 1939 sprawował funkcję kierownika Wydziału Śledczego Komendy Wojewódzkiej PP w Wilnie w stopniu komisarza. Jego działalność polegała m.in. na rozpracowywaniu antypaństwowych organizacji, przede wszystkim komunistycznej agentury, która była na tych terenach szczególnie rozbudowana i niebezpieczna. W czasie kampanii wrześniowej został wysłany jako kurier z Wilna do Zaleszczyk z pakietem poczty dyplomatycznej ze Sztokholmu dla rządu RP, po czym powrócił do Wilna. 19 września został internowany po przekroczeniu granicy litewskiej i osadzony w obozie w Kołatowie pod Kownem. W październiku zbiegł z obozu i przez Rygę oraz Tallinn przybył do Sztokholmu. Następnie przez Bergen w Norwegii i Wielką Brytanię dotarł do odtworzonego Wojska Polskiego we Francji. Od grudnia 1939 dowodził kompanią w Oddziale Zapasowym 2. Dywizji Strzelców Pieszych, a od marca 1940 kompanią w III batalionie Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich. W składzie Brygady uczestniczył w walkach pod Narwikiem (maj-czerwiec 1940). Po ewakuacji do Francji kierował działem paszportowo-wizowym placówki ewakuacyjnej żołnierzy polskich w Marsylii, podległej Wydziałowi Wojskowemu Konsulatu RP w Tuluzie. W październiku 1940 przedostał się przez Portugalię do Wielkiej Brytanii. Od grudnia tego roku sprawował tam funkcję dowódcy kompanii w 8. Brygadzie Kadrowej Strzelców, a od stycznia 1941 – dowódcy plutonu i p.o. dowódcy kompanii w 1. Brygadzie Strzelców. We wrześniu tego roku został przydzielony do III batalionu w 1. Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej. W ramach tej jednostki zgłosił się do zrzutu do kraju. Został zaprzysiężony w kwietniu 1942 na rotę Armii Krajowej i przeszedł przeszkolenie cichociemnych. Zrzucono go do kraju w nocy z 1 na 2 września 1942 w ramach operacji lotniczej „Smallpox". W końcu września został przydzielony do organizacji sabotażowo-dywersyjnej pod kryptonimem „Wachlarz". Po aresztowaniu przez Niemców kpt. Alfreda Paczkowskiego ps. „Wania" 20 listopada 1942 objął w grudniu dowodzenie III odcinkiem. Wspólnie z por. Janem Piwnikiem ps. „Ponury" był współorganizatorem słynnej akcji 18 stycznia 1943 odbicia więźniów z więzienia niemieckiego w Pińsku. Po przekazaniu w lutym 1943 do Kedywu aktywów III odcinka, w następnym miesiącu został na krótko szefem Kedywu Okręgu Brześć AK.

Oddelegowany następnie do dyspozycji Delegatury Rządu RP na Kraj z przydziałem do Państwowego Korpusu Bezpieczeństwa, był szefem Centrali Służby Śledczej i zastępcą Komendanta (inspektora) Głównego PKB, ppłk Mariana Kozielewskiego, a następnie Stanisława Tabisza. Jednocześnie od czerwca 1943 pełnił funkcję dowódcy oddziału dyspozycyjnego pod kryptonimem „Podkowa” – „Sztafeta”, którego zadaniem była ochrona lokali i aparatu Delegatury Rządu. Na jego czele wykonał 25 akcji likwidacyjnych na agentach i konfidentach. Po wybuchu powstania warszawskiego został dowódcą 4. kompanii w Zgrupowaniu AK pod dowództwem mjr. Włodzimierza Zawadzkiego ps. „Barkiewicz” i dowódcą odcinka taktycznego w podobwodzie Śródmieście-Północ: Królewska – Kredytowa – pl. Małachowskiego. Podczas walk został czterokrotnie ranny. Z chwilą utworzenia 20 września 1944 Warszawskiego Korpusu AK został mianowany dowódcą III batalionu 36. Pułku Piechoty Legii Akademickiej 28 Dywizji Piechoty AK im. Stefana Okrzei. Za zasługi w walkach otrzymał awans do stopnia majora. Po kapitulacji oddziałów powstańczych 2 października 1944 przebywał w obozach jenieckich kolejno: w Lamsdorf (Łambinowice k. Opola), Fallingbostel, Bergen-Belsen, Gross-Born i Sandbostel, skąd zbiegł w końcu kwietnia 1945. Przedostał się do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Od maja 1945 był dowódcą 1 kompanii, a od września zastępcą dowódcy 9 Batalionu Strzelców Flandryjskich w składzie 1. Dywizji Pancernej pod dowództwem gen. Stanisława Maczka. 11 czerwca 1946 został zweryfikowany w stopniu majora ze starszeństwem od 1 stycznia 1945 w korpusie oficerów piechoty. Na decyzję powrotu Bolesława Kontryma do kraju miało zapewne wpływ także nieoczekiwane odnalezienie się starszego brata – Konstantego Kontryma, o którym rodzina nie miała żadnych informacji od czasu ucieczki z ZSRR do Polski w grudniu 1922. Konstanty Kontrym odnalazł się w Warszawie jako generał WP (armii gen. Berlinga, skierowany tam z Armii Czerwonej). Konstanty gwarantował Bolesławowi bezpieczeństwo po powrocie do Polski. Do Polski wrócił 17 maja 1947. W sierpniu komisja Rehabilitacyjno-Kwalifikacyjna dla byłych funkcjonariuszy Policji Państwowej wystawiła mu zaświadczenie zezwalające na pracę w służbie państwowej. Został szefem działu administracyjno-gospodarczego w Centralnym Zarządzie Państwowego Przemysłu Fermentacyjnego. 13 października 1948 został wywołany z pracy pod pretekstem spotkania służbowego, wywieziono go w nieznanym kierunku. Po prawie 4-letnim ciężkim śledztwie (tortury) mjr Bolesław Kontrym wyrokiem Sądu Wojewódzkiego dla m.st. Warszawy z 26 czerwca 1952, zatwierdzonym przez Sąd Najwyższy 9 października, został skazany na karę śmierci, którą wykonano prawdopodobnie 2 lub 20 stycznia 1953. Pośmiertnie został uniewinniony i zrehabilitowany wyrokiem Sądu Wojewódzkiego dla m.st. Warszawy z 3 grudnia 1957.

Kopalko Zbigniew, ur. 9.10.1909 w Truskawcu Zdroju, zm. 12.06.1996 w Warszawie; reżyser radiowy i teatralny. Pochodził z rodziny aktorskiej – jego dziadek był dyrektorem wędrownego teatru, babka Zofia Millerowa i matka Zofia, z d. Molska, były aktorkami. W dzieciństwie brał udział jako statysta w niektórych spektaklach „Reduty” Juliusza Osterwy. Przed wojną studiował polonistykę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Jako student był od 1931 spikerem wileńskiego oddziału Polskiego Radia, a także dziennikarzem radiowym, autorem słuchowisk i reżyserem. W chwili wybuchu II wojny światowej został w Wilnie powołany do wojska jako dowódca plutonu karabinów maszynowych. Został internowany, jednak uciekł z obozu. W czasie okupacji nasłuchiwał wiadomości radia BBC i przekazywał komunikaty o wydarzeniach na froncie władzom ZWZ (później AK). Kiedy w 1945 Sowieci zajęli Wilno, wyjechał do Białegostoku, gdzie pracował jako nauczyciel, wkrótce

wrócił do pracy w radiu – najpierw w Toruniu, następnie w Łodzi i od 1948 w Warszawie. Był wykładowcą reżyserii radiowej na Wydziale Radia i Telewizji (obecnie im. Krzysztofa Kieślowskiego) Uniwersytetu Śląskiego. Był laureatem wielu prestiżowych nagród krajowych i zagranicznych, m.in. jako pierwszy Polak otrzymał Prix Italia w Sorrento 1959 za libretto i reżyserię zrealizowanej w 1958 opery radiowej *Neffru* z muzyką Zbigniewa Wiszniewskiego. W 1992 otrzymał Honorowego Wielkiego Splendora za całokształt twórczości radiowej, nagrodę przyznawaną przez zespół Teatru Polskiego Radia.

Kopcichowicz Aleksander, ur.?, zm. 28.08. 1885 w Krasnym Siole pod Petersburgiem; ksiądz katolicki. Po 1863 posłuszny rządowi carskiemu, nadetatowy prałat w kapitule katedry wileńskiej, wprowadzony tam przez gubernatora wileńskiego. 13.07.1883 biskup Hryniewiecki suspendował prałata Kopcichowicza, następnie ksiądz ten wyjechał do Rosji.

Koperski, żył w XVIII w.; budowniczy. Mistrz murarski w Wilnie; dostarczył murarzy wileńskich do robót przy przebudowie kościoła ewangelicko-augsburskiego w Wilnie w l. 1739-1743.

Korewo Zygmunt Konstanty, ur. w 1850, zm. – po 1910; generał-lejtnant armii rosyjskiej. Ziemianin z Litwy, kształcił się w Wilnie, w Petersburgu ukończył studia weterynaryjne.; od 1877 był zawodowym oficerem służby weterynaryjnej w wojsku rosyjskim. W tym charakterze odbył kampanię 1878 przeciwko Turcji i w l. 1904-1905 przeciwko Japonii w stopniu generała (radcy stanu) od 1904 na stanowisku szefa swojej służby w 8 Korpusie Armii. W 1910 przeszedł na emeryturę z kolejnym awansem generalskim. Dalsze losy nie są znane.

Koreywa Antoni, ur. w 1828, zm. w 1876; generał-major armii rosyjskiej. Pochodził z Litwy; wieloletni oficer rosyjski W Sztabie Generalnym (musiał więc mieć ukończoną Akademię Sztabu Generalnego) na kolejnych stanowiskach kierowniczych. Generał na stanowisku szefa sztabu Moskiewskiego Okręgu Wojskowego. Autor pracy pt. *Wojskowo-statystyczna monografia guberni wileńskiej.*

Koreywo Piotr, ur. 25.09. 1857 w majątku Sito na Kowieńszczyźnie, zm. 9.10.1923 w Wilnie; generał dywizji WP, dr praw. Kształcił się w Kownie i Wilnie, w 1878 ukończył Akademię Wojskowo-Prawniczą w Petersburgu; służył jako zawodowy oficer rosyjskiej piechoty. Wysłany na front turecki do Bułgarii chlubnie odbył kampanię i doszedł do stopnia kapitana i dowódcy kompanii. Przeszedł potem do sądownictwa wojskowego i po pełnieniu kolejnych funkcji (głównie na obrzeżach imperium) w 1904 uzyskał awans na generała i szefa sądu armijnego na froncie japońskim. Ostatnio prezes sądu Odesskiego Okręgu Wojskowego w stopniu generała-majora. Po rewolucji rosyjskiej 1917 był działaczem Związku Polaków Wojskowych w Odessie; wszedł do 4 Dywizji Strzeleckiej gen. L. Żeligowskiego i z nią dotarł do Polski. W l. 1919-1921 był wiceprezesem Najwyższego Sądu Wojskowego w Warszawie zweryf. w stopniu generała dywizji od VI 1919. Potem przeszedł w stan spoczynku, mieszkał Warszawie, zmarł w Wilnie, pochowany na cmentarzu na Rossie.

Korń Bolesław, ur. w 1867, zm. 23.09.1939 w Mikielewszczyźnie koło Mostów na Grodzieńszczyźnie; ksiądz katolicki. Ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie i w 1890 przyjął święcenia kapłańskie. Pracował w wielu parafiach; jako wikariusz – w parafii św. Jana w Wilnie, potem był proboszczem w Lebiedziewie, Sobotnikach w powiecie oszmiańskim, Parafianowie, Holszanach. W l. 1908-1910 był na wygnaniu w Kałudze. Po powrocie pracował w kaplicy w Wace k. Wilna, następnie był proboszczem w Starych Trokach, Białohrudzie, Sobakińcach i od 1933 – w parafii Mikielewszczyzna koło Mo-

stów. Ks. Korń w tej parafii miewał zatargi z niektórymi mieszkańcami z sąsiedniej wsi Daszkowce za wypasanie ziemi plebańskiej. Na tym tle doszło do jego śmierci. Po wkroczeniu wojsk sowieckich na te tereny, jeden z mieszkańców wsi Daszkowce, czując się skrzywdzonym przez proboszcza, przyszedł z paroma żołnierzami na plebanię, ci wyprowadzili księdza i zastrzelili. Ciało duszpasterza parafianie pochowali koło kościoła.

Korolec-Bujakowska Halina, ur. 8.10.1907 w Wilnie, zm. w 1971 w Stanach Zjednoczonych; polska podróżniczka i reportażystka. W latach 1934-1936 wspólnie z mężem Stanisławem Bujakowskim odbyła podróż motocyklem z Druskiennik przez kraje Europy, Turcję, Syrię, Irak, Persję, Indie, Birmę, Indochiny do Szanghaju w Chinach. Jej reportaże z podróży drukowane były między innymi w „Kurierze Wileńskim", miesięczniku „Świat", „Kurierze Warszawskim", „Expressie Porannym" oraz „Głosie Druskiennik". Wróciła do Polski w 1938 roku. Po II wojnie światowej zamieszkała wraz z mężem i synem w Kalkucie w Indiach.

Korsak Jan, ur. 1748, zm. po 1796; architekt. Był uczniem architekta Carlo Spampaniego; po studiach pracował w Nieświeżu u Radziwiłłów, m.in. zbudował kilka budynków szkolnych; ponadto był nauczycielem w kolegiach w Pińsku, Nieświeżu i w Mozyrzu (dziś Białoruś).

Korsak Tadeusz, ur. w 1741, zm. w 1794; ziemiański generał-major. Członek znanej patriotycznej rodziny ziemiańskiej z Wileńszczyzny, w wojsku nie służył – statysta i polityk, jako poseł na sejm rozbiorowy w 1773 zasłynął – wspólnie z T. Rejtanem – heroiczną obroną całości Rzeczpospolitej. Poseł na Sejm Wielki, należał do stronnictwa reform i zwolenników Konstytucji 3 Maja. Po jej zdławieniu współorganizator sprzysiężenia insurekcyjnego na Litwie, czynny działacz i agitator. Znany ze swoich jakobińskich poglądów, związany z Jakubem Jasińskim osobistą przyjaźnią i ścisłą współpracą. Po wybuchu insurekcji 1794 jeden z jej dowódców na Wileńszczyźnie; utworzył oddział jazdy wileńskiej i walczył w obronie Wilna – generał-major Ziemi Wileńskiej z nominacji T. Kościuszki. Uczestnik walk odwrotowych korpusu litewskiego i obrony Pragi, poległ razem z J. Jasińskim, pochowany koło kościoła na Kamionku.

Korsakiewicz Nikołaj, ur.?, zm. w 1861 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był w Wilnie protoijerejem. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Korzeniecki Olgierd, ur. 1931 r w Wilnie, zm. 18.04.1998 roku w Wilnie; lekarz-oftalmolog, doktor nauk medycznych, działacz społeczny na Litwie. Egzaminy maturalne zdał w 1950 roku ze srebrnym medalem, w słynnej Szkole Średniej Nr 5, jedynej placówce oświaty po II wojnie światowej z polskim językiem nauczania w Wilnie. Medycynę studiował na Uniwersytecie Wileńskim. Dyplom lekarza-okulisty uzyskał w 1956 roku. W 1966 roku zorganizował laboratorium szkieł kontaktowych przy wileńskim szpitalu klinicznym „Czerwonego Krzyża" i jako pierwszy na Litwie zaczął stosować wśród pacjentów szkła kontaktowe. Z inicjatywy Jerzego Waldorffa wspólnie z Haliną Jotkiałło, Alicją Marią Klimaszewską i Jerzym Surwiło założył Społeczny Komitet Opieki nad Starą Rossą. Należał do Polskiego Klubu Dyskusyjnego w Wilnie oraz Uniwersytetu III wieku. Zmarł 18 kwietnia 1998 roku w Wilnie podczas Zjazdu Związku Polaków na Litwie. Pochowany został w rodzinnym grobowcu na wileńskiej Starej Rossie.

Korzeniowski Wacław, ur.?, zm. w 1994 w Warszawie; porucznik WP i AK. W okresie międzywojennym był porucznikiem artylerii w jednym z dywizjonów w Wilnie. We wrześniu 1939 wraz ze swoim oddziałem walczył w obronie Lwowa. Uniknął aresztowania przez wojsko sowieckie. W cywilnym przebraniu przedostał się ze Lwowa do Wilna i rozpoczął

działalność w ZWZ. W konspiracji działał do wybuchu Powstania Wileńskiego w lipcu 1944, w którym dowodził 3. kompanią II baonu 87. d.p. w Wilnie. Po 17 lipca 1944 uniknął aresztowania, nadal działał w konspiracji. Jesienią 1944 został jednak aresztowany, osadzony w więzieniu NKWD przy ul. Słowackiego, a następnie skazany na 15 lat pozbawienia wolności. Wywieziony na Sybir przebywał w wielu łagrach. Karę odbył w całości. Po powrocie do kraju zamieszkał w Warszawie.

Koschmieder Erwin, ur. w 1895, zm. w 1977; profesor Uniwersytetu Stefana Batorego, językoznawca, slawista. W l. 1931-1936 był profesorem i kierownikiem Katedry Filologii Słowiańskiej na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie; po jego ustąpieniu Katedra została połączona z Katedrą Języka Polskiego; był w l. 1933-1938 redaktorem biuletynu „Balticoslavica", wydawanego przez Instytut Naukowo-Badawczy Europy Wschodniej. Po II wojnie światowej działał w Monachium w Niemczech.

Kossakowski Stanisław, żył w XIX w.; architekt. Pochodził ze znanej na Litwie rodziny Kossakowskich z Wojtkuszek koło Wiłkomierza; projektował pałac w Wojtkuszkach.

Kossarzewski Ambroży Franciszek, pseud. K.A.K., ur. w 1821 w okolicy Powandenia na Żmudzi, zm. 26.12.1880 w Tomsku na Syberii; ksiądz katolicki, pisarz, publicysta. Uczył się w gimnazjum w Krożach i w l. 1840-1844 w Seminarium Duchownym w Worniach; w 1844 otrzymał święcenia kapłańskie. Od 1845 do 1848 był wikariuszem w Bejsagole; w l. 1850-1851 – kapelanem w szkole szlacheckiej w Telszach; ponieważ sprzeciwił się wprowadzeniu modlitw w języku rosyjskim, został ze szkoły usunięty; biskup Wołonczewski przyjął go do kurii w charakterze zarządzającego domem biskupim, na tym stanowisku przebywał do 1864; był członkiem Komisji Archeologicznej w Wilnie; w 1853 uczestniczył w ekspedycji archeologicznej w Popielu; 6.05.1864 został aresztowany przez władze rosyjskie pod zarzutem współpracy z powstańcami. 18.11.1865 sąd polowy skazał go na zesłanie na Sybir; z początku przebywał w Bijsku, później – w Tomsku. Był autorem pism religijnych i artykułów, m.in. ogłosił *Nauka mówiona w Telszach do uczniów przy rozpoczęciu świętych rekolekcji* (1852); K.A.K, *O znaczeniu języka litewskiego we względzie naukowym* "Pismo Zbiorowe Wileńskie na rok 1859", 162-175; K.A.K, *Rzecz o litewskich słownikach i ogólny pogląd na kraje litewskie* „Pismo Zbiorowe Wileńskie na rok 1862, s. 133-212; *Walka starożytnych pogan i ateuszów z Kościołem Chrystusa Powszechnym* (1862) i inne.

Koszarska Janina z d. Wiścicka, ur. 13.11. 1914 w majątku Wygoda na Łotwie, zm. 6.08.1985 w Szczecinie; doktor medycyny, adiunkt Klinik Chorób Wewnętrznych. W l. 1934-1939 studiowała medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, dyplom uzyskała w 1941 na Uniwersytecie Wileńskim (litewskim), doktorat w 1967 w Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie. Pracowała jako asystent, starszy asystent Oddziału Chorób Wewnętrznych Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie, potem była adiunktem na tejże uczelni. Opublikowała 20 artykułów naukowych medycznych. Pochowana w Szczecinie.

Koszarski Józef, ur. 1.11.1913 w Opatowie, zm.?; lekarz, profesor medycyny, chirurg. W l. 1934-1939 studiował medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, po wojnie dyplom lekarza uzyskał w 1946 na Uniwersytecie Poznańskim, w 1950 – stopień doktora medycyny, habilitacja w 1960, profesorem zwyczajnym został w 1983. Był asystentem Oddziału Chirurgicznego Szpitala PCK w Szczecinie, organizator i kierownik III Kliniki Chirurgicznej Pomorskiej Akademii Medycznej. Członek Towarzystwa Chirurgów Polskich. Autor ponad 50 publikacji z dzie-

dziny chirurgii narządów wewnętrznych jamy brzusznej oraz traumatologii.

Kotowicz Ioann, ur.?, zm. w 1911 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem katedralnym w Wilnie.

Kowalenko Aleksandr Nikołajewicz, żył w XIX/XX w.; generał-lejtnant armii rosyjskiej. W 1915 był szefem wojsk inżynieryjnych w Wileńskim Okręgu Wojskowym w Wilnie.

Kowalow Makarij, ur.?, zm. w 1934 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był archimandrytą klasztoru prawosławnego Świętego Ducha w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Kowerda Borys, ur. 21.08.1907 w Wilnie, zm. 18.02.1987 w Waszyngtonie; działacz emigracyjny rosyjski w II Rzeczypospolitej i w USA. Urodził się jako syn nauczyciela szkoły ludowej i sympatyka eserów. Od 1915 do 1920 wraz z matką przebywał w Samarze, gdzie na własnej skórze doświadczył czerwonego terroru (m.in. śmierci kuzyna i rozstrzelania przyjaciela rodziny popa Lebiediewa). Po Traktacie Ryskim, w 1921, rodzina wróciła do Wilna, gdzie Kowerda uczył się najpierw w gimnazjum białoruskim, później rosyjskim w Wilnie. Pracował w redakcji pisma o orientacji antykomunistycznej *„Biełorusskoje słowo"*. Wraz z jej redaktorem Arsienijem Pawliukiewiczem i byłym białogwardzistą Michaiłem Jakowlewem przygotował w 1927 zamach na posła ZSRR w Warszawie Piotra Wojkowa, do którego doszło 7 czerwca 1927 na Dworcu Głównym w Warszawie. Kowerda został aresztowany i osądzony przez sąd w Warszawie na dożywotnie roboty (później zamienione na 15-letnie więzienie). Po wyjściu na wolność w 1937 roku wyjechał do Jugosławii, gdzie zdał maturę w rosyjskim gimnazjum w Biełej Crkwi. Od 1944 przebywał w Niemczech później w USA – pracował tam w nowojorskiej gazecie *„Rossija"*, później w drukarni *„Nowogo russkogo słowa"*. Zmarł w Waszyngtonie i został pochowany na terenie prawosławnego klasztoru *Nowoje Diwiejewo*.

Kowner Abba, Abe, pseud. Uri, ur. w 1918 w Sewastopolu, zm. w 1988 w Jerozolimie; poeta, pisarz, działacz żydowskiego ruchu oporu i przywódca partyzancki. Ukończył szkołę hebrajską w Wilnie, studiował sztuki plastyczne. Od młodości związany z ruchem Ha-Szomer ha-Cair (lewicowa syjonistyczna organizacja młodzieżowa, harcerstwo żydowskie). Rozpoczął studia na Uniwersytecie Stefana Batorego, lecz z powodu wybuchu II wojny światowej studiów nie ukończył. W l. 1940-1941, po przyłączeniu Litwy do Związku Sowieckiego, był członkiem Podziemia. Po zajęciu Litwy przez Niemców w czerwcu 1941 początkowo ukrywał się katolickim klasztorze w Wilnie. W miejscowym getcie działał w ruchu oporu, angażując się początkowo w akcję stworzenia żydowskiej siły zbrojnej. 31.12.1941 wystąpił z manifestem sprzeciwiania się zbrojnego, wezwał Żydów do walki z hitlerowcami. 21.01.1942 powstało w Wilnie ugrupowanie zbrojne Farejnikte Partizanen Organizacje (FPO), Kowner został członkiem jego kierownictwa, a w czerwcu 1943 – komendantem. Podczas akcji likwidacji getta, we wrześniu 1943, dowodził nieudanymi działaniami powstańczymi FPO i akcją przedarcia się do lasu; w późniejszym okresie kierował oddziałem partyzanckim FPO i batalionem „Odwet" w Puszczy Rudnickiej. Latem 1944 powrócił do Wilna i był jednym z twórców i działaczy organizacji Bricha (ucieczka – określenie masowej, niegalnej emigracji Żydów z Europy Wschodniej, po zakończeniu II wojny światowej). Kowner, jako kierownik jej komórki w Wilnie, a później w Lublinie, skupiał wokół siebie byłych partyzantów, ocalałych w ukryciu i wszystkich pragnących emigrować. Latem 1945 wyjechał – przez Włochy – do Palestyny. W 1946 osiedlił się w kibucu i oddał się działalności literackiej.

Kowzan Tadeusz, syn Ludwika i Anieli z Żukowskich, ur. 9.11.1922 w Wilnie, zm. 11.11.

2010 w Caen; teatrolog i historyk literatury. Pochodził z rodziny szlacheckiej herbu Trąby. Uczył się w Gimnazjum OO. Jezuitów i Liceum im. Śniadeckich w Wilnie. Podczas II wojny światowej był żołnierzem Armii Krajowej. W 1943 roku został wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec, skąd w 1944 wrócił do Wilna, wznawiając działalność w Armii Krajowej. Będąc członkiem podziemnej armii, brał udział w walkach o Wilno. W 1939 na Uniwersytecie Wileńskim podjął studia romanistyczne, skąd został usunięty w 1942 z powodu narodowości polskiej. W 1945 podjął naukę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W tym samym roku zapisał się na Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, lecz przerwał studia z powodu konieczności podjęcia pracy zawodowej. W latach 1950-1952 pobierał nauki na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie w 1963 zrobił doktorat, a w 1969 habilitację. Lata 1964-1968 przepracował w Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w Paryżu. W latach 1971-1972 zdobył tytuł docenta teatrologii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1972 roku wyemigrował na stałe do Francji. Tytuł docenta teatrologii i literatury porównawczej zdobył we Francji na Uniwersytecie Lyońskim w okresie 1972-1975. W 1975-1991 był profesorem na uniwersytecie w Caen, gdzie dodatkowo pełnił funkcję dyrektora Departamentu Literatury Francuskiej i Porównawczej. Wykładowca na wielu europejskich i amerykańskich uniwersytetach, członek Polskiego Towarzystwa Semiotycznego, uczestnik kongresów międzynarodowych. W 1971 był laureatem nagrody Polskiej Akademii Nauk. Autor ok. 200 artykułów i kilkunastu książek, m.in. opublikowanych w „Bibliotece Wileńskich Rozmaitości”: *Wilno-Polska-Litwa* (1999), *Francja w Wilnie* (2003) oraz pamiętnika *Ślady pamięci* (2006).

Kozakiewicz Jerzy, ur. 6.03.1919 w Minusińsku na Syberii, zm.?; lekarz, profesor medycyny, dermatolog i wenerolog. Gimnazjum ukończył w Słonimie, w l. 1937-1939 studiował medycynę na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Podczas okupacji niemieckiej był żołnierzem Armii Krajowej okręgu Nowogródek, brał udział w akcji Ostra Brama, następnie internowany w Kałudze. W 1946 przyjechał do Polski; od 1947 do 1983 był pracownikiem naukowym w Akademii Medycznej w Gdańsku; w 1953 uzyskał doktorat, w 1961 – habilitację, od 1975 – profesor. Autor 70 prac naukowych, współautor 3 podręczników.

Kozłowski Leon, ur. ok. 1780-1790, zm. po 1841; ksiądz katolicki, tłumacz *Nowego Testamentu*. 21.05.1808 wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Wilnie, po ukończeniu seminarium w 1812, uzyskał stopień magistra teologii i otrzymał święcenia kapłańskie, następnie został kapelanem w gimnazjum w Telszach. Przez pewnien czas przebywał w kurii w Worniach przy biskupie J.A. Giedroyciu; przed 1827 przebywał w Szawlach, od 1841 w Szkudach (Skuodas). Był jednym z tłumaczy *Nowego Testamentu* na język litewski.

Kozłowski Władysław, ur. w 1896 w Zalesiu koło Sokółki, zm. 13.11.1943; działacz białoruski polityczny i społeczny. W 1916 rozpoczął naukę w Wileńskim Seminarium Katolickim, które niebawem porzucił. Od tego momentu związał swoje życie z ideą białoruską: organizował szkoły białoruskie na Sokólszczyźnie (1919), był instruktorem Białoruskiego Komitetu Narodowego na Ihumenszczyźnie (1920), wstąpił do wojska białoruskiego. Od 1930 r. mieszkał w Wilnie, organizował towarzystwo gimnastyczne „Hajsak”, potem był wydawcą i redaktorem czasopisma „Nowy Šlach”. W czasie okupacji niemieckiej redagował w Mińsku „Białoruską Gazetę”. Zastrzelony 13.11.1943 r. przez partyzantów sowieckich.

Koźmian Józef, ur. w 1773, zm. 29.01.1831; ksiądz katolicki, biskup sufragan lubelski,

biskup kujawsko-kaliski. Studiował w Krakowie i w Wilnie. Po święceniach w 1797 był kanonikiem lubelskim i w 1811 proboszczem w Zamościu. Biskupem został w 1819.

Koźmiński Zygmunt, ur. w 1899, zm. 09. 1939 pod Lwowem; biolog, docent Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Od 1936 był docentem biologii USB w Wilnie, w 1939 powołany do służby wojskowej poległ pod Lwowem we wrześniu 1939.

Krajewski S., żył w XIX/XX w.; architekt. W l. 1896-1897 pracował przy rekonstrukcji pałacu Hilarego Raduszkiewicza przy ul. Kalwaryjskiej 1/2 w Wilnie.

Krassowska-Jodłowska z d. Omieliańczyk Eugenia, ur. 21.01. 1910 w Nowym Dworze w pow. Wołkowysk, zm. 15.09.1986 w Warszawie; polska działaczka państwowa, filolog, nauczycielka. Pochodziła z rodziny nauczycielskiej (ojciec był nauczycielem szkoły w Białymstoku), w 1935 ukończyła studia na Uniwersytecie Stefana Batorego, gdzie następnie do 1939 pozostała jako pracownik naukowo-dydaktyczny (m.in. asystentka przy Katedrze Historii Literatury Polskiej). W latach 1939-1941 pracowała jako nauczycielka w Wilnie oraz dziennikarka „Prawdy Wileńskiej". Należała do tzw. Aktywu Metodycznego Nauczycieli Szkół Średnich. Od 1941 do 1944 uczestniczka tajnego nauczania w Białymstoku. W latach 1944-1946 była kolejno dyrektorem gimnazjum w Białymstoku i kuratorem Okręgu Szkolnego Białostockiego. Od 1945 członek Stronnictwa Demokratycznego, należała do władz partii. W latach 1946-1950 pełniła funkcję podsekretarza stanu (wiceministra) w Ministerstwie Oświaty, w latach 1950-1951 podsekretarza stanu w Ministerstwie Szkół Wyższych i Nauki, a w latach 1951-1965 podsekretarza stanu w Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego. W latach 1969-1973 była redaktorem naczelnym „Tygodnika Demokratycznego", w latach 1973-1979 przewodniczącą Polskiego Komitetu ds. UNESCO. W latach 1965-1972 była członkiem Rady Państwa. Była żoną profesora prawa Jerzego Jodłowskiego. Zmarła 15 września 1986 w Warszawie, pochowana została na Cmentarzu Komunalnym na Powązkach.

Krassowski Apolinary Filemon, ur. w 1818 w Wilnie, zm. 18.06.1875 w Petersburgu; profesor, inżynier, generał-major armii rosyjskiej. Był synem profesora Uniwersytetu Wileńskiego, gimnazjum ukończył w Wilnie, następnie – Instytut Inżynierów Komunikacji w Petersburgu. Pełnił służbę w instytucjach wojskowych i w administracji rządowej w Petersburgu; w l. 1849-1864 profesor Uniwersytetu Petersburskiego i dyrektor Szkoły Inżynierów Budownictwa. Pułkownik od 1863, następnie przeniósł się do ministerstwa komunikacji i w jego strukturach zajmował wysokie stanowiska, zdobywając rangę generała. Zmarł w Petersburgu w trakcie pełnienia obowiązków służbowych. Autor licznych prac, m.in. *Kurs architektury cywilnej* (1851).

Kraśko Wincenty, ur. 1.06.1916 w Kotowiczach na Wileńszczyźnie, zm. 10.08.1976 w Koszalinie; działacz państwowy, prawnik, dziennikarz. Był synem robotnika rolnego; ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Wileńskim (1938). Członek Polskiej Partii Robotniczej, następnie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, zajmował wiele funkcji w kierownictwie lokalnym i centralnym partii. W latach 1945-1954 pracował w redakcji „Dziennika Bałtyckiego", następnie kierował pismami partyjnymi, był redaktorem naczelnym „Kuriera Szczecińskiego", „Słowa Ludu" (Kielce), „Gazety Poznańskiej". W okresie od 16 kwietnia 1951 do 30 września 1952 pełnił funkcję redaktora naczelnego pierwszego powojennego dziennika w Poznaniu „Głosu Wielkopolskiego". W latach 1971-1972 wicepremier, od 1972 członek Rady Państwa.

Kraucou Makar, właśc. Makar Kaściewicz, w polskich publikacjach również Makar Krawcow, ur. 18.08.1891 w Bobrowni koło Grodna,

zm. po 1939 w ZSRR; białoruski poeta, tłumacz i publicysta, działacz narodowy i polityk socjaldemokratyczny. Urodził się w rodzinie zamożnych chłopów na Grodzieńszczyźnie. Ukończył szkołę parafialną w Haławaczach, później kształcił się w seminarium duchownym w Świsłoczy. Pracował jako nauczyciel białoruskiego i rosyjskiego w szkole. W 1915 roku zmobilizowany do wojska, walczył na froncie północno-zachodnim. W grudniu 1917 roku uczestniczył w I Wszechbiałoruskim Zjeździe w Mińsku. Wykładał na kursach białorutenoznawstwa przy radzie miejskiej Mińska, pracował jako nauczyciel w szkołach. W 1918 roku włączył się w działalność Białoruskiej Partii Socjalistów-Rewolucjonistów, był członkiem Rady BRL. W 1920 roku walczył w powstaniu słuckim, podczas którego kierował drukarnią w Klecku. Po klęsce powstania przeszedł przez polską granicę i zamieszkał w Wilnie. W latach 1922-23 uczył w białoruskim gimnazjum w Radzoszkowicach. Redagował czasopismo „Sacha". W 1927 roku zaangażował się w prace Białoruskiego Towarzystwa Naukowego w Wilnie. Jako publicysta publikował już od 1916 roku w „Homanie", „Zwonie", „Biełaruskim życcju", „Biełaruskich wiedamasciach", „Biełarusi", „Naszej dumce", „Małance", „Hramadzkim Hołasie", „Biełaruskim słowie", „Sjaljanskiej Niwie", „Biełoruskoj kulturze", „Biełoruskim dniu" – często pod pseudonimem „Jazep Swiatazar". Za działalność antypaństwową aresztowany przez władze polskie II RP, wypuszczony po kilku miesiącach. Był członkiem zarządu głównego Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w Wilnie (1936-37). W październiku 1939 roku pracował w redakcji „Wilenskiej praudy". Jeszcze przed wkroczeniem Litwinów do Wilna zdążyło go aresztować NKWD, wywieziony na wschód – dokładna data i miejsce śmierci nieznane.

Krauze Kazimierz, ur.2.08.1916 w Lipowcu (Ukraina), zm. 6.03.2008 w Olsztynie; podpułkownik, dowódca 24 Brygady Wileńskiej AK Do Polski przyjechał wraz z rodzicami w 1924. Maturę uzyskał w Wilnie w 1935. Służbę wojskową odbył w Dywizyjnym Kursie Podchorążych Rezerwy przy 76. pułku piechoty w Grodnie w l. 1937/1938. Do Szkoły Podchorążych Piechoty w Komorowie – Ostrowiu wstąpił w 1938. W 1939 został przydzielony do 36. Pułku Piechoty Legii Akademickiej na stanowisko zastępcy dowódcy plutonu. W wojnie 1939 brał udział w obronie Warszawy. Po kapitulacji Warszawy nie poddał się do niewoli, lecz po okresie ukrywania się przedarł się na Wileńszczyznę i osiedlił się w powiecie brasławskim. W lipcu 1941 został zaprzysiężony w Związku Walki Zbrojnej i rozpoczął działalność konspiracyjną. Objął stanowisko kierownika 26. Ośrodka Dywersyjno Partyzanckiego. W marcu 1944 został dowódcą Oddziału Leśnego Nr 85 przemianowanego na 24. Brygadę Partyzancką Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego, dowodził nią przez cały okres działań zbrojnych w walkach z okupantami. Jako uczestnik odprawy oficerów Armii Krajowej w Boguszach 17 lipca 1944 został tam aresztowany przez NKWD, osadzony w więzieniu w Wilnie przy ul. Ofiarnej, a następnie wiosną 1945 wywieziony do łagru NKWD w Riazaniu. Do kraju powrócił 14.04.1948. W październiku 1950 został aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa. Po ciężkim śledztwie w sfingowanym procesie otrzymał wyrok 8 lat więzienia. Z więzienia został zwolniony 23.01.1956. Na wniesioną rewizję procesu, został przez Sąd Najwyższy zrehabilitowany 20.07.1980 roku. Mieszkał w Kętrzynie. Odznaczenia: Krzyż Virtuti Militari kl. 5. Pochowany na cmentarzu w Kętrzynie.

Krejczman Bolesław Kazimierz, ur. w 1861, zm. w 1919; generał-major armii rosyjskiej. Był wykładowcą topografii i inspektorem rosyjskiej szkoły wojskowej w Wilnie. W l. 1918-1919 działał na rzecz Samoobrony Litwy i Białorusi w Wilnie; był zastępcą dowódcy Okręgu Wojskowego „Litwy i Białorusi" i miał zostać dowódcą Okręgu Wojskowego

Mińskiego, ale musiał go opuścić pod naporem Armii Czerwonej. Podczas inwazji bolszewików w 1919 dowodził czterema batalionami samoobrony miasta Wilna. Zmarł w Warszawie w trakcie starań o przyjęcie do Wojska Polskiego. Pochowany na cmentarzu ewangelicko-augsburskim w Warszawie.

Kretowicz Jan, ur. w 1874, zm. w 1956 w Wilnie; ksiądz katolicki, kanonik, ostatni proboszcz parafii bernardyńskiej w Wilnie. W 1913 był członkiem rady Stowarzyszenia Sług Katolickich pod wezwaniem św. Zyty; w 1914 wiceprezesem komitetu wileńskiego Towarzystwa Muzycznego „Lutnia"; w czasie II wojny światowej – w konspiracji Armii Krajowej. Był długoletnim proboszczem parafii bernardyńskiej w Wilnie; w 1949 po zamknięciu kościoła – na emeryturze; opiekował się cmentarzem Bernardyńskim; pochowany na tym cmentarzu.

Kretzmer Eustachy, ur. 1623 w Lidzbarku, zm. 1687; ksiądz katolicki. Kształcił się w Reszlu i w Akademii Wileńskiej, gdzie otrzymał doktorat filozofii. Był kanonikiem w Dobrym Mieście na Warmii (1650), sekretarzem kapituły (od 1640) i kanonikiem we Fromborku.

Król Michał, ur. w 1900, zm. w 1942 w Wilnie; prawnik, od 1932 docent doktor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, wykładał prawo międzynarodowe. Był absolwentem USB.

Krukowski Józef, ur. W 1886, zm. w 1975?; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; pracował w Mołodecznie.

Kruszewski Jan, ur.18.06.1888 w Aleksandrowie w powiecie ciechanowskim, zm. 28.03.1977 w Lilly-en-Val we Francji; generał brygady WP. Studiował medycynę w Krakowie i Genewie, działał w Związku Strzeleckim. Od sierpnia 1914 do lipca 1917 służył w Legionach Polskich, był między innymi dwódcą 4. plutonu w 1. kompanii kadrowej, dowódcą kompanii w 1. Pułku Piechoty, dowódcą szkoły oficerskiej w I Brygadzie, komendantem kursu wyszkolenia. Po kryzysie przysięgowym został internowany w Beniaminowie. Od kwietnia do listopada 1918 był dowódcą kompanii w 2. Pułku Piechoty Polskiej Siły Zbrojnej. Od listopada 1918 do stycznia 1919 był dowódcą batalionu w obozie rekrutacyjnym Jabłonna. Od stycznia do marca 1919 był dowódcą Grupy Jabłonna w Warszawie. Od kwietnia 1919 do października 1926 był dowódcą batalionu, a następnie dowódcą 1. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie, a od października 1920 także pełnił obowiązki dowódcy I Brygady Piechoty Legionów (awans na podpułkownika otrzymał 1 czerwca 1919, awans na pułkownika otrzymał 1 lipca 1923). Od października 1926 do marca 1928 był dowódcą piechoty dywizyjnej w 1. Dywizji Piechoty Legionów. Od marca 1928 do października 1930 – dowódcą 1. Dywizji Piechoty Legionów w Wilnie. Od października 1930 do sierpnia 1939 był dowódcą Korpusu Ochrony Pogranicza (awans na generała brygady otrzymał 1 stycznia 1931). We wrześniu 1939 był dowódcą Grupy Operacyjnej w Armii Odwodowej „Prusy". Po kampanii wrześniowej dostał się do niewoli niemieckiej (m.in. jeniec obozu VII A Murnau), a po uwolnieniu osiedlił się we Francji, gdzie zmarł.

Krüger Franciszek, ur. 1.04.1658 na Warmii, zm. 18.06.1729 w Braniewie; ksiądz katolicki, jezuita, pedagog. Studiował filozofię w Wilnie w 1678-1681 i teologię w Braniewie w 1683-1687. W 1690-1707 był profesorem teologii w kolegiach jezuickich. Był także rektorem w Reszlu (1701-1704 i 1720-1723), rektorem kolegium w Braniewie, superiorem w Świętej Lipce (1714-1717), sekretarzem prowincjała oraz sekretarzem królewskim. W 1717-20 – prepozytem domu profesów w Wilnie.

Krüger Jakub, ur. 1738, zm.?; ksiądz katolicki, jezuita. Był profesorem poezji w Bra-

niewie (1765), wykładał retorykę w Reszlu (1766), teologię w Wilnie (1769-1770).

Krüger (Krieger) Zygmunt, ur. 1661 na Warmii, zm. 27.04.1710 w Pińsku; ksiądz katolicki, jezuita. Do zakonu jezuitów wstąpił w 1677. Po odbyciu studiów był profesorem w szkołach jezuickich w Warszawie, Wilnie (1701-1704), Połocku i w Pińsku. Napisał 5 prac teologicznych i filozoficznych, m.in. *Europa foederata...* (Warszawa 1691), *Panegyrici...* (Warszawa).

Krynicki Jan, żył w XIX w.; architekt. Ukończył architekturę na Uniwersytecie Wileńskim.

Kryszczukajtis Mirosław, syn Jana i Zofii z Wojciechowskich, pseud. „Szary", „Sygnał", nazwisko używane Mirosław Wilewicz, ur. 11.02.1912 w Wołkowysku, zm. 17. 09.1944 w Warszawie; porucznik saperów WP, cichociemny. Od 1921 mieszkał w Wilnie i tam w 1929 ukończył średnią szkołę techniczną, a później uzyskał maturę. Od 1929 do 1931 odbył czynną służbę wojskową w 3. Baonie Saperów w Wilnie i ukończył szkołę podoficerską. W latach 1938-1939 studiował na Politechnice Warszawskiej, gdzie zaliczył I rok. Pracował jako kontroler drogowy PKP. 1 września 1939 reklamowany z wojska jako kierownik odbudowy torów, mostów i urządzeń kolejowych na liniach Wołkowysk – Siedlce i Białystok – Brześć. 17 grudnia przekroczył granicę rumuńską w rejonie Waśkowice-Zabłotów. Do Francji przybył 25.01.1940 (Marsylia) i przydzielony został do 2. Baonu Saperów koło Angers (2. Dywizja Strzelców Pieszych). 24.06.1940 przedostał się do Wielkiej Brytanii (Plymouth). Tam od sformowania służył w I. kompanii saperów I. Brygady Strzelców. W maju 1941 ukończył Szkołę Podchorążych Saperów w Dundee i awansowany został do stopnia sierżanta podchorążego. W latach 1942-1943 pełnił funkcję instruktora sapersko-minerskiego Oddziału VI Sztabu Naczelnego Wodza w Audley End. Osiągnął bardzo dobre wyniki w służbie. Dokonał kilku wynalazków oraz opracował instrukcję. Wyraził gotowość pracy w kraju i przeszedł szkolenie konspiracyjne ze specjalnością dywersji i kwatermistrzostwa. Mianowany podporucznikiem ze starszeństwem od 1 grudnia 1942. Zaprzysiężony 31 stycznia 1943. W nocy z 16/17 września 1943 odbył skok na placówkę odbiorczą, położoną 12 km na południowy wschód od Tłuszcza w pow. radzymińskim. Przydzielony do Biura Badań Technicznych w Wydziale Saperów Oddziału III KG AK jako kierownik referatu i sprzętu zrzutowego od października 1943. Jednocześnie pełnił funkcję instruktora Kedywu. W Powstaniu Warszawskim 1944 był szefem służb saperskich w Podobwodzie Śródmieście Południe. Poległ 17 września 1944 na ul. Mokotowskiej, rozszarpany przez pocisk moździerza. Odznaczony Orderem Virtuti Militari.

Kryszpin-Kirszensztein Jan Hieronim, ur. w 1654?, zm. 14.07.1708; ksiądz katolicki, biskup żmudzki Studiował w Krakowie i Padwie, w 1678 otrzymał święcenia kapłańskie, w 1680 był apostolskim protonotariuszem, w 1685 prałatem katedry wileńskiej, w 1687 – referendarzem litewskim. 30.08.1694 został biskupem żmudzkim; sprowadził karmelitów do Kiejdan, zbudował kościoły w Szatejkach, Iłakach i w Erżwiłkach na Żmudzi; bronił kościołów podczas najazdu szwedzkiego. Zmarł w majątku ojca w Kidułach na Żmudzi, pochowany w krypcie katedry w Worniach.

Krzemiński Jan, żył w XIX w.; architekt. Studiował architekturę na Uniwersytecie Wileńskim, był uczniem J.K. Podczaszyńskiego.

Krzeszowski Lubosław, ps. „Ludwik", syn Mieczysława i Maksymiliany, ur. 5.04. 1897 w Ciechanowie, zm. 21.03.1965 w Warszawie; ppułkownik AK, pułkownik LWP. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w Warszawie rozpoczął w 1915 studia ekonomiczne w Instytucie Handlowym w Kijowie przerwane w 1916 roku powołaniem do wojska i od-

komenderowaniem do Drugiej Peterhofskiej Szkoły Chorążych (Praporszczikow). Po jej ukończeniu w maju 1917 roku w stopniu chorążego otrzymał przydział do 21. Pułku Strzelców Syberyjskich, zaś jesienią tego roku wstąpił do I Korpusu Polskiego gen. Dowbora-Muśnickiego, gdzie był dowódcą kompanii osłony sztabu 3. Dywizji gen. W. Iwaszkiewicza-Rudoszańskiego. Po rozwiązaniu Korpusu przedostał się do kraju i w listopadzie 1918 roku zaciągnął się w stopniu podporucznika do Wojska Polskiego. Przebieg służby: 1918-1921 w 2. pac w Chełmie; 1922-1928 wykładowca w Oficerskiej Szkole Artylerii w Toruniu; 1928-1938 w 18. pal w Ostrowi Mazowieckiej; 1938-1939 wykładowca w Szkole Strzelca w Centrum Wyszkolenia Artylerii w Toruniu. We wrześniu 1939 roku był dowódcą Ośrodka Zapasowego 24. pal w Tarnopolu. Awanse: 1920 roku – porucznik, 1925 – kapitan, 1935 roku – major. Po zakończeniu działań wojennych w kampanii wrześniowej 1939 roku przybył do Warszawy, gdzie na przełomie listopada i grudnia przystąpił do grupy konspiracyjnej o nazwie Organizacja Wojskowa „Wilki" (OWW), niechętnej ze względów politycznych Związkowi Walki Zbrojnej. Pełnił tam funkcję szefa sztabu, a po przyłączeniu do OWW grupy „Unia" pełnił ją nadal w sztabie połączonych organizacji. Po wcieleniu OWW w 1942 roku do AK, został awansowany do stopnia podpułkownika (starszeństwo od 15 sierpnia 1942) i skierowany przez gen. Grota-Roweckiego do Wilna. Przybył tam na początku września i został mianowany szefem sztabu, a równocześnie zastępcą komendanta Okręgu Wileńskiego AK „Wilka". Nosił odtąd pseudonim „Ludwik". Obowiązki szefa sztabu sprawował do czerwca 1944 roku, po czym w związku z połączeniem Okręgu Wileńskiego i Nowogródzkiego i objęciem komendy nad połączonymi okręgami przez „Wilka", został mianowany komendantem Okręgu Wileńskiego, natomiast komendantem Okręgu Nowogródzkiego został płk dypl. Adam Szydłowski „Poleszuk". Równocześnie KG AK wyznaczyła „Ludwika" na komendanta ściśle tajnej organizacji „Nie" mającej pozostać w konspiracji w warunkach ewentualnej nowej okupacji sowieckiej. W czasie trwania operacji „Ostra Brama" przebywał w Wilnie z zadaniem koordynowania działań bojowych miejskich oddziałów AK. Po zakończeniu walk o Wilno, gdy wydawało się, że w wyniku rozmów komendanta „Wilka" z dowódcą 3. Frontu Białoruskiego gen. I. Czerniachowskim dojdzie do utworzenia z oddziałów AK korpusu mającego walczyć u boku Armii Czerwonej przeciw Niemcom, „Ludwik" na rozkaz „Wilka" ujawnił się wobec dowództwa sowieckiego, przez co została przekreślona możliwość uruchomienia organizacji „Nie". 17 lipca 1944 roku „Ludwik" został, podobnie jak „Wilk" i pozostali oficerowie AK, podstępnie aresztowany i osadzony w więzieniu śledczym NKWD. W przeciwieństwie jednak do nich, wyraził zgodę na podjęcie służby w armii dowodzonej przez gen. Berlinga. Odbył kilka rozmów z gen. Sierowem i 16 grudnia został odstawiony sowieckim samolotem do Białegostoku. Przebywał później krótko w Lublinie, a w styczniu 1945 roku zaczął pełnić służbę w Ludowym Wojsku Polskim w randze pułkownika. W 1950 roku przeszedł w stan spoczynku. Zmarł w Warszawie 21 marca 1965 roku.

Krzyżanowski Józef (Juozapas Križanauskis) ur. ok. 1790 na Żmudzi, zm. 7.11.1848 w Petersburgu; ksiądz katolicki, poeta. W 1820 ukończył Wyższe Seminarium Duchowne w Wilnie, równocześnie słuchał wykładów na Uniwersytecie Wileńskim. Był księdzem w Worniach na Żmudzi, członkiem kapituły diecezji żmudzkiej, sekretarzem biskupa J.A. Giedrojcia. Popierał powstanie 1831, za co był więziony i zesłany do Mohylewa, lecz wkrótce zwolniony, powrócił do Worń, skąd wysłano go do Petersburga, gdzie został członkiem kolegium duchownego. Pisał wiersze w narzeczu żmudzkim.

Krzyżanowski Kazimierz Maria, ur. w 1893, zm. w 1927; profesor prawa administracyjnego na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie.

Kuchta Józef (Juozapas Kukta), ur. 3.02.1873 w Kurklach koło Oniksztów, zm. 16.06.1942 w Kownie; ksiądz katolicki, litewski działacz społeczny, biskup koszedarski. Pochodził z zamożnej rodziny chłopskiej, z początku uczył się w domu, następnie wyjechał do Wilna do stryja Marcina Kuchty (Martynas Kukta), właściciela drukarni, tam przy pomocy materialnej stryja uczył się prywatnie; w wieku 18 lat, w 1891 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie; w l. 1895-1899 studiował w Akademii Duchownej w Petersburgu, którą ukończył ze stopniem magistra teologii. W 1898 otrzymał święcenia kapłańskie. Po studiach powrócił do Wilna i został wikarym parafii Ostrobramskiej w Wilnie, a od 1901 był proboszczem kościoła św. Mikołaja, gdzie wprowadził nabożeństwa w języku litewskim, w budynku parafialnym urządził tajną drukarnię litewskich druków religijnych; w l. 1902-1909 – był prefektem w szkole handlowej, w l. 1906-1908 – wykładowcą w Seminarium Duchownym w Wilnie, uczył tam języka litewskiego; w 1916 został proboszczem parafii Wszystkich Świętych w Wilnie. W 1917 biskup Edward Ropp wyniósł go do godności kanonika Katedry Wileńskiej. Współpracował z towarzystwami litewskimi: w l. 1918-1922 był prezesem Litewskiego Towarzystwa Dobroczynności, w 1920 – skarbnikiem Rzymsko-Katolickiego Stowarzyszenia Sług Litwinek im. Św. Zyty, w l. 1919-1922 członkiem Tymczasowego Komitetu Litwinów Wileńskich. W 1922 wraz z innymi działaczami został deportowany do Kowna. W 1926 mianowany został biskupem koszedarskim; diecezją tą kierował przez 16 lat.

Kuczyński Z., notowany w l. 1925-1939; architekt. W l. międzywojennych posiadał pracownię architektoniczną przy ul. Kraszewskiego 2 w Wilnie.

Kuderewski Czesław, ur. w 1888, zm. w 1960; ksiądz katolicki. Po drugiej wojnie światowej pozostał na Białorusi; więziony w łagrach, był proboszczem w Słobódce na d. Wileńszczyźnie.

Kudriaszow Jefimij, ur. w 1900 w Widzach, zm. w 1980; nastawnik (duchowny) staro-wierski. Ukończył szkołę miejską w Widzach; od 1919 był pomocnikiem nastawnika tamże; od 1937 był nastawnikiem Mosciszczach powiatu brasławskiego (obecnie Białoruś).

Kukołowicz Anna, imię zakonne Rajmunda, ur. w 1892 w Barwieniszkach k. Szumska na Wileńszczyźnie, zm. VII.1943 w Nowogródku; siostra zakonna, nazaretanka, błogosławiona. XI.1918 wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Nazaretanek w Wilnie; przez pewien czas pracowała w wileńskim domu zgromadzenia, następnie została przeniesiona do Nowogródka. W lipcu 1943 wraz z 10 nazaretankami została zamordowana przez hitlerowców. Beatyfikowana 5.03.2000 przez papieża Jana Pawła II.

Kuksewicz Franciszek, ur. 12.10.1887 we wsi Pojeziory koło Rzeszy pod Wilnem, zm. 24?. 06.1941 w Teklinowie (Nikołajewo) koło Ułły nad Dźwiną w rejonie połockim; ksiądz katolicki. Uczył się najpierw w szkole początkowej, a następnie w sześciooddziałowej szkole w Wilnie. Potem uczył się na kursach rzemieślniczych przy Szkole Chemiko-Technicznej w Wilnie i stąd przeniósł się do gimnazjum tamże; w 1907 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, które ukończył w 1911 i otrzymał święcenia kapłańskie. Na pierwszą parafię został wysłany do Krewa w powiecie oszmiańskim, następnie w latach 1912-1915 był wikarym w Grodnie i w Hożej; w 1916 został proboszczem w Jeziorach koło Grodna; w 1927 abp R. Jałbrzykowski awansował go na dziekana i proboszcza parafii Miory, pracował tam do 18.07.1941 i tego dnia został aresztowany przez NKWD i wywieziony do więzienia w Berezweczu. 24.06.1941 ks. Kuksewicza pędzono tzw. „drogą śmierci" do

Połocka i w Nikołajewie koło Ułły po nalocie samolotów niemieckich został zamordowany wraz z grupą więźniów.

Kulczycki Simieon, ur.?, zm. w 1860 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był duchownym w Konsystorzu prawosławnym. Pochowany na cmentarzu św. Jefrosinii (Eufrozyny) w Wilnie.

Kulesza Edward, notowany w l. 1922-1939; architekt. W okresie międzywojennym posiadał pracownię architektoniczną przy ul. Baksztа 15 w Wilnie.

Kulesza Eugeniusz, ur. 8.03.1891 w Warszawie, zm. 30.06.1941 za Dźwiną po stronie łotewskiej. Uczył się w gimnazjum w Warszawie oraz w Rosji; po powrocie do kraju i po uzyskaniu matury wstąpił na Uniwersytet Jagielloński, najpierw na medycynę, a następnie na antropologię. W 1915 wstąpił do Zgromadzenia Księży Marianów i rozpoczął nowicjat pod kierunkiem ks. Jerzego Matulewicza na Bielanach w Warszawie; śluby zakonne złożył w 1916 i skierowany został na studia we Fryburgu; święcenia kapłańskie otrzymał w 1921 z rąk biskupa wileńskiego Jerzego Matulewicza w kościele w Raśnie k. Brześcia n. Bugiem, dokąd wrócili marianie. Po święceniach dalej studiował we Fryburgu i w 1924 uzyskał doktorat z teologii życia wewnętrznego. Wrócił wówczas do Warszawy na Bielany, pracował w prowadzonej przez marianów szkole; w 1936 został rektorem Kolegium Mariańskiego na Bielanach, a w 1938 – dyrektorem białoruskiego Gimnazjum im. Króla Stefana Batorego w Drui i przełożonym klasztoru marianów tamże. W końcu 1938 wojewoda Ludwik Bociański zlikwidował gimnazjum, więc kurator okręgu szkolnego wileńskiego zaproponował ks. Kuleszy od 1.09.1939 objęcie stanowiska dyrektora w Brasławiu; w grudniu 1939 władze sowieckie przejęły wszystkie szkoły, więc ks. Kulesza pozostał w Drui i poświęcił się pracy duszpasterskiej. 30.06.1941 przybyła do klasztoru w Drui gromada czerwonoarmiejców, wywlekli księdza na dwór i łodzią przeprawili się na prawy, łotewski brzeg Dźwiny, wsadzili księdza do samochodu i wywieźli w kierunku wsi Łupanty i tam w polu zamordowali dwoma strzałami. Po zajęciu Drui przez Niemców siostry eucharystki przeprawiły się na prawy brzeg rzeki, w Łupantach odnalazły przysypane w dole ciało księdza i przywiozły do Drui. Pogrzeb odbył się 8.07.1941, ciało pochowano w murowanym grobie koło kościoła. Po wojnie bolszewicy zamknęli kościół, a grób ks. Kuleszy zrównali z ziemią. Dopiero po 1990 kościół wierni odzyskali i odnowili mogiłę księdza.

Kulikowska Anna, z d. Żukowska, ur. 15.12. 1920 w Wilnie, zm.?; psycholog, doktor nauk humanistycznych. W 1938 ukończyła Gimnazjum Żeńskie w Wilnie. W 1945 wyjechała do Polski; w 1952 ukończyła psychologię na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1966 uzyskała doktorat pod kierunkiem prof. A. Lewickiego na podst. pracy: *Badania eksperymentalne nad sztywnością operacji pojęciowych u dzieci w wieku lat 7-10.*

Kulikowski, żył w XIX w.; architekt. Był architektem gubernialnym kowieńskim; w l. 1859-1870 pomagał architektowi Mikołajowi Czaginowi w przebudowie pałacu Sapiehów na Antokolu w Wilnie na korpus kadetów armii carskiej.

Kulikowski Czesław, ur. 1.02.1907 we wsi Kachowo, w powiecie grodzieńskim, zm. 25.12.1996 w Białymstoku; ksiądz katolicki, kapelan WP. Ojciec jego był inżynierem leśnikiem; w 1913 rodzina wyjechała do Mińska i tu rozpoczął naukę w szkole powszechnej, a potem w Gimnazjum Polskiej Macierzy Szkolnej; w 1920 rodzina wyjechała do Torunia i tam Kulikowski kontynuował naukę. W 1921 rodzice osiedlili się w Grodnie i tu w 1927 ukończył gimnazjum. Po maturze wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, równocześnie studiował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batore-

go. W 1933 otrzymał święcenia kapłańskie i został wysłany do parafii w Ejszyszkach, gdzie pracował do 1936; 3.03.1936 otrzymał nominację na proboszcza parafii Bobrowszczyzna k. Głębokiego, równocześnie otrzymał nominację na wojskowego kapelana pomocniczego Korpusu Ochrony Pogranicza; w sierpniu 1939 został przeniesiony do parafii w Łużkach, był tu jednocześnie kapelanem KOP-u w Głębokiem i baonu Łużki. W dniu wybuchu wojny we wrześniu 1939 został zmobilizowany i przydzielony do parafii wojskowej w Białymstoku; był z wojskiem w czasie kampanii wrześniowej; po zajęciu Białegostoku przez Niemców ewakuował się z wojskiem w kierunku granicy litewskiej; 28.09.1939 przekroczył granicę w Uciechach i razem z żołnierzami został internowany w Olicie, przeszedł przez obozy w Kołotowie, Wiłkomierzu; w czerwcu 1940 znajdował się w Birżach, stąd udało mu się uciec i dotrzeć do Wilna. Tu jednak został aresztowany i 12.07.1940 wywieziony do Kozielska. 2.07.1941 przewieziono księdza do Griazowca i tu doczekał się amnestii; od razu udał się do Tockoje, gdzie został kapelanem 6 pułku artylerii, a następnie kapelanem bazy ewakuacyjnej w Krasnowodzku; później z 2 Grupą Artylerii Ciężkiej II Korpusu Polskiego walczył pod Monte Cassino, Ankoną, Bolonią; służbę wojskową zakończył w stopniu majora w 1948; po odejściu z wojska rozpoczął studia na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim i w 1953 uzyskał 2 doktoraty; w 1953 wyjechał do USA, a w 1957 powrócił do Polski i otrzymał stanowisko wykładowcy w Seminarium Duchownym w Białymstoku; w 1958 wyjechał do Olsztyna, gdzie był kanclerzem Kurii Biskupiej oraz wykładowcą w Seminarium Duchownym, pracował w Olsztynie do 1982, tj. do przejścia na emeryturę. Następnie powrócił do Białegostoku i zamieszkał na terenie parafii św. Rocha. W 1993 awansowany do stopnia pułkownika Wojska Polskiego. Pochowany został na cmentarzu św. Rocha na Antoniuku w Białymstoku.

Kulwiński Ignacy, ur. ok. 1810 we wsi Degi, k. Siadów na Żmudzi, zm. 6.04.1863 w Szwekszni na Żmudzi; ksiądz katolicki, tłumacz książeczek religijnych. W l. 1820-1824 uczył się w szkole dominikańskiej w Kalwarii Żmudzkiej; po ukończeniu szkoły wstąpił do seminarium duchownego w Worniach, stamtąd przeniósł się do Akademii Duchownej w Wilnie, studiował w l. 1837-1840; w 1841 uzyskał stopień magistra teologii. Święcenia kapłańskie otrzymał już w 1834. Od 1841 był zastępcą proboszcza w Szydłowie na Żmudzi, w 1843 został profesorem seminarium duchownego w Worniach, w 1845 zwolniono go z Seminarium i dopiero w 1849 został proboszczem w Szwekszni. Tłumaczył na język litewski książeczki religijne.

Kulak Kazimierz, ur. 26 marca 1896, we wsi Kuderewszczyzna, na terenie dzisiejszej parafii Dąbrowa Białostocka (województwo podlaskie), zm. 19.01.1989 w Landwarowie k. Wilna; ksiądz katolicki. Rodzice nauczyli go czytać i pisać po polsku, a następnie posłali do szkoły. Uczył się w języku rosyjskim. Po ukończeniu szkoły w 1914 roku nauczał miejscowe dzieci. W roku następnym wstąpił do seminarium duchownego w Wilnie, lecz na skutek działań wojennych został przeniesiony w 1916 roku na studia do Petersburga. Dwa lata później wrócił do Wilna i ze względu na duże postępy w nauce został przyjęty na VI kurs seminarium duchownego.30 maja 1920 roku przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa Jerzego Matulewicza. Po święceniach zabiegał u władz kościelnych o pozwolenie na wyjazd do Rzymu na dalsze studia, lecz pozwolenie uzyskał dopiero po czteroletniej pracy duszpasterskiej. Początkowo posługę kapłańską pełnił w Borównie koło Częstochowy, następnie był proboszczem w Mścibowie w dekanacie wołkowyskim i w Ostrowcu w dekanacie worniańskim. Od roku 1922 został mianowany wikarym i prefektem seminaryjnym w Trokach, gdzie przebywał do 1924 roku. W tym samym roku otrzymał pozwolenie na wyjazd do Rzy-

mu, na dalsze studia teologiczne. W 1927 uzyskał tam stopień doktora teologii porównawczej. Zamierzał kontynuować studia na wydziale filozofii, lecz z powodu braku księży w Archidiecezji Wileńskiej został odwołany do Wilna. Tu przez krótki czas pełnił obowiązki kapłana osobistego arcybiskupa Romualda Jałbrzykowskiego, po czym wyjechał do Grodna, gdzie pracował jako wikary i prefekt szkół powszechnych. W 1928 roku został mianowany profesorem teologii porównawczej oraz języka rosyjskiego w seminarium duchownym w Pińsku. Pełnił również obowiązki sekretarza Wydziału Społecznego Kurii Pińskiej, był członkiem wielu komisji diecezjalnych. W 1932 został kanclerzem w Ekspozyturze Unijnej przy Nuncjaturze w Warszawie oraz wikarym w kościele św. Floriana w warszawskiej dzielnicy Praga. Pełnił te funkcje do 1933, następnie wrócił do Wilna, gdzie po powrocie został mianowany proboszczem parafii w Landwarowie i dziekanem dekanatu trockiego. W Landwarowie pracował 27 lat, prowadził energiczną działalność duszpasterską, oświatową, dbał o sprawy gospodarcze powierzonej parafii. Do rozpoczęcia drugiej wojny światowej zakończono pracę nad budową kościoła jak również jego wyposażeniem, wyremontowano stare oraz wzniesiono nowe budynki gospodarcze, uporządkowano plac przykościelny i cmentarze parafialne. Do zasług ks. Kułaka wpisać należy zbudowanie w Landwarowie przytułku dla ubogich i opuszczonych starców. Zorganizował kursy kroju, szycia i gospodarstwa domowego dla dziewcząt. W 1957 został przeniesiony przez władze sowieckie do Turgiel, dopiero w 1974 powrócił do Landwarowa, gdzie pozostał do śmierci jako rezydent. Pochowany został na cmentarzu w Landwarowie.

Kułakowski Sarmat, ur. 1830, zm.?; architekt. Pochodził z rodziny szlacheckiej. Ukończył Instytut Budowlany w Petersburgu. Według N. Lukšionytė mieszkał i pracował w Wilnie w l. 1854-1864.

Kunicka Wiktoria, ur. 1768, zm. 21.04.1832 w Wilnie; zakonnica bernardynka. Była przełożoną sióstr bernardynek zarzecznych w Wilnie. Pochowana na Cmentarzu Bernardyńskim.

Kurganowicz Andrej, ur.?, zm. w 1882 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Kurkowska-Pekszyna Helena, ur. w 1900, zm. 4.01.1971 w Łodzi; botanik. Po uzyskaniu absolutorium w 1924 została asystentką przy Zakładzie Botaniki Ogólnej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, gdzie pracowała do 1928. W l. 1932-1939 pracowała jako nauczycielka w Państwowym Gimnazjum i Liceum im. E. Orzeszkowej w Wilnie. W czasie wojny i okupacji brała udział w tajnym nauczaniu. W 1945 wyjechała do Łodzi, gdzie najpierw pracowała w szkolnictwie, następnie od 1950 rozpoczęła pracę w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin na Uniwersytecie Łódzkim w charakterze asystentki, a później adiunkta.

Kurp-Garbowski Władysław, ur. w 1884 w folwarku Janeliszki powiatu święciańskiego, zm. w 1976 w Polsce; ksiądz katolicki. W 1909 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie, następnie był wikarym w Słonimie, po I wojnie światowej pracował w powiecie wileńsko-trockim i święciańskim; w 1939 był proboszczem w Sołach, później pracował w Kamionce w d. powiecie wileńsko-trockim; w 1944 został przeniesiony do Wornian; w 1949 aresztowany przez NKWD, więziony. Po zwolnieniu z więzienia w 1956 wyjechał do Polski.

Kusewicki Jakub, ur. 1903 w Smorgoniach, zm. 1959 w Nowym Jorku; polski chazan i tenor liryczny, brat Moszego, Simchy i Dawida Kusewickich. Urodził się w Smorgoniach na Wileńszczyźnie w ortodoksyjnej rodzinie żydowskiej. Jego ojciec Awigdor był nauczycielem muzyki i śpiewu, a matka Alta była pianistką. Śpiewu kantoralnego uczył się już

jako dziecko pod okiem swojego ojca. Następnie śpiewał w chórze Abrahama Moszego Bernsteina i jego następcy Elijahu Załudkowskiego. Kiedy jego brat Mosze był głównym kantorem Wielkiej Synagogi w Wilnie, był głównym solistą-tenorem w jego chórze. Następnie pełnił funkcję kantora w Krzemieńcu, Łucku i Lwowie. Wykonywał także repertuar świecki, głównie utwory oparte na motywach żydowskiej muzyki ludowej. W 1936 roku Jakub Kusewicki wyemigrował do Wielkiej Brytanii i osiadł w Londynie. Został wówczas kantorem w synagodze Dalston przy Poet's Road. Następnie był nim w Western Synagogue. W 1951 roku wyjechał do Kanady, gdzie przez dwa lata był kantorem w Kongregacji Rosh Pinah w Winnipeg. W 1953 roku zamieszkał w Stanach Zjednoczonych, gdzie był kantorem w Jewish Centre of Kew Gardens Hills w Nowym Jorku. Tam też zmarł.

Kusewicki Mosze, (ur. 9.06.1889 w Smorgoniach, zm. 23 sierpnia 1965 w Nowym Jorku; światowej sławy polsko-amerykański chazan i tenor liryczny; brat Jakuba, Simchy i Dawida Kusewickich. Urodził się w Smorgoniach na Wileńszczyźnie w ortodoksyjnej rodzinie żydowskiej. Jego trzej bracia: Jakub, Simcha i Dawid, również byli kantorami. Jego ojciec Awigdor był nauczycielem muzyki i śpiewu, a matka Alta była pianistką. Śpiewu kantoralnego uczył się już jako dziecko pod okiem swojego ojca. Następnie był uczniem Szimona Altera, Efraima Szliapoka and Elijaha Salutkowskiego. W 1920 wyjechał do Wilna, gdzie został kantorem synagogi Sawel. W 1925 został głównym kantorem Wielkiej Synagogi w Wilnie, zastępując na tym stanowisku Gerszona Sirotę. W 1927 został głównym kantorem w Wielkiej Synagogi w Warszawie, ponownie zastępując na tym stanowisku Gerszona Sirotę. Kusewicki wykonywał również repertuar świecki, zdobywając międzynarodową sławę. Jego głos porównywano do głosów Jana Kiepury czy E. Carusa. Koncertował m.in. w Brukseli, Antwerpii, Budapeszcie, Paryżu, Wiedniu oraz Londynie. W latach 1934 i 1936 odbył podróże do Palestyny. Natomiast w 1938 odbył pierwszą podróż do Stanów Zjednoczonych, gdzie wystąpił w Carnegie Hall w Nowym Jorku. Mimo iż miał okazję zostać kantorem w wielu znanych synagogach na świecie, to nigdy nie chciał zrezygnować z pracy w Wielkiej Synagodze w Warszawie. Po wybuchu II wojny światowej wraz z żoną Rają i dziećmi Aleksandrem i Sonią udał się do Związku Radzieckiego, gdzie rozpoczął nową karierę. Śpiewał m.in. w Operze Gruzińskiej w Tbilisi. Od Stalina otrzymał Order Zasługi. Po zakończeniu wojny powrócił do Polski i osiadł w Warszawie. Wziął udział w filmie *My, którzy przeżyliśmy* w reżyserii Natana Grossa. W 1947 wyemigrował do Stanów Zjednoczonych i osiadł w Nowym Jorku. Śpiewał m.in. w Carnegie Hall oraz w Boston's Symphony Hall. Po licznych dobrych recenzjach amerykańskich krytyków, podpisał kontrakt z wytwórnią RCA Victor. W 1952 został zatrudniony jako kantor w Kongregacji Beth El na Brooklynie, synagodze, która słynęła ze światowej sławy chazanów. W tym czasie Kusewicki mieszkał w Great Neck na Long Island, jednak specjalnie utrzymywał mieszkanie w Boro Park, aby móc regularnie odprawiać nabożeństwa szabatowe w Beth El. Pracował tam do śmierci. Zmarł na nowotwór.

Kuszel Franciszek, ur. 16.02.1895 r. we wsi Pierszaje w pow. Mińskim, zm. 25.05.1968 w USA; białoruski działacz społeczny, wojskowy. W 1915 r. został zmobilizowany do Armii Imperium Rosyjskiego. Po ukończeniu szkoły młodszych dowódców w tym samym roku skierowano go do Wileńskiej Szkoły Piechoty. Służył na froncie niemieckim w szeregach 155 Astrachańskiego Pułku Zapasowego, a od 1916 r. – 276 Kupiańskiego Pułku Strzelców jako dowódca kompanii; doszedł do stopnia sztabskapitana. Po rozpadzie armii carskiej powrócił na Białoruś, gdzie aktywnie działał w białoruskich organizacjach narodowych. W 1918 r. przewodniczył bia-

łoruskiej organizacji młodzieżowej w Iwieńcu, zaś od połowy 1919 r. wchodził w skład Centralnej Białoruskiej Rady Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny, za co został aresztowany przez polskie władze. Wybuch wojny polsko-bolszewickiej zmienił nastawienie strony polskiej do Białorusinów i Józef Piłsudski zgodził się na utworzenie białoruskiego wojska. Zwolniony z więzienia, Kuszel od sierpnia 1919 r. działał w Białoruskiej Komisji Wojskowej jako zastępca jej przewodniczącego; w działaniach wojennych na froncie nie uczestniczył. Po zakończeniu wojny pozostał w Polsce i w 1922 r. wstąpił do Wojska Polskiego. Ukończył szkołę oficerską w Warszawie, a następnie był długoletnim oficerem 66 Kaszubskiego Pułku Piechoty w Chełmnie, w którym między innymi pełnił funkcję komendanta szkoły podoficerskiej. W latach 1932-1936 był wykładowcą w Korpusie Kadetów nr 3 w Rawiczu, a następnie w Szkole Podchorążych Piechoty w Komorowie koło Ostrowi Mazowieckiej. Objął kolejno stopnie porucznika i kapitana (ze starszeństwem od 1 stycznia 1931 r. i 49 lokatą w korpusie oficerów zawodowych piechoty); otrzymał też Srebrny Krzyż Zasługi. Brał udział w wojnie obronnej 1939 r. w walkach w rejonie Lwowa, gdzie dostał się do niewoli sowieckiej. Przebywał najpierw w obozie w Starobielsku, gdzie podjął współpracę z NKWD, a następnie w Moskwie w więzieniu na Łubiance. Tam dostał zadanie rozpoznania nastrojów wśród jeńców pochodzenia białoruskiego. Przez dłuższy czas przebywał w tej samej celi z gen. Władysławem Andersem. Wkrótce NKWD przerzuciło go do Białegostoku, gdzie przebywał do wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej w 1941 r. W czasie okupacji niemieckiej Kuszel podjął współpracę z Niemcami. Początkowo był komendantem kursów szkoleniowych Białoruskiej Policji Pomocniczej w okupowanym Mińsku. Od października 1941 r. był szefem oddziału samoobrony Centralnej Rady Białoruskiej Samopomocy Ludowej. W czerwcu/lipcu 1942 r. na polecenie Iwana Jermaczenki, szefa Białoruskiej Samoobrony, opracował projekt utworzenia Wolnego Korpusu Białoruskiej Samoobrony. Od sierpnia do końca listopada był komendantem kursów oficerskich w Mińsku, a pod koniec listopada objął funkcję szefa referatu wojskowego Białoruskiej Samoobrony, w ramach którego kierował pracą okręgowych i powiatowych referentów. W kwietniu 1943 roku zaprzestał tej działalności w związku z rozwiązaniem przez Niemców Białoruskiej Samoobrony. Od sierpnia 1943 roku był głównym pełnomocnikiem ds. białoruskich oddziałów policji pomocniczej. W styczniu 1944 r. został szefem Wydziału Wojskowego Białoruskiej Centralnej Rady, a następnie komendantem Białoruskiej Obrony Krajowej. W wyniku mobilizacji udało mu się zgrupować w jej szeregach ok. 25 tys. Białorusinów. Wobec ofensywy Armii Czerwonej na Białorusi ewakuował się w połowie 1944 r. do Niemiec. Tam interweniował u niemieckich władz wojskowych w sprawie sformowania czysto białoruskiej jednostki wojskowej. Wiosną 1945 r. został dowódcą jednego z pułków 30 Dywizji Grenadierów SS, zwanej też Dywizją „Białoruś", która bez walki skapitulowała przed Amerykanami w ostatnich dniach kwietnia. Przebywał w obozie dla internowanych w Ratyzbonie. Uniknął repatriacji do ZSRR i w 1950 roku wyjechał do USA, gdzie aktywnie uczestniczył w działaniach białoruskich środowisk emigracyjnych. Objął funkcję ministra wojny Białoruskiej Centralnej Rady na uchodźstwie. Jest autorem artykułu pt. *Próby utworzenia białoruskiego wojska*, dotyczącego formowania białoruskiego wojska narodowego w latach 1918-1920 oraz 1941-1944, który został opublikowany w „Białoruskim Przeglądzie Historycznym" 1999 r.

Kutuzow Michaił zob. Goleniszczew Kutuzow

LŁ

Ladiga Kazys (Kazimieras), ur. 25.12.1893 w miejscowości Iškonys w rejonie Birże (Biržai), zm. 19.12.1941 w Sol-Ilecku w obwodzie orenburskim w Rosji; generał-lejtnant armii litewskiej. Ukończył Gimnazjum Pawłowa w Wilnie, następnie uczył się w Szkole Wojskowej Wileńskiej, którą ukończył 1.12.1914 W l. 1914-1917 służył w armii rosyjskiej jako oficer 70. Pułku Piechoty, uczestniczył w I wojnie światowej, w 1917 awansowany na stopień kapitana. W 1918 wrócił na Litwę, ochotniczo wstąpił do wojska litewskiego, był jednym z organizatorów pierwszego oddziału wojska litewskiego. W l. 1918-1920 był dowódcą 1. Pułku Piechoty, krótko był też dowódcą 1. Brygady Piechoty. Walczył przeciwko oddziałom bolszewickim w 1919 i 1920, a także z oddziałami gen. Awałowa-Bermondta. W sierpniu 1920 zajął Wilno, po opuszczeniu Wilna w październiku 1920 walczył z Polakami pod Augustowem i Sejnami. W l. 1920-1921 był dowódcą 4. Dywizji Piechoty. W 1923 ukończył Akademię Sztabu Generalnego w Pradze. Po powrocie z Pragi w l. 1923-1925 został dowódcą 3. Dywizji Piechoty; od 19.10.1925 do 22.04.1926 był szefem Sztabu Generalnego Armii Litewskiej. Był jednym z organizatorów antyrządowego puczu 17.12.1926, jednakże po puczu nie awansował, ponieważ był zwolennikiem Litewskiej Partii Chrześcijańskich Demokratów, na początku 1927 został naczelnikiem III Okręgu Wojskowego, a w końcu 1927 – odesłany w stan spoczynku; był publicystą czasopism chrześcijańskich, pracował w Muzeum Wojskowym w Kownie. W lipcu 1940 został aresztowany przez NKWD, był więziony w Birżach i Poniewieżu, w czerwcu 1941 wywieziony w głąb Rosji – został osadzony w więzieniu w Sol-Ilecku, tam osławiona „trójka" 29.10.1941 skazała go na karę śmierci i 19.12.1941 został stracony.

Laer van J., żył w XVII w.; architekt wojskowy. Z pochodzenia Niderlandczyk, osiadły w Wilnie na Bakszcie; Pracował w Wilnie i w Gojcieniszkach; pracował również dla Radziwiłłów; twórca fortyfikacji w Smoleńsku.

Laucevičius Edmundas, ur. 31.07.1906 w Szawlach, zm. 7.01.1973 w Wilnie; historyk kultury materialnej. W 1929 ukończył prawo na uniwersytecie kowieńskim, w 1950 – historię i filologię na Uniw. Wileńskim. W l. 1925-1935 pracował w Min. Finansów w Kownie, w l. 1935-1940 – w ambasadzie litewskiej w Londynie, w l. 1940-1963 uczył j. angielskiego w szkołach wileńskich, potem poświęcił się badaniom numizmatyki, papieru i opraw na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego. Napisał m.in. dwa monumentalne dzieła: *Popierius Lietuvoje XV-XVIII a.* charakteryzujące papiernie i ich znaki wodne, oraz *XV-XVIII a. Knygų įrišimai Lietuvos bibliotekose*, poświęcone zabytkowym oprawom, m.in. książek z biblioteki króla Zygmunta Augusta.

Laumenskis Vladislovas, ur. w 1881 w Ucianie (Utena) na Litwie, zm. w 1917 w Azowie w Rosji; lekarz. Ukończył gimnazjum w Szawlach, studiował medycynę na Uniwersytecie Moskiewskim. Do pierwszej wojny światowej mieszkał w Wilnie. Uczestniczył w I wojnie światowej. Zmarł śmiercią samobójczą.

Laumenskiene Elena, ur. 4.07.1880 w Radziwiliszkach (Radviliškis) na Litwie, zm. 24.03.1960 w Wilnie; pianistka, kompozytorka litewska. W 1907 ukończyła Konserwatorium

Muzyczne w Moskwie; w l. 1908-1918 mieszkała w Wilnie i pracowała jako nauczycielka muzyki. W 1918-1921 studiowała kompozycję w Moskwie i uczyła w klasie fortepianu. Od 1921 do 1940 pracowała w Kownie, m.in. w konserwatorium. Od 1945 mieszkała i pracowała w litewskim Konserwatorium w Wilnie.

Laurinavičius Bronius (Bronislovas), ur. 16. 07.1913 w Gielunach koło Gierwiat, w powiecie wileńsko-trockim, zm. tragicznie 24.11.1981 w Wilnie; ksiądz katolicki. Urodził się rodzinie litewskiej Jerzego i Heleny Ławrynowiczów. W 1937 ukończył gimnazjum w Wilnie, następnie odbył służbę w Wojsku Polskim; po powrocie z wojska wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, które ukończył w 1944 r. i 4.06.1944 otrzymał święcenia kapłańskie. W 1944 był wikarym w Święcianach, l. 1945-1948 – proboszczem w Cejkinach w rejonie święciańskim, w 1948 został przeniesiony do Koleśnik rejonu solecznickiego, gdzie pracował do 1956, następnie przeniesiono go do Nowych Święcian, gdzie do 1959 dokończył budowy nowego murowanego kościoła. Od 1959 był proboszczem w Hoduciszkach Około 1980 został członkiem litewskiej Grupy Helsińskiej, był prześladowany przez władze komunistyczne Litwy, w jego mieszkaniu w Hoduciszkach przeprowadzano rewizje. 24.11.1981 w Wilnie na skrzyżowaniu ulic Kalwaryjska-Żalgiro został śmiertelnie potrącony przez samochód ciężarowy.

Lavoisier Jean, ur. w 1766, zm. 18.02.1841 w Wilnie; ksiądz katolicki. Z pochodzenia Francuz, emigrant osiadły w Wilnie; był kanonikiem katedralnym wileńskim i mohylewskim, proboszczem w Pobojsku w powiecie wiłkomierskim, infułatem gieranońskim; członek honorowy Uniwersytetu Wileńskiego. Tłumaczył na język francuski niektóre dzieła Ignacego Krasickiego *Monachomachia*, *Myszeidos* i *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki*. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Lebiedzicz Stefan (zm. 1649) unicki lub prawosławny burmistrz Wilna, właściciel 112-tomowej biblioteki, której katalog zachował się w rejestrze rzeczy pozostałych po nim.

Lednicki Wacław, syn Aleksandra, ur. 28.04. 1891 w Moskwie, zm. 29.10.1967 w Berkeley stan Kalifornia USA; historyk literatur słowiańskich, profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Ukończył Gimnazjum Miedwiednikowa w Moskwie. Studia filologiczne odbył na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, potem na uniwersytecie w Moskwie. W 1918 przyjechał do Polski; od 1926 był docentem na USB i wykładowcą literatury rosyjskiej; w 1928 obronił pracę habilitacyjną na Uniwersytecie Jagiellońskim i został tam profesorem, pracował do 1939, wykładał na uniwersytecie w Brukseli; od 1937 członek Polskiej Akademii Umiejętności; w l. 1933-1939 prezes Polskiego Towarzystwa dla Badań Europy Wschodniej i Bliskiego Wschodu. W 1939 wyjechał do USA, w l. 1940-1944 profesor Uniwersytetu Harvarda, w l. 1944-1962 profesor Uniwersytetu Kalifornijskiego w Berkeley. Zajmował się głównie badaniem twórczości Aleksandra Puszkina; wydał m.in. prace: *Przyjaciele Moskale* (1935), *Pushkin's „Bronze Horseman"* (1955), *Russian-Polish Cultural Relations* (1944), *Poland and the World* (1943), *Pamiętniki* (tom 1, Londyn 1963).

Leibowic (Lejbowic) Baruch Ber, ur. w 1866 w Słucku, zm. w 1939 w Wilnie; rabin, uczony. Już ok. 1881 wykładał dwa porządki Talmudu w jesziwie w Wołożynie. Był tam ulubionym uczniem Ch. Sołowiejczyka i wkrótce zyskał miano illuja. Pojął za żonę córkę rabina Abrahama Zimmermana z Hanuska, po którym objął stanowisko rabinackie. Był rabinem w Mińsku, Krzemieńczuku i Wilnie, także w Kamieńcu Litewskim. Po wybuchu II wojny światowej przeniósł się z uczniami w okolice Wilna, przekazanego Litwie przez Związek Sowiecki, gdzie zmarł.

Lenartowicz Kazimierz, ur.?, zm. w 1841; profesor filozofii w Akademii Duchownej w Wilnie, pijar. Kształcił się na Uniwersytecie Wileńskim, a potem w Getyndze. W Akademii Duchownej w Wilnie wykładał filozofię, był znany jako doskonały wykładowca.

Lewin Joszua Heszel ben Elijahu (Elija) Zeew ha-Lewi, ur. w 1818 w Wilnie, zm. w 1883 w Paryżu; rabin. Wykładał w jesziwie wołożyńskiej. W 1871 został rabinem warszawskim na Pradze. Potem w latach 70-tych XIX w. był rabinem w kilku miasteczkach na Litwie i Białorusi. Związał się z ruchem Chowewej Syjon. Był rzecznikiem powołania ortodoksyjnego seminarium rabinackiego oraz podjął próbę wydawania pisma rabinackiego „Pletat Soferin" (1863). W 1882 został rabinem gminy rosyjskiej w Paryżu.

Lewin Szmarjahu, ur. w 1867 w Świsłoczy, zm. w 1935 w Haifie; rabin, pisarz żydowski. Otrzymał wykształcenie religijne, następnie ukończył szkołę relną w Mińsku. Studiował na uniwersytecie w Berlinie, gdzie uzyskał godność rabina. Po powrocie na Białoruś został rządowym rabinem w Grodnie (1896-1897), następnie w Jekatierinosławlu (1898-1904). Od 1904 do 1906 był rabinem i kaznodzieją w Wilnie. W 1906 został wybrany przez Żydów wileńskich do Dumy rosyjskiej. W 1908 wyjechał do Berlina, a w 1924 osiedlił się w Palestynie.

Leyko Emil Bronisław, ur. 5.05.1888 (wg innych danych w 1897), zm. 3.05.1975 w Łodzi; profesor farmakologii na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie od 1937; kapitan Wojska Polskiego; od 1945 pracował w Akademii Medycznej w Łodzi. Niezwykle barwna postać, o której krążyły legendy i liczne anegdoty.

Lichodziejewski Tadeusz, ur. w 1802 w Kimbaryszkach k. Wiłkomierza, zm. 31.07.1890 w Podbrzeziu; ksiądz katolicki, autor kazań w języku litewskim. Od 1819 uczył się w szkole bernardynów w Traszkunach, w 1825 szkołę ukończył i wstąpił do seminarium duchownego misjonarzy w Wilnie, równocześnie do 1830 studiował w Seminarium Głównym w Wilnie, gdzie uzyskał tytuł magistra teologii; w tymże 1830 otrzymał święcenia kapłańskie, następnie został skierowany do Podbrzezia na stanowisku wikarego, gdzie pracował 10 lat; w l. 1842-1845 był administratorem parafii w Widzach, a od 1846 objął parafię w Podbrzeziu, gdzie pracował do śmierci. W 1841 wydał w Wilnie kilka kazań w języku litewskim.

Lidigk, Lidick, Lidicius, Feliks, ur. ok. 1572 w Jezioranach na Warmii, zm. 27.04. 1625 w Wilnie; kapelan wojskowy, jezuita, pedagog. Pierwsze nauki pobierał w kolegium jezuickim w Braniewie; do zakonu jezuitów wstąpił w Rydze (1592), studiował w Dorpacie, gdzie w 1594-1595 był prefektem seminarium i przełożonym bursy. Kontynuował studia filozoficzne w Akademii Wileńskiej i w 1600 przyjął święcenia kapłańskie. W Rydze był wiele lat administratorem posiadłości ziemskich kolegium jezuickiego. W 1612 wrócił do Wilna, był kapelanem wojsk litewskich i w l. 1616-1618 misjonarzem na Rusi. Zarządzał dobrami ziemskimi jezuitów wileńskich.

Lileikis Aleksandras, ur. w 1907 we wsi Šliurpiai w powiecie szawelskim, zm. 26.09.2000 w Wilnie;oficer wojska litewskiego, szef Saugumy litewskiej w Wilnie. Uczył się w szkole początkowej w Wajgowie, ukończył gimnazjum w Krożach, następnie Szkołę Wojskową w Kownie uzyskując stopień oficerski; studiował prawo na Uniwersytecie Witolda Wielkiego w Kownie. Podczas studiów pracował w urzędzie policji w Kownie; w 1934 został przeniesiony do Mariampola, gdzie objął stanowisko zastępcy naczelnika policji. Od 28 października 1939 do czerwca 1940 był inspektorem policji wileńskiej do spraw bezpieczeństwa (inspektor Saugumy); w czerwcu 1940 zbiegł do Niemiec, a w lipcu 1941 powrócił do Wilna i został naczelnikiem policji

politycznej (Saugumy) Okręgu Wileńskiego. Z jego rozkazu zginęło w Ponarach wielu Polaków i Żydów, obywateli polskich. W czerwcu 1944 zbiegł do Niemiec, od 1958 pracował jako administrator w redakcji *Encyklopedii litewskiej* (tzw. bostońskiej). W 1976 otrzymał obywatelstwo amerykańskie, jednakże w 1994 r. Centrum Wiesenthala wyśledziło Lileikisa w USA i zażądało jego deportacji i postawienia przed sądem. W 1995 Lileikis sam powrócił na Litwę, władze litewskie zwróciły mu obywatelstwo litewskie, zamieszkał w Wilnie, a prokuratura oświadczyła, że nie ma podstaw do oskarżenia go o ludobójstwo. Jednakże pod naciskiem opinii żydowskiej prokurator w 1997 sporządził akt oskarżenia. Jego proces odkładano ze względu na stan zdrowia, zmarł w wieku 93 lat w trakcie procesu. Pochowany został w miejscowości Vaiguva koło Retowa.

Limarenko Konstantin, ur. 1852, zm.?; architekt rosyjski, inżynier wojskowy. Działał w Wilnie i na Litwie; w l. 1891-1895 zbudował w Kownie cerkiew prawosławną garnizonową przy dzisiejszej ulicy Laisvės; po 1992 została przekazana katolikom.

Lindenbaum Adolf, ur. 12.06.1904 w Warszawie, zm. we wrześniu 1941 w Ponarach pod Wilnem; polski logik i matematyk żydowskiego pochodzenia, związany ze szkołą lwowsko-warszawską. Jego żoną była Janina Hosiasson-Lindenbaum. Najważniejsze wyniki uzyskał w logice matematycznej. Autor prac z teorii mnogości (arytmetyka liczb pozaskończonych) i teorii funkcji rzeczywistych. Działacz komunistyczny. Wsławił się sformułowaniem lematu Lindenbauma i współautorstwem algebry Lindenbauma-Tarskiego.

Linfar Marcin, ur. w 1492, zm. w 1515; ksiądz katolicki. Z pochodzenia Niemiec wileński. Uczył się we Włoszech i tam mieszkał trzydzieści lat. Był jednym z lepszych znawców prawa. Po powrocie do Wilna został prałatem katedry wileńskiej. Następnie prekonizowany na biskupa żmudzkiego; uważany za jednego z bardziej gorliwych pasterzy diecezji żmudzkiej.

Linkin Klemens, ur. w 1802, zm. 16.08.1888 w Wilnie; ksiądz katolicki. Prałat i dziekan katedry wileńskiej. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Lipiński Stefan, ur. w 1805, zm. w 1879; duchowny ewangelicki. Był pastorem w Wilnie, sposobił na śmierć Szymona Konarskiego.

Lipski Feliks, wg innych źródeł Efraim, żył w XIX/XX w.; architekt. W l. 1894-1895 projektował i zbudował kościół p.w. św. Anny w Łoździejach. Zbudował też dzwonnicę w Lejpunach (Leipalingis).

Lubkiewicz Wincenty (ur. ok. 1806 w Wilnie) rytownik. W l. 1826-1830 odbył studia artystyczne na Uniwersytecie Wileńskim, „Specjalnie przykładał się do sztycharstwa".

Luty Mieczysław, ur. 22.12.1905 w Stoczku Łukowskim, zm. 8.05.1980; polski dziennikarz, urzędnik państwowy i samorządowy, burmistrz Stoczka Łukowskiego (1944-1948), wiceprezydent Lublina (1948-1951). Po ukończeniu Państwowego Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki w Łukowie wyjechał do Wilna, gdzie założył i redagował czasopismo „Lirnik" zajmujące się sztuką ludową. Później przez krótki okres pracował na budowie, po czym wyjechał do Warszawy, gdzie uzyskał zatrudnienie jako korespondent prasy polonijnej „Głos Popularny" i „Ameryka-Echo". Przez krótki okres kształcił się w Seminarium Duchownym w Janowie Podlaskim, z którego zrezygnował, by w 1928 podjąć pracę w Zarządzie Miejskim Stoczka Łukowskiego, w którym w latach 30. kierował Wydziałem Finansowym. W związku pracą w samorządzie kształcił się w Studium Administracji Komunalnej Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie (1929-1930). W latach 30. angażował się również w liczne inicjatywy

społeczno-kulturalne, m.in. kółka rolnicze, był również członkiem Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici". Podczas II wojny światowej zajmował się handlem. Po wyzwoleniu Lubelszczyzny w 1944 objął obowiązki burmistrza Stoczka Lubelskiego, którym pozostał do 1948. W tym samym roku z rekomendacji SD został wiceprezydentem Lublina, a po likwidacji samorządu w 1950 wiceprzewodniczącym Prezydium Miejskiej Rady Narodowej (do 1951).

Łabanowski Hipolit, ur.?, zm. 9.04.1831 roku; sędzia ziemski wileński, w powstaniu listopadowym dowódca oddziału partyzanckiego. Łabanowski był inicjatorem zorganizowania w dniu 5 kwietnia 1831 roku zasadzki na kolumnę rosyjskiej załogi Wiłkomierza, wycofującej się z miasta w kierunku Wilna. Udanie dowodził napadem aż do momentu, gdy dowódca rosyjski, generał Bezobrazow, poprosił o możliwość kapitulacji. Łabanowski przystał na tę propozycję znajomego Rosjanina, nie zważając na protesty podkomendnych; co więcej, jednego z nich, Kondratowicza, który zarzucił mu zdradę, zastrzelił na miejscu. Jak się okazało, jego łatwowierność kosztowała powstańców zmarnowanie okazji na odniesienie zwycięstwa, a jego samego – życie. Kiedy bowiem tylko Rosjanie przeszli poza pozycje powstańców, pochwycili Łobanowskiego, który miał im towarzyszyć przy składaniu broni. Partyzantom nie udało się odbić dowódcy, który został wywieziony do Wilna, tam skazany na śmierć i rozstrzelany w Śnipiszkach.

Łabowski Aleksander, ur. w 1768, zm. w 1831 w Wilnie; duchowny ewangelicki. Był wileńskim pastorem, pedagogiem i wychowawcą. Pochowany na cmentarzu ewangelickim w Wilnie. Cmentarz nie istnieje.

Łada-Zabłocki Witold, syn Witolda, ur.?, zm. 6.09.1935 w Wilnie; podpułkownik WP. W l. 1921-1922 był dowódcą 23. Pułku Ułanów Grodzieńskich, twórcą odznaki tego pułku; w latach 1923-1927 był kwatermistrzem i zastępcą dowódcy 10. Pułku Ułanów Litewskich w Białymstoku. Pochowany został na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Łastowski Hieronim, żył w XIX w.; inżynier-budowniczy. Działał w Wilnie w drugiej połowie XIX w., m.in. w 1868 projektował pałacyk gen. Aleksieja Mielnikowa w Markuciach, obecnie w granicach Wilna.

Ławrynowicz Mikołaj, ur.?, zm. 1863 w Wilnie; architekt. Działał w Wilnie w pierwszej połowie XIX w. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Łojkiewicz Adolf, pseud. „Ryś 2", „Wilk 2", syn Wincentego i Ludwiki z Wyszyńskich, ur. 8.01.1895 w Buciłach w powiecie szczucińskim, zm. 17.05.1952 w Katowicach; major uzbrojenia, cichociemny. W l. 1905-1908 uczęszczał do tajnej ochronki polskiej w Wilnie, od 1914 uczył się w 2. Gimnazjum w Wilnie, gdzie ukończył 4 klasy. Powołany do służby wojskowej w armii rosyjskiej w 1915 i skierowany do szkoły wojskowej w Peterhofie, po ukończeniu której mianowany został praporszczykiem (chorążym), w 1916 awansowany na podporucznika. Za walkę z Niemcami odznaczony Krzyżem św. Jerzego 4 kl. W styczniu 1918 wstąpił do I Korpusu Polskiego gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego. Po rozwiązaniu Korpusu wyjechał do Warszawy, tam brał czynny udział w rozbrajaniu Niemców. 7.03.1919 wstąpił do formacji wielkopolskich w Poznaniu i został przydzielony do 3. Pułku Strzelców Wielkopolskich na dowódcę kompanii. Był także dowódcą pociągu pancernego i w zastępstwie dowódcą baonu. Od lipca 1919 na froncie litewsko-białoruskim, brał udział w walkach z bolszewikami, dwukrotnie ranny, odznaczony Orderem Virtuti Miltari 5 kl. i 2-krotnie Krzyżem Walecznych. W 1921 awansowany do stopnia kapitana. Od maja 1922 do 1.01.1924 był oficerem Sądu Rejonowego w Pozna-

niu, do 1.09.1925 referentem w Komendzie Obszaru Warownego Poznań. Po uzyskaniu matury przy Kuratorium Okręgu Szkolnego w Wilnie (1923), w 1926 rozpoczął studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym USB i w 1928 uzyskał dyplom magistra filozofii z zakresu chemii. Po ukończeniu kursu dla oficerów młodszych w Chełmnie przejął dowodzenie kompanią w 41. Suwalskim Pułku Piechoty im. Józefa Piłsudskiego. Od grudnia 1928 był na praktyce w Warsztatach Naprawy Sprzętu Przeciwgazowego w Warszawie, w 1931 był rzeczoznawcą Centrali Odbiorców Materiałów Uzbrojenia w Radomiu. W 1931 został przeniesiony do Instytutu Badań Materiałów Uzbrojenia w Warszawie. Na emeryturę przeszedł w 1933. 3 września 1939 powołany do służby czynnej w Ośrodku Zapasowym 18 Dywizji Piechoty, gdzie był dowódcą baonu marszowego i szefem sztabu Pododcinka Obrony Białegostoku. Granicę polsko-litewską przekroczył 18.09.1939, przebywał w obozie oficerskim w Kownie i w Kalwarii. Po zajęciu Litwy przez Sowietów w czerwcu 1940, przewieziony do łagru w Kozielsku, później do Griazowca, gdzie więziony był do 25.08.1941. Po wstąpieniu do Armii Polskiej został przydzielony do Ośrodka Zapasowego Armii jako szef uzbrojenia, a później p.o. Szefa Uzbrojenia 7. Dywizji Piechoty, 5.11.1943 przeniesiony do Oddziału VI Sztabu naczelnego Wodza. Po zgłoszeniu się do pracy konspiracyjnej w kraju, przeszedł szkolenie konspiracyjne we Włoszech ze specjalnością dywersji i 14.02.1944 został zaprzysiężony, mianowany majorem od 31.05.1944. 30/31 maja 1944 odbył skok na północ od Łańcuta. Następnie został przydzielony do Oddziału IV Komendy Głównej AK jako oficer Szefostwa Służby Uzbrojenia. Uczestniczył w powstaniu warszawskim. Po kapitulacji powstania wzięty do niewoli i wywieziony do oflagu w Woldenbergu. Uwolniony przez armię sowiecką. Po wojnie mieszkał w Zabrzu.

Łomowski Mieczysław, ur. 19.09.1914 w Wilnie, zm. 15.10.1969) – polski lekkoatleta, miotacz. Przed wojną zawodnik wileńskich klubów: KPW Ognisko, WKS Śmigły i AZS. Po 1944 startował w klubach Gdańska: BOP, Lechii, Budowlanych, Gwardii i Wybrzeżu. Podczas igrzysk olimpijskich w Londynie (1948) zajął 4. miejsce w pchnięciu kulą (15.43). Uległ tylko Amerykanom i był najlepszym z Europejczyków. 3-krotnie zdobywał tytuł mistrza Polski w pchnięciu kulą (1947-1949) i 5-krotnie w rzucie dyskiem (1947-1949, 1951, 1953). 2 razy ustanawiał rekordy Polski: kula – 16.15 (1952) i dysk – 47.46 (1948). W wieku 41 lat pobił swoje rekordy życiowe: 16.25 w pchnięciu kulą i 48.77 w rzucie dyskiem. Po zakończeniu kariery zawodniczej został trenerem. Był wychowawcą i doradcą wielu czołowych zawodników (m.in. E. Rusin-Ciarkowskiej i W. Komara) oraz działaczem Komisji Szkoleniowej i Dyscyplinarnej Gdańskiego OZLA. Zginął w wypadku samochodowym niedaleko Gniewa.

Łopaciński Krzysztof, ur. na początku XVIII w., zm. w drugiej połowie XVIII w. prawdopodobnie w Rosieniach na Żmudzi; ksiądz katolicki, pijar, leksykograf. Był rektorem kolegium pijarów w Rosieniach; ułożył słownik języka litewskiego, którego część pierwszą wydrukowano w drukarni franciszkanów w Wilnie.

Łopatto Jerzy, ur. w 1896 w Trokach, zm. w 1970 we Wrocławiu; oficer armii rosyjskiej. Karaim. Ukończył szkołę oficerską, służył w wojsku rosyjskim, wziął udział w I wojnie światowej, był ranny. Po rewolucji bolszewickiej służył w Armii Ochotniczej gen. Antona Dienikina. Wraz z tą armią przez Rumunię przeszedł do Jugosławii, gdzie został zdemobilizowany. W 1923 powrócił do Wilna, gdzie pracował jako mierniczy. W 1940 został aresztowany przez NKWD i osadzony w więzieniu na Łukiszkach, skazany na 8 lat łagrów. W 1941 wywieziony do obozu Usy pod Wor-

kutą. Po amnestii wstąpił do II Korpusu gen. Władysława Andersa, służył jako technik budowy lotnisk. W l. 1945-1946 służył w brytyjskiej strefie okupacyjnej w Niemczech, w 1947 został zdemobilizowany i przyjechał do Polski. Mieszkał we Wrocławiu.

Łopatto Józef, ur. w 1860 w Trokach lub w Wilnie, zm. w 1945 w Krakowie; kapitan sztabowy armii rosyjskiej, podpułkownik WP. Karaim. Ukończył Szkołę Oficerską, służył w armii rosyjskiej w Wilnie w stopniu kapitana sztabowego. Po odejściu do rezerwy zamieszkał w Odessie, później w Wilnie, gdzie prowadził własne przedsiębiorstwo; był aktywnym działaczem gminy karaimskiej, m.in. finansował budowę świątyni karaimskiej w Wilnie – kenesy na Zwierzyńcu. Po I wojnie światowej został mianowany podpułkownikiem rezerwy WP. W 1944 wyjechał do Polski, zm. w Krakowie.

Łoś Aniela z d. Dziewulska, ur. w 1916, zm. w 2004 w Warszawie; docent, astronom i fizyk. W 1939 ukończyła studia na Uniwersytecie Stefana Batorego w zakresie astronomii. W czasie II wojny światowej działała w tajnym nauczaniu i w Armii Krajowej; aresztowana przez NKWD w 1944, powróciła do Polski w grudniu 1955. Podjęła pracę w Instytucie Meteorologii i Hydrologii, a od 1959 w Instytucie Geofizyki PAN; była kierownikiem Zakładu Fizyki Atmosfery na stanowisku docenta. W 1993 wydała książkę *Konwój strzela bez uprzedzenia* o przeżyciach w łagrze sowieckim.

Łowicki Maciej, wychowanek Wileńskiej Medyko-Chirurgicznej Akademii. Był zesłany na Sybir, ogłosił 25 rozpraw naukowych na rozmaite tematy medyczne.

Łozowski Bolesław, ur. w 1894, zm. w 1967; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; pracował w Mołodecznie.

Łubniewicz Albin lub Lubniewicz, ur. w 1910 w Wilnie, zm. w 1986 w Łodzi; polski malarz. Prace artysty były prezentowane na licznych wystawach zbiorowych i indywidualnych w kraju i za granicą. W 1957 otrzymał Nagrodę Miasta Łodzi za całokształt pracy twórczej w dziedzinie malarstwa sztalugowego i ściennego. Jego prace znajdują się w zbiorach Muzeum Sztuki w Łodzi. Mąż polskiej rzeźbiarki Jadwigi Janus.

Łuckiewicz Lawon, syn Antona, ur. 17.03 1922 w Wilnie, zm. 28.07. lipca 1997 tamże) – białoruski działacz kulturowy i oświatowy. W 1936 roku ukończył Gimnazjum Białoruskie w Wilnie, później uczył się w wileńskiej Szkole Technicznej (w 1940 roku uzyskał dyplom elektryka). W czasie niemieckiej okupacji Białorusi (1941-44) pracował jako nauczyciel ojczystego języka w szkołach Radoszkowiczach i Baranowiczach. W 1945 roku został aresztowany przez NKWD i wywieziony do łagrów na Syberię i Kołymę, w których przebywał do 1958 roku. Na fali pierestrojki założył w 1988 roku Towarzystwo Kulturalne Białorusinów w Wilnie, po odzyskaniu przez Litwę niepodległości przyczynił się do odrodzenia białoruskiego życia społecznego i kulturalnego na Wileńszczyźnie. Jest autorem książki-przewodnika po Wilnie *Wandrouki pa Wilni* (wyd. 1998).

Łukowski Cyprian, ur. ok. 1752 prawdopodobnie na Żmudzi, zm. po 1798; ksiądz katolicki, pisarz religijny. Uczył się w klasztorze, w 1782 otrzymał święcenia kapłańskie; w l. 1788-1798 był proboszczem w Traszkunach na Litwie, w 1791 został zakonnikiem franciszkanów obserwantów, był misjonarzem na wschodzie. Pozostawił w rękopisach zbiorki kazań w języku litewskim, m.in. *Pamokslas iš prisakymų Dievo apie pavinasčias gyvenimo krikščioniško* (1797).

Łyzłow Boris, ur.?, zm. w 1904 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem w cerkwi wileńskiej. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

M

Machnowska-Kondrat Wanda, ur. 16.05.1919 w Siemianówce w Besarabii (Mołdawia), zm.?; profesor medycyny, lekarz. Ukończyła gimnazjum im. A. Czartoryskiego w Wilnie w 1937, w tymże roku wstąpiła na Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie; dyplom lekarza medycyny uzyskała na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w 1946, stopień doktora hab. w 1967, a profesora w 1979. Zorganizowała oddział, następnie Klinikę Chirurgii Plastycznej w Akademii Medycznej w Gdańsku, którą kierowała do przejścia na emeryturę w 1982.

Maciejowski Bernard, ur. w 1548, zm. 14. 01.1608; ksiądz katolicki, biskup łucki, biskup wileński, biskup krakowski, arcybiskup metropolita gnieźnieński, prymas Polski, kardynał. Kształcił się na dworze cesarskim w Wiedniu, w 1570 chorąży nadworny koronny i w 1579 starosta borysławski. Po wyborze stanu duchownego studiował w Perugii i Rzymie. Był kanonikiem krakowskim i dziekanem gnieźnieńskim, po święceniach w 1586 był tymczasowym administratorem diecezji łuckiej. 8.06.1587 prekonizowany biskupem łuckim, sakrę biskupią przyjął 24.01.1588. Prowadził ożywioną działalność kościelną, przeprowadził dwa synody diecezjalne (1589, 1597) i podział diecezji na dekanaty. 1.09.1597 przeniesiony na biskupstwo wileńskie. Na skutek sprzeciwu kapituły nie objął urzędu i przed 21.04.1598 zrezygnował z tytułu. Skierowany następnie 23.05.1600 na biskupstwo krakowskie.

Maciołek Józef, ur. w 1897 r., data śmierci jest nieznana; oficer WP przed II wojną światową pracował w policji. W czasie kampanii wrześniowej w GO „Wyszków". W latach 1939-1945 w Inspektoracie AK ds. Broni i Amunicji. Od 17 marca 1943 podpułkownik. Po wojnie dowódca struktur WIN i NIE w Grodnie i Wilnie, a następnie pierwszy Komendant wojewódzki WIN na Wilno. Aresztowany podstępnie przez Sowietów 12 czerwca 1945 i od tej pory słuch po nim zaginął. Podejrzewa się, iż został zabity w wileńskim więzieniu NKWD.

Mackiewicz Cyprian, żył w XVIII w.; prawnik, po 1782 w Szkole Głównej Litewskiej wykładał prawo cywilne.

Mackiewicz Franciszek, ur. przed 14.10.1765, zm. 13.01.1842; ksiądz katolicki, biskup kamieniecki. Uczył się w Wilnie i tu w 1789 otrzymał święcenia kapłańskie, był sekretarzem biskupa M.R. Sierakowskiego. W 1815 został biskupem kamienieckim.

Mackiewicz Julian, ur. w 1829, zm.?; adwokat wileński. Studia prawnicze ukończył na uniwersytecie w Dorpacie.

Mackiewicz Mieczysław, ur. 9.05 1880 w Kurcieniszkach na Litwie, zm. 6.08 1954 w Bangor-Walia; generał brygady WP. Kształcił się w Mariampolu i w szkole junkrów w Petersburgu, od 1902 oficer 26. Dywizji Piechoty w Grodnie; w l. 1904-1905 walczył na froncie japońskim; w 1913 nawiązał w Krakowie kontakt z J. Piłsudskim i został członkiem Związku Strzeleckiego; w 1914 dowodził kompanią na froncie niemieckim, dostał się do niewoli. Przebywał obozach w Helmstedt i Gard; sformował polską szkołę podoficerską. Uwolniony w 1918 był urzędnikiem Komisji Wojskowej Tymczasowej Rady. Był

konspiracyjnym szefem II Oddziału Sztabu Generalnego Od listopada 1918 w stopniu majora kierował referatem personalnym i – z początku konspiracyjnie a później jawnie – kontrwywiadem w Sztabie Głównym WP. W 1919 organizator i dowódca 41. Pułku Piechoty. W wojnie polsko-bolszewickiej zdobył Lidę. W 1920 był szefem misji politycznej w Kownie (uważany przez Piłsudskiego – jakoby był jego rezydentem w armii rosyjskiej – za specjalistę od spraw litewskich). Po fiasku misji czasowo dowodził 2. Dywizją Piechoty Litewsko-Białoruską, potem był dowódcą Grupy Operacyjnej i 18. Dywizji Piechoty na froncie. W l. 1921-1926 dowódca 30., potem 26. Dywizji Piechoty. W stanie spoczynku od 1935. W 1939 zgłosił się do wojska. Przydziału nie otrzymał, mimo to do 1945 przebywał w niewoli niemieckiej. Po uwolnieniu formalnie przydzielony do II Korpusu Polskiego we Włoszech. Po demobilizacji mieszkał w Walii, zmarł w Bangor.

Mackiewicz Teodor, żył w XVIII w.; budowniczy. Pochodził ze Szkłowa, był murarzem w Wilnie; w 1771 przyjął prawo miejskie w Wilnie.

Maculewicz Stanisław, ur. w 1898 w Warszawie, zm. 4.10.1973 w Penley w Anglii; pułkownik saperów. Po ukończeniu szkoły realnej dostał się na Wydział Lądowy Politechniki Warszawskiej. W 1918, po uzyskaniu przez Polskę niepodległości, przerwał studia i wstąpił do wojska. Służbę rozpoczął w l. Pułku Saperów, z którego został przeniesiony do pułku ułanów, a stamtąd do Szkoły Podchorążych Piechoty. Jako podchorąży tej szkoły brał udział w wojnie bolszewickiej. Walczył pod Brześciem, Baranowiczami i Łunińcem oraz nad Stochodem. Po wojnie, w 1921 roku ukończył Szkołę Podchorążych Saperów, po czym służył w oddziałach saperskich. Początkowo był kierownikiem warsztatów i dowódcą szkoły podoficerskiej w 3. Pułku Saperów w Wilnie. W 1925 roku ukończył KDO w Oficerskiej Szkole Inżynieryjnej i wyznaczony został na dowódcę kompanii w 3. Pułku Saperów – w 1929 roku przeformowanym na 3. Batalion Saperów w Wilnie. Kilkakrotnie brał udział w budowie mostów dla KOP oraz na rzecz społeczeństwa. W kwietniu 1931 roku, podczas katastrofalnego spływu lodów na Wilence, wykazał się męstwem przy rozbijaniu zatoru. Czynem tym przyczynił się do ocalenia dwu mostów w Wilnie – „Zielonego" i na Zwierzyńcu. W 1937 roku ukończył kurs w CW Saperów w Modlinie, po którym został wyznaczony na zastępcę dowódcy 3. Batalionu Saperów do spraw technicznych w Wilnie. W składzie tego batalionu wziął udział w kampanii wrześniowej. Po kampanii dostał się do niewoli sowieckiej, przebywał w obozach w ZSRR. Tam wstąpił do organizowanej armii gen. W. Andersa, z którą ewakuował się na Bliski Wschód. Z saperami 5. Kresowej Dywizji Piechoty, jako dowódca kompanii saperów, brał udział na całym jej szlaku bojowym w kampanii włoskiej. Służbę swą w 5. Kresowej Dywizji Piechoty zakończył na stanowisku zastępcy dowódcy saperów dywizji. W latach 1946-1947 był dowódcą 10. Batalionu Saperów II Korpusu, do czasu jego rozwiązania. Po wojnie osiedlił się w Anglii, pracował na kolei. Zmarł w Penley w Anglii.

Maćkowiak Władysław, ur. w 1910 w Sytkach koło Drohiczyna, rozstrzelany 4.03.1942 w Berezweczu na Białorusi; ksiądz katolicki. Seminarium Duchowne ukończył w 1939 r. w Wilnie; 18 czerwca t.r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk arcybiskupa Romualda Jałbrzykowskiego; na Uniwersytecie Stefana Batorego uzyskał stopień doktora teologii. Latem 1939 abp Romuald Jałbrzykowski mianował go wikariuszem parafii Ikaźń na Brasławszczyźnie; w 1940 został proboszczem tej parafii, 3.12.1941 gestapo aresztowało go i został osadzony w więzieniu w Brasławiu. 4.03.1942 żandarmi przywieźli księdza do Berezwecza i tam w lesie rozstrzelali. Ekshumacji po wojnie nie było i dokładnie nie wiadomo, gdzie jest jego ciało.

Majchrowski Wacław Wawrzyniec, ur. 5.09.1898 w Białej Podlaskiej, zm.?; major piechoty. Ukończył 6 klas gimnazjum, w 1923 ukończył kurs oficerski. W Wojsku Polskim od 1918. W Korpusie Ochrony Pogranicza służył od 1933. Do lipca 1939 był zastępcą dowódcy baonu KOP „Budsław" na Wileńszczyźnie. Z chwilą organizacji 2. Pułku Piechoty KOP „Karpaty" mianowany dowódcą baonu KOP „Dukla". We wrześniu 1939 początkowo był dowódcą 1. batalionu 2. Pułku Piechoty KOP „Karpaty" 3. Brygady Górskiej, a od 14.09. był dowódcą 3. Pułku Strzelców Górskich, z którym po walkach w rejonie Starego Sambora 19.09. przeszedł granicę z Węgrami.

Makarij (Bułgakow), imię świeckie Michaił, ur. 19.09.1816 w Nowooskolu kurskiej guberni, zm. 9.06.1882 w Czerkizowie pod Moskwą; duchowny prawosławny, arcybiskup wileński, teolog prawosławny. Pochodził z rodziny prawosławnego duchownego, uczył się w szkole wiejskiej, następnie w seminarium duchownym w Biełgorodzie, później w seminarium w Kursku; potem studiował w Akademii Duchownej w Kijowie, którą ukończył w 1841; w tymże roku wstąpił do zakonu i przyjął imię Makarij; był profesorem w Akademii; w 1842 został przeniesiony do Akademii Duchownej w Petersburgu, gdzie pracował do 1857, następnie był biskupem tambowskim, w 1859 mianowano go biskupem charkowskim a w 1868 został arcybiskupem wileńskim i litewskim; w 1879 mianowany metropolitą moskiewskim. W Wilnie przebywał rzadko, ponieważ jako członek świętego Synodu Prawosławnego miał wiele obowiązków w Petersburgu. Przebywając w Wilnie mieszkał w swojej rezydencji w Trynopolu. Był znanym teologiem prawosławnym, autorem prac religijnych, m.in. *Prawosławnoje dogmaticzeskoje bogosłowije* (5 tomów), *Istorija russkoj cerkwi* (12 tomów).

Makiejew Mikołaj, żył w XIX/XX w.; inżynier-technolog rosyjski. W 1880 zaprojektował browar M. Solca, a w 1882 zaprojektował i zbudował na Popławach w Wilnie garbarnię Goldszteina. Budynek zachował się.

Maleszewski, Maliszewski, Józef, ur. 1798, zm. 1868; budowniczy. Po ukończeniu szkoły w Grodnie studiował na Uniwersytecie Wileńskim; był konduktorem (prowadzącym nadzór nad robotami) budowniczym budowli rządowych obwodu łęczyckiego; budowniczym obwodu lipnowskiego (1831), obwodu kujawskiego (1832), powiatu bielskiego (1840), powiatu mławskiego (1848), budowniczym powiatu sierpeckiego (1866-1867).

Maleszewski Władysław, pseud. „Wołodia", ur. 14.06.1921 w Wilnie, zm. 27.02.1983 w Warszawie; polski koszykarz, obrońca, trener reprezentacji Polski i klubów ligowych, działacz Polskiego Związku Koszykówki i Akademickich Związków Sportowych. Autor podręczników „Nauczanie koszykówki" (1954) i „Taktyka koszykówki" (1976). Reprezentant Polski, debiutował w 1946 r. Dwukrotnie uczestniczył w ME. W 1946 r. zajął z drużyną dziewiąte miejsce. Nie wiadomo w ilu meczach wystąpił, zdobył 9 punktów w dwóch meczach. W 1947 r. zajął wraz z kolegami szóste miejsce. Zagrał prawdopodobnie we wszystkich sześciu meczach, zdobył 15 punktów. Łącznie w latach 1946-1948 zagrał w reprezentacji Polski 15 razy.

Malewicz Dimitrij, ur.?, zm. w 1932 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był ijerejem w cerkwi prawosławnej w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Malewski Antoni, ur. w 1784?, zm. w 1841; rejent w Wilnie. Daleki krewny Franciszka Malewskiego.

Malewski Bronisław, ur. 1850 w Wysokim Dworze, pow. trockiego, zm. 1914 tamże, inżynier architekt. Ukończył gimnazjum w Kownie, później – architekturę i budownictwo na Politechnice Ryskiej oraz Instytut Inżynierów

Drogowych w Petersburgu; był głównym architektem m. Baku (Azerbejdżan), uczestniczył w budowie linii kolejowych i mostów w Rosji, w tym słynnej Kolei Transsyberyjskiej. W 1901 osiedlił się w Wysokim Dworze, zaprojektował i wybudował własny pałac tamże; w 1906 założył na bogatych źródłach wody źródlanej wzorową pstrągarnię; w 1902 sporządził projekt konserwacji wieży południowo-wschodniej zamku trockiego na wyspie.

Malewski Mieczysław, syn Antoniego, ur. w 1819, zm. w 1883 w Warszawie; lekarz, doktor medycyny. Uczestnik spisku Szymona Konarskiego. Dziedzic na Wysokim Dworze w powiecie trockim. Pochowany na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Malina Jan, ur.? w Kluczborku, zm. 24.12.1672 w Tylży; duchowny ewangelicki, wydawca kancjonału polskiego. Był od 1647 pastorem polskim w Dzierzgoniu, Kisielicach, Prabutach, Wilnie (1653-1658) i Tylży (po 1658). W 1664 został z ramienia księcia Radziwiłła generalnym superintendentem wszystkich zborów ewangelickich na Litwie i nadzorcą szkół prowincjonalnych tamże. Ogłosił m.in. *Kancjonał, to jest pieśni chrześcijańskie ku chwale Boga* (Królewiec 1671, II wyd. 1684), gdzie zamieścił również własne przekłady pieśni z języka niemieckiego oraz *Lament żałosny* (Królewiec 1656). W Wilnie wydał także kilka innych prac.

Malinauskas Donatas, syn Michała, ur. 7.03. 1869 w Krasławce koło Dyneburga, zm. 30. 11.1942 w Bijsku, ZSRR; litewski działacz państwowy, pochodził z polskiej rodziny szlacheckiej Michała Malinowskiego, pułkownika armii carskiej. Uczył się w Wilnie, Mińsku, następnie w Galicji. Studiował w Akademii Rolniczej w Taborze w Czechach. Po ukończeniu studiów agronomicznych zajmował się gospodarką w swoim majątku koło Hanuszyszek. Mieszkał także w Wilnie, tu poznał działacza partii socjalistycznej Andrzeja Domaszewicza (Andius Domaševičius) oraz innych działaczy litewskich i włączył się do ruchu litewskiego. Od 1918 roku we władzach państwa litewskiego.

Malinowski Antoni, ur. 24.11.1742, zm. w 1816; ksiądz katolicki, dominikanin, biskup sufragan żmudzki. Był kaznodzieją w klasztorze dominikanów w Wilnie i prokuratorem prowincji litewskiej. Współpracownik bpa A. Naruszewicza i nadworny teolog Stanisława Augusta Poniatowskiego. 23.09.1782 prekonizowany biskupem tytularnym Cinna i sufraganem żmudzkim.

Malinowski Leszek Jan, ur. 9.04.1925 w Wilnie, zm. 6.03.2010 w Bydgoszczy; polonista, historyk sztuki, docent WSP w Bydgoszczy. Uczył się w gimnazjach OO. Jezuitów oraz im. Króla Zygmunta Augusta w Wilnie. W 1942 zdał maturę na tajnym komplecie i rozpoczął studia na tajnym USB, m.in. u profesorów Konrada Górskiego i Mariana Morelowskiego. Od października 1939 działał w konspiracji, w 1944 był żołnierzem 3. Brygady AK „Szczerbca" i uczestniczył w Operacji „Ostra Brama". Po zdradzie sowieckiej uciekł z internowania w Miednikach i wyjechał do Lublina. W 1945-1946 zorganizował przerzut ok. 1000 osób zagrożonych aresztowaniem do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, w związku z tym był w 1946-1955 poszukiwany przez UB. Jesienią 1946 r. zamieszkał w Bydgoszczy , dojeżdżając na studia do Lublina i Torunia. W 1949 został na KUL magistrem historii sztuki, w 1950 - magistrem filologii polskiej na UMK w Toruniu, w 1962 uzyskał na UMK doktorat nauk humanistycznych. W Bydgoszczy uczył w szkołach średnich, był ponadto w 1958-1995 docentem Wyższej Szkoły Pedagogicznej. W wydawnictwach Bydgoskiego Tow. Naukowego drukował artykuły m.in. o polskiej powieści historycznej, o publicystyce Witolda Bełzy i Adama Grzymały-Siedleckiego, opublikował też monografię Mariana Turwida. W l. 1990-2010 był prezesem bydgoskiego

Oddziału Tow. Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej, wydawcą i redaktorem 120 numerów „Wileńskich Rozmaitości" oraz 100 książek serii „Biblioteka Wileńskich Rozmaitości". W tej serii ukazały się jego autorstwa: *Burza na Kresach*, *Wileńskie Kiermasze* i *Strzępy wspomnień*. Zredagował ponadto: *Wileński słownik biograficzny*, monografie gimnazjów OO. Jezuitów i im. Króla Zygmunta Augusta oraz 4 książki poświęcone wileńskiej Armii Krajowej (*Stanisław Kiałka*, *Łączniczki, Sanitariuszki*, *1. Brygada AK „Juranda"*). Jako przewodniczący Komisji Historycznej OW AK był redaktorem 41 numerów „Pamiętnika Okręgu Wileńskiego AK".

Malukiewicz Klemens, ur. w 1876, zm. w 1934; ksiądz katolicki. Był z pochodzenia Litwinem; po ukończeniu seminarium duchownego pracował w kilku parafiach na Wileńszczyźnie, a od 1911 do 1934 był proboszczem i dziekanem w Trokach.

Małachowski Kazimierz, ur.?, zm. w 1806; brat – jezuita, malarz. W zakonie jezuickim od 1771. Namalował obrazy ołtarzowe do kościołów św. Kazimierza i św. Ignacego w Wilnie (przeniesione do kościoła Misjonarzy), malował też obrazy do kościoła św. Jana w Wilnie. Pracował również w Nieświeżu.

Małachowski Sylwester ur. 2.01.1898 w zaścianku Kozaki w par. Malaty na Wileńszczyźnie, zm. 2.12.1984 w Jęczmieniszkach k. Niemenczyna; syn Juliana i Michaliny z Pieślaków, ksiądz katolicki, dr teologii. W 1916-1921 studiował w rz.-kat. seminarium duchownym w Wilnie i otrzymał święcenia kapłańskie, w 1921-1925 studiował teologię na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, od 1925 przygotowywał rozprawę doktorską *Rola rozumu w akcie wiary* we Fryburgu Szwajcarskim. Pracował w Gimnazjum w Wilejce i w 1928-1934 w Gimn. w Dziśnie jako prefekt, nauczyciel propedeutyki filozofii oraz jęz. polskiego, łacińskiego i francuskiego. Od 1934 był prefektem w Szkole im. Gen. L. Żeligowskiego w Wilnie. Podczas okupacji niemieckiej prowadził tajne nauczanie. W 1942 uniknął aresztowania i po wywiezieniu profesorów pełnił czasowo obowiązki rektora seminarium duchownego. W 1944 na tajnym Wydziale Teologicznym USB obronił przygotowaną we Fryburgu pracę i uzyskał stopień dra teologii, Po wojnie został zmuszony do opuszczenia Wilna, był m.in. proboszczem w Rudnikach, w 1949-1951 pracował w Wielkich Solecznikach, gdzie w 1953-1959 był proboszczem i dziekanem, potem w Starych Trokach. W 1967-1968 i od 1973 był proboszczem w Jęczmieniszkach. Urlopowany ze wzgl. zdrowotnych w 1968-1973 mieszkał u ks. J. Obrembskiego w Mejszagole. *K. Parfianowicz*

Małaszkiewicz Ryszard, ur. w 1901 w Wilnie, zm.?; pułkownik dypl., inżynier. Uczył się w gimnazjum w Wilnie, w 1917 wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej w Wilnie; w ramach tej organizacji brał udział w akcjach patriotycznych i bojowych. W październiku 1918 uczestniczył w puczu przed katedrą wileńską, a w listopadzie – w akcji na posterunek policji niemieckiej oraz w rozbrajaniu Niemców. W styczniu 1919 roku wstąpił do wojska i został skierowany do l. Dywizji Litewsko-Białoruskiej, w której jako sierżant był dowódcą plutonu w 6. Harcerskim Pułku Piechoty. W składzie tej dywizji brał udział w wojnie 1919 i 1920 roku. W 1921 został zdemobilizowany, zdał maturę i studiował na Politechnice Warszawskiej na wydziale budowy maszyn. W 1923 roku wstąpił do wojska, dostał się do Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty. Następnie, w latach 1924-1927, był podchorążym Oficerskiej Szkoły Inżynierii. Po jej ukończeniu służył w 3. Pułku Saperów w Wilnie na stanowisku dowódcy plutonu. Za sprawne przeprowadzenie ewakuacji magazynów i sprzętu batalionu oraz ratowanie powodzian podczas katastrofalnej powodzi w Wilnie został odznaczony Srebrnym Krzy-

żem Zasługi. W 1930 ukończył roczny kurs wychowania fizycznego w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego w Warszawie. W latach 1936-1937, po ukończeniu Wyższej Szkoły Wojennej, był oficerem w Dywizji Piechoty Górskiej i do 1939 był dowódcą kompanii szkolnej w 4. batalionie saperów w Przemyślu. W czasie kampanii wrześniowej uczestniczył w walkach w składzie 4. batalionu saperów, następnie przedostał się do Francji, a potem do Anglii. Tam nadal służył w polskiej armii, gdzie był organizatorem i dowódcą saperów 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej gen. Sosabowskiego i jednocześnie jego zastępcą. Z brygadą walczył pod Arnhem. Po wojnie wrócił do kraju, pracował w budownictwie, w l. 50-tych był aresztowany i osadzony w więzieniu, zwolniony w 1956, mieszkał we Wrocławiu.

Małynicz-Malicki Mieczysław, ur.? zm. w 1969; ksiądz katolicki, w latach 1932-1935 proboszcz w Trokach; był wielkim antagonistą Józefa Piłsudskiego. W maju 1935 w związku ze śmiercią, a następnie uroczystościami pogrzebowymi Piłsudskiego, nie podporządkował się zarządzeniom władz kościelnych odnośnie do nabożeństw żałobnych, nie chciał również na ten temat dyskutować z przedstawicielami społeczeństwa trockiego. Wykorzystał ambonę do ataków na (już nieżyjącego) Piłsudskiego, na władzę. Został aresztowany, a następnie sądzony i uwięziony; jego proces sądowy stał się sensacją w całym kraju. Po wojnie był aresztowany, siedział w łagrach, a potem osiadł w Słucku i stąd duszpasterzował w domach prywatnych w Mohylewie, Bobrujsku, Homlu, Mińsku. Pochowany w Brzostowicy na Białorusi.

Manasse (Menasze Ben Josef z Ilji, Menasze Iljer), ur. w 1767 w Smorgoniach, zm. w 1831 w Ilji na Wileńszczyźnie; rabin o skrajnie postępowych poglądach, talmudysta, prekursor haskali (oświecenia żydowskiego). Wykształcenie talmudyczne, uzyskane w domu ojca, uzupełniał jako samouk (matematyka, mechanika, języki). Należał do kręgu związanego z Wielkim Gaonem Wileńskim. Doszedł do przekonania, że komentarze do Talmudu często odchodzą od ścisłego wykładu tekstu, a część nakazów *Szulchan Aruch* (kodyfikacja prawa religijnego) nie ma podstawy w Prawie. Uznany za heretyka, ledwie uszedł przed klątwą rabinów. Wędrował jako prywatny nauczyciel po ziemiach kresowych, wcielonych do Rosji i Galicji. W 1827 został rabinem w Ilji koło Wilejki na Wileńszczyźnie. Po roku ustąpił z tego stanowiska nie mogąc pogodzić się z okrucieństwem poboru kantonistów (wcielanie młodocianych (12-25 lat) Żydów do carskiego wojska przez gminy żydowskie). Prześladowany przez przeciwników, miał trudności z publikowaniem dzieł, pozbawionych aprobaty rabinów. Opowiadał się za „produktywizacją" Żydów, występując m.in. przeciwko zwyczajowi utrzymywania młodych ludzi przez teściów. Jeszcze większe oburzenie wśród ortodoksów wywołało jego dzieło *Alfej Menasze* (cz. 1, 1822; cz.2 wydał jego wnuk w 1905), w którym dowodził, że Prawo wykładane przez rabinów winno ulegać przemianom, wraz ze zmianami uwarunkowań zewnętrznych.

Mańturzyk Antoni, ur. 28.05.1905 we wsi Brzóza w powiecie kozienickim, zm. 15.12. 1965 Northwich w Anglii; ksiądz katolicki, kapelan wojskowy. Od 1918 uczył się w gimnazjum w Kozienicach, w 1922 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, gdzie złożył egzamin dojrzałości i rozpoczął studia na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batorego, zakończone egzaminem magisterskim; święcenia kapłańskie otrzymał 4.04.1931 i został skierowany na wikariat do parafii Widze w d. powiecie brasławskim. Po trzech miesiącach otrzymał nominację na prefekta szkół w parafii Gierwiaty w powiecie wileńskim; w 1935 został wikarym w Bieniakoniach, a 14.01.1936 – rektorem kościoła w Podbrodziu, na terenie parafii Korkożyszki

w powiecie święciańskim. Był jednocześnie prefektem szkół i kapelanem pomocniczym dla oddziałów Korpusu Ochrony Pogranicza. 8.04.1939 otrzymał nominację na kapelana rezerwy Wojska Polskiego w stopniu kapitana, w końcu sierpnia został zmobilizowany i mianowany kapelanem Szpitala Wojennego w Wilnie, pracował w nim do 26.09.1939, następnie pracował jako prefekt w Podbrodziu. 13.12.1939 został aresztowany przez władze litewskie i osadzony w więzieniu w Wilnie, z Wilna wywieziono do Kowna, a następnie osadzono w obozie w Kołatowie pod Kownem, potem przeniesiono do Wiłkomierza i na koniec do Wojtkuszek. Stąd po zajęciu Litwy przez Sowietów 10.07.1941 został wywieziony razem z internowanymi żołnierzami do Kozielska, tu został skazany na 10 lat łagrów; z Kozielska wywieziony do Griazowca i stamtąd po amnestii – zwolniony. 25.08.1941 wstąpił do armii gen. W. Andersa i otrzymał przydział do 13 pułku piechoty 5 dywizji; w końcu lipca 1942 przeniesiony do 7 dywizji i z nią przeszedł do Iranu, a następnie do Iraku; jako starszy kapelan II Polskiego Korpusu przeszedł kampanię włoską. Po zakończeniu wojny przybył do Anglii, po zdemobilizowaniu był proboszczem w Delamera.

Marcinczyk Mikałaj, ur. 3(16).12.1901 w Kubielnikach, zm. 23.04.1980 w Grodnie; białoruski działacz społeczno-polityczny, lekarz, publicysta, autor pamiętników, represjonowany przez władze polskie i radzieckie. Od 1921 studiował medycynę na USB i należał do założycieli Białoruskiego Związku Studentów, a następnie jednym z jego kierowników i redaktorem czasopisma „Studenckaja Dumka". Brał udział w konferencji założycielskiej Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hramady w 1925 w Gdańsku. Od roku 1925 był sekretarzem, a od 1934 zastępcą przewodniczącego Zarządu Głównego TBSz. W 1927 ukończył Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie i w tym samym roku zaczął wykładać chemię i anatomię w Gimnazjum Białoruskim w Wilnie. Jednocześnie pracował jako lekarz w uniwersyteckiej klinice. Był osobistym lekarzem Michała Zabejdy-Sumickiego. W 1927 i 1930 aresztowany. W 1931 wysłany do wsi Narewka pod dozór policji. W latach 30. został oskarżony przez prasę KP(b)B i KPZB o „współpracę z władzami polskimi i próby odwrócenia TBSz z drogi walki narodowo-wyzwoleńczej". Wskutek tego zrezygnował z działalności społecznej i politycznej. Od 1944, kiedy grodzieńczyzna weszła w skład Białoruskiej SRR, został głównym lekarzem szpitala zakaźnego w Grodnie. Aresztowany przez organy Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego w 1948. 12 marca 1949 skazany na 10 lat łagrów i zesłany do Workuty, gdzie pracował jako lekarz w obozowym szpitalu. Zrehabilitowany w 1956. Po opuszczeniu łagru powrócił do Grodna, gdzie pracował w szpitalu obwodowym. Pozostawił pamiętniki.

Marconi Leandro Jan Ludwik, syn Henryka, ur. 23.04.1834 w Warszawie, zm. 8.10.1919 w Montreux w Szwajcarii; architekt. Pracował początkowo przy ojcu; w 1854 złożył egzamin na budowniczego kl. I, w 1865 – kl. II. Pracował głównie w Warszawie; projektował i budował na Wileńszczyźnie: pałac Tyszkiewicza w Wace pod Wilnem (kopia pałacu na wodzie w Łazienkach w Warszawie); projekt pałacu w Leoszkach w powiecie prużańskim oraz w Fidorze dla Wielhorskiego.

Marenicz Stanisław, ur. 14.03.1856 w Warszawie, zm. 10.09.1906 w Wilnie; lekarz. Medycynę studiował w Warszawie i następnie w Akademii Medycznej w Petersburgu. Do Wilna przybył w 1880 jako lekarz wojskowy i pracował w szpitalu na Antokolu. Pełnił funkcje w Wileńskim Towarzystwie Lekarskim, był prezesem Ligi Przeciwgruźliczej w Wilnie i cenionym lekarzem praktykiem.

Margolis Samuel, ur.? na Wileńszczyźnie, zm. w 1943 w Wilnie lub w Ponarach pod Wilnem; lekarz. Pochodził z ubogiej rodziny żydowskiej. O własnych siłach zdobył wy-

kształcenie średnie, studiował medycynę na Uniwersytecie w Dorpacie (Tartu). Po 1918 zamieszkał z rodziną w Wilnie. Pracował w szpitalu żydowskim, posiadał przy ulicy Wileńskiej 20 gabinet rentgenologiczny. Był znanym lekarzem wileńskim. Został zamordowany przez faszystów w 1943 roku w Ponarach pod Wilnem. Był ojcem Racheli Margolis, biolog, autorki wspomnień: *Wspomnienia wileńskie*. Warszawa 2005.

Marian z Jeziorka, ur.?, zm. 1491 w Wilnie; ksiądz katolicki, bernardyn. Był pierwszym przełożonym klasztoru bernardynów w Wilnie i prowincjonałem litewskim.

Markiewicz Jan Chryzostom, ur.?, zm. w 1864 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był prałatem i regensem Seminarium Duchownego w Wilnie. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Markiewicz Marcin, żył w XVIII w.; budowniczy. Był murarzem w Wilnie; w 1763 murował cyborium w kościele św. Jakuba i Filipa w Wilnie, za co otrzymał 105 zł. Za prace około ołtarza w tymże kościele otrzymał 144 zł.

Martynelis Bolesław, ur. 13.09.1895 we wsi Awiże w powiecie jezioroskim na Litwie, zm. 28.09.1955 w Anglii; ksiądz katolicki, kapelan wojskowy. Pochodził z rodziny litewskiej; ukończył cztery klasy szkoły rosyjskiej, a klasę 5. prywatnie; wstąpił następnie do Seminarium Duchownego w Wilnie i ukończył je w 1920, tego roku przyjął święcenia kapłańskie i został skierowany do Stokliszek, gdzie był wikariuszem; w 1921 otrzymał nominację na proboszcza do Wiszniewa koło Świra, skąd w 1926 przeszedł na parafię Terenowo w powiecie lidzkim, a w 1933 – do Dukszt Pijarskich w powiecie wileńsko-trockim; w 1938 został proboszczem w Krewie, a 14.05.1939 – w Gieranonach w. powiecie lidzkim; 10.04.1940 został aresztowany przez NKWD i uwięziony, wywieziono go do łagru, skąd po amnestii został zwolniony i wstąpił do armii gen. W. Andersa. Od 18.10.1941 pełnił obowiązki kapelana 19 pułku piechoty; w 1942 był kapelanem rezerwowym w 5 Brygadzie Wileńskiej, później pełnił obowiązki kapelana tej brygady w Libanie. Po wojnie z polskimi żołnierzami przybył do Anglii i tam pracował wśród polskich emigrantów. Zginął w nieznanych okolicznościach 28.09.1955. Jego tragiczną śmiercią zajmował się Scotland Yard.

Marynowska Anna, ur. w 1898, zm.?; lekarz pediatra. Od 1936 była docentem w Zakładzie Pediatrii USB w Wilnie.

Masclet Jan Chrzciciel, ur. 4.09.1762, zm. po 1817; ksiądz katolicki, franciszkanin, biskup sufragan miński. Studiował w Wilnie i tamże w 1787 otrzymał święcenia kapłańskie, następnie prowadził pracę duszpasterską we Francji, a od 1791 w Rosji. 26.09.1814 prekonizowany biskupem tytularnym Camachus i sufraganem mińskim.

Masłowski Piotr, ur. 10.06.1919 w Warszawie, zm.?; profesor, biochemik. W 1939 ukończył Liceum im. A. Mickiewicza w Wilnie; w czasie wojny i okupacji pracował jako buchalter w Zarządzie Majątków Państwowych w Głębokiem na Wileńszczyźnie; w 1950 na Uniwersytecie Poznańskim ukończył chemię. W l. 1950-1969 pracował w Katedrze Chemii w Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie; w 1950 uzyskał doktorat na Uniwersytecie Poznańskim pod kierunkiem prof. A. Lewandowskiego na podst. pracy: *Studia badawcze nad wysokonapięciową elektrochromatografią aminokwasów*; od 1974 profesor; w l. 1969-1989 pracował na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Mateker, Mattekier, Jan,ur. 1739, zm. 1808; architekt. Pochodził z Czech, na Litwę przybył w 1771; w kolegium jezuickim w Kownie wykładał matematykę, geodezję, fizykę i architekturę; w l. 1773-1775 był architektem kowieńskim; zaprojektował rekonstrukcje ratusza kowieńskiego; przebywał czasowo w Wilnie.

Matulis Władysław, ur. w 1886, zm. 1967; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, był proboszczem w Sołach w d. powiecie oszmiańskim.

Matusiewicz Czesław, ur. 13.05.1913 na Wileńszczyźnie, zm. 4.05.1961 w Olecku; ksiądz katolicki. W 1933 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, jednocześnie studiował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batorego i zdobył tytuł magistra teologii. Dnia 18.06.1939 otrzymał święcenia kapłańskie i od razu został wysłany do parafii Prozoroki w powiecie dziśnieńskim, pozostał tam do aneksji tych terenów przez ZSRR; 25.05.1941 otrzymał wezwanie do służby wojskowej w Armii Czerwonej, jednakże został zwolniony na skutek decyzji Moskwy. Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej musiał się ukrywać, a podczas okupacji niemieckiej pracował nadal w Prozorokach, wyjeżdżał do katolików na teren przedwojennej Białoruskiej SRR; po zakończeniu II wojny światowej wyjechał do Polski; w 1947 był wikarym w Korycinie koło Białegostoku, a w l. 1949-1953 – dziekanem w Braniewie, potem w Prabutach i w l. 1959-1961 – proboszczem w Świętajnie Oleckim.

Matwiejczyk Antoni, ur. 3.11.1889, zm. 10. 09.1941 w Mołczadzi koło Zdzięcioła; ksiądz katolicki. Do Seminarium Duchownego w Petersburgu wstąpił w 1910 i po jego ukończeniu w 1915 przyjął święcenia kapłańskie; od 1922 był administratorem parafii Spas przy granicy z ZSRR; w 1929 został proboszczem dwóch parafii: Oborek i Horodziłowo, koło Mołodeczna; w 1937 przeszedł do parafii Skrzybowce w powiecie lidzkim, a w 1938 został administratorem parafii Mołczadź koło Nowogródka; w tej parafii zastał go wybuch II wojny światowej. Zmarł w Mołczadzi 10.09.1941. Powodem śmierci było zaziębienie się podczas ukrywania się przed wywiezieniem na Sybir.

Matyszczyk Stanisław, ur. 8.11.1909 w miejscowości Gaj koło Oran (ob. Varena, Litwa), zm. prawdopodobnie 22.06.1941 w Wilejce; ksiądz katolicki. Pochodził z rodziny kolejarskiej, ojciec był często przenoszony na inne stacje; naukę rozpoczął w Rosji; w 1920 rodzina powróciła do Polski, uczył się więc w Dąbrowie, a później w Kobryniu, gdzie uzyskał świadectwo dojrzałości. Po maturze powołany został do czynnej służby wojskowej, służył w Szkole Podchorążych Łączności w Zegrzu; po odbyciu służby wojskowej w 1932 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, jednocześnie studiował na Wydziale Teologii Uniwersytetu Stefana Batorego, który ukończył w 1938 i w tymże roku otrzymał święcenia kapłańskie, następnie został skierowany do parafii Widze w powiecie brasławskim, po wybuchu II wojny światowej pozostał w Widzach. W czerwcu 1941 został aresztowany przez NKWD i wywieziony do więzienia w Wilejce. „Prawdopodobnie 22 czerwca 1941 został rozstrzelany na terenie więziennym w Wilejce", mógł być też rozstrzelany na drodze śmierci na wschód.

Mażuto Iosif, ur. w 1879 we wsi Krawczyny powiatu święciańskiego, zm. w 1984; nastawnik (duchowny) starowierski. Od dziecka interesował się pismami religijnymi, czytał starowierskie księgi; ukończył szkołę początkową; w l. 1895-1899 był piewczym (chórzystą) w molennej; od 1935 nastawnik (duchowny) w molennej w Jurgieliszkach w powiecie święciańskim; zbudował tam świątynię starowierską (molennę).

Mdzewski Michał Maurycy, ur. ok. 1653, zm. 16.05.1718; ksiądz katolicki, biskup sufragan płocki. Ukończył Akademię Wileńską. 19.12.1791 prekonizowany biskupem tytularnym Dercus i sufraganem płockim.

Mezer, żył w XVIII w.; architekt. W l. 1766-1771 budował w Wilnie cuchthaus, czyli dom poprawczy, kosztem 140 000 złp. Pobierał pensji 1200 złp. rocznie. Prawdopodobnie pochodził z Gdańska.

Miadziołka Paulina, Ur. 24.09.1893 r. w Budsławiu na Wileńszczyźnie, zm. 13.02.1974

tamże; białoruska działaczka społeczna, artystka, nauczycielka. Związała się z ruchem białoruskim w 1909 r. w Wilnie, gdzie ukończyła gimnazjum dla dziewcząt. Wykształcenie wyższe uzyskała w Petersburgu. Była organizatorką i nauczycielką szkół białoruskich w l. 1917-1920, bardzo aktywna na niwie politycznej i społecznej. Za swoją działalność była aresztowana przez władze polskie i łotewskie. W 1925 r. przeniosła się z Łotwy do BSRR. W 1930 r. została aresztowana i wysłana poza granice Białorusi. W 1947 r. wróciła do rodzinnego Budsławia, pracowała jako nauczycielka.

Miakinkow Anton, syn Matwieja, żył w XIX/XX w.; duchowny starowierski, nastawnik. Był proboszczem cerkwi (molennej) starowierców w Wilnie na Nowym Świecie.

Miatła Piotr, ur. w 1890 w Kuchniczach, w pow. Dziśnieńskim, zm. w 1936 lub 1938 w ZSRR; białoruski publicysta i działacz narodowy. W latach 1906-1910 uczył się w szkole miejskiej w Dziśnie. W latach 1911-1912 był słuchaczem kursów pedagogicznych w Kownie, po zakończeniu których rozpoczął pracę nauczyciela. Brał udział w I wojnie światowej w szeregach armii rosyjskiej. Został skierowany do aleksiejewskiej szkoły wojskowej, której kadeci w czasie rewolucji październikowej 1917 r. wystąpili przeciw bolszewikom. Został aresztowany, ale pod koniec 1917 r. wypuszczony na wolność. Powrócił w rodzinne strony, gdzie ponownie został nauczycielem. W 1921 przyjechał do Wilna. W 1922 wybrano go posłem na Sejm RP I kadencji. Należał do Białoruskiego Klubu Poselskiego. Wszedł w skład Komitetu Centralnego Hramady. Redagował partyjne gazety. W 1926 wstąpił do Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Działał w Towarzystwie Szkoły Białoruskiej. 16 stycznia 1927 został aresztowany przez polskie władze. W 1928 skazano go na karę 12 lat więzienia. W 1930 został wypuszczony na wolność w wyniku wymiany więźniów politycznych z Białoruską Socjalistyczną Republiką Radziecką. Pracował w prezydium Białoruskiej Akademii Naukowej, stojąc na jej czele od 1932. 1 września 1933 został aresztowany przez Sowietów, zaś 9 stycznia 1934 skazany na karę śmierci przez rozstrzelanie, zamienioną na 10 lat łagru. Karę odbywał przy budowie Kanału Białomorskiego, podczas której zmarł. W 1956 został zrehabilitowany.

Michalewicz Aleksander, żył w XX w.; duchowny prawosławny, prawnik, nauczyciel. Był nauczycielem łaciny i języka niemieckiego w Wileńskim Gimnazjum Białoruskim. Przez pewien czas był jego dyrektorem. W czasie okupacji niemieckiej przyjął stan duchowny, był proboszczem jednej z parafii prawosławnych na Wileńszczyźnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym św. Eufrozyny w Wilnie.

Michalski Stanisław Zdzisław (ur. 3 września 1932 w Wilnie, zm. 1 lutego 2011 w Gdańsku) polski aktor teatralny, filmowy i telewizyjny. W 1955 ukończył Państwową Wyższą Szkołę Teatralną w Krakowie i w sierpniu tego samego roku został skierowany do pracy w Gdańsku. Od tego czasu był nieprzerwanie związany z gdańskim Teatrem Wybrzeże, gdzie pełnił również funkcję dyrektora artystycznego i dyrektora naczelnego (1988-1993).

Michniewicz Adolf, ur. w 1870, zm. 24.09. 1938 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był wikarym w kościele Bernardynów w Wilnie; postać znana z hazardowych operacji finansowych, zmarł tragicznie. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Michniewicz Ilij, ur.?, zm. w 1847 w Wilnie; duchowny prawosławny, mnich. Był przeorem klasztoru prawosławnego Świętego Ducha w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym św. Eufrozyny (Jefrosinii) na Nowym Świecie w Wilnie.

Michniewicz Jan Napoleon, syn Felicjana, ur. w 1870, zm. w 1928; lekarz chirurg. Studia medyczne ukończył na uniwersytecie w Do-

rpacie gdzie uzyskał stopień doktora medycyny, był asystentem Kliniki Chirurgii Uniwersytetu w Dorpacie. Po opuszczeniu Dorpatu, do 1915 pracował w oddziale chirurgicznym Szpitala św. Jakuba w Wilnie, następnie jako ordynator w Szpitalu Kolejowym tamże. W czasie I wojny światowej przebywał w Petersburgu, gdzie zastępował w Szpitalu Polskim profesora Józefa Ziemackiego. Po wyzwoleniu Wilna został ordynatorem Oddziału Chirurgicznego w szpitalu św. Jakuba. Był autorem własnej, oryginalnej metody operacji żylaków odbytu.

Miechowski Jakub lub Jakub Lis z Miechowa, żył w XV/XVI w.; ksiądz katolicki, cysters z diecezji krakowskiej, biskup sufragan wileński. Został biskupem sufraganem wileńskim w 1512, według innych źródeł biskupem w Wilnie był w l. 1496-1531.

Miecznikowski Stanisław, żył w XX w.; architekt. Działał w Wilnie, w l. 1928-1929 przerabiał wnętrze pałacu Klementyny Tyszkiewiczowej na Bibliotekę im. E. i E. Wróblewskich w Wilnie, posiadał biuro architektoniczne przy ul. Jagiellońskiej 1.

Mieszczerski Jerzy, ur. 9.10.1917 w Mińsku Mazowieckim, zm.?; profesor dr hab. medycyny. Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki w Słonimie ukończył w 1936, następnie studiował na Wydziale Lekarskim USB od 1936 do 15.12.1939, a w 1940/1941 we Lwowie; 20.06.1941 został wywieziony na Syberię. W 1944 z I Armią WP wrócił do Polski, studia medyczne ukończył 15.12.1945 na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; doktorat medycyny uzyskał w 1949 w Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie, habilitację – w Akademii Medycznej w Gdańsku w 1967, a w 1978 – tytuł profesora. W l. 1970-1988 kierował Kliniką Ginekologiczną Akademii Medycznej w Gdańsku.

Międzygórski (Medžiogorskis) Antoni, ur. ok. 1752 w powiecie wiłkomierskim, zm. 2.09.1828 w Kownie; ksiądz katolicki, poeta. Uczył się w misjonarskim Seminarium Duchownym w Wilnie, w 1777 otrzymał święcenia kapłańskie tamże; był kapelanem w Kownie, następnie proboszczem w Rumszyszkach i Darsuniszkach w Kowieńskiem. Pisał wiersze w języku łacińskim, polskim i litewskim, ale jego utwory nie były drukowane i nie zachowały się; pochowany w Darsuniszkach.

Międzyleski Wawrzyniec, herbu Jastrzębiec z Włotowa, ur.?, zm. 13.05.1529; ksiądz katolicki, biskup. Studiował w Krakowie, stopień bakałarza uzyskał w 1501, był notariuszem publicznym w 1503, pisarzem wielkoksiążęcym w l. 1511-1524 w Wilnie; proboszczem od 1511; w l. 1520-1529 był był biskupem kamienieckim. Znany jako pisarz polityczny, autor dziełka *Descriptio potentiae Turciae* (1514).

Mikołaj II Dzierzgowicz, ur.? w okolicy Solecznik, zm. 29.09.1467 w Wilnie; ksiądz katolicki, biskup żmudzki i wileński. Pochodził z Litwy, studia ukończył w Krakowie, był proboszczem trockim, nominowany przez Witolda na biskupa żmudzkiego, konsekrowany przez papieża Marcina V w 1424; w Miednikach (Worniach) rezydował jako biskup żmudzki do 1453; w 1453 po śmierci biskupa Macieja został przeniesiony przez papieża Mikołaja V do Wilna, za jego pasterstwa zbudowano kościoły m.in. w Wornianach, Miadziole, Łyntupach.

Mikołaj I z Gorzkowa, ur. ok. 1350 w Gorzkowie pod Krakowem, zm. w 1414; ksiądz katolicki, biskup wileński. Studiował w Pradze, był kanonikiem krakowskim i kustoszem sandomierskim; profesor na Wydziale Prawa Akademii Krakowskiej, od 1402 – rektor. Był trzecim biskupem wileńskim; obrany został przez kapitułę 16.01.1408 niewątpliwie za rekomendacją Jagiełły i za zgodą Witolda; był z pochodzenia Polakiem i szlachcicem herbu Osmoróg-Gierałt. Przyczynił się do rozwoju sieci parafialnej, rozwinął działalność oświatową i gospodarczą, uzyskał od wielkiego

księcia Witolda nowe przywileje dla diecezji; za jego czasów zbudowano kościoły w Nowych Trokach, w Gieranonach, w Wielkich Solecznikach, w Trabach.

Mikutowicz Seweryn, ur. 7.04.1834, zm. 3.07.1907 w Wilnie; ksiądz katolicki. W 1863 wygnany na Sybir, gdzie był ofiarą tragicznych przejść. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Minkiewicz Stanisław, ur. w 1899, zm. 17. 09.1943 w Wilnie; chemik, docent doktor na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, pracował w Katedrze Chemii Nieorganicznej. Rozstrzelany przez Niemców jako zakładnik.

Minor Szlomo, ur. w 1826 w Romnach, zm. w 1900 w Wilnie; rabin, publicysta. Otrzymał tradycyjne religijne wykształcenie. W 1848 wstąpił do szkoły rabinów w Wilnie, po jej ukończeniu wykładał tam Talmud. W 1859 roku został rządowym rabinem w Mińsku. Jako jeden z pierwszych rabinów w synagodze wygłaszał kazania w języku rosyjskim, które wydał po rosyjsku pt. *Grad radosti* (Minsk 1862) i *Rieczi* (Moskwa 1895). W 1869 został rabinem Moskwy. Kiedy latem 1892 r. (zgodnie z rozkazem carskim z 28.03.1891) większość Żydów wysiedlono z Moskwy, policja zamknęła centralną synagogę, powrócił więc do Wilna, gdzie poświęcił się pracy publicystycznej i działalności społecznej. Publikował artykuły w prasie hebrajskojęzycznej i jidysz, a także w prasie rosyjskiej, głównie pod pseudonimem Remez. Wydał w języku rosyjskim *Posle pogroma* (Moskwa 1882), *Rabbi Ippolit Liutostanskij i jego „Talmud i jewrej"* (Moskwa 1889). Przyjaźnił się z Lwem Tołstojem, któremu pomagał w nauce języka jidysz.

Miram Edward, ur. w 1811 w Mitawie na Łotwie, zm. w 1887 w Kijowie. Studiował medycynę w Medyko-Chirurgicznej Akademii w Petersburgu oraz Uniwersytecie Dorpackim. W 1834 roku przeniósł się do Wilna, ukończył Wileńską Medyko-Chirurgiczną Akademię w 1836 roku i został prosektorem akademickim, wykładał anatomię porównawczą oraz zoologię. Koledzy i wykładowcy nie lubili Mirama, który był kłótliwym człowiekiem. Był jednak protegowany przez wpływowego profesora Eichwalda. W 1840 roku Miram wyjechał na półtora roku na staż naukowy za granicę, pogłębiając wiedzę z fizjologii, ogólnej patologii, zoologii i anatomii porównawczej. Po powrocie w 1842 roku, w celu otrzymania stopnia doktora medycyny bronił rozprawy *Dissertatio de ossibus nasi*, w której zwrócił uwagę na różnice kości nosowej prawej i lewej u rozmaitych zwierząt. Został adiunktem oraz kierował gabinetem zootomicznym. Był najlepszym helmintologiem akademii, opisał rozmaite rodzaje robaków i ich anatomię. Odkrył, że w kości czołowej psów i koni ukrywa się pięcioustnik tasiemcowaty. Badał kanały słuchowe u zwierząt, szczególnie u bobrów. Wkrótce jednak w związku z zamknięciem akademii musiał przenieść się do Kijowa na Uniwersytet św. Włodzimierza. W ciągu lat 1854-62 pełnił funkcję dziekana wydziału lekarskiego. Mocno angażował się w zwalczanie i leczenie chorób infekcyjnych, wydając także kilkanaście prac naukowych. Z powodzeniem prowadził także praktykę pediatryczną.

Mironas Vladas, ur. 22.06.1880 we wsi Kudiškis w powiecie Rokiškis (Rakiszki), zm. 17.02.1953 w więzieniu w Władimirze w Rosji; ksiądz katolicki, polityk litewski. Uczył się w Poniemuniu i w gimnazjum w Mitawie (ob. Jelgava, Łotwa), lecz w 1896 został z gimnazjum usunięty, bo odmówił modlitwy w języku rosyjskim; w 1901 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie, a w 1904 Akademię Duchowną w Petersburgu, w tymże roku otrzymał święcenia kapłańskie. Po święceniach przybył do Wilna, gdzie był kapelanem w szkole prywatnej, następnie proboszczem w Choroszczy, Olkienikach, Dawgach i dziekanem w Mereczu. W 1917 włączył się do litewskiego ruchu niepodległościowego, wybrany do litewskiej Taryby, był jej wice-

przewodniczącym; 18.02.1918 podpisał akt niepodległości Litwy; był posłem na III Sejm Litewski; w l. 1929-1938 – naczelny kapelan Litewskiego Wojska; w 1938 do 25.03.1939 był prezesem rady Ministrów RL; znany na Litwie działacz polityczny i społeczny; w lipcu 1940 aresztowany przez NKWD, osadzony w więzieniu najpierw w Olicie, później w Kownie, w końcu czerwca wyzwolony z więzienia po ucieczce komunistów z Litwy; od połowy 1941 do 1945 mieszkał we własnym folwarku Bukanciškės koło Dawgów; w l. 1945-1947 był proboszczem w Wilnie; w 1947 aresztowany przez NKWD i wywieziony do miasta Władimir w Rosji.

Mitrofan, ur.?, zm. w 1878 w Wilnie; duchowny prawosławny, mnich. Był ihumenem klasztoru prawosławnego Świętego Ducha w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Moczarski Zygmunt, ur. 8.03.1876 w Warszawie, zm. 14.08.1957 w Poznaniu; biolog, zootechnik, lekarz medycyny, profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Od 1911 wykładał hodowlę i anatomię zwierząt na Kursach Przemysłowo Rolniczych w Warszawie (obecnie Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego); od 1919 profesor Uniwersytetu Poznańskiego, w początkowych latach trzydziestych był profesorem Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, następnie powrócił do Poznania; w czasie okupacji niemieckiej aresztowany i więziony, m.in. w Poznaniu, Warszawie i Pilaszkowie; w 1945 powrócił do Poznania i do 1948 pracował na Uniwersytecie Poznańskim; od 1947 członek PAU, od 1952 – PAN; jeden z organizatorów Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego; prace z zakresu zoometrii, genetyki zwierząt i ewolucjonizmu; pisał podręczniki, m.in. *Hodowla ogólna zwierząt* (1934), *Chów owiec* (1935).

Moczulski Aleksander Rafał, ur. w 1790 w Kielmach (Kelmė) na Żmudzi, zm. w 1866 w Birżach; pastor ewangelicki. W 1810 wstąpił na uniwersytet w Królewcu na Wydział Teologiczny, w 1815 po ukończeniu uniwersytetu został pastorem w Kiejdanach, w l. 1820-1832 był proboszczem w Datnowie, w 1833 – wicesuperintendentem w Wilnie, w 1834 został wicesupeintendentem żmudzkim, a od 1837 – superintendentem żmudzkim, rezydował w Birżach. Wydawał w języku litewskim literaturę religijną dla ewangelików.

Mohylewer Samuel, Szmul, Szmuel, zw. Rabim z Radomia, ur. w 1824 w Głębokiem na Wileńszczyźnie, zm. w 1898 w Białymstoku; rabin, protagonista ruchu syjonistycznego. Pochodził z rodziny rabinów, lecz ojciec zadbał, by jego wykształcenie obejmowało także nauki świeckie i obce języki (w tym język polski). Od 1848 piastował stanowisko rabina w Głębokiem na Wileńszczyźnie, później w Szakach (Šakiai) na Litwie (od 1854), od 1860 – w Suwałkach, od 1868 w Radomiu i od 1883 w Białymstoku. Aktywnie uczestniczył w życiu społecznym gmin żydowskich. W czasie powstania styczniowego nawoływał Żydów do zachowania neutralności. Po pogromach w Rosji w 1881, zaangażował się w pomoc uchodźcom oraz organizowanie emigracji, co związało go z ruchem Miłośników Syjonu. W Białymstoku założył jesziwę i tanią kasę kredytową dla Żydów. Był honorowym przewodniczącym Chowewej Syjon w Druskienikach (1887) i w Wilnie (1889). Przeszedł do historii jako inicjator ruchu syjonistycznego wśród religijnych Żydów.

Moisiej, ur.?, zm. w 1879 w Wilnie; duchowny prawosławny, mnich. Był archimandrytą klasztoru Świętego Ducha w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Mołkowski W., notowany w l. 30-tych XX w.; architekt. Posiadał biuro budowlane przy ul. Antokolskiej 62 a w Wilnie.

Monikowski Kazimierz, ur. 1.05.1890, zm. 1978; profesor Uniwersytetu Łódzkiego. Ukończył USB w Wilnie, tam uzyskał dokto-

rat. Od 1948 kierownik Katedry Nauki o Środkach Spożywczych Uniwersytetu Łódzkiego.

Montanus Maciej, ur. w 1567 w Szwecji, zm. 27.02.1650 we Fromborku; ksiądz katolicki. Kształcił się w Braniewie, potem w Wilnie i Rzymie. Był wychowawcą kuzyna papieża Sykstusa V, następnie został sekretarzem Zygmunta III i kanonikiem katedralnym warmińskim (1632)

Montwid Leon, ur. ok. 1786 w Kilimie koło Retowa na Żmudzi, zm. 20.05.1850 w Siadach; ksiądz katolicki, wydawca. Uczył się w szkole dominikańskiej w Kalwarii Żmudzkiej, po jej ukończeniu został skierowany do Wyższego Seminarium w Wilnie, które ukończył 14.07.1812 ze stopniem kandydata teologii, a około 1835 w Akademii Duchownej w Wilnie uzyskał stopień magistra teologii. W 1812 przyjął święcenia kapłańskie i został wikariuszem w Płungianach na Żmudzi, od 1827 był proboszczem w Szkudach (Skuodas), a od 1835 – proboszczem w Siadach (Seda). Poprawił i w 1845 wydał w Wilnie *Punktay Sakimu* Konstantego Szyrwida.

Mortzfeld Fryderyk, ur. 23.08.1643 w Drwęcku k. Olsztynka, zm. 28.07.1691 w Królewcu; duchowny luterański, pisarz religijny. Pochodził z rodziny chłopskiej. Uczęszczał do szkoły miejskiej w Dąbrównie i 1655-1659 do szkoły katedralnej w Królewcu. W latach 1659 – ok. 1666 odbywał studia teologiczne na uniwersytecie, które musiał przerywać wskutek braku środków materialnych. W latach 1668-1672 był rektorem szkoły luterańskiej w Wilnie, gdzie współpracował z Janem Herbiniusem, następnie uczył języka polskiego w Królewcu. Po otrzymaniu ordynacji na duchownego, 1675-1676 był pastorem w Miłkach. Od 1676 diakon polskiej parafii w Królewcu, gdzie dochodziło do nieporozumień z proboszczem, ks. Jerzym Skrodzkim. Tłumaczył z niemieckiego pieśni religijne, które – wraz z utworami opracowanymi przez ks. Skrodzkiego – opublikował w liczącym ponad 800 stron kancjonale w 1684.

Morze Franciszek, ur. w 1802, zm. 1852 w Warszawie; prawnik, autor rozpraw naukowych. Wychowywał się na Litwie u wuja, proboszcza w Wilkiszkach (powiat rosieński). Studiował nauki prawne na Uniwersytecie Wileńskim, uzyskując magisterium. W latach studenckich był zaangażowany w ruch filaretów, co odnotowano m.in. w jednym z raportów policyjnych z 1824; w procesie filaretów został uniewinniony, ale opuścił Wilno i osiadł w Warszawie. Po 1830 pracował w kancelarii Najwyższej Izby Obrachunkowej. Zajmował się jednocześnie pracą naukową. Był zwolennikiem tezy, iż prawo rzymskie oddziaływało na prawo polskie przede wszystkim za pośrednictwem prawa miejskiego i kanonicznego. W 1826 na łamach „Dziennika Warszawskiego" opublikował pracę *O wpływie prawodawstwa rzymskiego na prawo polskie i litewskie*, która spotkała się z uznaniem Joachima Lelewela.

Moskwin Nikołaj Konstantinowicz, ur.?, zm. w 1878 w Wilnie; generał-major armii rosyjskiej. Pochowany na cmentarzu Prawosławnym na Lipówce w Wilnie.

Mostowiec Marian, pseud. „Lis", Łapa", nazwiska używane: Marian Wichura, Marian Jankowski, syn Adama i Rozalii z Danielskich, ur. 14.09.113 w Warszawie, zm. 3.04.1979 w Warszawie; kapitan piechoty WP, AK, cichociemny. Od 1921 uczył się w Szkole Powszechnej nr 29, a od 1928 w III Gimnazjum Męskim Związku Nauczycieli Polskich Szkół Średnich w Warszawie, gdzie w 1932 uzyskał świadectwo dojrzałości. W 1933 przebywał na kursie unitarnym Szkoły Podchorążych Piechoty w Różanie nad Narwią, następnie w Ostrowi Mazowieckiej, po ukończeniu której 15.10.1935 mianowany do stopnia podporucznika. Ukończył kurs instruktorski sportu spadochronowego w Jabłonnie oraz żeglarski w Augustowie i pływacki w Warszawie. 19.03.1939 mianowany porucznikiem i od 13.07.1939 przeniesiony do 2. Pułku KOP

„Karpaty" jako dowódca plutonu ckm. W nocy z 2/3 września 1939 brał udział jako dowódca patrolu w wypadzie na placówkę słowacką. 5 września dostał się do niewoli słowackiej i do 20.10.1939 przebywał w obozie jenieckim Oremor-Laz w Słowacji. Po ucieczce przybył 23.10.1939 do Budapesztu. 6.11. tego roku przekroczył granicę włosko-francuską w Modane i 7.11. dotarł do Paryża, gdzie został przydzielony do 1. Pułku Grenadierów, następnie służył w 2. Pułku Grenadierów jako dowódca kompanii. Później służył w 1. Samodzielnej Brygadzie Strzelców Podhalańskich jako dowódca plutonu. Brał udział w bitwie o Narvik, 20.06.1940 przybył do Anglii (Falmouth), otrzymał przydział do 1. Brygady Strzelców jako dowódca plutonu ckm. W maju 1942 zgłosił się do pracy w kraju. Przeszkolony ze specjalnością dywersji, 24.08.1942 zaprzysiężony, mianowany kapitanem od dnia 16.02.1943. W nocy z 16/17 lutego 1943 odbył skok w pobliżu Końskich. Następnie dojechał pociągiem do Warszawy. We wrześniu 1943 został przydzielony do Kedywu garnizonu miasta Wilno jako instruktor dywersji. Od kwietnia 1944 był w 6. Brygadzie AK, gdzie pełnił funkcję oficera dywersji i specjalisty minera. Brał udział w kilku bitwach i w operacji „Ostra Brama", za szczególne męstwo w akcjach bojowych w okresie konspiracji 14.07.1944 został odznaczony Orderem Virtuti Militari 5 kl. Po aresztowaniach żołnierzy 17 lipca przedarł się przez Puszczę Rudnicką i Puszczę Ruską w okolice Grodna, nie uniknął jednak aresztowania, występując pod nazwiskiem Marian Wichura, pod koniec sierpnia 1944. Został osadzony w areszcie w Grodnie, więziony nastepnie w Białymstoku, a później przewieziony do Dojlid. Tam wcielony 11.09.1944 do 6. baonu zapasowego LWP jako kapral pracował przy budowie baraków. Uciekł z tej jednostki i udał się do Białegostoku. Aresztowany powtórnie w mieszkaniu w Białymstoku jako Marian Jankowski, do stycznia 1945 był więziony w Białymstoku, wywieziony do Rosji, przebywał w kilku obozach pracy. Do Polski powrócił 14.12.1947, zamieszkał we Wrocławiu, później przeniósł się do Warszawy.

Mosze Icchak ha-Darszan, zw. Magidem z Kielm, ur. w 1828 w Jeziernicy k. Słonimia, zm. w 1899 w Lidzie; rabin, kaznodzieja żydowski, propagator ruchu *musar* (ruch religijny o charakterze pietystycznym). Bogatą wiedzę talmudyczną zdobył w jesziwie w Słonimie. Pierwsze publiczne kazanie wygłosił w 1843. Po nieudanych próbach życia z handlu poświęcił się karierze kaznodziei. W 1849 objął to stanowisko w Kownie. Był kolejno kaznodzieją w Kielmach na Żmudzi (1850-1853), Żagarach na Żmudzi (1853-1858), w Oszmianie (1858-1860) oraz w Mińsku (1860-1863). Później porzucił osiadły tryb życia i całkowicie poświęcił się wędrowaniu od gminy do gminy, w celu głoszenia kazań. Zaniechał w nich tradycyjnej egzegezy biblijnej na rzecz przekazywania treści moralnych, wynikających każdorazowo z jego własnych obserwacji rzeczywistości, m.in. brał w obronę ubogich przed wyzyskiem bogatych i starszyzny kahalnej; wzywał do miłosierdzia i humanitaryzmu, także wobec zwierząt i roślin; głosił potrzebę całkowitej czystości życia. Za swoje poglądy kilkakrotnie był aresztowany. Dwa ostatnie lata życia spędził w Lidzie.

Mościcki Aleksander, ur. 10.06.1898, zm. 25. 11.1980; ksiądz katolicki, biskup sufragan łomżyński. Święcenia przyjął w 1925, był działaczem Chrześcijańskich Związków Zawodowych i innych organizacji społecznych. Podczas okupacji był profesorem seminarium duchownego w Wilnie, aresztowany i w latach 1942-1944 więziony przez Niemców, w 1945 zorganizował seminarium duchowne w Białymstoku; 6.02.1952 mianowany biskupem tytularnym Doara i sufraganem łomżyńskim.

Mościcki Henryk Stanisław, syn Władysława i Stanisławy z Niedziałkowskich, ur. 30.10.1881 w Ciechanowcu Podlaskim, zm. 13.12.1952 w Krakowie; historyk, docent Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, profesor

Uniwersytetu Warszawskiego i Jagiellońskiego, członek Polskiej Akademii Umiejętności. Uczęszczał do gimnazjum w Białymstoku, w latach 1902-1906 studiował historię na Uniwersytecie Lwowskim, m.in. pod kierunkiem Szymona Askenazego i Ludwika Finkla. Od 1906 był profesorem historii w Seminarium dla Nauczycieli Ludowych w Ursynowie, od 1916 dyrektorem tej szkoły. Kierował Katedrą Historii Polski w Towarzystwie Kursów Naukowych w Warszawie (1909-1918), następnie w Wolnej Wszechnicy Polskiej (1918-1930). W latach 1916-1920 wykładał zagadnienia polityki carskiej w XIX-wiecznej Polsce w Szkole Nauk Politycznych w Warszawie. W 1920 habilitował się z historii nowożytnej Polski na Uniwersytecie Jagiellońskim, był docentem w Katedrze Historii Polski i Litwy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (1920-1921), a od 1921 w Katedrze Historii Polski Nowożytnej Uniwersytetu Warszawskiego. Poza pracą na uczelni był naczelnikiem Wydziału Historyczno-Naukowego w Ministerstwie Spraw Zagranicznych (1918-1934). W 1936 został profesorem tytularnym Uniwersytetu Warszawskiego. W czasie okupacji niemieckiej mieszkał w Warszawie. W 1944 był więziony na Pawiaku i we Wrocławiu, po powstaniu warszawskim przeniósł się do Krakowa. Po wojnie był profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego, pracował w Katedrze Historii Polski Nowożytnej i Najnowszej. W 1947 organizował obchody Roku Kościuszkowskiego w Krakowie. W 1918 został członkiem rzeczywistym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, w 1945 członkiem-korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności. Należał także m.in. do Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie. W poglądach politycznych sympatyzował z sanacją, był przeciwnikiem endecji oraz umiarkowanym antyklerykałem. Jego zainteresowania naukowe obejmowały historię Polski XIX wieku, historię Europy Wschodniej XVIII i XIX wieku oraz biografistykę. Zajmował się m.in. stosunkami polsko-litewskimi w latach 1815-1830 oraz rządami Michaiła Murawjowa na Litwie w okresie powstania styczniowego. Badał kontakty patriotycznej młodzieży wileńskiej z tajnymi związkami w Królestwie Polskim i dekabrystami (poświęcił temu pracę *Promieniści, filomaci i filareci*, 1916). Był autorem wielu biografii postaci historii Polski przełomu XVIII i XIX wieku, m.in. Jana Henryka Dąbrowskiego, Jana Kilińskiego, Szymona Konarskiego, Tadeusza Kościuszki, Józefa Wybickiego; wydał wiele pamiętników, m.in. Józefa Wybickiego (1905), a także *Trzy po trzy* Aleksandra Fredry (1917), *Listy* (1917) i *Pisma* (1947) Tadeusza Kościuszki. Przygotował do wydania zbiór materiałów do dziejów Legionów Polskich we Włoszech *Ludzie wolni są braćmi* (1947). Był autorem wielu publikacji naukowych, m.in.: *Wilno i Warszawa w „Dziadach" Mickiewicza. Tło historyczne III części „Dziadów"* (1908); *Dzieje porozbiorowe Litwy i Rusi* (1910-1913, 2 tomy); *Generał Jasiński i powstanie kościuszkowskie* (1917); *Jan Kiliński szewc warszawski, pułkownik wojsk polskich* (1919); *Wilno – dzieje miasta, piękno Wilna, kulturalna godność Wilna* (1922); *Pozgonna cześć dla księcia Józefa* (1922); *Dzieje porozbiorowe Polski w aktach i dokumentach, 1772-1807* (1923); *Pod berłem carów* (1924); *Białystok. Zarys historyczny* (1933); *Historia XX wieku* (1935, z Janem Cynarskim); *Historiografia powstania styczniowego ostatnich lat piętnastu* (1938).

Murza-Murzicz Kerym, ur. w 1896 na Wileńszczyźnie, zm. 17.06.1953 w Warszawie; w 1920 służył w Wojsku Polskim jako ochotnik; w okresie międzywojennym był sędzią Sądu Okręgowego w Wilnie. Członek konwentu „Polonia" Po wojnie w Warszawie aresztowany przez UB i zakatowany w więzieniu na Rakowieckiej w czasie śledztwa 17.06. 1953.

Musteikis Kazys, ur. 22.11.1894 we wsi Stučiai koło Taurogów na Litwie, zm. 6.06.1977 w Chicago; generał brygady armii litewskiej.

Ukończył szkołę chorążych w Orenburgu w 1915; uczestniczył w I wojnie światowej, w 1918 był adiutantem dowódcy litewskiego batalionu w Równem. Pod koniec 1918 powrócił na Litwę i wstąpił do wojska litewskiego, służył w ochronie sztabu pułku piechoty, następnie w 1920 w komendanturze m. Wilna i później Kowna. W jesieni 1920 został dowódcą batalionu pancernego, walczył z oddziałami Wojska Polskiego. W 1924 wyjechał do Wiednia, gdzie w 1928 ukończył Wyższą Szkołę Handlową. W 1928 powrócił do armii litewskiej, został pomocnikiem dowódcy lotnictwa wojskowego, następnie przeniesiony na stanowisko inspektora Szkoły Wojskowej. W 1930 wyjechał do Brukseli, gdzie w 1930 ukończył Akademię Wojskową, w l. 1934-1938 był komendantem Szkoły Wojskowej w Kownie, w 1937 mianowany generałem brygady. W l. 1938-1940 był ministrem ochrony kraju. 15 czerwca 1940 wyjechał do Niemiec, lecz w 1942 powrócił na Litwę pracował jako urzędnik w Kownie; w 1944 znowu wyjechał do Niemiec, a w 1949 emigrował do USA, gdzie mieszkał do śmierci.

Mykolaitis-Putinas Vincas, ur. 6.01.1893 w Piłociszkach (Pilotiškės) w rejonie preńskim, zm. 7.06.1967 w Koczergini (Kačerginė) pod Kownem; profesor literatury, litewski poeta, dramaturg. Pochodził z zamożnej rodziny chłopskiej. Po ukończeniu 4 klas gimnazjum w Mariampolu wstąpił do seminarium duchownego w Sejnach. Po ukończeniu seminarium w 1915 wyjechał na studia do Akademii Duchownej w Petersburgu. Jako poeta debiutował w języku litewskim w 1911 w piśmie „Šaltinis". W Piotrogrodzie w 1917 wyszedł drukiem pierwszy zbiór jego poezji pt. *Raudoni žiedai*. W tymże 1917 ukończył akademię i wyjechał na dalsze studia uniwersyteckie we Fryburgu, gdzie studiował filozofię. Studia filozoficzne pogłębiał na uniwersytecie w Monachium. W 1922 uzyskał stopień doktora filozofii, wrócił na Litwę i w l. 1923-1929 wykładał filozofię i teologię na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kowieńskiego, natomiast w l. 1928-1939 – literaturę litewską na Wydziale Humanistycznym UK. W 1928 otrzymał tytuł profesora. Równocześnie prowadził ożywioną działalność literacką. W latach dwudziestych i trzydziestych wydał kilka zbiorów wierszy i szereg utworów dramatycznych. W 1935 porzucił stan kapłański i założył rodzinę. Wcześniej, w 1933 wydał powieść z życia kleru pt. *Altorių šešėly* (*W cieniu ołtarzy*, wyd. pol. 1959), w której zawarł krytyczną ocenę tego środowiska. W l. 1933-1937 był przewodniczącym Związku Pisarzy Litewskich. W 1940 zamieszkał w Wilnie, gdzie pracował jako profesor literatury na litewskim Uniwersytecie Wileńskim. Napisał kilkanaście prac naukowych, m.in. *Adomas Mickevičius ir lietuvių literatūra* (*Adam Mickiewicz i literatura litewska*, 1955). Na język litewski przełożył *Konrada Wallenroda* Adama Mickiewicza oraz 1-6 księgi *Pana Tadeusza*, *Sonety krymskie*. Był przyjazny Polakom i usiłował znaleźć trwałe podstawy więzi między narodem polskim i litewskim. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Myszecki Daniło Jefimowicz, ur.?, zm. 10.10. 1661 w Wilnie (ścięty toporem); dowódca w armii rosyjskiej; carski wojewoda wileński od 1659. Był posłem w Danii w l. 1656-1657. W 1659 został wysłany do Wilna, zamienił ks. M.S. Szachowskoja, został okrutnym komendantem miasta i wojewodą carskim. W marcu 1661 wojska polsko-litewskie pod dowództwem hetmana Paca weszły do Wilna. Myszecki ze swoją załogą schronił się do Zamku Górnego, gdzie przez 8 miesięcy bronił się przed wojskiem polsko-litewskim. Na początku października 1661 głodująca załoga wydała hetmanowi Pacowi Myszeckiego, któremu dnia 10.10.1661 na Rynku wileńskim przed ratuszem kat ściął głowę. Ciało zostało pochowane w prawosławnym klasztorze św. Ducha w Wilnie. Pozostawił testament pt. *Na smiertnom czasie sidia*, w którym opisał wydarzenia wileńskie.

N

Nadel Beniamin, ur. 1.11.1918 w Piotrogrodzie, zm.? historyk, doktor nauk humanistycznych. W 1936 ukończył gimnazjum w Wilnie, studiował na Uniwersytecie Stefana Batorego, w l. 1940-1941 na Uniwersytecie Białoruskim w Mińsku. W 1947 uzyskał doktorat na Uniwersytecie Leningradzkim pod kierunkiem prof. S.J. Łurjé na podst. pracy: *Manumisje bosporańskie*; w l. 1944-1945 pracował na Uniwersytecie w Swierdłowsku, w l. 1944-1949 na Uniwersytecie Leningradzkim, w l.1949-1957 w Instytucie Pedagogicznym w Leningradzie, od 1958 w WSP w Gdańsku, od 1960 docent kontraktowy na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Negavicius-Nagius Vladas, ur. 17.06.1881 w Kretyndze, zm. 15.09.1954 w Cleveland, USA; generał armii litewskiej, twórca Muzeum Wojska Litewskiego, lekarz, publicysta. Uczył się w progimnazjum w Połądze, skąd został usunięty za odmowę modlitwy prawosławnej. W 1900 ukończył gimnazjum w Rydze. W 1904 ukończył Instytut Archeologiczny w Petersburgu i wstąpił do Wojskowej Akademii Medycznej; działał w ruchu litewskim w Petersburgu i w Wilnie, uczestniczył w 1905 w tzw. Wielkim Sejmie Litewskim. W 1910 ukończył Wojskową Akademię Medyczną, służył jako lekarz na kanonierce „Chrabryj", i na pancerniku „Slava". Latem 1927 został przeniesiony do Floty Czarnomorskiej, lecz już w sierpniu 1918 powrócił na Litwę, został pierwszym lekarzem wojskowym w armii litewskiej. W grudniu 1918 został mianowany szefem służby sanitarnej armii litewskiej, lecz zachorował i pozostał w Wilnie, gdzie w tym czasie znalazł się pod polskim zarządem; dopiero w maju 1919 udało mu sie wyjechać do Kowna. Tam kierował wojskową służbą zdrowia; 20.05.1920 został mianowany generałem-lejtnantem. Później zajmował się wykopaliskami archeologicznymi, został członkiem korespondentem Litewskiej Akademii Nauk. W 1920 rozpoczął organizację Muzeum Wojska Litewskiego w Kownie, otwarcie muzeum nastąpiło 16.02.1921. Od tego czasu do 1940 i od 1941 do 1944 był dyrektorem tego muzeum. W 1944 uciekł do Niemiec, a w 1949 emigrował do USA.

Najdziuk Czesław, ur. 28.08.1915 r. w Bojdatach powiatu wołkowyskiego, zm. 28.03.1995 w Pasadenie; białoruski działacz społeczny i polityczny. Absolwent Wileńskiego Białoruskiego Gimnazjum i Wydziału Prawa Uniwersytetu Stefana Batorego. Aktywnie działał w Białoruskim Związku Akademickim. Z przekonań politycznych był chadekiem. Po wojnie, od 1949 r. mieszkał w USA, organizował białoruskie życie w Kalifornii. Współpracował z gazetą „Bielarus".

Narbutt Wincenty, ur. w 1812, zm. w 1883 w Wilnie; historyk, paleograf języków słowiańskich. Był długoletnim pracownikiem Archiwum Akt Dawnych Trybunału W. Ks. Litewskiego w Wilnie. Krewny historyka Teodora Narbutta.

Narkiewicz Adolf, ur. 8.12.1882 na Żmudzi, zm. w 1941? w ZSRR?; lekarz. Był właścicielem majątku na Żmudzi, major WP, lekarz rejonowy, w okresie międzywojennym naczelny lekarz sanitarny Wilna i lekarz wojewódzki. Po aresztowaniu przez Rosjan w 1939 zaginął bez wieści. Jego żona w 1941 przechowywała Żydówkę, Rachelę Margolis. Syn Olgierd (ur.

w 1925 w Wilnie) – profesor medycyny Akademii Medycznej w Gdańsku.

Narkiewicz Jan, ur. w 1800 na Żmudzi, zm. w 1886 w Krakowie?; ksiądz katolicki, pamiętnikarz. W latach 1833-1866 pracował w parafiach diecezji wileńskiej i żmudzkiej, a w l. 1866-1875 przebywał na zesłaniu w Tunce na Syberii. Po powrocie z zesłania zamieszkał w Krakowie, gdzie poznał Oskara Kolberga, był jego informatorem w sprawach litewskich. Wydał książki o treści religijnej oraz wspomnienia pt. *Pamiętniki księdza* (1876).

Nastopka Stasys, ur. 19.06.1881 we wsi Rinkuškiai koło Birż na Litwie, zm. 19.10.1938 w Birżach; generał-lejtnant armii litewskiej. Ukończył szkołę ludową w Birżach, następnie w 1901 ukończył szkołę miejską w Bausku na Łotwie, po czym jako ekstern ukończył 6 klas gimnazjum w Wilnie i wstąpił jako ochotnik do wojska rosyjskiego. Skierowano go do 3 Pułku Piechoty w Kownie. W 1904 wstąpił do Oficerskiej Szkoły Piechoty w Wilnie, którą ukończył w 1907 ze stopniem podporucznika. Następnie do 1910 służył w 2 Pułku Piechoty w Warszawie, skąd został przeniesiony do 178 Wendenskiego Pułku, z którym w 1914 wyruszył na front niemiecki i austriacki. W 1917 awansował do stopnia pułkownika. Na początku 1918 został dowódcą litewskiego batalionu w Witebsku, w maju jednostka została rozformowana, a Nastopka przyjechał do Wilna i zgłosił się do rządu litewskiego, tj. do litewskiej Taryby. Został włączony do Komisji Ochrony Kraju, a w listopadzie 1918 został szefem sztabu formującej się armii litewskiej. 1.01.1919, gdy władzę w Wilnie objęli Polacy, Nastopka wraz ze sztabem wyjechał do Kowna, uciekając przed zbliżającą się Armią Czerwoną. Tutaj rozwinęła się jego działalność wojskowa, uczestniczył w walkach z oddziałami Bermondta-Awałowa, z oddziałami polskimi. Wkrótce mianowany został generałem brygady, w bitwie pod Szyrwintami 27.10.1920 dostał się do niewoli polskiej, z której zgodnie z umową o wymianie jeńców 4.12.1920 został zwolniony i wrócił do swojej dywizji. W 1924 odszedł do rezerwy. Do końca życia mieszkał w Birżach.

Natanson Ludwik, ur. w 1821 w Warszawie, zm. 6.06.1896 w Warszawie; polski lekarz żydowskiego pochodzenia. Studiował medycynę w Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie (1838-1840) i na uniwersytecie w Dorpacie. Członek korporacji akademickiej Konwent Polonia. Studia ukończył w 1843 roku i wrócił do Warszawy. W 1846 Rada Lekarska Król. Polskiego przyznała mu stopień doktora medycyny. W 1847 założył w Warszawie czasopismo „Tygodnik Lekarski" którego był redaktorem do 1864 roku. W czasie epidemii cholery w Warszawie w latach 1848-1852 był jednym z najbardziej aktywnych lekarzy. W 1863 roku został wybrany prezesem Warszawskiego Towarzystwa Lekarskiego. Pomimo licznych zajęć związanych z medycyną był silnie związany z gminą żydowską. Dzięki jego wysiłkom wzniesiona została Wielka Synagoga na Tłomackiem. Zainicjował prace nad powstaniem Centralnej Biblioteki Judaistycznej. Był też inicjatorem budowy siedziby gminy żydowskiej przy ul. Grzybowskiej. Także dzięki niemu powstał szpital starozakonnych w 1902 roku. Od 1871 do śmierci kierował warszawską gminą żydowską. Pochowany na cmentarzu żydowskim przy ulicy Okopowej w Warszawie (kwatera 20, uliczka 4).

Nawicz-Nawiczewski Paweł; żył w XVIII w.; budowniczy. Kapitan, budowniczy królewski; pracował przy budowie cuchthausu (domu poprawczego) w Wilnie od 1766 do sierpnia 1772, pobierając po 1500 zł.

Nazimow Władimir Iwanowicz, ur. w 1802, zm. w 1874; generał-adiutant, generał piechoty armii rosyjskiej. Był wojennym gubernatorem wileńskim i generał-gubernatorem grodzieńskim od 10.12.1855 do 1.05.1863. W 1841 w Wilnie badał sprawę osób rzekomo zamie-

szanych w spisku Szymona Konarskiego, wykazał się wówczas bezstronnością i wyrozumiałością. Na stanowisku generał-gubernatora zjednał sobie powszechną przychylność opinii polskiej w Wilnie. Był natomiast krytykowany przez swego następcę generała Michaiła Murawjowa, a także przez biskupa prawosławnego (przedtem unickiego) Józefa Siemaszkę..

Nejman Tomasz,. ur. w 1867 w Wilnie, zm. w 1940 w Mińsku; generał armii rosyjskiej, inżynier, generał brygady WP. W 1888 ukończył wydział mechaniki Morskiej Szkoły Inżynierskiej w Kronsztadzie, potem Akademię Morską w Petersburgu. Był oficerem zawodowym w rosyjskiej marynarce wojennej. Służył początkowo na pancerniku „Impierator Aleksandr", od 1902 był starszym mechanikiem na okręcie „Ałmaz", uczestniczył w wojnie z Japonią i po klęsce pod Cuszimą ocalił i doprowadził okręt do Władywostoku. W 1905 otrzymał awans na pułkownika i w uznaniu zasług bojowych został głównym mechanikiem i p.o. dowódcy krążownika „Riurik". Od 1912 został członkiem komisji nadzoru budowy Floty Czarnomorskiej; generał od 1915. W 1923 zgłosił się do WP; zweryfikowany ze starszeństwem od lipca 1919 i zaliczony do rezerwy oficerów. Od 1932 formalnie w stanie spoczynku – mieszkał w Wilnie, działał w Lidze Morskiej i Kolonialnej. Po agresji sowieckiej w 1939 od razu aresztowany przez NKWD w majątku Bodziszki k. Głębokiego i zamęczony w więzieniu w Mińsku.

Nesterowicz NN (XIX/XX w.), generał-major armii rosyjskiej. Był oficerem sądownictwa wojskowego – generał od 1893 na stanowisku sędziego Okręgowego Sądu Wojskowego w Wilnie.

Nieborski Stanisław, ur.?, zm. 27.05.1644; ksiądz katolicki, biskup sufragan wileński. Uczył się w kolegium jezuickim w Pułtusku; studia ukończył w Krakowie, święcenia kapłańskie otrzymał w 1607. Prekonizowany na urząd 9.01.1634 jako biskup tytularny Methone.

Niedra Andrievs, ur. 8.02.1871 w Tirzā na Łotwie, zm. 25 września 1942 w Rydze; łotewski duchowny luterański, poeta i dziennikarz, premier rządu Łotwy od kwietnia do czerwca 1919 roku. Po ukończeniu gimnazjum ryskiego studiował teologię luterańską na uniwersytecie w Dorpacie. W młodości podejmował próby poetyckie, pracował też jako dziennikarz i redaktor naczelny (m.in. pisma „Austrums" w latach 1903-06). W 1905 roku opowiedział się po stronie konserwatywnych sił społecznych obawiając się rewolucji – potępiał działania łotewskiej i rosyjskiej socjaldemokracji. W 1906 roku objął parafię w Matisi, od 1908 do 1918 roku sprawował nadzór nad okręgiem parafialnym Kalslava-Vietava. Od stycznia 1919 roku przebywał w Lipawie, w obawie przed bolszewizacją Łotwy popierał działalność władz niemieckich na terenie Kurlandii i Inflant. Od kwietnia do czerwca 1919 roku kierował proniemieckim rządem Łotwy, konkurencyjnym wobec gabinetu Karlisa Ulmanisa. Na jesieni 1919 roku podjął współpracę z Zachodnią Armią Ochotniczą księcia gen. Pawła R. Bermondta-Awałowa. Po zakończeniu działań wojennych nie powrócił na Łotwę, objął parafię luterańską w Wilnie. W 1924 roku wrócił do kraju, po czym natychmiast został aresztowany, oskarżony o zdradę stanu i skazany na trzy lata więzienia. Pozwolono mu wyjechać z Łotwy, osiadł w Prusach Wschodnich gdzie sprawował posługę pastoralną. W kwietniu 1942 roku powrócił do Rygi, gdzie próbował zbudować proniemiecki ruch polityczny wśród Łotyszów.

Niedzielski Mieczysław Roman, pseud. „Boruta", „Papuga", „Sadownik", „Żywiciel", syn Aleksandra i Heleny z domu Sobelman, ur. 9.08.1897 w Jeziornej k. Warszawy, zm. 18.05.1980 w Chicago; podpułkownik WP i AK. Do 1914 uczył się w Szkole Zgromadzenia Kupców m. Warszawy, ukończył tu sześć klas, nastepnie pracował jako biuralista. Od marca 1915 służył ochotniczo w armii rosyjskiej, a od grudnia 1917 do kwietnia 1918

– w szwadronie konnych saperów I Korpusu Polskiego gen. J. Dowbor-Muśnickiego. Od stycznia 1919 w Wojsku Polskim, początkowo w 1. Pułku Inżynieryjnym. Od czerwca 1919 dowodził plutonem 2. batalionu saperów, od lipca 1919 dowodził patrolem minerskim przydzielonym do 4., potem 11. Pułku Ułanów na linii demarkacyjnej z Niemcami i Litwą. Od kwietnia 1920 ponownie został dowódcą plutonu saperów w 2. batalionie saperów (w styczniu 1921 przemianowanym na 3. batalion saperów) w Wilnie. Ukończył kurs pontonowy w Modlinie (kwiecień-czerwiec 1921) i wojskowe kursy maturalne w Wilnie, otrzymując w marcu 1923 świadectwo dojrzałości. Od kwietnia 1923 ponownie był dowódcą plutonu w 3. batalionie saperów w Wilnie, od czerwca 1923 dowodził tam kompanią sztabową. Po ukończeniu kursu doszkolenia w Kościuszkowskim Obozie Szkolnym Saperów w Wilnie w 1924 został przydzielony do batalionu maszynowego saperów. Był tam kolejno: dowódcą plutonu, instruktorem w szkole podoficerskiej w l. 1926-1928. Od czerwca 1931 pracował w Instytucie Badań Inżynieryjnych w Warszawie. Od 1936 dowodził kompanią motorową 3. batalionu pancernego. Od maja 1938 był dowódcą kompanii szkolnej batalionu elektrotechnicznego saperów. W czasie kampanii wrześniowej dowodził kompanią reflektorów przeciwlotniczych. W konspiracji od stycznia 1940, był komendantem Obwodu Żoliborz w Warszawie. W powstaniu warszawskim był dowódcą zgrupowania „Żywiciel" na Żoliborzu. Dwukrotnie ciężko ranny. Po kapitulacji (30.09.1944) wyniesiony na noszach, przebywał w obozach jenieckich. W 1945 uwolniony. Początkowo mieszkał w Wielkiej Brytanii, od 1946 w USA.

Niedźwiecki Jan, ur. w 1754 na Inflantach, zm. w 1832 w Wilnie; ksiądz katolicki. Ukończył Uniwersytet Wileński, był regensem Seminarium Głównego w Wilnie. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Niekrasow Piotr, ur.?, zm. w 1881 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Niemirowicz (Niemirycz) Andrzej, h. Klamry, syn Jakuba, ur. w 1462 – zm. w 1541, hetman polny litewski, wojewoda kijowski od 1514. Wraz z hetmanem wielkim litewskim Konstantym Ostrogskim i starostą Czerkawskim Eustachym Daszkiewiczem odniósł 27 stycznia 1527 wielkie zwycięstwo nad Tatarami, w bitwie pod Olszanicą, gdzie poległo 40 000 Tatarów i uwolniono 80 000 jasyru. W czasie II wojny polsko-rosyjskiej 1534-1537 dowodził około dwudziestotysięczną armią polsko-litewską próbującą zdobyć Nowogród Siewierski. Pod jego dowództwem wojsko próbowało zdobyć twierdzę przepływając otaczające ją jezioro na łodziach. Na skutek pomyłki oddziały dostały się jednak pod ogień własnej artylerii. Kontratak obrońców doprowadził do zniszczenia większości sił polsko-litewskich. Sam Niemirowicz wyszedł z klęski cało.

Niemycki Piotr, ur. w 1887, zm. w 1946; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, był proboszczem w Ostrowcu. Parafię po nim objął Henryk Wojniusz.

Niewodniczański Tomasz, syn Henryka i Ireny z Prawocheńskich, ur. 25.09.1933 w Wilnie, zm. 3.01.2010 w Bitburgu; polski fizyk jądrowy, przedsiębiorca, kolekcjoner i bibliofil, twórca jednych z największych na świecie prywatnych kolekcji kartograficznych. Dzieciństwo spędził w Wilnie, gdzie jego ojciec był profesorem Uniwersytetu Stefana Batorego. W 1945 rodzina Niewodniczańskich przeniosła się do Krakowa. Ukończył studia na Wydziale Fizyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1956 wyjechał na stypendium do Instytutu Fizyki Politechniki Federalnej w Zurychu, gdzie w 1963 uzyskał tytuł doktora. W Szwajcarii ożenił się z Marią Luise Simon. Po powrocie do Polski pracował w Instytucie Badań Jądrowych w Świerku, od 1965 jako

kierownik Samodzielnego Laboratorium Budowy Akceleratora Liniowego. W 1970 wyemigrował do Niemiec. Do 1973 pracował w Instytucie Badań nad Ciężkimi Jonami w Heidelbergu i w Darmstadt. Następnie podjął pracę w browarze Bitburger w Bitburgu, należącym do rodziny jego żony. Po jakimś czasie został dyrektorem finansowym browaru. 17 września 2003 roku dr Tomasz Niewodniczański zorganizował w Wileńskiej Galerii Sztuki wystawę pt. *Imago Lithuaniae*. W jej otwarciu uczestniczył m.in. prezydent Rolandas Paksas, minister spraw zagranicznych Antanas Valionis, a sama sala była szczelnie wypełniona przez litewskie elity intelektualne. Warunkiem poprzedzającym zorganizowanie w Wilnie tejże wystawy było żądanie Litwinów, że prezentowane mapy... „nie mogą eksponować związków z Polską lub zależności od Polski".

Niewodniczański Wiktor, ur. w 1872, zm. 9.11.1929 w Wilnie; Inżynier elektryk; Maturę zdał w gimnazjum wileńskim (1890 r.), następnie studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Petersburskiego (1895 r.) i na Wydziale Mechanicznym Warszawskiego Instytutu Politechnicznego. W 1903 r. uzyskał dyplom inżyniera technologa. W lipcu 1902 rozpoczął pracę na stanowisku pierwszego dyrektora nowo budowanej (pod kierownictwem inż. Władysława Malinowskiego) elektrowni miejskiej w Wilnie. Podczas 13-letniej pracy na tym stanowisku przyczynił się do rozwoju Elektrowni Wileńskiej, jednej z pierwszych i nielicznych elektrowni komunalnych na północno-wschodnich obszarach dawnej Rzeczypospolitej. W drugim roku I wojny światowej, po zarządzeniu przez władze rosyjskie przymusowej ewakuacji przed nacierającymi wojskami niemieckimi, we wrześniu 1915 r. przeprowadził energiczne i skuteczne starania w sprawie uchylenia decyzji o wysadzeniu w powietrze Elektrowni Wileńskiej. Wkrótce po odzyskaniu niepodległości Polski powrócił do Wilna, gdzie do śmierci, a więc przez dziesięć lat, rozwijał ożywioną działalność zawodową i społeczną. Był w Wilnie m.in.: kierownikiem Domu Przemysłowo-Handlowego inż. Władysława Malinowskiego, taksatorem Wileńskiego Banku Gospodarstwa Krajowego, przedstawicielem Zjednoczontych Fabryk Maszyn, Kotłów i Wagonów „Zieleniewski, Fitzner, Gamper" w Krakowie oraz Przedsiębiorstwa Wyrobów Kamionkowych Kazimierza Grancowa w Warszawie. Był jednym z najstarszych energetyków polskich, działających na terenie Wileńszczyzny, szczególnie zasłużonym dla rozwoju elektryfikacji, a także życia gospodarczego i społecznego w tym regionie. Na kartach historii zapisał się jako rzetelny fachowiec i aktywny społecznik.

Niezabitowski Cyprian Józef (Kiprijonas Juozapas Nezabitauskis), ur. 12.09.1779 w Bojdatach (Baidotai) koło Szkudów na Żmudzi, zm. 10.07.1837 w Nancy (Francja); ksiądz katolicki, litewski poeta, tłumacz. Pochodził z polskiej rodziny szlacheckiej osiadłej na Żmudzi. Uczył się w szkole w Krożach, w l. 1792-1795 studiował w Akademii Wileńskiej, w 1803 ukończył Seminarium Duchowne w Worniach na Żmudzi. Był księdzem w Worniach, Jurborku, a od 1815 w Welonie. Uczestniczył w powstaniu 1831, po klęsce powstania zbiegł do Prus, mieszkał w Tylży, w 1835 wyjechał do Francji, gdzie w Nancy był kierownikiem polskiej szkoły. Napisał cykl litewskich wierszy poświęconych A. Mickiewiczowi: *Eiliavimas liežuvyje lietuviškai-Žemaitiškame* (1835, wyd. 1931), przetłumaczył na język litewski A. Mickiewicza *Litanię pielgrzymską*. Zmarł śmiercią samobójczą.

Nikandr (Mołczanow), imię chrzestne Mikołaj, ur.?, zm. 5.06.1910 w Petersburgu; duchowny prawosławny, arcybiskup litewski i wileński. Ukończył Akademię Duchowną w Moskwie, był żonaty, wykładał w Seminarium Duchownym w Tambowie, posiadał

tytuł magistra teologii. Po śmierci żony został zakonnikiem i przyjął imię Nikandr; do 1890 był rektorem Seminarium Duchownego w Tambowie; w 1891 został biskupem Narwy, a od 23.08.1895 – rektorem Akademii Duchownej w Petersburgu, później był biskupem symbirskim; litewskim i wileńskim arcybiskupem św. Synod mianował go 27.04.1904. Arcybiskupem wileńskim był 6 lat i były to trudne rządy, bo w l. 1905-1907 w imperium rosyjskim opuściło prawosławie ponad 170 tys. wiernych, którzy przeszli na katolicyzm, w tym 62 tys. w diecezji wileńskiej.

Nowakowski Aleksander, profesor krystalografii Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie przed 1939, po wojnie pracował w Łodzi.

Nowakowski Brunon, ur. 26.09.1890, zm. 22.02.1966; lekarz higienista, profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Od 1937 był kierownikiem Zakładu Higieny USB; w czasie II wojny światowej był profesorem na Polskim Wydziale Lekarskim w Edynburgu, następnie wrócił do kraju i od 1948 organizował Śląską Akademię Medyczną, był pierwszym jej rektorem.

Nowicki Albert, ur. w 1914, zm. w 1962; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; więziony w łagrach, był m.in. proboszczem w Widzach.

Nowicki C. H., żył w XIX w.; zakonnik, trynitarz, grafik. Czynny w Wilnie na początku XIX w. Do 1825 zakonnik w wileńskim klasztorze trynitarzy na Antokolu. Przebywał także w klasztorze trynitarzy w Teofilpolu k. Starokonstantynowa w guberni wołyńskiej. Wykonał miedzioryty: *Mater Dolorosa*, *Dzieciątko Jezus i monogram IHS*, *Matka Boska i monogram MARYA*, *Nieznany święty*, *Głowa w aureoli*.

Nowicki Emilian Klemens, ur. 24.11.1781 w Kożanach na Podlasiu, zm. 4.03.1876 w Woli Pszczołeckiej pod Jasłem; profesor okulistyki „ojciec polskiej chirurgii". Studia odbył w 1810-1812 na Uniwersytecie Wileńskim (kandydat filozofii) i w 1812-1815 w Akademii Medyko-Chirurgicznej Warszawskiej (magister medycyny i chirurgii). Od 1817 profesor okulistyki w Warszawie. W 1823 został dyrektorem tamtejszej kliniki chirurgicznej. Pozostawił prace z zakresu chirurgii, chemii i botaniki. Ogłosił m. in.: *Odejmowanie członków* (1831), *O złamaniu kości...* (1833). Został pochowany na cmentarzu ewangelicko-reformowanym w Zelowie.

Nowicki Placyd, działał w Wilnie w l. 1775-1781; ksiądz katolicki, franciszkanin, doktor teologii i filozofii. W 1772 był profesorem. W latach 1779-1781 pełnił funkcję kierownika drukarni franciszkanów w Wilnie. Za jego czasów i przy jego pomocy zlikwidowano oficynę. Druków nie podpisywał. Ogłosił drukiem dwie prace (1772,1778).

Nowik Władysław, ur. w 1909 roku w Warszawie, zm. w 1979 tamże; pułkownik dyplomowany saperów, inżynier. W 1928, po ukończeniu gimnazjum i zdaniu egzaminu dojrzałości, dostał się na Uniwersytet Warszawski, w którym ukończył 3 semestry i wstąpił wojska, do 7 Pułku Piechoty Legionów, został skierowany na kurs unitarny do Szkoły Podchorążych Piechoty w m. Różan. W latach 1930-1933 ukończył Szkołę Podchorążych Inżynierii i mianowano go podporucznikiem, służbę zawodową rozpoczął w 3 Batalionie Saperów w Wilnie na stanowisku dowódcy plutonu saperów, w następnym roku został dowódcą plutonu szkolnego w Szkole Podchorążych Saperów. Po napadzie Niemiec hitlerowskich na Polskę brał udział w walkach frontowych, po kampanii wrześniowej 1939 przedostał się do Francji, gdzie uczestniczył w organizowaniu i szkoleniu polskich oddziałów. Po upadku Francji ewakuował się do Anglii, tam ukończył pierwszy kurs w Wyższej Szkole Wojskowej na Obczyźnie. W 1941 został skierowany na wzmocnienie polskich oddzia-

łów organizowanych w ZSRR. Wraz z armią Andersa wyszedł z Rosji na Bliski Wschód, a następnie był szefem sztabu dowódcy saperów II Korpusu w działaniach bojowych we Włoszech, po zakończeniu wojny wrócił do Polski i pracował w przedsiębiorstwach budowlanych w odbudowie Warszawy.

Nowodworski Witold, syn Witolda i Marii z Kowzanów, ur. w 1907 w Nieżynie na Ukrainie, zm. w 1978 w Lublinie; doktor nauk humanistycznych, pracownik biblioteki KUL. Od 1921 mieszkał w Wilnie, po ukończeniu Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w Wilnie, rozpoczął studia na Wydziale Humanistycznym USB. Po uzyskaniu stopnia magistra historii pracował w Bibliotece Uniwersytetu Stefana Batorego do sierpnia 1939. Walczył w Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego, w 1944 został wcielony do LWP, ranny pod Kołobrzegiem. W 1945 podjął pracę w Instytucie Bałtyckim w Bydgoszczy jako bibliotekarz. W l. 1948-1949 był kustoszem w Państwowym Instytucie Książki w Łodzi, od października 1949 do przejścia na emeryturę w 1973 był pracownikiem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Doktorat uzyskał w 1960 na Uniwersytecie Łódzkim na podstawie rozprawy pt. *Bibliograficznych ksiąg dwoje Joachima Lelewela.*

Nykiel Bolesław, żył w XX w.; kapitan piechoty. W Korpusie Ochrony Pogranicza służył od 1938. Do mobilizacji we wrześniu 1939 był dowódcą 2 kompanii granicznej „Rykonty" baonu KOP „Troki" na Wileńszczyźnie. We wrześniu 1939 służył w odtworzonym baonie KOP „Troki".

O

Oborewicz Krzysztof (Kristupas Abaravičius), ur. 23(13).11.1868 w Radejkiszkach w powiecie święciańskim, zm. 29.01.1930 w Iwju; ksiądz katolicki. Z pochodzenia był Litwinem, uczył się w domu, w 1887 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, które ukończył w 1891 i otrzymał święcenia kapłańskie, następnie przez jeden rok był wikarym w parafii Ikaźń, następnie wysłano go na stanowisko proboszcza do Kalinówki k. Białegostoku, w 1897 został przeniesiony do Knyszyna, gdzie pracował 15 lat; w 1912 powierzono mu parafię w Iwju w d. powiecie lidzkim, gdzie był duszpasterzem do śmierci.

Obrembski Józef, syn Justyna Wincentego i Anny z Kołaczkowskich, ur. 19.03.1906 w Skarżynie Nowym koło Zambrowa, zm. 7.06.2011 w Mejszagole pod Wilnem; duchowny katolicki, prałat, działający na Wileńszczyźnie; obywatel Republiki Litewskiej. Pochodził z ziemi łomżyńskiej. W 1926 rozpoczął studia w seminarium duchownym w Wilnie, kształcił się na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batorego. 12 czerwca 1932 przyjął święcenia kapłańskie. Pracę duszpasterską rozpoczął od wikariatu w Turgielach. Od 1950 pełnił obowiązki proboszcza w Mejszagole. Mimo zakazów prowadził działalność duszpasterską: katechezę wśród dzieci, udzielał sakramentów świętych (również potajemnie), jeździł po kolędzie, odwiedzał chorych. Wielokrotnie był przesłuchiwany przez funkcjonariuszy sowieckiej służby bezpieczeństwa. Władze regionu wileńskiego nadały mu tytuł Honorowego Obywatela Rejonu Wileńskiego. W 2008 otrzymał z rąk ambasadora Janusza Skolimowskiego pierwszą na Litwie Kartę Polaka.

Obrębski Kazimierz, żył w XIX w.; budowniczy. Podobno był oficerem Wojska Polskiego, według *Historii architektury litewskiej*, t. III., zbudował kościół i dzwonnicę w Pobojsku w powiecie wiłkomierskim; według *Lietuvos katalikų bažničios*, kościół p.w. Trójcy Przenajświętszej w Pobojsku projektował architekt J. Levoisier, kościół zbudowano w l. 1821-1836.

Obtułowicz Adam, pseud. „Leon", „Karol", „Podgórski", używał nazwiska Stefan Skubało, syn Adama i Karoliny z Biechów, ur. 5.07.1897 w Dukli, zm. 7.03.1941 w Grodnie; podpułkownik. Od września 1914 w Legionach Polskich. Służył w II batalionie 1. pułku piechoty. W 1915 przeniesiony na krótko do 6. pułku piechoty, w tym samym roku powrócił do 1. pułku piechoty. Po kryzysie przysięgowym wcielony do armii austro-węgierskiej. Od września 1917 do marca 1918 służył w 100. pułku piechoty, następnie do października 1918 w batalionie szturmowym 12. Dywizji Piechoty. Pod koniec 1918 wstąpił do Wojska Polskiego. Został przydzielony do 5. Pułku Piechoty Legionów, a od 1919 służył w 1. Pułku Piechoty Legionów. Brał udział w wojnie z bolszewikami; uczestniczył m.in. w walkach o Kijów w 1920. Do 1923 służył w 1. Pułku Legionów, jednocześnie w połowie 1921 został przydzielony do Szkoły Wojskowej Gimnastyki i Sportu. W 1925 na krótko odkomenderowany do Sztabu Głównego. Następnie w Oddziale II Sztabu Głównego. W kwietniu 1932 przeniesiony do Korpusu Ochrony Pogranicza. W l. 1933-1935 dowodził batalionem KOP „Snów". Od grudnia 1935 był dowódcą batalionu KOP „Budsław" na Wileńszczyźnie. W l. 1936-1939 –dowódca batalionu 1. Pułku Legionów w Wilnie.

W kampanii wrześniowej 1939 w Ośrodku Zapasowym 1. Dywizji Piechoty Legionów w Wilnie. Po agresji sowieckiej przeszedł na Litwę. Z obozu internowania w Połądze zbiegł 3.10.1939. Po przybyciu do Wilna skupił wokół siebie grupki oficerów garnizonu wileńskiego – został komendantem „Kół Pułkowych". W grudniu 1939 przeprowadził rozmowy z przedstawicielami SZP (Służba Zwycięstwu Polski). Zgodził się objąć stanowisko dowódcy wojewódzkiego ZSP, ale wobec sprzeciwu części działaczy podziemia zrezygnował na rzecz pułkownika Nikodema Sulika. Od grudnia 1939 do marca 1940 był szefem sztabu dowódcy ASP w Wilnie. Używał nazwiska Stefan Skubało i pseudonimów „Leon", „Karol Podgórski", „Karol", „Jan Podgórski". Od marca 1940 przebywał w Białymstoku, organizując jako komendant Okręg ZWZ Nowogródzko-Wileński. W lecie 1940 dokonał inspekcji terenu. Prawdopodobnie w wyniku zdrady, 5.10.1940 został aresztowany przez NKWD w Białymstoku. Więziony i przesłuchiwany w Białymstoku, Mińsku i w Moskwie na Łubiance. Po 28.11.1940 podczas przewożenia go do Białegostoku zbiegł. Popełnił samobójstwo podczas próby ponownego zatrzymania go przez NKWD, wg danych NKWD – zginął 7.03.1941.

Obuchow Wiktor, ur. 6.01.1899 w Nikolskoje w orenburskiej guberni, zm. 26.11.1975; generał pułkownik armii sowieckiej. Uczestniczył w wojnie domowej w Rosji, w 1934 ukończył Akademię Wojskową im. Frunzego. Podczas wojny sowiecko-niemieckiej dowodził dywizja pancerną; w lipcu 1944 na czele 3 Korpusu Zmechanizowanego zdobył Wilno i następnie pozostałe miasta litewskie. Przez pewien czas rezydował w Wilnie.

Ochocki Stanisław, ur. w 1907, zm. w 1977 w Olsztynie; prawnik, sędzia, adwokat, żołnierz Armii Krajowej w Wilnie, szef sądownictwa wojskowego Okręgu Wileńskiego Armii Krajowej. W styczniu 1945 ppor. S. Ochocki został mianowany zastępcą Głównego Pełnomocnika Rządu Tymczasowego ds. ewakuacji ludności polskiej z Litewskiej SRR. Aresztowany przez NKWD. Po przejściu dwukrotnie więzienia śledczego, obozów etapowych w Mińsku i Juchnowie oraz łagrów w rejonie Workuty, w 1956 przyjechał do Polski i osiadł w Olsztynie. Do 1964 wykonywał zawód adwokata. Pochowany na cmentarzu w Olsztynie.

Odincow Nikifor Fiedorowicz, ur. w 1852, zm. w 1906; duchowny prawosławny, historyk Cerkwi, pedagog. W 1873? ukończył prawosławne seminarium duchowne w Witebsku, w 1877 – prawosławną Akademię Duchowną w Petersburgu ze stopniem kandydata nauk. Od 1877 wykładał w szkołach w Astrachaniu; od 1882 był inspektorem szkół ludowych w guberni wileńskiej; od 1889 – inspektor Wileńskiego Okręgu Szkolnego; badał księgi unickie, opublikował kilka prac o Kościele unickim na Wileńszczyźnie.

Odlanicki-Poczobutt Stanisław, ur. w 1898, zm. w 1981; docent doktor nauk rolnych. Studiował w Kijowie, był żołnierzem I Korpusu Polskiego gen. Dowbora-Muśnickiego, następnie studiował na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie i był tam pracownikiem naukowym, po II wojnie światowej od 1949 w Instytucie Włókien Łykowych w Poznaniu, jako wicedyrektor naukowy; bibliofil i erudyta.

Odulewicz Adam, ur. ok. 1602 na Litwie, zm. 6.04.1637 w Połocku; jezuita, malarz. Wstąpił do zakonu 8.09.1626; nowicjat odbył w Wilnie przy kościele św. Ignacego. Z wykształcenia był malarzem. Od 1628 przebywał stale w Połocku i pełnił obowiązki zakrystiana. O jego pracach nie zachowały się żadne wiadomości.

Odyniec Wincenty, ur. 1865 Liwinkowie na Ziemi Mińskiej, zm. w 1952 w Milanówku; generał-major armii rosyjskiej, generał dywizji WP. Od 1883 w służbie rosyjskiej, w 1888 ukończył Oficerską Szkołę Piechoty w Wilnie

i w stopniu oficera służył w Zamościu. Jako dowódca kompanii walczył w l. 1904-1905 na froncie japońskim, w I wojnie światowej był dowódcą od baonu do dywizji piechoty – pułkownik od 1915, generał-major od 1917; potem oficer sztabu Kijowskiego Okręgu Wojskowego. W l. 1917-1918 dowodził Brygadą Piechoty i czasowo 1 Dywizją Strzelców w 1 Korpusie Polskim w Rosji. Od grudnia 1918 w Wojsku Polskim: z-ca dowódcy 1 Dywizji Piechoty Litewsko-Białoruskiej i krótko dowódca Etapów w Białymstoku i Wołkowysku, od lipca 1919 dowodził 3 Dywizją Strzelców, później w wojskach wielkopolskich – generał dywizji od lipca 1919. W 1920 dowodził 17 Dywizją Piechoty na froncie bolszewickim, odwołany na skutek niepowodzeń, został bez przydziału i w 1921 przeniesiony w stan spoczynku. Mieszkał w Milanówku, manifestował „antysanacyjność".

Ogiński Grzegorz Antoni, h. własnego, książę, ur.?, zm. w 1709; hetman wielki litewski od 1709; hetman polny litewski od 1703; starosta generalny żmudzki od 1698; chorąży wielki litewski od 1687, cześnik wielki litewski od 1684, starosta tryski, mścibowski, omieciński, jezierzycki, telszewski. Był jednym z przywódców powstania szlachty litewskiej przeciwko Sapiehom. W czasie wojny domowej na Litwie odniósł zwycięstwo nad stronnikami sapieżyńskimi w bitwie pod Olkienikami 18 listopada 1700. Był bliskim współpracownikiem króla Augusta II, który 20 listopada 1703 nadał mu buławę polną litewską a w 1709 buławę wielką. W 1705 został kawalerem Orderu Orła Białego.

Ogiński Jan, h. własnego, książę na Kozielsku, żył w XVIII/XIX w.; generał-major armii rosyjskiej. Magnat litewski, był oficerem wojsk litewskich – pułkownik od 1789. Uczestnik wojny 1792 z interwencją rosyjską w składzie 1 Dywizji Litewskiej. Po zwycięstwie targowiczan służył w wojsku rosyjskim – generał od 1818.

Ogiński Jan Samuelowicz (Samuelewicz), h. własnego, książę, ur. w 1619, zm. w 1684; hetman polny litewski w l. 1682-1684; wojewoda mścisławski od 1672, pisarz polny litewski w 1668, podwojewoda wileński w l. 1664-1665.

Ogiński Ludwik Karol, ur. ok. 1680, zm. w 1718; ksiądz katolicki, biskup smoleński. Był proboszczem w Bobrujsku i kanonikiem wileńskim. 22.11.1717 prekonizowany biskupem smoleńskim. Zmarł wkrótce po swej nominacji.

Ogoń-Dogonowskij Arkadij Płatonowicz, żył w XIX/XX w.; generał- lejtnant armii rosyjskiej. W 1915 był szefem artylerii Wileńskiego Okręgu Wojskowego w Wilnie.

Okielewicz Jan, ur. ok. 1574-1576, zm. po 1618; kaznodzieja ariański. Studiował na Uniwersytecie Królewieckim; działał jako kaznodzieja na Litwie.

Okulicz-Kozaryn Jarosław, syn Wincentego, ur. w 1888 w Kazaniu? Zm.?. porucznik lotnictwa armii rosyjskiej, pułkownik dypl. WP. Urodził się w rodzinie Wincentego Okulicz-Kozaryna, generała armii rosyjskiej. Ukończył szkołę wojskową w Rosji; w okresie I wojny światowej był porucznikiem lotnictwa rosyjskiego, w l. 1914-1916 brał udział w walkach frontowych z Niemcami. W 1915 za zbombardowanie niemieckich składów amunicji, razem z pilotem I. Orłowem, z którym latał jako obserwator, został odznaczony krzyżem św. Jerzego; w 1916 był wykładowcą w szkole obserwatorów lotniczych w Kijowie. Działał na froncie, m.in. w Tallinie, na Lubelszczyźnie i we wschodniej Małopolsce. W 1919 w stopniu majora został dowódcą misji wojskowej gen. Hallera i wyjechał na Syberię do oddziałów V Dywizji Syberyjskiej. W l 20-tych i 30-tych był dowódcą 29 pułku Strzelców Kaniowskich. Od 13 września 1939 został dowódcą Obozu Warownego Wilno, jego zadaniem było zorganizowanie obrony

Wilna przed Armią Czerwoną. 19.09.1939 obrońców Wilna wyprowadził na Litwę, gdzie został internowany.

Olański Dionizy, ur. 9.10.1883 w Stanisławowie, zm. 31.07.1950; inżynier architekt. W 1922 ukończył politechnikę we Lwowie; pracował w dyrekcji PKP we Lwowie, następnie w Stowarzyszeniu Mieszkaniowego Budownictwa ZUS oraz jako kierownik oddziału Polskiego Towarzystwa Budowlanego w Wilnie; prowadził wykłady na kursach drogomistrzów kolejowych we Lwowie. Ogłaszał artykuły w „Przeglądzie Budowlanym". Uprawiał malarstwo, ceramikę, wykonywał kilimy. Po drugiej wojnie światowej pracował w Biurze Odbudowy Stolicy.

Olechnowicz Kajetan, ur. 10.08.1804 w Terespolu k. Polewenia na Litwie, zm. 1874 w Osowie w powiecie lidzkim; ksiądz katolicki, pisarz litewski. Uczył się w szkole powiatowej w Traszkunach, po jej ukończeniu w 1827 wstąpił do nowicjatu kanoników laterańskich, w 1830 wystąpił z zakonu i w l. 1830-1832 studiował w Wyższym Seminarium Duchownym w Wilnie; seminarium ukończył ze stopniem kandydata teologii; w 1832 otrzymał święcenia kapłańskie i został wikarym w Obelach, w 1840 przeniesiono go do Siemieliszek; w l. 1842-1848 był wikarym w Strunojciach w powiecie święciańskim; w 1848 został proboszczem parafii w Mereczu; w 1867 był proboszczem w Osowie. Wydał w języku litewskim elementarz dla dzieci (Wilno 1846) oraz zbiorek baśni i pieśni (Wilno 1861).

Olszewski (Ališauskas), Michał, ur. ok. 1712 w powiecie rosieńskim na Żmudzi, zm. ok. 1779; ksiądz katolicki, członek zakonu kanoników regularnych, pisarz religijny. Ok. 1712 wstąpił do zgromadzenia kanoników regularnych; przez trzy lata przebywał w klasztorze w Widzieniszkach, następnie cztery lata przebywał w klasztorze w Michaliszkach w powiecie wileńskim, gdzie uczył się w seminarium duchownym. Następnie sześć lat był kaznodzieją w Wornianach, Szeszolach, Widzieniszkach i w innych parafiach na Litwie. W 1761 w Akademii Wileńskiej uzyskał stopień doktora teologii, od 1755 do 1761 był wizytatorem prowincji polskiej i litewskiej kanoników regularnych. Wydał w języku litewskim popularny utwór religiny *Broma atwerta ing wiecznasti...* (Wilno 1753), wzorując się na polskim utworze *Wyprawa duszy na tamten świat*. Było 20 wydań litewskich tego utworu.

Onichimowski Feliks, żył w XIX/XX w.; prawnik, zastępca profesora administracji na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie; na USB pracował do 1928 roku.

Opaliński Łukasz, ur. 1612, zm. 1662; architekt. Czynny w Wilnie i na Białorusi; jeden z pierwszych architektów w b. Wielkim Księstwie Litewskim, autor traktatu o architekturze (Kraków, 1659).

Ordonówna Hanka, pseud. Ordonka, właściwie Maria Anna Tyszkiewicz, z domu Pietruszyńska, pseud. literacki Weronika Hort, ur. 25.09.1902 w Warszawie, zm. 8.09.1950 w Bejrucie; piosenkarka, autorka wierszy oraz tekstów piosenek, tancerka i aktorka. Pochodziła z rodziny kolejarza. W dzieciństwie uczęszczała do szkoły baletowej przy Teatrze Wielkim w Warszawie, a w wieku 16 lat debiutowała w teatrzyku „Sfinks". W okresie występów w teatrze „Wesoły Ul" w Lublinie zyskała popularność jako wykonawczyni piosenek o tematyce żołnierskiej. Po upadku lubelskiego teatru wróciła do Warszawy i podjęła pracę w kabarecie „Miraż", a później rozpoczęła karierę jako szansonistka w kabarecie „Qui Pro Quo". Ogromną rolę w ukształtowaniu jej scenicznej dojrzałości odegrał Fryderyk Jarosy. Pod jego kierunkiem wykształciła swój niepowtarzalny styl, stając się dojrzałą artystką. Sławę, nieprzemijającą do wybuchu wojny, dało jej wykonanie piosenki *Miłość ci wszystko wybaczy* z filmu *Szpieg w masce* z 1933. Piosenka ta stała się w pewnym sensie

wizytówką Hanki Ordonówny. Występowała za granicą, m.in. w Paryżu, Berlinie i w Wiedniu. W 1931 została żoną hrabiego Michała Tyszkiewicza, który był też autorem tekstów wielu jej piosenek. Mimo że została hrabiną, nadal występowała w kabarecie i dodatkowo jeździła konno w rewii cyrkowej. Intensywna praca spowodowała powrót choroby płuc, z której udało jej się wyleczyć dzięki intensywnej opiece męża i lekarzy. Po powrocie do zdrowia koncertowała w Stanach Zjednoczonych, skąd powróciła do Polski jesienią 1939 roku. Po wybuchu II wojny światowej przebywała początkowo w Warszawie, gdzie jesienią 1939 została uwięziona na Pawiaku, skąd wydobył ją mąż i sprowadził do Wilna. Aresztowana przez NKWD po aneksji Litwy przez ZSRR, została wywieziona do łagru w Uzbekistanie, a jej mąż został wywieziony w głąb Rosji. W czasie zesłania powróciła jej choroba płuc z uwagi na trudne warunki życia. Po uwolnieniu w następstwie układu Sikorski-Majski Ordonówna początkowo zorganizowała teatr w polskim ośrodku w Tocku, później jednak zajęła się organizowaniem pomocy dla osieroconych dzieci polskich wygnańców. Z uwagi na stan zdrowia ewakuowana do Taszkientu, w tym okresie też spotkała się ponownie z mężem. Ewakuowana razem z sierocińcem przez Bombaj w Indiach do Bejrutu w Libanie. Pogarszający się stan zdrowia zmusił ją do zamieszkania z mężem w Bejrucie i poważniejszego leczenia. Zmarła w Bejrucie na gruźlicę i tam pochowana. Pod pseudonimem Weronika Hort wydała zbiór szckiców *Tułacze dzieci* (Bejrut 1948).

Orechwa (Ariechwa) Mikołaj *vel* Mikołaj Kłyszko *vel* Mikołaj Malinowski, ur. 24.11. 1902 w Borunach w powiecie oszmiańskim, zm.?; pułkownik LWP pochodzenia białoruskiego, kierownik Wydziału Personalnego i dyrektor Departamentu Kadr i Szkolenia MBP w l. 1944-1955. Od 1919 był żołnierzem Armii Czerwonej, wziął udział w wojnie bolszewicko-polskiej i w bitwie pod Warszawą w 1920 przeciwko Polsce. W 1920 wstąpił do WKP (b). Do 1923 był sekretarzem komitetu gubernialnego w Nowgorodzie, w latach 1923-1924 był sekretarzem KC Komsomołu Białorusi. Jako delegat Białorusi uczestniczył w II Zjeździe Komsomołu i Kongresie Komunistycznego Międzynarodowego Związku Młodzieży. W 1924 skierowany do pracy komunistycznej w II RP, gdzie przebywał trzykrotnie w latach 1924-1930, 1934-1935 i 1936-1937, ukrywając się pod fałszywymi nazwiskami Malinowski *vel* Kłyszko. W 1926 został aresztowany w Wilnie i skazany na 5 lat więzienia. Od 1926 członek KC Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. W 1935 został delegatem Zachodniej Białorusi na VII Kongres Kominternu. W latach 1936-1939 przebywał w Pradze, gdzie został uwięziony. W grudniu 1939 dzięki porozumieniu niemiecko-radzieckiemu wyjechał do ZSRR. W 1944 oddelegowany do pracy w polskim MBP, gdzie w stopniach majora, podpułkownika i pułkownika był na stanowisku Kierownika Wydziału Personalnego MBP. Po 1956 powrócił do ZSRR. Był członkiem PPR i PZPR.

Orłowski Eugeniusz, ur. 10.12.1858 w Wilnie, zm. w 1929 w Warszawie, pułkownik armii rosyjskiej, tytularny generał brygady WP. Pochodził z rodziny powstańca z 1863. Kształcił się w Wilnie, w 1879 po ukończeniu korpusu kadetów został oficerem rosyjskiej piechoty. Jako dowódca baonu walczył 1904-1905 na froncie japońskim; w 1911 przeszedł w stan spoczynku w stopniu pułkownika. Reaktywowany z wybuchem I wojny światowej: został komendantem okręgu poborowego w Samarze – m.in. sprawował tam nadzór nad obozami jenieckimi; pomagał jeńcom-Polakom. W 1919 został intendentem 5 Dywizji Strzeleckiej Wojska Polskiego na Syberii, przeszedł z nią szlak bojowy; po kapitulacji – wbrew warunkom umowy – uwięziony przez bolszewików. Wolność odzyskał 1921 na mocy traktatu ryskiego. Schorowany i za-

łamany psychicznie przybył do Polski – do służby nie nadawał się i do 1923 pozostawał bez przydziału. Zamieszkał w Wilnie, zmarł w Warszawie, pochowany na cmentarzu Powązkowskim.

O'Rourke Edward, ur. 26.10.1876 w Basinie w pow. nowogródzkim, zm. 27.06.1943 w Rzymie, ksiądz katolicki, biskup ryski i gdański. Ukończył w 1903 ekonomię na politechnice w Rydze, w 1908 teologię w Innsbrucku. Od 1908 był profesorem Seminarium Duchownego w Petersburgu, w 1911-1917 – proboszczem tamtejszej parafii św. Stanisława. Mianowany biskupem ryskim sakrę biskupią otrzymał 15.12.1918 w Wilnie. W 1922 został administratorem apostolskim, a w 1926 – pierwszym biskupem diecezji gdańskiej. Szykanowany przez hitlerowców zmuszony został do rezygnacji w 1938.

Orynżyna Janina z Jankowskich, ur. 24.06. 1893 w Wilnie, zm. 3.02.1986; znawczyni i propagatorka rzemiosła i sztuki ludowej, autorka licznych książek poświęconych tej problematyce. Siostra poety, Jerzego Jankowskiego (1887-1941) i żona chemika, Tadeusza Orynga (1883-?). W latach 20. przeniosła się z Wilna do Warszawy.

Osikiewicz, Owsiukiewicz, Aleksander, działał w l. 1747-1763; architekt. Zaprojektował i zbudował cerkiew bazylianów w Borunach w powiecie oszmiańskim.

Osikowski Mikołaj Ignacy, ur. 18.12.1873 w Skierniewicach, zm. 5.06.1950 w Kirkaldy w Szkocji; generał brygady WP. Od 1892 służył w rosyjskiej piechocie, od 1894 jako oficer brał udział w wojnie z Japonią 1904-1905. Podczas I wojny światowej był dowódcą pułku – walczył na froncie austriackim, bułgarskim i tureckim w Grecji. Stamtąd w 1918 dostał się do Francji i wstąpił do armii gen. J. Hallera. Do kraju wrócił w 1919 jako p.o. dowódcy Dywizji Strzelców. Generał od lipca 1919; na froncie bolszewickim pełnił funkcje: zastępcy dowódcy 11 Dywizji Piechoty, dowódcy 21 Dywizji Piechoty, dowódcy Grupy Operacyjnej „Dolna Wisła" w Płocku; w l. 1920-1921 był dowódcą 2 Dywizji Piechoty Litewsko-Białoruskiej. Po wojnie – dowódcą 29 Dywizji Piechoty. W 1923 przeniesiony w stan spoczynku. Pracował na roli w Karaciszkach k. Wilna, potem zamieszkał w Wilnie. Po kampanii 1939 przedostał się do Francji i przebywał w ośrodku szkolnym w Vichy – związał się z grupą gen. Biernackiego-Dęba spiskującą przeciwko gen. Wł. Sikorskiemu. Do końca wojny przebywał bez przydziału w Wielkiej Brytanii ; przeszedł przez obóz w Bute w Szkocji („Wyspa Wężów"). W 1942 przeniesiony w stan nieczynny. Na stałe osiadł w Szkocji, zmarł w Kirkaldy.

Oskierka Jan Mikołaj, syn Ludwika, ur. w 1735, zm. w 1797; generał-major wojsk litewskich. Dziedzic rozległych włości na Litwie i Polesiu z ośrodkiem w Barbarowie. Jako oficer rosyjski uczestniczył w wojnie siedmioletniej, służył potem w wojsku litewskim – od 1782 strażnik polny z patentem generała. Później wojski mozyrski, podkomorzy nadworny i szambelan Stanisława Augusta. Jako poseł na Sejm Wielki był gorącym rzecznikiem reform i entuzjastą Konstytucji 3 Maja. Po jej obaleniu aktywny i ofiarny działacz sprzysiężenia insurekcyjnego na Litwie. Tuż przed wybuchem powstania 1794 aresztowany przez Rosjan i zesłany na daleką północ. Ułaskawiony przez cara Pawła I uzyskał zgodę na powrót do kraju, ale podczas podróży zmarł w Bieriezowie na brzegu Morza Białego.

Oskierko Michał, ur. w 1836 w Mińsku, zm. 10.05.1865 w Mohylewie; lekarz, komisarz powstańczy województw: mohylewskiego i mińskiego w czasie powstania styczniowego. Pochodził z rodziny szlacheckiej. Ukończył gimnazjum w Świsłoczy i Wydział Medyczny Uniwersytetu Moskiewskiego. Wykonywał zawód wolnego lekarza. Od 1862 pracował

na terenie powiatów: sieneńskiego i oszmiańskiego. Po wybuchu powstania styczniowego wyjechał do Wilna, gdzie mianowany został komisarzem województwa mohylewskiego. Po rychłym upadku powstania w tym regionie uzyskał nominację na godność komisarza województwa mińskiego. Aresztowany został 4.11.1864 w czasie podróży koleją do Petersburga. W śledztwie odmówił składania wyjaśnień, ale jego rolę w powstaniu wydali jego współpracownicy, kiedy śledczy przekazali im nieprawdziwą informację o jego śmierci. Rozstrzelano go 10 maja (28 kwietnia starego stylu) 1865 roku w Mohylewie. Rodzina i przyjaciele zabiegali u Murawjowa o zmianę wyroku i uzyskano nawet jego obłudną zgodę. Odpowiedni dokument celowo dostarczono jednak do Mohylewa już po zaplanowanym terminie egzekucji.

Ostritz Jan Jerzy z Trzebnicy; architekt, franciszkanin. Budował kościół w Grabowie na Wileńszczyźnie (wykończył go brat Tomasz Andrzej, architekt z Czech).

Ostrowski Franciszek Ksawery, ur. w 1866 Jekaterinosławlu, zm. w 1957 w Olsztynie; generał-brygady WP. Był synem politycznego zesłańca; w Jekatierinosławlu ukończył szkołę junkrów, od 1887 był oficerem piechoty rosyjskiej. Jako dowódca baonu walczył w l. 1904-1905 przeciwko Japonii, w I wojnie światowej był dowódcą pułku na froncie niemieckim. Po rewolucji 1917 czynny w Związku Wojskowych Polaków w Rosji, potem dowódca 3 i 1 Pułku Strzelców, wreszcie taborów dywizyjnych w I Korpusie Polskim. Po przybyciu do Polski w 1918 został dowódcą Samoobrony Ziemi Suwalskiej, w 1919 dowódcą Grodzieńskiego Pułku Piechoty i Brygady Piechoty w 2 Dywizji Piechoty Litewsko-Białoruskiej – generał WP od 1919. Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej – sukcesów nie odniósł, w 1919 odwołany z frontu. Przewodniczył potem różnym komisjom w Dowództwie Okręgu Generalnego Warszawa i w instytucjach centralnych administracji wojska. W 1921 przeniesiony w stan spoczynku. – mieszkał w Warszawie, następnie w Wilnie, po II wojnie światowej „repatriował się" do Olsztyna, tam zmarł i został pochowany.

Ostrowski Jan, ur. 10.01.1611 w Porcicy powiatu wieluńskiego, zm. 15.03.1644; duchowny kalwiński, działacz religijny. Do Wielkiego Księstwa Litewskiego przybył w 1630, był diakonem i katechetą w Kiejdanach, od 1632 zastępcą konseniora dystryktu podlaskiego w Sielcach koło Brześcia. W l. 1633-1634 był katechetą na dworze Janusza Radziwiłła Następnie wyjechał na studia do Londynu, a po powrocie na Litwę był kaznodzieją w Kiejdanach; później działał w Węgrowie. Wydał m.in. pracę: *Obrona niewinności ewangelickiej przeciw niesłusznej heretyctwa pomowie...* 1640.

Oszkinis Władysław, ur. 19.06.1910 w Suwałkach, zm. 28.09.1967 w Poznaniu) – doktor ogrodnictwa, jeden ze współtwórców Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, badacz roślin ozdobnych. W 1928 ukończył średnią szkołę ogrodniczą w Wilnie, by zostać w niej instruktorem kwiaciarstwa. Naukę kontynuował w Państwowej Szkole Ogrodniczej w Poznaniu, a w 1937 wrócił do Wilna, gdzie nadal nauczał kwiaciarstwa i drzewoznawstwa. Aktywny członek Wileńskiego Towarzystwa Ogrodniczego. W latach 1939-1945 jeniec obozów Prenzlau, Neubrandenburg, Gross-Born i Sandbostel. Po uwolnieniu zorganizował Szkołę Rolniczo-Ogrodniczą w Niederlangen dla Polaków – byłych więźniów, żołnierzy i jeńców, którą kierował do 15 czerwca 1947. Dalsza kariera zawodowa przedstawia się następująco: 1948 – dyplom inżyniera ogrodnictwa w Wyższej Szkole Gospodarki Wiejskiej w Łodzi, 25 maja 1950 – dyplom magistra na SGGW w Warszawie, 1949-1952 – asy-

stent na SGGW w Warszawie (Katedra Roślin Ozdobnych), 14 lipca 1952 – doktoryzacja na SGGW w Warszawie, 1 października 1952 – kierownik Katedry i Zakładu Roślin Ozdobnych Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu, 1 września 1954 – tytuł zastępcy profesora, 1 lutego 1959 – tytuł docenta, 1962-1964 – kierownik Zakładu Roślin Ozdobnych w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie, 28 maja 1966 tytuł profesora nadzwyczajnego nauk rolniczych. Był członkiem Komisji ds. Roślin Ozdobnych Rady Naukowo-Technicznej przy Ministerstwie Rolnictwa (od 1960). Od 1967 członek rady programowej miesięcznika „Ogrodnictwo".

Owsianko Antoni Wilhelm Adam, syn Edmunda i Karoliny z Lebiechów, ur. 25.04.1870 w Czernieńcu w powiecie krasnostawskim, zm. 6.05.1929 w Wilnie; prawnik, wiceprezes sądu okręgowego w Wilnie. Ukończył Wydział Prawa Uniwersytetu Petersburskiego, pracował jako nauczyciel matematyki i języka łacińskiego w szkołach średnich w Rosji. Od 19 września 1907 r. do 16 lutego 1913 r. był adwokatem pomocniczym przysięgłym przy Petersburskiej Adwokaturze. Do 1920 był adwokatem w Rosji. W 1920 mianowany sędzią okręgowym w Grodnie; od 1921 był sędzią apelacyjnym przy Wileńskim Sądzie Apelacyjnym, potem sędzią okręgowym przy Sądzie Okręgowym w Wilnie.

P

Pabrėža Jerzy Ambroży, ur. 15.01.1771 we wsi Večiai w rejonie Szkudy (Skuodas) na Żmudzi, zm. 11.11.1849 w Kretyndze; ksiądz katolicki, franciszkanin, botanik, pisarz religijny, poeta. W l. 1793-1794 studiował w Szkole Głównej Litewskiej w Wilnie, w 1796 ukończył Seminarium Duchowne w Worniach; był księdzem w Szydłowie, Raudenach, Twerze, Płungianach na Żmudzi. W 1816 wstąpił do zakonu fanciszkanów w Kretyndze, gdzie przebywał do śmierci. Pisał po polsku, po łacinie oraz w narzeczu żmudzkim; pozostawił prace z botaniki, medycyny, farmakologii, geografii; pozostawił też rękopiśmienny zbiorek wierszy w języku żmudzkim.

Pac Jan, żył w XVII w.; ksiądz katolicki. Był sekretarzem królewskim, proboszczem słonimskim i kanonikiem wileńskim. 16.09.1647 prekonizowany biskupem inflanckim nie przyjął sakry biskupiej, rezygnując następnie z powierzonego mu urzędu.

Pac Mikołaj, ur. ok. 1527, zm. przed 20.04. 1585; ksiądz katolicki, biskup kijowski. Był dziekanem kapituły wileńskiej i ok. 1549 proboszczem w Nowogródku, w 1554 był sekretarzem królewskim na dworze Zygmunta Augusta. Za sprawą króla mianowany w 1557 biskupem kijowskim, prowizję otrzymał w 1564, nie przyjmując jednak sakry biskupiej. Za wspieranie reformacji i zawarcie związku małżeńskiego zmuszony był do rezygnacji z biskupstwa ok. 1572 r.; mianowany następnie kasztelanem smoleńskim. Energicznie działał na Litwie, realizując tam politykę królewską.

Pacewicz Franciszek, żył w XVIII/XIX w; architekt. W l. 1802-1803 wzmiankowany jako słuchacz wykładów z architektury Michała Szulca na Uniwersytecie Wileńskim.

Pachucki Leon, ur. w 1872 w Suwałkach, zm. w 1932 Łodzi; pułkownik armii rosyjskiej, generał brygady WP. W 1889 ochotniczo wstąpił do służby rosyjskiej i w 1892 ukończył Oficerską Szkołę Piechoty w Wilnie. Zawodowy oficer rosyjskiej piechoty – porucznik od 1899. W l. 1900-1901 uczestniczył w interwencji rosyjskiej w Chinach, w l 1904-1905 – w wojnie przeciwko Japonii – kapitan od 1906. W I wojnie światowej był dowódcą. baonu i pułku na froncie niemieckim – pułkownik od 1915. W 1917 skierowany na Bałkany, walczył na froncie tureckim, ostatnio był komendantem bazy i dowódcą wojsk rosyjskich w Salonikach. W 1918 przedostał się stamtąd do Francji i wstąpił do armii gen. J. Hallera jako dow. 3 Pułku Strzelców. Przybył z nią w kwietniu 1919 do Polski i walczył w Małopolsce Wschodniej – czasowo był zastępcą dowódcy 1 Dywizji Strzeleckiej. Na froncie bolszewickim dowodził 25 Brygadą Piechoty – generał od 1920 ze starsz. od czerwca 1919. W 1921 ukończył kurs wyższych dowódców; do 1924 był zastępcą dowódcy Okręgu Generalnego Łódź, potem członek OTO, w l. 1925-1927 był zastępcą dowódcy OK IX Brześć. W stanie spocz. mieszkał i zmarł w Łodzi.

Pacowski Antoni, ur. w 1790, zm. w 1841; kapitan Wojsk Polskich. Kawaler Orderu Zasługi. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Paczyński Bohdan, ur. 8.02.1940 w Wilnie, zm. 19.04.2007 w Princeton; polski astronom i astrofizyk. W swoich badaniach zajmował

się głównie teorią ewolucji gwiazd, dysków akrecyjnych, mikrosoczewkowania grawitacyjnego oraz rozbłyskami gamma. Ojciec był prawnikiem, matka nauczycielką literatury polskiej. W czasie okupacji niemieckiej (1941-1944) rodzina przebywała na Litwie. Pomiędzy 1945-1947 mieszkali w Krakowie, następnie przenieśli się do Moskwy, a od 1949 roku mieszkali w Warszawie. Pierwszy artykuł naukowy dotyczący minimów gwiazd podwójnych opublikował w „Acta Astronomica" mając 18 lat. W latach 1959-1962 był studentem Uniwersytetu Warszawskiego, tytuł magistra uzyskał w 1962. Doktoryzował się na Uniwersytecie Warszawskim z astronomii w 1964 roku. W 1964 ożenił się z Hanną Adamską. Pomiędzy 1962-1982 pracował w Instytucie Astronomii (od 1975 roku przemianowanym na CAMK); doktor habilitowany 1974, profesor 1979. Współorganizował Centrum Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika PAN. W 1976 został na rok dyrektorem Centrum. W czasie stanu wojennego przebywał w Caltechu i postanowił zostać w Stanach Zjednoczonych. Dostał ofertę pracy m.in. na Wydziale Astrofizyki w Princeton University, gdzie pracował do końca swojego życia; w latach 1982-1989 był profesorem, a od roku 1989 prowadził katedrę astrofizyki imienia Lymana Spitzera Jr. W tym czasie był obywatelem polskim i amerykańskim. W połowie lat 1980 rozpoczął prace nad projektami, które przyniosły największe sukcesy w jego życiu. Wysunął hipotezę o kosmologicznym pochodzeniu rozbłysków gamma. W ostatnich czterech latach życia był chory na raka mózgu. Zachował jednak wielką umiejętność asymilowania idei oraz wysuwania nowych pomysłów, mimo że miał kłopoty z problemami rachunkowymi. Jego imię nosi planetoida 11755 Paczynski. Opublikował około 300 prac naukowych.

Padaba Marijonas, ur.?, zm. 15.09.1943; inspektor policji litewskiej w Wilnie, konfident gestapo, odpowiedzialny za śmierć wielu młodych polskich konspiratorów w Wilnie. Białorusin, syn szewca, mieszkał przed II wojną światową w Wilnie, na Trzeciej Słomiance, uczył się w w litewskim gimnazjum w Wilnie. W 1941 wstąpił do saugumy, z wyroku sądu AK został zastrzelony.

Pakulnis Józef, ur. w 1862, zm. w 1947; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; był proboszczem w Łyntupach.

Pałander Władimir Karłowicz, żył w XIX/ XX w.; generał-major armii rosyjskiej. W 1915 był szefem 4 brygady pospolitego ruszenia w Wilnie.

Pambius Krzysztof, ur. w 1606 w Rynie na Mazurach, zm. 30.12.1656 w Gdańsku; duchowny ewangelicki, kaznodzieja. Był kierownikiem szkoły ewangelickiej w Wilnie, od 1637 – kaznodzieją w Kwidzynie, a w l. 1642-1653 kaznodzieją polsko-ewangelickim przy kościele św. Anny w Gdańsku, następnie w kościele św. Katarzyny.

Paprocki J., notowany w l. 30-tych XX w.; architekt. W okresie międzywojennym posiadał pracownię budowlaną przy ul. Dąbrowskiego 10 w Wilnie, m.in. zaprojektował i zbudował wieże w kościele katolickim w Podbrzeziu w powiecie wileńsko-trockim.

Parczewski Walenty, ur.?, zm.?; adwokat. Praktykował w Wilnie; w l. 1919-1924 był radcą prawnym USB, właściciel majątku Parczew koło Niemenczyna pod Wilnem.

Parfjanowicz (Parfianowicz) Marian (8.04. 1878 w Mińsku Lit. – 19.02.1942 w Wilnie) syn Hilarego i Katarzyny, prawnik, wicewojewoda nowogródzki. W 1904 ukończył studia prawnicze, w 1907-1910 pracował jako pomocnik adwokata w Mińsku Lit., w 1911-1917 był wiceprezydentem Mińska. Prowadził tam działalność społeczną: organizował zebrania patriotyczne inteligencji

polskiej, w 1909-1918 był wicenaczelnikiem i naczelnikiem Towarzystwa Straży Ogniowej Ochotniczej. W 1917-1918 był urzędnikiem wojskowym w sztabie I Korpusu Polskiego w Bobrujsku, 20.11.1918 wszedł w skład Komitetu Obrony Kresów Wschodnich w Warszawie. W 1919 został w Mińsku aresztowany przez bolszewików, w 1920 uwolniony podczas wymiany jeńców. W 1920-1921 kierował Wydziałem Administracyjno-Karnym Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych. Od 1921 był naczelnikiem wydziałów Urzędu Wojewódzkiego w Nowogródku: Administracyjnego i Prezydialnego, w 1924-1927 – wicewojewodą nowogródzkim, od 1928 – wiceprezesem Sądu Okręgowego w Nowogródku. Od 1923 był wiceprezesem Zarządu Wojewódzkiego Związku Straży Pożarnych w Nowogródku, w 1931 – jego członkiem honorowym. W 1930 został wiceprezesem Sądu Okręgowego w Wilnie, w 1931 – wiceprezesem wil. Sądu Apelacyjnego. *K. Parfianowicz*

Parfianowicz Piotr (8.12.1894 w folwarku Czerkasowo, pow. Dzisna – 04.1940 rozstrzelany w Charkowie?) syn Emeryka, podpułkownik WP. Ukończył szkołę powszechną w Dziśnie i średnią szkołę handlową w Dźwińsku. W 1915 został wcielony z poboru do armii rosyjskiej, w 1916 ukończył szkołę oficerską w stopniu chorążego. Od 10.1917 był w I Korpusie Polskim w Bobrujsku (II. pułk strzelców), w 1918 wstąpił do Samoobrony Wileńskiej, potem służył w 85. pułku piechoty (wileński pułk strzelców). W 1919-1920 brał udział w wojnie przeciwko bolszewickiej Rosji: był ranny pod Radzyminem i walczył w bitwie nad Niemnem, uczestniczył w zdobyciu Wilna i Wileńszczyzny pod dow. gen. L. Żeligowskiego. Po wojnie był kapitanem, potem majorem w 85. pułku piechoty w Nowej Wilejce. Od 1926 był dowódcą kompanii w Szkole Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej, od 1934 – dow. batalionu w 64. pułku piechoty Pomorskiego Pułku Strzelców Murmańskich w Grudziądzu, następnie kwatermistrzem 5. Pułku Strzelców Podhalańskich w Przemyślu. W stopniu podpułkownika był dowódcą 205. pułku piechoty rez. w obronie Lwowa. W rozkazie z 19.09.1939 podpisanym przez kwatermistrza 35. Dywizji Piechoty, figuruje jako pułkownik. 22.09.1939 wzięty do niewoli przez sowietów, przebywał w obozie w Kozielsku, w kwietniu 1940 został rozstrzelany *W. Bartosz*

Parfjanowiczowa (Parfianowiczowa) Jadwiga z d. Nekanda-Trepka (17.03.1881 w Mińsku Litewskim -18.11.1960 w Szczecinie) córka Stanisława i Stefanii z Oziembłowskich, od 1910 żona Mariana Parfianowicza, działaczka społeczna. Była członkiem Mińskiego Tow. Dobroczynności, w 1914-1918 – Tow. Pomocy Ofiarom Wojny, 1917-1918 – Tow. Przyjaciół Żołnierza Polskiego w Mińsku Lit. 19.03.1919 aresztowana przez bolszewików, więziona w Smoleńsku i skazana na śmierć przez Trybunał Rewolucyjny. W styczniu 1920 została zwolniona w wyniku wymiany jeńców i pracowała w biurze Zarządu Cywilnego Wschodnich Ziem Polskich. W 1921-1926 była zatrudniona w Urzędzie Wojewódzkim w Nowogródku, w 1926-1930 działała w organizacjach społecznych woj. nowogródzkiego: Tow. Popierania Przemysłu Ludowego, Koła Gospodyń Wiejskich, Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet (wiceprezeska 1929), Związek Opiekuńczy, Polska Macierz Szkolna, Tow. Patronatu Więziennego, Patronat Burs Białoruskich, Tow. Ziemianek. Od 1931 mieszkała z mężem w Wilnie. W czasie okupacji niemieckiej działała w Biurze Delegata Rządu RP na Okręg Wileński wraz z siostrą Janiną Nekanda-Trepką (1890-1961), która była skarbniczką Biura. W 1944 aresztowana i sądzona przez Trybunał Wojenny NKGB

Litewskiej SRR, więziona przez rok na Łukiszkach. Po opuszczeniu Wilna zamieszkała w Szczecinie. *K. Parfianowicz*

Passendorfer Jerzy, syn Władysława, ur. 8 kwietnia 1923 w Wilnie, zm. 20 lutego 2003 w Skolimowie) – polski reżyser filmowy, znany z filmów o tematyce okupacyjno-wojennej oraz popularnego serialu telewizyjnego *Janosik*, poseł na Sejm II kadencji. Był synem podpułkownika artylerii Wojska Polskiego. W latach 1943-1945 występował w konspiracyjnym teatrze w Krakowie, a następnie rozpoczął naukę aktorstwa w Studium Dramatycznym Starego Teatru. Był założycielem Polskiego Teatru Akademickiego w Krakowie. Ukończył Kurs Przygotowania Filmowego w 1946 i rozpoczął pracę jako operator w krakowskiej ekipie Polskiej Kroniki Filmowej. Studiował reżyserię w łódzkiej PWSFiT, następnie kontynuował studia w praskim FAMU. W Czechosłowacji zrealizował kilka filmów oświatowych. W 1953 został asystentem reżysera filmów fabularnych, w 1957 samodzielnym reżyserem. W latach 1971-1972 był kierownikiem artystycznym zespołu filmowego „TOR", a w latach 1972-1975 zespołu „Panorama". W latach 1974-1979 pracował jako dyrektor Instytutu Polskiego w Wiedniu, w latach 1980-1983 jako dyrektor Biura Współpracy z Zagranicą TVP. W latach 80. pełnił również funkcję prodziekana do spraw artystycznych na Wydziale Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Był współzałożycielem i dwukrotnie wiceprezesem Stowarzyszenia Filmowców Polskich. W latach 1996-1997 był posłem na Sejm II kadencji z listy Sojuszu Lewicy Demokratycznej.

Passendorfer Władysław, ur. 5.05.1895, zm.?; podpułkownik artylerii Wojska Polskiego. W czasie wojny z bolszewikami walczył w szeregach 1 Pułku Artylerii Polowej Legionów. Po zakończeniu działań wojennych pozostał w służbie zawodowej, w macierzystym pułku. Od 1922 w Wilnie, dowodził w nim 4 baterią. Z dniem 1 sierpnia 1929 przeniesiony został do Biura Personalnego Ministerstwa Spraw Wojskowych. W październiku tego samego roku przeniesiony został do Departamentu Artylerii Ministerstwa Spraw Wojskowych na stanowisko referenta personalnego. 2 listopada 1933 przeniesiony został do 6 Pułku Artylerii Lekkiej w garnizonie Kraków. W kampanii wrześniowej 1939 dowodził III dywizjonem 32 Pułku Artylerii Lekkiej. W Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie między innymi dowodził 2 baterią 1 Pułku Artylerii Lekkiej i 3 Pułkiem Artylerii Motorowej oraz piastował stanowisko zastępcy komendanta Centrum Wyszkolenia Artylerii. W październiku 1947 powrócił do kraju przywożąc ze sobą obraz Matki Boskiej wykonany sześć lat wcześniej w miejscowości Newport w pobliżu Dundee przez pchor. Edwarda Chylińskiego. Od 1950 obraz znajduje się w ołtarzu bocznej kaplicy kościoła Parafii pw. Narodzenia NMP w Zielonkach. W 1995 syn pułkownika, Jerzy Passendorfer zrealizował film dokumentalny „Z Ziemi Szkockiej do Polski", w którym przedstawił historię obrazu.

Paszkiewicz Jakub, ur. 1597 na Żmudzi, zm. 12.04.1656 w Poszawszu koło Kielm na Żmudzi; ksiądz katolicki, jezuita, autor kazań. Pracował w misjach jezuickich na Żmudzi, na Łotwie, w Kownie i Krożach. Ułożył zbiorek kazań, które prawdopodobnie wydał w Wilnie, jednakże nie zachował się ani jeden egzemplarz.

Paszkowski F., żył w XIX w.; architekt. W 1838 wykonał plan rozwoju miasta Wiłkomierza, w 1843 wykonał plan Kowna.

Patrycy-Nidecki Andrzej, ur.?, zm. w 1587; ksiądz katolicki, biskup inflancki. Od 1570 był archidiakonem wileńskim; potem został biskupem inflanckim i wendeńskim.

Pawęcki, Pawęski, Wincenty, żył w XVIII w.; budowniczy. Pochodził z Wołkowyska, był

budowniczym u ks. Jabłonowskich; w 1796 jako plenipotent ks. Dominika Radziwiłła podkomorzyca litewskiego podpisał kontrakt z Dominikiem Morawskim, dyrektorem teatru w Wilnie, na oficynę przy pałacu przy ul. Trockiej. Kamienicę tę zupełnie spustoszoną zobowiązał się Morawski z gruntu wyreperować, pokryć dachówką i przebudować na teatr. Prace prowadził architekt Piotr Rossi.

Pawlik Jan, syn Józefa, ur. w 1897, zm.?; podpułkownik. W 1939 służył w 6 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie; 18.09.1939 był dowódcą batalionu obrony Wilna. 19.09. przeszedł z oddziałem na Litwę, tam internowany. 10.07.1940 został wywieziony przez Sowietów do obozu w Rosji.

Pawłowski Bonifacy, żył w XIX w.; architekt -amator. W 1846 otrzymał stopień architekta pozaklasowego Cesarskiej Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu; w l. 1857-1862 według planów Stanisława Kossakowskiego pomagał budować pałac w Wojtkuszkach koło Wiłkomierza.

Pawłowski K., żył w XIX w.; architekt. W 1889 wykonał projekt rekonstrukcji domu przy ulicy Zamkowej nr 17 w Wilnie.

Paźniak Janka, ur. w 1887 w Subotnikach powiatu lidzkiego na Wileńszczyźnie, zm. w 1939; białoruski dziennikarz, polityk, działacz społeczny. Z wykształcenia był organistą i w tym zawodzie również pracował w kościele w Ławaryszkach w powiecie wileńsko-trockim i w kościele św. Jana w Wilnie w l. 1918-1920. Do 1939 mieszkał w Wilnie. Od 1909 włączył się w prace białoruskiego ruchu odrodzenia narodowego. Od 1917 roku aktywnie uczestniczył w działalności chrześcijańskich demokratów, był członkiem władz partii BChD. Zajmował się również dziennikarstwem. W latach 1913-1915 brał udział w wydawaniu wileńskiej gazety „Biełarus", a w latach 1928-1936 – „Biełaruskaja Krynica". W 1939 został redaktorem pisma „Chryscijanskaja Dumka". Pisał również wiersze i opowiadania. W październiku 1939 roku został w Wilnie aresztowany, wywieziony do Mińska i tam prawdopodobnie rozstrzelany. Jego wnukiem jest Zianon Paźniak, białoruski opozycjonista.

Pczołko Antonij, ur.?, zm. w 1871 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Pczycki Stanisław, ur. 1769 lub ok. 1770-72 w województwie mińskim, zm. po 1844 w Głębokiem; ksiądz katolicki, karmelita bosy, rytownik. W l. 1784-1792 kształcił się u jezuitów w Berezweczu i Połocku, gdzie zdobył wykształcenie klasyczne, opanował podstawy rysunku i zapoznał się z techniką miedziorytu. W 1792 wstąpił do zakonu karmelitów bosych w Głębokiem. Nowicjat odbył w Wilnie i tu w l. 1806-1809 studiował grafikę na Uniwersytecie Wileńskim pod kierunkiem Izydora Weissa. W l. 1798-1826 był kaznodzieją w Wilnie i tu w l. 1813, 1826-1829, 1832-1844 pełnił funkcję przeora konwentu ostrobramskiego. Według wzmianek archiwalnych w 1820 był przeorem konwentu w Kownie. W 1844 przeniósł się do klasztoru karmelitów w Głębokiem. W twórczości podejmował przede wszystkim tematy religijne, jakkolwiek znane są też 2 pejzaże i kilka portretów jego autorstwa. Niektóre ryciny mają pierwowzory graficzne lub malarskie. Tworzył w technice miedziorytu lub akwaforcie, często łączonej z akwatintą lub z suchą igłą. Znane są jego prace: *Portret Napoleona Bonaparte*, miedzioryt, 1801; *Portret Wilhelma Kalińskiego*, miedzioryt, 1805; *Prawdziwy wizerunek Pana Jezusa Nazaret.*, miedzioryt, 1809; *Św. Józef*, miedzioryt; *Widok kościoła i klasztoru w Głębokiem*, miedzioryt; *Pejzaż z ruinami zamku*, akwatinta; 2 wizerunki Matki Boskiej Ostrobramskiej, akwatinta i miedzioryt.

Pečiulionis Motiejus Tomas, ur. 31.01.1888 w Randziszkach koło Krosna w powiecie ma-

riampolskim, zm. 26.01.1960 w Iłgowie w rejonie Szaków (Šakai); generał armii litewskiej, działacz polityczny. Uczył się w gimnazjum w Suwałkach, następnie studiował matematykę w uniwersytecie w Petersburgu, działał w Partii Socjaldemokracji Litwy; w 1914 został zmobilizowany do armii rosyjskiej, walczył na froncie niemieckim i austriackim, był kontuzjowany; odznaczony orderem św. Anny, Św. Stanisława i medalem św. Jerzego; w 1916 ukończył Wojskową Szkołę Artylerii. W 1918 powrócił na Litwę, pracował w redakcji „Darbo laikas" w Wilnie. 1 lutego 1919 został wcielony do armii litewskiej, do I baterii artylerii jako st. oficer; walczył na frontach z oddziałami bolszewickimi, polskimi i Awałowa-Bermondta na Żmudzi. 30.03.1921 został dowódcą 3 Dywizjonu Artylerii, zaś 1.08.1921 – dowódcą pułku. W 1922 studiował w Szkole Artylerii w Fontainebleau, w 1925 – w Paryżu na Kursie Techników Artylerii; 4.10.1926 został inspektorem artylerii litewskiej; 1.04.1930 mianowany szefem uzbrojenia Armii Litewskiej. Z jego inicjatywy w 1935 uruchomiono w Linkaičiai Wytwórnię Uzbrojenia. W 1935 został mianowany generałem brygady, w 1936 przeszedł w stan spoczynku, pracował w redakcji gazety „Lietuvos žinios", następnie był dyrektorem Oddziału Forda w Kownie. W 1939 przeniósł się do Wilna, pracował tu jako inspektor w Banku Państwowym, podczas okupacji niemieckiej był dyrektorem fabryki oleju w Wilnie, był członkiem organizacji politycznej – Naczelny Komitet Wyzwolenia Litwy. W 1944 rodzinę wysłał na Zachód, a sam pozostał na Litwie, tworząc ruch oporu przeciwko Sowietom. 10.11.1945 został aresztowany przez NKWD, więziony na Łukiszkach w Wilnie, w obozie w Macikai koło Szyłokarczmy (Šilutė), w Moskwie i Workucie. W 1956 został zwolniony z obozu w Workucie z prawem powrotu na Litwę. Władze komunistyczne zezwoliły mu na zamieszkanie we wsi Statkiszki w rejonie święciańskim, gdzie pracował jako stróż nocny w kołchozie. Następnie udało mu się dostać się do domu starców w Iłgowie (d. majątek żony Emila Młynarskiego), gdzie zmarł.

Pedetti Mauricio, ur. 1719 w Karasia Karasia. Mediolanu, zm. 14.03.1799; architekt. W l. 1748-1752 pracował w Nieświeżu u Radziwiłłów; zbudował kaplicę w kościele jezuitów w Nieświeżu, wzniósł w parku nieświeskim pałacyk.

Pens, żył w XVIII w.; budowniczy. Syn malarza wileńskiego, rodem Belg. Miał budować w 1653 kościół w Michaliszkach nad Wilią.

Pens K., żył w XVIII w.; budowniczy. Około 1783 kierował budową kościoła Bernardynów w Budsławiu w powiecie wilejskim.

Pensa Jan, ur.?, zm. 24.10.1716; architekt. Był rajcą i architektem wileńskim; przed 1731 posiadał kamienicę w Wilnie przy ul. Św. Mikołaja na jurydyce biskupiej.

Perlik NN, żył w XIX-XXw.; generał broni armii rosyjskiej. Do 1898 był dowódcą 4 Korpusu Armii w stopniu generała-lejtnanta, potem był pomocnikiem dowódcy Wileńskiego Okręgu Wojskowego. Generał broni od 1902 i (honorowy) członek komitetu opieki nad rannymi.

Perty Jan Piotr, żył w XVII w; architekt. Notowany w 1691 jako architekt w służbie Jana Kazimierza Sapiehy w Wilnie.

Petrauskas Kipras, brat Mikasa, ur. 2.12.1885 w Cejkinach koło Ignaliny, zm. 20.01.1968 w Wilnie; organista, śpiewak operowy. Urodził się w rodzinie organisty; gry na organach uczył go brat Mikas. Był organistą w Gierwiatach (obecnie Białoruś), Hanuszyszkach (Onuškis) i Duśmianach (Dusmenys). Wystąpił jako śpiewak w operze *Biruta,* którą wystawił jego brat Mikas w 1906 w Wilnie. W l. 1907-1911 uczył się śpiewu w konserwatorium w Petersburgu; w 1911 debiutował jako śpiewak-tenor w Teatrze Wielkim w Moskwie, w tymże roku został solistą w Teatrze

Maryjskim w Petersburgu; występował tam do 1920; w 1920 wrócił na Litwę, zamieszkał w Kownie. W Teatrze Opery i Baletu pracował 40 lat, wykonał około 80 partii tenorowych. W 1948 z teatrem przeniósł się do Wilna. W l. 1949-1967 wykładał wokalistykę w Konserwatorium Wileńskim, od 1951 – profesor. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Petrulis Alfonsas, ur. 4.08.1873 w Kateliszkach w powiecie birżańskim (Biržai), zm. 28.06.1928 w Muśnikach (Musninkai) na Litwie; ksiądz katolicki, litewski działacz polityczny. Uczył się w gimnazjach w Szawlach i Poniewieżu, następnie w Seminarium Duchownym w Kownie; w l. 1895-1897 studiował weterynarię we Lwowie, jednakże porzucił studia, przyjechał do Wilna i wstąpił tu do Seminarium Duchownego, które ukończył i następnie wysłany został do Akademii Duchownej w Petersburgu; święcenia kapłańskie otrzymał w 1899; był wikarym w Bogdanowie, Nalibokach, Janiszkach, Mejszagole, Marcinkiańcach; w l. 1911-1927 – proboszcz w Piwoszunach na Litwie; działał w organizacjach politycznych, 16.02.1918 podpisał akt niepodległości Litwy; w 1919 był sekretarzem Prezydium Rady Państwa LR; w 1927 przeniesiony do Poporciów, a w 1928 – do Muśników; był założycielem kilku litewskich stowarzyszeń; współpracował jako publicysta z kilkoma litewskimi czasopismami.

Petrusewicz Józef, w zakonie Piotr, ur. w 1787 w d. powiecie upickim na Litwie, zm. 21.09.1840 w Wilnie; kierownik drukarni, pijar. Uczył się w Wilnie. Od 1825 kierował drukarnią pojezuicką w Połocku, uruchomioną przez pijarów wraz ze szkołą w 1822. W 1829 drukarnia zajmowała dwa piętra; na pierwszym, w czteropokojowym lokalu mieściło się sześć warsztatów z czterema prasami; na drugim – introligatornia, magazyn książek oraz skład papieru. Drukarnia współpracowała z bazylianami i Józefem Zawadzkim księgarzem wileńskim; istniała do 1832.

Petrusewicz Marek, ur. 22.01.1934 w Wilnie, zm. 3.10.1992; pływak Stali Pafawagu Wrocław, wychowanek trenera Józefa Makowskiego. Specjalista w stylu klasycznym. Pierwszy polski rekordzista świata w pływaniu na 100 m stylem klasycznym. Pierwszy rekord świata ustanowił w dniu 18 października 1953 wynikiem 1:10.9 min., następny rekord na tym samym dystansie pobił 23 maja 1954 wynikiem 1:09.8 min. Pierwszy Polak, który wywalczył srebrny medal na Mistrzostwach Europy w Turynie w 1954 roku. Olimpijczyk z Helsinek (1952). Po zakończeniu kariery, na skutek choroby Buergera przeszedł amputację prawej nogi. Losy Marka Petrusewicza posłużyły jako inspiracja filmu Filipa Bajona *Rekord świata*. Był również bohaterem reportażu radiowego *Głębokie zanurzenie* Krystyny Melion, który był pierwszym polskim reportażem nagrodzonym na festiwalu Premios Ondas w Barcelonie. Jego drugą żoną była piosenkarka Joanna Rawik. We wrześniu 1980 wstąpił do NSZZ Solidarność. Z ramienia Wojewódzkiej Federacji Sportu został członkiem Zarządu Regionu Dolnośląskiej Solidarności. Należał do najbardziej bezkompromisowego skrzydła Solidarności, blisko współpracował z Kornelem Morawieckim. 13 grudnia 1981 został pobity przez oddział ZOMO. Dwa tygodnie spędził we wrocławskim więzieniu, w nieogrzewanej celi, co przyczyniło się do dalszego rozwoju choroby. Po dwóch latach stracił drugą nogę, a w 1986 doznał prawostronnego wylewu. W 1990 zostały zorganizowane we Wrocławiu pierwsze zawody pływackie Puchar Marka Petrusewicza, które w 1992 przerodziły się w jego Memoriał. Pomysłodawcą zawodów był Witold Wasilewski z Fundacji HOBBIT we Wrocławiu. Od 1992 współorganizatorem został Grzegorz Widanka i klub MKS Juvenia Wrocław.

Piatibokow Ioann, ur.?, zm. w 1895 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Piatrouski Jan (Jan Piotrowski), ur. 7(20). 01.1905 w Słucku, zm.? w USA; duchowny ewangelicki, białoruski prozaik, tłumacz, pamiętnikarz. W l. 1916-1919 uczył się w szkole parafialnej w Słucku. W 1919 przyjechał z rodziną do Wilna, gdzie w l. 1919-1925 pracował w szpitalu miejskim, równocześnie przygotowywał się do egzaminów maturalnych, które złożył w 1929 przed Komisją Kuratorium. W l. 1927-1928 służył w Wojsku Polskim, ukończył szkołę podchorążych. W 1931 wyjechał z Wilna do Warszawy, ukończył szkołę pastorów w Klarysewie i następnie pracował jako pastor w Warszawie i w l. 1932-1936 w powiecie słonimskim. W 1939 przyjechał do Wilna, skąd w 1941 z rodziną wyjechał do Torunia, a stamtąd do Berlina. W 1945 mieszkał w Linzu w Austrii, skąd w 1953 emigrował do USA. W Wilnie utrzymywał kontakty z prasą białoruską, publikował głównie artykuły na tematy religijne.

Piątkowski (Piontkowski) Kasper, ur. w 1554, zm. 1612; ksiądz katolicki, jezuita, dramatopisarz. Wykładał w Akademii Wileńskiej, ok. 1584 napisał sztukę *Tymon Gardzilud*, którą wystawiono na początku roku akademickiego; jest też autorem dramatu – *Dialog o pokoju dla króla Stefana*, wystawionego w 1582. W sztukach tych widoczne są wpływy europejskiego Odrodzenia. Opublikowane w zbiorze *Dramaty staropolskie*, t. 4. Warszawa 1961.

Pieciukiewicz Wiktor, ur. w 1910 w powiecie brasławskim, zm. w 1964; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, był proboszczem w Graużyszkach w d. powiecie oszmiańskim, przez kilka lat ukrywał się przed spodziewanym aresztowaniem, w 1956 objął parafię w Szumsku w rejonie wileńskim na Litwie.

Pieciun (Pieczun) Paweł, notowany w l. 1733-1736, ur. we wsi Żusiny należącej do majątku Horodenko, jako poddany Radziwiłłów; budowniczy. Był dziadkiem architekta Józefa Karola Podczaszyńskiego. W l. 1733-1736 rekonstruował drewniany kościół w Ossowie. W Horodenku wybudował kaplicę; zwolniony z poddaństwa, został przez Radziwiłła przeniesiony do majątku Żirmuny powiatu lidzkiego. W tym czasie zmieniono mu nazwisko na Pieczuński lub Pieczyński.

Pietkiewicz Konstanty, s. Konstantego, ur. 7. 06.1905 w Wilnie, zm. w 1940 w Charkowie; porucznik WP. Gimnazjum ukończył w Wilnie, Seminarium Nauczycielskie w Rogoźnie. Był z zawodu nauczycielem wychowania fizycznego. Ukończył Szkołę Podchorążych Łączności w Zgierzu. Od 1931 podporucznik rezerwy WP. Służbę odbywał w 19 i 20 Dywizji Piechoty. Powołany do służby czynnej w ramach mobilizacji w 1939. Awansował do stopnia porucznika. Uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939, dostał się do niewoli sowieckiej. Był więźniem Starobielska. Zamordowany w Charkowie w 1940.

Pietrow Silviestr, ur. w 1877 w gminie postawskiej, zm. w 1977; duchowny (nastawnik) starowierców. Ukończył czteroklasową szkołę; podczas I wojny światowej był na froncie, nagrodzony Krzyżem św. Jerzego czterech stopni; po I wojnie światowej ukończył kursy nastawników, uczył religii w szkołach; od 1929 był nastawnikiem w parafii (obszczinie) Gaj k. Jaszun, później w parafii świrskiej, d. powiatu święciańskiego (obecnie Białoruś).

Piętkiewicz Franciszek Antoni, ur. 6 VIII 1691 w Reszlu zm. w 1753 w Dobrym Mieście. Kształcił się u jezuitów i w alumnacie papieskim w Braniewie a następnie w Akad. Wileńskiej, gdzie uzyskał doktorat teologii. (1726). Był wikariuszem w Wilczkowie (1726), proboszczem katolickiej parafii w Królewcu (1727-1743), prepozytem i kanonikiem w Dobrym Mieście (od 1743) oraz w Krośnie w pow. braniewskim (od 1750), posiadał bogatą bibliotekę.

Pikturno Józef, ur. ok. 1836 prawdopodobnie na Wileńszczyźnie, zm. 2.07.1895 w Giedroj-

ciach; ksiądz katolicki, pisarz religijny. W 1860 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie, był księdzem w parafiach na Wileńszczyźnie, wydał w języku litewskim utwór religijny pt. *Pravadniką apvaikščiojančiam paminklą Išganytojo mūsų Jėzaus* (Wilno 1864).

Pilar von Pilchau Roman Ludwik, syn Aleksandra i Heleny, ur. w 1895 w Mickunach pod Wilnem, zm. 2.09. 1937 w Moskwie; sowiecki generał NKWD. Urodził się w spolszczonej rodzinie baronów inflanckich, był bliskim krewnym Feliksa Dzierżyńskiego. Uczył się w gimnazjum w Wilnie, skąd w 1910 został usunięty za udział w tajnym kółku rewolucyjnym, wyjechał do Estonii, gdzie kontynuował naukę i uzyskał świadectwo dojrzałości; studiował w Szwajcarii, następnie wyjechał do Piotrogrodu, gdzie na tamtejszym uniwersytecie studiował prawo, tam włączył się do działalności bolszewickiej; na początku 1918 działał w Moskwie przy wuju Feliksie Dzierżyńskim. W maju 1918 został wysłany do Wilna, gdzie działał jako „towarzysz Romuald". 14.08.1918 wszedł do Zarządu Komunistycznej Partii w Wilnie; wiosną 1919, kiedy do Wilna wkroczyło Wojsko Polskie, próbował popełnić samobójstwo, lecz został wyleczony. Po wyleczeniu władze polskie w czerwcu wymieniły Pilara i innych bolszewików na więzionych w Rosji księży. Od 1920 roku pracował nie tylko jako czekista, ale i agent. Z polecenia wuja Dzierżyńskiego zatrudniono go w „Osobom Otdiele" (Dziale Specjalnym), kierował tam sekcją do spraw polskich. W latach dwudziestych działał w Moskwie w GPU, następnie w NKWD, posiadał stopień komisarza w randze generała, na początku lat 30-tych został szefem NKWD w Mińsku. Poźniej pracował w Saratowie, gdzie w 1937 oskarżono go o szpiegostwo na rzecz Polski i stracono.

Pilecki Giedymin, syn Ludwika i Marii z Pileckich, pseud. Długosz, Kazimierz, ur. 14.02. 1903 w Brodziszczach, powiat wołożyński, zm. 7.12.1967 w Gutkowie pod Olsztynem; polski duchowny rzymskokatolicki, kapelan Armii Krajowej, kanonik kapituły kolegiackiej w Dobrym Mieście, wieloletni proboszcz w Elblągu. Pochodził z rodziny szlachty zaściankowej. W miejscowościach archidiecezji wileńskiej przyjął pierwsze sakramenty – chrzest w Trabach, bierzmowanie w Łazdunach koło Lidy. Nauki początkowe pobierał w konspiracyjnych szkółkach polskich, ściganych przez władze carskie. Później uczęszczał do gimnazjum realnego w Oszmianie oraz gimnazjum przy wileńskim seminarium duchownym, gdzie w 1923 zdał egzamin dojrzałości. W latach 1923-1929 studiował w Wyższym Seminarium Duchownym w Wilnie oraz na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batorego. W czasie nauki był prezesem studenckiego Koła Teologów. Święcenia kapłańskie otrzymał 2 maja 1929 w Wilnie z rąk arcybiskupa Romualda Jałbrzykowskiego. Pierwszą placówką duszpasterską Pileckiego były Widze koło Brasławia, gdzie jako wikariusz i prefekt aktywnie uczestniczył w pracy oświatowej oraz organizował struktury Akcji Katolickiej. Podobną działalność prowadził w Gródku i Chołchlu koło Mołodeczna, gdzie był proboszczem w latach 1934-1936, oraz w Hruzdowie koło Postaw (proboszcz od 1936). W Gródku i Hruzdowie przeprowadził także remonty kościołów. Na przełomie 1938 i 1939 arcybiskup Jałbrzykowski powołał go do pracy w wileńskim Instytucie Akcji Katolickiej. We wrześniu 1939 tymczasowo zastępował proboszcza w Porudominie koło Wilna. W listopadzie tegoż roku przeszedł na probostwo do Hermaniszek koło Lidy. Włączył się tam aktywnie w działalność konspiracyjną. Od 1941 pozostając w szeregach Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej (pod pseudonimem Długosz), dosłużył się stopnia podpułkownika. W latach 1943-1944 był dziekanem Okręgu Nowogródzkiego Armii Krajowej, potem kapelanem 19 dywizji Armii Krajowej. Jako kapelan partyzancki wielokrotnie niósł posługę duszpasterską w lesie, m.in. odprawiając polowe msze. Organizował i patronował

lokalnemu tajnemu nauczaniu, na plebanii udzielał schronienia osobom pochodzenia żydowskiego i partyzantom, zarówno polskim, jak i radzieckim. Nadzorował też miejsca schronienia rannych AK-owców. Do pracy konspiracyjnej wciągnął wielu księży, zakonników i sióstr zakonnych. Szczególne zasługi położył jako organizator tajnej drukarni Okręgu Nowogródzkiego Armii Krajowej. Działała ona w Hermaniszkach od 1942, mając do dyspozycji specjalny oddział wartowniczy. Pilecki wydawał i redagował szereg pism, korzystając przy tym z własnego nasłuchu radiowego; były to m.in. „Świt", „Echa leśne", „Biuletyn Informacyjny", „Ostatnie Wiadomości". Część z nich miała charakter oficjalnych periodyków Okręgu Nowogródzkiego. Pilecki był również redaktorem jedynego w Polsce pisma podziemnego dla kapelanów wojskowych i oficerów oświatowych Armii Krajowej – „Sursum Corda". W 1944 wydał broszurę powielaczową *O rycerskości narodu*. W marcu tegoż roku, wobec zagrożenia dekonspiracji, przeniósł drukarnię do odległej o 6 kilometrów od Hermaniszek kolonii rolnej Porubiszki. Od 1944 ponownie administrował parafią Porudomino. Na tamtejszej plebanii został w styczniu 1945 aresztowany przez NKWD; wywieziony do łagrów radzieckich, przebywał tam do schyłku 1948. Po powrocie do Polski początkowo zatrzymał się u rodziny w Bydgoszczy. Zamierzał podjąć pracę duszpasterską w Poznaniu, skierowany został jednak do diecezji warmińskiej. W 1949 został najpierw wikariuszem w Kętrzynie, by w sierpniu tegoż roku przejść do pracy w parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Olsztynie. 12 grudnia 1949 został zatrzymany przez Urząd Bezpieczeństwa Publicznego i osadzony w areszcie olsztyńskim pod zarzutem działalności antypaństwowej, spędził w więzieniach w Łęczycy i Łodzi kolejne 15 miesięcy. Po zwolnieniu w 1951 został mianowany administratorem wiejskiej parafii Nebrowo Wielkie koło Kwidzyna; odnowił tamtejszy kościół parafialny oraz kościół w pobliskich Sadliszkach. W latach 1953-1954 był proboszczem parafii św. Brunona w Bartoszycach i tam także rozpoczął pracę nad odbudową świątyni, mającej charakter zabytkowy. Podobny cel postawił sobie na kolejnej placówce duszpasterskiej – w parafii św. Mikołaja w Elblągu, dokąd przeniesiono go w 1954. W ciągu 13 lat pracy w Elblągu, w największej wówczas parafii diecezji warmińskiej, odbudował ze zniszczeń wojennych i wyposażył monumentalny, zabytkowy kościół, prowadził aktywną pracę duszpasterską, dążył do powiększenia grona księży. Sprowadził do diecezji dwa zgromadzenia sióstr klauzurowych – karmelitanki bose i franciszkanki Najświętszego Sakramentu, otoczył je opieką i umożliwił założenie domów zakonnych w Elblągu. Organizował ponadto Dni Kultury Chrześcijańskiej. 29 września 1960 znalazł się w gronie kanoników rzeczywistych kapituły kolegiackiej w Dobrym Mieście, reaktywowanej w tymże roku po 150-letniej przerwie dekretem prymasa Wyszyńskiego. W 1966, jako uznany ekspert odbudowy świątyń, został powołany do Diecezjalnej Komisji Artystycznej. W grudniu 1967 zginął w wypadku samochodowym w podolsztyńskim Gutkowie. 10 grudnia 1967 został pochowany na cmentarzu parafialnym w Elblągu.

Pimpicki Mieczysław, syn Stefana i Michaliny z Rymszów, ur. 10.09.1913 w Wilnie, zm. 11.03.2008 w Olsztynie; lekarz-chirurg. Ukończył Gimnazjum im. A. Mickiewicza w Wilnie. W 1933 rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie Stefana Batorego. Dyplom lekarza otrzymał 20 czerwca 1939. Staż odbył w Klinice Chirurgicznej USB, w Szpitalu Wojskowym w Wilnie i w Szpitalu Powiatowym w Oszmianie, gdzie jako chirurg pracował do 1942. Zdobył w tym okresie tytuł mistrza Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w narciarstwie alpejskim. Po zajęciu Oszmiany przez Niemców w 1941 przez krótki czas kierował szpitalem, potem przeniósł się do Holszan. Nawią-

zał tam kontakt z Armią Krajową (przyjął pseudonim Biały), zaopatrywał oddziały partyzanckie w leki i środki opatrunkowe, opiekował się rannymi. Po rozkazie dowództwa włączenia osób z konspiracji do partyzantki zgłosił się do dowódcy zgrupowania „Oszmiana" majora Czesława Dębickiego (pseud. Jarema) i w randze porucznika został szefem sanitarnym zgrupowania oszmiańsko-nowogródzkiego. Przez pewien czas przebywał w Puszczy Rudnickiej. W czasie udzielania pomocy rannemu trafił do niewoli radzieckiej; wcielony przymusowo do Armii Czrwonej, odmówił złożenia przysięgi na wierność ZSRR i razem z przeszło 6 tysiącami żołnierzy Armii Krajowej trafił do obozu w Kałudze. Pracował tam przy wyrębie lasu. Po uwolnieniu przybył do Polski w styczniu 1946. Bezskutecznie starał się o pracę w Bydgoszczy, gdzie po wojnie znalazł się prof. Michejda. W lutym 1946 osiadł w Olsztynie, gdzie został starszym asystentem na oddziale chirurgicznym Szpitala Mariańskiego (późniejszego Szpitala Miejskiego), kierowanym przez doktora Jana Janowicza. W 1948 uzyskał specjalizację z chirurgii, w 1954 przejął po Janowiczu funkcję ordynatora. Wprowadził oryginalną metodę leczenia wieloodłamowych złamań kości przy pomocy tzw. gwoździa „L". W 1947 zorganizował pierwszą w Polsce Poradnię Sportową w Olsztynie, założył również analogiczną placówkę w systemie lecznictwa kolejowego. Działał w Kolejowym Klubie Sportowym Warmia Olsztyn. W latach 1947-1948 był lekarzem na obozie przygotowawczym polskich sportowców przed olimpiadą w Londynie. Należał do wielu towarzystw i organizacji zawodowych, m.in. Polskiego Towarzystwa Lekarskiego oraz Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego, a w 1985 Towarzystwo Chirurgów Polskich nadało mu godność członka honorowego. Wykształcił wielu olsztyńskich lekarzy.

Pinajew S., żył w XIX/XX w.; budowniczy, inżynier. Działał w Wilnie na przełomie XIX/XX w.; w 1902/1903 kierował pracami budowlanymi Szkoły Chemiczno-Technicznej w Wilnie przy ul. Nowogródzkiej 23.

Piotrowski Florian, syn Konstantego i Urszuli z Bukowskich**,** ur. 30.11.1898 w Petersburgu zm. 16.11.1973 w Olsztynie; lekarz chirurg, pionier polskiej służby zdrowia w powojennym Olsztynie. Ukończył w Petersburgu szkołę średnią i w 1917 podjął pracę zarobkową, początkowo na kolei, potem w stoczni. W 1921 przeniósł się do Wilna, gdzie rozpoczął studia biologiczne na Uniwersytecie Stefana Batorego. Pracował jednocześnie jako nauczyciel w szkole powszechnej. Po krótkim czasie zmienił kierunek studiów na medycynę, a przed władzami uniwersytetu zataił fakt pracy w szkole – przepisy nie pozwalały bowiem na pracę zarobkową studentom medycyny. 17 sierpnia 1931 uzyskał na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu dyplom doktora wszech nauk lekarskich. Od września 1931 do marca 1934 pracował w wileńskiej poradni przeciwgruźliczej. W następnych latach pod kierunkiem prof. Kornela Michejdy uzyskał specjalizację z chirurgii, wraz z prawem samodzielnego prowadzenia oddziału chirurgicznego. Okres wojenny spędził w Wilnie. Od września 1939 przez kilka miesięcy był lekarzem szkolnym, następnie pracował w Szpitalu św. Józefa (1940), Szpitalu dla Jeńców Wojennych (1941-1942), Przychodni Chirurgicznej i II Poliklinice (1942-1944). Udzielał pomocy medycznej żołnierzom polskim, m.in. ze zgrupowania partyzanckiego Armii Krajowej „Szczerbiec"; w szeregach „Szczerbca" walczył syn lekarza Janusz (zginął w wieku 18 lat z rąk Niemców). Na początku 1945 Piotrowski został wysiedlony z Wileńszczyzny i 20 stycznia tegoż roku przybył do Białegostoku. Podjął pracę w Szpitalu Kolejowym PKP, ale już po kilku tygodniach, na polecenie wojewody białostockiego Jerzego Sztachelskiego, znalazł się w grupie osób skierowanych do organizowania kolejo-

wej służby zdrowia w Olsztynie i okolicach. Był wśród 40 kolejarzy-pionierów, którzy przybyli do Olsztyna 19 lutego 1945 i wywiesili polską flagę na budynku przy późniejszej ulicy Marii Zientary-Malewskiej. W powojennym mieście był pierwszym polskim lekarzem. Prace nad stworzeniem w Olsztynie Szpitala Kolejowego przyspieszył wybuch epidemii duru. Placówkę otwarto na przełomie marca i kwietnia 1945 w barakach przy późniejszej ulicy Wyspiańskiego. Piotrowski zorganizował też lecznictwo otwarte, pierwsze ambulatorium otwierając we własnym mieszkaniu (potem zostało przeniesione na plac Bema). Z przychodni korzystali nie tylko kolejarze, ale także przybywający do Olsztyna cywile oraz żołnierze radzieccy. Odbywał ponadto liczne wizyty domowe, mimo trudnych warunków transportowych; dopiero po kilku miesiącach pracy w Olsztynie został wyposażony w rower, ale wobec zagrożenia kradzieżą potrzebował wówczas towarzyszącej osoby, która pilnowała pojazdu w czasie udzielania pomocy lekarskiej. W pierwszych latach powojennych pracował także w Przychodni Ubezpieczalni Społecznej oraz na Oddziale Chirurgicznym Szpitala Wojewódzkiego (od września 1945 do października 1950). Przeprowadzona w tym szpitalu 22 stycznia 1946 amputacja lewej stopy u jednego z pacjentów była pierwszą operacją w Olsztynie po wojnie i uważana jest za symboliczny początek polskiej chirurgii w mieście. Od listopada 1950 Piotrowski był związany z Wojewódzką Stacją Pogotowia Ratunkowego jako lekarz dyżurny, a od sierpnia 1955 do maja 1961 – kierownik. Ponadto przyjmował pacjentów w Przychodni Chirurgicznej PKP oraz od 1961 kierował Pogotowiem Kolejowym. Nie zaprzestał pracy w Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego także po 1 września 1970, kiedy przeszedł na emeryturę; zawiesił świadczenie i pracował w pełnym wymiarze godzin do końca życia.

Piotrowski Michał, ur. w 1764 na Ukrainie, zm. w 1828; generał-major armii rosyjskiej. W 1786 ukończył uniwersytet w Moskwie i pracował w administracji cywilnej. W 1790 powołany do rosyjskiej służby wojskowej: był chorążym w pułku muszkieterów, potem w sztabie generał-feldmarszałka Iwana Pietrowicza Sałtykowa, co dało mu możliwość szybkich awansów – kapitan od 1792, major od 1795. Od 1800 w administracji centralnej wojska – w 1803 uzyskał rangę rzeczywistego radcy stanu (w 1804 przemianowany na generała-majora.). W 1812 organizował szpitale polowe w Wilnie, potem w innych miastach na drodze odwrotu armii rosyjskiej. W 1813 mianowany komisarzem armii polskiej, którą usiłował tworzyć gen. Leontij Benningsen. Po fiasku przedsięwzięcia był generałem intendentem 2 Armii rosyjskiej, zdymisjonowany w 1816. Był publicysta i poetą.

Piwnicki Michał, ur. przed 29.09.1771, zm. 29.05.1845; ksiądz katolicki, koadiutor i biskup łucki i żytomierski. Wychowany w rodzinie greckokatolickiej, kształcił się we Włodzimierzu Wołyńskim i w Wilnie. Po święceniach w 1795 był profesorem seminarium duchownego i kaznodzieją katedralnym we Włodzimierzu. Po przejściu na obrządek łaciński został w 1790 kanonikiem żytomierskim i w 1797 – kijowskim. 3.07.1826 prekonizowany biskupem tytularnym Rama i koadiutorem bpa K. Cieciszowskiego; w 1831 został biskupem łuckim i żytomierskim.

Piwocki Jan, ur. w 1599, zm. 1666; ksiądz katolicki, jezuita. Był profesorem teologii w Akademii Wileńskiej. Zarządzał kolegiami w Braniewie, Wilnie i w Warszawie oraz całą litewską prowincją jezuitów. Ogłosił 8 łacińskich prac religijnych.

Plater Adam Tadeusz, żył w XVIII w. generał-adiutant króla i generał-major wojsk litewskich. Magnat z Litwy, dziedzic na Kurklach i innych rozległych włościach, starosta gardzielski. Posłował na sejmy w l. 1768 i 1773 – w tymże roku uzyskał patent generała-adiutanta. 1784 – marszałek szlachty oni-

ksztyńskiej. Jako generał wojsk litewskich występuje w 1794 – nie wiadomo z czyjej nominacji, targowickiej czy powstańczej? O jakiejkolwiek jego działalności wojskowej przekazów brak.

Plater Jan, hrabia, ur. w 1776, zm. w 1850; wicebrygadier kawalerii narodowej litewskiej. Członek magnackiej rodziny z Inflant; po wybuchu insurekcji 1794 wyekspediowany przez klan rodzinny walczył przeciwko Rosji i mimo młodego wieku i niedostatku znajomości sztuki wojennej miał uzyskać funkcję wicebrygadiera – bardziej ze względów propagandowych niż militarnych (awans ten nie znajduje potwierdzenia w „Aktach Powstania Kościuszki"). Po upadku powstania w wojsku nie służył.

Plater Jerzy, hrabia, ur. ok. 1750, zm. w 1825;, generał-major wojsk litewskich. Magnat z Inflant, dziedzic na Szewkiniach i innych rozległych dobrach, szambelan króla, chorąży inflancki, marszałek szlachty rosieńskiej; generał w l. 1781-1794.

Plater Kazimierz (Broël-Plater) herbu Plater, ur. 3.03.1915 w Wilnie, zm. 30.04.2004 w Warszawie; polski szachista. Pochodził z rodziny arystokratycznej (hrabiowskiej), zasad gry w szachy nauczył go ojciec. W wieku 16 lat zwyciężył w pierwszym turnieju szachowym (mistrzostwa gimnazjum), co zachęciło go do wstąpienia do Wileńskiego Klubu Szachowego. W 1934 r. wyjechał do Warszawy, szybko nawiązując kontakty w tutejszym środowisku szachowym i zdobywając renomę utalentowanego gracza młodego pokolenia. Po zwycięstwie w turnieju o mistrzostwo okręgu warszawskiego został zakwalifikowany przez Polski Związek Szachowy do turnieju eliminacyjnego przed olimpiadą w 1935 r. W drugiej połowie lat 30. Kazimierz Plater nie uczestniczył w rozgrywkach szachowych, poświęcając się ukończeniu studiów, a później służby wojskowej. Przerwa ta przedłużyła się następnie z powodu wybuchu II wojny światowej. Po jej zakończeniu należał do ścisłej czołówki polskich szachistów, reprezentował Polskę w meczach międzypaństwowych oraz na turniejach strefowych (eliminacji mistrzostw świata) w Hilversum (1947, XII m.) i Dublinie (1957, XII m.). W 1947 r. wystąpił w Warszawie w swoim pierwszym turnieju międzynarodowym, zajmując VI m. i zdobywając tylko pół punktu mniej niż późniejsi arcymistrzowie. Pomiędzy 1946 a 1964 r. dwunastokrotnie uczestniczył w finałach indywidualnych mistrzostw Polski, zdobywając 6 medali: 3 złote (1949, 1956, 1957) i 2 srebrne (1950, 1963) i 1 brązowy (1949). Brał udział w trzech olimpiadach szachowych (Helsinki 1952, Moskwa 1956, Lipsk 1960) zdobywając 14½ pkt w 35 partiach. W 1950 r. Międzynarodowa Federacja Szachowa przyznała mu tytuł mistrza międzynarodowego. W 1965 r. zakończył starty w szachowych turniejach. W późniejszych latach udzielał się jako instruktor i trener szachowy, był również autorem artykułów teoretycznych w miesięczniku „Szachy".

Plechavičius Povilas (Plechowicz Paweł), ur. 1.02.1890 w majątku koło Możejek na Żmudzi, zm. 19.12.1973 w Chicago) – generał litewski. Urodził się na Żmudzi, w rodzinie o polskich korzeniach. Żoną Plechavičiusa była Polka, Joanna Lesiecka (Plechavičienė). W 1908 roku ukończył gimnazjum w Moskwie, później uczył się w tamtejszych Instytucie Handlowym, by w 1914 roku ukończyć Wojskową Szkołę Kawalerii w Moskwie. W czasie I wojny światowej walczył w armii rosyjskiej na frontach niemieckim, austriackim i tureckim. Po rewolucji z 1917 roku współpracował z wojskami białej Rosji, walczył w Donbasie i na Kaukazie. W 1920 roku powrócił na Litwę, zaciągnął się do nowo utworzonej armii młodego państwa, szybko się wybijając. W 1922 roku wysłano go na kurs wojskowy do Pragi, który ukończył na początku 1926 roku. W grudniu tego samego roku wziął udział w zamachu wojskowym na

demokratycznie wybrane władze – przeprowadził go z inspiracji Antanasa Smetony. Do 1928 roku kierował litewskim sztabem generalnym, potem przeszedł w stan spoczynku. Na początku II wojny światowej nie angażował się politycznie ani wojskowo. Dopiero w listopadzie 1943 roku wziął udział w konwencji kilkudziesięciu działaczy litewskich, na której uzgodniono, że Litwini poprą utworzenie narodowych sił zbrojnych pod nazwą Lietuvos Vėtinė Rinktinė (LVR). Komendantem formacji został Plechavičius, który wraz z patriotycznie nastawionymi działaczami litewskimi uznał zmianę sytuacji na froncie niemiecko-radzieckim za szansę na odbudowę litewskiej państwowości. 13 lutego 1944 roku zostało podpisane porozumienie o utworzeniu LVR. Zamieszkał wówczas w Wilnie. 16 lutego tego roku Plechavičius wygłosił przez radio przemówienie, w którym wezwał ochotników do wstępowania w szeregi LVR. Inicjatywa spotkała się ze dużym społecznym poparciem i zainteresowaniem ze strony ochotników. Oddziały LVR walczyły nie tylko z partyzantką sowiecką, ale przede wszystkim z polską Armią Krajową, którą uznały za główne zagrożenie dla wpływów litewskich na Wileńszczyźnie. 1 kwietnia 1944 oddziały Plechavičiusa wkroczyły do Wilna. Największa ich bitwa z AK miała miejsce 13/14 maja w Murowanej Oszmiance, gdzie Litwini zostali pokonani. 9 maja Niemcy zażądali przejęcia kontroli nad oddziałami litewskimi; wobec stanowczego sprzeciwu strony litewskiej zareagowali rozwiązaniem LVR oraz aresztowaniem 15 maja Plechavičiusa wraz z resztą sztabu formacji i jego przewiezieniem do obozu w Salspils pod Rygą. Po zakończeniu wojny znalazł się w Niemczech, a następnie wyemigrował do USA.

Plečkaitis Jeronimas, ur. 10.12.1887 w Kieturwłokach, zm. 29.10.1963 w Pilwiszkach; litewski nauczyciel i polityk, poseł na Sejm (1920-1927). Zaangażowany w działalność rewolucyjną w 1905 wstąpił do Litewskiej Partii Socjaldemokratycznej (LSDP). Rok później organizował strajki robotników na Litwie. W latach 1910-1914 służył w armii rosyjskiej. Po odsłużeniu wojska ukończył w 1916 kurs nauczycielski, by podjąć pracę jako nauczyciel w szkole podstawowej w Wyłkowyszkach, a później jako inspektor pracy (1919). W latach 1919-1920 organizował strajk wymierzony w lokalnych ziemian. Zagrożony aresztowaniem, schronił się w Niemczech. W 1920 powrócił na Litwę, by wejść w skład Sejmu Ustawodawczego (1920-1922). Z list LSDP wybierany był jako parlamentarzysta w kolejnych wyborach: w 1922, 1923 i 1926. Od 1923 do 1926 był szefem KC LSDP, jako jej przewodniczący wziął udział w zjeździe socjalistów bałtyckich w Rydze 19 czerwca 1926. Po przejęciu władzy na Litwie przez tautininków w grudniu 1926 organizował antyrządowe powstanie w Taurogach i Olicie. Po jego niepowodzeniu wyjechał do Niemiec, później osiadł w Wilnie i Grodnie. Od 1927 do 1928 wydawał lewicowe czasopismo „Pirmyn". Po wkroczeniu Litwinów do Wilna w 1939 został aresztowany na wiosnę 1940 za udział w powstaniu olickim. W latach 1941-1944 pracował w administracji samorządu wileńskiego. Po ponownym zajęciu tzw. Litwy Wschodniej przez wojska sowieckie zesłany na Syberię, z której powrócił w 1956.

Plewago Kazimierz, ur.?, zm. w 1810; prawnik. Był prezydentem sądu guberni wileńskiej. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Plewako Wacław, syn Sobiesława i Tekli z Pelko-Stradomskich, ur. 28.05.1898 w Gojluszach na Litwie, wg. innych danych w Dziemidowszczyźnie koło Iwieńca na Białorusi, zm. w kwietniu 1940 w Katyniu w Rosji. Major saperów WP, komendant Szkoły Podchorążych Rezerwy Saperów w latach 1938-1939. W 1916 ukończył rosyjski Korpus Kadetów w Połocku i Mikołajewską Inżynieryjną Szkołę Wojskową w Petersburgu. Od 14.10.

1916 do 31.10.1917 służył w armii rosyjskiej, zaś od 31.12.1917 do 28.06.1918 – w I Korpusie Polskim pod dowództwem gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego. Następnie przedostał się do centralnej Polski i 15.11.1918 wstąpił do odradzającego się Wojska Polskiego. Brał udział w walkach z bolszewikami w 1919 i 1920. Po zawarciu rozejmu polsko-bolszewickiego uczestniczył jako porucznik w zajęciu Wilna przez wojska dowodzone przez gen. Lucjana Żeligowskiego. Po przyłączeniu Litwy Środkowej do Polski służył w sztabie DOK Grodno. Awansowany na stopień kapitana pracował w latach 1921-1929 w sztabie Okręgu Korpusu III w Grodnie, jako kierownik referatu inżynieryjno-saperskiego, a następnie referatu ogólnego. Stamtąd został ok. 1927 przeniesiony na dowódcę batalionu w 3 Pułku Saperów w Wilnie. Tam też w Wojskowym Klubie Wioślarskim poznał młodą zawodniczkę Kamillę z Pawluciów, z którą ożenił się 7 lutego 1928 w Wilnie. W 1934 powołany na kurs unifikacyjny przy Wyższej Szkole Inżynierii. Po ukończeniu kursu w 1935 awansowany na majora i przeniesiony na wykładowcę do Centrum Wyszkolenia Piechoty w Rembertowie. W grudniu 1938 przeniesiony na Komendanta Szkoły Podchorążych Rezerwy Saperów w Modlinie. Po wybuchu wojny obronnej 1939 w dniu 6 września zorganizował ze słuchaczy szkoły batalion manewrowy i na jego czele wyruszył na front. Ranny w bitwie pod Kockiem, dostał się do niewoli sowieckiej internowany przez Rosjan, został wywieziony do obozu w Starobielsku, skąd ostatni list od niego żona otrzymała na początku kwietnia 1940.

Pluciński Marian, syn Jana i Anieli z Nowakowskich, ur. 5.10.1912 w Żarnowcu w woj. kieleckim, zm. (stracony) 28.06.1946 w Białymstoku; porucznik WP i AK. Uczył się w gimnazjum klasycznym w Wadowicach, potem w Wilnie. Ukończył szkołę podchorążych broni pancernej i został przydzielony w stopniu plutonowego podchorążego do wydzielonej kompanii baonu pancernego w Wilnie. We wrześniu został podporucznikiem, uczestniczył w kampanii wrześniowej w składzie 33 szwadronu czołgów rozpoznawczych. Dostał się do niewoli niemieckiej 20.09.1939 pod Tomaszowem Lubelskim, ale wkrótce uciekł. Od jesieni 1939 do marca 1944 przebywał w Wilnie, był żołnierzem Wileńskiego Okręgu SZP-ZWZ-AK. Studiował konspiracyjnie na Wydziale Medycznym USB – ukończył dwa semestry. W partyzantce początkowo służył w 6 Brygadzie. Od marca 1944 dowodził 3 plutonem 1 kompanii szturmowej 5 Brygady „Łupaszki". Brał udział w walkach z Niemcami. Po rozformowaniu 5 Brygady w lipcu 1944 przedostał się na rozkaz „Łupaszki" z grupą podkomendnych do Puszczy Augustowskiej, po pewnym czasie wrócił na Wileńszczyznę. Od listopada 1944 dowodził partyzanckim oddziałem samoobrony na terenach na północ od Wilna. W grudniu 1944 wyjechał w transporcie repatriacyjnym do Białegostoku, gdzie zatrudnił się w tamtejszej rozgłośni radiowej. Tu nawiązał kontakt z mjr. „Łupaszką". W kwietniu 1945 dołączył do 5 Brygady Wileńskiej obozującej wówczas w Puszczy Białowieskiej w rejonie Hajnówki. Dowodzony przez niego 4 szwadron uczestniczył m.in. w potyczkach pod Kapitańszczyzną, Dziadkowiczami i w innych miejscowościach. Po rozwiązaniu 5 Brygady do października 1945 doprowadził do końca demobilizację 4 szwadronu. Nadal utrzymywał kontakty z mjr. „Łupaszką". W końcu zimy 1946 udał się na nadnarwiańskie tereny w celu zorganizowania oddziału partyzanckiego, misja ta zakończyła się niepowodzeniem. 21.04.1946 został aresztowany przez UB w wyniku donosu. Skazany 25.06.1946 przez WSR w Białymstoku na karę śmierci i stracony 28.06.1946.

Płakiewicz Tadeusz, ur. ok. 1730, zm. po 1774; ksiądz katolicki, członek zakonu kanoników regularnych, pisarz religijny. W l. 1755-1763 był proboszczem w Jużyntach na Litwie, następnie w Użpolach i w Ucianie.

W Jużyntach w 1761 zorganizował Bractwo św. Barbary; na cześć tej świętej ułożył i wydał książeczkę w języku litewskim.

Pociej Adam (Hipacy), ur. 12.08.1541 w Rohaczach na Podlasiu, zm. 18.07.1613; polemista religijny, kasztelan brzeski (1588-1593); po śmierci żony wstąpił do klasztoru prawosławnego przybierając imię Hipacy. Od 1593 prawosławny biskup włodzimierski i brzeski, współtwórca unii brzeskiej (1596), następnie greckokatolicki metropolita halicki i kijowski (1599-1613), jeden z twórców Kościoła unickiego, zwanego obecnie Ukraińskim Kościołem greckokatolickim. Pochodził z podlaskiej szlachty posługującej się herbem Waga. Studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim, potem przebywał na dworze gorącego zwolennika reformacji i gorliwego kalwina Mikołaja Radziwiłła Czarnego, pod którego wpływem przeszedł na kalwinizm. Był sekretarzem (do 1572 r.) króla Zygmunta Augusta. Sędzia ziemski do 1580 r., kasztelan brzeski (od 1588 r.) i senator. W r. 1574 powrócił do prawosławia. Bliski przyjaciel księcia Konstantego Wasyla Ostrogskiego, należał do grupy publicystów i myślicieli przychylnych idei unii prawosławia z katolicyzmem. Owdowiawszy (1592), wstąpił do prawosławnego klasztoru, przybierając imię Hipacy. W 1593 r. dzięki poparciu Ostrogskiego został biskupem (władyką) włodzimiersko-brzeskim. Rzecznik zjednoczenia Kościoła prawosławnego na wschodnich terenach Rzeczypospolitej z Kościołem katolickim. 2 sierpnia 1595 roku projekt unii, pomimo sprzeciwu potężnego Ostrogskiego, zatwierdził król Zygmunt III Waza. 23 grudnia 1595 roku przedstawiciele episkopatu prawosławnego: władyka łucki Cyryl Terlecki i władyka włodzimiersko-brzeski Hipacy Pociej zadeklarowali w Rzymie akt unii, a papież Klemens VIII ogłosił unię Kościoła katolickiego i Cerkwi prawosławnej. Utworzono osobny obrządek greckokatolicki, zachowujący odrębną liturgię i małżeństwa kapłanów, ale uznający prymat papieża. Na synodzie Kościoła prawosławnego w Brześciu 16-20 października 1596 roku zawarto unię prawosławnych z katolikami. Powstał w ten sposób Kościół unicki. Jako biskup włodzimiersko-brzeski, a następnie archimandryta Ławry Peczerskiej w Kijowie (1599), a wreszcie metropolita (1600) Pociej aktywnie działał na rzecz umocnienia Cerkwi unickiej w Rzeczypospolitej i przyciągnięcia do niej prawosławnej szlachty oraz duchowieństwa, zjednując na rzecz unii biskupstwo przemyskie (1611 r.). Podjął prace nad reformą zakonu bazylianów i starania o sprowadzanie do Polski karmelitów bosych, aby wsparli reformę i unię. 21 sierpnia 1609 r. przeciwnicy unii dokonali w Wilnie nieudanego zamachu na życie Pocieja. Zmarł 18 lipca 1613 r. we Włodzimierzu, gdzie został pochowany w Soborze Uspieńskim. Jego następcą na stanowisku metropolity unickiego został Józef Welamin Rutski.

Pocołojewski Kornel, ur. w 1746, zm. w 1812; wykładowca prawa kanonicznego w Szkole Głównej Litewskiej w l. 1773-1804, a od roku 1797 także prawa kościelnego.

Podkowiński Marian, ur. 19.04.1909 w Wilnie, zm. 7.08.2006 w Warszawie; dziennikarz, reportażysta, publicysta, pisarz. Ukończył prawo na Uniwersytecie Warszawskim (1937). Debiutował w 1934 w „Kurierze Porannym", był następnie m.in. dziennikarzem „Polski Zbrojnej". W latach 1937-1939 był redaktorem naczelnym biuletynu „Polska Informacja Literacka". Podczas II wojny światowej był żołnierzem Armii Krajowej, uczestniczył w powstaniu warszawskim, w zgrupowaniu „Baszta". Od 1945 pracował w Polskiej Agencji Prasowej, był m.in. jej korespondentem w Norymberdze, gdzie relacjonował proces zbrodniarzy hitlerowskich przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym. W latach 1947-1948 był korespondentem „Expressu Wieczornego" i „Robotnika" w Berlinie, a następnie – do 1956 r. i ponownie od 1960 do 1968 r. – korespondent-

tem „Trybuny Ludu" w Berlinie i Bonn. W latach 1956-1960 był dziennikarzem tych pism w Waszyngtonie. Publicysta tygodnika „Świat" (1968-1969), „Perspektyw" (1969-1990), komentator „Rzeczpospolitej" (1982-1989). W 1984 Stefan Kisielewski umieścił go na tak zwanej „liście Kisiela". Leopold Tyrmand w swoim *Dzienniku 1954* uznaje go za jednego z tzw. „fabrykantów kłamstw".

Podwysocki Tadeusz, syn Stefana, ur. w 1898, zm.?; pułkownik WP. Był zastępcą dowódcy 65 Pułku Strzelców Wileńskich w Nowej Wilejce; 12 września 1939 został dowódcą Obszaru Warownego „Wilno", był też komendantem garnizonu m. Wilna. 18.09.1939 przekroczył granicę polsko-litewską, internowany na Litwie. 10.07.1940 wywieziony przez Sowietów do obozu w Rosji.

Poel Gerhard, ur. 7.02.1886 w Wulmenau w Niemczech, zm. 8.05.1945 w Krasnogorsku pod Moskwą; generał lejtnant armii niemieckiej. W lipcu 1944 był komendantem miasta Wilna.

Pogorzelski Wojciech, ur. 12.06.1912 w Zgierzu, zm.?; doktor habilitowany medycyny. Ukończył Gimnazjum im. J. Lelewela w Wilnie w 1929. Studiował medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, dyplom lekarza uzyskał w 1939. W l. 1941-1944 prowadził praktykę lekarską w Szyrwintach na Litwie, walczył w szeregach AK. W 1945 wyjechał do Polski i w l. 1945-1949 był lekarzem naczelnym w PUR, następnie organizator i pierwszy dyrektor Akademii Medycznej w Łodzi; od 1950 do 1980 pracownik naukowo-dydaktyczny Kliniki Psychiatrycznej Akademii Medycznej w Łodzi, gdzie uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk medycznych. Nagrodzony medalem Yad Vashem za ukrywanie Żydów w czasie II wojny światowej.

Pohl, Pol, Wilhelm, notowany w l. 1610-1619; architekt. Działał w Wilnie, odbudował katedrę i dzwonnicę katedralną.

Pol Józef, żył w XVII/ XVIII w.; architekt. W l. 1694, 1717, 1737 budował kościół Serca Jezusowego i klasztor wizytek w Wilnie.

Połzikow Piotr Aleksandrowicz, żył w XIX/ XX w.; generał major armii rosyjskiej. W 1915 był członkiem sztabu dowództwa artylerii Wileńskiego Okręgu Wojskowego w Wilnie.

Poniatowski Juliusz, ur. 17.01.1886 w Petersburgu, zm. 16.11.1975 w Warszawie; ekonomista polski, działacz ludowy i niepodległościowy, piłsudczyk związany z PSL „Wyzwolenie". Wychował się w Wilnie, gdzie w 1903 ukończył gimnazjum (szkołę realną), w 1906 ukończył Studium Rolnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Studiował w Brukseli i Pradze; był członkiem „Strzelca". Po powrocie do kraju od XI 1914 był w Legionach – wtedy znalazł się w gronie współpracowników Józefa Piłsudskiego. Należał także do Polskiej Organizacji Wojskowej. W 1915 przyczynił się do powstania PSL „Wyzwolenie" – odegrał znaczącą rolę w kształtowaniu programu agrarnego Stronnictwa. Od 1917 zasiadał z zarządzie głównym, a w latach 1918-1926 był wiceprezesem partii. Był posłem na Sejm Ustawodawczy oraz I kadencji w latach 1919-1927, a także sześciokrotnie ministrem rolnictwa: w Tymczasowym Rządzie Ludowym Republiki Polskiej w Lublinie, w pierwszym rządzie Witosa, w rządach Kozłowskiego, Sławka, Zyndrama-Kościałkowskiego i Sławoja Składkowskiego. W latach 1922-1927 piastował stanowisko wicemarszałka Sejmu I kadencji. Później wystąpił z PSL „Wyzwolenie". W latach 1927-1934 kierował Liceum Krzemienieckim. Od września 1939 do grudnia 1957 przebywał na emigracji (jako Onufry Zawada) w Turcji, Palestynie, Rzymie, Paryżu i w Wielkiej Brytanii. Po powrocie do kraju związany z PAN, SGGW i ART w Olsztynie. Jest pochowany w Alei Zasłużonych na cmentarzu Powązkowskim.

Popow Nikołaj, ur.?, zm. w 1906 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protodiakonem

w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Popowicz Bolesław, ur. 2.09.1878 w Wareżu w powiecie Sokalskim, zm. 9.01.1937 we Lwowie; generał brygady WP. Ukończył na Uniwersytecie Lwowskim filozofię. Pracował jako nauczyciel i działał w Związku Strzeleckim. W 1914 jako porucznik rezerwy armii austriackiej został powołany do służby, skierowany na front włoski i wkrótce ranny. Po wyleczeniu służył w 6 Pułku Piechoty Legionów Polskich – kapitan od listopada 1916. Po kryzysie przysięgowym odwołany z powrotem do armii austriackiej, walczył w Albanii, Czarnogórze i na Ukrainie. Działał w Polskiej Organizacji Wojskowej. Od listopada 1918 w Wojsku Polskim. W okresie listopad 1918 – styczeń 1919 szef sztabu Grupy Operacyjnej płk. Mieczysława Norwida Neugebauera, dowódca 24 Pułku Piechoty w walkach z Ukraińcami w Małopolsce Wschodniej. Krótko dowódca Okręgu Wojskowego Radom. Od stycznia 1919 do sierpnia 1920 dowódca batalionu, a potem 6 Pułku Piechoty Legionów. Na czele pułku walczył w wojnie bolszewickiej. Brał udział w zajęciu Kijowa. Pułkownik piechoty od1 czerwca 1919. Od sierpnia 1920 do marca 1921 dowódca III Brygady Piechoty Legionów. Dowodząc brygadą walczył w obronie Warszawy i uczestniczył w walkach pościgowych nad Niemnem. Od marca 1921 do września 1926 dowódca piechoty dywizyjnej 1 Dywizji Piechoty Legionów, od września 1926 do marca 1928 był dowódcą 1 Dywizji Piechoty Legionów w Wilnie. 16 marca 1927 Prezydent RP Ignacy Mościcki na wniosek ministra spraw wojskowych, Marszałka Józefa Piłsudskiego awansował go na generała brygady ze starszeństwem od 1 stycznia 1927 i 15 lokatą. W okresie marzec 1928 – październik 1935 dowódca Okręgu Korpusu VI Lwów. Po zwolnieniu w stan spoczynku osiadł we Lwowie, gdzie zmarł. Pochowany na Cmentarzu Łyczakowskim.

Porębski Kazimierz, ur. 15.11.1872 w Wilnie, zm. 21.01.1933 w Warszawie; kontradmirał floty rosyjskiej, wiceadmirał Marynarki Wojennej Polskiej. Uczył się w szkołach wileńskich. Od 1886 służył w rosyjskiej marynarce wojennej, w 1893 ukończył Korpus Morski w Petersburgu. Jako starszy oficer walczył w 1905 pod Port Arturem. Podczas I wojny światowej był dowódcą pancernika i brygady krążowników; kontradmirał od 1916, był dowódcą lotnictwa Floty Czarnomorskiej, następnie wydziału morskiego w sztabie Frontu Zachodniego. Po rewolucji 1917 działał w polskich organizacjach wojskowych w Petersburgu. Od 1918 w WP: przejmował od Niemców urządzenia techniczne na Wiśle, od marca 1919 członek Rady Wojennej i szef Departamentu Spraw Morskich w Ministerstwie Spraw Wojskowych, podczas bitwy warszawskiej 1920 szef Odcinka Warszawa-Zegrze-Dębe. Wiceadmirał od 1919, do 1925 szef Kierownictwa Marynarki Wojennej. Założył szkołę specjalistów morskich w Tczewie, stworzył podstawy rozwoju kadry dowódczej, stał się ofiarą intryg, które spowodowały nawet wdrożenie przeciwko niemu dochodzeń. Do 1927 znajdował się w stanie nieczynnym, po czym – mimo rehabilitacji – przeniesiony w stan spoczynku. Mieszkał i zmarł w Warszawie, pochowany na cmentarzu Powązkowskim.

Potocki Władysław, ur. 10.08.1878 w Goniądzu w ówczesnym powiecie białostockim, zm. 25.01.1983 tamże; ksiądz katolicki. Uczył się najpierw w domu, potem w 3-klasowej szkole rosyjskiej; około 1894 rozpoczął naukę w gimnazjum w Saratowie, tam też wstąpił do Seminarium Duchownego, święcenia kapłańskie otrzymał z rąk bpa Edwarda Roppa 7.05.1903 w mieście Gori w Gruzji w czasie wizytacji pasterskiej; pierwszą placówką jego pracy było miasto Nikołajew nad rzeką Boh; po półtora roku działalności duszpasterskiej został przeniesiony do Odessy, a stąd ok. 1912 wyjechał do Saratowa, gdzie był pro-

boszczem katedry; uczył też religii w szkołach po polsku i po niemiecku (w okolicach Saratowa były liczne kolonie niemieckie); po pięciu latach pracy został z Saratowa usunięty przez władze za działalność patriotyczną wśród Polaków, którzy napłynęli do Saratowa w okresie I wojny światowej; następnie był proboszczem parafii Juzowka w Zagłębiu Donieckim na Ukrainie; w sierpniu 1921 wyruszył do kraju i w początkach 1922 przekroczył granicę w Szepietówce. Przyjechał wtedy do Goniądza, a po dojściu do zdrowia zgłosił się do bpa wileńskiego Jerzego Matulewicza, który mianował go wikariuszem parafii bernardyńskiej w Wilnie; równocześnie był duszpasterzem niemieckim w kościele św. Anny, studiował też na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie; w 1927 wysłano go do Wilejki, gdzie był prefektem w gimnazjum, w szkole powszechnej oraz kapelanem w więzieniu. Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Wilejki przez Sowietów, księża zostali wyrzuceni z plebanii, a księdza Potockiego szykanowano, kilka razy przetrzymywano go w areszcie; podczas okupacji niemieckiej włączył się w działalność patriotyczną, brał udział w tajnym nauczaniu; w 1944 po powrocie do Wilejki Sowietów wyjechał do Wilna; na polecenie bpa R. Jałbrzykowskiego wizytował parafie w d. powiecie postawskim. Ponieważ NKWD z Wilejki zaczęło się nim interesować, w pierwszej połowie 1945 wyjechał do Goniądza; w 1950 odszedł na emeryturę, osiadł w Goniądzu i dożył sędziwego wieku, zmarł w 105 roku życia.

Poznański Franciszek, ur. w 1820, zm. w 1889 w Wilnie; lekarz, doktor medycyny. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Pożerski Feliks, h. Pomian, ur. 30.11.1803 w Kownie, zm. w Wilnie 23.09.1858; lekarz, generał-major armii rosyjskiej. Ukończył Szkołę Powiatową w Kownie, gdzie był uczniem Adama Mickiewicza. Studia w zakresie medycyny na Uniwersytecie Wileńskim ukończył w 1832 ze stopniem doktora medycyny. Był chirurgiem wojskowym i inspektorem Wileńskiego Urzędu Lekarskiego. Radca Stanu. Ostatnie lata życia pracował w charakterze zastępcy komendanta szpitala wojskowego w Wilnie na Antokolu. W 1858 został generałem. Zarażony od chorych zmarł na tyfus. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim.

Pożerski Władysław, syn Feliksa, ur. 28.06. 1852 w Wilnie, zm. 30.09.1924 tamże; pułkownik armii rosyjskiej. Był ojcem Olgierda i Mieczysława. Uczył się w gimnazjum wileńskim i szkole junkierskiej. W 1872 ukończył Szkołę Oficerską w Kursku. Jako podporucznik służył w 123 Pułku Piechoty stacjonującym w Kursku. Brał udział w wojnie rosyjsko-tureckiej (1877-1878), gdzie dosłużył się stopnia porucznika, a z czasem awansował na sztabskapitana. Podczas wojny rosyjsko-japońskiej (1904-1905) miał już stopień pułkownika. Po zakończeniu kampanii wrócił do Kurska, a po przejściu na emeryturę wyjechał do Wilna, gdzie mieszkał do śmierci. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim.

Priłucki Noah (Noe, Noach), ur. 1.10.1882 w Berdyczowie, zm. 1941 lub 1942, kierownik Katedry Języka Jidysz na Uniwersytecie Stefana Batorego, żydowski działacz polityczny, filolog, dziennikarz; założyciel (1916) i przywódca Żydowskiej Partii Ludowej w Polsce; w l. 1919 i 1922-27 poseł na sejm; współzałożyciel w 1925 Żydowskiego Instytutu Naukowego (JIWO) w Wilnie. W 1939 założył na USB Katedrę Języka Jidysz, która jednak z powodu wybuchu wojny nie zdążyła doprowadzić do dyplomu żadnego ze słuchaczy. Podczas letnich kursów dla nauczycieli w 1940 r. wyłożył zasady *Fonetyki jidysz*. Wykłady Priłuckiego zostały opublikowane w formie książkowej w 1940 r.

Prokulbicki Jan, żył w XIII w., duchowny ewangelicki, kaznodzieja. Był kaznodzieją ewangelickim w Wilnie. Wydał w Królewcu w 1744 przekłady polskie książek: *Grunt wia-*

ry chrześcijańskiej..., *Pałac dusze chrześcijańskiej...* i *Zegar myśli chrześcijańskich*.

Proniewicz Aleksander, syn Andrzeja, ur. 23. 11.1858, zm.?; prawnik. Ukończył Wydział Prawa Uniwersytetu Warszawskiego w 1883. Od 1883 pracował jako aplikant sądowy w Kielcach, od 1887 sędzia śledczy w Okręgu Dońskim w Rosji, od 1893 sędzia Sądu Okręgowego w Woroneżu; od 1908 notariusz w Siedlcach; w 1919 został wiceprezesem Sądu Okręgowego w Wilnie, od 1921 – prezes Sądu Okręgowego w Wilnie.

Proniewski Otton, ur. 28.03.1818 w Kapienach k. Okmiany (Akmenė) na Żmudzi, zm. 23.11.1878 w Petersburgu; ksiądz katolicki. Był bratem poetki Karoliny Proniewskiej, uczył się w szkole średniej w Telszach, w Seminarium Duchownym w Worniach, w 1841 ukończył Akademię Duchowną w Wilnie. W l. 1850-1857 był sekretarzem biskupa Macieja Wołonczewskiego w Worniach, pomógł Antoniemu Baranowskiemu, późniejszemu biskupowi i poecie litewskiemu, dostać się do seminarium w Worniach. W l. 1858-1862 był dziekanem w Ucianie (Utena), od 1862 – przedstawiciel diecezji żmudzkiej w kolegium duchownym w Petersburgu. Tłumaczył kazania na język litewski, m.in. M. Konigsdorfera i M. Białobrzeskiego; napisał kilka kazań i medytacji.

Prunski (Prunskas) Piotr, ur. 7.04.1871 w Jurkiszkach koło Antaleptów w powiecie jezioroskim na Litwie, zm. 7.12.1942 w Czechanikach w Kraju Ałtajskim; ksiądz katolicki. Z pochodzenia był Litwinem; uczył się w gimnazjum w Mitawie (ob. Jełgawa, Łotwa), a następnie wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, święcenia kapłańskie otrzymał w 1894 i został skierowany na wikariusza do Ławaryszek, skąd po roku przeszedł do Rotnicy koło Druskiennik; po czterech latach pracy otrzymał nominację na proboszcza Inturki na Litwie, gdzie pracował do 1910, następnie krótko był proboszczem w Jasionówce (1910-1911) i stąd w 1911 przeszedł do parafii Połusze w d. powiecie święciańskim; w okolicy tej mieszkali przeważnie Litwini, tutaj pracował do 20.11.1939; jako Litwin, rozwinął działalność narodowo-oświatową litewską: założył Stowarzyszenie św. Zyty oraz św. Kazimierza, za działalność litewską dwukrotnie był karany przez władze polskie więzieniem. Po zakończeniu pracy duszpasterskiej w końcu 1939 przeniósł się do brata do Antoleptów (Antalieptė) w powiecie jezioroskim. 13.06.1941 został wraz z bliskimi wywieziony do miejscowości Czechaniki w Kraju Ałtajskim (Syberia) i tam zmarł.

Prusakow Mikołaj, ur. w 1910 we wsi Tumalino, zm. w 1990 w Wilnie; duchowny (nastawnik) starowierski. W l. 1934-1936 ukończył kursy starowierskich duchownych w Wilnie; w l. 30-tych XX w. pracował w szkołach jako katecheta starowierski; od 1940 został nastawnikiem (duchownym), pracował w kilku parafiach (obszczinach), m.in. w Wilnie.

Przegrodzki Igor Robert, ur. 15.04.1926 w Landwarowie, zm. 27.07.2009 w Konstancinie-Jeziornie; aktor filmowy, teatralny, i telewizyjny, reżyser teatralny, pedagog. Zawodu aktora uczył się w czasach okupacji w tajnym Studium Teatralnym w Wilnie. Jego debiut teatralny w roli Freda w *Pigmalionie* George'a Bernarda Shawa miał miejsce w marcu 1945 na scenie Teatru na Pohulance. Ostatnie lata życia spędził jako aktor warszawskiego Teatru Narodowego. Jednak przez większość kariery związany był z wrocławskim Teatrem Polskim, gdzie stworzył dziesiątki słynnych ról: m.in. starego w *Krzesłach* Ionesco, starego aktora w *Garderobianym* Harwooda i króla-ojca w *Ślubie* Gombrowicza. Stworzył dziesiątki kreacji w spektaklach Teatru Telewizji, w filmach i serialach oraz w Polskim Radiu. Poza tym reżyserował w operze i operetce, uczył na Wydziale Wokalnym Akademii Muzycznej we Wrocławiu, pełnił funkcję dziekana w PWST w Krakowie, przez pięć lat był dyrektorem Teatru Polskiego, był też wykładowcą w Studium Dramatycznym przy Teatrze.

Przelaskowski Ryszard, syn Napoleona i Wiktorii z Szpilewskich, ur. 9.09.1903 w Wilnie, zm. 11.02.1971 w Warszawie; historyk, archiwista, bibliotekarz. Urodził się w rodzinie ziemiańskiej. Od 1912 uczył się w Mińsku Litewskim. Maturę zdał w 1921 w Warszawie w Gimnazjum Górskiego. W 1924 ukończył studia na wydziale filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego. Na podstawie pracy *Sejm Warszawski roku 1825* uzyskał tytuł doktora. W latach 1924-1928 pracował w Archiwum Akt Dawnych w Warszawie jako zastępca dyrektora Kazimierza Konarskiego, z którym podejmował liczne prace i inicjatywy archiwalne. Był autorem ważnej rozprawy *Program prac wewnętrznych w archiwach nowożytnych* (1935). Opracowywał też zespoły archiwalne, sporządzając do nich pomoce informacyjne. W 1929 otrzymał roczne stypendium rządu francuskiego, które zaowocowało kilkoma rozprawami historycznymi i archiwalnymi. W latach 1936-1939, pracując jako kustosz, był nieformalnym zastępcą Adama Englerta, dyrektora Archiwum Miejskiego m.st. Warszawy. W sierpniu 1939 objął stanowisko wicedyrektora Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy. Z wielkim zaangażowaniem bronił zbiorów i personelu przed represjami okupanta w czasie II wojny światowej, co doprowadziło do usunięcia go ze stanowiska. W 1945 ponownie powołano go do pełnienia funkcji dyrektora Biblioteki. W 1949 odsunięto go od pracy w bibliotekarstwie. W latach 1950-1952 pracował w Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków, w latach 1952-1957 w Centralnym Instytucie Dokumentacji Naukowo-Technicznej, następnie związał się z Polską Akademią Nauk. Zajmował się dziejami bibliotek warszawskich (m.in.): *Warszawska Biblioteka Publiczna w okresie okupacji* (1961), opracował także dzieło (z Jadwigą Ćwiekową): *Polskie biblioteki naukowe. Zarys problematyki* (1972).

Przeździecka Jędrzejowska Aniela, ur. w 1898, zm.?; fizjolog zwierząt, docent doktor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Od 1937 była docentem w Katedrze Fizjologii i Żywienia Zwierząt USB. Po II wojnie światowej pracowała w Poznaniu.

Przyałgowski (Pryałgowski) Kazimierz, ur. ok. 1801 w powiecie rosieńskim, zm. 9.01. 1856 w Pondelu (Pandėlys); ksiądz katolicki, autor modlitewników. Uczył się w gimnazjum w Krożach w l. 1820-1823; po ukończeniu gimnazjum wstąpił do zakonu pijarów; uczył się w seminarium duchownym w Worniach, następnie w l. 1832-1833 studiował w Akademii Duchownej w Wilnie; święcenia kapłańskie otrzymał w 1840; następnie opuścił zakon i został wikarym w Szwekszni na Żmudzi, tam pracował do 1843; w 1843 został wikarym w Mosadzie (Mosėdis), gdzie pracował do 1850. Następnie biskup Wołonczewski mianował go proboszczem w Pondelu, gdzie zmarł. Wydał trzy utwory religijne w języku litewskim.

Przybylski Czesław, ur. 1880, zm. 1936; architekt. Był architektem warszawskim, dla Wilna wykonał w 1911 projekt teatru, który nie został zrealizowany. W 1913 wykonał projekt Biblioteki Tadeusza Wróblewskiego przy ulicy d. Kaukaskiej, później Słowackiego (obecnie Mindaugo).

Przygodzki A., notowany w l. 30-tych XX w.; architekt. Posiadał pracownię budowlaną przy ul. Bakszta 10 w Wilnie.

Ptaszycki Jan, ur. w 1854 w Kuzowie w gub. moskiewskiej, zm. 30.04.1912 w Petersburgu; profesor Uniwersytetu Petersburskiego, matematyk. Gimnazjum ukończył w Wilnie, studiował matematykę w Moskwie, następnie był profesorem matematyki na Uniwersytecie Petersburskim, w 1894 został członkiem Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Pochowany na cmentarzu św. Piotra i Pawła (Saules) w Wilnie.

Pundzevičius Stasys, ur. 3.11.1893 w Łajbiszkach k. Turgiel w powiecie wileńskim,

zm. 20.10.1980 w Nowym Jorku; generał dywizji armii litewskiej. W 1913 po ukończeniu szkoły realnej w Poniewieżu studiował w Instytucie Handlowym w Kijowie. W 1916 został zmobilizowany do armii rosyjskiej i wysłany do Szkoły Wojskowej w Orenburgu. Następnie walczył na froncie niemieckim. W 1918 powrócił na Litwę. Od 1919 służył w wojsku litewskim, uczestniczył w walkach z bolszewikami i oddziałami Awałowa-Bermondta na Żmudzi; w l. 1919-1920 był adiutantem dowódcy brygady Pranasa Liatukasa, później adiutantem dowódcy 1 Dywizji Kazysa Ladigi. W 1920 przeszedł do kancelarii ministra ochrony kraju. W l. 1921-1922 był szefem sztabu 4 Dywizji Piechoty; w 1922 ukończył Wyższe Kursy Wojskowe i został naczelnikiem wydziału operacyjnego Sztabu Generalnego Wojska Litewskiego. W l. 1923-1925 studiował w Akademii Sztabu Generalnego w Czechosłowacji, w l. 1925-1927 był dowódcą 5 Pułku Piechoty. W l. 1927-1934 był szefem litewskiego lotnictwa wojskowego. W 1935 został dowódcą 2 Dywizji oraz komendantem garnizonu Kowno. Następnie był dowódcą 1 Dywizji Piechoty w Poniewieżu; w 1935 mianowany generałem brygady, a w 1938 – generałem dywizji; od 1939 został Szefem Sztabu Generalnego Wojska Litewskiego. W grudniu 1940 usunięty z wojska. W 1944 z rodziną zbiegł do Niemiec, a od 1949 zamieszkał na stałe w USA.

Purbach, Juhrbach, Jan, żył w XIV w.; budowniczy. Pochodził z Malborka, był budowniczym krzyżackim, sprowadzony do Wilna przez wielką księżnę Annę, żonę Witolda; w l. 1392-1396 budował kościół św. Anny przy zamku (nie istnieje) przy pomocy Retkego.

Puzyna Józef Dominik, ur. 1690, zm. 5.03. 1752; ksiądz katolicki, biskup inflancki, książę. Studiował w Akademii Wileńskiej, po święceniach w 1713 został kanonikiem kapituły wileńskiej. 16.09.1740 prekonizowany na biskupstwo inflanckie, sakrę biskupią przyjął 8.01.1741 w Wilnie. Ufundował sufraganię. Był gorliwym duszpasterzem i obrońcą wiary.

R

Rabcewicz Jerzy Antoni, ur. 17.05.1864 w Wilnie, zm. 22.10.1930 w Warszawie; generał brygady WP. Ukończył gimnazjum w Wilnie, w 1887 ukończył Instytut Inżynierii Cywilnej w Petersburgu i pracował w rosyjskich instytucjach państwowych; radca stanu od 1905. Od listopada 1918 był urzędnikiem w sekcji budownictwa wojskowego Ministerstwa Spraw Wojskowych RP, od 1919 szef zarządu budownictwa obiektów wojskowych; ukończył skrócony kurs dla podchorążych w Chełmnie i uzyskał nominację na pułkownika ze starszeństwem od 1919, po czym wszedł w skład Korpusu Kontrolerów. Od 1924 w stanie spoczynku z prawem do tytułu generała. Mieszkał i zmarł w Warszawie, pochowany na cmentarzu Powązkowskim.

Radwiłłowicz (właśc. Radziwiłłowicz) Kazimierz Piotr, ur. 8.06.1874 w Kirsanowie w Rosji, zm. 21.06.1946 w El Kantara w Egipcie; gen. bryg. WP. Pochodził z rodziny ziemiańskiej wywodzącej się z Laudy (Litwa), ukończył Konstantynowską Oficerską Szkołę Artylerii w Petersburgu w 1897; jako dowódca baterii walczył 1904-1905 przeciwko Japonii. W I wojnie światowej był dowódcą dyonu na froncie niemieckim – podpułkownik od 1917. W I Korpusie Polskim był dowódcą dyonu moździerzy – rozbrojony przez bolszewików w Orszy i skazany na śmierć, uciekł do Bobrujska. W Wojsku Polskim od czerwca 1919: dowódca 1 Pułku Artylerii Lekkiej, dowódca artylerii 7 Armii, dowódca artylerii 2 Dywizji Piechoty Litewsko-Białoruskiej. W 1921 inspektor i dowódca artylerii Grupy Operacyjnej „Bieniakonie", później wojsk Litwy Środkowej w Wilnie, gen. 1921 ze starszeństwem od czerwca 1919; od listopada 1921 w stanie spoczynku. Mieszkał w Stójkach na Wileńszczyźnie. Jesienią 1939 aresztowany przez NKWD ponownie znalazł się w więzieniu w Orszy. Zesłany do Krasnojarskiego Kraju pracował na budowach w tajdze. W lipcu 1941 uzyskał zgodę na wyjazd do armii gen. Andersa. Z nią przybył na Bliski Wschód i do końca wojny przebywał w „2 Grupie" w Palestynie. Zmarł w El Kantara w Egipcie.

Radziszewski Paweł, h. Półkozic, ur. w 1769 na Litwie, zm. w 1856; generał armii rosyjskiej. Pochodził z kręgu klienteli Radziwiłłów – dzieciństwo spędził w Nieświeżu, w l. 1785-1787 kształcił się w Korpusie Kadetów w Warszawie. Służył w 8 Regimencie Pieszym wojsk litewskich i 1792 walczył przeciwko rosyjskiej interwencji. Pozostał w służbie pod rządami targowiczan jako dowódca placu w Wilnie, jednocześnie czynny w sprzysiężeniu insurekcyjnym. Po wybuchu insurekcji 1794 został adiutantem gen. J. Jasińskiego, odznaczył się w obronie Wilna przed Rosjanami. Podczas walk odwrotowych ranny pod Kobyłką dostał się do niewoli. Po wyleczeniu służył w wojsku rosyjskim i brał udział w kolejnych kampaniach antynapoleońskich. W 1809 służył w korpusie ks. Golicyna – jakoby miał on osłaniać armię Księstwa Warszawskiego przed atakami Austriaków w Małopolsce Wschodniej, w rzeczywistości zagarnął ją (uwolnioną przez WP) na rzecz Rosji. W 1812-1815 dowodził pułkiem piechoty i brygadą piechoty; generał od 1813(?) – walczył przeciwko Francji. Późniejsze jego dzieje nie są znane.

Radziwon Stanisław, ur. 29.08.1907 w Dolistowie, zm. 10.07.1973 w Edynburgu; kapitan piechoty Wojska Polskiego II RP i Polskich

Sił Zbrojnych na Zachodzie, urzędnik sanacyjnych władz wileńskich, członek i działacz środowiska emigracyjnego w Szkocji. Urodził się 29 sierpnia 1907 w Dolistowie, w ówczesnym powiecie białostockim, w rodzinie Szymona i Urszuli z domu Kucharskiej. W czasie I wojny światowej wraz z trzema braćmi i siostrą był wysłany przez ojca w głąb Rosji (Gubernie Mohylewska i Mińska) by uniknąć niebezpieczeństwa grożącego od pobliskich walk frontowych. Wraz ze swoim starszym bratem Władysławem przez 2 lata uczęszczał do szkoły w Kałudze. W 1918, po powrocie do Polski, kontynuował naukę w szkole powszechnej, od 1922 w Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Grodnie. 28 maja 1927 złożył maturę. Przed rozpoczęciem studiów, od 15 sierpnia 1930 do 30 czerwca 1931, odbył kurs w Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty Nr 5 w Łobzowie. Po odbyciu ćwiczeń rezerwy mianowany został podporucznikiem ze starszeństwem od 1 stycznia 1933, w korpusie oficerów piechoty. Posiadał przydział mobilizacyjny do 6 Pułku Piechoty Legionów w garnizonie Wilno. W 1936 został awansowany do stopnia porucznika rezerwy. Jesienią 1931 rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Stefana Batorego, gdzie po 4 latach otrzymał tytuł magistra praw (23 listopada 1935 r.). W okresie studiów pracował dorywczo próbując swoich sił jako dziennikarz, pisząc do lokalnej prasy. Wkrótce po ukończeniu studiów rozpoczął pracę w Urzędzie Wojewódzkim w Wilnie. Do wybuchu wojny pełnił różne funkcje w urzędach administracji wileńskiej między innymi w Starostwie Grodzkim Wileńskim oraz Starostwie Wileńsko-Trockim. Wykonując swoje obowiązki przyczynił się m.in. do zamknięcia lewicowego czasopisma „Poprostu", którego współredaktorem był Jerzy Putrament oraz aresztowania znanego i aktywnego komunisty Stefana Jędrychowskiego za antypaństwową działalność. Wybuch wojny przerwał jego karierę, a on sam przeczuwając problemy jakie miał przynieść najazd bolszewicki, przedostał się na stronę wolnej wówczas Litwy. Poprzez Łotwę, Estonię i Szwecję do Francji dostał się już w listopadzie i do polskiej armii zgłosił się 18 grudnia 1939. W Armée Polonaise otrzymał rangę porucznika. Pełnił tam różne funkcje, początkowo będąc dowódcą plutonu moździerzy, potem pełniąc funkcję adiutanta, by wreszcie awansować na stanowisko dowódcy kompanii dowodzenia 6 Kresowego Pułku Strzelców Pieszych. W czerwcu 1940 roku po krótkim okresie walki z wrogiem, dywizja decyzją dowództwa przekroczyła pobliską granicę szwajcarską, gdzie została internowana. Tydzień później Stanisław Radziwon opuścił potajemnie miejsce internowania i powtórnie przedostał się na teren Francji z zamiarem dotarcia do Wielkiej Brytanii i kontynuowania walki z Niemcami. Po dużych perypetiach udało mu się dotrzeć do Paryża, gdzie ukrywał się w żeńskim klasztorze. Polecona osoba, zajmująca się szmuglowaniem ludzi, przeprowadziła go przez góry do Hiszpanii w okolice San Sebastian, gdzie został aresztowany przez Guarda Civil, uwięziony a później odesłany do Francji. Po ucieczce z pociągu został następnie aresztowany przez gestapo, otrzymał wyrok i cudem uniknął śmierci. Powtórnie przedostał się do Hiszpanii i dalej do Portugalii, gdzie w lipcu 1941 roku w działającym ciągle Legacio da Polonia otrzymał polski paszport wydany przez Wydział Konsularny w Bernie. Kilka dni później, 5 sierpnia otrzymał wizę uprawniającą do wjazdu do Zjednoczonego Królestwa. Z pomocą brytyjskiej tajnej operacji morskiej (polegającej na zbieraniu nocą do łodzi ludzi dążących do zasilenia wojsk ze wskazanego punktu) dotarł do Gibraltaru, gdzie spędził 6 tygodni w oczekiwaniu na wyjazd do Wielkiej Brytanii. Nastąpiło to 17 października 1941 roku a już dzień później został on oficjalnie wcielony do armii. Po przejściu szeregu szkoleń w Anglii dopiero w 1943 roku został odesłany do Szkocji otrzymując przydział do 2 Batalionu Grenadierów, którego żołnierzy nazywano potocznie „Kratkowanymi Lwiątkami". Służbę w Polskich Siłach Zbrojnych

pod zwierzchnictwem brytyjskim zakończył 23 października 1946 roku. W tym okresie pełnił obowiązki adiutanta, a później kwatermistrza aż do czasu rozwiązania oddziału i przeniesienia go do Polish Resettlement Corps, z którego został oficjalnie zwolniony 31 stycznia 1948 roku. Służbę zakończył w randze kapitana. W ostatnim okresie służby (od 28 marca 1947 roku) oddelegowany został do odbycia kursów uniwersyteckich po ukończeniu których uzyskał dyplom na Uniwersyty of Edinburgh (Faculty of Law, Diploma in Administrative Law and Practice) w dniu 19 grudnia 1947 roku. Po krótkim okresie prób rozpoczęcia pracy zawodowej, postanowił spróbować szczęścia w biznesie. Kupił w 1948 roku podupadły hotel, zainwestował pieniądze w renowacje i w efekcie Hotel Dorchester cieszył się doskonałą renomą, a pośród licznej braci polskich żołnierzy osiadłych w Szkocji, zwany był żartobliwie „Karczmą Grenadierów". Tam odbywały się zarówno oficjalne zebrania „Kratkowanych Lwiątek" (pierwszy zjazd Koła) jak i prywatne towarzyskie spotkania dawnych towarzyszy broni. W tymże hotelu pracował przez pewien czas zaprzyjaźniony generał Stanisław Maczek. Po sprzedaży hotelu, w 1965 roku Stanisław Radziwon zmienił swoje zajęcie na mniej absorbujące, inwestując w biuro podróży Trans-Continental Travel Services Ltd w Glasgow (funkcjonujące pod tą samą nazwą do dzisiaj), stając się jednocześnie prezesem nowej spółki. Czasy wojny uniemożliwiły kontakty z pozostawioną w Polsce rodziną i poniekąd zaoszczędziły mu cierpień, część jego rodziny została wywieziona na Syberię w czerwcu 1941 roku, gdzie spędziła w bardzo trudnych warunkach 5 lat. Tam w Omskiej obłaści zmarł z głodu i wycieńczenia jego ojciec, a dwaj bracia zostali zamordowani: Piotr – przez „ludową" partyzantkę w maju 1944, Romuald – jesienią 1945 r. przez Rosjan w upozorowanym wypadku drogowym. Z obaw przed prześladowaniami rodziny i swoim własnym unikał kontaktów z Polską i na odwiedziny ojczyzny odważył się dopiero po przemianach politycznych w atmosferze tzw. „odwilży" 1956 roku. Przyczynił się do zjednoczenia Koła „Kratkowanych Lwiątek" z Kołem Byłych Komandosów na zjeździe w 1967 roku. W tymże, 1967 roku był aktywnym członkiem komitetu organizacyjnego dużej wystawy pamiątek po Józefie Piłsudskim z okazji 100-lecia urodzin, która miała miejsce w dniach 9-12 listopada w Edynburgu. Honorowego otwarcia wystawy dokonała córka Marszałka – dr Wanda Piłsudska. Wiosną 1970 roku po powrocie z długiej podróży do Brazylii przeszedł wylew krwi do mózgu doznając częściowego paraliżu i tracąc zdolność czytania. Ustabilizowany stan zdrowia, powodujący jednak duże ograniczenia w normalnym funkcjonowaniu trwał prawie trzy lata, kiedy to niespodziewanie nastąpił zgon w czasie snu. Według opinii lekarskiej bezpośrednią przyczyną śmierci był zawał serca.

Rafalski Jakub, ur. 12.07.1746 na Warmii, zm. 4.02.1803 w Szotlandzie pod Gdańskiem; ksiądz katolicki, jezuita. Kształcił się w Reszlu, nowicjat w zakonie jezuitów odbył w Wilnie (1767), po ukończeniu którego był nauczycielem szkół jezuickich w Reszlu, Braniewie i w Wilnie. Teologię studiował w Braniewie i w Wilnie. Po kasacie zakonu został proboszczem w Skórzewie, potem w Boręcku na Żuławach (1795). Od 1786 przez 17 lat był rektorem Gimnazjum Akademickiego w Szotlandzie pod Gdańskiem oraz kaznodzieją polskim tamże.

Rainis, właśc. Janis Pliekšāns, ur. 11.09.1865, zm. 12.09.1929; prawnik, łotewski pisarz, dramaturg i dziennikarz. Tłumacz literatury rosyjskiej, niemieckiej i angielskiej, autor książek dla dzieci. Minister oświaty Łotwy (1926-1928). Po ukończeniu gimnazjum w Rydze studiował prawo w Petersburgu (1884-1888), następnie pracował w zawodzie adwokata w Wilnie i Mitawie. Poświęcił się działalności dziennikarskiej: od 1891 do 1895

stał na czele redakcji pisma „Dienas Lapa", po czym znów wyjechał pracować jako adwokat, tym razem do Poniewieża. Wziął udział w wypadkach z 1905, po czym wyemigrował do Szwajcarii. W niepodległej Łotwie został ministrem oświaty (1926-1928).

Rajeckas Leonas (Leon Rojecki), ur. w 1892, zm. w 1943 w Norylsku; oficer armii rosyjskiej, pułkownik wojska litewskiego. Karaim. Ukończył oficerską szkołę wojskową; uczestniczył w I wojnie światowej. W 1919 wstąpił do wojska litewskiego, służył w 4 Pułku Piechoty jako dowódca batalionu, potem w sztabie I i III dywizji; w 1940 awansowany na stopień pułkownika i był dowódcą 29 Pułku Piechoty. W 1941 aresztowany przez NKWD i wywieziony do Krasnojarska. Zmarł w łagrze w Norylsku.

Rapczyński Mateusz, żył w XVIII w.; budowniczy. Był murarzem zatrudnionym w l. 1763-1765 przy budowie kościoła i klasztoru dominikanów w Drui.

Raštikis Stasys, ur. 13.09 a 1896 w Kurszanach, zm. 3.05. 1985 w Los Angeles, litewski generał, Naczelny Wódz Litewskich Sił Zbrojnych, po 1945 działacz litewskiej emigracji w USA i dziennikarz. Uczył się w Szkole Podstawowej w Duksztach na Wileńszczyźnie, następnie w gimnazjum w Jeziorosach, którego nie ukończył. W 1915 zaciągnął się na ochotnika do armii rosyjskiej. W trakcie I wojny światowej ukończył szkołę wojskową w Tbilisi. Po wojnie powrócił na Litwę, gdzie walczył przeciwko wojskom bolszewickim i polskim. W latach 1925-1929 studiował na Uniwersytecie Witolda Wielkiego w Kownie, później kształcił się w akademii wojskowej w Niemczech. W 1934 został powołany na stanowisko szefa sztabu generalnego, a w 1937 prezydent Antanas Smetona mianował go generałem brygady. *Nota bene* Raštikis był związany rodzinnie z Smetoną – jako mąż córki starszego brata prezydenta – Motiejusa. W 1940 został awansowany do rangi generała dywizji. Od stycznia 1935 do 1940 był Naczelnym Wodzem LSZ. Od marca do grudnia 1938 sprawował również funkcję ministra obrony narodowej. Jako wódz naczelny Wojska Litewskiego odwiedził Warszawę, był przyjmowany przez marszałka Polski Rydza Śmigłego i Prezydenta RP Ignacego Mościckiego. Był postacią kontrowersyjną – w czerwcu 1940 opowiedział się na naradzie u prezydenta Smetony przeciwko stawieniu zbrojnego oporu wobec ultimatum sowieckiego, mimo że przez kilka poprzednich lat uspokajał litewskie władze co do stanu obronności państwa. Od sierpnia do grudnia 1940 roku służył w sztabie 29 dywizji piechoty Armii Czerwonej, następnie pracował w Muzeum Wojskowym w Kownie. Przed kontrofensywą Armii Czerwonej na froncie wschodnim w 1944 ewakuował się do Niemiec, skąd w 1949 wyemigrował do USA. W Ameryce zajmował się dziennikarstwem – publikował w litewskich pismach emigracyjnych: „Karo archyvas", „Mūsų žinynas", „Karys", „Trimitas", „Lietuvių archyvas", „Dirva" i „Tėvynės sargas". Zmarł w Los Angeles wiosną 1985. W 1993 jego szczątki zostały przeniesione do Kowna i uroczyście złożone na Cmentarzu Pietraszuńskim.

Raštutis Nikodemas, ur. 6.02.1881 w powiecie taurogowskim, zm. 16.06.1947 w Weiden w Niemczech; ksiądz katolicki. Był działaczem litewskim w Wilnie i na Wileńszczyźnie. Uczył się w Połądze; w 1903 ukończył Seminarium Duchowne w Kownie i otrzymał święcenia kapłańskie; w l. 1909-1913 studiował filozofię i socjologię we Fryburgu. Po ukończeniu studiów powrócił do Kowna, gdzie działał w Towarzystwie św. Kazimierza; w 1915 ewakuował się do Rosji; w 1919 przyjechał do Wilna, gdzie został proboszczem parafii trynopolskiej do 1922. W Trynopolu pod Wilnem założył ochronkę dla dzieci litewskich oraz przytułek dla starców; w l. 1922-1927 wykładał język litewski w gimnazjum litewskim w Wilnie; działał w Towarzystwie

Św. Kazimierza; w 1936 za działalność litewską dekretem wojewody Bociańskiego został wydalony z Wilna na Litwę.

Ratcz Wasilij, syn Fiodora, ur. w 1816, zm. w 1870; generał-porucznik. Był wykładowcą artylerii w Mikołajewskiej Szkole Artylerii w Petersburgu. Od 1864 był pomocnikiem naczelnika artylerii okręgu wojskowego wileńskiego; z polecenia Murawjowa pracował nad ułożeniem historii powstania z 1863 na Litwie i w l. 1867 i 1868 wydał dwa pierwsze tomy *Swiedienija o Polskom miatieże 1863 w siewiero-zapadnych gubiernijach*. Przykre starcie się w sprawach służbowych z nowym generał-gubernatorem wileńskim Potapowem, nie pozwoliło Ratczowi dokończyć swej pracy i zmusiło go do podania się do dymisji w 1869. W tymże roku wyjechał z Wilna. Autor prac z zakresu artylerii.

Reivytis Vytautas, ur. 19.07.1901 w Tirkšliai koło Możejek na Litwie, zm.? w Szkocji?; wyższy oficer policji litewskiej, w latach 1941-1944 dyrektor Departamentu Bezpieczeństwa w Wilnie. Uczył się w gimnazjum w Możejkach i Kłajpedzie; w 1928 ukończył Wyższą Szkołę Policji w Kownie i w 1930 Szkołę Policji w Berlinie. Od 1925 pracował w policji, od 1926 był instruktorem w Związku Szaulisów. Wykładał w kowieńskiej szkole policji. Później do 1940 był naczelnikiem kolejowej policji w Kibartach. W 1940 po sowieckiej okupacji Litwy wyjechał do Niemiec. Na początku wojny, w lipcu 1941 został dyrektorem Departamentu Bezpieczeństwa, a później, od 26 lipca 1941 do 1944 dyrektorem Departamentu Policji, a od 15 września 1941 także oficer łącznikowy litewskiej policji przy sztabie dowódcy niemieckiej policji porządkowej na Litwie, od września 1941 naczelnik sztabu litewskiej policji powszechnej. Wydawca i redaktor czasopisma „Policija". W 1944 wycofał się do Niemiec. Po wojnie pracował w Niemczech w drugim wydziale angielskiej służby wywiadu. W 1951 przeniósł się do Szkocji.

Religioni Antoni Ludwik, ur. 30.08.1866 w Wilnie, zm. 1.12.1939 w Warszawie; generał brygady WP, doktor medycyny. Był wnukiem osiadłego od dawna w Wilnie włoskiego farmaceuty. W Wilnie ukończył gimnazjum, w 1891 Wojskową Akademię Medyczną w Petersburgu; był zawodowym oficerem służby zdrowia w armii rosyjskiej. Służył głównie na Kaukazie i na Syberii, uczestniczył w interwencji rosyjskiej w l. 1899-1901w Chinach i w wojnie 1904-1905 z Japonią. I wojnę światową odbył na froncie niemieckim, po czym przeszedł szlak tułaczy wielu Polaków z armii carskiej. W 1919 przez Murmańsk dotarł do Polski. W listopadzie 1919 w stopniu pułkownika przyjęty do WP: początkowo pracował w szefostwie sanitarnym Dowództwa Okręgu Generalnego Kraków, w l. 1920-1921 szef sanitarny DOGen. Warszawa – od 1920 generał ze starszeństwem od czerwca 1919. Do 1923 szef Wojsk. Instytutu Sanitarnego, potem inspektor sanitarny w Ministerstwie Spraw Wojskowych. W 1927 przeniesiony w stan spoczynku, osiadł w majątku swojej żony w okolicy Ejszyszek i prowadził praktykę lekarską – głównie jako ginekolog. Przeniósł się ostatecznie do Wilna – czynny działacz i członek władz naczelnych Towarzystwa Wiedzy Wojskowej – sporo publikował na tematy zawodowe i wojskowo-historyczne. We wrześniu 1939 przypadkowo znalazł się w Warszawie; ranny w ostrzale artylerii niemieckiej, zm. 1 grudnia 1939, pochowany na cmentarzu Powązkowskim..

Repkaŭ-Smarszczok Mitrofan, ur w. 19.02. 1915 we wsi Podlesie koło Baranowicz, zm.?; lekarz, poeta białoruski. Absolwent gimnazjum w Baranowiczach. W 1939 r. ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana Batorego. W latach studenckich związany był z kołem młodych białoruskich socjalistów, wydawców czasopisma „Zołak". Pisał wiersze – pod pseudonimem Anatol Biarozka. W czasie wojny pracował jako lekarz w Iwacewiczach i Baranowiczach, był dyrekto-

rem Szkoły Medycznej w Baranowiczach. W 1944 r. osadzony przez Niemców w obozie koncentracyjnym w Nordhausen. Od 1948 r. mieszkał w USA, przez wiele lat pracował jako lekarz w domu starców, w klinice uniwersyteckiej w Minnesocie.

Rethke, Retke, żył w XV w.; budowniczy. Mistrz murarski, pochodził z Prus krzyżackich. Czynny w l. 1396-1415 na Litwie. Pomagał Janowi Puhrbachowi vel Juhrbachowi przy budowie kościoła św. Anny przy zamku w Wilnie (1392-1396). Kościół ten nie istnieje.

Retinger Juliusz, żył w XIX/XX w.; chemik, do 1937 był profesorem chemii fizjologicznej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

Rezanow Aleksander, żył w XIX w.; architekt. Z inicjatywy gubernatora Michała Murawjowa „Wieszatiela" w 1866 wspólnie z M. Czaginem zaprojektował przebudowę cerkwi św. Mikołaja przy ul. Wielkiej w Wilnie.

Rimka Albinas, ur. 16.02.1866 w m. Skerpievis w powiecie wyłkowyskim (Vilkaviškis), zm. 27.02.1944; litewski ekonomista, profesor ekonomii, akademik. W l. 1908-1911 pracował w redakcji czasopisma „Lietuvos ūkininkas" („Rolnik Litewski") w Wilnie. Prześladowany przez władze rosyjskie, w 1911 emigrował do USA; w l. 1914-1916 redagował w Ameryce litewskie czasopisma „Jaunoji Lietuva" („Młoda Litwa") i „Ateitis" („Przyszość"). Od 1917 mieszkał w Rosji. W 1918 powrócił na Litwę, działał w Litewskiej Partii Demokratycznej. W l. 1918-1920 był członkiem Komisji Reformy Rolnej na Litwie; w 1919 redagował czasopismo „Lietuva". W 1923 ukończył Akademię Ekonomiczną we Frankfurcie n. Menem. W l. 1923-1940 był wykładowcą ekonomii na uniwersytecie w Kownie. W 1940 został profesorem litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego. W 1941 wybrany na członka Litewskiej Akademii Nauk. Jest autorem kilkunastu prac z dziedziny ekonomii rolnictwa i statystyki. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Rimski-Korsakow Aleksander, ur. 24.08.1753 – zm. 25.05.1840 w Petersburgu; rosyjski generał, wileński generał-gubernator. Walczył w drugiej wojnie rosyjsko-tureckiej 1788-1789, a następnie w wojnie rosyjsko-szwedzkiej. Później został generał-majorem Siemionowskiego regimentu lejbgwardii, z którym towarzyszył księciu d'Artois do Anglii. Był ochotnikiem w austriackiej armii księcia koburskiego i brał udział w II bitwie pod Fleurus (1794). Po powrocie do Rosji wziął udział w ekspedycji księcia Waleriana Zubowa przeciwko Persji. Ekspedycja ta została przerwana przez cara Pawła I, a wojska wysłane do walki z wojskami rewolucyjnej Francji. W 1799 Korsakow dowodził 40-tysięcznym korpusem rosyjskim w Szwajcarii. Tam połączył się z 25-tysięczną armią austriackiego generała Friedricha von Hotze. Planowano też połączenie z armią dowodzoną przez Suworowa, ale nie doszło do tego w wyniku działań Francuzów. 25 września wojska francuskie, pod wodzą André Masseny zwyciężyły w bitwie pod Zurychem, a wojska rosyjskie wycofały się do Czech. Car Paweł I odwołał Korsakowa z armii, lecz w 1801 nowy car Aleksander I powołał go ponownie i mianował generałem infanterii. Wkrótce Korsakow porzucił służbę wojskową i został generał-gubernatorem wileńskim. Urząd ten sprawował w latach 1806-1808 oraz 1812-1830. Od 1830 był członkiem Rady Państwa.

Robaczewski Jelisiej, ur. w 1860 w Trokach, zm. w 1945 tamże; pułkownik armii rosyjskiej. Karaim. Służył w Pskowie. Po rewolucji bolszewickiej, ratując się przed bolszewikami, wyjechał z rodziną do Soczi, później, po śmierci żony, z dwoma synami i córką przyjechał do Trok, gdzie mieszkał do śmierci.

Robaczewski Noe, ur. w 1881 w Trokach, zm. w 1943 w Rosji; pułkownik armii rosyjskiej. Karaim. Uczestniczył w wojnie rosyjsko-ja-

pońskiej 1904-1905 i w I wojnie światowej; odznaczony wieloma orderami i medalami. Po I wojnie światowej mieszkał w Wilnie. W 1940 został aresztowany przez NKWD i zesłany do łagru na Syberii, tam zmarł.

Robačiauskas Juozas (Józef Robaczewski), ur. w 1916 w Trokach, zm. w 1941; oficer lotnictwa armii litewskiej. Karaim. Służył w Kownie, zginął w 1941 śmiercią lotnika.

Rochel (Rochell) Jan, ur. 13.05.1644, zm. 21.11.1708 w Połocku; profesor Akademii Wileńskiej, jezuita, rektor kolegium braniewskiego. Do zakonu jezuitów wstąpił w 1666; studiował filozofię i teologię w Warszawie i w Akademii Wileńskiej (1669-1673 i 1674-1678). Uczył filozofii w Krożach (1684-1687), wykładał prawo kanoniczne w Akademii Wileńskiej (1687-1688). Następnie przeniósł się do Braniewa, gdzie w kolegium jezuickim wykładał teologię (1688-1696, 1705-1706) i był jego rektorem (1697-1700). W 1701-1706 był superiorem domu misyjnego w Świętej Lipce. Potem zamieszkał w siedzibie jezuitów w Połocku.

Rodkiewicz Władysław, ur?, zm. po1915; generał armii rosyjskiej. Pochodził z Wileńszczyzny, zawodowy oficer rosyjskiej artylerii. Jako generał-major dowodził Brygadą Artylerii w 6 Korpusie Syberyjskim podczas wojny 1904-1905 przeciwko Japonii na froncie mandżurskim. Podczas I wojny światowej był dowódcą 10 Armii – w 1915 bronił Wilna przed Niemcami i utracił je. Danych o dalszych losach brak.

Rodziewicz Juliusz, ur. w 1868, zm. w 1912 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był znanym kaznodzieją w Wilnie, autor *Historii biblijnej* po fińsku, a także tłumacz dzieł religijnych.

Rodźko Wacław, ur. 1.01.1888 w Robertowie koło Bobrujska na Białorusi, zm. 22.05.1940 Rosalszczyźnie koło Trab (ob. Białoruś); ksiądz katolicki. Uczył się najpierw w rodzinnych stronach, a następnie ukończył cztery klasy jakiejś szkoły w Petersburgu. Wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie i ukończył je w 1910; święcenia kapłańskie otrzymał 2.07.1910 w Kownie. Był wikariuszem w Grodnie do 1914, następnie przez rok był wikariuszem w parafii św. Jana w Wilnie; od 1915 pracował jako proboszcz w Rykontach, a w l. 1919-1920 w Trokielach, w l. 1920-1929 w Holszanach, w 1929-1928 – w Starych Wasiliszkach, a od 1938 – w Trabach. Tam 22.05.1940 wezwano księdza rzekomo do umierającej osoby, wywieziono do wsi Rosalszczyzna i zamordowano. Morderców nie wykryto. Trzeciego dnia po śmierci księdza jego ciało znaleziono w zaroślach pod Trabami, przy szosie do Holszan. Pochowany został w Trabach.

Rogiński Piotr, ur. 15.09.1896 w Petersburgu, zm. 9.06.1985 w Birmingham w Anglii; ksiądz katolicki. W 1900 rodzice z Petersburga przenieśli się do Wilna, gdzie przyszły ksiądz ukończył II rosyjskie gimnazjum rządowe; parę miesięcy przed maturą w 1915 został usunięty ze szkoły za „nielojalne stanowisko wobec rządu rosyjskiego". Po zajęciu Wilna przez Niemców ukończył kurs nauczycielski prowadzony przez Komitet Edukacyjny i od stycznia 1916 pracował jako nauczyciel w szkole początkowej w Ginejciszkach; na początku 1917 wrócił do Wilna i podjął naukę w Gimnazjum Stowarzyszenia Nauczycieli i Wychowawców, gdzie zdał maturę. Jesienią 1917 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie; latem 1920 jako kleryk wstąpił do wojska i przez cztery miesiące walczył w Batalionie Strzelców Nadniemeńskich, a jesienią wrócił do seminarium; dnia 22.05.1921 przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa Jerzego Matulewicza; przez następne lata studiował na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Stefana Batorego i jednocześnie pracował w liceum sióstr wizytek w Wilnie; w l. 1923-1926 był wikariuszem parafii św. Ducha w Wilnie; studia ukończył w 1926, lecz magisterium nie uzyskał. Następnie pracował

w Żyrowicach, gdzie był rektorem kościoła, stąd wrócił do Wilna i był prefektem szkół, a także kapelanem kaplicy publicznej Chrystusa Dobrego Pasterza w Wielucianach koło Nowej Wilejki; w 1936 został proboszczem w Rzeszy pod Wilnem. Po wybuchu II wojny światowej, z nieznanych bliżej przyczyn, znalazł się koło Grodna, gdzie jesienią 1939 został aresztowany przez NKWD i wtrącony do więzienia. Przez 10 miesięcy siedział w więzieniu i poddawany był długim śledztwom. Skazany został na 8 lat przymusowej pracy. Przebywał w łagrze za kołem polarnym – Pieczłagier koło Ares w obwodzie archangielskim; po tzw. amnestii w 1941 przedostał się do Wojska Polskiego i został mianowany kapelanem 7 dywizji pancernej, później z armią W. Andersa przedostał się Iranu; w 1944 wyjechał do Afryki, tam w Tanzanii opiekował się rodakami, głównie młodzieżą; w 1948 przybył do Anglii, pracował tu w kilku parafiach wśród Polaków. Pod koniec życia przeniósł się do Birmingham i tam zmarł.

Rogowski Kazimierz, ur. w 1874, zm. w 1929; ksiądz katolicki, bibliofil. Był proboszczem w Niemenczynie; pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Rojecki Isaj, ur. w 1891 w Trokach, zm. w 1954 w Trokach; oficer armii rosyjskiej. Karaim. Uczestniczył w I wojnie światowej, przez pewien czas służył w wojskowej poczcie polowej. Po I wojnie światowej pracował w urzędzie pocztowym w Wilnie. Po II wojnie światowej pozostał w Trokach i pracował w wydziale handlu rejonu trockiego.

Rokitnicki Kazimierz, ur. 1.03.1701, zm. 17. 02.1779; ksiądz katolicki, sufragan płocki. Studiował w Wilnie, gdzie też w 1740 przyjął święcenia kapłańskie. 26.11.1764 prekonizowany biskupem tytularnym Lalia i sufraganem płockim.

Romanowski Jan, ur. 1737, zm. po 1792; architekt. Studiował architekturę na Uniwersytecie Wileńskim pod kierunkiem M. Knackfusa. Po ukończeniu studiów pracował jako nauczyciel w kolegium w Postawach (obecnie Białoruś); projektował dwory szlacheckie oraz kościoły.

Romejko Franciszek, ur. w 1885, zm. 16.08. 1931; ksiądz katolicki. Był Białorusinem i białoruskim działaczem społecznym. W Wilnie ukończył seminarium duchowne, był wikarym w kościele Bernardyńskim w Wilnie, następnie pełnił kilka innych stanowisk, w końcu do śmierci był proboszczem w Kiemieliszkach, w powiecie święciańskim. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim

Romejko Jan, ur. w 1901, zm. w 1986; ksiądz katolicki. Był proboszczem w parafii Łuczaj, w 1944 aresztowany, w 1949 wyjechał do Polski.

Romiszewski Brunon, ur. w 1892 w Kudryńcach na Podolu, zm. w 1986 w Warszawie; generał brygady LWP. Kształcił się w Płoskirowie, od 1912 był zawodowym oficerem rosyjskiej artylerii – porucznik od 1916. W I wojnie światowej walczył na froncie austriackim, był kontuzjowany. W l. 1917-1918 w II Korpusie Polskim na Ukrainie – walczył pod Kaniowem, dostał się do niewoli niemieckiej, uciekł do 4 Dywizji Strzeleckiej gen. L. Żeligowskiego. Po przebiciu się do Polski służył w I Dywizji Piechoty Litewsko-Białoruskiej – kpt. od 1920 i dowódca batalionu, potem dyonu na froncie bolszewickim – ranny w bitwie pod Radzyminem. Do 1926 służył w 19 Pułku Artylerii Polowej – major od 1922, podpułkownik od 1924; w l. 1927-1931 był dowódcą 14 Dywizjonu Artylerii Konnej – płk od 1931. Dowodził potem 15 Pułkiem Artylerii Polowej i 15 Pułkiem Artylerii Lekkiej. W 1933 ukończył kurs wyższych dowódców, w l. 1934-1938 był zastępcą dowódcy Obozu Warownego Wilno, potem krótko był dowódcą 12 Dywizji Piechoty i pracował w Departamencie Artylerii Ministerstwa Spraw Wojskowych. W l. 1939-1945 w niewoli niemieckiej

w – oflagu Dosel. Po wojnie przyjęty do LWP (z dużymi zastrzeżeniami ze strony Departamentu Kadr). W październiku 1945 został dowódcą artylerii Okręgu Wojskowego Warszawa – gen. od 1948. W 1950 aresztowany w ramach sowietyzacji WP pod bzdurnym zarzutem fałszowania wyników strzelań, po czym usunięty ze służby. Mieszkał i zmarł w Warszawie.

Ronczewski Konstanty, żył w XIX/XX w.; architekt. W 1900-1914 zaprojektował i wybudował kościół katolicki w stylu neogotyckim w Kupiszkach na Litwie.

Rosołowski Edward, syn Stanisława i Katarzyny, żył w XIX w.; lekarz. Mieszkał w Wilnie i tam zmarł. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim.

Rozenhauz D., żył w XIX/XX w.; architekt. W 1902 zaprojektował synagogę choralną przy ul. Zawalnej (Pylimo) w Wilnie. Budynek wzniesiono pod technicznym nadzorem A. Połozowa w 1903.

Rozwadowski Jan Michał, pseud. Jan R. Nadroj, Nadroj, syn Juliusza i Celestyny z Różańskich, ur. 7.12.1867 w Czarnej koło Tarnowa, zm. 13.03.1935 w Warszawie; prezes Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej w Wilnie, językoznawca polski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, prezes Polskiej Akademii Umiejętności. W latach 1877-1885 uczęszczał do Gimnazjum św. Anny w Krakowie, następnie podjął studia w dziedzinie filologii klasycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim (1885-1889), m.in. u Kazimierza Morawskiego. W 1891 obronił doktorat filozofii na podstawie rozprawy *De formis formulisque respondendi in comoediis Plautinis*; kontynuował studia z językoznawstwa porównawczego na uniwersytecie w Lipsku (1891-1895) i Greifswaldzie (1895). Po powrocie ze studiów był praktykantem w Bibliotece Jagiellońskiej, w latach 1896-1897 uczył jednocześnie języków klasycznych i języka polskiego w krakowskim Gimnazjum św. Jacka. W 1897 habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim z językoznawstwa indoeuropejskiego (rozprawa *Quaestiones grammaticae et etymologicae*) i został docentem w Katedrze Filologii Porównawczej Słowiańskiej. W 1899 mianowany profesorem nadzwyczajnym. W roku 1900 objął Katedrę Językoznawstwa Porównawczego, którą kierował do końca życia, od 1904 z tytułem profesora zwyczajnego. W 1903 został powołany na członka-korespondenta Akademii Umiejętności w Krakowie (późniejszej Polskiej Akademii Umiejętności), od 1908 był jej członkiem czynnym. Był również inspektorem Biblioteki AU (1918-1926), delegatem PAU do *Union Académique Internationale* w Brukseli, przewodniczącym komitetu wydania polskiego *Corpus Vasorum Antiquorum*, przewodniczącym komitetu wydania *Corpus Philosophorum Medii Aevi*, przewodniczącym Komitetu Ortograficznego PAU. W latach 1920-1924 pełnił funkcję wiceprezesa PAU w 19251929. Był pierwszym prezesem Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej w Wilnie – pionierskiej placówki sowietologicznej w Polsce, funkcję tę sprawował aż do śmierci. Był również członkiem wielu innych akademii i towarzystw naukowych. Odebrał doktoraty *honoris causa* polskich uniwersytetów – Warszawskiego (1928), Wileńskiego, Lwowskiego i Poznańskiego (1928). W życiu politycznym był współorganizatorem i działaczem Stronnictwa Narodowego w Galicji, a także członkiem Ligi Narodowej i Komitetu Narodowego Polskiego.

Różycki Walerian, ur. w 1827, zm. 27.12.1902 w Wilnie; ksiądz katolicki. Doktor prawa, uczestnik powstania 1863. Skazany na zesłanie, ok. 40 lat przebywał na wybrzeżu Morza Arktycznego. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Rubinstein Icchak, Izaak, Icek, ur. w 1880 w Dalnowie na Litwie, zm. 1945 w Nowym Jorku; rabin i jeden z przywódców Mizrachi

(organizacja syjonistów) w Polsce. Otrzymał staranne wykształcenie religijne; studiował nauki judaistycznie w jesziwie w Wołożynie, a także w Kownie i w innych ośrodkach studiów rabinackich, zyskując sławę erudyty. Samodzielnie zdobywał wiedzę z zakresu przedmiotów świeckich, eksternistycznie zdał maturę. Na uniwersytecie w Moskwie studiował prawo i nauki społeczne. W l. 1906-1910 był rabinem na Ukrainie, a od 1911 w Wilnie, gdzie angażował się w życie kulturalne i gospodarcze Żydów. Podczas I wojny światowej pozostał w Wilnie i reprezentował społeczność żydowską wobec władz. W czasie okupacji niemieckiej, jako prezes Żydowskiego Komitetu Centralnego, był przedstawicielem ludności żydowskiej na terenie tzw. Ober Ostu (Ziemia Wileńska, Kowieńska, Grodzieńska, Białostocka, Polesie). Interweniował w sprawie nakładania na Żydów kontrybucji, zabiegał o zdobywanie żywności. Współpracował z miejscowymi komitetatami nieżydowskimi. W 1920 został ministrem do spraw żydowskich we władzach litewskich. Uznawany był przez władze polskie za jednego z najważniejszych przedstawicieli żydowskiej ludności Wilna. W l. 1922-1939 był senatorem RP i członkiem sejmowej Komisji Oświatowej; członek Kuratorium Instytutu Judaistycznego UH (Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie). W 1919, z ramienia ortodoksów, został wybrany do rabinatu Wilna, a w 1929 – z ramienia partii Mizrachi. Był prezesem Centrali Mizrachi dla Kresów Wschodnich w Wilnie oraz organizacji szkolnych i oświatowych. Należał do wybitnych działaczy założonego w 1937 Zjednoczenia Rabinów Mizrachistycznych. W 1939 powrócił do Polski z XXI Światowego Kongresu Syjonistycznego i pozostał w Wilnie do 1941, kiedy to udało mu się wyjechać do Stanów Zjednoczonych. Do śmierci wykładał w Yeshiva University w Nowym Jorku.

Rudnicki Dominik, ur. 28.07.1676 w Wilnie, zm. 1.10. 1739 w Warszawie; ksiądz katolicki, jezuita, poeta, autor intermediów prozą. Wychowanek kolegiów w Wilnie i Krożach, nauczyciel poetyki, rektor kolegiów w Pułtusku i Łomży; wiele lat spędził w Warszawie. Zbierał pieśni popularne i ludowe, ich motywy wyzyskiwał we własnej twórczości. Zbiór wierszy *Głos wolny w wiązanej mowie* (wyd. pośmiertne 1741) zawiera utwory religijne. W innych wierszach przeciwstawiał opisy współczesnych klęsk dawnej świetności Rzeczpospolitej.

Rudzińska-Arcimowicz Maria, ur. w 1885 w Skopiszkach w powiecie rosieńskim na Żmudzi, zm. w 1942 w Wilnie; litewska egiptolog. Pochodziła z rodziny polskiej osiadłej na Żmudzi. Studiowała historię na Uniwersytecie Moskiewskim, także historię Egiptu pod kierunkiem prof. Borisa Turajewa. W 1910 po raz pierwszy odwiedziła Egipt i rozpoczęła zbieranie kolekcji eksponatów egipskich. W l. 1922-1940 była docentem na Uniwersytecie Witolda Wielkiego w Kownie, natomiast w l. 1940-1941 na litewskim Uniwersytecie Wileńskim. Wykładała historię krajów wschodnich. Po raz drugi odwiedziła Egipt w 1924 i po raz trzeci w 1934. Zebrała i przywiozła na Litwę wiele eksponatów. Część z nich znajduje się w Muzeum M.K. Čiurlionisa w Kownie. Prace naukowe publikowała w języku rosyjskim, polskim i litewskim. Pochowana na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Rumińska Antonina, ur. w 1914 w Libawie (obecnie Liepaja, Łotwa), zm.?; profesor nauk biologicznych. W 1933 ukończyła Gimnazjum św. Kazimierza w Nowej Wilejce i rozpoczęła studia na Wydziale Rolnym Uniwersytetu Stefana Batorego. W 1937 uzyskał tytuł magistra. W l. 1938-1945 pracowała w Państwowym Instytucie Gospodarki Wiejskiej w Puławach, w l. 1945-1950 w Ministerstwie Rolnictwa, w l. 1950-1984 – w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, gdzie w 1960 uzyskała stopień doktora, habilitację w 1966 oraz nominację profesorską w 1975. Zajmowała się zagadnieniami biologii i agrotechniki roślin leczniczych i specjalnych.

Rumsza Kazimierz, syn Jerzego i Barbary z Jakubowskich, ur. 7.08.1886 w Wiłkąpiach (Vilko Kampas) koło Szwekszni na Żmudzi, zm. 28.01.1970 w Londynie; generał brygady WP. Po ukończeniu gimnazjum klasycznego w Połądze (1906) wstąpił do Szkoły Wojskowej Piechoty w Wilnie; 6.08. 1909 mianowany podporucznikiem 23 Pułku Piechoty; od sierpnia 1914 walczył na froncie I wojny światowej: od 17.08. 1914 w niewoli niemieckiej; zbiegł z niewoli i od września 1915 ponownie na froncie; od maja 1917 był czynnym działaczem Związku Wojskowych Polaków. 24.11.1917 awansował do stopnia podpułkownika; od 6.12.1917 w I Korpusie Polskim gen. J. Dowbora-Muśnickiego; od 2 do 4 lipca 1918 był szefem sztabu wojsk okręgu uralskiego, od 12 sierpnia 1918 -szefem ośrodka mobilizacyjnego sztabu wojsk polskich w Rosji; od października 1918 dowodził oddziałem polskim na froncie uralskim i pułkiem strzeleckim im. Tadeusza Kościuszki; od 25. 11.1919 dowodził 5 Dywizją Strzelców Syberyjskich. 9.11.1919 awansował do stopnia pułkownika, od 20.07.1920 w kraju dowodził Brygadą Syberyjską na froncie polsko-bolszewickim. Odznaczył się 20.08.1920, gdy na czele swojej brygady zastąpił drogę okrążonym oddziałom 3 Korpusu Gaja, zmuszając je do przekroczenia granicy polsko-niemieckiej do Prus Wschodnich. Za czyn ten otrzymał Order Virtuti Militari 5 kl.; od grudnia 1920 pełnił obowiązki dowódcy Dywizji Piechoty Syberyjskiej, od września 1921 dowodził piechotą dywizyjną 25 Dywizji Piechoty. W październiku 1922 na własną prośbę przeniesiony do rezerwy; od 18.10. 1924 ponownie w WP, był dowódcą 3 Brygady KOP, od maja 1926 w dyspozycji dowódcy OK III; 30.06. 1928 przeniesiony do rezerwy. Po wrześniu 1939 przedostał się do Francji, od grudnia t.r. był dowódcą Ośrodka Zbornego Oficerów; od czerwca 1940 w Wielkiej Brytanii; od stycznia 1941 był dowódcą ośrodka szkoleniowego na wyspie Bute (Wyspa Wężów, Szkocja). W 1947 po demobilizacji osiedlił się w Londynie. 11.01.1964 mianowany generałem brygady. Zmarł w Londynie, pochowany na cmentarzu Highgate.

Rupejko Józef, ur. 4.01.1789 w Syrojciach koło Telsz na Żmudzi, zm. 20.09.1854 w Szydłowie na Żmudzi; ksiądz katolicki, tłumacz. W l. 1800-1807 uczył się w szkole powiatowej w Telszach, w 1809 ukończył Seminarium Duchowne w Mohylewie; pracował w parafii Gieranony na Ziemi Wileńskiej, od 1815 był proboszczem w Szadowie na Żmudzi; popierał władzę carską na Litwie, toteż po 1831 został członkiem konsystorza żmudzkiego, w 1842 – infułatem szydłowskim. Przełożył na język litewski i wydał utwór Jana Chodźki *Jan ze Świsłoczy* (1823).

Rusconius (Ruscovius, Ruszkowski) Walenty, ur. w 1563, zm. w 1626; jezuita, prefekt Drukarni Akademickiej w Wilnie. Kształcił się w kraju i za granicą, przez krótki czas (1595-1597) był członkiem kolegium wileńskiego; do jego obowiązków m.in. należał dozór nad drukarnią. W 1597 został odwołany do Krakowa.

Rusiecki Prosper, ur. w 1846, zm. 6.02.1903 w Wilnie; pułkownik armii rosyjskiej. Był synem artysty-malarza Kanutego Rusieckiego. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Rybarski Walerian, żył w XIX w.; inżynier budowlany. Ukończył Szkołę Sztuk Pięknych w Warszawie, pełnił funkcję inżyniera powiatowego w Mariampolu. W l. 1866-1868 zaprojektował kościół katolicki w Giełgudziszkach na Zaniemeniu na Litwie.

Rybikowski Michał, ur.?, zm. w l. 70-tych XX w. w Kanadzie; podpułkownik dyplomowany wywiadu WP. Działał w harcerskiej służbie wywiadowczej I Korpusu, w Samoobronie Litwy i Białorusi w Wilnie oraz Dywizji Litewsko-Białoruskiej, kawaler Virtuti Militari. Później – m.in. dowódca plutonu i kompanii w 85 Pułku Piechoty w Nowej Wilejce, instruktor w Szkole Podchorążych

Piechoty, oficer sztabu I Dywizji Piechoty Legionów, wreszcie – oficer operacyjny Ekspozytury nr I (Wilno) Oddziału II Sztabu Głównego, prawdopodobnie przez pewien czas pracował pod przykryciem także w Gdańsku, Kownie i w Królewcu. W pierwszej fazie II wojny światowej – jako kierownik kowieńskiej (później – ryskiej) placówki polskiego wywiadu współorganizował ucieczki Polaków i Żydów *via* Litwa i Łotwa na Zachód. Następnie – przebywając pod przykryciem w Sztokholmie, jako obywatel mandżurski Piotr Iwanow, podjął pracę sekretarza w tamtejszej ambasadzie Japonii (Mandżukuo było wówczas państwem marionetkowym, całkowicie kontrolowanym przez Japonię, a stanowiło miejsce schronienia wielu „białych" Rosjan – stąd Iwanow-Rybikowski nie budził podejrzeń jako Europejczyk). Stopniowo zdobył pełne zaufanie rezydującego w Sztokholmie generała Onodery, szefa japońskiego wywiadu w Europie. Dzięki temu przez niemal cztery lata miał wgląd w tajniki niemiecko-japońskiej współpracy wojskowej, uczestniczył w naradach Onodery na wysokim szczeblu (prawdopodobnie był też dorywczo wykorzystywany przez Amerykanów, za pośrednictwem naszej „dwójki", do akcji dezinformowania Japończyków), wiele razy podróżował po okupowanej Europie, a także do Berlina. Zorganizował przy okazji wysoce efektywną sieć wywiadowczą, obejmującą cały rejon bałtycki oraz Niemcy – jedną z najbardziej wartościowych w „stajni" Oddziału II. Nawiązał cenne kontakty z wywiadem fińskim; prawdopodobnie był pośrednikiem w próbach skłonienia Finów do zmiany frontu. W roku 1944 odwołany ze Sztokholmu i skierowany do służby liniowej w II Korpusie we Włoszech; jako dowódca batalionu odznaczony ponownie VM, tym razem IV klasy. Po wojnie na emigracji w Kanadzie, czynny w organizacjach polonijnych.

Rylski Iwan, żył w XIX/XX w.; architekt rosyjski. W 1913 odbudował pałac Lednickich w Bortkuszkach w d. powiecie wileńsko-trockim, obecnie rejon Szyrwinty, Litwa.

Rymkiewicz Zygmunt, ur. 1862, zm. 1934; generał-major armii rosyjskiej; Oficer kawalerii, walczył na froncie niemieckim; w l. 1917-1918 służył w I Korpusie Polskim w Rosji, potem w Armii Ochotniczej walczył przeciwko bolszewikom. W 1920 został jakoby przyjęty do rezerwy oficerskiej Polski. Mieszkał i zmarł w Wilnie. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Rymsza Antoni, ur. 14.04.1914 w Helsinkach, zm. 4.07.1994 w Gdańsku; plutonowy/kapitan Armii Krajowej. Po I wojnie światowej przybył z rodzicami do Polski, rodzina Rymszów zamieszkała w Zawidziniętach koło Świra w dawnym powiecie święciańskim. Szkołę podstawową ukończył w Świrze, a gimnazjum w Święcianach. W l. 1934-1936 odbył służbę wojskową w 19 Pułku Artylerii Lekkiej w Wilnie, w 1937 po przeszkoleniu został mianowany na stopień podchorążego rezerwy. 27.03. 1943 wstąpił do oddziału „Burza" AK Antoniego Burzyńskiego „Kmicica", po rozbiciu oddziału „Kmicica" przez Fiodora Markowa w pobliżu jeziora Narocz, przeszedł do 5 Brygady AK Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki", w której był dowódcą IV plutonu i walczył do listopada 1944. Po rozwiązaniu AK opuścił oddział „Łupaszki" pod Białymstokiem i czasowo zamieszkał z żoną w Białymstoku. Stamtąd 18.01.1945 z żoną Aldoną udał się do Lublina, potem krótko mieszkał w Warszawie, następnie krótko mieszkał w Gdańsku-Oliwie, nieco dłużej pracował w kilku majątkach w powiecie lęborskim. W 1947 ujawnił się, że służył w AK. W sierpniu 1948 został aresztowany przez UB i przekazany Sowietom do Legnicy, tam sowiecki Trybunał Wojenny skazał go na karę śmierci, zamienioną na 25 lat łagrów. Karę odbywał na Kołymie przez 11 lat. 14.04.1959 powrócił do kraju i zamieszkał z żoną i synem w Prochowicach koło Legnicy. Zmarł w Gdańsku, pochowany został w Prochowicach.

S

Sadowski Stanisław, ur. 17.04.1912 w Ujnach, zm. 2 stycznia 1987 w Augustowie; polski lekarz chirurg i działacz społeczny, poseł na Sejm PRL I kadencji (1952-1956). Z wyróżnieniem ukończył gimnazjum w Kielcach, po czym studiował medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego. Od trzeciego roku studiów pracował jako asystent, praktykował również w szpitalu miejskim oraz na wsi wileńskiej. W 1941 znalazł się w Wilejce, gdzie również pracował jako lekarz. W kwietniu 1945 osiadł w Augustowie, w którym organizował Szpital Powiatowy. Od 1946 do 1971 był dyrektorem Szpitala, a także ordynatorem na oddziale chirurgicznym. Działał społecznie: w 1956 przystąpił do Klubu Młodej Inteligencji w Augustowie, był również członkiem i prezesem lokalnego Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. W 1952 wybrany posłem na Sejm z okręgu Ełk, zasiadał w Komisji Pracy i Zdrowia.

Sadowski Władysław, ur. w 1885, zm. w 1962; ksiądz katolicki. Był kapłanem w archidiecezji wileńskiej, dziekan; pracował w Wilnie i w Nowej Wilejce. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Sakałowa-Lekand Alona, ur. w 1891, zm. 12.03.1960 w Wilnie; w l. 1919-1944 nauczycielka języka białoruskiego w Wileńskim Gimnazjum Białoruskim. Jedna z pionierów szkolnictwa białoruskiego i inicjatorów powołania WGB. Do aresztowania w 1944 r. mieszkała w Wilnie przy ul. Ostrobramskiej 8. Lubiana przez uczniów i nauczycieli. Jej syn był uczniem Wileńskiego Gimnazjum Białoruskiego (w czasie okupacji niemieckiej współpracował z Radosławem Ostrowskim). Po 1944 r. represjonowana w łagrze. W połowie lat pięćdziesiątych wróciła do Wilna i tam zmarła. Pochowana na cmentarzu prawosławnym św. Eufrozyny w Wilnie.

Sakowicz Julian, ur. 24.08.1906 w folwarku Bajdyry w pow. oszmiańskim, w zamożnej rodzinie chłopskiej, zm. 13.06.1943, zastrzelony w Wasiliszkach prawdopodobnie przez partyzantkę polską; białoruski działacz polityczny, społeczny. Uczył się w Wileńskim Gimnazjum Białoruskim, później na Wydziale Agronomicznym Uniwersytetu Stefana Batorego. Od lat szkolnych związany był z ruchem komunistycznym. W 1928 r. wykluczony z Białoruskiego Związku Akademickiego za propagandę komunistyczną. W 1939 r. po przyjściu Sowietów aresztowany przez NKWD, przebywał w sowieckich więzieniach do wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej. W tym czasie pozbył się złudzeń na temat ZSRR. Włączył się do ruchu narodowego, kierował Mińskim Komitetem Okręgowym konspiracyjnej Białoruskiej Partii Niezależnej (Biełaruskaja Niezaležnickaja Partyja).

Sakowicz Kazimierz, ur. w 1899, zm. 5.07. 1944 w Wilnie; dziennikarz, oficer i członek ruchu oporu, świadek zbrodni w Ponarach. Sakowicz przed wojną był dziennikarzem „Przeglądu Gospodarczego" w Wilnie i oficerem polskiej armii. W czasie wojny należał do polskiego ruchu oporu (Armii Krajowej). Dom Sakowicza znajdował się w wypoczynkowej miejscowości Ponary (dziś dzielnica Wilna). Ze strychu swojego domu przez wiele miesięcy obserwował pobliskie egzekucje, w których Niemcy i ich litewscy kolaboranci w przeciągu kilku lat wymordowali dziesiątki tysięcy osób – Żydów, polskich intelektuali-

stów, radzieckich jeńców. Swoje notatki, prowadzone od 11 lipca 1941 roku, zakopywał w butelkach po wodzie sodowej przy werandzie swego domu, zostały one odnalezione po wojnie. Odczytano i opublikowano je dopiero w latach 90., aczkolwiek do tej pory nie odnaleziono notatek z okresu od listopada 1943 do śmierci Sakowicza w lipcu 1944 roku. Jego notatki na temat zbrodni w Ponarach opublikowano dopiero w 1998 w Bydgoszczy pod tytułem *Dziennik pisany w Ponarach od 11 lipca 1941 r. do 6 listopada 1943 r.* Zginął w 1944 r., śmiertelnie raniony w zasadzce zorganizowanej przez litewskich kolaborantów (szaulisów), którzy prawdopodobnie zauważyli jego zainteresowanie ich działaniami i postanowili zabić niewygodnego świadka. Jego mogiła znajduje się na Cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Sakowicz NN, żył w XIX/XX w.; generał major armii rosyjskiej. W 1915 był szefem intendentury Wileńskiego Okręgu Wojskowego w Wilnie.

Sakowska Ruta, z domu Pups, córka Majera Pupsa i Pauliny z domu Sakow, ur. 29.07.1922 w Wilnie, zm. 22.08.2011 w Warszawie; historyk, w latach 1958-2011 pracownik naukowy Żydowskiego Instytutu Historycznego, zajmująca się Holocaustem, specjalistka dziejów getta warszawskiego, badaczka i edytorka materiałów z Archiwum Ringelbluma. Po ukończeniu gimnazjum w Wilnie uczyła się w Warszawie i Pińsku. Okres II wojny światowej przeżyła w Związku Radzieckim. Tam pracowała m.in. w fabryce włókienniczej w Ferganie. W 1944 rozpoczęła studia historyczne na Uniwersytecie Moskiewskim. Ukończyła je w 1949 na Uniwersytecie Wileńskim i następnie podjęła pracę jako nauczycielka i wykładowca w wileńskim Instytucie Nauczycielskim. W 1958 wraz z rodzicami repatriowała się do Polski i zamieszkała w Warszawie. W listopadzie 1958 podjęła pracę w Żydowskim Instytucie Historycznym. W 1975 w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk uzyskała stopień doktora za rozprawę *Życie społeczne w getcie warszawskim.* Wprowadziła i uzasadniła dla historii getta pojęcie ewolucji form oporu: od oporu cywilnego do zbrojnego. Znawczyni, badaczka i edytorka materiałów Archiwum Ringelbluma; pokazała Archiwum jako element dziejów ruchu oporu w getcie oraz fenomen interdyscyplinarnej instytucji, działającej wedle wysokich standardów naukowych wbrew sytuacji śmiertelnego zagrożenia.

Salant Samuel, ur. w 1816 w Białymstoku, zm. w 1909 w Jerozolimie; rabin, talmudysta. Studiował w jesziwach Wilna, Salant (Salantai) na Żmudzi i Wołożyna. Został ordynowany na rabina już w wieku lat 13. Po emigracji do Palestyny w 1841 stał się czołowym autorytetem tamtejszej społeczności aszkenazyjskiej. W l. 1848-1851 odbył podróż po Europie, w tym zwłaszcza po gminach polskich i litewskich. Od 1878 był naczelnym aszkenazyjskim rabinem Jerozolimy; m.in. zreorganizował Wileński Kolel, tj. jesziwę dla młodych mężczyzn.

Sławiej Jazep, zm. 21.01.1926 w Wilnie; białoruski dziennikarz, działacz społeczny i oświatowy, redaktor naczelny pisma „Homan". Przed 1914 pracował jako robotnik w Wilnie. W czasie okupacji niemieckiej (1915-1918) angażował się w białoruski ruch narodowy na Wileńszczyźnie, był m.in. członkiem Białoruskiej Socjaldemokratycznej Grupy Robotniczej, Białoruskiego Komitetu Ludowego, Wileńskiej Rady Białoruskiej. Od połowy 1917 do końca 1918 stał na czele redakcji czasopisma „Homan". Po 1921 mieszkał w Wilnie, w l. 1924-1926 redagował propolsko nastawione czasopismo „Hramadzki hołas". Zmarł nagle na ulicy przy budynku, gdzie się mieściła redakcja.

Sałkowski Leopold, żył w XIX w.; architekt, budowniczy. Pochodził z Polski. Zaprojektował kościół katolicki w Łukaszach koło Szaków na Zaniemeniu, zbudowany w l. 1870-1877.

Samuel ben Awigdor, ur. ok. 1720, zm. w 1793; rabin. Był synem rabina Awigdora ben Samuela (zm. w 1771). W l. 1719-1746 był rabinem kolejno: w Prużanach, Zelwie, Różanej i Wołkowysku. Będąc zięciem Judy ben Eliezera (zw. Jesod, zm. w 1762), bogacza i najbardziej wpływowej osobistości wileńskiej gminy żydowskiej, został przez niego wprowadzony na stanowisko rabina w Wilnie. Po śmierci teścia, pod pozorem niedostatecznej pobożności i nieskromności żony, został zaatakowany przez opozycję wobec oligarchii kahalnej. Wojna dwóch stronnictw, ciągnąca się do ok. 1791, kilkakrotnie zawiodła zwaśnione strony przed sądy żydowskie i szlacheckie. Rabina popierał biskup wileński, Ignacy J. Massalski, zaś opozycję – wojewoda wileński, Karol S. Radziwiłł. Samuel był ostatnim naczelnym rabinem gminy wileńskiej. Był on znany jako przeciwnik chasydyzmu.

Sangajłło Antoni, ur. 3.07.1867, zm. 8.01.1940 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był kanonikiem honorowym kapituły wileńskiej, wizytatorem szkolnym i rektorem kościoła św. Katarzyny w Wilnie. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Sapieha Paweł, ur. 16.01.1708, zm. 4.12.1754; ksiądz katolicki, koadiutor wileński. Był kanonikiem i proboszczem wileńskim oraz referendarzem litewskim. 12.06.1737 prekonizowany biskupem tytularnym Diocaesarea i koadiutorem wileńskim. Humanista, literat i bibliofil.

Sawicki Adam, ur. w 1864, zm. 11.1942 w Wilnie; ksiądz katolicki. Prałat, był prepozytem Kapituły Wileńskiej; współpracował przy restauracji katedry w latach 1931-1937. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Sawicki Antoni (Antanas Savickis) ur. ok. 1782 prawdopodobnie w okolicy Kretyngi, zm. 23.05.1836 w Žemalė koło Możejek (Mažeikiai); ksiądz katolicki, poeta litewski, tłumacz. Studiował medycynę na Uniwersytecie Wileńskim, w 1819 ukończył Seminarium Duchowne w Worniach; był wikariuszem w miejscowościach Tirkšliai, Gargždai i Židikai na Żmudzi, od 1834 – w Žemalė. W l. 1825-1835 napisał kilkanaście wierszy w stylu klasycystycznym oraz przełożył z języka polskiego na litewski 120 bajek. Utwory Sawickiego ukazały się drukiem dopiero w XX w.

Sawicki Franciszek (Pranas Savickas), ur. 18.05.1777 w Zaniemeniu, zm. 18.03.1864 w Aleksandrowie (Aleksandravėlė) koło Rakiszek (Rokiškis); ksiądz katolicki, poeta litewski. W 1810 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie; był wikariuszem w Dubinkach i Kukuciszkach, od 1830 – proboszczem w Aleksandrowie. Napisał w języku litewskim wiersz *Pustymai* (Zamieć) i opowiadanie *Apsakymas*.

Schenking Otto, ur.?, zm. 07.1637; ksiądz katolicki, biskup inflancki. Studiował w Krakowie i w Niemczech. Po odstąpieniu od protestantyzmu i przyjęciu święceń był proboszczem w Wenden. Prowizję na biskupstwo inflanckie otrzymał 19.02.1590, konsekrowany w 1593 w Wilnie. Za jego rządów diecezja włączona została do metropolii gnieźnieńskiej. W związku z najazdem Szwedów, kiedy duża część diecezji, wraz z jej stolicą w Wenden, została w 1625 zajęta, udał się do Polski, gdzie został opatem sulejowskim i witowskim.

Schildhausen, żył w XVIII/XIX w.; budowniczy. Budował kościół ewangelicko-augsburski na nowym cmentarzu w Wilnie w 1819.

Schinkel Karl Friedrich, ur. 1781, zm. 1841; architekt niemiecki. Zaproszony przez ks. Wittgensteina do Wilna, na początku XIX w. przygotował plan rekonstrukcji zespołu pałacowego w Werkach pod Wilnem, jednakże jego projekt nie został zrealizowany.

Schultz Mateusz, ur. w 1734 w Lidzbarku Warmińskim, zm. w 1794 w Braniewie; ksiądz

katolicki, jezuita, pedagog. Był profesorem szkół jezuickich w Wilnie, Mitawie, Nowogródku; od 1770 profesor filozofii w Braniewie i rektor w l. 1781-1788 tamże.

Schultz Michał, ur. w 1723 w Lidzbarku Warmińskim, zm.?; ksiądz katolicki, jezuita, pedagog. Był profesorem teologii moralnej w Warszawie w l. 1753-1754, następnie w Braniewie w l. 1765-1767 i później w Wilnie.

Sejfert Andrzej, ur.?, zm. 18.12.1929 w Wilnie.; generał armii rosyjskiej. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Selmanowicz Feliks, pseud. „Zagończyk", syn Franciszka i Anny z d. Zacharewicz, ur. 6.06.1904 w Wilnie, zm. 28.08.1946 w Gdańsku; podporucznik AK. Ukończył pięć klas gimnazjum. Uczestniczył w wojnie polsko bolszewickiej 1920. W l. 1921-1939 związany z Oddziałem II Sztabu Generalnego WP. W l. 1923-1939 pracował jako urzędnik. Zmobilizowany 25 sierpnia 1939 w stopniu sierżanta przydzielony do KOP. Brał czynny udział w walkach obronnych. Po ich zakończeniu został internowany przez władze litewskie; zbiegł jednak i nawiązał kontakt z polską konspiracją niepodległościową. Aresztowany w 1940 przez litewską policję i zwolniony po 12 tygodniach z braku dowodów. Od stycznia 1944 był żołnierzem 3 Brygady Wileńskiej AK Gracjana Fróga „Szczerbca"; został następnie przeniesiony do 5 Brygady Wileńskiej AK Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki", gdzie pełnił funkcję zastępcy dowódcy plutonu. Awansowany do stopnia podporucznika. W czasie walk był ranny. Potem został dowódcą kompanii w 4 Brygadzie Longina Wojciechowskiego „Ronina". Funkcję tę pełnił do rozbrojenia brygady przez sowietów 18 lipca 1944. Został internowany w Kałudze, skąd udało mu się uciec 20 kwietnia 1945 i przedostać do Wilna, a następnie transportem repatriacyjnym do Polski. Na przełomie lat 1945/1946 nawiązał kontakt z „Łupaszką" i w 5 Brygadzie Wileńskiej AK objął dowództwo pięcioosobowego samodzielnego patrolu bojowo – dywersyjnego, który miał zdobywać środki na działalność oddziału. Od marca do czerwca 1946 oddział przeprowadził wiele akcji ekspropriacyjnych w Gdańsku, Olsztynie i Tczewie, dzięki czemu zdobył dwa pistolety oraz gotówkę, która przekazana została oddziałom w terenie. Od maja 1946 „Zagończyk" – z rozkazu „Łupaszki" – zajmował się też działalnością propagandową, w ramach której wydał m.in. (w nakładzie 900 egzemplarzy) ulotkę skierowaną do żołnierzy. Aresztowany 11 lipca 1946 w Gdańsku; podczas aresztowania zastrzelił 3 fukcjonariuszy UB. Został oskarżony o posiadanie broni, udział w nielegalnej organizacji, dążenie do obalenia ustroju, wydawanie rozkazów wykonywania napadów zbrojnych oraz sporządzanie i rozpowszechnianie ulotek. Sfingowany proces odbywał się w trybie doraźnym przed WSR w Gdańsku. 17 sierpnia 1946 jednogłośnie został skazany na karę śmierci, utratę praw obywatelskich i praw honorowych na zawsze oraz przepadek całego mienia. Prośba o łaskę, została przez Bieruta odrzucona, a wyrok wykonano jeszcze przed jej rozpatrzeniem. Egzekucja odbyła się 28 sierpnia 1946 w piwnicy gdańskiego więzienia WUBP; najpierw pluton egzekucyjny oddał do „Zagończyka" serię z broni maszynowej, a potem dowódca plutonu ppor. Franciszek Sawicki dobił go strzałem z pistoletu; razem z „Zagończykiem" została zamordowana Danuta Siedzikówna „Inka" – łączniczka i sanitariuszka Brygady.

Serafinowicz Franciszek, żył w XVIII w.; budowniczy. Towarzysz murarski w Wilnie w l. 1780-1781; pracował przy budowie klasztoru dominikanów na Łukiszkach w Wilnie.

Serafinowicz Teofil, żył w XVIII w.; budowniczy. Działał w Wilnie, współpracował z bratem Franciszkiem.

Serbinowicz Piotr, żył w XIX/XX w.; architekt. W l. 1896-1902 przebudował kościół Nawiedzenia NMP w Kalwarii Żmudzkiej;

w 1891 wybudował dom dla robotników browaru Engelmana w Kownie; wybudował kościoły w Mieszkuciach, Średnikach i Szatach na Litwie oraz kilka synagog w guberni kowieńskiej.

Sidorowicz Tomasz, ur. w 1842, zm. 26.08. 1905 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był kanonikiem gremialnym Kapituły Mohylewskiej, kapelanem kaplicy Maltańskiej w Petersburgu. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Siekierko Wacław, ur.?, zm. 22.06.1942 w Wilnie; ksiądz katolicki. Doktor prawa kanonicznego, długoletni katecheta, m.in. w Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Wilnie. Zginął od bomby niemieckiej. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Siemaszka Daminik (Siemaszko Dominik), ur. 4/16.08.1878 w Wilnie, zm. 27.11.1932 w Kownie; działacz narodowy białoruski. Uczył się w Wilnie, następnie studiował w Szwajcarii. Do Wilna powrócił w 1905 roku, prowadził biuro przemysłowe, a a od 1915 r. był naczelnikiem wileńskiej straży pożarnej. W okresie okupacji niemieckiej należał do Wileńskiej Rady Białoruskiej. W marcu 1918 r. udał się do Mińska. Został sygnatariuszem Aktu Niepodległości Białoruskiej Republiki Ludowej. U schyłku 1918 r. wszedł w skład Rady Litewskiej (Taryby). Na Konferencji Paryskiej w 1919 wystąpił za przynależnością Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny do Litwy. Od czerwca 1920 do lutego 1922 pełnił stanowisko ministra do spraw białoruskich w rządzie Republiki Litewskiej. Po dymisji pracował w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych na stanowisku referenta ds. straży pożarnej. Propagował ideę wielkiej Litwy.

Siemaszko Napoleon, ur. 25.08.1907 w Wilnie, zm. 14.02.1993 w Warszawie, prawnik, adwokat, polityk narodowej demokracji. Po wybuchu I wojny światowej przeprowadził się z matką na wieś w okolicach Baranowicz, następnie zamieszkał u wujostwa w Symbirsku. Podczas pobytu tam ukończył 3 klasy szkoły powszechnej. Jesienią1918 wrócił do Polski, gdzie podjął naukę w wileńskim gimnazjum. Od 1926 działacz Młodzieży Wszechpolskiej. W 1929 zdał egzamin maturalny w Oszmianie i rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W 1932 wstąpił do Stronnictwa Narodowego. W 1933 roku uzyskał tytuł magistra prawa. W latach 1934-1935 za działalność w SN więziony w Berezie Kartuskiej. W latach 1936-1939 ponownie więziony. Po wyjściu na wolność w 1939 wybrany do władz Stronnictwa Narodowego. W latach 1947-1952 więzień polityczny (sprawa Adama Doboszyńskiego). Po 1956 wrócił do zawodu adwokata. W latach 80. działacz Zjednoczenia Patriotyczngo Grunwald, założyciel Instytutu Historycznego im. Romana Dmowskiego. W 1991 zaangażował się w działalność odtworzonego Stronnictwa Narodowego.

Siemaszko Zygmunt, ur. 3.05.1888 w Rosi w powiecie wołkowyskim, zm. 30.10.1963 w Penley w Anglii; ksiądz katolicki. Ukończył gimnazjum w Moskwie i w 1907 wstąpił do Seminarium Duchownego w Petersburgu; święcenia kapłańskie otrzymał w 1912 i rozpoczął pracę w parafiach na terenie diecezji mińskiej: pracował w Homlu, Pińsku i Mińsku; był kapelanem w Kostromie w Rosji, potem proboszczem w Hłusku koło Bobrujska i Annopolu koło Mińska; po 1920 wyjechał do Polski, w l. 1921-1923 był wikariuszem parafii Raków na Wileńszczyźnie w pobliżu granicy z ZSRR, później pracował na Podlasiu; w sierpniu 1939 wyjechał do Wilna i po zajęciu Litwy przez Sowietów w połowie czerwca 1940 został aresztowany i wywieziony do łagru; w 1941 przebywał w łagrze Gari w obwodzie swierdłowskim, stąd po tzw. amnestii z sierpnia 1941 wyjechał do tworzącej się Armii Polskiej gen. W. Andersa; razem z polskim wojskiem wyjechał do Iranu. Abp Józef Gawlina skierował go do opieki nad pol-

ską ludnością cywilną do Afryki. Tu pracował najpierw w Rodezji Południowej, a później w Nyali koło Mombasy. We wrześniu 1950 przybył z polskimi uchodźcami do Wielkiej Brytanii i dalej pracował tu wśród Polaków.

Siemiatycki Chaim, pseud. Chaim Tiktiner, Chaim T., ur. w 1908 w Tykocinie, zamordowany we wrześniu 1943 w Ponarach pod Wilnem; poeta żydowski, piszący w języku jidysz. Odebrał tradycyjne wykształcenie żydowskie w chederze i jeszybocie, uzyskał formalne prawa rabinackie. Od 1929 mieszkał w Wilnie, utrzymując się z prac dorywczych. W tymże roku debiutował jako poeta w dzienniku „Hajnt". Publikował wiersze, opowiadania i artykuły o tematyce literackiej w pismach żydowskich ukazujących się w Polsce i Nowym Jorku, wydał dwa zbiory wierszy – *Ojsgestrekte hent* (Wyciągnięte ręce, Warszawa 1935) i *Tropns toj* (Krople rosy, Warszawa 1938). W 1939 żydowski PEN-Club w Polsce przyznał mu nagrodę literacką im. I. L. Pereca. W latach 1939-1941 przebywał w Białymstoku, gdzie pracował jako robotnik i nie zajmował się literaturą. Zginął rozstrzelany przez Niemców w egzekucji masowej w Ponarach. Był uważany za „wybitnego liryka o dużej wrażliwości na przyrodę i atmosferę codzienności, wyróżniającego się głęboką religijnością" (Chone Shmeruk). W polskim przekładzie wiersze Siemiatyckiego ukazały się w *Antologii poezji żydowskiej (1868-1968)* (Londyn 1980, red. Z. Szeps) i *Antologii poezji żydowskiej* (Warszawa 1983, red. S. Łastik i A. Słucki).

Siemienowicz Kazimierz, h. Ostoja, ur. ok. 1600 w powiecie rosieńskim na Żmudzi, zm. w 1651; generał wojsk litewskich, inżynier wojskowy i artylerzysta. Ukończył Akademię Wileńską, służył w wojsku litewskim i polskim; około 1645 pogłębiał wiedzę wojskową w Niderlandach, dokąd został wysłany przez króla Władysława IV na służbę w armii księcia Orańskiego Fryderyka Henryka w wojnie z Hiszpanią. Od 1648 był zastępcą dowódcy Polskiej Artylerii Koronnej, specjalista w dziedzinie artylerii konwencjonalnej i rakietowej. W 1650 roku opublikował w Amsterdamie fundamentalne dzieło „*Artis Magnae Artilleriae pars prima*" („Wielkiej sztuki artylerii część pierwsza"), przez prawie 200 lat podstawowy podręcznik artylerii w Europie. W podręczniku tym omawia między innymi technologię wytwarzania rakiet, w tym rakiet wielostopniowych.

Siergij Woskriesienskij, ur. w 1897, zm. 28.04. 1944 na drodze z Wilna do Rygi; duchowny prawosławny, metropolita Nadbałtycki (Litwy i Łotwy). Urodził się w rodzinie protoijereja, po ukończeniu seminarium duchownego wstąpił do Akademii Duchownej w Moskwie. W 1920 Akademię bolszewicy zamknęli, więc wstąpił na Uniwersytet Moskiewski, w 1922 jako duchowny z uniwersytetu został wydalony; w 1925 wstąpił do zakonu, przyjął imię zakonne Siergij; w 1930 został archimandrytą, w 1933 biskupem Kołomny; w 1937 – arcybiskupem dmitrijewskim. W 1940, po śmierci Jelewfierija, patriarchat moskiewski skierował go na stanowisko metropolity Nadbałtyki (Litwy i Łotwy), w tymże roku został arcybiskupem wileńskim. Był człowiekiem zagadkowym, w opinii prawosławnej jedni uważali go za agenta KGB, inni – za zdrajcę Rosji, bo w l. 1941-1944 współpracował z hitlerowcami, inni z kolei uważali, że działał dla dobra Cerkwi prawosławnej. Zginął zastrzelony podczas podróży z Wilna do Rygi, w historiografii ten mord przypisywany jest gestapo.

Sierow Iwan, syn Aleksandra, ur. 16.05.1905 we wsi Afimskaja k. Wołogdy w Rosji, zm. 11.07.1990 w Moskwie; oficer Armii Czerwonej, szpieg sowiecki, generał KGB. Pochodził z rodziny chłopskiej, mając 18 lat został przewodniczącym rady wiejskiej. Niedługo potem wstąpił do Armii Czerwonej, gdzie doszedł do stanowiska dowódcy oddziału artylerii. Jako oficer artylerii został przenie-

siony do wywiadu wojskowego GRU, gdzie przetrwał czystki z lat trzydziestych. Kierował akcją niszczenia chłopstwa na Ukrainie oraz krwawą czystką w Armii Czerwonej. W styczniu 1939 ukończył Akademię Wojskową im. M.W. Frunzego w Moskwie, po jej ukończeniu wrócił do NKWD, gdzie zrobił błyskawiczą karierę. Z inicjatywy Ławrentija Berii objął stanowisko zastępcy komendanta, później komendanta milicji, następnie mianowany szefem Tajnego Wydziału Politycznego GUGB, Zarządu Głównego Bezpieczeństwa Państwowego; od września 1939 komisarz, od lutego 1941 pierwszy zastępca Berii. W 1940-1941 r. podpisywał instrukcje o wysiedleniu „wrogich elementów" z republik bałtyckich, w tym z Wileńszczyzny; był odpowiedzialny za masakrę katyńską, którą przeprowadził zgodnie z rozkazem Berii. W 1944 przebywał w Wilnie, był sprawcą aresztowania „Wilka" A. Krzyżanowskiego i „Sława" Teodora Cetysa i wysłania ich do Moskwy. Był głównym wykonawcą planu pacyfikacji Polski i Litwy w latach 1944-1945. W 1945 Sierow kierował deportacją z Niemiec do Rosji niemieckich uczonych zajmujących się fizyką atomową i techniką rakietową, niszczeniem polskiego i litewskiego ruchu niepodległościowego; doprowadził do aresztowania przywódców Polski Podziemnej, sądzonych później w „procesie szesnastu". Po zakończeniu wojny objął w Warszawie funkcję doradcy w Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego. Od 1947 był wiceministrem spraw wewnętrznych, od 1954 – przewodniczącym KGB, w 1955 otrzymał stopień generała armii, w latach 1958-1963 kierował sowieckim wywiadem wojskowym. W 1963 niespodziewanie zdjęty ze stanowiska, zdegradowany i pozbawiony tytułu Bohatera Związku Sowieckiego.

Siestrzeńcewicz Bolesław, ur. w 1869 na Wileńszczyźnie, zm. w 1940; generał brygady WP. Od 1887 w służbie rosyjskiej, ukończył Korpus Kadetów w Połocku i Oficerską Szkołę Artylerii w Petersburgu, od 1889 oficer artylerii, następnie absolwent Akademii Artylerii – w I wojnie światowej dowodził dyonem artylerii lekkiej. W l. 1917-1918 był dowódcą dyonu moździerzy i komendantem kursu wyszkolenia oficerów artylerii w stopniu pułkownika.; w tym też stopniu wszedł w styczniu 1919 do WP: początkowo oficer do zleceń Departamentu Artylerii Ministerstwa Spraw Wojskowych, wkrótce został dowódcą artylerii wojsk wielkopolskich w Poznaniu – generał z awansu tamtejszej Rady Ludowej; w l. 1923-1924 komendant Zbrojowni nr 2 w Poznaniu, potem zajmował kierownicze stanowiska w Ministerstwie Spraw Wojskowych. Od 1927 w stanie spoczynku – mieszkał w Warszawie, zmarł w Wilnie, pochowany na cmentarzu ewangelicko-reformowanym w Wilnie (grób zniszczony).

Siestrzeńcewicz Stefan Ludwik., notowany w l. 10-tych i 30-tych XX w.; architekt. Zaprojektował rekonstrukcję dworku Oskierków w Budsławiu, dworek remontowano w l. 1908-1910. W l. 30-tych XX w. posiadał biuro architektoniczne przy ul. Tomasza Zana 5 w Wilnie, m.in. wspólnie z J. Paprockim zbudował wieże kościoła katolickiego w Podbrzeziu, w powiecie wileńsko-trockim.

Siewiorek Józef, syn Aleksandra i Marii Ostrowskiej, ur. 30.08.1883 w majątku Zawisłowo w powiecie lipowskim, zm. 2.10.1928 w Wilnie; prawnik, notariusz. Ukończył gimnazjum w Carskim Siole oraz liceum w Jarosławlu, następnie zdał egzamin notarialny w Sądzie Okregowym w Petersburgu. Był notariuszem w Szlisselburgu, a od 1920 – w Wilnie.

Sikora Ludwik, ur. 4.11.1912 w Zawadce koło Wadowic, zm. 24.03.1988 w Munster koło Chicago, USA; brat zakonny, karmelita. W 1933 wstąpił do zakonu karmelitów w Czernej; w 1934 otrzymał imię zakonne Dydak od Dzieciątka Jezus; po kilkunastu latach wrócił do imienia chrzestnego; w 1936 złożył śluby zakonne, następnie pracował w klasztorze karmelitów w Wiśniowcu, a w l.

1938-1939 we Lwowie, pełnił funkcję kucharza. W 1939 władze zakonne skierowały go do klasztoru w Wilnie przy Ostrej Bramie. Tu pełnił obowiązki organisty. Krótko przebywał też w klasztorze w Miadziole Starym koło Kobylnika (obecnie Narocz) w powiecie postawskim. W 1940 Sowieci go uwięzili i wywieźli do łagru, nie wiadomo w jakim łagrze przebywał do połowy 1941; po tzw. amnestii został zwolniony i dostał się do armii gen. W. Andersa; odbył wojenną kampanię jako czołgista pod Monte Cassino, Bolonią i Loreto; po wojnie wrócił do życia zakonnego. Przebywał jakiś czas w klasztorze we Włoszech, a następnie pracował na górze Karmel w Ziemi Świętej; w 1948 wyjechał do Anglii, skąd po trzech latach udał się do USA i pracował w nowo założonym klasztorze karmelitów w Munster koło Chicago. W l. 1972-1975 przebywał w Polsce oraz w Rzymie. Następnie wrócił do Munster i tam zmarł.

Sippko Ignacy, ur. w 1827 w Wilnie, zm. w 1880 w Warszawie; prawnik. Ukończył studia prawnicze w Petersburgu. Ożenił się z Pauliną z Szyszków i osiadł w Wilnie. Tu pracował, a później przeniósł się do Warszawy i tam zmarł w 1880 roku.

Sitnikow Afanasij, ur. 31.01.1887 we wsi Kuklany, zm. w 1978?; duchowny (nastawnik) starowierców. Uczył się przy świątyni parafii Kuklińskiej, następnie ukończył szkołę średnią, w l. 20-tych XX w. uczył się w Wilnie na kursach przygotowujących duchownych starowierskich; do 1939 uczył religii dzieci starowierców w szkołach polskich; później był nastawnikiem w parafii (obszczinie) starowierców w Święcianach.

Skarżanka Ewa, ur. 11.06.1944 w Wilnie, zm. 15.03.2005 w Warszawie; aktorka. Córka aktorki Hanki Skarżanki. Edukację rozpoczęła w szkole muzycznej. Po maturze przyjęta została na Wydział Aktorski Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej, który ukończyła w 1967. Po studiach grała w teatrach warszawskich, w Olsztynie, Zabrzu, Katowicach i Cieszynie.

Skinder Tadeusz, ur. w 1899? na Wileńszczyźnie, zm. w 1964? w Szwajcarii? pułkownik dyplomowany. Wychowany w Warszawie, jako harcerz wstąpił w roku 1916 do Legionów Polskich. Następnie służył w Polskiej Organizacji Wojskowej, kampanię 1919-1920 odbył w szeregach Legii Akademickiej jako dowódca plutonu. Później służył w centrali wywiadu oraz w Ekspozyturze w Brześciu; prawdopodobnie także pracował pod przykryciem na terenie ZSRR. Po ukończeniu Wyższej Szkoły Wojennej powołany na stanowisko szefa Wywiadu KOP (organizującego całokształt „płytkiego" wywiadu i kontrwywiadu na wschodniej granicy), pełnił je niemal do wybuchu II wojny światowej (tuż przed Wrześniem, po krótkim stażu liniowym, został II zastępcą Szefa Oddziału II SG). Zaangażowany w działalność polityczną – wedle niektórych relacji, opracowywał m.in. założenia programowe OZON-u. Podczas kampanii wrześniowej – szef wywiadu II rzutu Kwatery Naczelnego Wodza; następnie organizował służby polskie w Rumunii; jako zdeklarowany piłsudczyk przejściowo odsunięty przez gen. Sikorskiego od wszelkich stanowisk, przebywał na Bliskim Wschodzie jako nieformalny „patron", skutecznie sterujący działaniem wielu młodszych oficerów wywiadu i kontrwywiadu. Od 1944 – ponownie oficjalnie w służbie wywiadowczej, jako zastępca szefa londyńskiej „dwójki". Po wojnie – prawdopodobnie w służbie amerykańskiej bądź izraelskiej na Bliskim Wschodzie. Zmarł prawdopodobnie w Szwajcarii, w roku 1964.

Skorobogatow Stefan, ur. w 1893 w Świrze pow. święciańskiego, zm. 29.10.1976 w Radziwiliszkach (Radviliškės); nastawnik (duchowny) starowierców. Duchownym starowierskim został w 1937; po II wojnie światowej był nastawnikiem w parafii (obszczinie) w Radziwiliszkach.

Skowroński Stanisław Bronisław, pseud. „Fala", „Tulipan", „Trzynastka", „Widelec", używane nazwiska Stefan Małysz, Stefan Poliński, Stefan Staniszewski. Syn Józefa i Franciszki Zajączkowskiej, ur. 13.11.1919 w Horodence, woj. stanisławowskie, zm.?; kapitan łączności WP, AK, cichociemny. Naukę na poziomie szkoły powszechnej i średniej pobierał w Polskim Prywatnym Koedukacyjnym Gimnazjum w Horodence, gdzie w 1937 uzyskał świadectwo dojrzałości. Pracę zarobkową rozpoczął w handlu spożywczym we Lwowie, pracował w tej branży i po wejściu Sowietów. W kwietniu 1940 wstąpił do Związku Walki Zbrojnej i złożył przysięgę. W kwietniu 1941 wcielony do Armii Czerwonej. W wojnie z Niemcami walczył na linii obronnej w rejonie Homla, Kijowa, Czernihowa. We wrześniu 1941 został rozbrojony i skierowany do pracy w fabryce cementu, a później do fabryki bomb. 17 grudnia 1941 aresztowany jako sabotażysta i osadzony w więzieniu w Czelabińsku, skazany na 6 lat łagrów. W wyniku „amnestii" został uwolniony i po przebyciu 3 tys. kilometrów dotarł do Chok-Pak i Wojska Polskiego. Dostał przydział do 8. Dywizji Piechoty gen. Br. Rakowskiego ze skierowaniem do 2. komp. Szkoły Podchorążych. Wraz z Dywizją opuścił ZSRR i poprzez Iran, Afrykę Południową we wrześniu 1942 wylądował w Anglii. Tam zgłosił się do służby w kraju. Przeszedł przeszkolenie w radiotelegrafii i 10 lipca 1943 został zaprzysiężony w Oddziale VI Sztabu Naczelnego Wodza. Nocą 22/23 września wykonał skok do kraju i równocześnie otrzymał awans na podporucznika. Po aklimatyzacji w październiku 1943 został przydzielony do Oddziału V Komendy Głównej AK jako radiotelegrafista w baonie „Iskry". Pracował też na podsłuchu i przy budowie anten radiowych dla potrzeb „Burzy". W kwietniu 1944 otrzymał przydział do Okręgu AK w Wilnie i tu w V Oddziale Sztabu został dowódcą plutonu radiołączności. W czerwcu 1944 wyszedł z plutonem w pole, w okolice Turgiel. Objął dowodzenie radiostacjami nr 19 i 63 w Dziewieniszkach i Wołkorabiszkach. W czasie operacji „Ostra Brama" utrzymywał bezustanną łączność z ośrodkami dowodzenia w Warszawie i Stanmore. Przekazał wówczas około 12 ważnych i pilnych telegramów. Po aresztowaniach – w Wilnie komendanta „Wilka", a w Boguszach oficerów przez NKWD – nadał specjalny komunikat o wycofaniu się oddziałów polskich do Puszczy Rudnickiej. Po przybyciu do Wilna rozpoczął nadawanie telegramów z mieszkania przy ul. Ludwisarskiej, za każdym razem uciekał. Na krótko 22 sierpnia uruchomił nadawanie telegramów z domu przy ul. Słonecznej. W październiku 1944 objął obowiązki szefa Oddz. V Sztabu Okręgu Wileńskiego AK. Aresztowany po raz trzeci 22 grudnia podczas oficjalnej wymiany dokumentów w komisariacie milicji. Przebywał w więzieniu na Łukiszkach, a w lutym 1945 został wywieziony do Magdalinowki i skierowany do ciężkich robót w kopalni węgla kamiennego „Woroszyłowka" w Zagłębiu Donieckim. W początkach października 1945 z dwoma kolegami uciekł z kopalni i po blisko miesięcznej wędrówce w stanie skrajnego wyczerpania dostał się do Lwowa. Stamtąd repatriował się do centralnej Polski. Początkowo przebywał w Warszawie, potem ukrywał się we Wrocławiu, Karpaczu, Zabrzu. W tym czasie awansowany do stopnia porucznika ze starszeństwem od 11 listopada 1945. Poszukiwany przez NKWD i UB w październiku 1946 wraz z żoną opuścił nielegalnie kraj i dotarł do 1. Dywizji Pancernej w Meppen, a następnie wyjechał do Londynu. W październiku 1948 emigrował do Argentyny. Odznaczony: 4-krotnie Krzyżem Walecznych, Złotym Krzyżem Zasługi i Orderem of British Empire.

Skruodys Jonas, ur. 6.08.1882 we wsi Brizgiai w powiecie rakuskim (Rokiškis), zm. 9.03.1935 w Wilnie; ksiądz katolicki, poeta i dramaturg litewski. Uczył się w Hanuszyszkach, gimnazjum ukończył w Mitawie na Łotwie, następnie w 1907 ukończył Seminarium

Duchowne w Wilnie; od 1907 pracował jako duchowny katolicki w Świrze, Oszmianie, Małych Solecznikach, Ikaźni. W okresie I wojny światowej studiował w Akademii Duchownej w Petersburgu, gdzie uzyskał stopień naukowy doktora teologii. W 1918 powrócił do Wilna, gdzie został profesorem w Seminarium Duchownym; w l. 1925-1932 był nauczycielem w gimnazjum litewskim w Święcianach. Publikował w prasie litewskiej poezje.

Skuminowicz (Skumin) Teodor, ur.?, zm. 24.09.1668 w Łyntupach po drodze do Hoduciszek; protopop, ksiądz katolicki, biskup sufragan wileński. Wychowany w rodzinie prawosławnej, był ihumenem i protopopem kijowskim; był człowiekiem wykształconym, znał kilka języków obcych; Po przejściu na katolicyzm studiował w Louvain i w Rzymie. 12.08.1652 prekonizowany biskupem tytularnym Gratianopolis i sufraganem białoruskim w diecezji wileńskiej.

Skwarczyński Stanisław, (ur. 17.11.1888 w Wierzchni, powiat Kałusz, zm. 8.08.1981 w Londynie; generał brygady Wojska Polskiego. Studiował architekturę we Lwowie. W latach 1914-1917 służył w Legionach Polskich, po kryzysie przysięgowym został wcielony do armii austriackiej. Później służył w Polskiej Organizacji Wojskowej, od 1918 w Wojsku Polskim; dowodził w l. 1930-1938 1 Dywizją Piechoty Legionów w Wilnie. W latach 1938-1939 stał na czele Obozu Zjednoczenia Narodowego, uroczyście otworzył obrady sejmu V kadencji w 1938 roku. W armii pozostawał w stanie nieczynnym. W końcu sierpnia 1939 mianowany dowódcą Korpusu Interwencyjnego, a później Grupy Operacyjnej „Wyszków" (faktycznie nie zdążył objąć dowodzenia) W latach 1939-1941 był internowany w Rumunii, następnie w l. 1941-1945 w niewoli niemieckiej. Po wojnie pozostał na emigracji w Londynie.

Sladkevičius Vincentas, ur. 20.08.1920 we wsi Guroniai koło Koszedarów (Kaišiadorys), zm. 28.05.2000 w Wilnie; ksiądz katolicki, kardynał litewski, drugi w historii po Jerzym Radziwille. W 1944 ukończył Seminarium Duchowne w Kownie, w tymże roku został wyświęcony na księdza; był wikarym w Mereczu (Merkinė), Wysokim Dworze (Aukštadvaris), Koszedarach (Kaišiadorys), proboszczem w Inturkach (Inturkė). W l. 1952-1957 wykładał w Seminarium Duchownym w Kownie; od 1956 – kanonik; w 1957 papież mianował go biskupem pomocniczym diecezji koszedarskiej; w tymże roku władze komunistyczne Litwy zesłały go do parafii w okolicy Birż; do 1982 prowadził misję duszpasterską w parafiach Nemunėlio Radviliškis i Paberžė; w lipcu 1982 został administratorem apostolskim diecezji koszedarskiej; arcybiskupem metropolitą diecezji kowieńskiej; od kwietnia 1988 przewodniczący konferencji biskupów litewskich; w maju 1988 papież Jan Paweł II mianował go kardynałem i członkiem kolegium kardynalskiego. Był jednym w wybitniejszych kapłanów litewskich.

Slavėnas Paulius, ur. 21.07.1901 w Moskwie, zm. 24.02.1991; litewski profesor, akademik, astronom, matematyk. W 1925 ukończył Uniwersytet Kowieński, po otrzymaniu stypendium wyjechał na dalsze studia na uniwersytet w Yale (USA), gdzie w 1928 uzyskał stopień doktora, po powrocie do Kowna został starszym asystentem na Wydziale Przyrodniczym, od 1930 został privatdocentem w Katedrze Astronomii i następnie docentem; w l. 1940-1941 był prorektorem Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie, w 1941 podczas okupacji niemieckiej został usunięty z uniwersytetu, w 1944 został docentem na Uniwersytecie Wileńskim, w 1945 uzyskał habilitację, w l. 1944-1952 i 1956-1969 był kierownikiem Katedry Astronomii na Uniwersytecie Wileńskim oraz dyrektorem Obserwatorium Astronomicznego w Wilnie. Od 1954 – akademik Litewskiej Akademii Nauk. Napisał i wydał ponad 600 artykułów i kilkanaście książek na temat astronomii i matematyki.

Sleževičius Kazys, syn Feliksa i Petroneli, ur. 18.03.1890 we wsi Daugeliai w powiecie taurogowskim (Tauragė), zm. 15.01.1953 w Wilnie; profesor litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego, geofizyk, meteorolog. Pochodził z rodziny dzierżawców, brat Mykolasa Sleževičiusa, późniejszego premiera Litwy. W 1902 wstąpił do Gimnazjum Mikołaja I w Rydze, którą ukończył w 1910. Po ukończeniu gimnazjum wyjechał do Odessy, gdzie wstąpił na tamtejszy Noworosyjski Uniwersytet, studiował na Wydziale Fizyko-Matematycznym, który ukończył z dyplomem meteorologa. Po ukończeniu uniwersytetu uczęszczał na kursy pedagogiczne w Odessie. W 1917 został zmobilizowany do armii carskiej, ale nadal przebywał w Odessie. W lipcu 1918 ożenił się z Ukrainką Eleną Dżiugurdą. W 1921 z żoną powrócił na Litwę, zamieszkali w Kownie. Z początku pracował w Ministerstwie Ochrony Kraju, a od końca 1922 rozpoczął pracę na Uniwersytecie Kowieńskim jako starszy asystent w Katedrze Geofizyki i Meteorologii. Później został docentem i kierownikiem Gabinetu Geofizyki, był też twórcą pierwszej stacji meteorologicznej na Litwie. W 1930 otrzymał tytuł profesora meteorologii. W 1940 z Katedrą Geofizyki i Meteorologii przeniósł się do Wilna, gdzie na litewskim Uniwersytecie Wileńskim został kierownikiem katedry na Wydziale Przyrodniczym. Po wojnie powrócił do Kowna, gdzie pracował do emerytury. Wydał około 150 prac naukowych, m.in. podręcznik *Meteorologija*.

Sławoczyński-Mozerka Salomon (Saliamonas Mozerka Slavočinskis), ur. przed 1630 prawdopodobnie w Lipkiszkach w pobliżu Niemoksztów w powiecie rosieńskim na Żmudzi, zm. ok. 1660; ksiądz katolicki, autor pierwszego śpiewnika w języku litewskim Uczył się w Seminarium Duchownym w Wilnie i w Akademii Wileńskiej. Od 1648 był księdzem w Szawlanach, później w Krożach na Żmudzi, następnie w miejscowości Piltene w Łotwie; w 1655 ekskomunikowany za przywłaszczenie plebanii w Krożach i zatargi z władzami diecezji. W 1646 wydał pierwszy śpiewnik w języku litewskim *Giesmės tikėjimui katolickam priderančios* (Pieśni wierze katolickiej przystojne), w którym m.in. umieścił przekłady 48 psalmów Jana Kochanowskiego.

Słodziński Bronisław, ur. w 1907, zm. w 1984; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, w l. 1946-1953 był proboszczem w Krzywiczach i Budsławiu, w 1953 wyjechał do Polski.

Smolski Kliment, ur.?, zm. w 1910; duchowny prawosławny. Był protoijerejem w Wilnie. Pochowany na cmentarzu prawosławsnym w Wilnie.

Smolski Michał, ur. w 1751w powiecie wiłkomierskim, zm. 7.11.1826 w Swiedasach na Żmudzi; ksiądz katolicki, jezuita. Studiował w Akademii Wileńskiej, gdzie 15.10.1773 uzyskał stopień licencjata filozofii. Po kasacie zakonu jezuitów, wstąpił do seminarium duchownego w Wilnie, które ukończył i w 1777 został wyświęcony na księdza. W 1782 został proboszczem w Swiedasach, tu pracował prawie 45 lat, równocześnie był dziekanem kupiskim oraz dziekanem wiłkomierskim. W 1784 wzniósł w Swiedasach nowy kościół. Pisał w języku litewskim utwory religijne, wydał m.in. *Uwogos ape izganimu duszios katras unt garbes Pona Diewa...* (Wilno 1823).

Smołłok Jerzy, ur. 22.02.1680 na Żmudzi, zm. 19.06.1740 w Krożach; ksiądz katolicki, jezuita, autor dramatów szkolnych. W l. 1707-1725 studiował w Akademii Wileńskiej; był nauczycielem w kolegium jezuickim w Krożach, od 1728 – jego rektor. Był też kaznodzieją w Królewcu, Tylży i w Krożach; pisał wiersze po łacinie, a także napisał dramat *Societas Loiolana virtutis et sapientiae*, 1708.

Smorgoński I., notowany w l. 20-30-tych XX w.; architekt. Posiadał biuro budowlane przy ul. Wielka Pohulanka 33.

Snarskis Povilas, ur. 25.08.1889 we wsi Švobiškis w rejonie poswolskim (Pasvalys), zm. 16.11.1969 w Wilnie; profesor litewskiego Wileńskiego Uniwersytetu, botanik. W 1929 ukończył Uniwersytet Kowieński; w l. 1930-1939 był nauczycielem gimnazjum w Kłajpedzie. W 1940 zamieszkał w Wilnie, gdzie w latach 1940-1967 wykładał na uniwersytecie botanikę. W 1946 został mianowany profesorem. Napisał i wydał wiele prac naukowych, poświęconych roślinności Litwy. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Sobański Bernard, ur. w 1762 w powiecie oszmiańskim, zm. 30.03.1821 w Wilnie; prawnik. Od 1786 był regentem i mecenasem przy Trybunale Litewskim, Sądzie Głównym Litewskim; w 1812 był posłem na sejm w Warszawie.

Sobko N., żył w XIX/XX w.; inżynier budowlany. Na początku XX w. działał w Wilnie, m.in. w l. 1910-1911 zaprojektował dom mieszkalny dla W. Łukaszewicza przy d. Świętojerskim pr. (A. Mickiewicza 39).

Sobolewski Jan, ur. 1779, zm. po 1861; architekt. Ukończył kurs architektury na Wydziale Fizyko-Matematycznym Uniwersytetu Wileńskiego.

Sochacki Maksymilian, ur.?, zm. w 1871; doktor nauk medycznych, adiunkt Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie. W 1837 roku w Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie uzyskał stopień doktora medycyny. Był wybitnym chirurgiem, przede wszystkim interesował się zagadnieniami chorób układu trawiennego. Wiele czasu poświęcał również oftalmologii. Był jednym z prekursorów operacyjnego leczenia zaćmy, które opisał w pracy *Cataracta, operatio per extractionem generalis*. W 1839 roku został mianowany adiunktem akademii, kierował ćwiczeniami z chirurgii na trupach. Wydał rozprawę *O kamieniach kanału trawiennego*, w której opisał przyczyny powstawania kamieni, ich rodzaje oraz sposoby leczenia, w tym gastrotomię. Podkreślał wielkie znaczenie cholesterolu w zaburzeniach układu trawiennego. W 1840 roku napisał rozprawę *Lithotomia et lithotritiae, quod ad earum commoda et incommoda comparatio*. Prowadził badania nad działaniem leków homeopatycznych, które opisał w 1839 roku w pracy De *methodo homeopathica*. Po zamknięciu Akademii wyjechał do Kazania i pracował jako adiunkt na wydziale medycznym uniwersytetu. Po powrocie do kraju, osiedlił się w Kownie, gdzie pozostawał do 1854 roku. Później wyjechał do Mohylewa, skąd po dziesięciu latach pracy chirurgicznej przeniósł się do Witebska.

Sokołowski Adolf, ur. w 1888, zm. w 1968; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; był proboszczem w Michaliszkach w d. powiecie święciańskim, po II wojnie światowej rejon ostrowiecki.

Sokół-Sokołowski Konstanty, ur.?, zm. w 04. 1940 w Katyniu w Rosji; doktor nauk matematycznych, asystent na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, matematyk, geofizyk. Ukończył Wydział Matematyczno-Przyrodniczy USB w 1928, był młodszym asystentem w Katedrze Meteorologii USB, a od 1929 – w Katedrze Matematyki USB; stopień doktora nauk matematycznych uzyskał w 1938. Zamordowany w Katyniu.

Sołowiejczyk Izaak, Icchak, Zeew ha-Lewi, zw. Rabim Wełwełem, ur. w 1886 lub 1888 w Wołożynie, zm. w 1959 lub 1960 w Izraelu; rabin, uczony talmudysta. Kształcił się pod kierunkiem ojca, rabina, który uczynił go spadkobiercą swego rodu i studiów jesziwy w Wołożynie. Po przejęciu w 1918 po ojcu stanowiska rabina brzeskiego nie założył jesziwy, lecz udzielał nauk dobranej grupie uczniów w swym midraszu. Przynależność do niej uważana była za wielki zaszczyt. Po wybuchu II wojny światowej uszedł z pięcioma synami do Wilna, a żonę z czworgiem dzieci zamordowali hitlerowcy w Brześciu n. Bugiem. Z Wilna przedostał się do Palestyny.

Songajłło Antoni, ur. w 1867, zm. w 1940 w Wilnie; ksiądz katolicki, kanonik honorowy Kapituły Wileńskiej. Był wizytatorem szkolnym, rektorem kościoła św. Katarzyny w Wilnie; działacz społeczny. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Sonin Aleksiej, żył w XIX/XX w.; architekt. Projektował meczet tatarski w Niemieżu pod Wilnem, wzniesiony w 1909; w 1912 rekonstruował i odnawiał pałac Paca przy ul. Świętojańskiej 3, nadając mu zewnętrze formy modernistyczne.

Soroko Ryszard, ur. 14.09.1944 w Wilnie, zm. w maju 2009; samorządowiec i działacz społeczny, starosta mrągowski (1999-2003), twórca Festiwalu Kultury Kresowej w Mrągowie. Po ukończeniu studiów w Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie pracował jako główny zootechnik w PGR w Szestnie, następnie wicedyrektor SKR w Mrągowie. W latach 80. i 90. prowadził własną działalność gospodarczą. W 1988 założył Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej w Mrągowie, a w 1995 z jego inicjatywy odbył się po raz pierwszy Festiwal Kultury Kresowej. Był także współtwórcą sceny teatralnej w Centrum Kultury i Turystyki w Mrągowie. W 1999 objął obowiązki pierwszego starosty mrągowskiego po przywróceniu powiatów w Polsce. W wyborach w 1993 ubiegał się o mandat poselski z ramienia Koalicji dla Rzeczypospolitej, zaś w wyborach w 1997 z ramienia ROP. Był związany z Unią Wolności, z jej rekomendacji kandydował w wyborach do Senatu w 2001.

Soroko S., żył w XIX/XX w.; budowniczy, inżynier. W 1913 zbudował kamienicę czynszową dla rodziny Germanizowów przy ul. Subocz (Subačiaus) 8.

Šova Antanas, ur. 25.05.1902 w Ławiszkach k. Towian w powiecie wiłkomierskim na Litwie, zm. 24.01.1994 w Indianie, USA; pułkownik armii litewskiej, szef sztabu LVR gen. P. Plechavičiusa. W 1914 ukończył szkołę powszechną w Towianach, następnie uczył się w gimnazjum w Kownie, w styczniu 1919 wstąpił jako ochotnik do wojska litewskiego. Uczestniczył w walkach przeciwko oddziałom Armii Czerwonej i gen. Pawła Bermondta-Awałowa. W 1920 walczył z oddziałami Wojska Polskiego, podczas jednej z bitew został ranny; od 1923 był zastępcą dowódcy kompanii 5 Pułku Piechoty im. ks. Kiejstuta; w 1924 został mianowany na stopień st. lejtnanta; od 1923 był dowódcą kompanii w kilku pułkach piechoty. W 1925 ukończył gimnazjum i wstąpił na Wydział Weterynaryjny Uniwersytetu Kowieńskiego. Równocześnie nadal służył w armii litewskiej, w grudniu 1926 uczestniczył w przewrocie Ananasa Smetony, wprowadził do Kowna jeden z pułków litewskich, popierających A. Smetonę. Następnie był członkiem Rady Wojennej i sekretarzem Sądu Wojennego, podczas którego skazano na karę śmierci czterech działaczy komunistycznych: Karolisa Poželę, Juozasa Greifenbergerisa, Kazysa Giedrysa i Rapolasa Čarnasa, którzy w 1926 przygotowywali w Litwie przewrót komunistyczny. W 1928 studiował w Akademii Wojskowej w Pradze, po powrocie na Litwę pełnił szereg odpowiedzialnych stanowisk w armii litewskiej, m.in. był oficerem w wydziale operacyjnym Sztabu Generalnego, wykładał w Szkole Oficerskiej w Kownie; od 1934 służył w Sztabie Generalnym Armii Litewskiej, w 1937 mianowany pułkownikiem sztabowym. W lipcu 1940 został aresztowany przez NKWD, więziony w Kownie, a następnie wywieziony do więzienia w Czerwieniu na Białorusi. Podczas likwidacji więzienia na początku lipca 1941 zbiegł z etapu i powrócił na Litwę. W lutym 1944 wstąpił do LVR, został szefem sztabu oddziałów Gen. P. Plechavičiusa w Wilnie. Po likwidacji oddziału przez Niemców został aresztowany, ale udało mu się zbiec, zmienił nazwisko na Anatanas Laukaitis, ukrywał się w Kłajpedzie, skąd z rodziną przedostał się do Prus Wschodnich, a stamtąd do obozu dla

uchodźców w Niemczech. W 1947 emigrował do USA, gdzie mieszkał do śmierci.

Sowiński Henryk, żył w XIX/XX w. , ekonomista rolnictwa. Od 1937 był docentem ekonomiki rolniczej USB.

Spinowski Teofil, żył w XVII w.; architekt. Był architektem cywilnym i wojskowym; w l. 1662-1664 wykonał obrys (projekt) zamku w Birżach; w 1669 wzniósł pałac w stylu włoskim oraz wszystkie zabudowania forteczne na nowo odbudował. Projektował i rozbudował fortecę w Słucku w 1658. Fortyfikował Królewiec i sporządził plan tego miasta.

Sruoga Balys, ur. 2.02.1896 we wsi Baibokai koło Birż (Biržai), zm. 16.10.1947 w Wilnie; profesor literatury litewskiej, pisarz i krytyk teatralny. Pochodził z rodziny zamożnych chłopów. W 1914 ukończył rosyjskie gimnazjum realne w Poniewieżu i w tymże roku wyjechał do Petersburga, gdzie wstąpił do Instytutu Leśnego. Jesienią 1915 przeniósł się na Wydział Historyczno-Filologiczny Uniwersytetu Piotrogrodzkiego; w l. 1916-1918 kontynuował studia na Wydziale Historyczno-Filologicznym Uniwersytetu Moskiewskiego. W 1918 przyjechał do Wilna, a pod koniec tego roku wyjechał do Kowna, gdzie kierował Biurem Prasy, następnie pracował w redakcji czasopisma „Lietuva". W tym czasie wydał poemat pt. *Deivė iš ežero* (*Bogini z jeziora* 1919). W 1921 wyjechał do Monachium, gdzie studiował filologię słowiańską. W 1924 po uzyskaniu stopnia doktora filozofii, wrócił do Kowna. Tu na uniwersytecie pracował jako wykładowca literatury rosyjskiej i niemieckiej. W 1932 otrzymał tytuł profesora. Na Uniwersytecie Kowieńskim pracował do 1940, następnie przeniósł się do Wilna, gdzie do 1943 pracował na litewskim Uniwersytecie Wileńskim. Za krytykowanie Niemców w 1943 został aresztowany przez Gestapo i osadzony w obozie koncentracyjnym w Stutthofie, z którego wyszedł w 1945, po zajęciu obozu przez Armię Sowiecką. Powrócił wtedy do Wilna. Nie należał do żadnej partii, był pisarzem niezależnym. Ok. 1930 odszedł od poezji i zaczął pisać dramaty i prozę, jak również prace naukowe na temat teatru litewskiego i literatury rosyjskiej. Napisał i wydał m.in. dramaty *Radvila Perkūnas* (*Radziwiłł Piorun*, 1935), *Baisioji naktis* (*Straszna noc*, 1935), *Kazimieras Sapiega* (*Kazimierz Sapieha*, 1947). Napisał wspomnienia z obozu koncentracyjnego pt. *Dievų miškas* (*Las bogów*, 1960, przełożone na język polski w 1965). Wydał kilka zbiorków poezji oraz opowiadań. Na język litewski tłumaczył dramaty Antoniego Czechowa (*Trzy siostry*), Henryka Ibsena, poezje Henryka Heinego, Walerija Briusowa, Konstantina Balmonta. Był też krytykiem literackim i teatralnym. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Stahel Reiner, ur. 5.01.1892 w Bielefeld, zm. 30.11.1952 lub 1955 w Władimirze w Rosji; generał porucznik armii niemieckiej (generalleutnant), urzędnik państwowy, członek NSDAP, dowódca niemieckiego garnizonu Wilna w czasie akcji „Burza" (w Wilnie operacja „Ostra Brama"), dowódca garnizonu Warszawy na początku powstania warszawskiego, od 22 sierpnia 1944 – szef niemieckiego garnizonu Bukaresztu. Aresztowany w Rumunii przez NKWD, resztę życia spędził w sowieckich łagrach.

Stakauskas Juozapas, ur. 6.08.1900 w Degsni k. Melegianów w powiecie święciańskim, zm. 2.03.1972 w Wilnie; ksiądz katolicki, historyk, archiwista. Uczył się w Święcianach, w 1926 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie i otrzymał święcenia kapłańskie; w 1930 ukończył studia historyczne w Insbrucku, uzyskując stopień naukowy doktora; następnie wyjechał na Litwę i w l. 1934-1939 był kierownikiem Litewskiego Archiwum Centralnego w Kownie; w 1939 przyjechał do Wilna i w l. 1939-1944 był dyrektorem Archiwum państwowego w Wilnie; w czasie okupacji niemieckiej zdołał uchronić przed

zniszczeniem i wywiezieniem do Niemiec wiele cennych dokumentów archiwalnych; w pomieszczeniach archiwum w d. klasztorze benedyktynek w Wilnie, w specjalnej kryjówce przechowywał Żydów, uratował 12 osób; w l. 50-tych XX w. był prześladowany przez komunistów; w l. 1959-1970 wykładał w Seminarium Duchownym w Kownie. Ogłosił kilkanaście prac historycznych, m.in. *Lietuva ir Vakarų Europa XIII a.* (Litwa i Europa Zachodnia w XIII w., Kowno 1934).

Staniewicz Hieronim, ur. w 1793 w powiecie rosieńskim, zm. po 1854 w Wilnie; ksiądz katolicki; matematyk. Ukończył gimnazjum w Krożach na Żmudzi i wstąpił na Uniwersytet Wileński, gdzie studiował matematykę i fizykę. W 1814 wstąpił do zakonu karmelitów w Wilnie. Po ukończeniu uniwersytetu ze stopniem magistra dalej studiował i uzyskał stopień naukowy doktora teologii. Od 1819 wykładał matematykę i fizykę w szkole klasztornej w Kołajniach na Żmudzi; od 1828 do 1843 był prowincjałem prowincji litewskiej karmelitów; od 1853 przebywał w klasztorze karmelitów w Wilnie, gdzie zmarł. W 1830 wydał podręcznik do matematyki w narzeczu żmudzkim: *Aritmetikos vadovelis żemaicziu kalba.*

Stankevičius Juozapas, ur. 17.02.1866 we wsi Sparviniai powiatu szakijskiego w Zaniemeniu, zm. w 1958 w Wilnie; ksiądz katolicki, Litwin. Seminarium Duchowne ukończył w Sejnach; w 1895 wyjechał do Szwajcarii, gdzie studiował na uniwersytecie we Fryburgu; tam należał do litewskiego towarzystwa „Rūta". Po ukończeniu uniwersytetu i po obronie doktoratu powrócił do Sejn, gdzie pracował przy biskupie Antonim Baranowskim, następnie był nauczycielem w gimnazjum w Suwałkach, gdzie uczył języka niemieckiego i religii do 1914 roku. W 1915 podczas ewakuacji rosyjskich urzędów przybył do Wilna i tu pozostał do końca życia. Pracował w litewskiej gazecie „Lietuvos Aidas" (Echo Litewskie), w 1919. redagował gazetę w języku polskim „Nasza Ziemia", ukazało się 9 numerów, następnie pismo zostało zamknięte. Na początku lat 20-tych XX w. pracował jako nauczyciel w litewskim Seminarium Nauczycielskim w Wilnie, działał w Litewskim Towarzystwie Naukowym. Parafii nie posiadał, ponieważ był księdzem z obcej diecezji, toteż pomagał proboszczowi kościoła św. Mikołaja i kościoła św. Piotra i Pawła. Był bibliofilem i zbieraczem starych książek. Pochowany na cmentarzu św. Piotra i Pawła w Wilnie.

Stankiewicz Janka (Jan), pseud. Braczysłau Skarynin, J. Januczonak, ur. 26.02.1891 we wsi Arlaniaty (Orlenięta) w pow. oszmiańskim, zm. 16.08.1976 w stanie New Jersey, USA; doktor filozofii, językoznawca, krytyk literacki, historyk białoruski. Uczył się w szkole miejskiej w Oszmianie, następnie w katolickim wileńskim seminarium, gimnazjum białoruskie ukończył eksternistycznie w 1921. Powołany do wojska, dostał się do niewoli austriackiej. W 1918 powrócił do Wilna. Po powstaniu Białoruskiej Republiki Ludowej w 1918 i ogłoszeniu języka białoruskiego językiem państwowym, z polecenia Sekretariatu Ludowego wziął udział w opracowaniu zasad ortograficznych i norm gramatycznych, rozbudowie terminologii specjalistycznej w języku białoruskim. Utworzył ponad 200 szkół białoruskich. W tym okresie napisał elementarz, podręczniki i materiały do nauki języka białoruskiego. Należał do kierownictwa Wileńskiej Rady Białoruskiej pertraktującej z Litwinami i dążącej do odrodzenia Wielkiego Księstwa Litewskiego. W 1926 ukończył Uniwersytet Karola w Pradze, uzyskując stopień doktora. W 1928 został wybrany posłem na Sejm z okręgu Lida. W Wilnie uczył w gimnazjum białoruskim i Prawosławnym Duchownym Seminarium. Od roku akad.1930/31 J. Stankiewicz prowadził lektorat języka białoruskiego (kurs wyższy i niższy) na USB, od roku 1938/39 także zajęcia z nowszej literatury białoruskiej. W latach 1930-31 redagował miesięcznik językoznawczy „Rodnaja

Mowa". Działał w Białoruskim Towarzystwie Naukowym, współpracował z Instytutem Naukowo-Badawczym Europy Wschodniej i na łamach biuletynu „Balticoslavica" ogłaszał prace z zakresu językoznawstwa, m.in. *Stan badań nad klasyfikacją dialektów białoruskich*. Wydał w 1935 pracę metodologiczną pt. *Apytalnik*, przeznaczoną dla zbieraczy osobliwości dialektycznych języka białoruskiego. Publikacje z tego zakresu zamieszczał też na łamach pisma „Kołośsie," a przede wszystkim w organie BTN – „Zapisy Biełaruskaha Nawukowaha Tawarystwa" i w roczniku „Hadawik Biełaruskaha Nawukowaha Tawarystwa u Wilni". W 1937 opublikował pracę *Powieści i apawiadanni krywickich letapiscou*, w 1939 ukazała się jego *Historyja biełaruskaj mowy*. W 1936 uczestniczył w zjeździe filologicznym w Warszawie, wygłaszając referat *Rusyfikacja języka białoruskiego w BSRR*. W 1939 został aresztowany przez władze polskie i osadzony na Łukiszkach. Po wybuchu wojny opuścił Wilno, powrócił w 1941. Działał w nielegalnej Partii Białoruskich Nacjonalistów i szukał możliwości porozumienia się z podziemiem polskim i z Zachodem. Po wojnie przebywał na emigracji w Niemczech, był profesorem Ukraińskiego Wolnego Uniwersytetu w Monachium. W 1949 osiadł w Stanach Zjednoczonych. Opublikował w Monachium i Nowym Jorku kilka prac z zakresu historii, m.in. *Z historyi rusyfikacyj Vialikalitwy* (Nowy Jork 1967). Pochowany w South River.

Stankowicz Bronisława, ur. 30.04.1844 w Wilnie, zm. 16.04.1929 w Wilnie; zakonnica, założycielka Zgromadzenia Sióstr od Aniołów. Po ukończeniu gimnazjum (1863) pracowała w Wilnie jako nauczycielka języków obcych i muzyki. W 1886 roku wstąpiła do Zakonu Córek Serca Maryi, przyjmując zakonne imię Elżbieta. W 1889 roku z inicjatywy Wincentego Kluczyńskiego założyła Zgromadzenie Sióstr od Aniołów, którym kierowała przez trzydzieści lat.

Starzyński Piotr, żył w XIX/XX w.; architekt. Projektował budynek administracji rosyjskiej w Wilnie.

Stašys Juozapas, ur. w 1879 w Weseliskach, zm. w 1937 w Szeszolach na Litwie; ksiądz katolicki. Był bratankiem Konstantinasa Stašysa. Uczył się w gimnazjum w Mitawie (ob. Jelgava, Łotwa), w 1902 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie i otrzymał święcenia kapłańskie i w l. 1902-1906 był wikarym w Żeżmorach w d. powiecie trockim, następnie przez rok pracował w Osowie, w 1907 został przeniesiony do Konstantynowa w powiecie święciańskim, gdzie pracował do 1911; w l. 1911-1915 był wikarym w Oranach, stąd został przeniesiony na Litwę: w l. 1915-1926 pracował w Okmianie, w l. 1926-1931 – w Dubinkach i w l. 1931-1937 w Szeszolach (Šešuoliai) koło Malat. Tam zmarł i został pochowany na cmentarzu przykościelnym. W swoich parafiach wprowadzał nabożeństwa w języku litewskim.

Stašys (Staszewski) Konstantinas, ur. 8.05. 1843 we wsi Weseliszki w powiecie rakiskim (Rokiškis) na Litwie, zm. 25.10.1919 w Wilnie; ksiądz katolicki. Z pochodzenia Litwin, urodził się w rodzinie chłopów pańszczyźnianych, ojciec jego był kowalem u Komara; w 1881 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie i otrzymał święcenia kapłańskie; w l. 1881-1883 był wikariuszem i nauczycielem religii w 2-klasowej szkole w Lidzie, w l. 1883-1886 – proboszczem w Bogusławiszkach, w l. 1886-1890 – w Michaliszkach, w l. 1890-1899 – proboszcz i nauczyciel religii w Raduniu, w l. 1899-1906 – w Komajach, w 1906-1909 – w Olicie. Były skargi na księdza, że jest litwomanem, głosi kazania po litewsku, dlatego przenoszono go do parafii, gdzie nie mieszkali Litwini. W 1910 proboszcz parafii Wszystkich Świętych w Wilnie, Juozapas Kukta (Józef Kuchta), późniejszy biskup koszedarski, zaprosił go do swojej parafii w charakterze rezydenta. Pochowany na cmentarzu na Rossie.

Stecewicz Felicja, z Lachowiczów, ur. 16.02 1900 r. w Wilnie, zm.?; nauczycielka, pedagog, botanik. W 1937 r ukończyła Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Napisała pracę magisterską na temat: *Grzyby wyższe z rzędu Hymenomycetes zebrane w okolicach Wilna w latach 1933-36*. Po ukończeniu uniwersytetu pracowała jako nauczycielka. Podczas wojny uczyła dzieci polskie w Jaszunach, Trokienikach, w Będkartach. Równocześnie działała w konspiracji Armii Krajowej. Od razu po wojnie pracowała w bibliotece w Jaszunach, od 1947 r. pracowała jako nauczycielka w Szkole Średniej nr 5 (obecnie Szkoła Średnia im. Joachima Lelewela) w Wilnie, do 1967 r., tj. do przejścia na emeryturę, wykładała fizykę.

Stein Alojzy, ur.?, zm. 1683; ksiądz katolicki, jezuita, matematyk. Był profesorem Akademii Wileńskiej i kolegium jezuickiego w Braniewie.

Steinberg Joszua, ur. w 1825 w Wilnie, zm. w 1909 tamże; rabin, pisarz, lingwista, pedagog. Po ukończeniu szkoły rabinów w Wilnie w l. 1860-1866 był rabinem w Białymstoku, w 1867 został wykładowcą języka hebrajskiego i aramejskiego w szkole rabinów w Wilnie, a po przekształceniu tej szkoły w Żydowski Instytut Nauczycielski w Wilnie był tam inspektorem, na tym stanowisku pracował do 1904; równocześnie od 1883 do 1905 był cenzorem książek żydowskich w Wileńskim Komitecie Cenzury; pisał i publikował w języku jidysz i w rosyjskim, m.in. *Połnyj kurs jewrejskoj grammatiki* (1871), *Uczebnik chałdiejskogo (aramejskogo) jazyka* (1872).

Steponavičius Julijonas (Stefanowicz Julian), syn Karola i Emilii z Barewiczów, ur. 18.10.1911 we wsi Miciuny koło Gierwiat (obecnie Białoruś), w powiecie wileńskim, zm. 18.06.1991 w Wilnie; ksiądz katolicki, arcybiskup. Pochodził z patriotycznej rodziny litewskiej, uczył się w szkole początkowej w Gierwiatach, następnie od 1921 – w litewskim Gimnazjum Witolda Wielkiego w Wilnie, w 1930 uzyskał świadectwo dojrzałości i wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, które ukończył w 1936 r., w tymże roku został wyświęcony na księdza; równocześnie studiował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. W l. 1936-1939 był kapelanem w żeńskiej szkole bernardynek w Grodnie, od jesieni 1939 – proboszcz w Połuszy koło Ignaliny, od 1941 – proboszcz w Nowych Daugieliszkach, a od 1946 – w Hoduciszkach. W 1955 papież Pius XII mianował go biskupem ordynariuszem diecezji poniewieskiej; w l. 1958-1961 był biskupem archidiecezji wileńskiej. W 1961 został aresztowany i zesłany do Żagar (Žagarė). Na zesłaniu przebywał 27 lat, stał się niejako symbolem litewskich dysydentów. Dopiero w 1988 powrócił do Wilna i 10.03.1989 został mianowany arcybiskupem metropolitą wileńskim. Pochowany został w krypcie w katadrze wileńskiej.

Stepurowicz Wiktor, działał w Wilnie w 1769; franciszkanin, lektor szkoły klasztornej. W 1769 był kierownikiem Drukarni Franciszkanów w Wilnie. W 1772 ogłosił drukiem trzy prace, w których tytułował się definitorem (radcą zakonnym) kustodii połockiej i kaznodzieją wileńskim. Będąc kierownikiem (prefektem) oficyny, druków nie podpisywał.

Strzałko Mieczysław, ur. w 1919 w Nieświeżu, zm. w 1973; profesor medycyny, pułkownik, lekarz. Studia lekarskie rozpoczął na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie w 1937, ukończył je w Poznaniu w 1947; następnie zamieszkał i pracował jako lekarz w Łodzi. Specjalizację w neurologii rozpoczął w szpitalu neurologicznym I Centralnego Szpitala w Łodzi. Wraz z powstaniem Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi, objął stanowisko adiunkta Kliniki Neurologicznej; doktorat uzyskał w 1960, w 1963 habilitował się i objął kierownic-

two Katedry i Kliniki Neurologicznej WAM w Łodzi, był prorektorem tej uczelni, był też naczelnym neurologiem Wojska Polskiego; autor 89 prac naukowych.

Strzemiński Ignacy Bazyli, ur. 14.12.1857 w powiecie brzeskim (Brześć Litewski) guberni grodzieńskiej, zm. 14.11.1907 w Wilnie; w 1883 ukończył Wydział Medycyny Uniwersytetu Warszawskiego. W l. 1885-1895 pełnił obowiązki ordynatora kliniki chorób oczu Przeździeckich w Wilnie, po 1895 zajmował się praktyką prywatną, był też konsultantem w szpitalu wojskowym w Wilnie. Od 1887 członek Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego, sekretarz, wiceprezes, działał aktywnie w sekcji sanitarnej Towarzystwa. W l. 1906-1907 był przewodniczącym Komisji Sanitarnej Zarządu m. Wilna; napisał i wydał kilkanaście prac na tematy oftalmologii, organizacji oświaty sanitarnej oraz historii medycyny.

Stuler Fryderyk August, ur. 28.01.1800 w Mulhausen w Turyngii, zm. 18.03.1865 w Berlinie; architekt. Projektował i w l. 1853-1854 budował kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła w Retowie w d. powiecie rosieńskim (obecnie rejon płungiański).

Sucharewicz Michał, ur. w 1906, zm. 1961; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, pracował w Mińsku i Mosarzu, był więziony w łagrach.

Suchodolski Konstanty, żył w XIX w.; architekt. W 1857 zbudował w stylu eklektycznym kościół p. w. św. Jakuba w Puniach (Punia) nad Niemnem.

Sufranowicz Kajetan, ur. 1.11.1895 w Wilnie, zm. 27.08.1970 w Penley koło Wrexham; ksiądz katolicki. Uczył się najpierw w w szkole ludowej, którą ukończył w 1909, a następnie w szkole miejskiej. W 1914 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, po wybuchu I wojny światowej wyjechał do Petersburga, gdzie dalej uczył się w seminarium; w jesieni 1918 wrócił do Wilna i tu 20.05.1920 otrzymał święcenia kapłańskie i został skierowany do Żołudka w województwie nowogródzkim; w 1921 przeniesiono go do Parafianowa w powiecie dziśnieńskim, gdzie pracował do 1925, następnie do 1928 był proboszczem w Węsławiniętach; w l. 1928-1935 – proboszcz w Balingródku nad Wilią w d. powiecie święciańskim; od maja 1935 był proboszczem parafii Żeladź koło Świra w powiecie święciańskim. 8.04.1941 został aresztowany przez NKWD i zawieziony do Wilejki; oskarżono go o „organizowanie kontrrewolucyjnej organizacji Strzelcy". Na początku czerwca 1941 wywieziono go do więzienia w Riazaniu, skąd został uwolniony w wyniku tzw. amnestii; po uwolnieniu udał się do tworzącej się Armii Polskiej gen. W. Andersa; następnie z wojskiem wyjechał z ZSRR; brak informacji w jakich jednostkach przebywał i w jakich kampaniach brał udział; we wrześniu 1947 z Egiptu przybył on z wojskiem do Anglii i tam pracował w różnych polskich ośrodkach. Pod koniec życia mieszkał w polskim osiedlu w Penrhos w Północnej Walii.

Sulewski Mikołaj, ur. w 1859 w maj. Grandzicze pod Grodnem, zm. w 1939; generał armii rosyjskiej, generał WP. Ukończył Oficerską Szkołę Artylerii w Petersburgu, służył w artylerii polowej w Grodnie; w l. 1904-1905 uczestniczył w wojnie rosyjsko- japońskiej. W 1910 był dowódcą dywizjonu artylerii w Olicie i w Wilnie; od 1914 brał czynny udział w wojnie rosyjsko-niemieckiej jako dowódca dywizjonu, potem dowódca brygady i dowódca dywizji. Po 1917 został inspektorem II Korpusu Polskiego, w 1918 przybył do Grodna. W Grodnie działał w Samoobronie Grodzieńskiej do 23 sierpnia 1919. Dalsze jego losy nie są znane.

Sulkiewicz Maciej, ur. w 1865 w okolicach Lidy, zm. w 1922 w Azerbejdżanie; generał-lejtnant armii rosyjskiej. Pochodził z rodziny

spolonizowanych Tatarów, w 1885 ukończył Oficerską Szkołę Jazdy i jako zawodowy oficer rosyjskiej kawalerii pełnił kolejne funkcje dowódcze. Następnie ukończył Akademię Sztabu Generalnego w Petersburgu – walczył na kolejnych frontach carskich podbojów i pacyfikacji jako oficer sztabów i dowódca pułków jazdy. Generał-major od 1910 i dowódca Brygady Jazdy, generałem-lejtnantem i dowódcą Dywizji Jazdy został w 1914, działał na froncie austriackim, potem był szefem sztabu Korpusu Armii na kolejnych teatrach walk. W 1917 sformował korpus muzułmański i z powodzeniem działał przeciwko Rumunii. Rozbrojony przez Niemców w 1918 udał się na Krym, utworzył tam narodową republikę tatarską i stanął na czele jej rządu. Rozgromiony przez bolszewików, po ciężkich bojach przedostał się do Azerbejdżanu i został szefem sztabu armii powstałej tam narodowej republiki (ze stolicą w Baku). Doprowadził do rozejmu, następnie do przymierza z narodowym rządem Gruzji, nawiązał kontakty z rządem Polski. Kierował walką wolnego Azerbejdżanu z imperializmem bolszewickim – pokonany w nierównym starciu i rozstrzelany w 1922 przez bolszewików.

Sulkiewicz Hoźmian-Mirza Józef, ur. w 1856, zm. w 1922; generał.-major armii rosyjskiej. Pochodził z zasiedziałej rodziny tatarskiej, z dawna spolonizowanej, ale muzułmańskiej, stryj Aleksandra („Czarnego Olka"), bliskiego współpracownika marszałka J. Piłsudskiego. Od 1877 był zawodowym oficerem rosyjskiej artylerii – jako dowódca kolejnych szczebli walczył na frontach wojny 1904-1905 przeciwko Japonii i I wojny światowej. Po rewolucji 1917 powrócił na Wileńszczyznę i zmarł w swoich dobrach ziemskich.

Sultzer Salomon, ur. W 1564, zm. w 1603?; drukarz. Działał w Wilnie w l. 1596-1603. Według L. Abramowicza, Andrzej Wolan sprowadził Sultzera z Rygi do Wilna. Z 1596 pochodzą trzy znane druki Salomona Sultzera, m.in. Clemensa Polusa *Historia Confoederationis Polonicae....*

Sułkowska-Kuraś Irena, ur. 26.05.1917 w Moskwie, zm.?; profesor historii PAN, historyk, archiwistka. W 1937 ukończyła Gimnazjum SS. Nazaretanek w Wilnie, następnie studiowała historię na Uniwersytecie Stefana Batorego do 15.12.1939; w l. 1945/1946 – na Uniwersytecie Łódzkim, w l. 1946-1948 – na Uniwersytecie Warszawskim, doktorat uzyskała w 1964 na UW, habilitację w Instytucie Historii PAN w 1976. Pracowała w l. 1949-1970 w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, w l. 1971-1985 – w Instytucie Historii PAN.

Surwiło Jerzy, ur. 20.11.1941 w Wilnie, zm. 24.10.2009 tamże; dziennikarz, publicysta, pisarz. Popularyzator Polaków z Wilna i Wileńszczyzny. Przez całe życie dbał o pamięć o zesłańcach i więźniach politycznych, żołnierzach Armii Krajowej, bohaterach drugiej wojny światowej, ofiarach zbrodni katyńskiej. Ukończył Szkołę Średnią nr 19 (obecnie im. Władysława Syrokomli) w Wilnie, następnie w 1964 Wydział Filologii Polskiej Instytutu Pedagogicznego (obecnie Uniwersytet Pedagogiczny) w Wilnie. Po studiach rozpoczął pracę w redakcji „Czerwonego Sztandaru" (później „Kurier Wileński"). W latach 1964-1998 był zastępcą redaktora naczelnego tej gazety. W latach 1998-2000 pracował w redakcji „Gazety Wileńskiej" jako zastępca redaktora naczelnego. Był również zastępcą dyrektora programów Radia „Znad Wilii". Od 1 stycznia 2001 r. był redaktorem audycji „Magazyn Kombatancki". Współzałożyciel Związku Polaków na Litwie. Był prezesem Zarządu Miejskiego miasta Wilna ZPL i członkiem Społecznego Komitetu Opieki nad Starą Rossą i cmentarzem Bernardyńskim. Patronował budowie pomnika Adama Mickiewicza w Wilnie, przygotowywał akcję renowacji Muzeum Adama Mickiewicza, był inicjatorem upamiętnienia imienia Juliusza

Słowackiego w Wilnie i na Wileńszczyźnie oraz w Warszawie. Działał na rzecz rozwijania stosunków litewsko-polskich. Współzałożyciel Polskiej Sekcji Zesłańców przy Wileńskiej Wspólnocie Więźniów Politycznych i Zesłańców, organizacji kombatanckich – Klubu Polskich Weteranów Wojny na Litwie (żołnierzy Armii Krajowej), Dobroczynnego Stowarzyszenia Polskich Kombatantów na Litwie, Klubu „Wrzesień 39" w rejonie wileńskim. Był aktorem polskich zespołów teatralnych w Wilnie – przy klubie Pracowników Łączności, potem przy Klubie Medyków (obecnie Polskie Studio Teatralne) oraz przy Pałacu Kultury Kolejarzy (obecnie Polski Teatr w Wilnie). Zagrał w filmie *Legenda Pawiaka* (Tadżykfilm), 1 listopada 2000 r. wystąpił w roli Księdza Piotra z *Dziadów* Adama Mickiewicza w widowisku – *Zaduszki. Sybir – ostatnie pożegnanie*, które odbyło się na Placu Teatralnym w Warszawie. Autor kilkunastu książek, m.in. *Rachunki niezamknięte*, *Zostali tu z nami na dobre i na złe*, *To wszystko było, jest w Wilnie* oraz licznych artykułów. Żona Halina Jotkiałło, dziennikarka. Zmarł 24 października 2009 r. z powodu rozległego wylewu krwi do mózgu. Pochowany na cmentarzu w Kalwarii.

Sutkiewicz Dominik, ur. w 1782 w powiecie rosieńskim na Żmudzi, zm. w 1849 (1854?) w Poleweniu (Palėvenė). Ksiądz katolicki, dominikanin, leksykograf. W 1798 wstąpił do zakonu dominikanów, ok. 1801-1803 studiował fizykę na Uniwersytecie Wileńskim. Od 1803 był nauczycielem w szkole dominikańskiej w Mereczu, w l. 1810-1812 – kierownik tej szkoły; w l. 1812-1814 – zastępca kierownika szkoły w Kalwarii Żmudzkiej; w 1818 nauczyciel literatury w szkole dominikańskiej w Grodnie; w l. 1821-1823 był przeorem klasztoru dominikanów w Kalwarii Żmudzkiej, równocześnie w szkole dominikańskiej wykładał teologię moralną; w 1824 znowu przebywał w Grodnie, zaś w 1825 – w klasztorze w Wilnie; w l. 1826-1827 – zastępca przeora w klasztorze w Poporciach, w l. 1828-1829 – prokanclerz w klasztorze dominikanów w Rosieniach, w 1830 – był tam przorem, a w l. 1831-1835 – znowu został prokanclerzem; od 1836 – bibliotekarz w Poporciach, następnie przebywał w klasztorze w Polewieniu, gdzie zmarł. Ułożył *Słownik litewsko-łacińsko-polski*. Słownik nie był wydany, od 1932 rękopis przechowywano w bibliotece Litewskiego Towarzystwa Naukowego w Wilnie.

Sygnatowicz Kazimierz, ur. 16.03.1909, zm. 13.05.1943 w Ponarach pod Wilnem; porucznik saperów. Po ukończeniu Państwowej Szkoły Technicznej w Wilnie wstąpił do Wojskowej Szkoły Technicznej. 17.03.1939 otrzymał nominację na porucznika saperów. Brał udział w wojnie obronnej we wrześniu 1939, uczestniczył w obronie Warszawy. Po kapitulacji Warszawy uniknął niewoli, w listopadzie 1939 powrócił do Wilna i wstąpił do konspiracji, działał na terenach należących do ZSRR, m.in. w Mińsku. Po powrocie do Wilna został aresztowany i rozstrzelany razem z ojcem Bolesławem.

Syrtowtt W., notowany w l. 20-30-tych XX w.; architekt. Posiadał biuro budowlane przy ul. Benedyktyńskiej 8 w Wilnie.

Szabłowski Jan, ur.?, zm. w 1939 w Wilnie.; porucznik WP. Wydalony z wojska za nadużycia w służbie kwatermistrzowskiej. Był agentem NKWD; wśród udowodnionych mu czynów było m.in. zadenuncjowanie kapitana Stanisława Skrzecza pseud. „Poleski". Skazany przez Sąd Wojenny ZWZ na karę śmierci- wyrok wykonano w grudniu 1939.

Szalkin Mark, syn Parfiena, żył w XX w.; duchowny starowierców, nastawnik. Został duchownym parafii starowierców w Wilnie 2.02.1929.

Szapiro Arie Lejb ben Izaak, ur. w 1701, zm. w 1761 w Wilnie; talmudysta i gramatyk, duchowny żydowski. Pod koniec życia był dajanem i soferem gminy wileńskiej; autor ko-

mentarzy do traktatu talmudycznego *Soferim*, pt. *Nachalat Ariel* i *Meron arajot* (1732) oraz gramatyki hebrajskiej – *Kwucat kesef* (1741).

Szapszał Hadżi Seraja Chan, karaim. *Hadżi Seraja chan Szapszał*, ur. 8.05.1873 lub 1878 w Bakczysaraju lub Czufut-Kale na Krymie, zm. 18.11.1961 w Wilnie; uczony turkolog, znawca kultur Wschodu, polski duchowny karaimski, hachan Eupatorii (1915-1919) i Trok (1928-1939). Wywodził się z krymskiego odłamu społeczności karaimskiej w Rosji. W dzieciństwie i wczesnej młodości mówił wyłącznie po karaimsku. Urodzony w rodzinie sadownika, od 1884 przebywał w Petersburgu, gdzie uczył się początkowo w szkole rzemieślniczej, później w gimnazjum. Od 1894 studiował orientalistykę na Uniwersytecie w Petersburgu, który ukończył w 1899. Pozostał na uniwersytecie jako pracownik naukowy. W latach 1901-1908 przebywał w Tebryzie (Persja), gdzie poznawał języki azerbajdżański i perski, wykładał język rosyjski i przedmioty ogólne oraz zajmował się nauczaniem i wychowaniem następcy tamtejszego tronu, księcia Muhammada Alego – późniejszego szacha. Prawdopodobnie był też współpracownikiem wywiadu carskiego. Po powrocie do Rosji pracował w Petersburgu jako lektor języka tureckiego. W 1910 zatrudniono go w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, które wspomagał swoją wiedzą na temat spraw tureckich i doskonałą znajomością języka. W tym samym roku troccy Karamimi wybrali go hachanem (zwierzchnikiem religijnym), godności tej jednak nie przyjął. Od 1915 do 1919 ponownie przebywał na Krymie (w Eupatorii), pracował tam jako hachan lokalnej społeczności. Półwysep opuścił w wyniku rewolucji bolszewickiej wraz z wycofującymi się wojskami gen. Antona Dienikina. W 1919 zamieszkał w Konstantynopolu, gdzie podjął dalsze studia nad językiem tureckim i pogłębiał swoją wiedzę na temat Wschodu. W 1928 wybrano go hachanem trockim, nominację tę przyjął. W 1930 rozpoczął wykładanie języka tureckiego w Szkole Nauk Politycznych w Wilnie, należał do Towarzystwa Orientalistycznego Polskiego. Podczas okupacji sowieckiej w latach 1940-1941 pozostał na Wileńszczyźnie, gdzie objął 1 lutego 1941 kierownictwo Muzeum Karaimskiego w Trokach. Zrezygnował wówczas z godności hachana, ale po wkroczeniu Niemców zaczął *de facto* ponownie pełnić obowiązki zwierzchnika duchowego Karaimów. Postawa hachana Szapszała w czasie okupacji niemieckiej budzi pewne kontrowersje. W 1939 zwrócił się listownie do Biura ds. Czystości Rasy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych III Rzeszy z prośbą o zapoznanie się z kwestią historii i pochodzenia etnicznego Karaimów. W czasie okupacji niemieckiej pismo to zostało przez niemiecką administrację uznane za ważki dowód na nieżydowskie pochodzenie Karaimów, na skutek czego uniknęli oni zagłady. Jednocześnie w korespondencji z ideologami III Rzeszy wyjaśniał im zasady biblijnej nauki Karaimów. Miał też przekazać niemieckim okupantom kompletną listę członków obu gmin karaimskich (wileńskiej i trockiej). Miało to najprawdopodobniej uchronić wileńskich Karaimów od prześladowań, jednak również ułatwiło Niemcom wykrycie i aresztowanie Żydów posiadających sfałszowane zaświadczenia, że są Karaimami. Po 1945 pozostał w Wilnie. Od 1947 zatrudniony jako profesor w Instytucie Historycznym Akademii Nauk Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Wraz z rosyjskim turkologiem Nikołajem Baskakowem oraz polskimi orientalistami: Ananiaszem Zajączkowskim i Aleksandrem Dubińskim przygotował monumentalny *Słownik polsko-rosyjsko-karaimski* wydany w wersji skróconej w Moskwie w 1974. Był twórcą doktryny dejudaizacji karaimskiej religii i historii. W latach 20. XX w. rozpoczął formułowanie teorii o ałtajsko-tureckim pochodzeniu Karaimów i pogańskich korzeniach ich religii, która stała się tematem ostrych dyskusji naukowych. Zmarł w Wilnie, pochowany został na tamtejszym cmentarzu karaimskim na Lipówce. Zgromadził bogatą kolekcję zabytków

piśmiennictwa karaimskiego oraz przedmiotów codziennego użytku, dzieł sztuki użytkowej, broni, dokumentów. Był inicjatorem założenia w Trokach muzeum karaimskiego. Budowę siedziby muzeum rozpoczęto w 1938 sumptem państwa polskiego. Obecnie część kolekcji hachana Szapszała wchodzi w skład karaimskiej ekspozycji etnograficznej muzeum historii miasta Troki, część znajduje się w wileńskim muzeum narodowym.

Szawrow Boris Władimirowicz, żył w XIX/XX w. generał-major armii rosyjskiej. W 1915 był prokuratorem wojennym Wileńskiego Okręgu Wojskowego w Wilnie.

Szczerbo Antoni, ur. 2.08.1904 w Żarach na Wileńszczyźnie, zm. 15.12.1991 w Lublinie; profesor Akademii Medycznej w Lublinie, lekarz chirurg, urolog. W Dołhinowie ukończył rosyjską szkołę powszechną, następnie uczył się w gimnazjum w Mołodecznie, wybuch I wojny światowej przerwał naukę. Po wojnie kontynuował naukę w Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta w Wilnie, maturę uzyskał w 1926 i wstąpił na Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie; dyplom lekarza otrzymał w 1931, pod koniec studiów przez dwa lata był asystentem w Zakładzie Anatomii Prawidłowej i potem w Zakładzie Anatomii Topograficznej USB; po ukończeniu studiów został asystentem w Klinice Chirurgicznej prof. Kornela Michejdy, gdzie objął dział urologii. Z powodów rodzinnych opuścił uniwersytet i w 1937 został ordynatorem szpitala w Święcianach. Po wybuchu II wojny światowej uciekł przed bolszewikami na Litwę, pracował m.in. w Wiłkomierzu i Kownie; podczas okupacji niemieckiej przeniósł się do Wilna i pracował w szpitalu miejskim. Współpracował z Armią Krajową. W 1944 przeniósł się do Lublina, stamtąd – do Krasnegostawu, gdzie zorganizował szpital powiatowy. Od 1946 pracował w Lublinie, następnie został przeniesiony do Katowic, tam w Akademii Medycznej w 1954 uzyskał tytuł docenta. W 1954 wrócił do Lublina. Tu zorganizował oddział urologiczny w szpitalu PKP. Od 1956 rozpoczął pracę naukową w Akademii Medycznej w Lublinie, w 1970 został profesorem urologii. Był znanym specjalistą w tej dziedzinie.

Szelutta Leon, w zakonie Kalasanty, ur. 1.02.1745 w Rzeczyczy na Inflantach, zm. 27.01.1786 w Wilnie; kierownik drukarni, pijar, nauczyciel. W 1781 był członkiem loży wolnomularskiej Gorliwy Litwin w Wilnie. Od co najmniej 1781 do 1784 kierował drukarnią pijarów w Wilnie, współpracując z Janem Nepomucenem Świerczewskim (w zakonie Andrzejem), później z Aleksandrem Turskim.

Szerwiński Antoni, żył w XVIII w.; budowniczy. Majster murarski w Wilnie; według kontraktu z 3.08.1797 za roboty przy odnowieniu klasztoru karmelitów bosych przy Ostrej Bramie miał otrzymać z klasztoru utrzymanie oraz 1700 złp.

Szestakow Ilja Iwanowicz, żył w XIX/XX w.; generał major armii rosyjskiej. W 1915 był członkiem sztabu dowództwa artylerii Wileńskiego Okręgu Wojskowego w Wilnie.

Szkialonak Mikałaj, ur. w 1899 w okolicy Witebska, zm. w 1946 lub 1947. prawdopodobnie w Mińsku; prawnik, białoruski publicysta i pisarz historyczny, dziennikarz i polityk. W 1932 ukończył prawo na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Podczas studiów był jednym z twórców i przywódców białoruskiej organizacji studenckiej „Skarynija". Redagował jej pismo „ Studenckaja Dumka". Pracował jako adwokat w Wilnie. Od 1934. zasiadał w kierownictwie Białoruskiego Instytutu Gospodarki i Kultury. W 1935 wszedł w skład prezydium Białoruskiego Komitetu Narodowego w Wilnie. W 1936 związał się z grupą polityczną o charakterze chadecko-narodowym skupioną wokół księdza Wincenta Hadleŭskiego (Wincentego Godlewskiego), współtworząc Białoruski Front Narodowy. Był autorem artykułów i książek dotyczących

historii Białorusi. Odbył służbę wojskową w Wojsku Polskim. W czerwcu 1940 wraz z ks. W. Hadleŭskim przybył do Warszawy, a stamtąd został skierowany do Berlina, gdzie wszedł w skład redakcji pisma „Ranica". Na początku 1943 przyjechał do okupowanego Mińska, gdzie został I wiceprzewodniczącym kolaboracyjnej Białoruskiej Centralnej Rady (BCR). Jednocześnie kierował jej oddziałem propagandy i prasy. Redagował też pismo „Biełaruskaja Hazeta". Krótko przed zajęciem miasta przez Armię Czerwoną wyjechał do Berlina, gdzie kontynuował działalność w BCR jako II sekretarz. Nawiązał kontakt z kierownictwem konspiracyjnej Białoruskiej Partii Niepodległościowej. W marcu 1945 wraz z grupą Białorusinów przyjechał na ziemie polskie w celu przedostania się na Białoruś i walki z Sowietami. Został jednak schwytany i aresztowany przez NKWD, po czym przewieziony do Mińska, gdzie był sądzony i skazany na karę śmierci przez rozstrzelanie.

Szkop Szimon Jehuda ha-Kohen, przezwisko Szimon Branskier, ur. w 1860 w miasteczku Turzec na Białorusi, zm. w 1940 w Wilnie; rabin, działacz żydowski. Pochodził z rodziny rabina, w wieku 12 lat wstąpił do szkoły rabinackiej (jesziwy) w Mirze k. Nowogródka, po dwóch latach przeniósł się do jesziwy w Wołożynie. W 1881 ożenił się i w 1885 wyjechał do Telsz na Żmudzi, gdzie był kierownikiem tamtejszej jesziwy; w l. 1903-1907 był rabinem w Malatach (Moletai) w Wschodniej Litwie, a w 1907 r. został rabinem w Briańsku w Rosji, gdzie założył jesziwę; pracował tam do 1920, kiedy to został zaproszony do Grodna na kierownika tamtejszej jesziwy. Od 1926 był też w Grodnie rabinem; w 1939, po wybuchu II wojny światowej razem z jesziwą zbiegł do Wilna; zmarł w Wilnie podczas narady działaczy żydowskich w sprawie ratowania Żydów przed faszystami.

Szmurło Jan, ur. 5.06.1867 w Miedznej, zm. 1.05.1952 w Łodzi; lekarz profesor otorynolaryngologii. Studia lekarskie odbył na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1887-1892. Dyplom lekarza uzyskał w 1892 *cum eximia laude*. W 1923 objął kierownictwo Katedry i Kliniki Otolaryngologii Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, którą kierował do1936. Ponadto w 1926 został powołany na stanowisko kierownika Oddziału Wziewalnego w Ciechocinku. Był także organizatorem inhalatorium w Druskienikach. W 1927 wydał podręcznik *Choroby nosa i jamy nosogardłowej*. Był zwolennikiem podniesienia znaczenia otorynolaryngologii jako odrębnej gałęzi medycyny. Propagował także ideę uczynienia z otolaryngologii odrębnego przedmiotu w uczelniach medycznych. Dzięki tym staraniom otolaryngologia na Uniwersytecie Wileńskim stała się obowiązkowym przedmiotem nauczania. W 1929 przy klinice powstała Poradnia Wad Głosu i Mowy. Zorganizował także pracownię do badań nad twardzielą, która w tamtym okresie szczególnie często występowała na Kresach Wschodnich. Opisał nowe metody diagnostyki, rozpoznawania i rodzinnego występowania tej choroby. Był wychowawcą wielu specjalistów otorynolaryngologii. Pozostawił po sobie bogaty dorobek naukowy. Opublikował 4-tomowy podręcznik otolaryngologii, który w 1936 został nagrodzony przez Polską Akademię Umiejętności. W 1936 odszedł na emeryturę jako profesor honorowy Uniwersytetu Wileńskiego. Jednak z powodu śmierci swojego następcy prof. T. Wąsowskiego kierował kliniką Otolaryngologii w Wilnie jeszcze w latach 1937-1938. Od 1938 pracował w Zakładzie Histologii Uniwersytetu Warszawskiego. W czasie II wojny światowej prowadził zajęcia z otolaryngologii na tajnym Uniwersytecie Warszawskim. Po wojnie był założycielem i pierwszym kierownikiem Kliniki Laryngologicznej w Łodzi. Jego następcą był jego wychowanek, także z Uniwersytetu St. Batorego w Wilnie prof. Józef Borsuk. W 1947 został mianowany kierownikiem inhalatorium i konsultantem naukowym Państwowego Zakładu

Zdrojowego w Ciechocinku. W 1949 został kierownikiem Katedry Historii Medycyny Uniwersytetu Łódzkiego.

Szniolis Aleksander Bronisław, ur. 13.09.1891 w Wilnie, zm. 6.05.1963 we Wrocławiu; inżynier sanitarny, profesor Politechniki Wrocławskiej, kierownik Katedry Techniki Sanitarnej. Razem z Romualdem Guttem był autorem projektu pływalni solankowo-termalnej w Ciechocinku z 1931. Przyczynił się wraz z innymi polskimi architektami do znacznego rozbudowania kurortu uzdrowiskowego w Druskienikach. Przed wojną był pracownikiem Państwowego Zakładu Higieny. W 1944 roku został wywieziony przez Niemców do Wrocławia. Po wyzwoleniu był współorganizatorem nauki w tym mieście, początkowo filii Państwowego Zakładu Higieny, a następnie Wydziału Inżynierii Sanitarnej Politechniki Wrocławskiej. Był pierwszym dziekanem tego wydziału (do 1951).

Szopowicz Franciszek, ur. w 1762 w Połądze (Palanga), zm. 5.05.1839 w Krakowie; profesor Akademii Krakowskiej, doktor filozofii, matematyk. Uczył się w szkole w Krożach, w gimnazjum w Kretyndze, ukończył Szkołę Główną Litewską w Wilnie, gdzie uzyskał stopień naukowy doktora filozofii. Po ukończeniu studiów w 1781 wyjechał do Krakowa, od 1785 został profesorem matematyki w Akademii Krakowskiej.

Szostak Józef, pseud. „Filip", ur. 25.02.1897 w Józefowie koło Błonia, zm. 11.02.1984 w Łodzi; pułkownik kawalerii WP, od 1915 służył w Legionach Polskich, uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej, od 16.12. 1922 był dowódcą Szwadronu Przybocznego Prezydenta RP, od 1933 szef Sztabu 2 Dywizji Kawalerii, od 1935 był zastępcą dowódcy I Pułku Szwoleżerów Józefa Piłsudskiego, w l. 1936-1939 był kierownikiem samodzielnego referatu „Wschód" w oddziale III Sztabu Głównego i współtwórcą planu „Zachód", w 1939 został dowódcą 13 Pułku Ułanów Wileńskich w Nowej Wilejce. Działał w konspiracji od 1940, od 1941 w oddziale III Komendy Głównej AK, następnie szef III Oddziału Operacyjnego KG AK, szef Operacji i I zastępca Szefa Sztabu Komendy Głównej Armii Krajowej, od 4.09. 1944 był przez 2 dni p.o. Szefa Sztabu KG AK. Po klęsce powstania warszawskiego w w l. 1944-1945 w niewoli niemieckiej, w obozie w Woldenbergu. Po powrocie z niewoli w l. 1946-1950 był dyrektorem Kopalń Glin Ogniotrwałych w Górnym Ujeździe i Jaroszowie. W 1950 został aresztowany przez UB i skazany na 6 lat więzienia i na 8 lat utraty praw obywatelskich. W 1955 przedterminowo zwolniony z więzienia i w 1957 zrehabilitowany przez Sąd Najwyższy. Zmarł 11 lutego 1984 roku w Łodzi. Został pochowany na cmentarzu w Rudzie Pabianickiej w parafii Św. Józefa.

Szpungiański Jerzy, ur. 20.04.1692 w Kurszach na Żmudzi, zm. 22.03.1733 w Wilnie; autor dramatów szkolnych, jezuita. Studiował w Akademii Połockiej i Akademii Wileńskiej. Wykładał poetykę i retorykę w kolegiach jezuickich w Krożach, Wilnie i Dyneburgu; był misjonarzem w Iłukszcie na Łotwie. W l. 1729-1732 był profesorem w Akademii Wileńskiej. W 1724 w Wilnie wystawiono jego dramat *Herkules... sub signo crucis triumphans*; wydał też kilka pism religijnych.

Szretter, żył w XVIII w; architekt, misjonarz. „Architektował" kościół Misjonarzy w Wilnie przed przebudową w 1753.

Szrubowski Franciszek, ur. w 1620 lub w 1621, zm. 27.06.1680 w Krożach; ksiądz katolicki, jezuita. Do zakonu jezuitów wstąpił w 1638; uczył się w kolegium jezuickim w Wilnie, studiował w Akademii Wileńskiej; po studiach został rektorem kolegium jezuickiego w Krożach na Żmudzi; później był nauczycielem w kolegiach jezuickich, w l. 1655-1660 był misjonarzem w Królewcu, w l. 1661-1670 pełnił obowiązki superiora w klasztorze jezuickim w Poszawszu na Żmu-

dzi, w l. 1678-1679 był kaznodzieją litewskim w Krożach, gdzie zmarł. W 1679 wydał w Wilnie pieśń nabożną w języku litewskim oraz kazanie *Pamokslas Krikscioniszkas trumpay iszgulditas...*

Sztachelska Irena z domu Dziewicka, córka Mariana i Heleny z Jazdowskich, ur. 13 stycznia 1911 w Wilnie, zm. 8 czerwca 2010 w Warszawie; lekarz pediatra, działaczka państwowa, siostra Marii (Muty) Dziewickiej i Jerzego Dziewickiego, żona Jerzego Sztachelskiego. W dwudziestoleciu międzywojennym studiowała medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego, gdzie zaangażowała się w ruch komunistyczny – była członkiem Związku Lewicy Akademickiej „Front", a w 1933 wstąpiła do KZMP. Za działalność antypaństwową została skazana w procesie z 1935 – spędziła w więzieniu 4 dni. Po najeździe radzieckim na Litwę zaproponowano jej mandat posła na Sejm Republiki Litewskiej z okręgu Wilno, który sprawowała od czerwca do sierpnia 1940. Później wybrano ją do Rady Najwyższej Litewskiej SRR. Po wybuchu wojny radziecko-niemieckiej w 1941 została ewakuowana w głąb ZSRR, walczyła w 16 Litewskiej Dywizji Piechoty Armii Czerwonej. Później została zastępcą dowódcy batalionu „platerówek" ds. polityczno-wychowawczych. Po zwolnieniu z funkcji pracowała m.in. jako lekarz oraz w wydziale wojskowym ZPP. W grudniu 1942 Sąd Specjalny Rzeczypospolitej wydał na Jerzego i Irenę Sztachelskich wyrok od trzech do piętnastu lat pozbawienia wolności za kolaborację z ZSRR w latach 1940-1941. Po powrocie do Wilna w lipcu 1944 zakładała tam oddział Związku Patriotów Polskich, próbowała wydostać z rąk NKWD walczących w AK Polaków. Po 1945 znalazła się w Polsce, gdzie od 1947 sprawowała mandat posła na Sejm Ustawodawczy. Posłanką była również w I kadencji Sejmu PRL (1952-1956) – w obu kadencjach pracowała w komisji zdrowia. Od 1945 do 1950 stała na czele Zarządu Głównego Ligi Kobiet Polskich, później pracowała m.in. jako lekarz pediatra w Instytucie Matki i Dziecka. W 1981 wystąpiła z PZPR w proteście przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego.

Szteiner Wiaczesław, żył w XIX/XX w.; inżynier – architekt. Był inżynierem miejskim w Wilnie. W l. 1889-1891 wspólnie z W. Gorskim nadzorował budowę Banku Ziemskiego przy Świętojerskim pr. (Gedimino) 6.

Szukiełojć Antoni (Anton), ur. w 1915 we wsi Jakiełowszczyna w powiecie oszmiańskim, zm.? w Nowym Jorku, USA; białoruski działacz społeczny. Ukończył gimnazjum w Oszmianie. Potem studiował filologię słowiańską i etnografię na Uniwersytecie Stefana Batorego. Uczestniczył w pracy Białoruskiego Związku Akademickiego, Towarzystwa Przyjaciół Białorusoznawstwa. Należał również do grupy socjalistycznej, która skupiała się wokół czasopisma „Zołak". W czasie wojny pracował w szkolnictwie na Oszmiańszczyźnie (1939-1941) i w Wydziale Oświaty i Kultury Mińskiej Rady Narodowej, jako dyrektor muzeum (1941-1944). Latem 1944 r. wyjechał do Niemiec, a po kilku latach do USA. Członek Rady Białoruskiej Republiki Ludowej (BNR). Wieloletni przewodniczący Oddziału Białorusko-Amerykańskiego Zjednoczenia (BAZA) w Nowym Jorku.

Szulc, żył w XVIII w.; budowniczy. Projektował dla podkanclerzego WKL Sapiehy pałacyk „W Chinach" nad Wilią w Wilnie wybudowany w 1757.

Szulc Paweł, syn Pawła i Sabiny z Wołodźków, ur. 21.01.1902 w Olicie (Alytus) na Litwie, zm.?; prawnik, sędzia Sądu Okregowego w Wilnie. Ukończył gimnazjum im. J. Lelewela w Wilnie następnie studiował na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego, gdzie złożył egzamin sądowy dla aplikantów z wynikiem bardzo dobrym. W 1926 został aplikantem

sądu w Wilnie, w tymże roku przeniesiony na stanowisko aplikanta do Nowogródka. Na posadę aplikanta powrócił do Wilna w 1927. W 1928 został mianowany podprokuratorem w Wilnie. W 1929 – sędzią Sądu Grodzkiego w Wilnie. W 1936 – sędzią Sądu Okręgowego w Wilnie.

Szwejlich Michał Mosze, ur. 21.12.1910 w Wilnie, zm. 27.12.1995 w Warszawie; polski reżyser oraz aktor teatralny i filmowy żydowskiego pochodzenia. W 1932 ukończył Studio Dramatyczne M. Weicherta w Warszawie. Od tego czasu występował w żydowskim Studio Eksperymentalnym Jung Teater. Okres II wojny światowej przeżył w Związku Radzieckim. Po powrocie do Polski związał się z Dolnośląskim Teatrem Żydowskim we Wrocławiu. Następnie przez pewien czas był aktorem Państwowego Teatru Żydowskiego z siedzibą w Łodzi, by znów potem powrócić do Wrocławia. Od 1955 do śmierci był jednym z czołowych aktorów Teatru Żydowskiego w Warszawie. Pochowany jest na cmentarzu żydowskim przy ulicy Okopowej w Warszawie (kwatera 2, rząd 14).

Szwerubowicz Ioann, ur.?, zm. w 1910 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoijerejem i proboszczem parafii św. Mikołaja w Wilnie; ojciec znanego rosyjskiego aktora Wasilija Kaczałowa (1875-1948). Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Szwykowski Michał, ur. 18.03.1836, zm. 4.10.1905 w Wilnie; ksiądz katolicki. Wygnaniec syberyjski, pod koniec życia był wikarym katedry wileńskiej. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Szydłowski Zygmunt, ur. 15.07.1906, zm. 25.06.1969 w Wielkiej Brytanii; kapitan dyplomowany WP. Po ukończeniu szkoły średniej wstąpił do Szkoły Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej-Komorowie, gdzie przebywał w l. 1926-1929. Promowany na stopień podporucznika piechoty 15.08.1929 otrzymał przydział do 6. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie na stanowisko dowódcy plutonu. Do stopnia porucznika awansowany 1.01.1932. Do 1937 służył w 6. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie, gdzie pełnił różne funkcje, m.in. dowódcy kompanii. 19.03.1927 został awansowany do stopnia kapitana piechoty. Od listopada 1937 do sierpnia 1937 studiował w Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie uzyskując tytuł oficera dyplomowanego. W sierpniu 1939 został przydzielony do sztabu 2. Dywizji Piechoty Legionów. W wojnie obronnej 1939 uczestniczył do 8.09.1939 na stanowisku oficera operacyjnego sztabu, a od 8 września na stanowisku szefa sztabu 2. Dywizji Piechoty Legionów. Brał udział w walkach na szlaku bojowym 2. Dywizji Piechoty Legionów, uczestniczył w obronie Modlina. Po kapitulacji Modlina od 29.09.1939 przebywał w niewoli niemieckiej, m.in. w oflagu VII A Murnau. Po uwolnieniu z oflagu 29.04.1945 służył w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie. Po demobilizacji w 1947 osiadł na stałe w Wielkiej Brytanii. Odznaczony Orderem Virtuti Militari 5 klasy.

Szyller Stefan, żył w XIX/XX w. architekt. W 1909 zaprojektował kościół w stylu neogotyckim p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej w Druskienikach.

Szylejko Kazimierz, ur. w 1886, zm. w 1960; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; był proboszczem i dziekanem w Świrze w d. powiecie święciańskim.

Szylejko Stanisław, syn Józefa, ur. w 1892, zm.?; pułkownik. W 1939 był komendantem Rejonowej Komendy Uzupełnień (RKU) w Wilnie. Po 18.07.1939 przekroczył granicę polsko-litewską, internowany na Litwie; 30.12.1939 zbiegł z obozu.

Szymankiewicz Michał, ur. 14.09.1911 we wsi Biele w powiecie płońskim, zm. 13.06.1979 w Shefield w Anglii; ksiądz katolicki, kapelan wojskowy. Od 1926 uczył się w gimnazjum

w Płońsku, skąd po roku przeniósł się do Gimnazjum Męskiego im. Św. Stanisława Kostki przy Seminarium Diecezjalnym w Płocku; po dwóch latach przeniósł się do Seminarium Duchownego w Wilnie; święcenia kapłańskie otrzymał 11.06.1938 i został skierowany do Opsy w powiecie brasławskim. Po wybuchu II wojny światowej znalazł się, nie wiadomo z jakich przyczyn, w Kielmach na Żmudzi, gdzie od wiosny 1940 był księdzem w tamtejszej parafii. W czerwcu 1941 wraz z ludnością litewską i grupą Polaków wywieziono go przez Wilno, Mińsk i Witebsk do Kotłasu w republice Komi. Po tzw. amnestii został zwolniony we wrześniu 1941 i na początku 1942 dotarł do armii gen. W. Andersa; został tam kapelanem w 7 dywizji piechoty, następnie z wojskiem przeszedł cały szlak bojowy II korpusu będąc kapelanem 25 pułku piechoty, potem 5 baonu saperów 5 dywizji piechoty, a na koniec 5 pułku artylerii przeciwlotniczej; po zakończeniu wojny wyjechał z Włoch do Anglii i był kapelanem obozów żołnierskich i rodzin wojskowych; w Sheffield założył parafię polską i był jej proboszczem przez 28 lat.

Szymański Jan, ur. w 1897 w Grodnie, zm. 3.05.1984 w Londynie; pułkownik saperów. W 1915 po ukończeniu szkoły realnej w Piotrogrodzie zdał maturę. W styczniu 1916 został powołany do służby w armii rosyjskiej, do I zapasowego dywizjonu artylerii. Pod koniec tegoż roku został mianowany chorążym, po ukończeniu Wojennej Szkoły Chorążych Frontu Północnego. W marcu 1917 ukończył kurs oficerski w Torżku, w guberni twerskiej i skierowano go na front do 304. Pułku Piechoty. W październiku tego roku przeszedł do 1. Korpusu Polskiego. i w składzie Legii Oficerskiej (Rycerskiej) walczył z bolszewikami. Po rozbrojeniu korpusu, pod koniec 1918 powrócił do Grodna i działał w Samoobronie Ziemi Grodzieńskiej, po czym przez 3 miesiące przebywał w niemieckim areszcie. Na początku 1919 przybył do Warszawy i został przyjęty do Wojska Polskiego oraz skierowany do 34. Pułku Piechoty. Następnie do marca 1921 był adiutantem w Dowództwie Wojskowego Okręgu Bialskiego, w Dowództwie Okręgu Etapowego w Wilnie i w 2. Brygadzie Etapowej. Z kolei przez kilka miesięcy pracował w Sztabie Obrony Krajowej Litwy Środkowej w Wilnie. W 1922 roku ukończył roczne Kursy Doskonalenia Oficerów i do 1929 roku służył w 3. Pułku Saperów w Wilnie na stanowiskach – dowódca plutonu, adiutant pułku, dowódca kompanii saperów, kwatermistrz pułku i adiutant batalionu. Następnie przez dwa lata był referentem w Szefostwie Inżynierii i Saperów Dowództwa Okręgu Korpusu III, po czym powrócił do 3. Batalionu Saperów do Wilna. Tam pracował na stanowiskach: komendant parku, dowódca kompanii, kwatermistrz, dowódca kompanii szkolnej. W l. 1937-1939 był komendantem Ośrodka Sapersko-Pionierskiego przy 7. Dywizji Piechoty w Częstochowie. Brał udział w kampanii wrześniowej, następnie przedostał się na zachód, a stamtąd do Polskiej Armii na Wschodzie. W Iraku został dowódcą saperów w 5 Kresowej Dywizji Piechoty. We Włoszech był zastępcą komendanta Centrum Wyszkolenia Saperów w Capui. Po wojnie osiadł w Anglii. Odznaczony Orderem Odrodzenia Polski V kl., Krzyżem Walecznych i wieloma innymi.

Szymański Stefan, ur. w 1911, zm. w 1981; ksiądz katolicki. Był proboszczem w Radoszkowiczach, aresztowany w końcu lat 40-tych, po zwolnieniu z łagru wyjechał w 1958 do Polski.

Szymborowicz Tomasz, żył w XVII w.; budowniczy. Był cechmistrzem cechu murarskiego w Wilnie, notowany w 1671.

Szyrma Ryhor (Grzegorz), ur. 20.01.1892 r. we wsi Szakuny w powiecie pużańskim, zm. 23.03.1978 w Mińsku; dyrygent chóru, folklorysta, działacz społeczny. W latach 1911-1912 uczył się na kursach pedagogicznych w Święcianach, naukę kontynuował w siedleckim se-

minarium nauczycielskim. Aktywnie włączył się do ruchu białoruskiego w 1922, działał w Białoruskim Komitecie Wyborczym. Od 1926 był nauczycielem śpiewu w Wileńskim Gimnazjum Białoruskim, wychowawcą w internacie Gimnazjum. Społecznie pracował w Towarzystwie Szkoły Białoruskiej. Wydawał zbiory pieśni białoruskich. Kierował dwoma chórami w Wilnie: uczniowskim przy Gimnazjum i przy Białoruskim Związku Akademickim. Dwukrotnie był aresztowany przez władze polskie. Po wojnie mieszkał w BSRR, przejawiał dużą aktywność społeczną i zawodową.

Szyryński Wiktor (Victor Szyrynski), ur. 10.10.1913, zm. 21.09.2007 w Ottawie, Kanada; starszy asystent na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie i aktywny harcerz Okręgu Wileńskiego, kanadyjski psychiatra i psycholog polskiego pochodzenia, lekarz medycyny, oficer armii polskiej i kanadyjskiej, harcmistrz i działacz polonijny w Kanadzie. Po wybuchu II wojny światowej osadzony przez Sowietów w moskiewskich więzieniach Łubianka i Butyrki, a także w Mińsku i Gorkim (obenie Niżnij Nowgorod). W 1941 po tzw. amnestii wstąpił do Armii gen. W. Andersa w ZSRR. Oficer Wojska Polskiego, w II wojnie światowej pełnił funkcję specjalisty-neuropsychologa w 6. Batalionie Sanitarnym 6 Lwowskiej Dywizji Piechoty. W 1946 był wykładowcą Studiów Polonistycznych przy Instytucie Polskim w Bejrucie. Później emigrował do Kanady, gdzie był podpułkownikiem rezerwy Kanadyjskich Sił Zbrojnych i kontynuował karierę naukową. Autor 65 prac naukowych z zakresu psychiatrii, neurologii, psychologii i higieny psychicznej, związany zawodowo z licznymi ośrodkami naukowymi i akademickimi, przede wszystkim w Ottawie: Uniwersytet Ottawski (profesor zwyczajny psychiatrii na Wydziale Medycznym i na Wydziale Psychologii), Uniwersytet Carleton (profesor), Uniwersytet Saint Paul (profesor i dyrektor Centrum Psychiatrii Pastoralnej). Ponadto w USA pełnił funkcje w Akademii Medycyny Psychosomatycznej (prezes) oraz na Uniwersytecie Północnej Dakoty w Grand Forks (profesor i dyrektor Wydziału Psychiatrii). Członek-założyciel Kanadyjskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. Członek licznych stowarzyszeń naukowych. Aktywny działacz licznych organizacji polonijnych, m.in. przewodniczący Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce (1957-1959), członek Kanadyjskiego-Polskiego Instytutu Badawczego w Toronto, członek Stowarzyszenia Polskich Kombatantów w Kanadzie. Jako delegat Naczelnictwa ZHP na Kanadę (1948-1958) reanimował polską działalność harcerską w Kanadzie po zakończeniu wojny.

Ślepść (Dunin) Tadeusz, ur. w 1741, zm. 2.04. 1788 w Rosieniach na Żmudzi; drukarz, pijar. Pracował w drukarni pijarskiej w Wilnie w okresie jej największego rozkwitu; drukowano tam wówczas, prócz podręczników szkolnych, dzieła A. Frycza Modrzewskiego (po 200 latach przerwy), J.A. Komeńskiego, literaturę piękną, historię powszechną, sztuki teatralne z repertuaru szkolnego, dzieła z zakresu fizyki, rolnictwa i inne.

Śmigielski Benedykt, ur. ok. 1784 na Żmudzi, zm. 19.02.1879 w Antanonopolu koło Poniewieża; ksiądz katolicki, historyk. Uczył się w szkole przyklasztornej franciszkanów, studiował na Uniwersytecie Wileńskim, w 1806 przyjął święcenia kapłańskie, od 1829 był prałatem, pracował na różnych stanowiskach w żmudzkiej kurii biskupiej. Pisał w języku polskim, tłumaczył poezje, drukował w „Tygodniku Wileńskim" (1818), m.in. przekład poematu *Temora z Pieśni Osjana* Macphersona. Napisał biografie biskupów żmudzkich i znanych duchownych diecezji żmudzkiej.

Śnitko Ludwik, ur. 3.05. 1906, zm. 19.06. 1967; kapitan artylerii WP. Uczęszczał do szkoły średniej. W l. 1925-1926 odbywał służbę wojskową w Batalionie Podchorążych Rezerwy, a następnie w l. 1926-1928 w Szko-

le Podchorążych Artylerii w Toruniu. Promowany na stopień podporucznika 15.08.1928 z przydziałem do 1 Pułku Artylerii Najcięższej na stanowisko dowódcy plutonu. Awansowany 1.01.1931 do stopnia porucznika służby stałej artylerii. Następnie po 1932 służył w 19 Pułku Artylerii Lekkiej w Nowej Wilejce, awansowany w 1938 do stopnia kapitana i przeniesiony do 55 Pułku Piechoty w Lesznie na stanowisko dowódcy plutonu artylerii piechoty. W wojnie obronnej we wrześniu 1939 dowodził plutonem artylerii w 55 Pułku Piechoty w składzie 14 Dywizji Piechoty. Uczestniczył w walkach nad Bzurą, potem w Puszczy Kampinoskiej. Po przebiciu się do Warszawy brał udział w jej obronie i dowodził improwizowanym oddziałem z 14 Dywizji Piechoty. Po kapitulacji Warszawy od 28. 09.1939 w niewoli niemieckiej. Po 1945 mieszkał w kraju.

Świacki Stanisław, ur. 7.03.1867 na Mohylewszczyźnie, zm. 1954 w Warszawie; generał- major armii rosyjskiej, generał brygady WP. Od 1884 jako ochotnik w służbie rosyjskiej. W 1886 ukończył Szkołę Junkrów Wilnie, potem Oficerską Szkołę Piechoty; był oficerem piechoty armii rosyjskiej. Kapitan od 1902, podpułkownik od 1910, pułkownik od 1915, był dowódcą pułku na froncie niemieckim, w 1917 został generałem i dowódcą Brygady Piechoty. W l. 1917-1918 służył w sztabie Odesskiego Okręgu Wojskowego, potem w komendzie wojsk. Jałty. Na początku 1919 przedostał się do Polski i w lipcu 1919 został przyjęty do Wojska Polskiego. Przydzielony do armii gen. J. Hallera, miał być łącznikiem przy gen. Champeaux i Tranie, ale tej funkcji pełnić nie mógł z powodu słabej znajomości języków: francuskiego, jak i polskiego. Podobne trudności miał z dowodzeniem 11 Dywizją Piechoty; w 1920 skierowany do Stacji Zbornej w Warszawie. W l. 1921-1923 był członkiem Komisji Kontroli Stanów, po czym w stanie spoczynku mieszkał wśród Karaimów na przedmieściu Wilna i dzięki temu (nie kolaborowali z NKWD) przeżył okupację w Wilnie. Po wojnie przeniósł się do Warszawy – tu zmarł i pochowany został na cmentarzu przy ul. Wałbrzyskiej.

Świechowski Stefan, pseud. „Sulima", żył w XIX/XX w.; major WP i AK. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej w l. 1918-1920, nagrodzony Orderem Virtuti Militari V klasy. Kapitan 77. Pułku Piechoty w Lidzie, w Armii Krajowej major. W 1941 przebywał na terenie dawnego powiatu postawskiego w zaścianku Jazgunowszczyzna, był komendantem Rejonu II AK Ziemi Wileńskiej, który obejmował trzy powiaty: brasławski, postawski i dziśnieński, później został komendantem Inspektoratu C (powiaty postawski i dziśnieński). 2 marca 1944 powstała nowa 4. Brygada AK „Narocz", której, według J. Wołkonowskiego, pierwszym dowódcą był S. Świechowski „Sulima". 10 marca 1944 oddział majora Świechowskiego uczestniczył w bitwie nad jeziorem Golona (Galuonai) w pobliżu miasteczka Inturki (Inturkė) w rejonie malackim. W bitwie tej Świechowski został ciężko ranny.

Święcicki Andrzej, ur. w 1915, zm. 9.06.2011; profesor socjologii Akademii Teologii Katolickiej. Ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, pracował w Instytucie Europy Wschodniej w Wilnie do1939. W l. 1939-1944 był żołnierzem ZWZ-AK („Wachlarz", Kedyw), w l. 1940-1941 był więźniem sowieckim na Łukiszkach w Wilnie, w l. 1944-1945 – więźniem w Uchcie w Rosji. Po powrocie do Polski, w l. 1945-1953 pracował w przemyśle spożywczym, w l. 1953-1956 więziony we Wronkach. Następnie do 1985 był profesorem socjologii religii w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, w l. 1972-1986 – prezesem Klubu Inteligencji Katolickiej w Warszawie, w l. 1986-1989 – wiceprzewodniczącym Prymasowskiej Rady Społecznej. Autor publikacji z ekonomii przemysłu, alkohologii, polityki społecznej, socjologii religii i religioznawstwa.

Świętorzecki Mikołaj, ur. w 1865 na Wileńszczyźnie, zm. po 1910; generał-major armii rosyjskiej, lekarz weterynarii. Od 1889 był oficerem armii rosyjskiej służby weterynaryjnej, przeniesiony później do rezerwy, pracował na Kaukazie i Krymie, wreszcie jako urzędnik wojskowy pełnił funkcję weterynarza gubernialnego w Erewaniu; w l. 1897-1902 szef tej służby w guberni taurydzkiej (Krym). Ostatnio – inspektor obwodowy w Karsie (twierdza i garnizon na Kaukazie) generał-major od 1910. Własne rozwiązania sposobu zwalczania dżumy wprowadzał z sukcesem do praktyki i pozostawił do dziś wartościowe prace naukowe z tej dziedziny.

Świkla Leopold, pseud. „Adam", vel Adam Biliński, vel Baliński, vel Biłynowicz, syn Aleksandra i Weroniki z Łobanowskich, ur. 7.08.1913 w Pskowie w Rosji, zm. 24.01.1983 w Bobowicku; kapitan piechoty WP. W grudniu 1918 wrócił z rodziną do Polski i osiedlił się w Wilnie, gdzie uczył się w szkole powszechnej, potem w gimnazjum. W 1929 został przyjęty do Korpusu Kadetów nr 2 w Chełmnie, gdzie w 1934 uzyskał maturę. W l. 1934-1936 w Szkole Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej-Komorowie; promowany na stopień podporucznika piechoty 15.10.1936 z przydziałem do 5. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie na stanowisko dowódcy plutonu w kompanii szkolnej. W l. 1937-1939 był dowódcą plutonu w 1. kompanii I baonu 5. Pułku Piechoty Legionów. W kampanii wrześniowej 1939 dowodził 9. kompanią III baonu 5. Pułku Piechoty Legionów w składzie 1. Dywizji Piechoty Legionów. Walczył nad Narwią i Bugiem w rejonie Wyszkowa. Kampanię wrześniową 1939 zakończył 23.09.1939 na Lubelszczyźnie uczestnicząc w bitwie z Niemcami pod Tarnawką. Został awansowany do stopnia porucznika. Uniknął niewoli i przedostał się do Wilna. Od 1940 był czynny w konspiracji ZWZ na terenie Wilna. Początkowo pełnił funkcję oficera do specjalnych poruczeń komendanta Okręgu Wilno ZWZ. Po napaści Niemców na ZSRR w czerwcu 1941 został przeniesiony na teren II Rejonu „Pola" z nominacją na komendanta Obwodu ZWZ/AK Wilejka z zadaniem zorganizowania struktur obwodu. Posługiwał się wówczas nazwiskiem Adam Biliński vel Baliński. Funkcje komendanta obwodu pełnił do 1942. Zagrożony aresztowaniem za zgodą dowództwa okręgu wyjechał do Wilna, a potem w lipcu 1942 do Warszawy. Jesienią 1942 spotkał w Warszawie podpułkownika K. Bąbińskiego, b. dowódcę 5. Pułku Piechoty Legionów, który w tym okresie z polecenia KG AK montował ekipę dowódczą do Komendy Okręgu AK Wołyń. Kazimierz Bąbiński załatwił mu w KG AK przydział do swej grupy z nominacją na stanowisko komendanta Inspektoratu Rejonowego AK Łuck. Kierował tam przygotowaniami żołnierzy AK do walk z Niemcami w ramach planowanej akcji „Burza", a także organizował oddziały partyzanckie do ochrony wsi i skupisk polskich przed napadami Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA). W 1943 został awansowany do stopnia kapitana. Pracą konspiracyjną kierował do 29.03.1944. W czasie marszu w rejon koncentracji oddziałów 27. Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK został we wsi Mosur aresztowany przez NKWD wraz z członkami swego sztabu. Początkowo więziony w Łucku, potem w Równem, Żytomierzu, a w końcu w Kijowie, gdzie był poddawany okrutnemu śledztwu. 17.10.1944 został skazany na karę śmierci, potem zamienioną na 12 lat robót katorżniczych. Przebywał w łagrach Kołymy i na Magadanie. Do Polski powrócił w 1956. W 1969 ukończył eksternistycznie studia filologiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Pracował w szkolnictwie zawodowym. Mieszkał w Bobowicku koło Międzyrzecza, gdzie zmarł. Pochowany na cmentarzu k. Trzcianki. .

T

Taborowski Albert, syn Jana i Wacławy z Wojno-Sidorowiczów, ur. w 1910, zm. w 1940 w Charkowie, zamordowany przez NKWD; porucznik WP. Był bratem Jana; służył w 1 pal w Wilnie; uczestniczył w wojnie obronnej 1939, dostał się do niewoli sowieckiej, został zamordowany w Charkowie.

Talat Jerzy z Ejszyszek, ur.? w Ejszyszkach, zm. ok. 1533; ksiądz katolicki, biskup. Jako Gregorius Andree de Wilno zaczynał studia w Krakowie w 1502; w l. 1508-1511 występuje jako notariusz publiczny apostolski w Wilnie, w 1513 pleban w Sołoku na Litwie, około 1523 kanonik żmudzki, kantor wileński 9.10.1523, około 1528 archidiakon żmudzki oraz pleban w Szawlach i w Krokach, następnie wizytator generalny diecezji wileńskiej w 1525 przed synodem z 1526; biskup postulat w 1530, nominat kijowski w 1531, konsekrowany na mocy bulli papieża Klemensa VII z 4.05.1532, po śmierci biskupa żmudzkiego Wieżgajły (19.01.1533) biskup postulat żmudzki od 8.04.1533, zmarł wkrótce po nominacji.

Tamulewicz Józef, ur. 13.04.1814 w Montwiliszkach k. Szawlan na Żmudzi, zm. 23. 01.1890 w Slossbergu k. Iłukszty na Inflantach (obecnie Łotwa); ksiądz katolicki, misjonarz. Uczył się w szkole bernardyńskiej w Datnowie i w seminarium duchownym misjonarzy w Wilnie; w 1839 otrzymał święcenia kapłańskie i pozostał w zakonie misjonarzy. Był księdzem w parafiach żmudzkich, w 1863 aresztowany przez władze rosyjskie, ale później zwolniony; od 1884 przebywał w Iłukszcie i w Slossbergu.

Tamulewicz Kajetan, syn Tomasza, ur.? na Litwie, zm. 26 lipca 1870 w Lustdorf koło Odessy), przyrodnik polski, nauczyciel. Po ukończeniu studiów przyrodniczych na Uniwersytecie Wileńskim pracował w Wilnie jako nauczyciel. W 1860 doszedł do stanowiska inspektora w gimnazjum wileńskim. Po 1863 pracował w Odessie jako nauczyciel przyrody w Liceum Richelieu (późniejszym Uniwersytecie Noworosyjskim). Cieszył się dobrą opinią jako nauczyciel, organizator wycieczek przyrodniczych i zbieracz okazów, głównie botanicznych. W 1862 brał udział w obradach II Zjazdu Przyrodników Rosyjskich w Kijowie, w ramach którego był współprzewodniczącym sekcji dydaktycznej i przedstawiał w referatach problematykę metodyki i dydaktyki oraz gromadzenia szkolnych kolekcji przyrodniczych. Był autorem artykułów przyrodniczych zamieszczanych w „Kurierze Wileńskim". Opracował katalog zbiorów ornitologicznych Konstantego Tyzenhauza oraz zbiorów mineralogicznych Wileńskiej Komisji Archeologicznej. Był członkiem tej ostatniej instytucji, a także organizacji kijowskich: Towarzystwa Przyrodniczego i Towarzystwa Historycznego. Na potrzeby opublikowanego jedynie we fragmentach tzw. wileńskiego *Słownika języka polskiego* (1835) opracował dział przyrodniczy. Zmarł 26 lipca 1870 w chutorze Lustdorf pod Odessą; pochowany został w Odessie.

Tarwojń Piotr, ur. ok. 1580-1590 w Widuklach na Żmudzi, zm. między 1634-1643; ksiądz katolicki. Studiował w Akademii Wileńskiej, po wyświęceniu na księdza już w 1613 został proboszczem w Szawlach na Żmudzi. W 1634

wybudował w Szawlach kościół murowany, następnie mianowany dziekanem i to stanowisko pełnił do śmierci. Tarwojń pisał wiersze, m.in. znany jest jego utwór *Przywitanie wesołe Tak śmiertelnego Duchownego y Świeckiego Jako Nieśmiertelnego Senatu Anielskiego Na szczęśliwy przyjazd do Szawel... Georgi Tyszkiewicz... Episcopi Samogitiae kiedy na oczekane Kościola Szawelskiego Poświęcenie Roku Pańskiego 1634 dnia... Octobras przybywać szczęśliwie raczyl. Przez X. Piotra Tarwoynia Plebana Szawelskiego Dziekana Żmoydzkiego uczynione... Vilnae* (1634).

Teleżyński, żył w XIX w.; architekt. Mieszkał w Poniewieżu, w 1904 zaprojektował pałac Feliksa Broel-Platera w Opsie, w d. powiecie brasławskim na Wileńszczyźnie.

Thomae Valentinus, żył w XVI w.; ksiądz katolicki, jezuita. Pochodził z Finlandii. W 1580 studiował w Braniewie, potem przebywał w Wilnie, gdzie wstąpił na służbę króla polskiego. Ogłosił pracę *Epicedia in obitum serenissimae principis ac dominae D. Cayhaninae...*

Tichon Bieławin, imię świeckie Wasilij, ur. 19.12.1865, zm. 7.04.1925 w Moskwie; duchowny prawosławny, arcybiskup litewski i wileński. Pochodził z rodziny duchownego prawosławnego, ukończył szkołę duchowną w Toropiecku, następnie seminarium duchowne w Pskowie i Akademię Duchowną w Petersburgu; do zakonu wstąpił w 1897; biskupem został w 1897; w l. 1897-1898 był biskupem lubelskim, później – biskupem diecezji jarosławskiej, gdzie ok. 1914 doszło do nieporozumień między biskupem i gubernatorem, z tego powodu przeniesiono go do Wilna; arcybiskupem wileńskim został 24.01.1914; na początku 1915 wywiózł z Wilna do Moskwy do monasteru Dońskiego relikwie świętych prawosławnych Antonija, Joanna i Jewstafija (Antoniego, Jana i Eustachego), relikwie te wróciły do Wilna po zakończeniu II wojny światowej. 5.11.1917 został patriarchą Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej; działał przeciwko władzy bolszewickiej, za co w 1922 był aresztowany i oddany pod sąd. W 1923 złożył samokrytykę, przyznał się do winy wobec władzy radzieckiej, więc został zwolniony z więzienia. Wiernych nawoływał do współpracy z władzami sowieckimi.

Tik, żył w XVII w.; budowniczy królewski. W 1674 odbudował według planu Fredianiego spalony w 1655 przez wojska moskiewskie Zielony Most w Wilnie.

Timofiejew Mikołaj, wzmiankowany w l. 1846-1860; architekt. Był pomocnikiem architekta gubernialnego, działał w Wilnie i Kownie; projektował domy mieszkalne w Kownie i Szawlach.

Tokarski Jan, ur. w 1900, zm. w 1994; ksiądz katolicki, salezjanin. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; był proboszczem w Dąbrowach i Rakowie, był więziony w łagrach.

Tokarzewski Józef, ur. 23.01.1879, zm. 9.04.1931 w Warszawie; generał brygady WP. Był oficerem kawalerii rosyjskiej; w Wojsku Polskim od listopada 1918, służył w 2 pułku ułanów; w 1920 dowódca 12 pułku ułanów, od czerwca 1920 do listopada 1921 dowódca 6 Brygady Jazdy, od listopada 1921 do kwietnia 1922 dowódca Dywizji Jazdy Wojsk Litwy Środkowej w Wilnie; w l 1922-1923 dowódca 3 Brygady Jazdy; w l. 1923-1927 zastępca dowódcy Korpusu Ochrony Pogranicza i inspektor formacji konnych KOP, generał brygady od 1924; w l. 1927-1928 dowódca 3 Dywizji Kawalerskiej; od 1928 w stanie spoczynku, zamieszkał w Warszawie.

Tołowiński (Tołłowiński) Jerzy, ur. ok. 1795 w Zaniemeniu, zm. w 1869 w Wilnie; ksiądz katolicki, autor katechizmu w języku litewskim. Uczył się w szkole oo. marianów w Mariampolu; w 1815 wstąpił do zakonu misjonarzy, będąc zakonnikiem studiował

w Wyższym Seminarium Duchownym w Wilnie oraz na Uniwersytecie Wileńskim, gdzie uzyskał stopień magistra teologii. Około 1818 otrzymał święcenia kapłańskie. W l. 1818-1819 był profesorem w Seminarium Duchownym w Worniach na Żmudzi, następnie był profesorem w Seminarium Duchownym w Krasławiu na Inflantach. Po 1830 był profesorem w misjonarskim Seminarium Duchownym w Wilnie; wybrano go na wizytatora prowincji misjonarzy, jednakże tej funkcji nie przyjął; w 1842, po likwidacji przez Rosjan zakonu misjonarzy, pozostał przy parafii misjonarskiej w Wilnie i do 1860 był spowiednikiem sióstr zakonnych. Wydał w 1824 w Wilnie katechizm w języku litewskim.

Tołubajew Michaił Iljicz, żył w XIX/XX w.; generał lejtnant. W 1915 był przewodniczącym Sądu Wojennego Wileńskiego Okręgu Wojskowego w Wilnie.

Tomaszewski Aleksander, pseud. „Al.", „Bończa", nazwisko konspir. Tomasz Aleksandrowski, syn Albina i Marii z Romanowskich, ur. 12.12.1904 w Wilnie, zm. 13.06.1949 w Warszawie (stracony); kapitan WP i AK. W l. 1926-1939 służył w Wojsku Polskim jako oficer zawodowy w 5 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. W okresie okupacji niemieckiej był dowódcą kompanii AK, pseudonim „Ali". W listopadzie 1945 wyjechał do Polski. Działał w konspiracji w powołanym przez ppłk Antoniego Olechnowicza OMWOAK; przechowywał archiwum organizacji. Aresztowany i torturowany w śledztwie, oskarżony o działalność szpiegowską. Stracony 13.06.1949 w piwnicy więzienia mokotowskiego w Warszawie.

Tomaszewski Wilhelm, syn Władysława i Pauliny z Tomaszewskich, ur. 3.01.1895 w folwarku Michałowo w powiecie słuckim, zm.?; prawnik, sędzia Sądu Okręgowego w Wilnie. Ukończył Gimnazjum w Słucku, następnie Wydział Prawa Uniwersytetu św. Włodzimierza w Kijowie w roku 1917. W 1919 został sędzią śledczym w Wołkowysku, w 1920 został zastępcą sędziego śledczego Sądu Okręgowego w Grodnie. Od 1921 sędzia śledczy Sądu Okręgowego w Grodnie. Od 1925- podprokurator w Mławie, następnie był tam sędzią. W 1932 został przeniesiony na stanowisko sędziego Sądu Okręgowego w Wilnie.

Toporska-Mackiewicz Barbara, ur. 23.08. 1913 w Warszawie, zm. 20.06.1985; pisarka i publicystka. Polonistykę i filozofię studiowała na Uniwersytecie Poznańskim. W 1934 r. rozpoczęła pracę w wileńskim dzienniku „Słowo", w 1937 r. została redaktorką dodatku literackiego tego pisma. Pracując w „Słowie" poznała Józefa Mackiewicza, dziennikarza zatrudnionego w redakcji gazety już od 1923 r., znanego później powieściopisarza i bezkompromisowego antykomunisty, z którym wkrótce związała się na resztę swego życia. Zamieszkali razem w Czarnym Borze, podwileńskiej miejscowości, gdzie 15 kilometrów od Wilna kupili dom z ogrodem. Na wieść o wkroczeniu Armii Czerwonej do Polski Toporska wraz z Mackiewiczem ratując się przed okupacją sowiecką uciekła do Kowna, na Litwę, gdzie rząd litewski otworzył granicę dla polskich uchodźców wojennych. Tego samego roku jeszcze, gdy Wilno zostało przekazane Litwinom, oboje powrócili do Czarnego Boru, gdzie mieszkali aż do 1944. W zmienionej sytuacji politycznej, w latach 1939-1940 Barbara Toporska pracowała dla „Gazety Codziennej", na której wydawanie w Wilnie otrzymał koncesję Józef Mackiewicz. Kiedy w czerwcu 1940 roku Armia Czerwona ponownie wkroczyła do Wilna, oboje wycofali się z aktywnego życia dziennikarskiego i politycznego, utrzymując się głównie z wyprzedaży rzeczy. W maju 1944 r., kiedy wojska niemieckie zaczęły się wycofywać na zachód, Barbara Toporska i Józef Mackiewicz postanowili ujść z Wilna. Zatrzymali się w Warszawie, gdzie wiosną-latem wydali trzy numery podziemnego pisma „Alarm", reprezentują-

cego antysowiecką orientację polityczną. Tuż przed wybuchem powstania warszawskiego wyjechali do Krakowa, gdzie jeszcze przed dalszym etapem ucieczki „przed wyzwoleniem" rozpowszechniali w obiegu podziemnym broszurę o wymownym tytule „Optymizm nie zastąpi nam Polski". W styczniu 1945 r. udało im się dotrzeć do Wiednia, gdzie niespodziewanie otrzymali pomoc od uciekających przed komunizmem Tatarów w postaci dwóch miejsc w „tatarskim" pociągu ewakuacyjnym, którym dojechali aż do Mediolanu. W maju, już po ustąpieniu Niemców z Włoch, Barbara Toporska i Józef Mackiewicz przenieśli się z Mediolanu do Rzymu. Tam oboje na dwa lata ściśle związali się z polskim II Korpusem. Toporska pracowała wtedy w redakcji „Orła Białego". Dorabiała sekretarzowaniem i szydełkowaniem. Po kilku latach spędzonych w Londynie (1947-1954), gdzie rozpoczęła pracę jako free-lance dla sekcji polskiej radia „Głos Ameryki", została sprowadzona do Monachium do otworzonego tam działu „Głos Ameryki z Europy". Po jego likwidacji pracowała jeszcze jakiś czas dla centrali „Głosu Ameryki" w Waszyngtonie. W polskiej prasie emigracyjnej ukazywały się liczne artykuły i wiersze jej pióra (głównie w londyńskich „Wiadomościach", ale także w paryskiej „Kulturze", „Dzienniku Polskim", „Kurierze Polskim" i in.). Wyposażona w zdolności literackie i publicystyczną pasję tym goręcej wspierała pisarską działalność swego wysoce utalentowanego towarzysza życia. Po przebytej w 1963 r. operacji raka, w okresie rekonwalescencji sama zaczęła pisać powieści, a także malować. Pierwsza powieść *Siostry* ukazała się w 1966 r. i została nagrodzona przez Akademię Literacką „Wiadomości" jako „najwybitniejsza książka wydana na emigracji w 1966 roku". W 1984 r. część jej artykułów prasowych została przedrukowana w zbiorze publicystyki jej i Józefa Mackiewicza *Droga Pani...* Przez cały okres emigracji pisarka walczyła z chorobą, przechodziła kilka operacji, przebywała w sanatoriach. Załamana i zrezygnowana po śmierci Józefa Mackiewicza zmarła w kilka miesięcy po nim 20 czerwca 1985 r. w Niemczech, w klinice w Oberaudorf, w wieku 71 lat. Prochy obojga złożono w Londynie. Ich związek był bezdzietny. Prywatne archiwum Barbary Toporskiej i Józefa Mackiewicza znajduje się w Muzeum Polskim w Rapperswilu. Książki Barbary Toporskiej publikuje wydawnictwo „Kontra".

Totkowicz Kazimierz, ur. w 1910, zm. w 1984; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; był proboszczem w Wołkołacie, więziony w sowieckich łagrach.

Towiański Feliks, imię chrzestne Tadeusz Benedykt, ur. w 1719 Widzieniszkach, zm. 19.04.1782; ksiądz katolicki, franciszkanin, biskup sufragan wileński. Święcenia kapłańskie otrzymał w Wilnie 20.09.1738. Studiował w Wilnie i Rzymie. Był rektorem zakonnego studium teologicznego w Wilnie, w 1760 prowincjał i gwardian klasztoru w Pińsku oraz doradca biskupa J.I. Massalskiego. 1.12.1766 prekonizowany biskupem tytularnym Carpasia i sufraganem białoruskim w diecezji wileńskiej. Rezydował w Wilnie zajmując się sprawami białoruskiej części diecezji wileńskiej. W 1772 zrezygnował z sufraganii.

Trabsza (Trapsza) Ignacy, ur. w 1790 w powiecie brasławskim, zm. 27.04.1867 w Berżorach na Żmudzi; ksiądz katolicki. Uczył się w Iłukszcie na Łotwie w szkole jezuickiej oraz w Seminarium Duchownym misjonarzy w Wilnie, które ukończył w 1812 i w 1813 otrzymał święcenia kapłańskie. Przez pewien czas był kaznodzieją na Uniwersytecie Wileńskim, później – nauczycielem języka francuskiego w gimnazjum w Kownie, w tym czasie pracował tam również Adam Mickiewicz. W 1822 był administratorem parafii w Żupranach w powiecie oszmiańskim, w 1827 wiceproboszczem w Iszkołdzi, w 1830 – kapelanem w Butrymańcach w d. powiecie trockim. Uczestniczył w powstaniu 1831 r., ale uniknął

aresztowania, w 1835 był filialistą w Rotnicy k. Druskiennik, w 1846-1847 – wikariuszem w Tauroganach; z powodu porywczego charakteru i skłonnościom do alkoholu, często przenoszono go z parafii do parafii. W l. 1848-1851 był wikarym w Wieszyntach, później w kilku innych parafiach na Żmudzi.

Trojan M., żył w XIX/XX w.; architekt. Działał w Wilnie po pierwszej wojnie światowej, m.in. zaprojektował dom mieszkalny przy ul. Lubelskiej 3.

Troki Icchak ben Abraham, wł. Icchak ben Abraham z Trok, ur. 1533 w Trokach, zm. 1594 tamże; duchowny karaimski i uczony talmudysta. Znał język polski i łaciński, dzięki temu prowadził dysputy z duchownymi katolickimi, prawosławnymi i protestanckimi. Był apologetą judaizmu, napisał w języku jidisz antychrześcijański traktat *Chizzuk emuna* (*Wzmocnienie wiary*). Tekst ten został opracowany przez J.K. Waigenseila i wydany w 1681.

Trusewicz Adolf, ur. 31.10.1919 r. w Starych Trokach, zm. w 2001 w Krakowie; ksiądz, ostatni wileński misjonarz. W Starych Trokach ukończył 4-klasową szkołę początkową. W 1932 wyjechał do Bydgoszczy do Małego Seminarium Księży Misjonarzy, w 1933 został przeniesiony do Krakowa, do tamtejszego Małego Seminarium Księży Misjonarzy. W 1938 uzyskał tzw. małą maturę i w tymże roku wstąpił do Nowicjatu Księży Misjonarzy w Wilnie. W 1939 rozpoczął naukę w liceum, które funkcjonowało równocześnie z nowicjatem. Po 17 września 1939 naukę kontynuował w Szkole Średniej nr 3 w Wilnie. Świadectwo dojrzałości uzyskał w 1941. Od razu wstąpił do diecezjalnego Seminarium Duchownego w Wilnie. Zimą 1942 faszyści aresztowali profesorów i kleryków seminarium. Trusewicz uniknął aresztowania, bo w tym czasie wyjechał poza Wilno. Był poszukiwany przez policję, musiał się ukrywać, potem dzięki pomocy ks. Kazimierza Kułaka został zatrudniony w fabryce papieru w Grzegorzewie jako palacz w kotłowni. W lipcu 1943 wrócił do Wilna i rozpoczął pracę w charakterze woźnicy w szwalni przy ulicy Połockiej 4. Kontynuował naukę w seminarium duchownym litewskim. Od września 1944, po powrocie profesorów z więzienia i uruchomieniu seminarium, kontynuował naukę już w polskiej uczelni. 8 kwietnia 1945 otrzymał święcenia kapłańskie. Pracował przy kościele Misjonarzy w Wilnie. W 1946 księża misjonarze wyjechali do Polski, ksiądz A. Trusewicz pozostał w Wilnie. W 1949 kościół Misjonarzy władze komunistyczne zamknęły i ks. A. Trusewicz został bez pracy. Zamieszkał w Ponarach, następnie przeniósł się do Czarnego Boru, gdzie w czynnej kaplicy sióstr Urszulanek organizował odprawianie mszy św. Wkrótce otrzymał z Kurii skierowanie do parafii w Turmontach pod granicą łotewską. Tam pracował 4 lata. W 1953 przeniesiono go do parafii w Olanach rejonu szyrwinckiego, w 1956 biskup Kazimieras Paltarokas przeniósł go do Suderwy do pomocy ks. Janowi Kretowiczowi. Po śmierci w 1956 ks. Kretowicza został proboszczem w Suderwie. Pracował tutaj do emerytury. Ostatnie lata życia od 1996 spędził w Krakowie u Księży Misjonarzy.

Tryliński Władysław, ur. 20.06.1878 w Telszach, zm. 6.02.1956; polski inżynier komunikacji. Na początku XX wieku mieszkał w Wilnie. Od jego nazwiska betonowa płyta w kształcie sześciokąta foremnego nazywana jest trylinką. W 1929 razem ze Stefanem Bryłą wsławił się konstrukcją pierwszego w Europie spawanego mostu, który powstał niedaleko Łowicza, nad Słudwią. W 1935 opatentował technologię układania twardej nawierzchni drogowej z betonowych płyt tzw. trylinek. Jest również wynalazcą powszechnie dziś używanych żelbetowych podkładów kolejowych. Był ojcem inżyniera mechanika Władysława Trylińskiego, założyciela i wykładowcy Wydziału Mechaniki Precyzyjnej Politechniki Warszawskiej oraz Beaty Trylińskiej, inżyniera architekta, zasłużonej w konserwacji war-

szawskich kościołów i zabytkowych budowli. Został pochowany na warszawskich Cmentarzu Powązkowskim.

Tukanowicz Wanda, córka Konstantego i Marii Anny z domu Krzywiec, ur. 29.04.1910 w Rewlu, zm. 7.06.1991; bibliotekarka polska, wieloletni pracownik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lata 1917-1920 spędziła wraz z rodzicami na Kaukazie, lata 1920-1923 w Petersburgu, gdzie przez pewien czas uczęszczała do szkoły rosyjskiej. Po osiedleniu się w Wilnie (1923) kontynuowała edukację, od 1926 w żeńskim Gimnazjum Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu, które ukończyła w 1934 z jedną z wyższych lokat. Wstąpiła następnie na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Stefana Batorego, studia historyczne kończąc w przededniu wybuchu wojny w 1939. Zamknięcie uczelni przez władze litewskie uniemożliwiło jej zdanie egzaminu magisterskiego, wskutek czego pracę pod tytułem *Usunięcie czterech profesorów Uniwersytetu Wileńskiego przez Nowosilcowa w 1824 r.* obroniła jedynie prywatnie u profesora Stanisława Kościałkowskiego. W czasie wojny włączyła się do akcji tajnego nauczania. Uczyła przedmiotów humanistycznych, m.in. języków – znała francuski, niemiecki, rosyjski, łacinę. W maju 1946 przyjechała razem z matką do Wrocławia. Na Uniwersytecie Wrocławskim zdała ponownie (tym razem już formalnie) egzamin magisterski, i z początkiem września 1946 podjęła pracę w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Przez wiele lat pracowała w Dziale Opracowania. Zdała egzamin bibliotekarski i przechodziła kolejne szczeble kariery zawodowej, od 1961 jako bibliotekarz dyplomowany. Na emeryturę odeszła 1 marca 1970 jako starszy kustosz dyplomowany, ale jeszcze przez dłuższy czas pracowała w wymiarze połowy, a potem ćwierć etatu. W latach 60. weszła w skład zespołu redakcyjnego z Ossolineum, biorącego udział w ogólnokrajowej pracy nad *Słownikiem pracowników książki polskiej*. Na potrzeby tego dzieła, wydanego w 1972, opracowała artykuł biograficzny Władysława Belzy.

Tumasz Witaut, ur. 20.12.1910 we wsi Spiehlica w powiecie wilejskim, zm. 27.04.1998 w Nowym Jorku; lekarz, białoruski historyk i działacz ruchu narodowego. W 1920 ukończył wileńskie Gimnazjum Białoruskie, później studiował medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, gdzie zaangażował się w białoruski ruch studencki. W 1939 uciekł z Wilna do Łodzi. W latach 1940-1941 stał na czele łódzkiego oddziału Białoruskiego Komitetu Samopomocy. Po wybuchu wojny radziecko-niemieckiej wszedł w skład Białoruskiego Centrum Narodowego powstałego z inicjatywy ks. Godlewskiego i Szczorsa. Od lipca do listopada 1941 pełnił funkcję burmistrza zajętego przez Niemców Mińska, później redagował berlińską gazetę „Ranica". Po II wojnie światowej na emigracji w USA, poświęcił się pracy historyka oraz kierował Białoruskim Instytutem Nauki i Sztuki w Nowym Jorku.

Tumowicz Leon, ur. w 1771 w powiecie szawelskim, zm.?; ksiądz katolicki, bernardyn. Uczył się w Wiłkomierzu, w 1796 był studentem Szkoły Głównej Wileńskiej; od 1798 został nauczycielem w szkole bernardynów w Traszkunach; pisał kazania w języku litewskim i polskim, jedno z kazań w języku litewskim *Kazonios ant dienos S.S. Apasztola Petra ir Powiła...* wydano w 1791.

Tupalski Antoni, ur.?, zm. w 1848 w Wilnie; duchowny prawosławny. Był protoprezbiteriuszem prawosławnym w prawosławnej diecezji wileńskiej. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Wilnie.

Tupalski Władysław, ur. w 1831, zm. w 1894; generał-major armii rosyjskiej, był oficerem artylerii rosyjskiej. Mieszkał i zmarł w Wilnie. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim.

Tupikowski Wilhelm, ur. 14.09.1912 w Wilnie, zm. w styczniu 1999 w Poznaniu; kapitan WP

i AK. Ukończył gimnazjum im. Juliusza Słowackiego w Wilnie uzyskując maturę w roku w 1930. Rozpoczął studia na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, które przerwał wstępując do Szkoły Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej – Komorowie. Szkołę ukończył w stopniu podporucznika jako jeden z prymusów w 1934. Skierowany został do służby stałej w 6 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. W 1939 otrzymał awans na stopień porucznika i został dowódcą kompanii. W wojnie 1939 brał udział jako dowódca kompanii, a następnie batalionu. 13.09.1939 ranny pod Kałuszynem, będąc w szpitalu uniknął niewoli i po zaleczeniu ran przedostał się do Wilna. Na początku 1940 został zaprzysiężony w Związku Walki Zbrojnej i działał w Kołach Pułkowych, następnie w Garnizonie miasta Wilna Dzielnica Antokol, jako instruktor wyszkolenia. Na rozkaz Komendy Okręgu Wileńskiego Armii Krajowej, 2.02.1944 objął dowództwo nowo powoływanego Oddziału Partyzanckiego bosmana Jana Czerwińskiego ps. „Żuk", który następnie został przemianowany na 7. Brygadę. Brygada otrzymała rozkaz nieopuszczania południowych skrajów Puszczy Rudnickiej, i tym samym miała stanowić osłonę ludności tam mieszkającej od napaści i rabunków band sowiecko-żydowskich, które miały w tej puszczy swoje bazy. Jednocześnie teren ten był przewidziany na miejsce koncentracji Oddziałów Armii Krajowej przed i w okresie akcji „Ostra Brama". Zwolniony przez Komendanta Okręgu od obecności na odprawie oficerów w Boguszach, nie został tam aresztowany. Razem z żołnierzami dowodzonej Brygady został rozbrojony i aresztowany przez wojska NKWD dnia 18.07.1944 i osadzony w Miednikach Królewskich, skąd na skutek ujawnionych poszukiwań przez NKWD, imiennie jego, zdołał przy pomocy siatki konspiracyjnej i swoich podkomendnych, zbiec z tego obozu. Podjął działalność w odtwarzających się strukturach Komendy Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego jako inspektor. Zagrożony aresztowaniem na inne nazwisko otrzymał dokumenty ewakuacyjne i wyjechał do Polski w styczniu 1945. Wstąpił do Ludowego Wojska Polskiego i brał udział w wojnie z Niemcami. Po otrzymaniu awansu na stopień kapitana w 1945 został dowódcą kompanii, następnie batalionu 7. Pułku Piechoty w 3. Dywizji Piechoty. 22.04.1945 został ranny w walkach pod Bisenthal koło Berlina. Do rezerwy przeszedł w 1953. Zmarł w styczniu 1999 w Poznaniu i tam został pochowany.

Tutinas Jan (Jonas), ur. 23.08.1897 w Trumbaciszkach w obecnym rejonie malackim na Litwie; zm. 22.06.1941 w miasteczku Palomenė w pobliżu Koszedarów na Litwie; ksiądz katolicki. Był Litwinem, ukończył dwuklasową szkołę w Kukuciszkach w d. powiecie uciańskim, potem uczył się w szkole miejskiej w Ucianie, której nie ukończył z powodu I wojny światowej; ewakuowany w głąb Rosji zamieszkał w Woroneżu, gdzie ukończył czteroklasową szkołę miejską i w maju 1916 został powołany do wojska rosyjskiego; 15.02.1918 zwolniono go z wojska i wrócił do rodziców. W 1919 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, święcenia kapłańskie otrzymał w 1928 z rąk abpa R. Jałbrzykowskiego i został skierowany jako wikariusz do Zdzięcioła w pobliżu Nowogródka, w 1929 został przeniesiony do Ejszyszek, a w 1931 otrzymał nominację do Pielasy w d. powiecie lidzkim, gdzie mieszkało wielu Litwinów; wybudował tu murowany kościół, prowadził działalność narodową litewską, za co w 1937 został deportowany na Litwę. Tam objął parafię w Palomenė w pobliżu miasta Koszedary (Kaišiadorys). Dnia 22.06.1941 podczas ucieczki żołnierzy sowieckich z Litwy został zamordowany przez nich razem ze swoimi najbliższymi kościelnymi współpracownikami.

Tyszecki Bolesław Ł., żył w XIX w., brat Stanisława i Tomasza; architekt. Ukończył Uniwersytet Wileński. Autor projektów z 1827 dla podkomorzego Szwykowskiego w Bienicy, stodoły w Prużanie, pałacu w Snowiu

dla marszałka Rdułtowskiego, zachowanych w dziale rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie.

Tyszecki Stanisław, żył w XVIII w., brat Bolesława i Tomasza; architekt. Wspólnie z Szachtem odbudował w 1850 kościół Pijarów w Duksztach pod Wilnem.

Tyzenhauz Antoni, ur. w 1756, zm. 19.02.1816 w Wilnie; chorąży pułku wileńskiego; długoletni prezydent miasta Wilna. Uczestniczył w insurekcji kościuszkowskiej w 1794, współdziałając ściśle z Jakubem Jasińskim; więziony przez Rosjan. Odznaczony Orderem Orła Białego i św. Stanisława. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

U V

Ujejski Tomasz, ur. w 1613, zm. 1.08.1689; ksiądz katolicki, biskup kijowski, sufragan warmiński. Po studiach w Rzymie sekretarz królewski, w 1647 kanonik płocki i w 1650 – warmiński, następnie kustosz gnieźnieński. Mianowany przez Jana Kazimierza 6.07.1655 biskupem kijowskim, prekonizację papieską otrzymał 3.04.1656. Uzyskawszy dyspensę od obowiązku rezydencji w diecezji okupowanej przez Rosję, od 1658 r. pełnił funkcję sufragana warmińskiego (1659). 1.08.1677 zrezygnował z funkcji biskupich i wstąpił do zakonu jezuitów, pełniąc funkcję rektora zakonu w Wilnie.

Ulrich, żył w na przełomie XVI/XVII w.; architekt. Projektował i nadzorował budowę kościoła św. Teresy w Wilnie.

Umbrasas Steponas, syn Jakuba i Julii z Kuleszów, ur. 25.12.1878 w Miszkiszkach k. Malat na Litwie, zm. 12.11.1921 w Wilnie; ksiądz katolicki, Litwin. Uczył się prywatnie w Wilnie, w 1897 w Orle (Rosja) uzyskał kwalifikacje aptekarza; po powrocie do Wilna wstąpił do tamtejszego Seminarium Duchownego, po ukończeniu seminarium 1.07.1903 otrzymał święcenia kapłańskie; po wyświęceniu wysłano go do Dzisny, gdzie był wikariuszem; 28.07.1906 został proboszczem w Dziewieniszkach powiatu oszmiańskiego (obecnie w rejonie solecznickim, Litwa). W Dziewieniszkach, gdzie w okolicy były wsie zamieszkałe przez Litwinów, wprowadził spowiedź i kazania w języku litewskim. Na tym tle dochodziło do nieporozumień między dziekanem Tarasewiczem w Wiszniewie i księdzem Umbrasasem. Prowadził też działalność oświatową, zakładał dla dzieci litewskich szkółki parafialne; w 1909 wprowadził katechizację dzieci w języku litewskim. W 1921 zachorował, w szpitalu wileńskim wykonano operację wyrostka robaczkowego; operacja się nie udała. Pochowany został na cmentarzu Bernardyńskim w Wilnie.

Umiastowska-Sawicka Zofia, ur. w 1919, zm.?; profesor medycyny. Ukończyła Gimnazjum im. Czartoryskiego w Wilnie w 1937, w l. 1937-1939 studiowała medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Po wojnie wyjechała do Lublina i tam w r. 1947 uzyskała dyplom lekarza, doktorat w 1950, habilitację – w 1969, nominację profesorską otrzymała w 1989. Pracowała w Lublinie (1946-1954), Warszawie (1954-1957), w Białymstoku (1957-1977) i Kielcach (1977-1991).

Urbankiewicz Jerzy, ur. w 1915 w Łodzi, zm. 11.08.2004 tamże; podpułkownik, pisarz, dziennikarz. W wieku lat 10 zdał egzamin do Państwowego Gimnazjum im M. Kopernika w Łodzi, gdzie zraził sobie kilkoro nauczycieli i został relegowany, przeniesiony do prywatnego Gimnazjum A. Zimowskiego okazał się wzorowym uczniem. Jako uczeń klasy 7 w wieku lat 17 został mistrzem Łodzi (w tzw. klasie B) oraz mistrzem Polski we władaniu floretem. Po maturze zgłosił się na ochotnika do służby wojskowej i, jako ochotnik, wybrał sobie kawalerię. W roku 1935 ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu jako prymus rocznika; w 1937 otrzymał nominację na podporucznika rezerwy. W roku 1939 zmobilizowany do Pułku 4 Ułanów Zaniemeńskich, Ośrodek Zapasowy w Wołkowysku; dowódca plutonu w „szwadronie marszowym". Szwadron miał piątego dnia mobilizacji uzupełnić straty Pułku. W warunkach kampanii wrześniowej do tego nie doszło, szwadron wszedł w skład improwizowanego 102 Pułku Ułanów. Uzbrojony jedynie w broń osobistą, uczestniczył tylko 18 września w walce z sowietami o Grodno, 24 września ściśnięty na Suwalszczyźnie przez czołgi niemieckie z jednej, sowieckie z drugiej strony, przeszedł granicę litewską i został internowany. Nie mając punktu zaczepienia ani na Wileńszczyźnie, ani na Litwie, Urbankiewicz uciekł z obozu w Rakiszkach dopiero na początku kwietnia 1940, przyjechał do Wilna i tu w „Legalizacji" Związku Walki Zbrojnej otrzymał dowód osobisty na nazwisko Andrzej Zawada. Zaangażował się w konspiracji ZWZ/AK w Wilnie. Dołączył do Egzekutywy w Kedywie Okręgu Wileńskiego AK, w 1943 został jej dowódcą. Uczestniczył w kilkunastu ulicznych zamachach na agentów Gestapo, kolaborantów, w aktach dywersji, m.in. w wysadzeniu w marcu 1943 niemieckiego wojskowego transportu kolejowego. 16 maja 1944 odegrał główną rolę w odbiciu z więzienia c.c E. Chylińskiego ps. „Frez", za ten czyn otrzymał Krzyż Walecznych i awans na rotmistrza. W akcji „Burza" został zastępcą dowódcy konnego Oddziału Rozpoznawczego Komendanta Okręgów Wilno i Nowogródek. 6 lipca 1944 zaatakował na czele plutonu ORKO oddział niemiecki w miasteczku Rukojnie pod Wilnem, zdobył broń, konie, materiały wojenne i odesłał do sztabu Okręgu trzech podoficerów, tzw. „języków". 17 lipca sowieci aresztowali Komendanta Okręgu gen. A. Krzyżanowskiego „Wilka" i większość dowódców, okrążyli skoncentrowane oddziały AK. J. Urbankiewicz na czele części ORKO wycofywał się w straży tylnej oddziału niezniewolonych żołnierzy. Część plutonu szpicy tylnej została rozbrojona przez patrol sowiecki. Urbankiewicz wjechał w środek rozbrojonego oddziału, przy próbie rozbrojenia go otworzył z zaskoczenia ogień do sowieckiego konwoju i swój pluton uwolnił, za ten czyn i Rukojnie został nagrodzony Orderem Virtuti Militari 5 kl. Część wojenną swego życiorysu opisał w książce *Szabla zardzewiała...* wydanej w Warszawie w 1991. Część Oddziału bezpiecznie odprowadził do Wilna. Aresztowany 5 października 1944, pod śledztwem był do do 5 marca 1945, otrzymał wyrok 12 lat łagrów i karę odbywał w Workucie. Po wojnie wydawał w Łodzi czasopismo akowskie „Wiano" i założył Muzeum Armii Krajowej.

Urbanowicz-Małunowiczowa Irena, ur. 23. 01.1917 w Piotropolu w. Wilna, zm.?; profesor chemii w Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Ukończyła Gimnazjum im. E. Orzeszkowej w Wilnie, następnie w l. 1935-1939 studiowała na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, magisterium z chemii uzyskała w 1946 na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Doktorat i habilitację na Politechnice Wrocławskiej, tytuł profesora chemii w Akademii Rolniczej we Wrocławiu, w 1979 przeszła na emeryturę.

Urbonas Oskaras, ur. 31.03.1892 w majątku Aszminta koło Pren na Litwie, zm. 9.09.1999;

pułkownik armii litewskiej, szef sztabu LVR gen. P. Plechavičiusa. W 1911 ukończył gimnazjum w Mariampolu, w 1914 Wojskową Szkołę Artylerii w Petersburgu; w 1915 został dowódcą baterii, uczestniczył w I wojnie światowej; latem 1918 został aresztowany przez bolszewików, osadzony w więzieniu w Woronezu, podczas przewożenia więźniów z Saratowa do Tambowa zbiegł; w 1921 powrócił na Litwę, gdzie został zmobilizowany i skierowany do artylerii; w l. 1928-1930 był dowódcą III Dywizji Piechoty; w 1934 odszedł do rezerwy i zamieszkał w Kownie, pisał podręczniki artylerii. 15 czerwca 1940 zbiegł do Niemiec, w 1941 powrócił na Litwę. W 1943 został szefem sztabu Litewskiego Korpusu Posiłkowego (LVR), który działał na Wileńszczyźnie. 15.05.1944 został aresztowany przez Niemców i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Salspils na Łotwie, stamtąd wywieziono go do więzienia w Rydze, a później do obozu w Stutthofie; w 1945 został wywieziony w okolice Lubeki. Po zakończeniu wojny zamieszkał w Szwecji, gdzie zmarł.

Uszakow Jakow, notowany w l. 1900-1914; rosyjski architekt. Działał w Wilnie i na Litwie. Zaprojektował i zbudował kilka domów na Zwierzyńcu, m.in. w 1913 dom drewniany przy ul. Jasnej (Poškos) 12.

Uszyło Jan, ur. w 1869, zm. 15.09.1950 w Wilnie; ksiądz katolicki. Był prałatem Kapituły Wileńskiej, rektorem Seminarium Duchownego w Wilnie. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Valušis Aloyzas, ur. 4.12.1901 w Kukciszkach k. Uciany na Litwie, zm.? w USA; pułkownik armii litewskiej i skaut, attaché wojskowy Republiki Litewskiej w Warszawie w 1938/1939, prywatnie zięć prezydenta Ananasa Smetony. Uczył się w szkołach w Wilnie, Poniewieżu i Moskwie. W 1918 roku zaangażował się w organizację skautów litewskich, by rok później zgłosić się na ochotnika do tworzonej właśnie armii litewskiej. W tym samym okresie ukończył szkołę wojskową. W latach 1921-1924 służył jako adiutant w pułku huzarów im. Janusza Radziwiłła. Kształcił się na zagranicznych uczelniach wojskowych, m.in. we Francji i Belgii (po 1931 roku). Po zamachu stanu z grudnia 1926 mianowany osobistym adiutantem prezydenta Smetony, w latach 1931-1934 dowódca szwadronu w Pułku Ułańskim, później (do 1938) dowódca Pułku Huzarów. Od 1938 do 1939 pełnił funkcję attaché wojskowego Litwy w Warszawie. W czerwcu 1940 wraz z teściem-prezydentem opuścił Litwę, osiedlając się w 1941 roku w USA.

Venclova Antanas, ur. 7.01.1906 w Trempiniai koło Mariampola, zm. 28.06.1971 w Wilnie; litewski nauczyciel, pisarz i poeta, deputowany do Sejmu Ludowego Litwy w 1940 roku i jej minister oświaty, ojciec Tomasa. Po ukończeniu Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie pracował jako nauczyciel w Kownie (1933-34) i Kłajpedzie (1934-39), gdzie urodził się jego syn Tomas. W marcu 1939 roku powrócił do Kowna, gdzie ponownie pracował w szkole. Po zajęciu Wilna przez wojska radzieckie w 1940 roku osiadł w nowej stolicy Litwy, piastował mandat deputowanego na tzw. Ludowy Sejm Litwy oraz pełnił funkcję ministra oświaty. W latach 1941-44 przebywał w Moskwie, później powrócił do Wilna, gdzie zmarł w 1971 roku. Antanas Venclova był autorem słów hymnu Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

Ver Moï, właśc. Mojżesz Worobiejczyk, ur. w 1904 roku w Wilnie, zm. w 1995 roku w Izraelu; fotografik. Po ukończeniu szkoły średniej w Wilnie studiował w l. 1924-1926 na Wydziale Sztuk Pięknych USB, gdzie pod wpływem Jana Bułhaka zainteresował się fotografią, oraz w l. 1927-1928 – w Bauhausie w Niemczech, a następnie osiedlił się w Paryżu. Jego książka o żydowskiej dzielnicy w Wilnie wydana najpierw w Szwajcarii,

a potem w Paryżu w 1931 roku, jest dokumentem fotograficznym z początku lat trzydziestych i dziś podobnie jak jego album fotograficzny o Paryżu (również 1931, Éditions Jeanne Walter, przedmowa Fernand Léger), są klasycznymi książkami dla historii fotografii artystycznej. W 1934 Moï Ver osiedlił się w Palestynie. Przyjął tam nazwisko Moshe Raviv-Vorobeichic. Na początku lat pięćdziesiątych powrócił do malarstwa, którym zajmował się w okresie studiów.

Vildžiūnas Jonas, pseud. „Iwan Iwanowicz", „Diadia Wania", ur. 29.09.1907 we wsi Pienionys rejonu oniksztyńskiego (Anykščiai), zm. 1.11.1989 w Wilnie; działacz komunistyczny, funkcjonariusz NKWD. Od 1928 członek Komunistycznej Partii Litwy, w l. 1933-1834 uczył się w Międzynarodowej Szkole Leninowskiej w Moskwie, w l. 1935-1936 był instruktorem KC Komunistycznej Partii Litwy w północnej Litwie, ok. 5 lat był więziony przez władze litewskie; w l. 1940-1941 przebywał w Moskwie; w 1942 został zrzucony na tyły frontu jako dowódca oddziału specjalnego NKWD do Brygady Markowa. W 1943 kierował śledztwem i egzekucjami „Kmicica" – Antoniego Burzyńskiego i około 50 jego żołnierzy, przypuszcza się, że to on zamordował „Kmicica". Po zajęciu Litwy przez ZSRR był wyższym funkcjonariuszem NKWD w Poniewieżu. W l. 1944-1947 wyższy funkcjonariusz NKWD w Wilnie, potem minister aprowizacji Litewskiej SRR.

Viskantas Antanas (Antoni Wiskont), ur. 12.12.1877 na Żmudzi, zm. 12.12.1940 w Wilnie; ksiądz katolicki. W 1900 ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie. W l. 1907-1911 studiował filozofię w Leuven w Belgii, a w l. 1911-1915 teologię i prawo kościelne w Rzymie. W 1915 uzyskał stopień doktora filozofii. W l. 1916-1918 mieszkał w Szwajcarii. W 1919 wrócił na Litwę. W 1925 zamieszkał w Wilnie, gdzie założył Towarzystwo św. Kazimierza, był przewodniczącym tego Towarzystwa. W l. 1932-1939 był jednym z przywódców litewskiego ruchu narodowego i kulturalnego na Wileńszczyźnie. Redagował czasopismo „Menas ir Kultūra"; Był wikarym parafii św. Mikołaja, szambelanem papieskim; napisał i opublikował kilkanaście artykułów, m.in. o Wielkim Księciu Witoldzie (1926) i Leonie Sapieże (1935), studia o konkordacie (1932). Szykanowany w Wilnie, a niedoceniany na Litwie. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Vitkauskas Vincas, ur. 4.10.1890 we wsi Užbaliai koło Wyłkowyszek, zm. 3.03.1965 w Kownie; generał dywizji armii litewskiej, naczelny wódz armii w 1940. Ukończył gimnazjum w Orle. W czasie I wojny światowej walczył w armii rosyjskiej, kończąc jednocześnie szkołę wojskową w Moskwie. Po powrocie na Litwę mianowany administratorem okręgu Wyłkowyszki. W 1919 dobrowolnie wstąpił do tworzącej się armii litewskiej, walcząc z wojskami bolszewickimi i polskimi atakującymi Litwę. Po zakończeniu wojny w 1923 ukończył Wyższą Szkołę Wojskową w Kownie, następnie pracował m.in. jako wykładowca szkół wojskowych. W 1935 awansowany na generała brygady, cztery lata później na generała dywizji. 22 stycznia 1940 roku prezydent Smetona mianował go naczelnym wodzem armii litewskiej – w miejsce gen. Stasysa Raštykisa. 28 października 1939 wprowadził wojsko litewskie do Wilna. Funkcję wodza naczelnego armii litewskiej sprawował do 15 czerwca 1940 roku, kiedy to Litwa przyjęła ultimatum radzieckie. Całą litewską armię przekazał do dyspozycji władzy sowieckiej. Był deputowanym do Rady Najwyższej Litewskiej SRR i Rady Najwyższej ZSRR. Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej przebywał w Moskwie, gdzie był wykładowcą Wyższej Akademii Wojennej oraz deputowanym do Rady Najwyższej ZSRR z terenu Litwy. W 1946 powrócił do kraju, gdzie pracował na Politechnice Kowieńskiej jako szef katedry wojskowości. Zmarł w Kownie, został pochowany na cmentarzu w Pietraszu-

nach pod Kownem. Przez większość historyków oceniany krytycznie, jako jeden z głównych odpowiedzialnych za przyjęcie przez Litwę ultimatum z 1940. Przedmiotem niechęci współczesnych była również jego współpraca w procesie sowietyzacji Litwy i jej armii, jak również przyjęcie funkcji deputowanego do fasadowych zgromadzeń radzieckich.

Vitkus-Kazimieraitis Juozas, ur. 10.12.1901 we wsi Kietuny koło Szkudów na Żmudzi, poległ 2.07.1946 pod Liszkowem w rejonie łoździejskim na Litwie; pułkownik armii litewskiej,dowódca oddziału partyzanckiego „leśnych braci". W 1920 uczył się w gimnazjum w Telszach na Żmudzi, będąc uczniem 6 klasy wstąpił do Szkoły Wojskowej w Kownie, w 1921 po ukończeniu szkoły został skierowany do 4 Pułku Piechoty im. Króla Mendoga, walczył pod Szyrwintami z oddziałami Litwy Środkowej; w l. 1924-1926 uczył się na Wyższych Kursach Wojskowych w Kownie; w l. 1929-1934 studiował w Wyższej Szkole Inżynierii Wojskowej w Brukseli. Po powrocie na Litwę służył w batalionie technicznym w Kownie. W 1938 awansowany do stopnia pułkownika, został wykładowcą inżynierii w Szkole Wojskowej w Kownie, współpracował z czasopismami wojskowymi. W 1941, kiedy ZSRR okupował Litwę, odszedł z wojska. Podczas okupacji niemieckiej mieszkał w Wilnie i pracował jako inżynier, został też członkiem sztabu organizacji Litewski Front w Wilnie, organizował pośród Litwinów wileńskich tajną organizację antysowiecką i antyniemiecką pod nazwą „Kęstutis". Od lipca 1944 został jednym z dowódców litewskiego ruchu partyzanckiego; w maju 1945 zorganizował antysowiecki oddział partyzancki w okolicach Mereeza (Merkine) w Dzukii, został dowódcą tego oddziału, działał pod pseud. „Kazimiraitis". Wiosną 1946 został dowódcą Oddziału Partyzanckiego Południowej Litwy. 2 lipca 1946 jego oddział pod Liszkowem (Liškiava) stoczył bitwę z oddziałami NKWD, w bitwie tej został ciężko ranny i wkrótce zmarł. W 1948 jego żonę wraz z 6 małoletnimi dziećmi bolszewicy wywieźli na Syberię.

W

Wagner Witold, żył w XIX/XX w.; architekt. W 1901 przy ul. Wielkiej w Wilnie rekonstruował budynek hotelu „Italia" (obecnie „Astoria").

Wajłowski (Wilowski) Jakow Dawid Ben Zejew, ur. w 1845 w Kobryniu na Polesiu, zmarł w 1913 w Cfat, Izrael; rabin, komentator Talmudu. Uczył się w jesziwach na Wileńszczyźnie; w 1868 został rabinem w Ignalinie w powiecie święciańskim, w 1876 – w Bobrujsku na Białorusi, w 1881 był rabinem w Wilnie; później pełnił obowiązki rabina w Połocku, Kownie i Słucku, gdzie założył jesziwę. W 1903 wyjechał do USA, gdzie również był rabinem w Chicago. W 1905 emigrował do Palestyny, osiedlił się w miejscowości Cfat, gdzie założył jesziwę.

Wajter A. właściwie Ajzik Meir Dewenisz-ski (ur. 1878 w Beniakoniach koło Wilna, zm. 21 kwietnia 1919 w Wilnie) – żydowski pisarz, dramaturg, publicysta oraz działacz robotniczej partii żydowskiej Bund. Otrzymał staranne wykształcenie religijne. Już w młodości wykazywał duże zainteresowanie ruchem rewolucyjnym. Związany z Bundem był wielokrotnie aresztowany przez władze carskie, a także dwukrotnie zesłany na Sybir. W 1898 r. był redaktorem pierwszego numeru bundowskiego organu prasowego „Der Weker" i autorem proklamacji napisanej dla tej partii. Jeden z współredaktorów tygodnika „Morgenstern". Zginął w trakcie pogromu antyżydowskiego w Wilnie w kwietniu 1919, kiedy to legioniści z Drugiej Dywizji Piechoty Legionów gen. Edwarda Śmigłego-Rydza po zajęciu miasta zdewastowali cmentarze żydowskie i zaatakowali dzielnicę żydowską. Jego ciało przez dwa dni leżało w rynsztoku, aż do zakończenia pogromu. Śmierć A. Wajtera odbiła się szerokim echem w środowisku żydowskim. W 1920 r., staraniem Zalamana Rajzena i Samuela Nigera ukazała się księga pamiątkowa poświęcona zmarłemu pisarzowi pt. *A. Wajter-buch*.

Walentynowicz Antoni ur. 10.11.1873 w Szklaryszkach k. Niemenczyna w powiecie wileńskim, zm. w lipcu 1944; ksiądz katolicki. Nauki początkowe pobierał w rodzinnych stronach, a w szkole średniej uczył się prawdopodobnie w Wilnie, gdzie też wstąpił do Seminarium Duchownego. Święcenia kapłańskie przyjął 11.12.1898 w Wilnie z rąk biskupa Stefana Zwierowicza. Pierwszą placówką jego była Druja, gdzie do 1901 był wikariuszem. Następnie był proboszczem w Zadorożu w dekanacie głębockim (1901-1910), skąd musiał odejść z powodu kłopotów z władzami carskimi. Potem krótko był proboszczem w Sokolanach (1910-1911), następnie w Zdzięciole (1911-1921) oraz w Korycinie (1921-1933). W 1933 przybył do Krypna i tu znalazł się pod urokiem nabożeństwa do Matki Boskiej Krypniańskiej, zwłaszcza w uroczystość Matki Boskiej Siewnej. On to nabożeństwo uporządkował i ubogacił. Opracował i wydał dwie książeczki: *Krypno i kościół krypniański* (Wilno 1935) oraz *Krypniański obraz Najświętszej Maryi Panny „Pocieszenia" łaskami słynący* (Krypno 1938), poprzez które propagował nabożeństwo do Matki Boskiej w Krypnie. Latem 1944, w czasie frontu, ukrywał się razem w wikariuszem na koloniach pod Długołęką. Chroniąc się przed czołgami niemieckimi skierował się w stronę Krypna i tam na polu między tymi miejscowościami zginął trafiony odłamkiem pocisku

artyleryjskiego w głowę. Pochowany został na cmentarzu krypniańskim.

Walicki Wacław, syn Adolfa i Anieli z Matusewiczów, ur. 11.10.1903 w Mińsku Maz., zm. 22.12.1949 w Warszawie (stracony); oficer wywiadu AK w Wilnie. Był nauczycielem. W okresie okupacji niemieckiej działał w ZWZ i AK. W 1944 mianowany oficerem informacyjnym sztabu Inspektoratu „A", następnie Zgrupowania Antoniego Olechnowicza. Na czele delegacji oficerów sztabowych tego Zgrupowania 7.07.1944 udał się na rozmowy z oficerami wkraczającej do Wilna Armii Czerwonej. Został rozbrojony, aresztowany, do maja 1945 przetrzymywany był w więzieniu na Łukiszkach w Wilnie. Po zwolnieniu z więzienia wyjechał do Polski, w październiku 1945 został adiutantem, a w sierpniu 1946 zastępcą komendanta odtwarzanego Wileńskiego Okręgu AK ppłk Antoniego Olechnowicza. Zorganizował własną siatkę konspiracyjną. W 1948 osiedlił się w Szczawnie Zdroju. 1.07.1948 został aresztowany przez UB; 8.09.1949 skazany na karę śmierci. Wyrok wykonano.

Walmik Wincenty, syn Jana i Marianny, ur. ok. 1778 w Kryklach w powiecie szawelskim, zm. 21.08.1836 w Zaniemeniu; ksiądz katolicki, bernardyn. Wstąpił do zakonu bernardynów i wkrótce wyjechał do Wigier. Po pewnym czasie otrzymał zgodę papieża na wystąpienie z zakonu i został księdzem świeckim; do 1818 był wikariuszem w Wigrach, w 1818 wikariuszem w Syntowtach; miał dobry głos, śpiewał basem, dlatego w 1818 zaproszono go do Wilna, gdzie został wikarym przy katedrze; w 1822 został wicekantorem katedry wileńskiej i godność tę pełnił do 1827, kiedy to otrzymał wezwanie na powrót do diecezji augustowskiej, jednakże tam nie wrócił, lecz wyjechał na Żmudź, do Olsiadów (Alsedziai), gdzie mieszkał przy kościele. Następnie wyjechał do Petersburga, gdzie mieszkał 2 lata czyniąc starania o powrót do Wilna. W czerwcu 1830 przyjechał do Wilna, lecz tu go nie zatrudniono, więc musiał powrócić do diecezji augustowskiej, gdzie również nie otrzymał posady w żadnej tamtejszej parafii; jako ksiądz emeryt przemieszkiwał w różnych parafiach augustowskiej diecezji. W Wilnie wydał kilka utworów religijnych w języku litewskim, m.in. *Giesmes nobażnos* (Wilno 1819), *Kantyczkas Żemaytiszku*.

Wałyniec Flehant, ur. w 1878 w Wilejce, zm. 9.10.1941 na Sołowkach w Karelii (ZSRR), białoruski działacz społeczny i polityczny, poseł „Hramady" na sejm II RP. W 1905 i 1917 roku uczestniczył w socjalistycznych rewolucjach na terenie Wilna. Należał do Hramady, działał w Towarzystwie Szkoły Białoruskiej, którego był prezesem. W latach 1928-1930 sprawował mandat posła na sejm RP II kadencji, należał do klubu „Hramady", ściśle współpracował z innymi środowiskami radykalnie lewicowymi, w tym z komunistami. W 1930 aresztowany za działalność antypaństwową, w drodze wymiany więźniów wyjechał w 1932 roku do ZSRR. Aresztowany w Mińsku w 1933 roku, oskarżony i skazany za nacjonalizm białoruski oraz przygotowywanie spisku kontrrewolucyjnego, zesłany do łagru na Wyspy Sołowieckie został zabity w łagrze 9.10.1941.

Wasilewski Tadeusz Ludwik, syn Stefana i Zenaidy z Wołłowiczów, ur. 8 kwietnia 1933 w Wilnie, zm. 9 listopada 2005 w Warszawie; historyk i dyplomata. W 1945 jego rodzina z Wilna przeniosła się do Białegostoku a wkrótce potem do Bydgoszczy. W 1951 ukończył szkołę średnią w Bydgoszczy i rozpoczął studia historyczne na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie uczęszczał na seminarium magisterskie a następnie doktorskie prowadzone przez Aleksandra Gieysztora w Instytucie Historycznym. Z uczelnią tą był związany przez blisko 50 lat pracy naukowo dydaktycznej. W 1955 r. po uzyskaniu stopnia magistra został asystentem w Instytucie

Historycznym Wydziału Historycznego, następnie adiunktem po obronie pracy doktorskiej w dniu 7 grudnia 1963 r., docentem po uzyskaniu tytułu doktora habilitowanego 23 marca 1971 r., profesorem nadzwyczajnym od 1982 r. i profesorem zwyczajnym od 1988 r. Od 1972 r. prowadził seminaria magisterskie i doktorskie, na których powstało kilkaset prac magisterskich i kilkanaście doktorskich. W latach 1972-1983 był kierownikiem Studium Doktoranckiego Wydziału Historycznego UW. Pracował także na dwóch innych uczelniach wyższych: Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie i Mazowieckiej Wyższej Szkole Humanistyczno-Pedagogicznej w Łowiczu. Prowadził prace badawcze w kilku dziedzinach: historii Bizancjum i południowej słowiańszczyzny, historii średniowiecznej Polski, historii Wielkiego Księstwa Litewskiego, nauk pomocniczych historii ze szczególnym uwzględnieniem genealogii i heraldyki. Wynikiem tych badań było opublikowanie w Polsce i zagranicą ponad 400 prac naukowych (książek, artykułów naukowych, wydawnictw źródłowych). W latach 1991-1995 był ambasadorem RP w Bułgarii.

Wasiucionek Piotr, ur. w 1908, zm. w 1978; ksiądz katolicki. Był proboszczem w Kobylniku (Narocz), aresztowany w 1950, po zwolnieniu wrócił do swojej parafii, w 1962 zmuszony do wyjazdu do Polski.

Wawer Pola, z domu Komaj, ur. 1.05.1914 w Trokach, zm. 31.08.1997 w Warszawie; lekarz okulista żydowskiego pochodzenia. Urodziła się w Trokach na Wileńszczyźnie w żydowskiej rodzinie inteligenckiej. Jej ojciec, Don Komaj był inżynierem elektrotechniki i mechaniki, natomiast matka, Maria Komaj z domu Epstein była lekarzem ginekologiem. W 1938 ukończyła okulistykę na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, po czym rozpoczęła pracę na Oddziale Ocznym Szpitala Kolejowego. W 1941 została zwolniona z pracy przez niemieckie okupacyjne władze. Jeszcze przed utworzeniem getta, pierwszy mąż Poli przekonał rodzinę, że muszą wyjechać z Wilna. Wkrótce aresztowało go gestapo i słuch po nim zaginął, ale cała rodzina opuściła miasto. Dzięki pomocy ludzi z różnych środowisk Wilna i Wileńszczyzny przeżyła II wojnę światową. W 1945 wraz z matką – jedyne ocalone z pięcioosobowej rodziny – została przymusowo wysiedlona z ojczystych stron w nowe granice państwowe Polski. Osiadła w Białymstoku i wraz z matką znalazły pracę w miejscowym Komitecie Żydowskim. Następnie przeprowadziła się do Bielska, gdzie zorganizowała i prowadziła przez pięć lat Dom Dziecka Żydowskiego, podlegający i finansowany przez Centralny Komitet Żydów Polskich, później przejęty przez Kuratorium Oświaty i Wychowania w Katowicach. Kiedy w 1950 Dom Dziecka został – z powodu zmniejszenia się liczby wychowanków – zlikwidowany, a reszta dzieci przeniesiona do Krakowa, wróciła do medycyny i przeprowadziła się do Warszawy. W latach 1950-1953 pełniła funkcję zastępcy kierownika Wydziału Zdrowia i Ubezpieczeń Społecznych. W 1953 została zatrudniona w Departamencie Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Zdrowia. W 1958 podjęła praktykę w Szpitalu Miejskim nr 4, a w 1961 uzyskała pierwszy stopień specjalizacji w oftalmologii. Nie zrywając z resortem pełniła jednocześnie funkcję doradcy do spraw organizacji lecznictwa okulistycznego, a następnie asystenta specjalisty krajowego. W 1959 otrzymała dodatkową specjalizację w zakresie organizacji ochrony zdrowia. W 1962 rozpoczęła pracę w Studium Doskonalenia Lekarzy Akademii Medycznej w Warszawie, uzyskując w 1963 drugi stopień specjalizacji w oftalmologii. W 1970 uzyskała tytuł doktora za pracę *Zonunoliza w operacji zaćmy*. W 1990 przeszła na emeryturę. Zmarła w Warszawie. Pochowana jest na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Wawrzecki Józef, żył w XVIII-XIX w.; w 1789 major, wicebrygadier w Brygadzie

Kawalerii Narodowej Litewskiej, uczestniczył w wojnie przeciwko rosyjskiej interwencji 1792. W powstaniu 1794 dowodził brygadą M. K. Ogińskiego – uczestniczył w wyprawie do Kurlandii. W 1812 Napoleon I mianował go inspektorem jazdy litewskiej (nie zdążyła sformować się); później był honorowym kuratorem szkół wileńskich.

Wądołowski Władysław, ur. 6.10.1917 w Briańsku w Rosji, zm. w latach 60-tych XX w.; docent Akademii Medycznej w Gdańsku, chirurg. Ukończył Gimnazjum Zygmunta Augusta w Wilnie, następnie studia medyczne na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, dyplom otrzymał 27.04.1938; po II wojnie światowej był docentem w Akademii Medycznej w Gdańsku.

Weiss Martin Gottfried, ur. 3.06.1905, zm. 29.05.1946; obersturmbannfuhrer SS, zbrodniarz hitlerowski, komendant obozów koncentracyjnych oraz szef oddziału Ypatingasis burys w Wilnie. Pełnił funkcję komendanta obozów, kolejno: Neuengamme (lipiec 1940 – sierpień 1942), Dachau (sierpień 1942 – listopad 1943), równocześnie był dowódcą oddziału tzw. strzelców ponarskich, nadzorował eksterminację Żydów i Polaków w Ponarach pod Wilnem. Pod koniec wojny ponownie znalazł się w Dachau (został także inspektorem całego systemu okolicznych obozów). Weiss był również współodpowiedzialny za śmierć kilku tysięcy ciężko chorych więźniów, skierowanych do Majdanka między grudniem 1943 a styczniem 1944 z obozów z obszaru III Rzeszy. Oprócz tego (w kwietniu 1944) podczas częściowej ewakuacji Majdanka, zginęło wielu więźniów. Po wojnie był głównym oskarżonym w procesie załogi Dachau przed Amerykańskim Trybunałem Wojskowym. Skazany na karę śmierci, został stracony przez powieszenie pod koniec maja 1946.

Wenclik Witold, ur. 21.06.1911 w Białymstoku, zm. 1993 tamże; prawnik, sędzia i adwokat, samorządowiec, w 1945 prezydent Białegostoku, w latach 1945-1952 poseł do Krajowej Rady Narodowej i na Sejm Ustawodawczy. Po ukończeniu liceum im. Zygmunta Augusta w rodzinnym Białymstoku studiował na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego, gdzie związał się w lewicową grupą młodzieży. Jednocześnie był członkiem chrześcijańskiej korporacji akademickiej „Conradia". Do wybuchu II wojny światowej zatrudniony w sądownictwie białostockim. Podczas okupacji sowieckiej praktykował jako adwokat, kształcił się również w Wyższym Instytucie Prawnym w Mińsku. Po włączeniu Białostocczyzny w skład Prus Wschodnich w 1941 pracował jako księgowy w hucie szkła. Po wyzwoleniu Białegostoku spod okupacji niemieckiej w 1944 organizował polską administrację w stolicy Podlasia. Przez krótki okres sprawował urząd prezydenta Białegostoku, później mianowano go wiceprzewodniczącym Wojewódzkiej Rady Narodowej (1945-1950). Zakładał struktury SD na terenie województwa białostockiego. Z ramienia demokratów był posłem do Krajowej Rady Narodowej i Sejmu Ustawodawczego. Po odejściu z aktywnej polityki pracował jako adwokat. Zmarł w 1993. Został pochowany na cmentarzu miejskim przy ul. Wysockiego w Białymstoku.

Wenda Zdzisław, ur. 29.04.1896 w Rzeszowie, zm. 16.05.1941 w Budapeszcie; podpułkownik, działacz polityczny. Od 16.08.1920 do 1.09.1920 i od 21.01.1930 do 7.06.1934 był dowódcą 1 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. W latach 1926-1927 był adiutantem Józefa Piłsudskiego. Od 1936 sprawował urząd oficera do zleceń Edwarda Rydza Śmigłego. W latach 1937-1939 był szefem sztabu Obozu Zjednoczenia Narodowego. W latach 1938-1939 był również posłem i wicemarszałkiem Sejmu V kadencji w II Rzeczypospolitej. Po kampanii wrześniowej internowany w Rumunii, skąd przedostał się na Węgry, tam zmarł.

Werner Jerzy, żył w XIX w.; architekt. W 1848 zbudował kaplicę rodziny Morikonich w Świadościach (Svedasai) na Litwie.

Werstin Eugeniusz, ur. W 1921 w Wilnie, zm. w 2006; pisarz. Do wybuchu wojny mieszkał w Wilnie. W czasie wojny uczestniczył jako partyzant Armii Krajowej w walkach wyzwoleńczych na kresach, był internowany w obozie dla Polaków w Połądze (Palanga) na Litwie i więziony w sowieckim obozie pracy dla polskich żołnierzy w okolicach Kaługi i Riazania. Na początku lat sześćdziesiątych wydał parę książek pod pseudonimem Mateusz Jantar: *Samotne kruki*, *Zmowa*, *Dzieci wdowy*. W grudniu 2005 ukazała się powieść *Szklana Góra* wydana pod prawdziwym nazwiskiem autora; wszystkie te książki dotyczą dziejów Polski kresowej w ubiegłym wieku, jest też autorem trylogii ukazującej historię życia króla Dawida i jego syna Salomona.

Wichert Jan, ur. 2.07.1737 na Białorusi, zm. 1791 w Warszawie; ksiądz katolicki, jezuita, dramaturg. W 1754 wstąpił do zakonu jezuitów; w l. 1756-1758 uczył się w kolegium jezuickim w Słucku; w l. 1758-1760 wykładał retorykę w kolegium w Bobrujsku, w 1763-1765 – w kolegium w Połocku; w 1770-1772 wykładał filozofię i geografię w Collegium Nobilium w Warszawie. Po kasacie zakonu prof. prawa i nauk moralnych w szkołach Komisji Edukacji Narodowej. Od 1790 prałat kustosz inflancki. Zapisał Szkole Głównej Litewskiej bogatą kolekcję historii naturalnej (biologii). Autor tragedii *Teodor*, wystawionej w 1764 w Pińsku; *Miłość ojczyzny albo Temistokles*, wystawionej w 1768 w Bobrujsku oraz *Belizariusz* (Warszawa 1787).

Wieliczko Henryk, pseud. „Lufa", nazwisko konspir. Henryk Myszkowski, syn Bolesława i Jadwigi z Grochowskich, ur. 18.08.1922 w Wilnie, zm. 14.031949 w Lublinie (rozstrzelany); podporucznik AK. Od czerwca 1943 był żołnierzem AK w Obwodzie Postawskim, od września 1943 żołnierz oddziału Wincentego Mroczkowskiego „Zapory" stanowiącego pozostałość rozbitego przez partyzantów sowieckich oddziału por. Antoniego Burzyńskiego „Kmicica", następnie w 1 i 2 plutonie w 1 kompanii szturmowej 5 Brygady AK Z. Szendzielarza „Łupaszki". Uczestnik bitwy z Niemcami 31.01.1944 pod Wodzianami oraz bitwy z partyzantką sowiecką 2.02.1944 pod Radziuszkami. Po rozwiązaniu 5 Brygady Wileńskiej 23.07.1944 pod Porzeczem na Grodzieńszczyźnie przeszedł do grupy ppor. Mieczysława Kitkiewicza „Kitka" przedzierającej się do Puszczy Augustowskiej. Po rozbrojeniu przez Sowietów został skierowany do 6 zapasowego baonu II Armii LWP w Dojlidach pod Białymstokiem, skąd w październiku 1944 zdezerterował, dołączając razem z por. Lechem Leonem Beynarem „Nowiną" (późniejszym Pawłem Jasienicą) i kpr. Zdzisławem Badochą „Żelaznym" do majora Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki" znajdującego się w pobliżu Bielska Podlaskiego. Od kwietnia 1945 początkowo był dowódcą drużyny, a następnie zastępcą dowódcy 4 szwadronu w odtwarzanej na Białostoczyźnie 5 Brygadzie Wileńskiej. Po jej rozwiązaniu 7 listopada 1945 – do grudnia 1945 był bez przydziału, następnie należał do patrolu dywersyjnego brygady odtwarzanej na Pomorzu Gdańskim. Od stycznia 1946 był dowódcą zespołu dywersyjnego brygady, organizator i wykonawca akcji ekspropriacyjnej na wagon pocztowy pod Białogardem 11.01.1946, w wyniku której skonfiskowano ponad 100 tys. złotych. W marcu 1946 organizator przerzutu żołnierzy brygady z Białostocczyzny na Pomorze Gdańskie. Był dowódcą pierwszego patrolu leśnego w Borach Tucholskich. Od połowy kwietnia 1946 zastępca dowódcy oddziału kadrowego w odtwarzanej na Pomorzu brygadzie, od początku maja 1946 dowódca 4. kadrowego szwadronu brygady. Razem z kilkunastoma partyzantami od maja 1946 do marca 1947 operował na rozległym obszarze Borów Tucholskich, Warmii i Mazur i Białostocczyzny, rozbroił kilkanaście

posterunków milicji, stoczył kilka udanych potyczek z grupami operacyjnymi UB, KBW i MO. Od 10.08.1946 do 14.10.1946 ochraniał „Łupaszkę" w trakcie jego powrotu na Białostocczyznę. Po nieudanej próbie skontaktowania się z dwoma pozostałymi szwadronami brygady, operującymi w Borach Tucholskich, w listopadzie 1946 dołączył do działającej na Podlasiu 6 Brygady Wileńskiej. Po przeprowadzonej 23-24.03.1947 demobilizacji 4 szwadronu w 6 Brygadzie pozostawał bez przydziału, początkowo w 3., a następnie w 2 szwadronie. Urlopowany okresowo z powodu śmiertelnej choroby ojca w czerwcu 1948. Aresztowany podczas drogi powrotnej do oddziału na stacji kolejowej w Siedlcach 23.06.1948, w wyniku denuncjacji agenta UB Henryka Karpińskiego „Węgorza", postrzelony w trakcie próby ucieczki. Skazany przez WSR w Lublinie w trybie doraźnym 24.02.1949 na karę śmierci, rozstrzelany 14.03.1949 na Zamku w Lublinie.

Wieliczko Mikołaj, ur. 1726, zm. 1793; architekt. Prawdopodobnie studiował na Uniwersytecie Wileńskim. Zaprojektował i zbudował kolegium jezuickie w Kownie (1761-1768); w l. 1780-1783 rekonstruował kolegium w Krożach na Żmudzi; w 1790 – plebanię przy katedrze kowieńskiej; był też teoretykiem architektury.

Wierszalin NN, żył w XVIII/XIX w.; pułkownik armii rosyjskiej. Tłumił powstanie listopadowe na Wileńszczyźnie; 15 kwietnia 1831 został wysłany z Wilna do opanowanej przez powstańców Oszmiany, na czele ekspedycji karnej (1500 żołnierzy) walczył z małym oddziałem powstańczym – tylną strażą głównego oddziału, który wycofał się do Puszczy Nalibockiej. Rosjanie pod dowództwem pułkownika Wierszalina spalili Oszmianę i dokonali rzezi jej mieszkańców. W kościele dominikańskim zamordowali 500 osób, w tym kobiety, dzieci oraz kapłana sprawującego nabożeństwo.

Wierzbicki Józef, ur. w 1914 w Kijowie, zm.?; docent doktor habilitowany, ekonomista rolny. Po ukończeniu gimnazjum w Wilnie w l. 1933-1938 studiował w Studium Rolniczym przy Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, był członkiem Akademickiego Klubu Włóczęgów. Uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939, działał w konspiracji, był żołnierzem AK w 5. batalionie 77. Pułku Piechoty Armii Krajowej, więziony w obozie pracy w Donbasie. Po powrocie do Polski pracował w rolniczej spółdzielczości handlowej, w Instytucie Melioracji i Użytków Zielonych, następnie w Polskiej Akademii Nauk a w l. 1965-1985 w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Wierzbicki Wiktor, żył w XVI w.; ksiądz katolicki, biskup łucki. W l. 1565-1567 był członkiem kapituły wileńskiej, w 1567 przeniesiony na stanowisko biskupa do Łucka.

Wieżgajłowicz Mikołaj, ur.?, zm. 19.01.1533; ksiądz katolicki, biskup kijowski, biskup żmudzki. Pochodził ze szlachty trockiej, od 1510 w służbie wielkoksiążęcej, kanonik wileński w l. 1511-1520, dziekan wileński 1519, sekretarz wielkoksiążęcy 1524, proboszcz trocki 1526, pleban brzeski w 1511, ejszyski w 1519, remigolski w 1524, biskup kijowski w l. 1525-1531, biskup żmudzki 1531-1533, protonotariusz apostolski 1521, wikariusz generalny i oficjał wileński 1521. Prawdopodobnie był jednym z twórców I statutu Litewskiego z 1529.

Wilczyński Czesław, ur. w 1927, zm. w 1986; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, był proboszczem w Brasławiu.

Wilczyński Franciszek, ur. w 1799 w Jasonach koło Uciany na Litwie, zm. w 1859 tamże; archeolog-amator, krajoznawca. W l. 1817-1819 studiował we Lwowie. W 1836 prowadził badania archeologiczne w guberni

wileńskiej, mińskiej i witebskiej, w l. 1844-1858 badał pilkanie (kurhany) w okolicach Rakiszek i Uciany, także w powiecie oszmiańskim i lepelskim. Zebrał pokaźną kolekcję znalezisk archeologicznych i numizmatyki. W 1847 został czlonkiem Rosyjskiego Towarzystwa Archeologicznego w Petersburgu, współpracował z Wileńską Komisją Archeologiczną. O swoich badaniach publikował artykuły w «Tygodniku Petersburskim» (1836) i w «Zapiskach Sankt-Petersburskogo Archeołogiczesko-Numizmaticzeskogo Obszczestwa» (1850), korespondował z Eustachym Tyszkiewiczem i Józefem Ignacym Kraszewskim.

Wiliski Cyprian, ur.?, zm. 24.03.1594; ksiądz katolicki, dominikanin, biskup sufragan wileński. Ukończył studia teologiczne ze stopniem doktora; w l. 1566-1572 był przeorem klasztoru dominikanów św. Ducha w Wilnie; był znanym kaznodzieją w Wilnie i na Litwie; po śmierci biskupa sufragana Jerzego Albina w 1570 został prekonizowany biskupem tytularnym Methony i koadiutorem wileńskim; w 1581 ponadto- kanonikiem kapituły wileńskiej; w l. 1592-1594 administrował diecezją wileńską.

Wiszniewski Jan Fryderyk, ur. 5/17.05.1829 w guberni witebskiej, zm.?; architekt. Studiował w Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu; w 1852 otrzymał stopień artysty nieklasowego. W l. 1860-1864 mieszkał w Wilnie i kierował restauracją kościoła Misjonarzy Wniebowstąpienia Pańskiego w Wilnie, którego konsekracja odbyła się 8.10.1862.

Wiszniewski January, żył w XVIII w.; architekt, dominikanin. Czynny na Litwie w XVIII w. Rozpoczął budowę klasztoru w Zabiałach-Wołyńcach ukończoną w pierwszej połowie XVIII w.

Wiszniewski Jerzy, ur. 29.01.1908 w Petersburgu, zm. 19.01.1990 w Warszawie; prawnik, profesor zwyczajny, specjalizujący się w prawie finansowym i gospodarczym. Ukończył Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w Wilnie. W 1931 roku został magistrem prawa na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. W 1937 roku rozpoczął pracę adwokata (ukończył też aplikację sądową). Równocześnie kontynuował pracę naukową i w 1936 roku uzyskał tytuł doktora za pracę *Zrzeszenia przemysłowe a kartele.* W 1937 roku przeniósł się do Warszawy i tam dalej kontynuował praktykę adwokacką, jednocześnie wykładając do 1939 roku prawo handlowe na Uniwersytecie w Wilnie. Podczas II wojny światowej pracował początkowo w Komisji Planowania w Kownie, a w 1941 roku przeniósł się do Warszawy, gdzie pracował jako nauczyciel. Po zakończeniu wojny rozpoczął pracę na stanowisku doradcy ministra w Ministerstwie Aprowizacji i Handlu, a w latach 1946-1948 został szefem centrali handlu zagranicznego „Dal". W 1947 roku został zastępcą profesora i kierownikiem Katedry Polityki Ekonomicznej w Akademii Nauk Politycznych. W 1949 roku został kierownikiem Katedry Prawa Gospodarczego w Szkole Głównej Służby Zagranicznej, a w 1950 roku rozpoczął pracę w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa na Uniwersytecie Warszawskim (do 1952 roku). Jednocześnie od 1949 roku był też kierownikiem Katedry Prawa Gospodarczego w Szkole Głównej Planowania i Statystyki. Stanowisko to piastował do 1978 roku, kiedy to przeszedł na emeryturę. W latach 1950-1952 był dziekanem Wydziału Finansów tej uczelni, a w latach 1952-1955 kierownikiem Zespołowej Katedry Finansów. W 1951 roku uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a dziesięć lat później profesora zwyczajnego. W pracy naukowej zajmował się głównie problematyką przedsiębiorstw państwowych. Tej tematyki dotyczyły między innymi jego publikacje książkowe: *Infrastruktura prawna gospodarki narodowej* oraz *Przedsiębiorstwo państwowe. Studium prawne* (1988). Jest też autorem kilku podręczników akademickich, takich jak

Encyklopedia prawa, *Elementy prawa*, *Prawo cywilne* czy *Prawo gospodarcze*.

Witkowski, żył w XVIII/XIX w.; architekt. Prawdopodobnie pochodził z Inflant, w l. 1810-1820 budował dwór w stylu klasycystycznym dla Aleksandra Rudnickiego, sędziego dziśnieńskiego, w Dziedzince koło Drui w d. woj. wileńskim.

Wittenberg Icchak, Vitenbergas Icikas, ur. w 1907 w Wilnie, zm. 16.07.1943 tamże; działacz komunistyczny, komendant Żydowskiej Organizacji Bojowej w Wilnie. Od 1926 do 1939 należał do Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, działał w Wilnie także w ruchu związkowym; w l. 1940-1941 był przewodniczącym Związku Garbarzy; od lipca 1941 w getcie wileńskim. Tu został wybrany na pierwszego komendanta Żydowskiej Organizacji Bojowej, stał się głównym organizatorem przygotowań do zbrojnego oporu w getcie. Po wykryciu żydowsko-polsko-litewskiego ugrupowania komunistycznego Niemcy zażądali wydania Wittenberga. 15.07.1943 został on ujęty przez Niemców podczas spotkania z szefem Żydowskiej Służby Porządkowej, J. Gensem. W drodze do bram getta wileńskiego został odbity. Jednak po przedstawieniu przez Niemców ultimatum w sprawie wydania go, pod groźbą zniszczenia całej dzielnicy żydowskiej i jej mieszkańców, Wittenberg oddał się w ręce okupanta, po czym popełnił samobójstwo.

Wituszka Michał, syn Apanasa, ur. 5.11.1907 w Nieświeżu, zm. 16.04.2006 w Monachium; generał białoruski, kolaborant podczas II wojny światowej, białoruski narodowy i emigracyjny działacz polityczny i wojskowy. Uczęszczał do gimnazjum w Lecku i Wilnie (1930). Studiował na uniwersytecie w Pradze, a następnie w politechnice w Warszawie. Podczas studiów aktywnie angażował się w działalność białoruskich organizacji politycznych i kulturalnych. W latach 1939-1940 pełnił funkcję komendanta milicji w Nieświeżu, który po upadku Polski we wrześniu 1939 znalazł się w granicach Białorusi. Po agresji Niemiec na ZSRR 22 czerwca 1941 w zachodniej części Polesia zorganizował białoruską samoobronę, która współpracowała z ukraińskimi oddziałami Siczy Poleskiej. Następnie współtworzył białoruską policję pomocniczą w Mińsku, zostając zastępcą jej komendanta. W latach 1942-1943 był też organizatorem białoruskiej samoobrony na Smoleńszczyźnie, Brasławszczyźnie i Mohylewszczyźnie. W tym okresie powołał konspiracyjną Białoruską Partię Niepodległościową przygotowywującą antyniemieckie powstanie w celu utworzenia niepodległego państwa białoruskiego. Do jego wybuchu jednak nigdy nie doszło. W 1944 w stopniu majora wstąpił do nowo formowanych oddziałów wojskowych Białoruskiej Obrony Krajowej, podporządkowanej utworzonej 21 grudnia 1943 w Mińsku Białoruskiej Centralnej Radzie. Jednocześnie został oficerem batalionu desantowego „Dalwitz" złożonego z Białorusinów wyszkolonych przez Niemców. W połowie listopada 1944 został z niego wydzielony 30-osobowy oddział dywersyjny, zrzucony na spadochronach na Wileńszczyznę na tyły nacierającej Armii Czerwonej. W 1945 otrzymał on stopień generała od emigracyjnych władz Białoruskiej Republiki Narodowej. Do 1946 organizował i koordynował białoruski ruch partyzancki w zachodniej i centralnej części Białorusi skierowany przeciw Sowietom. Następnie przedostał się na Zachód. Ukrywał się przed KGB w różnych krajach Europy zachodniej.

Wizgird Kazimierz, ur. w 1788 na Żmudzi, zm. 7.01.1861 w Wilnie; ksiądz katolicki, autor utworów religijnych w języku polskim i litewskim. W l. 1804-1808 uczył się w gimnazjum w Telszach, następnie w Seminarium Duchownym w Worniach, skąd został wysłany jako stypendysta do Wyższego Seminarium Duchownego w Wilnie, gdzie studiował w l. 1810-1812, w tymże 1812 otrzymał święcenia kapłańskie

Następnie powrócił do swojej diecezji i w 1813 został wikariuszem w Płungianach (Plungė), stamtąd w 1817 przeniesiono go na stanowisko wikariusza do Ławkowa (Laukuva); w 1819 wyjechał do Wilna, gdzie na uniwersytecie uzyskał stopień magistra teologii; od 1820 był księdzem w kościele św. Jana w Wilnie; w 1827 był wikariuszem w Korcianach (Kartena) na Żmudzi, a od 1831 – proboszczem w Ejragole (Ariogala). W 1849 wstąpił do zakonu dominikanów w Datnowie, gdzie przebywał do 1853, w l. 1854-1855 mieszkał w klasztorze w Kołajniach (Kolainiai), w 1856 wyjechał do Wilna, gdzie zamieszkał w klasztorze bernardynów, tam zmarł. Wydawał w języku litewskim i polskim literaturę religijną, m.in. *Biblija del wajku lenkiszkai ir lietuwiszkai par K.K. Wizgirda* (Wilno 1823), *Wiadomość o niektórych świętych* (1847).

Włodarzyk Józef, żył w XX w.; kapitan piechoty. W Korpusie Ochrony Pogranicza służył od 1935. Do mobilizacji we wrześniu 1939 był dowódcą kompanii ckm baonu KOP „Niemenczyn"na Wileńszczyźnie. Przydział mobilizacyjny nieznany.

Włoszek Stanisław, ur. ok. 1554 w Juchnowie na Podlasiu, zm. 20.05.1621 w Warszawie; jezuita, rektor Akademii Wileńskiej. Do zakonu wstąpił w 1573. Był rektorem w Połocku 1585-1589, superiorem w Warszawie 1598-1603 i 1611-1614, rektorem Akademii Wileńskiej 1609-1611.

Wochanka Maurycy Bolesław, ur. w 1907, zm. w 1940 w Katyniu; kapitan piechoty. W Korpusie Ochrony Pogranicza służył od 1938. Do mobilizacji we wrześniu 1939 był dowódcą kompanii odwodowej baonu KOP „Troki". We wrześniu 1939 był dowódcą 1 kompanii granicznej „Rudziczki" baonu „Troki" na Wileńszczyźnie. Dostał się do niewoli sowieckiej, więziony w obozie w Kozielsku, zamordowany przez NKWD.

Wojciechowski Adam, ur. w 1902, zm. w 1973; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, był proboszczem w Gudohajach k. Ostrowca.

Wojciechowski Franciszek, ur. w 1826 na Wileńszczyźnie, zm. 31.12.1901 w Szczuczynie (Białoruś); ksiądz katolicki, działacz oświatowy. Ukończył Seminarium Duchowne w Wilnie; w l. 1861-1865 był księdzem w Olkienikach (Valkininkai), później w parafiach Grodzieńszczyzny. Opracował i wydał elementarz w narzeczu dzukijskim *Leventorius lenkiškai-lietuviškas* (1862).

Wojciechowski F., notowany w l. 20-30-tych XX w.; architekt. Posiadał biuro budowlane przy ul. Ostrobramskiej 19 w Wilnie.

Wojdatt Olgierd Leonard, żył w XX w.; major piechoty. W Korpusie Ochrony Pogranicza służył od 1935. Do mobilizacji we wrześniu 1939 był dowódcą 3 kompanii granicznej „Gduli" baonu KOP „Niemenczyn". We wrześniu 1939 był dowódcą II baonu 133 pułku piechoty rezerwy 33 Dywizji Piechoty rezerwy.

Wojna (Woyna) Antoni Józef, ur.?, zm. przed 4.07.1747; ksiądz katolicki. W 1724 został kanonikiem wileńskim, w l. 1730-1740 był pisarzem Wielkiego Księstwa Litewskiego; prepozytem trockim – od 1736; sekretarzem duchownym WKL – od 1740.

Wojniłłowicz Mikołaj, żył w XVIII/XIX; generał-adiutant buławy wielkiej litewskiej. Wielmoża litewski, członek znanego klanu ziemian z Wileńszczyzny. Służył w 4 Regimencie Pieszym Litewskim – kapitan od 1780, podpułkownik od 1791, w 1792 walczył przeciwko agresji rosyjskiej, ale pozostał w służbie targowiczan i w 1793 Szymon Kossakowski mianował go swoim generałem-adiutantem. W insurekcji nie uczestniczył, ale i nie poniósł konsekwencji za wysługiwanie się targowiczanom.

Wojniusz Henryk, ur. w 1890, zm. w 1958 w Ostrowcu; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; do 1946 był proboszczem w Kiemieliszkach powiatu święciańskiego, następnie proboszcz i dziekan w Ostrowcu, gdzie zmarł i został pochowany.

Wojtanka Wiktor, ur. 6.11.1912 r. w folwarku Maczulnia w pow. Nowogródzkim w rodzinie prawosławnego duchownego, zm. 25.04.1972 w USA; lekarz, działacz społeczny, duchowny. Gimnazjum ukończył w Baranowiczach w 1931 r. Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana Batorego, był członkiem Białoruskiego Związku Akademickiego. W czasie okupacji niemieckiej był burmistrzem Baranowicz, założycielem szkoły medycznej w Baranowiczach. Po wojnie mieszkał w USA. W 1969 został (po śmierci ojca) duchownym Białoruskiej Autokefalicznej Cerkwi Prawosławnej, był aktywnym działaczem społecznym w USA.

Wojtkiewicz Adam, ur. 6.02.1796, zm. 4.01. 1870; ksiądz katolicki, biskup miński. Kształcił się w Traszkunach na Litwie i w Wilnie. Po święceniach w 1819 był wikariuszem w Wilnie i Szenbergu w Kurlandii, proboszczem w Poswolu (Pasvalys) na Litwie, w 1845 został kanonikiem mohylewskim, następnie w 1849 – rektorem seminarium duchownego w Mińsku. 18.03.1852 prekonizowany biskupem mińskim, sakrę biskupią przyjął 23.01.1853 w Petersburgu. Podczas represji popowstaniowych 27.07.1869 diecezja została zniesiona przez władze carskie i włączona do biskupstwa wileńskiego, jej biskup zaś rezydował w Wilnie.

Wojtkiewicz Leon ps. Wojta, ur. 31.1909 w Wilnie, zm. w 1943 na terenie Niemiec; polski lekkoatleta, który specjalizował się w wielobojach. Jedenaście razy stawał na podium mistrzostw Polski seniorów zdobywając jeden złoty medal (rzut oszczepem – 1936), jeden srebrny (dziesięciobój – 1933) oraz aż dziewięć brązowych (rzut oszczepem – 1934; pięciobój 1929, 1930, 1931, 1933 i 1934; dziesięciobój 1930, 1931 i 1934). Reprezentował Polskę w meczu międzypaństwowym przeciwko Węgrom i Belgom w 1936 roku zajmując trzecią lokatę wśród oszczepników. Absolwent warszawskiego Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego. W 1934 roku pracował jako instruktor wychowania fizycznego w Wilnie. Uczestnik kampanii wrześniowej. Wiosną 1942 został aresztowany w Wilnie i wywieziony na roboty przymusowe prawdopodobnie do Nadrenii. Prawdopodobnie zginął w 1943 roku, a w 1957 został uznany za zaginionego z datą 31 grudnia 1946 roku.

Wojtkiewicz Władysław, syn Michała, ur. 26.11.1883 w Wilnie, zamordowany wiosną 1940 w Charkowie; pułkownik piechoty Wojska Polskiego. W latach 1904-1914 pełnił zawodową służbę wojskową w Armii Imperium Rosyjskiego. W 1909, w stopniu porucznika, służył w 105 Orenburskim Pułku Piechoty 27 DP w Wilnie. W 1914 dostał się do niewoli niemieckiej i przebywał w niej do końca I wojny światowej. W 1919 został przyjęty do Wojska Polskiego i przydzielony do Wileńskiego Pułku Strzelców (od 1922 nosił nazwę: 85 Pułk Strzelców Wileńskich). W szeregach tego oddziału, jako dowódca II batalionu, walczył na wojnie z bolszewikami. 15 lipca 1920 został zatwierdzony w stopniu majora w piechocie z dniem 1 kwietnia 1920, w grupie „byłych Korpusów Wschodnich i byłej armii rosyjskiej". Następnie pełnił służbę w Baonie Wartowniczym Nr 9, 79 Pułku Piechoty w Słonimie oraz jako komendant Szkoły Podchorążych Okręgu Korpusu Nr IX. W lipcu 1922 został przeniesiony z 84 Pułku Piechoty w Pińsku na stanowisko zastępcy dowódcy 81 Pułku Piechoty w Grodnie. W latach 1923-1924 pełnił obowiązki dowódcy, a później został zatwierdzony na stanowisku dowódcy 81 Pułku Piechoty. 3 maja 1922 został zweryfikowany w stopniu podpułkownika ze starszeństwem od 1 czerwca 1919 i 122. lokatą

w korpusie oficerów piechoty, a 3 maja 1926 został awansowany na pułkownika ze starszeństwem od 1 lipca 1925 i 8. lokatą w korpusie oficerów piechoty. W marcu 1929 zdał dowództwo jednostki ppłk. dypl. Stanisławowi Maczkowi i objął obowiązki członka Oficerskiego Trybunału Orzekającego. Z dniem 30 listopada 1933 został przeniesiony w stan spoczynku. W czasie kampanii wrześniowej 1939 dostał się do sowieckiej niewoli. Przebywał w obozie w Starobielsku. Wiosną 1940 został zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Charkowie i pogrzebany w Piatichatkach. Od 17 czerwca 2000 spoczywa na Cmentarzu Ofiar Totalitaryzmu w Charkowie. Postanowieniem nr 112-48-07 Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego z dnia 5 października 2007 został mianowany pośmiertnie do stopnia generała brygady.

Wolan Stefan Bogusław, h. Lis, ur. w 1712, zm. w 1784; generał-adiutant buławy wielkiej koronnej. Służył w wojsku litewskim; w 1750 podpułkownik, w 1757 uzyskał patent generała, ale bliższych danych o jego działalności militarnej brak. Bardziej znany jest ze swojej działalności społecznej w gminie kalwińskiej na terenie Wilna, gdzie m.in. był kuratorem dystryktu.

Wołągiewicz Fabian, ur. w 1908, zm. w kwietniu 1940 w Katyniu; oficer WP. W latach 30-tych służył w Wilnie.

Wołągiewicz Ryszard, syn Fabiana, ur. 19.06. 1933 w Wilnie, zm. 14.01.1994 w Szczecinie; archeolog. Był synem Fabiana Wołągiewicza, rozstrzelanego w lesie katyńskim. Sam wraz z matką i bratem został w czerwcu 1940 zesłany do Republiki Komi. W powojenne i okrojone granice Polski powrócił dopiero w 1946 roku, zamieszkał w Choszcznie i tam ukończył szkołę średnią. W latach 1952-1956 studiował archeologię na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 1958 został zatrudniony w Dziale Archeologii Muzeum Pomorza Zachodniego (późniejszego Muzeum Narodowego) w Szczecinie. Od 1980 roku był kierownikiem tego działu. Większość jego prac naukowych poświęcona była archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego epoki żelaza. W 1993 roku uzyskał tytuł doktorski na podstawie pracy *Ceramika kultury wielbarskiej między Bałtykiem a Morzem Czarnym.*

Wołczacki Walenty, ur. w 1740?, zm. 12.1810; ksiądz katolicki, dominikanin, biskup pomocniczy wileński. W 1761 był kierownikiem szkoły dominikańskiej w Orszy; studia filozoficzne i teologiczne ukończył w Grodnie i Zabiałach; w 1766 otrzymał święcenia kapłańskie; w 1774 papież Klemens XIV prekonizował go biskupem tytularnym Tamassensis; w 1786 został koadiutorem biskupa M. Chomińskiego w Wilnie. Pochowany w krypcie kościoła w Suderwie pod Wilnem.

Wołkonskij Dmitrij Aleksandrowicz, książę, ur.?, zm. 13.06.1838 w Wilnie; generał-major armii rosyjskiej. Pochowany na cmentarzu prawosławnym na Lipówce w Wilnie.

Wołkow Iwan, ur. w 1879 w Bułowiszkach pow. brasławski, zm. w 1965; duchowny starowierski, nastawnik. Od 1922 duchowny w parafii starowierskiej; w 1932 ukończył kursy duchownych starowierskich w Wilnie.

Wołłowicz Andrzej, ur. w 1750, zm. 9.03.1822; ksiądz katolicki, biskup kaliski. Studiował w Warszawie i w Rzymie, pełnił wiele stanowisk w Kościele na terenie WKL; był referendarzem duchownym WKL w Wilnie w l. 1791-1794; w 1818 został biskupem kaliskim.

Wołłowicz Wincenty Piotr, ur. 6.10.1671, zm. 9.11.1737; ksiądz katolicki, jezuita. Ukończył studia filozoficzne, zajmował wiele stanowisk; w 1709 został referendarzem WKL; był dwa razy żonaty, wychował 6 synów i cztery córki; po śmierci drugiej żony w październiku 1727 wstąpił do zakonu jezuitów w Wilnie, w 1728 otrzymał święcenia kapłańskie.

Wołłowicz Wincenty Stanisław, ur.?, zm. 24.08.1698; ksiądz katolicki. Był prałatem żmudzkim, kanonikiem wileńskim, od 18.05.1679 do 30.01.1680 pełnił obowiązki administratora diecezji wileńskiej, później był administratorem diecezji żmudzkiej.

Wołodkowicz Henryk Witold Jan, ur. 1766, zm. w 1825; generał dywizji armii francuskiej i Księstwa Warszawskiego. Urodzony na Litwie w możnej rodzinie ziemiańskiej, służył w wojsku litewskim i wziął chlubny udział w insurekcji kościuszkowskiej 1794; po jej upadku wyjechał do Francji i w 1796 wstąpił do służby francuskiej walczył w kampaniach włoskich i wypełniał tajne zadania specjalne. Radykał-republikanin, nieufny wobec Napoleona Bonapartego, zwalczał generała J.H. Dąbrowskiego i Legiony Polskie. W 1799 generał z awansu francuskiego odznaczył się pod Marengo i na polach innych bitew. W 1806-1807 jako dowódca 2 Legii Północnej, złożonej w większości z Polaków, odbył kampanię pruską na Pomorzu i zastępował chorego gen. J.H. Dąbrowskiego dowodząc Dywizją Piechoty podczas walk o Gdańsk. Późniejszą jego działalność otacza tajemnica; zyskał opinię asa wywiadu i śmiałego dowódcy jazdy. W 1812 wziął udział w wyprawie na Moskwę, odznaczył się brawurą, ale dostał się do niewoli; zesłany na Syberię. Uwolniony w 1824 wszczął zabiegi o odzyskanie skonfiskowanych przez carat włości na Litwie, w trakcie tych zabiegów zmarł w Petersburgu. Uhonorowany inskrypcją na Łuku Triumfalnym w Paryżu z powodu wybitnych zasług dla Francji.

Wołodkowicz Józef, ur. w 1761, zm. w 1807; generał-adiutant buławy wielkiej litewskiej. Ziemianin z Litwy, deputat na Trybunał Litewski, w 1807 był marszałkiem szlachty mińskiej. O służbie wojskowej przekazów brak.

Wołodźko Franciszek, ur. w 1868, zm. 11. 01.1948 w Wilnie; ksiądz katolicki. Prałat Kapituły Wileńskiej i długoletni proboszcz w Ostrej Bramie. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Wołodźko Józef (Juozas Volodzka), ur. w 1763, zm. w 1829; doktor filozofii. W l. 1828-1829 był pierwszym cenzorem książek litewskich w cenzurze m. Wilna. Pochodził z zagrodowej szlachty ze Żmudzi. Po ukończeniu gimnazjum w Krożach kształcił się w Szkole Głównej Litewskiej w Wilnie. Pod koniec życia poświęcił się pracy w Wileńskim Towarzystwie Dobroczynności.

Wołonsewicz S., żył w XIX/XX w.; inżynier budowlany. Działał w Wilnie, m.in. w 1907 wybudował willę na Zwierzyńcu przy ulicy Witoldowej 18/2.

Wołożyner Chaim ben Icchak zob. Chaim ben Icchak.

Wołożyner Icchak ben Chaim, syn Chaima Wołożynera, ur? w Wołożynie, zm. w 1849 w Iwieńcu; rabin, pedagog. Po śmierci ojca był rabinem w Wołożynie; kierował jesziwą wołożyńską nawet w 1824, kiedy władze rosyjskie oficjalnie ją zamknęły; walczył o zachowanie szkół rabinackich w imperium rosyjskim.

Wołudzki Mieczysław, ur. 15.01.1920 r. w Wilnie, zm. 11.07.2008 w Głownie; harcmistrz Związku Harcerstwa Polskiego. Organizator i pierwszy komendant Hufca ZHP w Głownie. Był także założycielem i pierwszym dyrektorem Państwowego Domu Dziecka w Głownie. Jako żołnierz Armii Krajowej (ps. Ikar) był uczestnikiem akcji „Burza". Był członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. W 2003 Rada Miasta Głowno nadała mu tytuł Zasłużonego Obywatela Miasta Głowna. Był także Honorowym Komendantem Hufca ZHP w Głownie. 11 lipca 2008 roku zmarł we własnym domu w Głownie, najprawdopodobniej w czasie snu.

Worobiejczyk Mojżesz, zob.: Ver Moï.

Woroniecki Jakub, ur.?, zm. w 1598; ksiądz katolicki, sekretarz królewski. W 1568 był dworzaninem Zygmunta Augusta i sekretarzem królewskim; w 1570 został proboszczem parafii w Gieranonach, następnie proboszczem w Kownie; od 1594 – proboszcz w Kiejdanach; w 1578 Zygmunt August wyznaczył go na biskupa żmudzkiego, a w 1585 Stefan Batory – na biskupa kijowskiego, jednakże w obu wypadkach nie został zatwierdzony przez papieża.

Woysznarowicz Kazimierz Jan, ur.?, zm. 1680 w Wilnie; pamiętnikarz, pisarz religijny, kaznodzieja, ksiądz. Pochodził ze szlachty osiadłej w powiecie oszmiańskim. Większą część życia spędził w Wilnie, począwszy od studiów w Akademii Wileńskiej przed 1644; w ostatnich latach jako kanonik wileński. Wyjeżdżał kilkakrotnie za granicę, m.in. do Rzymu, następnie w l. 1667-1669 towarzyszył ks. A. Zasławskiemu w jego podróży przez Niemcy, Holandię, Francję, Włochy. Plonem tej wyprawy są listy do ks. Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła oraz regularny diariusz (rękopis w Bibliotece Narodowej). Dziennik zawiera wiele ciekawych obserwacji z podróży, a równocześnie ukazuje proces kształtowania się zbiorów kazań, wydanych w oficynach zagranicznych: *Dom mądrości*...(Antwerpia 1667), *Arsenał miłosierdzia*... (Paryż 1668).

Wróblewski Augustyn herbu Ślepowron, syn Eustachego i Emilii z Beniowskich, brat Tadeusza; ur. 20.07.1866 roku w Wilnie, zm. po 1913; – polski chemik i biochemik, autor przełomowych prac w zakresie fermentacji drożdżowej, teoretyk i propagator anarchizmu, działacz organizacji socjalistycznych, działacz społeczny, publicysta, docent na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Ukończył szkołę realną w oddziale chemicznym w Wilnie, po czym rozpoczął w 1884 roku studia w Instytucie Technologicznym w Petersburgu, skąd, relegowany za działalność polityczną w duchu socjalizmu, przeniósł się na politechnikę ryską. Włączywszy się tam w działalność II Proletariatu, ponownie został usunięty z uczelni, a następnie wcielony do karnego batalionu stacjonującego w Taszkiencie. Po zwolnieniu z wojska podjął studia w Szwajcarii w Bernie i Zurychu, które ukończył w 1894 roku doktoratem z biochemii. W tym samym roku uzyskał asystenturę na Uniwersytecie Jagiellońskim, a w roku 1901 po przeprowadzeniu habilitacji objął stanowisko docenta. Jego kariera naukowa została przekreślona, kiedy rok później został niesłusznie uznany za paranoika i umieszczony w zakładach leczniczych – w krakowskim szpitalu św. Łazarza, a następnie w Tworkach. Po opuszczeniu w 1903 roku szpitala wyjechał do Szwajcarii i Wiednia, poddając się na własne życzenie badaniom psychiatrycznym, które potwierdziły, że jest umysłowo zdrowy. Z pomocą adwokata i posła socjalistycznego Zygmunta Marka, uzyskał w listopadzie 1904 roku sądowy werdykt potwierdzający jego pełne zdrowie psychiczne i znoszący ubezwłasnowolnienie. Pomimo korzystnego orzeczenia, nie uzyskał zgody na powrót na uczelnię, w efekcie czego poświęcił się głównie pracy społecznej i publicystycznej. W 1902 roku Wincenty Lutosławski założył stowarzyszenie „Eleuteria", szerzące zupełną wstrzemięźliwość od alkoholu, w działalność którego silnie zaangażował się, a po niedługim czasie przejął nad nim kierownictwo, Wróblewski. W 1905 roku rozpoczął on wydawanie kilku pism propagujących abstynencję, wartości etyczne i racjonalizm – „Przyszłość", traktowaną zrazu jako organ „Eleuterii", „Przyszłość dla Ludu" i „Czystość" (z początku jako dodatek do „Nowego Słowa"), a dwa lata później ukazała się pierwsza jego praca publicystyczna – adresowana do chłopstwa, ilustrowana broszura *Oszukaniec – Alkohol*. W tym też czasie prowadził w Kongresówce i w Galicji odczyty na tematy etyczne i antyalkoholowe, z pojedynczymi prelekcjami jeździł również do Finlandii,

Petersburga i Wiednia. W okresie rewolucji 1905 roku prowadził też w Królestwie odczyty nawołujące do bojkotu służby wojskowej, co przypłacił karą aresztu i grzywny. Około roku 1911 Wróblewski przeszedł ewolucję światopoglądową i z socjalisty, jakim był dotychczas, stał się rzecznikiem anarchizmu i syndykalizmu. Doprowadził do powstania w Krakowie kilku kółek anarchistycznych, a z początkiem 1912 roku rozpoczął tamże edycję wolnomyślicielskiego „Przyrodniczego Poglądu na Świat i Życie" oraz anarchistycznej „Sprawy Robotniczej". Działalność polityczna Wróblewskiego spotkała się z ostrą reakcją władz galicyjskich, cenzura konfiskowała numer za numerem obu pism, a on sam został na kilka tygodni aresztowany. Uwolniony za kaucją, a następnie uniewinniony przez sąd od zarzutu obrazy majestatu, wyjechał latem 1913 roku do Paryża. Tam przeżył załamanie nerwowe i został umieszczony w jednym z paryskich szpitali. Dalsze jego losy, data i miejsce jego śmierci są nieznane.

Wróblewski Franciszek, ur. 26.03.1789 w Pucilkach, w powiecie sokólskim, zm. 28.04.1857 w Wilnie; generał-major armii rosyjskiej, doktor medycyny. Kształcił się w Wilnie i w 1809 rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie Wileńskim, przerwane 1812 wkroczeniem armii Napoleona I. Powołany do służby rosyjskiej pełnił ją na froncie jako lekarz mimo braku formalnych kwalifikacji. Dopiero 1815 uzyskał dyplom doktora medycyny i pracował w szpitalu w Wilnie. W 1840 wziął dymisję z wojska w randze generała (rzeczywistego radcy stanu) i zasłynął jako wybitny terapeuta nadal w Wilnie. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Wróblewski Walery Antoni, ur. 5.12.1836 w Żołudku w d. powiecie lidzkim, zm. 5.08. 1908 w Quarville, w departamencie Loary we Francji; generał Komuny Paryskiej. Kształcił się w Instytucie Szlacheckim w Wilnie i w Instytucie Leśnym w Krakowie, potem pracował jako instruktor szkółki leśnej w Sokółce. Od 1861 związany z organizacją „czerwonych". Po wybuchu powstania 1863 został szefem sztabu naczelnika wojennego woj. grodzieńskiego w stopniu kapitana. W sierpniu 1863 został podpułkownikiem i na miejsce płk. O. Duchnińskiego naczelnikiem tego województwa. Przeprowadził wiele akcji partyzanckich w Białostockiem i Lubelskiem. W styczniu 1864 wyznaczony przez gen. R. Traugutta na dowódcę korpusu, ale ciężko ranny pod Rutką Korybutową nie objął funkcji. Uratowany przez miejscowego chłopa, przy pomocy B. Skłodowskiej (krewnej Marii, późniejszej Curie), wiosną 1864 dostał się do zaboru austriackiego i następnie do Paryża. Pracował tam jako zecer, studiował w Wyższej Szkole Wojskowej i działał w polskich organizacjach niepodległościowych – w l. 1866-1870 członek kierownictwa Zjednoczenia Emigracji Polskiej w Paryżu. Po wybuchu powstania Komuny Paryskiej włączył się do walk: generał od kwietnia 1871; dowódca obrony prawego brzegu Sekwany. Po upadku Komuny – zaocznie skazany przez wersalczyków na śmierć – wyjechał do Londynu gdzie został sekretarzem Rady Generalnej I Międzynarodówki i delegatem polskim na jej kongresach; w 1872 współzałożyciel Związku Ludu Polskiego w Londynie i członek jego Komitetu; kontaktował się z przywódcami międzynarodowego ruchu robotniczego; od 1878 członek Genewskiego Instytutu Narodowego; w 1895 zgłosił akces do Związku Zagranicznego Socjalistów Polskich w Paryżu. Pochowany na cmentarzu Père Lachaise w Paryżu.

Wróblowa Wacława, ur. 5.03.1905 w Czajach, zm.?; doktor habilitowana medycyny. Od dzieciństwa mieszkała w Wilnie, gdzie ukończyła gimnazjum im. E. Orzeszkowej, następnie studiowała medycynę na Uniwersytecie Stefana Batorego, dyplom uzyskała w 1926; na USB była młodszym asystentem,

następnie st. asystentem w I Klinice Chorób Wewnętrznych, a w czasie wojny pracowała w Szpitalu Chorób Zakaźnych w Wilnie. W 1945 roku wyjechała do Gdańska i od 1945 do 1970 pracowała w I Klinice Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej, gdzie uzyskała stopień doktora nauk medycznych, następnie doktora habilitowanego, od 1990 przebywała w USA u syna lekarza.

Wyganowski Florian, ur. 1854, zm. 1905?; architekt. Ukończył Politechnikę Ryską, mieszkał w Rydze; jako architekt działał przeważnie na Litwie i na Ziemi Wileńskiej: wykonał projekt rekonstrukcji katedry kowieńskiej; w l. 1893-1894 zaprojektował kaplicę w katedrze kowieńskiej, ponadto zbudował kościoły: w Joswajniach w powiecie kiejdańskim (1898-1903), w Niemenku koło Rakiszek (1898-1911), w Nowym Mieście koło Poniewieża (1899-1908), w Olkowiczach koło Wilejki (dziś Białoruś) (1901-1905), w Pobrzeziu koło Birż (1902-1910), w Komajach koło Rakiszek (1903-1909), w Kamionce koło Szczuczyna (dziś Białoruś) (1903-1907). Budowle sakralne Wyganowskiego odznaczają się głównie historyzmem, modnym stylem architektonicznym w drugiej połowie XIX w.

Wyganowski Lucjan, ur. 1809, zm. 1886 we Francji; architekt. Ukończył kurs architektury pod kierunkiem Józefa Karola Podczaszyńskiego na Uniwersytecie Wileńskim. Uczestniczył w powstaniu 1831 na Litwie. Po upadku powstania emigrował do Francji i tam z J.B. Lassus'em (1807-1857) i później z E. Viollet de Duc'em restaurował średniowieczne kościoły i zamki; zaprojektował we Francji około 10 nowych kościołów.

Wysiadłowski Stanisław, ur. w 1904, zm. w 1965; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; był proboszczem w Konstantynowie koło Świra.

Z Ż

Zabiełło Antoni, ur.?, zm. w 1776; generał wojsk litewskich. Magnat z Litwy, ojciec Józefa; i Michała. Sprawował różne funkcje – od 1759 marszałek szlachty, w l. 1761-1775 łowczy wielki litewski. Patent generała uzyskał (kupił?); o działalności wojskowej brak przekazów.

Zabiełło Ignacy, ur. w 1745 w okolicy Kowna, zm. po 1805; generał wojsk litewskich. Pełnił różne funkcje społeczne na Litwie, m.in. był marszałkiem szlachty kowieńskiej. Patent generała uzyskał w 1779, ale nic nie wiadomo czy służył w wojsku.

Zabiełło Józef, ur. w 1736, zm. w 1796; generał wojsk litewskich. Magnat z Litwy; szambelan królewski; patent generała uzyskał w 1764 – nic poza tym o nim nie wiadomo.

Zabiełło Józef, h. Topór, ur.?, zm. 9.05.1794 w Warszawie; generał-lejtnant wojsk litewskich, hetman polny litewski od 1793, łowczy wielki litewski od 1775; od 1782 konsyliarz Rady Nieustającej, poseł żmudzki na Sejm Czteroletni. Szef regimentu konnego w brygadzie L. Trokina w 1792 wziął udział w wojnie przeciwko Rosji pod rozkazami brata Michała. „Improwizowany generał-major", wykazał całkowitą nieudolność i brak elementarnej wiedzy wojskowej, a nawet podejrzewany był o zdradę. Po zwycięstwie targowiczan natychmiast do nich przystąpił, awansował na generała-lejtnanta i został wicemarszałkiem Konfederacji Generalnej Litewskiej. Na żądanie ambasadora Rosji J. Sieversa w 1793 awansował na marszałka konfederacji, hetmana polnego litewskiego, członka wskrzeszonej Rady Nieustającej i posła na sejm rozbiorowy w Grodnie. Realizował opracowany przez hetmana Sz. Kossakowskiego program likwidacji wojska litewskiego, redukował jego jednostki, bądź wcielał je do armii rosyjskiej. Pobierał stałą pensję od Rosjan. Znienawidzony ze serwilizm i zdradę, po wybuchu insurekcji 1794 został za zdradę kraju skazany przez sąd kryminalny i powieszony publicznie na Rynku Starego Miasta w Warszawie 9 maja 1794.

Zabiełło Michał, syn Antoniego, ur. ok. 1760, zm. w 1816 w Cieplicach Czeskich; generał-lejtnant wojsk litewskich. Był bratem zdrajcy Józefa, służył w wojsku francuskim i na apel Stanisława Augusta w 1789 przeszedł do Wojska Polskiego. Dzięki koneksjom, protekcjom, doskonałej aparycji i wyrobieniu towarzyskiemu od razu został generałem-lejtnantem i dowódcą 2 Dywizji Litewskiej oraz posłem inflanckim na Sejm Wielki. Reprezentował tam kierunek reform politycznych i społecznych i zdobył dużą popularność. W wojnie 1792 z Rosją objął po gen. J. Judyckim naczelne dowództwo wojsk litewskich, ale podobnie jak i poprzednik wykazał całkowitą bezradność i ignorancję w sztuce dowodzenia. Poniósł klęskę i po złożeniu z funkcji wyjechał do Wiednia, gdzie na hulankach tracił zdrowie i majątek. Po wybuchu w Polsce insurekcji 1794 osadzony w twierdzy Josephstadt – uwolniony w 1795 mieszkał pod nadzorem policyjnym w Pradze Czeskiej. Zm. w nędzy w Cieplicach Czeskich. Był koneserem i kolekcjonerem dzieł sztuki.

Zabiełło Szymon, ur.?, zm. w 1793; generał-major wojsk litewskich. Członek możnego magnackiego rodu z Litwy, służył w kawalerii narodowej litewskiej i doszedł do stanowiska

dowódcy 1 Brygady Kawalerii Narodowej. Później kupił patent generał. Od 1787 ostatni kasztelan miński.

Zabiełło Szymon, ur. w 1750, zm. w 1821; generał-lejtnant wojsk litewskich. Stryjeczny brat Michała i targowiczanina Józefa. Magnat litewski z okolic Kowna. Ukończył Akademię Wojskową w Luneville i służył w armii francuskiej. W 1787 razem z bratem Michałem przeszedł do Wojsk Polskich i od razu został generałem lejtnantem na stanowisku dowódcy 1 Dywizji Litewskiej. W 1792 walczył z interwencją rosyjską. Stoczył zaciętą ale przegraną bitwę pod Brześciem Litewskim. Mimo dzielności osobistej okazał się ignorantem w sztuce dowodzenia na polu walki w warunkach narzuconych przez silniejszego i profesjonalnie dowodzonego nieprzyjaciela. Po kapitulacji króla próbował organizować partyzantkę na tyłach wroga, ale zrezygnował wobec jego przewagi. Posłował potem na Sejm rozbiorowy w Grodnie. Należał do patriotycznej opozycji. Później utrzymywał kontakty ze sprzymierzeniem insurekcyjnym w Wilnie, ale był też członkiem wskrzeszonej przez targowiczan Rady Nieustającej. Po wybuchu insurekcji w Wilnie przystąpił do niej i czasowo pełnił funkcję adiutanta generała Jakuba Jasińskiego. Po upadku powstania na Litwie wycofał się z życia publicznego.

Zabłocki Bernard, ur. 1.01.1907 w Nowogródku, zm. 3.03.2002 w Kolumbii; chemik mikrobiolog i immunolog, profesor Uniwersytetu Łódzkiego. Ukończył studia chemiczne na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, a następnie medycynę w Warszawie. Organizator i kierownik Zakładu Bakteriologii, późniejszej Katedry Mikrobiologii, dyrektor Instytutu Mikrobiologii UŁ. Profesor UŁ w latach 1946-1977, prorektor UŁ w latach 1951-1965. Członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, przewodniczący Komitetu Immunologii PAN – Wydz. VI. Członek wielu polskich towarzystw naukowych oraz Komisji Edukacji w Międzynarodowej Unii Towarzystw Immunologicznych. Od 1950 profesor UŁ. Od 1965 członek PAN. 1934 wyizolował endotoksynę pałeczki duru brzusznego i podał jej strukturę chemiczną. Główne publikacje: *Bakterie i wirusy chorobotwórcze człowieka* (1966), *Podstawy współczesnej immunologii* (1973).

Zabłudowski Bolesław, ur. 19.04.1907 w Dębowie, w powiecie Bielsk Podlaski, zm. 25.03.2001 w Yorku, w Anglii; ksiądz katolicki, kapelan WP. Po ukończeniu gimnazjum w Bielsku Podlaskim wstąpił w 1927 do Wileńskiego Seminarium Archidiecezjalnego; studiował jednocześnie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie; święcenia kapłańskie otrzymał w 1933; następnie był wikarym w Wołożynie, w l. 1934-1936 był wikariuszem w Widzach, a potem w Grodnie; w styczniu 1939 został proboszczem parafii Pelikany w dekanacie brasławskim; we wrześniu 1939 przez jakiś czas się ukrywał, następnie przedostał się do Wilna, a stamtąd do Kowna. Wiosną 1941 został aresztowany i wywieziony do łagru w pobliżu Murmańska, później wywieziono go do Pietrozawodska, skąd w lipcu-sierpniu 1941 w grupie około 400 osób przeżył „marsz śmierci", był w obozie między Archangielskiem i Murmańskiem. W grudniu 1941 został zwolniony z łagru i 8.01.1942 dostał się do Buzułuku. Został kapelanem Centrum Wyszkolenia Artylerii w Kara-Suna; w Persji został kapelanem 6 pułku piechoty Szóstej Samodzielnej Brygady Strzelców. Brał udział w kampanii włoskiej. Po wojnie w 1946 przybył z polskim wojskiem do Anglii i tu sprawował opiekę duszpasterską w różnych obozach, następnie osiadł w miejscowości York w Anglii; w 1981 papież Jan Paweł II mianował go kapelanem papieskim.

Zaborowski Konstanty, ur. 29.07.1894, zm. 18.03.1944 w Woldenbergu; podpułkownik dyplomowany. Ukończył szkołę realną, uczestniczył w I wojnie światowej. W Wojsku Polskim od listopada 1918. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920.

W stopniu podporucznika dowodził plutonem, potem kompanią w 6. Pułku Piechoty Legionów. W 1920 awansowany do stopnia porucznika. Po wojnie zweryfikowany w stopniu kapitana piechoty. Z 6. Pułku Piechoty Legionów przeniesiony do Doświadczalnego Centrum Wyszkolenia Piechoty w Rembertowie, potem do października 1928 w Biurze Ogólno-Organizacyjnym Ministerstwa Spraw Wojskowych w Warszawie. Awansowany do stopnia majora 1.01.1928. W okresie od listopada 1928 do października 1930 studiował w Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie. Po ukończeniu WSWoj. w stopniu majora dyplomowanego pełnił funkcję zastępcy dowódcy 6. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. Następnie pełnił funkcję attaché wojskowego w Moskwie. Po powrocie do kraju w 1939 został mianowany dowódcą 79. Pułku Piechoty w Słonimie. W wojnie obronnej we wrześniu 1939 dowodził 79. Pułkiem Piechoty w składzie 20. Dywizji Piechoty. W dniach 1.-3.09.1939 pułk bronił pozycji nadgranicznych w rejonie Mławy, 4.09.1939 wycofał się do Modlina. W trakcie wycofywania został rozproszony. Po dotarciu do Modlina został odtworzony i nocą z 13/14.09.1939 został wycofany z Modlina na Pragę. Zaborowski dowodził pułkiem w obronie Warszawy. Po kapitulacji stolicy od 20.09.1939 w niewoli niemieckiej. Przebywał m.in. w oflagu II C w Woldenbergu. Działał w obozowej konspiracji. Ciężko chory na raka przebywał w niemieckim szpitalu, gdzie przeszedł nieudaną operację. Wracając do oflagu II C w Woldenbergu przemycił zaszytą w ranie pooperacyjnej lampę radiową. Po jego śmierci jeden z punktów nasłuchu radiowego został nazwany jego imieniem. Odznaczony: Orderem Virtuti Militari 5 i 4 kl. za kampanię wrześniową; Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Walecznych – 4-krotnie, Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Zaborowski Wacław, ur. 26.09.1904 w Błoniu k. Radomia, zm. 14.05.1958 w Warszawie; ksiądz katolicki, jezuita. Po ukończeniu teologii w 1939 został skierowany do Wilna, gdzie miał być prefektem konwiktu. W 1941 został proboszczem w Opsie pod Brasławiem, w 1942 – w Urbanach. Był kapelanem ośrodków AK „Wachlarz" i „Turmonty". Aresztowany przez NKWD w 1950 został skazany w Połocku na karę śmierci, zamienioną na 25 lat łagrów. Katorgę odbywał w Czołobsie k. Kuźniecka, od 1955 – w kamieniołomach w Olżeras. Uwolniony w 1956, chory na białaczkę,w marcu 1958 przyjechał do Warszawy i wkrótce zmarł.

Zachara Tadeusz, ur. 24.02.1904, zm. 20.09.1939 pod Sierakowem; kapitan WP. W 1925 ukończył szkołę średnią. W l. 1925-1926 w Szkole Podchorążych w Warszawie, gdzie ukończył kurs unitarny. W l. 1926-1928 w Szkole Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej-Komorowie. Promowany na stopień podporucznika piechoty 15.08.1928 z przydziałem do 1. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie na stanowisko dowódcy plutonu. Do stopnia porucznika awansowany 1.01.1931. Następnie nadal służył w 1. Pułku Piechoty Legionów i pełnił funkcje oficerskie. Awansowany do stopnia kapitana 19.03.1937. W okresie od listopada 1937 do lata 1939 studiował w Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie uzyskując dyplom oficera dyplomowanego. W sierpniu 1939 przydzielony do sztabu 15. Dywizji Piechoty w Bydgoszczy na stanowisko kwatermistrza dywizji. Uczestniczył w walkach z Niemcami na szlaku bojowym 15. Dywizji Piechoty. Podczas przebijania się do Warszawy oddziałów 15. Dywizji Piechoty poległ w walce pod Sierakowem 20.09.1939. Pochowany koło leśniczówki Pociecha. Ekshumowany i pochowany na cmentarzu w Laskach.

Zacharewicz Bartłomiej, żył w XVIII w; budowniczy. Mistrz murarski; wykonywał rozmaite prace w Bohdanowie w powiecie oszmiańskim dla Wiktora Czechowicza, sędziego

ziemskiego i podstolego oszmiańskiego, z którym zawarł umowę w 1781 na podmurowanie oficyny i wystawienie pieca kuchennego.

Zachodny Jan, syn Marcina i Aleksandry z Pietkiewiczów, ur 12.05.1895 we Lwowie, zm. 24.04.1968 w Krakowie; pułkownik WP. Ukończył szkołę średnią, był członkiem Związku Strzeleckiego, później w Legionach Polskich. Po kryzysie przysięgowym wcielony do armii austriackiej. Od listopada 1918 w Wojsku Polskim, służył w 5. Pułku Piechoty Legionów, uczestniczył w obronie Lwowa oraz na terenie Małopolski Wschodniej. 20.09.1918 awansował do stopnia podporucznika. Walczył w wojnie polsko-bolszewickiej. Od grudnia 1921 służył w 51. Pułku Piechoty w Brzeżanach. 21.02.1928 awansował do stopnia majora, a w 1933 przeniesiony do Centrum Wyszkolenia Piechoty w Rembertowie, od 1935 służył w 19. Pułku Piechoty, później jako podpułkownik pełnił służbę w 5. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. W 1938 przeniesiony do Korpusu Ochrony Pogranicza, do czerwca 1939 był zastępcą dowódcy pułku KOP „Wilno". W lipcu 1939 objął dowództwo 2. Pułku KOP – „Karpaty" w Dukli. We wrześniu 1939 na czele pułku walczył w ramach Armii „Karpaty". Internowany na Węgrzech, po wojnie pracował w Krakowie. Zmarł w Krakowie, pochowany na cmentarzu Rakowickim.

Zaćwilichowski Stanisław, żył w XX w.; oficer II Oddziału Sztabu Generalnego. W l. 1923-1926 był szefem Ekspozytury Oddziału II w Wilnie. Po 1926 wyjechał z Wilna.

Zadora-Ciszewski Tadeusz, ur. 1914, zm. w 1940; podporucznik 85 Pułku Strzelców Wileńskich w Nowej Wilejce, w 1939 w baonie KOP „Słobódka". Dostał się do niewoli sowieckiej, przebywał w obozie w Kozielsku, zamordowany w Katyniu.

Zajančkauskas Vincas (Wincenty Zajączkowski), imię zakonne Bonawentura; ur. 5.04.1884 w Pumperyszkach koło Malat na Litwie, zm. 6.12.1956 w Bridgeville w Pensylwanii (USA); ksiądz katolicki, franciszkanin, działacz litewski. Urodził się w ubogiej rodzinie litewskiej; dzięki pomocy hr. Jeleńskiej wstąpił w 1899 do gimnazjum w Petersburgu, następnie w 1901 do Seminarium Duchownego w Wilnie, gdzie uczył się do 1905. Po ukończeniu seminarium skierowano go do Akademii Duchownej w Petersburgu, gdzie 5.06.1907 uzyskał święcenia kapłańskie oraz stopień magistra św. teologii. Następnie przez cztery lata studiował we Fryburgu, gdzie z kolei uzyskał stopień naukowy doktora filozofii. W 1912 powrócił do Wilna i tutaj przez 3 lata w gimnazjum żeńskim wykładał religię. Podczas pierwszej wojny światowej był proboszczem w Wiszniewie i Gieranonach (obecnie Białoruś). Po wojnie w l. 1919-1930 był nauczycielem w litewskim Seminarium Nauczycielskim w Wilnie. Po zamknięciu seminarium, w l. 1930-1934 uczył w gimnazjum litewskim w Święcianach. W 1934 wyjechał do Kowna, tam wstąpił do zakonu franciszkanów i od 1935 pracował w Gimnazjum Franciszkańskim św. Antoniego w Kretyndze na Żmudzi; w 1937 został dyrektorem tego gimnazjum, obowiązki dyrektora pełnił do jesieni 1940. W 1944 wyjechał do Niemiec, a później do USA. Mieszkając w Wilnie współpracował z prasą litewską, napisał w języku polskim *Historię literatury litewskiej*, w języku litewskim – kilkanaście prac na tematy religijne.

Zajączkowski Ananiasz, syn Aleksandra (Achnezera) i Emilii z Bezekowiczów, ur. 12.11.1903 w Wilnie, zm. 6.04.1970 w Rzymie, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, polski orientalista turkolog, działacz karaimski, członek Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności. Był synem Karaima, kancelisty sądowego w Wilnie. Uczęszczał do Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w Wilnie (do 1925), następnie odbył studia orientalistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim; w 1929 obronił doktorat na tej uczelni,

na podstawie pracy *Sufiksy imienne i czasownikowe w języku zachodniokaraimskim. Przyczynek do morfologii języków tureckich*, przygotowanej pod kierunkiem Tadeusza Kowalskiego. Studia uzupełniał na uczelniach zagranicznych – w Berlinie, Stambule i Paryżu (1929-1931). Pracował przez rok jako asystent w Katedrze Filologii Orientalnej na Uniwersytecie Jagiellońskim, by przenieść się w 1932 na Uniwersytet Warszawski, na stanowisko starszego asystenta w Instytucie Orientalistycznym. W 1933 habilitował się na podstawie rozprawy *Studja nad językiem staroosmańskim. Wybrane ustępy z anatolijsko-tureckiego przekładu Kalili i Dimny* i został docentem w Katedrze Turkologii Uniwersytetu Warszawskiego. Mianowany profesorem nadzwyczajnym w 1935, został jednocześnie kierownikiem Katedry Turkologii (w latach 1945-1950 Katedry Orientalistyki, 1950-1969 ponownie Katedry Turkologii). Kierował również Instytutem Orientalistycznym (1945-1950, 1957-1961) i Zakładem Turkologii i Iranistyki Instytutu Orientalistycznego (od 1969); w 1946 został profesorem zwyczajnym. Ponadto był profesorem i kierownikiem Katedry Orientalistyki Uniwersytetu Wrocławskiego (1945-1950). W latach 1948-1950 był pracownikiem naukowym Studium Języków Wschodnich Instytutu Spraw Międzynarodowych w Warszawie, a 1953-1969 był kierownikiem Zakładu Orientalistyki PAN (w ramach Zakładu kierował Pracownią Leksykograficzną i Pracownią Bliskiego i Środkowego Wschodu). Przed II wojną światową prowadził wykłady z turkologii w Szkole Wschodoznawczej w Warszawie (przemianowanej w 1938 na Wyższą Szkołę Żywych Języków Wschodnich). Okres okupacji przepracował w Wydziale Statystycznym miasta stołecznego Warszawy. Był członkiem czołowych polskich stowarzyszeń naukowych. Poza pracą naukową pełnił funkcję zwierzchnika Kościoła karaimskiego w Polsce. Zajmował się turkologią, dziejami średniowiecznej kultury tureckiej, leksykografią, komparatystyką, edytorstwem dzieł kultury. Badał m.in. dzieje, język i kulturę Chazarów. Analizował wpływ języka i literatury perskiej na literaturę turecką, a także polsko-orientalne związki językowe. Interesował się życiem i działalnością Awicenny. Wydał m.in. *Sto sentencji i apoftegmatów arabskich Kalifa Ali'ego w parafrazie mamelucko-tureckiej* (1968), ogłosił też kilka przekładów. Redagował *Słownik karaimsko-rosyjsko-polski* oraz czasopisma „Myśl Karaimską" i „Przegląd Orientalistyczny", ponadto współpracował z „Językiem Polskim" i „Poradnikiem Językowym". Ceniony jako jeden z największych autorytetów w zakresie kultury staroosmańskiej i Złotej Ordy, miał jednocześnie opinię człowieka konfliktowego i ostrego w polemikach. Opublikował ponad 300 prac naukowych.

Zaleski Wacław, ur. w 1892, zm. 15.10.1954?; lekarz ginekolog, docent Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie; od 1935 pracował jako docent doktor w Zakładzie Położnictwa i Ginekologii USB w Wilnie; po II wojnie światowej mieszkał w Otwocku.

Zalesow, żył w XIX w.; generał armii rosyjskiej. Od 1876 był dowódcą 27 Dywizji Piechoty, stacjonującej w Wilnie.

Załuski Marcin, ur. 30.04.1700, zm. 11.07. 1768; ksiądz katolicki, jezuita, biskup sufragan płocki. Kształcił się w Słucku, Wilnie (1718-1721), Warszawie i Rzymie. Po opuszczeniu w 1723 zakonu prekonizowany w 1732 biskupem Drasus i sufraganem płockim. W 1765 powrócił do zakonu, mieszkał w Kobyłce k. Warszawy.

Zambrzycki Ludwik Tadeusz, ur. w 1803, zm. w 1834 w Paryżu; działacz Wielkiej Emigracji, powstaniec listopadowy. W czasie powstania był dowódcą oddziału wileńskiego. Ranny pod Owsiannikami. Brał udział w odwrocie z Litwy z gen. Henrykiem Dembińskim. Otrzymał dyplom dobrze zasłużonego

Ojczyźnie. 2 lipca 1831 gen. Antoni Giełgud mianował go porucznikiem 26. Pułku Piechoty. Odznaczony Krzyżem Złotym Orderu Virtuti Militari. Poseł na Sejm w 1831. W 1832 przybył do Paryża. W latach 1832-1833 uczęszczał do Szkoły Sztabu Generalnego. W 1834 znalazł się na liście osób wyłączonych spod carskiej amnestii. Pochowany na Cmentarzu Montmartre.

Zamorski Kordian Józef, syn Arnolda i Wiktorii z Serafinów, ur. 1.04.1890 w majątku Kołówka w powiecie gorlickim, zm. 19.12.1983 w Londynie; generał brygady WP; komendant główny policji. Ukończył VI Gimnazjum we Lwowie, a następnie seminarium nauczycielskie tamże. W 1910 wstąpił na Akademię Sztuk Pięknych w Krakowie, gdzie studiował malarstwo do 1914. Był jednym z czołowych działaczy niepodległościowych, skupionych wokół Józefa Piłsudskiego. W sierpniu 1914 został oficerem Legionów Polskich: komendant kompanii w I Brygadzie, dowódca batalionu w 5 Pułku Piechoty, członek sztabu I Brygady. Po kryzysie przysięgowym (lipiec 1917) został na krótko wcielony do armii austriackiej. W listopadzie 1918 wstąpił do Wojska Polskiego, awansował do stopnia majora i jesienią 1918 został dowódcą batalionu w 5 Pułku Piechoty; brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920. W 1920 awansował do stopnia podpułkownika, był szefem sztabu Wojsk Litwy Środkowej w Wilnie. 6.09.1921 objął dowodzenie sztabem Grupy Operacyjnej „Bieniakonie", a 10.07.1922 szefostwo sztabu Dowództwa Okręgu Korpusu III z siedzibą w Grodnie. W 1923 awansowany do stopnia pułkownika, 4.10.1924 objął dowództwo 76 Pułku Piechoty, a 15.11.1925 został I oficerem Sztabu Inspektoratu Armii Nr 1 w Wilnie, gdzie służył do przewrotu majowego w 1926. Po przewrocie majowym został szefem Departamentu Piechoty w Ministerstwie Spraw Wojskowych. W 1931 został awansowany przez J. Piłsudskiego do stopnia generała brygady, równocześnie został zastępcą Szefa Sztabu Głównego WP; w styczniu 1935 przeszedł w stan spoczynku, jednocześnie został mianowany przez prezydenta Ignacego Mościckiego Komendantem Głównym Policji Państwowej i funkcję tę pełnił do wybuchu II wojny światowej. We wrześniu 1939 przedostał się do Rumunii, gdzie został internowany w obozie Baile Herculane; po ucieczce z obozu w połowie 1940 przedostał się przez Turcję do Palestyny, gdzie w listopadzie 1940 został komendantem Ośrodka Zapasowego Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich i pełniącym obowiązki zastępcy dowódcy oddziałów polskich na Bliskim Wschodzie; w sierpniu 1942 gen. W. Sikorski przeniósł go w stan spoczynku. Po 1945 osiedlił się w Londynie, gdzie zajmował się konserwacją dzieł sztuki; brał aktywny udział w życiu polskiej emigracji niepodległościowej.

Zapaśnik-Kobierska Halina, ur. 16.08.1909 w Wilnie, zm. 30.12.1999; profesor doktor medycyny. Po maturze w gimnazjum im. E. Orzeszkowej w Wilnie w 1930 wstąpiła na Wydział Lekarski Uniwersytetu Stefana Batorego. Dyplom lekarza otrzymała 5.05.1937. Pracowała w sanatoriach i poradniach dziecięcych. Stopień doktora medycyny uzyskała w 1949, docenta w 1955. Pracowała na stanowisku dyrektora Departamentu Matki i Dziecka w Ministerstwie Zdrowia, od 1963 profesor Akademii Medycznej w Warszawie. Autorka wielu prac naukowych i podręczników.

Zapotoczny Stanisław, syn Stanisława i Marii z d. Nadała, ur. 28.04.1922 w Krasnem, pow. Złoczów, zm. 18.02.1944 w Wilnie; podporucznik WP i AK. Do wybuchu wojny 1939 ukończył 4 klasy gimnazjum we Lwowie. 13.04.1940 został z matką wywieziony do Kazachstanu. Po układzie Sikorski-Majski 12.02.1942 wstąpił do armii Andersa. Otrzymał przydział do 8 Dywizji Piechoty. Złożył egzamin wstępny do Szkoły Podchorążych w swojej dywizji i został wcielony do 2 kompanii Szkoły Wojskowej w El-Khassa w Pa-

lestynie. Następnie przez Afrykę Południową 24.09.1942 przybył do Wielkiej Brytanii. Kontynuował naukę w Szkole Podchorążych Łączności do kwietnia 1943. 21.02.1943 po zaprzysiężeniu w Audley End, mianowany podporucznikiem ze starszeństwem od 21.09.1943. W nocy z 21/22.09.1943 skoczył na teren Polski. Po wstępnym pobycie w Warszawie został skierowany do Okręgu Wilno A K jako radiotelegrafista w plutonie radio Oddziału V. Nadawał z ulicy Słonecznej i ulicy Piaski na Antokolu, z mieszkania Jadwigi Dobrskiej, żony Komendanta Okręgu Brześć AK. Tam 18.02.1944 został namierzony podczas pracy i aresztowany przez Niemców. Tego samego dnia zażył truciznę podczas badania w Gestapo przy ul. Ofiarnej. Pochowany na Rossie. Pośmiertnie odznaczony Virtuti Militari V kl.

Zarako-Zarakowski Stanisław, syn Stanisława i Heleny z d. Symonowicz, ur. 7.11.1907 w majątku Swołna na Witebszczyźnie, zm. 11.04.1998 w Warszawie; generał brygady/szeregowy LWP, prokurator wojskowy, naczelny prokurator wojskowy PRL od 2 lipca 1950 do 19 kwietnia 1956, odpowiedzialny za wydawanie wyroków śmierci na członków podziemia niepodległościowego. Pochodził z rodziny ziemiańskiej. Po odebraniu majątku przez bolszewików w 1917 Zarakowscy przenieśli się do Dryssy, następnie do Kobrynia, gdzie ukończył szkołę średnią. Od 1928, z przerwą w latach 1930-1933, do 1935, studiował prawo na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Był działaczem Związku Harcerstwa Polskiego i Obozu Wielkiej Polski. Słuchacz Szkoły Podchorążych Oficerów Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej-Komorowie w latach 1932-1933. Po zakończeniu kształcenia pracował na stanowisku rewidenta w Spółdzielni Rolniczej w Wilnie (1935-1937), a następnie jako młodszy rewident Okręgowej Izby Kontroli w Wilnie (do 1939). Zmobilizowany do Wojska Polskiego 24 sierpnia 1939 w stopniu podporucznika. Brał udział w wojnie obronnej Polski 1939, m.in. w walkach 85. Pułku Piechoty 19. Dywizji Piechoty pod Piotrkowem Trybunalskim oraz walkach Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie" do 5 października 1939. Po kapitulacji pod Łukowem udało mu się przedostać do Wilna. Pracował w Wilnie jako administrator hotelu komunalnego, buchalter sekcji pomocy Polakom przy Litewskim Czerwonym Krzyżu (1940-1942) oraz jako robotnik budowlany. Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Wilna, w lutym 1945 pracował jako główny buchalter w Instytucie Geologicznym. Zaciągnął się ochotniczo do Ludowego Wojska Polskiego 2 lutego 1945. Był kolejno: oficerem śledczym Naczelnej Prokuratury Wojskowej (9 lipca 1945-19 lutego 1946), prokuratorem Wojskowej Prokuratury Okręgowej nr V w Krakowie (19 lutego 1946-18 marca 1947), I zastępcą prezesa Naczelnego Sądu Wojskowego (18 marca 1947-27 czerwca 1947), zastępcą naczelnego prokuratora wojskowego (27 czerwca 1947-8 października 1948), zastępcą szefa Departamentu Służby Sprawiedliwości Ministerstwa Obrony Narodowej (8 października 1948-1 lipca 1950). Naczelny prokurator wojskowy od 2 lipca 1950. Uczestniczył w wielu procesach stalinowskich, w których albo sam oskarżał, albo też zatwierdzał akty oskarżenia; żądał wielu wyroków śmierci; brał udział m.in. w procesach: członków II Zarządu Głównego WiN (m.in. F. Niepokólczyckiego i S. Mierzwy), członków WiN skazanych przez WSR w Krakowie 6 sierpnia 1947, członków III Zarządu Głównego WiN i Komitetu Porozumiewawczego Organizacji Demokratycznej Polski Podziemnej, skazanych przez WSR w Warszawie 22 grudnia 1947. Główny oskarżyciel w tzw. procesie generałów (gen. S. Tatara, płk. M. Utnika, płk. S. Nowickiego, gen. F. Hermana, gen. J. Kirchmayera, gen. S. Mossora, płk. M. Jureckiego, mjr W. Romana i kmdr. Sz. Wacka – fałszywie oskarżonych o organizowanie rzekomego spisku w wojsku i skazanych 13 sierpnia 1951), a także oskarżyciel w procesach oficerów Wojska Polskiego II RP, Kazimierza Puża-

ka (skazanego 19 listopada 1948), Czesława Kaczmarka, polityków PSL po referendum ludowym w 1946 i członków kurii krakowskiej. Według ustaleń IPN to właśnie Zarakowski wydał nakaz wydania wyroku skazującego na śmierć rotmistrza Witolda Pileckiego. Generał brygady od 1953. Przeniesiony do rezerwy 19 kwietnia 1956. Po zwolnieniu ze służby pracował jako zastępca dyrektora Centralnego Zarządu Obrotu Produktami Naftowymi w latach 1956-1957, i naczelnik Wydziału Prawnego Ministerstwa Handlu Zagranicznego i Centralnego Zarządu Ceł (1957-1968). Przeszedł na emeryturę 30 kwietnia 1968. W 1993 prezydent Lech Wałęsa zdegradował go do stopnia szeregowego. Uniknął odpowiedzialności za swoje czyny zarówno w okresie PRL, jak i III RP. Komisja Mazura w swoim sprawozdaniu z 1957 obciążyła Zarakowskiego odpowiedzialnością za wiele czynów związanych z nadużyciem władzy.

Zarzycki Władysław, pseud. „Radek", „Rojan", syn Piotra i Marcjanny z d. Gross, ur. 6.01. 1897 w Pieczyskach k. Grójca, zm. 1.02.1971 w Warszawie; podpułkownik WP i AK. Uczęszczał do Seminarium Nauczycielskiego im. Stanisława Konarskiego w Warszawie. Od października 1915 działał w Polskiej Organizacji Wojskowej; od listopada 1918 służył w Wojsku Polskim. W 1919 ukończył kurs Szkoły Podchorążych w Warszawie. Awansowany 1.04.1919 do stopnia podporucznika piechoty z przydziałem do 6. Pułku Piechoty Legionów, brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920, gdzie dowodził plutonem, potem kompanią. Po zakończeniu wojny nadal służył w 6. Pułku Piechoty Legionów. Zweryfikowany w 1922 przez Ministerstwo Spraw Wojskowych w stopniu porucznika. Był długoletnim oficerem 6. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie, gdzie dowodził kompanią. W 1928 awansowany do stopnia kapitana. W 1931 przeniesiony do Szkoły Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej-Komorowie na stanowisko wykładowcy. W 1935 odbył w Centrum Wyszkolenia Piechoty w Rembertowie kurs dla dowódców batalionu. Po powrocie do 6. Pułku Piechoty Legionów do Wilna awansowany 1.01.1936 do stopnia majora i mianowany dowódcą I batalionu 6. Pułku Piechoty Legionów, którym dowodził podczas kampanii wrześniowej 1939. Walczył na szlaku bojowym pułku. W czasie walk został ranny, przebywał w szpitalu, skąd w 1939 został zwolniony. Przedostał się do Wilna. Podczas okupacji sowieckiej i niemieckiej czynny w konspiracji, początkowo w oddziałach pułkowych, później w ZWZ/AK pełnił funkcję dowódcy Dzielnicy „C", od stycznia 1943 – dowódca Dzielnicy „B". W lipcu 1944 w czasie operacji „Ostra Brama" dowodził siłami AK Dzielnicy „B". Po wejściu sowietów do Wilna pozostał w konspiracji antysowieckiej. Po objęciu funkcji komendanta Okręgu AK Wilno przez ppłk. J. Kulikowskiego pseud. „Ryngraf" został przez niego mianowany komendantem Garnizonu Wilno AK kryptonim „Kołchoz". Zreorganizował podległe struktury, rozbite w wyniku aresztowań przeprowadzanych przez NKWD. Awansowany do stopnia podpułkownika 11.11.1944. 21 grudnia 1944 został aresztowany przez NKWD w Wilnie i uwięziony. 18 sierpnia 1945 został skazany na 15 lat robót katorżniczych w Rosji. 25.10.1945 został wywieziony z Wilna do Workuty, stamtąd w styczniu 1949 przeniesiony do ciężkiego Rieczłagu. 29 czerwca 1955 zwolniony z Rieczłagu i skierowany na zesłanie do Uchty w Republice Komi. 15 grudnia 1955 jako tzw. „repatriant" przyjechał do Polski, zamieszkał w Grójcu. W 1971 ciężko zachorował i 1.02.1971 zmarł w szpitalu w Warszawie. Pochowany na cmentarzu w Grójcu. Odznaczenia: Order Virtuti Militari 5 kl., Krzyż Walecznych – 4-krotnie, Medal za Wojnę 1918-1921, Medal Wojska.

Zatorski Franciszek, ur. w 1800, zm. 4.11. 1849; poeta. Ukończył Uniwersytet Wileński, następnie pracował jako nauczyciel na Wileńszczyźnie i na Mazowszu. Autor poematu

Polowanie (1829), zbiorów *Triolety* (1830) i *Pisma liryczne i religijne* (1833) oraz poematu *Znicz nad Niewiażą* (1845). Zatorski zebrał i opracował litewską twórczość ludową, obejmującą pieśni i podania.

Zawadzki Bohdan, ur. w 1902 w Turbowie na Ukrainie, zm. w 1966 w Nowym Jorku (USA). Uczęszczał do gimnazjum polskiego w Kijowie, po repatriacji do Polski ukończył w 1920 Gimnazjum im. Zamoyskiego w Warszawie, a następnie podjął studia psychologiczne na Uniwersytecie Warszawskim pod kierunkiem prof. Władysława Witwickiego. Równolegle studiował fizjologię i polonistykę. Był aktywnym członkiem studenckiego Koła Filozoficznego. W l. 1924-1928 pracował jako asystent w Katedrze Psychologii, gdzie pod kierunkiem prof. W. Witwickiego obronił w r. 1928 rozprawę doktorską *O komizmie. Studium psychologiczne*. Stanowisko asystenta, a potem adiunkta (1930-1932) łączył z pracą praktyczną w Instytucie Psychotechnicznym, a także w Centrum Badań Lotniczo-Lekarskich. W 1929/1930 uzupełniał studia psychologiczne w Berlinie, a w 1932/1933 w Wiedniu. Tam opublikował rozprawę *Psychological consequences of unemployment*. W l. 1933/1934 kontynuował studia w Stanach Zjednoczonych. W 1935 objął kierownictwo Zakładu Psychologii na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Po likwidacji Uniwersytetu Stefana Batorego, w lutym 1940 wyjechał do USA, gdzie nauczał na różnych uczelniach, m.in. Smith College, Welesley College, Sarah Lawrence College. Od 1946 do śmierci pracował jako profesor psychologii i psychopatologii w City College of New York, zajmując się równocześnie praktyką w zakresie psychoterapii. W 1959 w Warszawie ukazały się jego *Wykłady z psychopatologii*.

Zawadzki Tadeusz, ur. 7.04.1919 w Wilnie, zm. 4.01.2008 w Tournus (Francja). Wybitny historyk starożytności, znany szeroko w świecie badacz dziejów antycznych, twórca poznańskiej szkoły badań nad starożytnością, uczeń Ludwika Piotrowicza. Pochodził ze znanej wileńskiej rodziny księgarzy i wydawców. Rozpoczął studia uniwersyteckie w Wilnie, ale już w roku 1938 przeniósł się do Krakowa. Ściągnęły go tam wielkie zainteresowanie dziejami starożytnymi i sława profesora Ludwika Piotrowicza, który wówczas kierował Katedrą Historii Starożytnej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Wybuch wojny zastał go jednak w Wilnie, gdzie spędzał wakacje. Pozostał tam aż do 1945, biorąc, jako żołnierz wileńskiej AK, aktywny udział w ruchu oporu. Studia podjął natychmiast po zakończeniu działań wojennych – w Krakowie. Tutaj też w 1951 obronił u prof. Ludwika Piotrowicza rozprawę doktorską nt. *Z zagadnień struktury agrarno-społecznej krajów małoazjatyckich w epoce hellenizmu*, opublikowaną w 1952 w Poznaniu. W 1954 przeniósł się do Poznania. W 1955-1959 był profesorem historii starożytnej na UMK w Toruniu. W 1967 otrzymał zaproszenie w charakterze *visiting professor* ze strony Uniwersytetu Miséricorde w Szwajcarii. We Fryburgu wykładał przez cały rok akademicki 1967/1968. W 1968 Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego nie wyraziło zgody na przedłużenie urlopu naukowego Zawadzkiego na kolejny rok. Napięta sytuacja polityczna i społeczna w Polsce oraz szykowane wszelkie reformy na polskich uczelniach sprawiły, że wybrał on emigrację i nie wrócił już do Polski. W roku 1969 wygrał konkurs na stanowisko kierownika Katedry Historii Starożytnej Uniwersytetu we Fryburgu, na czele której – jako profesor zwyczajny – stał aż do przejścia na emeryturę w roku 1989. W Szwajcarii podjął, zapoczątkowane jeszcze w Polsce, badania nad *Scriptores Historiae Augustae*, późnoantycznym zbiorem cesarskich biografii. Na emeryturze mieszkał we Francji w miasteczku Tournus. Po transformacji ustrojowej podjął ponownie współpracę z macierzystym środowiskiem polskich – zwłaszcza poznańskich – history-

ków starożytności. Co jakiś czas odwiedzał też Polskę.

Zawistowski Jan, ur. w 1894, zm. w 1967; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, był proboszczem parafii Ikaźń w d. powiecie brasławskim, więziony w łagrach sowieckich.

Zgierski Jan Mikołaj, ur. w 1653, zm. 6.12. 1713 w Wilnie; doktor teologii, ksiądz katolicki, biskup sufragan wileński, biskup smoleński, biskup żmudzki. Uczył się w Seminarium Duchownym w Wilnie, następnie studiował w Akademii Wileńskiej, gdzie uzyskał stopień doktora teologii. Był kanonikiem wileńskim, proboszczem w Nowogródku i Słonimie. 2.01.1696 prekonizowany biskupem tytularnym Martyropolis i sufraganem wileńskim. 25.01.1706 przeniesiony na biskupstwo smoleńskie, którego nie mógł objąć, ponieważ znajdowało się w większości poza granicami Rzeczpospolitej. 21.07.1710 przeniesiony na biskupstwo żmudzkie. Przybył do Worń w czasie, gdy szalała tam epidemia dżumy; wspierał dominikanów w Kalwarii Żmudzkiej oraz karmelitów w Kiejdanach; do końca życia pozostał kapelanem kaplicy św. Kazimierza w Wilnie.

Zgliczyński Szczęsny Leszek, syn Stefana Wojciecha i Zofii z Bąkowskich, ur. 20.11.1914 w Lublinie, zm. 2.10.2008; lekarz, profesor nauk med. Uczył się początkowo w prywatnym gimnazjum w Lublinie („Szkoła Lubelska"), potem w państwowym Gimnazjum im. Staszica. W roku 1932 podjął studia medyczne na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie i kontynuował je do roku 1938. Już w trakcie nauki na USB, po trzecim roku studiów, w sezonie letnim pracował jako asystent lekarza zdrojowego w Druskienikach. Po ukończeniu studiów (15 czerwca 1938), wyjechał na dwumiesięczną praktykę szpitalną w Budapeszcie. Następnie wrócił do Warszawy gdzie w ramach obowiązkowej służby wojskowej, był w Centrum Wyszkolenia Sanitarnego Oficerów Rezerwy w latach 1938-39. Zmobilizowany we wrześniu 1939 r. jako lekarz został przydzielony do Ośrodka Zapasowego Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim, szczęśliwie udało mu się uniknąć obozu jenieckiego i w październiku mógł odbyć wymaganą praktykę lekarską w szpitalu P.C.K. „Unia" w Lublinie. W czasie wojny prowadził prywatną praktykę lekarską, jako lekarz ogólny w os. Głusk (gm. Zęborzyce, pow. Lublin). W lipcu 1944 r. został zmobilizowany do II Armii WP. Ostatecznie uzyskał stopień majora. W czerwcu 1945, dzięki poparciu prof. W. Zawadowskiego uzyskał etat asystenta w Zakładzie Radiologii Lekarskiej, Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. W l. 1947-48 uzyskał stypendium WHO (Światowej Organizacji Zdrowia) i odbył staż w zakładach radiologii Columbia University, University of Ilinois i Mayo Clinic – Rochester Minnesota. Po powrocie do kraju na poprzednie miejsce pracy (od 1950 r. Akademia Medyczna), uzyskał stopień dr med. 1948, w 1964 r. został prof. nadzw. a w 1974 r. prof zw. (przeszedł na emeryturę w 1980 r.). Kierownik Katedry Radiologii 1962-1980. Rektor AM w Warszawie w latach 1972-79. Dyr. Instytutu Radiologii 1970-80; Przew. Polskiego Lekarskiego Tow. Radiologicznego 1970-1974. Jest autorem szeregu publikacji z zakresu rentgenodiagnostyki układu krążenia, narządów klatki piersiowej i układu moczowego oraz cenionego, wielokrotnie wznawianego, podręcznika – *„Radiologia"* (1968). Był promotorem 21 przewodów doktorskich i opiekunem 8 habilitacji (sześciu z habilitantów zostało profesorami). 142 lekarzy radiologów pod jego kierunkiem uzyskało I i II stopień specjalizacji.

Zieniewicz Andrzej, ur. 1609 na Litwie, zm. 1682 w Nieświeżu; ksiądz katolicki jezuita, poeta i kaznodzieja. Był profesorem teologii dogmatycznej, greki i języka hebrajskiego w Braniewie i Krożach. W Akademii Wileńskiej wykładał teologię i filozofię (w l. 1646-

1649, 1652-1653 i 1666-1667). Od 1649 był misjonarzem w Królewcu, potem zarządzał rezydencją jezuitów w Kamieńcu i Mińsku i był nadwornym teologiem biskupa kijowskiego T. Ujejskiego.

Zienkiewicz Antoni, ur. w 1888, zm. w 1951; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, był proboszczem, dziekanem i wikariuszem generalnym w Głębokiem na d. Wileńszczyźnie, obecnie Białoruś..

Zienkow Ananija, ur. w 1916 we wsi Dunciszki w d. powiecie święciańskim, obecnie rejon ignaliński, zm. w 1989; nastawnik (duchowny) parafii (obszcziny) w Jeziorosach na Litwie. Ukończył szkołę podstawową. Pismo św. i księgi religijne studiował pod kierunkiem nastawnika I.S. Mażuty.

Zimnicki, żył w XVIII w; budowniczy. Murarz w Wilnie w 1761; pracował przy dachu kościoła św. Jakuba i Filipa tamże, za co otrzymał 200 zł.

Zizaniusz (Zizanij, Tustanowski) Stefan, ur.?, zm. w 1600; duchowny prawosławny, kaznodzieja, pedagog, pisarz-polemista. Ukończył szkołę prawosławną w Ostrogu na Wołyniu, wykładał w szkołach prawosławnych, m.in. w l. 1593-1599 – w Wilnie; wygłaszał kazania przeciwko unitom, jezuitom i przeciw wyższemu duchowieństwu prawosławnemu. W 1595 wydał w Wilnie *Katechezis* w języku polskim i białoruskim (nie zachował się), który w 1596 na soborze prawosławnym w Nowogródku został uznany za heretycki; Zizaniusza pozbawiono stanu duchownego i wyłączono z Cerkwi prawosławnej, ale na soborze w Brześciu w 1596 przywrócono mu poprzednie stanowiska cerkiewne. Był autorem utworów religijnych i polemicznych, skierowanych przeciwko duchowieństwu katolickiemu i papieżowi; wydał m.in. w języku ruskim: *Kazanie swiatogo Kirilla patriarchi ijerusalimskago...* (Wilno 1596). W 1599 w wyniku walki z unitami zmuszony został do wstąpienia do prawosławnego monasteru św. Trójcy w Wilnie, gdzie jako zakonnik przyjął imię Sylwestra, ale wkrótce uciekł z Wilna. O dalszym jego życiu brak dokumentów, aczkolwiek istnieje informacja, że został zabity podczas pielgrzymki.

Zmaczyński Adolf, ur. 22.01.1861 w Wilnie, zm. 10.03.1926 w Wilnie; prawnik, notariusz. Ukończył Wydział Prawa Uniwersytetu Petersburskiego ze stopniem kandydata praw. W 1887 został pomocnikiem adwokata, zaś adwokatem przysięgłym w 1892 r. Pracował do roku 1919 następnie został mianowany Prezesem Sądu Okręgowego w Wilnie. 31.05.1921 został Notariuszem przy Kancelarii Hipotecznej Sądu Okręgowego w Wilnie i pełnił tę funkcję do śmierci.

Zmaczyński Jan, ur. w 1808, zm. 12.06.1894 w Wilnie; lekarz, doktor medycyny. Studiował medycynę na Uniwersytecie Wileńskim, następnie w Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie i tam uzyskał dyplom doktora medycyny. Praktykował w Wilnie i był ordynatorem szpitala żydowskiego. Specjalizował się w dziedzinie chorób dziecięcych. Pochowany na cmentarzu Bernardyńskim.

Zołotarenko Iwan Nikiforowicz, ur.? w Korsuniu, zm. 17.10.1655 poległ pod Starym Bychowem; kozacki hetman nakaźny. Urodził się w Korsuniu w rodzinie mieszczańskiej i otrzymał dobre wykształcenie. Był szwagrem Bohdana Chmielnickiego. Kilkakrotnie jeździł do Moskwy z poselstwami Bohdana Chmielnickiego. Od 1652 pułkownik korsuński (bitwa pod Batohem), w latach 1652-1655 pułkownik niżyński, w latach 1654-1655 hetman nakaźny. Na czele 20 000 wojska kozackiego wyruszył w 1654 jako stronnik Moskwy na wojnę z Rzeczpospolitą: zajął Homel, Czeczersk, Nowy Bychów, Propojsk. W lipcu 1655 zajął Mińsk i Wilno, tu dokonał straszliwej rzezi ludności, jego kozacy mordowali ludzi w kościołach. Po splądrowaniu Wilna poszedł w kierunku Kowna, palił miejscowo-

ści nad Niemnem, następnie wrócił pod Stary Bychów, gdzie zginął od ognia obrońców ufortyfikowanego miasta.

Zubelewicz Apolinary, ur. w 1906, zm. w 1987; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi; pracował w Subotnikach i Konwaliszkach w d. powiecie oszmiańskim; więziony w łagrach sowieckich.

Zubianka Antoni, ur.?, zm. 1675; budowniczy. Pochodził z Krosna, był murarzem w Wilnie. W 1666 przyjął prawo miejskie w Wilnie. Ręczyli za nim cechmistrze cechu murarskiego Prokop Iwanowicz i Jan Salveder.

Zubkow Zinowij, ur. w 1888 we wsi Wabeliszki w d. powiecie święciańskim, obecnie rejon ignaliński, zm. w 1981; nastawnik (duchowny) starowierców. O 1934 był nastawnikiem parafii (obszcziny) w Łukaszowie; w 1936 ukończył w Wilnie kursy nastawników.

Zubkowicz Stanisław, ur. w 28.12.1912 w Grodnie, zm. 24.06.1941 w drodze do miasteczka Traby; ksiądz katolicki Urodził się w rodzinie szewca, ojciec zmarł w 1919, a matka oddała dzieci do ochronki; tułały się po ochronkach w Grodnie, Białymstoku, Lesznie, Śremie. W 1922 matka odebrała synów z ochronki i S. Zubowicz rozpoczął naukę w szkole powszechnej i później w Gimnazjum Państwowym im. A. Mickiewicza w Grodnie, które ukończył w 1933, w tymże roku wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, równocześnie studiował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batorego, w 1939 uzyskał magisterium i przyjął święcenia kapłańskie, następnie został skierowany do Radunia na stanowisko wikariusza, w 1940 został administratorem parafii trabskiej w ówczesnym powiecie wołożyńskim. Prawdopodobnie 23. 06.1941 został postrzelony śmiertelnie przez żołnierza sowieckiego w drodze ze wsi do Trab, zmarł 24.07.1941 w Trabach, z powodu toczących się walk Sowietów z Niemcami w Trabach i okolicy, pochowany został dopiero 2.07.1941 koło kościoła w Trabach.

Zuj Michaś, ur. 23.10.1909 w Wielkim Siole koło Dzisny, zm. 24.04.1995 w Sydney; białoruski działacz narodowy. Uczył się w rosyjskiej szkole podstawowej w Dziśnie, jednak w związku z chorobą ojca w 1919 był zmuszony przerwać edukację. Później kształcił się w polskiej szkole, którą ukończył w 1928. Wcześnie zaangażował się w działalność narodową – w 1932 założył lokalne Koło Młodzieży Wiejskiej, walczące o zachowanie białoruskiej kultury na Wileńszczyźnie. W 1936 roku odbył krótki kurs na Wiejskim Uniwersytecie Społecznym w Wilnie. W 1939 został agitatorem na terenach polskich kresów – miał za zadanie przychylnie nastroić ludność do nowej władzy. Podjął studia w technikum rolniczym w Głębokiem. Od 1941 działał w białoruskich organizacjach kolaboracyjnych, w sierpniu 1944 wstąpił do niemieckiej szkoły dywersyjnej „Dalwitz", nastepnie służył w białoruskim kolaboracyjnym batalionie „Dalwitz" w stopniu lejtnanta, po rozbrojeniu batalionu w Czechach dostał się do Armii Czerwonej, jesienią 1945 roku podczas stacjonowania jednostki w Polsce zdezerterował, do 1948 r. ukrywał się na terenie Polski, następnie nielegalnie przedostał się do Berlina w strefie amerykańskiej, do 1949 przebywał w obozie infiltracyjnym, a w 1949 emigrował do USA.

Żakiewicz Zbigniew, syn Józefa i Zofii z Oganowskich; ur. 6.06.1933 w Wilnie (właściwie urodzony w 1932, metrykę zmieniono w 1944), zm. 24.06.2010 w Gdańsku; polski pisarz, publicysta, rusycysta i historyk literatury rosyjskiej. Wczesne dzieciństwo spędził w Mołodecznie, w XVIII-wiecznym dworze Tyszkiewiczów, gdzie ojciec miał służbowe mieszkanie. 17 września 1939 był świadkiem wkroczenia do Mołodeczna Armii Czerwonej, która pozostawała tam do czerwca 1941, kiedy to miasteczko zajęli Niemcy. W maju 1945 roku umarł na gruźlicę ojciec pisarza.

Wraz z matką został repatriowany do Polski centralnej w 1946 roku. Początkowo zamieszkał w Łodzi, gdzie ukończył szkołę średnią. Następnie studiował rusycystykę we Wrocławiu (gdzie poznał przyszłą żonę Dominikę) i Opolu (gdzie mieszkał z rodziną do 1967). Od lat związany z Gdańskiem i Kaszubami. Pracownik naukowy Uniwersytetu Gdańskiego (starszy wykładowca w Instytucie Filologii Rosyjskiej). Jeden ze współczesnych prozaików z tzw. nurtu literatury kresowej, często wymieniany obok Konwickiego, Odojewskiego i Buczkowskiego. Prócz nostalgicznej prozy wspomnieniowej (m.in. powieści zebrane w wydanym w 2006 r. tomie pt. *Tryptyk wileński*) w latach siedemdziesiątych XX wieku tworzył również prozę eksperymentalną, oniryczną, zdradzającą jego zainteresowania fantasmagoriami francuskiej nouveau roman, z licznymi echami twórczości Białoszewskiego, Gombrowicza czy Konwickiego (czytelnymi zwłaszcza w powieściach *Czteropalczasty* i *To sen tylko, Danielu*).

Żebrowski Tomasz, ur. 18.09.1877 w Oszmianie, zm. w 1950 w łagrze okolicach Monczegorska; ksiądz katolicki. W 1903 wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie, które ukończył w 1907, otrzymał święcenia kapłańskie i został skierowany do parafii w Ejszyszkach; w 1908 został tam proboszczem, potem przeniesiono go do parafii Sobotniki w powiecie oszmiańskim, tu pracował 24 lata. W 1932 objął parafię Wiszniewo w tymże oszmiańskim powiecie, tu pracował do wybuchu II wojny światowej; na początku 1940 został aresztowany, uwięziony i wywieziono go do łagru w okolicy Monczegorska murmańskiego obwodu; kiedy w 1941 nastąpiła tzw. amnestia, księdza nie zwolniono z łagru i tam zmarł w 1950 roku.

Żebryk Roman, pseud. „Korab", ur. 20.01. 1916 w Homlu w guberni mohylewskiej, zm. w 2004 w Warszawie; porucznik AK. W 1918 rodzice jego przenieśli się do Wilna. Tu kształcił się w szkole powszechnej, po ukończeniu której wstąpił do Gimnazjum OO. Jezuitów (1926-1933). Po złożeniu egzaminu dojrzałości w 1933 rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Stefana Batorego. Skończył je z dyplomem magistra. W 1938/1939 odbył kurs podchorążych rezerwy w 1. Dywizji Piechoty Legionów. Jako podchorąży uczestniczył w kampanii wrześniowej, podczas której został raniony k. Zamościa. Wywieziony ze szpitala do Szepietówki, stamtąd uciekł do Wilna. Tu od grudnia 1939 działał w ZWZ, początkowo jako oficer Sztabu Komendy m. Wilna, a następnie w Sztabie Dowództwa Inspektoratu „A", gdzie został awansowany do stopnia podporucznika. W październiku 1943 przydzielony do oddziału partyzanckiego, przekształconego później w 1. Wileńską Brygadę AK „Juranda". Tu przyjął pseudonim „Korab" i dowodził plutonem szturmowym, a po bitwie pod Krawczunami, w której zginął Czesław Grombczewski („Jurand") objął dowództwo Brygady. Po zakończeniu walk o Wilno, włączony do grupy oficerów AK na podstępnie zorganizowaną przez NKWD odprawę w Boguszach, został rozbrojony, osadzony w więzieniu na Łukiszkach i następnie wywieziony do łagru w Riazaniu. Do kraju wrócił pod koniec 1947. Usiłował kontynuować rozpoczętą przed wojną aplikację adwokacką, na co jednak nie dostał zezwolenia. Został zatrudniony w Katedrze Filozofii Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, ale jako oficera AK zwolniono go. W 1.1951-1953 pracował w PWN, ale za odmowę udziału w manifestacji po śmierci Stalina również zwolniono go. Potem pracował w Biurze Projektów Budownictwa w 1954 w „Cekopie" w 1955 i Ministerstwie Komunikacji w 1.1960-1971. Na przełomie lat 50-tych i 60-tych rozpoczął – przy wydatnej pomocy Stanisława Kiałki – mozolne gromadzenie dokumentów i relacji dotyczących działalności AK, a szczególnie operacji „Ostra Brama", które zaowocowało rozprawą doktorską *Operacja wileńska AK* (obronioną w 1974), wyda-

ną w 1980. Tenże temat opracował w *Epilogu, Wileńszczyzna 1944,* wydanym w 1981, oraz w *Białej księdze w obronie Armii Krajowej na Wileńszczyźnie* – 1991 (przetłumaczonej na język litewski i białoruski). Jest też autorem ok. 60 artykułów na temat AK na Wileńszczyźnie. Odznaczony Krzyżem Srebrnym Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim i innymi medalami i odznaczeniami.

Žemaitis Zigmas, ur. 8.11.1884 we wsi Daktoriai koło Ignaliny, zm. 24.06.1969 w Wilnie; profesor litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego, matematyk. W l. 1903-1909 studiował matematykę na uniwersytecie w Odessie. Uczestniczył tam w działalności litewskiego Towarzystwa „Rūta", kierował chórem litewskim, wystawiał na scenie amatorskiej sztuki litewskie. Po ukończeniu uniwersytetu przyjechał do Wilna, tutaj w gimnazjum żeńskim wykładał matematykę. W l. 1915-1918 był nauczycielem w gimnazjum litewskim w Woroneżu (w ewakuacji). W 1918 powrócił na Wileńszczyznę i w Święcianach zorganizował gimnazjum litewskie. W 1920 wyjechał do Kowna, tam był współorganizatorem Wyższych Kursów, przekształconych później w Uniwersytet Kowieński. W l. 1922-1940 wykładał na tym uniwersytecie matematykę, od 1933 był kierownikiem katedry geometrii. Interesował się także lotnictwem. W l. 1929-1940 był prezesem Aeroklubu Litewskiego w Kownie. W 1940 przyjechał do Wilna i w l. 1940-1969 był profesorem litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego, w l. 1946-1948 był jego rektorem. Napisał i ogłosił wiele prac naukowych z dziedziny matematyki. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Żera Karol Antoni, ur. 1.09.1743 w Twarogach Wypychach koło Bielska Podl., zm. po 1798; ksiądz katolicki, poeta. Uczył się w Drohiczynie, następnie w Pińsku, gdzie w 1765 przyjął święcenia kapłańskie. Pisał facecje po łacinie i po polsku. Wydał zbiór facecji i anegdot *Torba śmiechu* (1773-1798). W odpisach krążyły w środowisku wileńskim. Utwory Żery w 1893 wydał Zygmunt Gloger w Warszawie.

Żmudziński Jan, ur. 11.09.1899, zm.?; kapitan piechoty WP. Uczęszczał do gimnazjum. W l. 1919-1920 brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej. W l. 1922-1924 w Szkole Podchorążych Piechoty. Promowany na stopień podporucznika 31.08.1924 z przydziałem do 43. Pułku Piechoty na stanowisko dowódcy plutonu. Do stopnia porucznika awansowany 31.08.1926. Po 1929 był oficerem w Ośrodku Wychowania Fizycznego w Białymstoku, skąd został przeniesiony do 6. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. Awansowany do stopnia kapitana 19.03.1937. W l. 1937-1939 pełnił funkcję komendanta powiatowego Przysposobienia Wojskowego Wilno-Troki przy 6. Pułku Piechoty Legionów. W wojnie obronnej we wrześniu 1939 dowodził III batalionem 205. Pułku Piechoty Rezerwy w składzie 35. Dywizji Piechoty Rezerwy. Brał udział w obronie Warszawy. Po kapitulacji Warszawy od 28.09.1939 w niewoli niemieckiej. Dalsze jego losy nie są znane.

Żółkowski Antoni Józef, ur. 6.06.1686, zm. w 1763; ksiądz katolicki, biskup sufragan wileński. W 1730 był kanonikiem wileńskim. 7.12.1744 prekonizowany biskupem tytularnym Alalia i sufraganem białoruskim w diecezji wileńskiej. 21.07.1755 przeniesiony na sufraganię wileńską.

Żuchorski Benedykt Jan, ur. 1621, zm. w 1695; ksiądz katolicki, biskup. W 1662 został kanonikiem wileńskim, w 1673 - prałatem w 1678 – dziekanem żmudzkim, kustoszem i sufraganem żmudzkim, w 1681 – biskupem tytularnym i sufraganem żmudzkim, od 1693 – sufragan białoruski.

Żuk Dominik, ur. w 1822 lub 1824 w Bartoszyszkach powiatu wiłkomierskiego, zm. 4.

12.1904 w Tyrkszlach w powiecie kowieńskim; ksiądz katolicki, zesłaniec. Uczył się w szkole szlacheckiej w Poniewieżu oraz w Seminarium Duchownym w Wilnie, które ukończył w 1847 i otrzymał święcenia kapłańskie; w tymże 1847 został wikarym w Pumpianach, w 1849 – przeniesiony do Kryczyna, a w 1852 – do Kurkli; w 1860 został proboszczem w Skopiszkach. W 1864 organista Adam Koniuszewski oskarżył go w policji, że był uczestnikiem powstania. Ksiądz został aresztowany i osadzony w więzieniu. W 1866 sąd skazał go na zesłanie do guberni tomskiej na Syberii. W 1897 z Tomska został przeniesiony do Petersburga, gdzie był wikarym w kościele św. Katarzyny. W 1898 pozwolono mu wrócić na Litwę. Zamieszkał w Kownie przy katedrze jako emeryt, następnie w 1900 r. wyjechał do Tyrkszli, gdzie zmarł.

Żuk Jan, ur. 13.02.1897 we wsi Maciuki koło miasteczka Miory na Wileńszczyźnie, zm. 23.03.1974 w Rossoszu; ksiądz katolicki. Pochodził z ubogiej wielodzietnej rodziny chłopskiej; w 1910 ukończył 2-klasową szkołę w Miorach i został pisarzem w gminie. Dokształcał się poprzez czytanie książek polskich; w 1912 inspektor szkół powszechnych powiatu dzisnieńskiego Nieczajew pomógł mu w dalszej edukacji; w l. 1912-1914 uczył się w szkole powiatowej w Dziśnie, później uczył się prywatnie i wstąpił do Seminarium Duchownego w Petersburgu. W 1917 seminarium zostało zamknięte, więc w 1918 przeniósł się do seminarium w Mińsku, a potem do Wilna, gdzie w 1920 otrzymał święcenia kapłańskie i został wysłany na wikariusza do Wilejki, ale decyzję zmieniono i skierowano go do Nowego Pohostu, gdzie był proboszczem do 1923; potem pracował w Łukonicy, Dzierkowszczyźnie, w Suderwie koło Wilna; wiosną 1939 został proboszczem w Plusach w powiecie brasławskim, w pobliżu granicy z Łotwą. W czerwcu 1940 został wywieziony do Krasnojarska, a stamtąd do kołchozu w pobliżu Krasnojarska, gdzie pracował w stajni; w 1943 przeniesiono go do Ust'-Port poza kołem polarnym, w pobliżu Norylska, tu pracował w tartaku; w 1949 przeniesiono go do Kańska w Krasnojarskim Kraju, gdzie również pracował w tartaku, tam ciężko zachorował, później otrzymał lżejszą pracę; w 1950 przeniesiono go do Abanu w pobliżu Kańska, gdzie pracował w biurze jako kasjer. W 1956 wyjechał do Polski w ramach tzw. repatriacji, zamieszkał w Białymstoku, a później w Rossoszu.

Żuk Stanisław, ur. w 1902, zm. w 1983; ksiądz katolicki. Po II wojnie światowej pozostał na Białorusi, był proboszczem w Kościeniewiczach.

Żuk Władysław, ur. 11.07.1911, zm. po 10.09.1939 w Mińsku Mazowieckim; porucznik WP. Po ukończeniu szkoły średniej w 1932 wstąpił do Szkoły Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej-Komorowie, gdzie przebywał do lipca 1935. Od sierpnia 1935 do października 1935 odbywał praktyki w 5. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. Promowany na stopień podporucznika piechoty z przydziałem do 5. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie na stanowisko dowódcy plutonu. Do stopnia porucznika awansowany 19.03.1939. W l. 1938-1939 był dowódcą plutonu na Dywizyjnym Kursie Podchorążych Rezerwy Piechoty 1. Dywizji Piechoty przy 5. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. Podczas kampanii wrześniowej 1939 dowodził 8. kompanią III batalionu 5. Pułku Piechoty Legionów w składzie 1. Dywizji Piechoty Legionów. Uczestniczył w walkach z Niemcami nad Narwią i na przedpolach Warszawy. Ciężko ranny 10 września 1939 w walkach pod Wyszkowem zmarł z ran w szpitalu w Mińsku Mazowieckim. Pochowany na kwaterze wojennej na cmentarzu na Woli. Odznaczony Orderem Virtuti Militari.

Żukowski Stanisław, ur. w 1911 w Wilnie, zm. w 1983 w Gdańsku; grafik. Studiował na Wydziale Sztuk Pięknych USB w Wilnie

Od roku 1934 studiował grafikę w pracowni E. Bartłomiejczyka w warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Powrócił do Wilna i kontynuował studia w pracowni J. Hoppena. Po wojnie (1945) zamieszkał w Gdańsku. W latach 1970-1977 prowadził doświadczalną pracownię graficzną ZPAP „Oficyna" przy Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku.

Życki Jan, ur.? w Budryszkach w powiecie wileńskim, zm. w 1875 w Wilnie; lekarz. Był synowcem profesora Uniwersytetu Wileńskiego, Tomasza Życkiego. Studia lekarskie zaczął na Uniwersytecie Wileńskim, a po jego zamknięciu kontynuował na Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie, uzyskując w 1837 stopień lekarza. Po kilku latach wolnej praktyki został lekarzem wojskowym i w różnych miejscowościach i krajach służył do 1861; następnie osiadł w Kazimierzowie pod Wilnem. Obok praktyki lekarskiej zajmował się gospodarstwem i równocześnie napisał pracę pt. *Cholerae pathologia et therapia* (Wilno1869), wznowioną w 1871 i wydaną także po rosyjsku (1872, 1874). Na starość osiadł w Wilnie, gdzie nabył dom przy zaułku Bernardyńskim, w którym w 1822 mieszkał Adam Mickiewicz i poprawiał tu *Grażynę*. J. Życki uczcił to przez wmurowanie tablicy z napisem, usuniętej dopiero około 100 lat później i zastąpionej litewską. Pochowany na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Żyrkiewicz Aleksandr Władimirowicz, ur. 17. 11.1875 w Lucynie (obecnie Ludza, Łotwa), zm. 13.07.1927 w Wilnie; gnerał-major justycji armii rosyjskiej, poeta, publicysta. Pochodził z rodziny wojskowych. Ukończył szkołę średnią i Szkołę Junkrów Piechoty w Wilnie, po ukończeniu szkoły wojskowej jako porucznik służył w pułku piechoty w Oszmianie. W l. 1885-1888 studiował w Wojennej Akademii Prawa w Petersburgu i od 1888 do 1903 był adwokatem wojskowym przy Sądzie Wojskowym w Wilnie, był też pomocnikiem prokuratora i wojskowym sędzią śledczym w Wilnie. Kilka lat służył w Smoleńsku, następnie w 1908 powrócił do Wilna i był tu sędzią sądu wojskowego w stopniu generała majora, lecz wkrótce podał się do dymisji. Zajmował się pracą literacką, publikował wiersze i artykuły publicystyczne, działał w różnych towarzystwach kulturalnych, był zbieraczem starych dokumentów, które przekazywał do bibliotek Wilna, Warszawy, Krakowa. W 1915 ewakuował się z rodziną (żona i trzy córki) do Symbirska, gdzie przetrwał I wojnę światową, po rewolucji bolszewickiej żył w biedzie, pracował na kursach dla analfabetów, był archiwariuszem. W 1926 powrócił do Wilna. Pochowany na cmentarzu Ewangelickim na Pohulance, gdzie w 1912 pochowano jego syna. Cmentarz nie istnieje. W l. 60-tych XX wieku nagrobek jego został przeniesiony na cmentarz św. Eufrozyny (Jefrosinii) w Wilnie na Lipówkę. Współpracował też z polskimi literatami, tłumaczył m.in. poezję Adama Mickiewicza.

Żyszkiewicz Antoni, ur. w 1807 w Grodnie, zm. 22.03.1856 w Warszawie; fizyk, popularyzator wiedzy. Studia odbył na Wydziale Fizyko-Matematycznym Uniwersytetu Wileńskiego. W 1825 otrzymał stopień kandydata filozofii, w 1827 magistra filozofii. Był nauczycielem fizyki i matematyki w Szkole Wyższej Niemirowskiej na Podolu, następnie starszym profesorem tychże przedmiotów w gimnazjum grodzieńskim w Świsłoczy. Po przeniesieniu się do Warszawy został w 1837 adiunktem dyrektora Gabinetów Historii Naturalnej Warszawskiego Okręgu Naukowego. Był członkiem Komitetu Cenzury. Pisał artykuły do *Encyklopedii Powszechnej*. Od 1841 był redaktorem „Pamiętnika Religijno-Moralnego".

Wykaz ważniejszych źródeł
prócz wymienionych na s. 7. *Wileńskiego słownika biograficznego*. Wyd. 2. Bydgoszcz 2008.

Alma Mater Vilnensis. W dziesiątą rocznicę przerwania normalnej pracy. Londyn 1950.

Grzelak Cz. *Wilno 1939*. Warszawa 1993.

Jadacki J.J. *Sławni wilnianie filozofowie*. Wilno 1994.

Kosk H.P. *Generalicja polska*. Pruszków 1998, 2001.

Krahel T. *Doświadczeni zniewoleniem. Duchowni archidiecezji wileńskiej represjonowani w latach okupacji sowieckiej 1939-1941*. Białystok 2005.

Kryska-Karski T., Żurakowski S. *Generałowie Polski Niepodległej*. Wyd.2. Warszawa 1991.

Kuryło-Omelianiuk J. *Profesorowie Uniwersytetu Wileńskiego w latach1803-1832*. Białystok 1993.

Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Vilnius 1976-1985.

Lietuvių literatūros enciklopedija. Vilnius 2001.

Miller J.N. *Teatr i muzyka na Litwie*. Wilno 1936.

Narkowicz L. *Znani i nieznani profesorowie medycyny Uniwersytetu Wileńskiego I połowy XIX w*. Bydgoszcz 2001.

Nitecki P. *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999. Słownik biograficzny*. Warszawa 2000.

Oracki T. *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla*. Warszawa 1963.

Pamiatnaja knižka Wilenskoj gubernii na 1915 god. Wilna 1915.

Pasierbska H. *Wileńskie Ponary*. Gdańsk 1996.

Polski słownik judaistyczny. Warszawa 2003.

Pracownicy nauki i dydaktyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945-1994. Materiały do biografii. Red. S. Kalembka. Toruń 1995.

Tochman K.A. *Słownik biograficzny cichociemnych*. Oleśnica-Rzeszów 1994, 1996.

Tomaszewski L. *Wileńszczyzna lat wojny i okupacji 1939-1945*. Warszawa 1999.

Toruński słownik biograficzny. Toruń 1998-2002.

Wejtko W. *Samoobrona Litwy i Białorusi*. Wilno 1930.

Wialikoje Kniastwa Litouskaje. Encykłapiedyja. Mińsk 2005.

Wileńskie środowisko artystyczne 1919-1945. Katalog. Olsztyn 1989.

Winogradow W. *Putiewoditiel po gorodu Wilnie i jego okrestnostiam*. Wilna 1910.

Wołkonowski J. *Okręg Wileński Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej*. Warszawa 1996.

Zajączkowski M. *Karaimi na żołnierce*. Vilnius 2000.

W tomach 2-9 *Encyklopedii Ziemi Wileńskiej* bibliografia podana jest po każdym życiorysie.